

H. gr.

1191

ΔΙΗΓΗΣΙΣ
ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ

ἀπὸ τὰ 1770 ἕως τὰ 1836.

Ἰπαγόρευσε

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

Τύποις Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως.
(Παρά τῃ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς).

1846.

W

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ (1).

Ἄν δυνθῶ νὰ ἀπεράσω εἰς τὴν ψυχὴν σας, Κύριοι ἀκροαταί, τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς μου, γράφοντάς τὰ προλεγόμενά μου εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ἐλπίζω νὰ γλυκοπεράσετε τὴν ὥραν σας, καὶ νὰ μὴν μετανοήσετε τιμῶντας με σήμερον μὲ τὴν ἀκρόασίν σας. — Πηγὴ ἀγαλλιᾶσεως εἶναι ποῖος ὁ συνθέτης τοῦ βιβλίου, καὶ εἰς ποίους στοχατοῦς δίνει ἀφορμὴν τὸ περιεχόμενό του; Ἀφοῦ ἐνόητα τὸν κόσμον, σεβαστοὶ ἀκροαταί, δύο πρόσωπα ἀνδρῶν ἔμειναν διὰ παντός εἰκονεῖσμένα εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, ὁ στρατηγὸς Γεώργιος καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, δοξασμένοι ἀπὸ τὴν τότε γνώμην τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἓνας διὰ τὸν φιλελληνισμὸν του, ὁ ἄλλος διὰ τὸν ἑλληνισμὸν του, αὐξανε χάριν εἰς τὸν ἓνα ἡ εὐμορφη φυσιογνωμία, ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἐνδύματος, — σὲ ἄρπαξε ἡ ἀγριὰδα τοῦ ἄλλου καὶ τὸ μίλημα, ἡ κεφαλὴ καὶ τῶν δύο, τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ ἑνὸς, τὰ μαῦρα τοῦ ἄλλου ἐστολιζοντο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν περικεφαλαίαν τῶν ἀρχαίων ἦτον καὶ οἱ δύο πᾶσι εἰς τὴν ἀνδρικήν τους ἡλι-

(α) Τὴν 25 Μαρτίου ἀεγνώσθησαν εἰς τὸ ἀναγνώσιθριον τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Τυπῶνονται δὲ μὲ δλίγας προσθαφαιρέσεις. Οἱ δύο πρόεδροι Γερουσίας καὶ Βουλῆς εἰμίτησαν τὴν ἀνάγνωσιν μὲ τὴν παρουσίαν τους.

κίαν, νεώτερος δ' Ἰζούριτς, ἀγαπημένοι, πιστοὶ, ἀγαποῦσε
 ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἐγγύθειαν καὶ τὴν προκοπὴν τοῦ
 Ἰζούριτς, καὶ ὁ Ἰζούριτς τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς, καὶ τὴν
 εὐγένειαν τῆς καρδίας εἰς ἄνδρα λογιῖσιον. — Ῥιμ-
 μένοι καὶ εἰ δύο, ὡς φαίνεται, εἰς ἓνα Νησί Ἑλ-
 ληνικὸν, εἰς τὴν χαραυγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ὡς
 προοιμάδια τῆς μετέπειτα ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων καὶ Εὐ-
 ρωπαίων χάριν τοῦ ἐπαινεμένου ἀγῶνος. Ὁ Ἰζούριτς, καὶ
 ὁ Γυίλφορντ, ἄλλος ἐπίσημος τότε φιλέλληνας, ὁμοιάζαν
 ἐπίτροποι, ποῦ εἶχαν διαιμοιρασθῆ τὴν ἐπιστασίαν τῆς πε-
 ριουσίας τῶν ὄρφανῶν, ὁ Ἰζούριτς ἐπιμελοῦνταν τὰ ἄρ-
 ματα τὰ Ἑλληνικά, ὁ Γυίλφορντ τὰ βιβλία τὰ Ἑλληνικά,
 νὰ ἀνθίσουν, νὰ δώσουν καρπόν.

Χρόνοι σαράντα σχεδὸν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀπέ-
 ρασαν, καὶ τριάντα ἀπὸ τὰ πρῶτα κινήματα τοῦ ἐθνι-
 κοῦ πολέμου ἕως σήμερον ποῦ δημοσιεύεται τὸ βιβλίον
 τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ἀρχίζει ἡ διήγησις του ἀπὸ
 τὰ 1776, παύει εἰς τὰ 1836, εἰς ἓτη ἔπειτα τὸ χῶμα τῆς
 γῆς ἐσκέπαζε τὸν Ἑλληνα πολεμιστὴν εἰς τὸ κοιμητή-
 ριον τῶν Ἀθηνῶν. Καλὴ ἡ μοῖρα τοῦ τάφου του!

Ποῖα νὰ προταραδιάσωμε χαρμόσυνα αἷτια ὅσα τὸ
 νέο βιβλίον περιέχει!

— Ἐμπρώτοις εἶναι βιβλίον συνθεμένον ἀπὸ Ἑλληνα,
 τὸ κείμενό του ἔργα Ἑλλήνων, καὶ ἡ φωνὴ του, φωνὴ
 γνήσια γνήσια, καθαρὴ τῆς ἡμέρας μας, ὅθεν ἡ Ἑλ-
 ληνικὴ φυλὴ θὰ χαρῆ, θαρρῶ, εἰς τὴν ἐμφάνισίν του, ὡς χαί-
 ρεται νεόπανδρο ἀνδρόγυνο ἂν τοὺς ἐγεννήθη πρωτότοκο
 θρέφος ἀγῶρι, ὁμοιάζει κατ' ἐντέλειαν τῶν γονέων,
 γελᾷ τὸ ἀχέλι του ὡς τῆς μητρός του, καὶ ὅλη του ἡ
 φυσιογνωμία εἰκονίζει τὸν πατέρα, εἶναι αἷμα ἀπὸ τὰ φυλ-

λοκάρδιά τους, ὁμοίως καὶ τὸ νέον βιβλίον εἶναι γνησιότατον τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἔχει ἀμφίβολα γεννητάτα, καὶ ὡς γέννησις ἀνθρώπου δὲν μοιάζει γραμμένο με μελάνι, ἀλλὰ με αἷμα, ὅσο ἐχύθη παλικαρῖσια διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς φυλῆς. — Ἄν τι εὐφραίνει περισσότερο τὴν ψυχὴν, εἶναι τὸ θέαμα τῆς ἀνδρίας εἰς ὑπηρεσίαν τιμίου καὶ ἑσίου σκοποῦ, καὶ ἂν ἐπειτα ἀπὸ κινδύνους πολλοὺς, ἀπὸ θανάτους ἀνδρῶν, ἀπὸ ναυμαχίας, τὸ πηλούμενο λάμψη με τὰ στέφανα τῆς νίκης, τότε δὲν ἔχει ἄκρην θαυμασμὸς καὶ χαρὰ, ὁ νοῦς μας σμίγει με τὸν ἐπαινον τοῦ ἀνθρώπου τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πιστὸς σύμμαχος τῶν ἐναρέτων πράξεων.

Τέτοια εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τὸ θέμα τοῦ νέου βιβλίου. Βέβαια δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ φανῆ τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρῶνη διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμε ταῖς δόξαις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ὁ μακαρίτης με τὸ βιβλίον του νὰ μᾶς ἤρχετο μηνυτὴς ἀγνώστων πραγμάτων, ἀλλὰ τὸ νέον βιβλίον δίδει ἀφορμὴν νὰ ζωντανεύσωμε εἰς τὸ μνημονικὸ μας πολλὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ· λησμονιὰ συχνὰ μαραίνει τὰ ἐνδοξότερα ἔργα, πότιζε τὴν γάστρα νὰ κοκκινίσῃ τὸ φύλλον τῆς τριανταφυλλιᾶς. — Καὶ ἀπὸ τὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ εἶναι ἡ κίνησις φωτισμένων ἔθνων καὶ Βασιλέων πρὸς χάριν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειτα ἀπὸ κυματισμοὺς διαφόρους, ἄνεμος ἀγάπης τέλος ἐφύσησε βίαιος, βσηθητικὸς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας.

Εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν κινδύνων ὁ Πατριάρχης τῆς Ἐκκλησίας θανατωμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν, λιθοβολισμένος εἰς τοὺς δρόμους, θαλασσοπεταμένος ἐντα-

φιάζεται εἰς Ὀδησὸν ἀπὸ τὸν θεοσεβῆ Ἀυτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας με τιμαῖς Ἡγεμόνος, καὶ ἀγίου. Ἀπὸ 32 ἔθνη ἦλθαν νέοι φιλοπόλεμοι εἰς τὰ χῶματα Ῥούμελης καὶ Μωρέως, ἄλλοι ἐπescν σφάγια τῆς μάχης, ἄλλους ἐραγε κακοπάθεια καὶ λοιμικῆ, ἄλλοι ζοῦν δακτυλοδεικτούμενοι με σέβας ἀπὸ τοὺς εὐεργετημένους (1). Ὅπου ἦτον ναοὶ σοφίας, πανεπιστήμια καὶ ἐκκλησίαις Χριστιανῶν εἰς Εὐρώπην, καὶ Ἀμερικὴν, ἠχολόγησαν οἱ ἀμβωνες ἀπὸ εὐχαῖς καὶ ἐγκώμια τῶν νέων Ἑλλήνων· παρθενικὰ κορύσια τῆς Γαλλίας ἐκέντησαν με τὰ εὐμορφα χέρια τρυταῖς σημαίαις τῶν φιλελλήνων πολεμιστῶν (2)· πλούσιοι, πτωχοὶ καὶ ἀλλόθρησκοι ἐπρόσφεραν εἰς ταῖς φιλελληνικαῖς ἐταιρίαις φόρον βοηθείας κατὰ δύναμιν εἰς σωτηρίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Τέλος, τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου ταῖς 8 Ὀκτωβρίου ἶδαν τὸ ἀνδραγάθημα τῶν τριῶν ναυάρχων ὅταν ἐβυθίσαν εἰς τὴν πελάγη τὸ ἀκαταμάχητον πλεῖδ ἀπὸ Ἑλληνικὴν δύναμιν χιλιάρμενο τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ἐπρομήνυε μέγαν κίνδυνον εἰς τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἡρωϊκὴν Ὑδραν. Ἄραξε εἰς τὸ Πεταλίδι, καὶ ὁ Γαλλικὸς στόλος με τὸ στράτευμα τοῦ εὐλογημένου Καρόλου δεκάτου, τὸ ὁποῖον ἐκαθάρισε τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῶν Ἀραβῶν τέλος τοῦ τέλους, εἰς Ἀνδριανούπολιν ὁ νικηφόρος Νικόλαος τῆς Ῥουσίας ἐγραφε με τὴν λόγχην του τὸ ἄρθρον, ὅτι νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ

(1) Ἴδε μνημεῖον τῶν φιλελλήνων εἰς Ναύπλιον ὑπὸ τοῦ ἀξιότιμου συνταγματάρχου Γουρέτ.

(2) Ἡ κόρη τῆς Δούκισσας τῆς Πλακεντίας, ἐχάρισε καὶ 300,000 φρ. ἀπὸ τὴν προῖκά της ὡς ἔχω ἐξ ἀκοῆς.

ἐλευθερία τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, καὶ νὰ παύσῃ ἡ κακὴ θέλησις τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἡ ἀναβολαῖς τῆς Διπλωματίας.

Χαροποιῶν αὐτὰ τὰ ἐνθυμήματα τοῦ τότε καιροῦ, ἐπειδὴ ἐκείνη ἡ εὐεργεσία δὲν ἔχει τίποτε λυπηρὸν, ὅταν τιμᾷται ἴσως εὐεργέτην καὶ εὐεργετούμενον, καὶ τοῦτο συμβαίνει ὅταν ὁ εὐεργετούμενος ἀξίξῃ τὴν γενναϊότητα τοῦ εὐεργέτου.

Ἡ ἀξία καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος εἶναι ἡ δικαιοσύνη του. Διὰ ποίαν αἰτίαν μυριοεπαινοῦνται ἡ Θερμοπούλαις, καὶ ὁ Σπαρτιάτης Βασιλέας, καὶ οἱ σύντροφοί του, εἰμὴ ὅτι εἰς τὸ στένωμα ἐκεῖνο ἐπολεμοῦσαν διὰ τοὺς τάφους τῶν γονέων τους, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, καὶ τὴν δόξαν τῆς φυλῆς; — Πολεμοῦν πολεμοῦν καὶ δὲν νικοῦνται ποτέ, καὶ ἡ φωνὴ τῶν αἰῶνων τοὺς ἐμψυχώνει εἰς τὸ κοντιαρακτύπημά. — Ὁ Θεὸς ἐπάτησε, πατεῖ ὡς σφραγίδα του τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν αἰωνιότητα εἰς τὰ δίκαια καὶ γενναῖα ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὰ 1821 θάλασσα καὶ στεριά Ἑλληνικὴ ἔγειναν Θερμοπούλαις, ὅθεν ἐξηγεῖται, πῶς λαοί, καὶ οἱ πλέον εὐαίσθητοι ἄνδρες τοῦ αἰῶνος ἐδειξαν τόσῃν συμπάθειαν διὰ τὸν ἀγῶνα. Μὰ τὴν ἀλήθειαν ἡ στεγνὴ καρδία, καὶ τὸ ρηχὸ πνεῦμα τοῦ Καστελρι, καὶ τοῦ Μετερνίχ δὲν εἶχαν πέραςιν εἰς ἐκείνην τὴν τρικυμίαν τῆς ἀγάπης, ὅταν ἕνας Σατοβριὰν ἔλεγε ὅτι ἐπιθυμοῦσε μὲ τὸ αἷμα του νὰ γραφθῇ ἡ συνθήκη τῶν Ἡγεμόνων διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρῶτος ἀπὸ τοὺς πρῶτους φίλους τοῦ ἀγῶνος ἦτον ὁ κληρονόμος τοῦ Θρόνου, ἔπειτα καὶ Βασιλέας τῆς Μπαβαρίας· ὅχι ὅτι ὁ Καστελρι καὶ ὁ ἄλλος δὲν ὤκνευσαν τὸ καλὸ, τὸ ὤκνευσαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐματαιώσαν,

ἀρχὴ καλοῦ μεγάλη ἔγεινε, σώζεται εἰς τὸν κόσμον Βασιλεῖον Ἑλληνικόν.

Ἡ συνείδησις τῶν πολλῶν ξανοίγει προοιμότερα τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κάλλος τῶν συμβάντων, πρὶν ποῦ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας φέρει τὸν ὄψιμον καρπὸν τῆς κρίσεώς της. — Ἡ Ἑλλάς βαρβαθρωμένη παντάπασι ἀνέδωκε ὅλα τὰ εὐγενῆ τῆς ἀρχαίας της ἀνδρικῆς ἡλικίας, καὶ νεότητός της αἰσθήματα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐρωτώμενος ποῖο τραγοῦδι τοῦ ἀρέσει καλῆτερα, ἐκεῖνο ἀπεκρίθη ποῦ ἐγκωμιάζει τὴν ἀρετὴν του· καὶ ἡ νέα Ἑλλάς ὠρέχθη νὰ ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι της, καὶ δὲν ἤυρε θέμα ἀρμυδιώτερο ψαλμοῦ εἰμὴ νὰ ξεχμαλωτίσῃ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦς ναοὺς τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ θεμελιώσῃ δεδοξασμένην ἐλευθερίαν. Ἀκρος της ἔπαινος εἶναι ὅτι δὲν ἔτυρε τὸ σπαθὶ ἀπὸ τὸ θηκάρι μόνον ὡς Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ ὡς Εὐρώπη, ἐπειδὴ ὅλα τὰ κεφάλαια δοκιμασμένης ἀρετῆς τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν κατοίκων της πρωτεύει εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, εἶχαν κάμει ἀρχὴν νὰ ζωογονοῦν καὶ τὰ στήθη τῶν νέων Ἑλλήνων, πόθος ἐπιστήμης, ἰσονομία, ἀπέχθεια δεισιδαιμονίας καὶ τὸ φιλοπόλεμο καὶ σέβας πρὸς τὴν σοφὴν ἀρχαιότητα Ἑλλήνων, καὶ Ρωμαίων. Νίκη Ἑλλήνων, νίκη Εὐρώπης ἢ πολιτισμοῦ. — Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις κρατιέται ἀπὸ μίαν ἄλυσσον ἱστορικὴν πολλὰ μεγάλην, καὶ συγγενεῦει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Εὐρώπης περισσότερο παρ' ὅτι φαίνεται. Δὲν εἶναι πρὸ αἰῶνων ὁ πόλεμος τῆς Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς; Δὲν βλέπομεν τὴν ἀνθρωπότητα διαμοιρασμένην εἰς δύο ἀκοίμητα στρατεύματα, εἰς τὸ ἓνα στρατόπεδο Ἑλλήνες Ῥωμαῖοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Ἀγγλοὶ, Ἴσπανοί,

Ῥῶσσοι, εἰς τὸ ἄλλο Πέρσαι, Αἰγύπτιοι, Φοίνικες, Καρχηδόνοι, Ἄραβες, Ὀθωμανοί;

Ὁ Εὐρυβιάδης, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας, οἱ Σικιῶνες τῆς Ῥώμης, ὁ Γοδοφρέδος ἐλευθερωτῆς τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ Κάρολος Μαρτέλος, ποῦ ἐνίκησε μελίσσι Ἀράβων εἰς ταῖς πεδιάδαις τῆς Γαλλίας, ὁ Πέτρος τῆς Ρουσσίας μέγας μεταξὺ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν σκηπτρῶν ἡγεμόνων, ὁ Ἰωάννης τῆς Ἀουστρίας ἀρχιναύαρχος εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ κόρφου, ὁ νητιώτης Μιαούλης, ὁ Ρουμελιώτης Μπότζαρης, ὁ Πελοποννήσιος Κολοκοτρώνης, ὁ στρατάρχης φονευμένος εἰς τὸν Πειραιᾶ, εἶναι Ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ μιᾶς πατρίδος, μιᾶς σημαίας, καὶ μιᾶς πίστεως ἀκόμη, ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς εὐλογοῦνται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, καὶ ὡς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ.

Ἐχω ἀκούσει ἀπὸ τοὺς γέροντας, ποῖος, καὶ πόσος ὁ σεισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Αἴγυπτον. Τότε ἓνας Διάκος Ζαχύνθιος ὁ Μαρτελάος ἐπιχοῦργησε τὸν εὐμορφο Παιᾶνα.

Ὅθεν εἰσθε τῶν Ἑλλήνων

Κόκκαλα ἐσκορπισμένα

Στὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μου

Τώρα λάβετε πνοήν.

Διατί νὰ ἀναστηθοῦν ἡ ψυχὰς τῶν ἀποθαμένων Ἑλλήνων; διατί νὰ τρέξουν τόσοι Ἕλληνες, ὡς εἶναι γνωστόν, καὶ νὰ γραφθοῦν εἰς ταῖς σημαίαις τοῦ Ναπολέοντος συστρατιῶται του; Διατί; Ἐπειδὴ ἦτον πόλεμος συγγενικός. Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἐνόησε διὰ πολλοὺς λόγους

τόν ἑαυτόν της νά λαχταρίζη μέσα εἰς ἐκείνην τὴν ἐκστρατείαν· ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐκστράτευσε μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Σπάρτης εἰς τὴν Αἴγυπτον; Ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν ἀθάνατον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐφύλαξε πίστιν εἰς τὸ ὄνομά του; Ἐπνεε ἑλληνισμόν τὸ κίνημα τοῦ Γάλλου στρατάρχου εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ θὰ εὐχαριστηθῆτε ἂν σᾶς ἐνθυμίσω τὴν φήμην ποῦ σώζεται εἰς τὸ Νησί τῆς Κόρσικας, ὅτι οἱ Καλημέριδες κραισιοῦνται ἀπὸ γένος Ἑλληνικό, ἀπὸ τὰ Βάτικα τῆς Μάνης.

Ἐτυχα εἰς Παρισίους τὴν ἡμέραν τοῦ ἔτους ὅταν ὡς εἰς πανήγυριν ἐπιστήμης σμίγουν μαζῇ ἡ Ἀκαδημία τῆς Γαλλίας (τὸ institut de France), καὶ διαβάζουν λόγους οἱ πεπαιδευμένοι, ἠκούσθη φωνὴ ὅτι ὁ Jouffrois ἐπίσημο μέλος τῶν ἀκαδημιῶν μέλλει νά ἱστορίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, - συρροὴ κόσμου πολλή. Ὅταν ὁ σοφὸς διδάσκαλος διηγούμενος, ἀνέφερε τὴν συνδρομὴν τῶν ἑπτανησίων εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπαινῶντας αἰτιολογοῦσε, ὅτι οἱ ἑπτανήσιοι εἶναι Ἕλληνες, τὰ μέλη ἐβοηθοῦσαν τὸ ὄλο, ὅτι ἐνοοῦσαν καὶ ἐτιμοῦσαν τὴν συγγένειάν τους μὲ τὴν Ἑλλάδα, τάχα Κύριοι ἀκροαταί, τὸ ἴδιο νόημα ἡ ἐπιχείρημα δὲν ξαπλώνει τὴν ἀλήθειάν του καὶ εἰς ἄλλους λαούς; Στενὴ συγγένεια αἵματος, ἡ πνεύματος, δὲν δένει τοὺς νέους Ἕλληνας μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης; Δὲν εἶναι ἡ Εὐρώπη μεστὴ ἀπὸ Ἑλληνικὴν σοφίαν; Ὁ χριστιανισμὸς φωτίζει τὰ ἔθνη της, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία τῶν προγόνων προετοίμασε τὸ πνεῦμά τους νά τὴν δεχθοῦν. Ἄγιοι πατέρες, τέκνα Ἑλλάδος ἐμαρτύρησαν τὴν πίστιν εἰς τὰ χῶματά της συρόμενοι εἰς ταῖς φυλακαῖς, εἰς τὰ δόντια τῶν θηρίων, ἀποκεφαλιζόμενοι ἀπὸ τὸν δῆμιον. Τὰ παραθαλάσ-

σια τοῦ μεσογείου δὲν κατοικήθησαν παλαιότερον ἀπὸ ἀποικί-
 αις Ἑλλήνων; Πνεῦμα ἀχαριστίας, ἄρνησις αἵματος ἦτον.
 τὸ πνεῦμα τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, τὸ ὁποῖον ἐπολέμησε καὶ ἔ-
 θλαψε τὸν ἀγῶνά μας εἰς τὰ προοίμια του, καὶ ἐπρομελετοῦσε
 τὴν καταστροφὴν μας, καὶ ἔβαλε ἔπειτα φραγμοὺς εἰς πλατύ-
 τερα σύνορα κράτους Ἑλληνικοῦ. Μὴ γένοιτο, κανεὶς ἀπὸ ἡ-
 μᾶς νὰ ἦναι γνώμης διὰ ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἔγραψε τὴν
 Ἰλιάδα, ἐξόλισε μὲ πολύτιμας ζωγραφιαῖς τὴν ποικίλη σοφί-
 τῶν Ἀθηῶν, ἀρίστευσε εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἔχυσε φῶς πολι-
 τισμοῦ εἰς τὰ ἑσπέρια ἔθνη, πρέπει σήμερον, οἱ λαοὶ τῆς
 Εὐρώπης νὰ μᾶς κυτάζουν εἰς τὰ μάτια, τί θέλομεν. —
 Ἡ λάμψις τῶν προγόνων θεατρίζει τὴν ἀσχημιὰ τῶν τέ-
 κνων, ἂν οἱ μεταγενέστεροι εἶναι ἀνόμιοι τῶν ἐπαινε-
 μένων ἀρχαίων, ἢ κοιμώμενοι εἰς ταῖς προπατορικαῖς δά-
 φναις ταῖς ἄφησαν νὰ μαρτυροῦν καὶ νὰ τριφθοῦν, ἂν μῖσος,
 φθόνος, δεισιδαιμονία, ἀνανδρία, ἐμρῦλοι πόλεμοι ἐξώρι-
 σαν ἐλευθερίαν, καὶ ἀρετὴν· μὴ γένοιτο νὰ τιμοῦνται ὅσοι
 ἀτιμοῦν τοὺς γεννήτορας. Ἄλλ' εἰς τὰ 1821, σὰν σήμε-
 ρα τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ γενεὰ ἐ-
 τόλμησε κίνημα δίκαιο, ἱερὸν, πυκνὸ κινδύνων, ὅθεν με-
 γαλόψυχο, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα θὰ σώζεται ἕως τὴν
 συντέλειαν τῶν αἰώνων.

Ποῖος, Κύριοι, ἦτον ἀκροατὴς τῆς ἱστορικῆς διηγήσεως
 τοῦ Ζουφροά Jouffroi; ἓνας τὸν ὁποῖον ἐπικινοῦν ὄχι ἐγὼ
 ἀλλὰ τὰ ἔργα του, πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἀξιούμνητος, ὅταν
 ἢ προσπάθειά του ἀποβλέπει εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς
 φυλῆς του. Ὁ μέγας Βεζύρης Ρεσιδ-πασᾶς, τότε πρέ-
 σβυς εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Γαλλίας ἦτον ὁ ἀκροατὴς μὲ ἀ-
 τάραχην ὄψιν, τοῦ ἱστορικοῦ Ζουφροά! Πῶς τὸν ἐνοοῦσας
 προσεχτικὸν εἰς τὰ τραγικὰ συμβάντα τῆς πρώτης χρονιάς,

καὶ ὅταν ὁ ἱστοριογράφος ἐλειονολογώντας ἐδικαιολογοῦσε τὴν σφαγὴν τῆς Τριπολιτζᾶς μετὰ τὰς παλαιαῖς καὶ νέαις ἀδικίαις τῶν κρατούντων, πόση σοφία πολιτικῆ ἔθηταύριζε ὁ ἐπίσημος ἄνδρας! Ὁ καιρὸς θὰ δείξῃ πόσον ἐπτάθη εὐεργετικὴ ἢ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν φυλὴν, θὰ ἔλθῃ ὥρα καὶ ἡμέρα, ποῦ τὰ ἐγκόνα τοῦ Τοπαλ πασᾶ, καὶ τοῦ Κιουτάγια θὰ ἔρχονται ὡς εἰς προσκυνητᾶρι εἰς τοὺς τάφους τοῦ Διάκου, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Νικηταρᾶ, τοῦ Λυκούργου Λογοθέτου, τοῦ Τσαμαδοῦ, τοῦ Βρεσθένης, τοῦ Γερμανοῦ, ὅχι δὲν εἶναι πλέον τὰ ἄγια λείψανα μόνον εἰς τὸ Ἁγιορος, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὴν Ῥώμην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ εἶναι καὶ εἰς τὰ κοιμητήρια τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰ περίγυρα τοῦ Μεσολογγίου, τὰ ἀπαντοῦμε εἰς τοὺς δρόμους, μᾶς ὀμιλοῦν, καὶ τοὺς ὀμιλεῦμεν.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ὡς ἱστορικὸς καταγράφεται μετὰ τοὺς πολλοὺς ὅσοι ἱστόρισαν πολέμους Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἀλλ' ὡς Ἕλληνας ἐρχεται μοῦ φαίνεται τρίτος Ὀμήρου καὶ Ἡροδότου, ὁμοιάζουν οἱ τρεῖς, ὡς τρεῖς ἀκτῖνες ἐνὸς κέντρου φωτεινοῦ, ἔχουν οἱ τρεῖς πατρίδα τὴν Ἑλλάδα, θέμα, πόλεμον Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας, ὀμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν, καθένας τὴν φωνὴν τοῦ αἰῶνος τοῦ, καίονται ἀπὸ τὸ πνεῦμά του, ἢ φωνὴ τους εἶναι ψωμομένη ὡς νὰ ἐλέγαμε ἀπὸ τὴν φωνὴν προγενεστέρου καιροῦ, ὅχι εἰδῶλον τῆς φαντασίας τους, ὁμοιάζει ἓνας τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὴν πλοκὴν καὶ εἰς τὴν ἄλυσον τῆς ἰδέας καὶ τὴν παράστασιν τῶν ἱστορημένων πραγμάτων. Εἰς τὸν πεζὸν λόγον τοῦ Ἡροδότου σημαίνει ἡ λύρα τοῦ Ὀμήρου, ἀκοῦς τὸ Μῆνιν ἀεὶδε Θεᾶ, ὡς εἰς τὴν διήγησιν τοῦ Κολοκοτρώνη ὅταν ἐπέτυχα γνήσια

γνήσια νὰ τὴν ἀρπάξω ἀπὸ τὰ χεῖλη του, ἀκοῦς τὸ τρία πουλάκια κάθονται, κατώτερος ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τοῦς δύο προγενεστέροισι του εἰς τὴν τέχνην, ὅσον τὸ τρία πουλάκια κατώτερο ἀπὸ τὸ Μῆνιν ἄϊδε Θεά, ἀλλ' ἀνώτερος πάλι, ἐπειδὴ ὅσα ἔπραξε αὐτὸς καὶ οἱ συνόμοιοί του διηγεῖται, — πρὶν τὰ γράψῃ μὲ τὸ κοντιλὶ τὰ ἐχάραξε μὲ τὸ σπαθὶ του καύχημα ποῦ δὲν ἔχουν οἱ ἄλλοι δύο. — Ὁμοιάζει τῷ ὄντι ὡς ὁ Ἄγαμέμνωνας, ὁ Ὀδυσσεύς, ἢ ὁ Διομήδης νὰ ἤθελε γράψουν τὸ στρατιωτικὸν τοῦς ἡμερολόγιον, καὶ νὰ ἐζώζετο, ἂν κατὰ τύχην δὲν σώζεται καὶ αὐτὸ εἰς τὸ πολῦτιμον χαρτοφυλάκιον τοῦ Σιμωνίδου.

Εἶχα προοιμιάζει, Κύριοι, προλέγοντάς σας ὅτι τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη δίδουν ἀφορμὴν ἠθονῆς καὶ δὲν ψεύδομαι πιστεύω, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὠφέλειαν δίδουν καὶ ὠφέλειαν τῆς ὥρας, καὶ ἂν δὲν σᾶς κακοσυχαρίστητα ἕως τῶρα παρακαλῶ, κρατεῖτε ἀκόμη διὰ ὀλίγον τὴν κλωστήν τῆς ὀμιλίας νὰ ἰδοῦμεν ἂν καὶ εἰς τοῦτο ἀληθεύσω.

Τὸ παράπονον εἶναι εἰς τὰ χεῖλη μας, ὅτι δὲν πᾶμε καλά, ὅτι εἴμεθα δυστυχεῖς, ὅχι τάχα δυστυχῆς πᾶς ἕνας, ἐπειδὴ πρόσωπα, πολῖτες ὀλίγοι ἴσως εἶναι, ἡμπορεῖ νὰ ἦναι εὐτυχισμένοι εἰς ἕνα τόπον, καὶ ἡ γῆ τῆς πατρίδος νὰ βραδιάζεται εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀσημασίας ἢ τοῦ ἀπολυτισμοῦ, τὸ παράπονό μας ἰλεεινολογεῖ τὴν κατάστασιν τῆς νέας μας κοινωνίας. Ὁ ναύτης τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἔμπορος βλέπουν μὲ σταυρωμένῃ χεῖρα ἄλλοεθνή πλοῖα νὰ ναυλόνωνται, νὰ ταξειδεύουν, καὶ τὰ δικὰ μας δεμένα εἰς τὸ παλαμᾶρι τοῦς εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ὑδραν, Σπέτζαις, Τρίεστι, Ὀδησσὸν καὶ Γαλιτζί. Ὁ ὀδοιπόρος

τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος κινδυνεύει ἐπιστρέφοντας εἰς τὰ σπήλια του νὰ μὴν ἔχη χέρι νὰ χαυδεύσῃ τὰ τέκνα του, τὴν ποθητὴν του συμβίαν, τοῦ τὸ πῆραν οἱ ληστὰι εἰς τὸν δρόμον, ἡ ληστειὰ φωλεύει εἰς τὰ ἐντόσθια τῆς γῆς μας, ἂν σᾶς λέγω ψεύματα ἐρωτήσατε δύο φιλαλήθεις ἄνδρας, τὸν Κύριον Σπανιολάκη καὶ Κύριον Θεοχάρη, ποῦ ἴδαν μύταις καὶ αὐτιά κομμένα, καὶ ὧς ἐκ θαύματος ἐγλύτωσαν τὰ ἐδικὰ τους ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Καβουρίνου, ὅταν ἐπῆγαν οἱ δύο νὰ ξεθάψουν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀράπισας. — Παραπονεῖται ὁ νομικὸς ὅτι δὲν νομοθετοῦνται νόμοι καλοὶ, ἢ ὅτι οἱ καλοὶ δὲν ἐκτελοῦνται, παραπονεῖται ὁ κτηματίας, ὅτι τὰ κτήματά του δὲν ἔχουν ἀξίαν, τὰ κτήματα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἡλιοστάλακτο τοῦτο κλίμα, γέλειο γλυκὺ τῆς φύτεως, κλαίουν οἱ γονεῖς ὅτι τὰ τέκνα τους δὲν κρατοῦν συρμὴν σταθερὰν τιμῆς, καὶ κοντολογίῃς ἐδύνομουν νὰ ἀραδιάσω ὅλαις ταῖς τάξαις τῶν Ἑλλήνων καὶ πᾶσαν ἡλικίαν, καθεμὶά νὰ μαρτυρήσῃ τοὺς πόνους τῆς. Στεκόμεθα μὲ μάτια κλαῖμένα, θεαταὶ περίλοποι τῆς ἐσωτερικῆς ἀδυναμίας μας, καὶ ἐξωτερικῆς ἀνυποληψίας, καὶ ἡ χαρὰ δὲν ζωογονεῖ πλέον τὰ στήθη μας. — Πολλῶν ἔπηξε τὸ αἶμα εἰς τὴν καρδίαν ὧς εἰς αἰφνίδιον τρόμον, πέρυσι λέγω, ὅταν Ναύαρχος φιλικῆς δυνάμεως ἐβγαίνοντας τὸ ἐσπέρας ἀπὸ τὸ βασιλικὸ συμπόσιον, τὸ πρῶτ ἄναφτε ταῖς μίκαις εἰς τὰ κανόνια του. Εἰς κανένα τῶν Ἑλλήνων ἂς μὴν ἦναι σκοτεινὸ ὅτι ἂν δυσαρεστήσωμε ποτὲ μὲ τὸ ἄδικο μας κράτος ἀπὸ τὰ μεγάλα, χανόμεθα ἂν θέλῃ νὰ μᾶς πολεμήσῃ, καὶ ἂν πάλαι τὸ δίκαιον ἔχωμεν ἡμεῖς (πλὴν ἀσυνόδετοι, ἔρημοι ἀπὸ σύνεσιν πολιτικὴν), καὶ ἡ μεγάλη δύναμις θελήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ βίαν, νὰ

καταπατήσῃ τοὺς ὁμολογουμένους νόμους τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ δικαιοσύνη θὰ φωνάξῃ, θὰ θρηνήσῃ εἰς τὰ δεινὰ μας, ἀλλὰ θὰ μὰς φέρει τότεν βοήθειαν, ὅσην φέρει μᾶνα χελιδονῶν διὰν συντρίβει τὴν φωλεάν της ἀσπλαγχνῶ χέρι ἀναισθητῶν παιδιῶν, θρηνολογεῖ, πονεῖ, ὀργίζεται, ἀλλὰ δὲν σώζει τὰ τέκνα της.

Ἐμπεῖροι ἀπὸ τὰ παθήματά μας γνωρίζομεν καὶ τὰ αἴτια τῶν κακῶν, ἡ λύπη διδάσκῃ, ἀδυνατίσει φόβος Θεοῦ, ἔλειψε ἔρωσ πατρίδος, μὲ τὴν φυγὴν τῶν δύο στοιχείων λείπει καὶ ἡ συνοδία τους, ἡ καλὴ ὁμόνοια, τὸ φιλότιμο, ἀλήθεια καὶ μεγαλεῖο.

Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, ὅταν ὁ ἔσκιος τῆς σελήνης αὐγὴ ἢ μεσημέρι, πλῆκόνει, τὸν ἥλιον πέφτουν πυκναῖς σταλαγματαῖς δροσιῶς, νυχτόνευ, ὁμοίως, εἰς κοινωνίαν ἀμάρτωλῶν, ὁμοιάζει ὅτι ὁ ζωοδότης τοῦ πνεύματος κατεβάζει σκεπὴν εἰς τὸ πρόσωπόν του, χάνομεν τὴν εἴδησιν δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, μελνιιάζει ὁ κόσμος τῶν ψυχῶν.

Ἄν τὰ παράπονά μας ἔχουν ἀλήθειαν, θεραπείαν θὰ εὐροῦμεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέρου στρατηγῶ, ἐπειδὴ οἱ γέροντες θὰ ἐνθυμηθῶν, καὶ ἡ νέα γενεὰ θὰ ἰδεῖ ὡς εἰς καθρέφτην τὰ ἱερὰ ἔργα τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἀγκαλιὰ δὲν λείπουν καὶ μαυράδικ ἀπὸ τὸν καθρέφτην, πλησίον ὅμως εἰς τοὺς μύρους ἴσκιου; φεγγεβολεὶ καὶ κάλλος ἀδιήγητο θεοσεβείας καὶ πατριωτισμοῦ, καὶ ποῦς δύναται νὰ ἀρνηθῇ νὰ μὴν στέρξῃ τὴν δύναμιν τῶν ἱστορημένων πραγμάτων εἰς τὰς φρένας καὶ εἰς τὴν καρδίαν νοήμονος ἀναγνώστου; Δὲν γράφει ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὅτι ἀρῶν εἰ νέοι τῆς Ἑλλάδος ἀρχισαν νὰ διαβάζουν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, ἐμεγαλύνετο τὸ φρόνημά τους, τὸ ὕψος τοῦ φρονή-

ματος μετέδωσαν εἰς τὰ ἔργα, καὶ μετ' ὀλίγον οἱ νέοι ἐκείνοι ἰδοῦντο ὡς πρῶτοι ἀστέρες τῆς φυλῆς; Καὶ ὁ Σαλλούστιος, ἐπαινεμένος ἱστορικὸς Ῥωμαῖος, σημειώνει, ὅτι ἤκουσε ἀπὸ τῶν περιφημοτέρων συμπατριώτου να λέγουν ὅτι εἰς τὴν νεότητά τους θαυμάζοντας τὰ πρόσωπα τῶν προγόνων εἰς ζωγραφιαῖς ἢ ἀγάλματα, ἐκαίοντο ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ὁμοιάσουν εἰς τὰ ἔργα, ὅχι λέγει ὁ ἱστορικὸς, ὅτι τὰ χρώματα ἢ τὸ μάρμαρο νὰ ἐχάριζαν τόσῃ μεγαλοψυχίαν, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τῶν κατορθωμάτων, καὶ δὲν καταλάγιαζε ἡ φλόγα τους, ἀν δὲν ἰσοδυναμοῦσαν μὲ ἀνδραγαθήματα τὸν ἰρωϊσμὸν τῶν προγόνων. — Ἄν τόσο καίει τὸ μάρμαρο, τί θὰ κάμει ὁ λόγος; — Καὶ ἡ νέαις τῆς Σπάρτης διὰν ἐμελλον νὰ γεννήσουν ὑποχρεῶντα νὰ βλέπουν συχνὰ εἰς τοὺς ναοὺς, ἢ εἰς ταῖς πλατεῖαις τῆς πόλεως ἀγάλματα Θεοῦ, ἢ Θεᾶς, ὥστε νὰ μεταδώσουν εἰς ταῖς νέαις ψυχαῖς θεῖον κάλλος σώματος καὶ ἀρετῆς, καὶ ἡ πρόνοια τοῦ νόμου δὲν ἐλαθεύθη. — Ἐγὼ λέγει ὁ Ξενοφῶν ἀφοῦ κατενόησα τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν Σπαρτιατῶν οὐκ ἔτι ἐθαύμαζον, δὲν δυσκολεύομαι δηλαδὴ πλέον νὰ ἐννοήσω, πῶς μικρὰ πόλις ἢ Σπάρτη ἐφάνη δυνατωτάτη καὶ ὀνομαστοτάτη εἰς τὴν Ἑλλάδα — « Λυκοῦργον τὸν θέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, οἷς πειθόμενοι ἠὺδαιμόνησαν, τοῦτον καὶ θαυμάζω, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα μάλα σοφὸν ἠγοῦμαι ».

Δὲν εἶναι δίκαιον Κύριοι ἀκροαταί, δὲν τὸ θέλω, νὰ πεισθῆτε μόνον εἰς τὰ λόγια μου, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τοῦ ἱστοριογράφου στρατηγοῦ, ὅθεν θὰ ἀνθολογήσω ὀλίγα τινὰ ἀπὸ τὸ διήγημά του, καὶ ἀν βεβαιωθῆτε ὅτι πνέουν ἀπὸ ἐνθεον ἔρωτα πίστεως, καὶ πεπριδὸς καὶ κερδήσω τὴν ψῆφόν σας, θὰ φανῆ πλεῖα φῶς

φανερὰ ὅτι τὸ νέον βιβλίον, εἶναι βιβλίον ἐθνικὸν πολύτιμον, ἠθασαυρὸς ἄτυργος, — διατι ἠμογενεῖς ἀκροαταὶ εἰς τὰ 1821 ἐθεμελιώθη διὰ παντὸς τὸ δίκαιον τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς πατρίδος, — ὡς εἰς συνέλευσιν πανελλήνιον ἔσμιξαν ὀλαις ἢ γνώμαις τῆς φυλῆς, καὶ εἶπαν, ὅτι εὐτυχία εἶναι ἡ ἐλευθερία, καὶ ἐλευθερία ἡ μεγαλοφυχία, καὶ οἱ πλεον φιλοκίνδουνοι τῶν Ἑλλήνων ἐχύθησαν εἰς τοὺς κολέμους, δὲν ἐφάνη ἀντιπολίτευσις, δὲν ἐλάλησε μειοψηφία, μία διαφωνία ἦτον, καὶ ἐδιαφωνοῦσαν ἐπίσημοι ἄνδρες τοῦ γένους ὡς πρὸς τὸ ἀρμόδιον, ἢ τὸ μὴ ἀρμόδιον τῆς ὥρας τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος, πολλοὶ καὶ ἐφρονοῦσαν ὅτι τὸ ἔθνος θὰ ἀποκτοῦσε τὴν ἐλευθερίαν του βραδύτερα, πλὴν ἀσφαλέστερα μὲ τὰ γράμματα, καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμην· ἀλλὰ μὲ μιᾶς ἀστραψῆς τὸ τουφέκι, ἐβρόντησε τὸ μολύβι, συγχωνεύθησαν ἡ γνώμαις, ἐβυσε ἡ διαφωνία, καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι ποῦ ἐπροτιμοῦσαν τὸ ἀσφαλὲς βραδύτερο, δὲν ἐδειλίασαν εἰς τοὺς κινδύνους καὶ ὑπέφεραν μὲ τὸ κορμί, καὶ μὲ τὴν στέρησιν τῶν ἀγαθῶν τὰ γνωστὰ δεινὰ τῶν συμβάντων (1).

Ἐπὶ τὸ ἀνθολόγι μου, μὴν παρξενευθῆ κανένας τῶν ἀκροατῶν μου, ἂν ἀκούσῃ, ἢ φανῆ ὅτι ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ ὡς ἐκεῖνος μόνος του εἰς τὸ πρόσωπό του, εἰς τὸ ὄνομά του, πάρετε τὸ πνεῦμα τῆς ἡμέρας, οἱ καιροὶ τὸ εἶχαν φέρει, ποῦ ὁ ἕνας ἐσυλλογιζέτο ὡς οἱ πολλοί, ἢ ἱστορία τοῦ ἑνὸς ἦτον ἱστορία τοῦ ἔθνους, καὶ τοῦ ἔθνους ἡ ἱστορία βιογραφία τοῦ καθενός. Ἐρμονία στοχασμοῦ, πόθου, ἐλπίδων ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα, ὡς βῆδι κατὰ μέστω εἰς τὸ κλαδί του εἶχε ἀνοίξει τότε ἡ Ἑλληνικὴ καρδιά.

(1) Ὁ Κυβερνήτης, καὶ ὁ Πατριάρχης.

Εἰς τὴν σελίδα 15 τοῦ βιβλίου θὰ διαβάσετε τὰ μεστὰ ἀπὸ χάριν πίστεως καὶ πατρίδος ἀνδρὸς Ἑλληνος λόγια (1).

Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστου, ὁμιλῶ μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ῥωσικῶν στρατευμάτων, καὶ με λέγει ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν διέταξε νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν δούλευσιν ὅσους θέλουν νὰ ἔμβουν καὶ νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν τὸν Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι, ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν. Τί ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸν Ναπολέοντα ; Ἄν θέλετε ὁμῶς στρατιώτας διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας στρατιώτας· μίξ φορὰ ἐβαπτίσθημεν μὲ τὸ λάδι, βαπτιζόμεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἷμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας.

Καὶ ὅταν τὴν 1 Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἐτζακίσθη τὸ στρατεύμα τὸ Ἑλληνικὸ ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀνέγνωσε τὸ θεοσεβὲς ἀνδρὸς χριστιανοῦ.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπεϊζαντές, Μπουρρας πᾶνε ς' τὸ Λεοντάρι· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου εἰς τὸ Χρυσοβίτζι· γορῖζει ὁ Φλέσσις καὶ λέγει ἐνὸς παιδιοῦ· μείνε μαζύ του, μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι. Ἐκατίζα ἔως ποῦ ἐτκαπέτηταν μὲ τὰ μπικίρᾶκια τους, ἀπὲ ἐκατέβηκα κάτω· ἦτον μία ἐκκλησιὰ εἰς τὸν δρόμον, (ἡ Παναγιὰ ς' τὸ Χρυσοβίτζι), καὶ τὸ καθησιό μου ἦτον ὁποῦ ἔλλεγα τὴν Ἑλλάδα· Παναγιὰ μου βεήθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοῦς Ἑλλήνας διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν! καὶ ἐπῆρα ἕναν δρόμο κατὰ τὴν Πιᾶνα.

(1) Εἰς τὰ ἀκόλουθα τεμάχια παρήλλαξα φράσεις τινὰς χάριν τῶν ἀκρατιῶν μὴ συνειθισμένων εἰς αὐτὰς εἰς τὸ ὕφος τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἀκούσατε τώρα πῶς τελειώνει ἡ διήγησις τοῦ τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Βαλιέτζι, ὅπου ἐπολέμησαν τόσο ἀνδριωμένα οἱ Καπιτανεῖοι τοῦ Μορέως, καὶ τῆς Μάνης· σελ. 70.

23 ὥραις ἐβίασταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἦτον Παρασκευὴ καὶ ἐβαλα λόγόν, ὅτι πρέπει νὰ νηστεύσωμεν ἅλοι διὰ ἑορτολογίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰῶνας αἰώνων ἕως οὗ σίκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος.

Μάθετε τα εἰσόδιά του εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. σελ. 82, 83.

Τὸ ἄλογό μου ἀπὸ τὰ τείχη ἕως τὰ σαρᾶγια δὲν ἐπάτησε γῆ... Τὸ ἀσκέρι ὅπου ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκότωνε ἀπὸ Παρασκευῆ ἕως Κυριακῆ, γυναῖκες, παιδιὰ καὶ ἄνδρες 32,000, μία ὥρα δλόγυρα τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἐνας Ὑδραῖος ἐσφαξε 90. Ἕλληνες ἐσκοτώθησαν 100. Ἐἶτι ἐπῆρε τέλος. Τεράλη νὰ παύσῃ ὁ σφαγμός.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἔδειξεν εἰς τὸ παζάρι τὸν Πλάτανο ὅπου ἐκρέμαγαν τοὺς Ἕλληνας, ἀνεσίναξα καὶ εἶπα: ἄϊτε, πόσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ διέταξα καὶ τὸν ἔκοψαν· ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὸν σκοτομὸν τῶν Τουρκῶν. Ὁς ἄνθρωπος ἐλεινολογοῦσα τὴν σφαγὴν.

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ βιβλίου 170—171 θὰ διαβάσετε πῶς διηγείται ὁ φιλόπατρις ἱστορικὸς τὴν εἰδησιν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων ἔκτμαν γιουρούσι σιτὸ Μισολόγγι οἱ ἤρωες τοῦ Μεσολογγίου, σὲ τόσαις χιλιάδαις ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χανιάκια, καθαλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγεινε θῦμα· μᾶς ἦλθε εἰδησις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ λειδινὸ, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἴμεθα εἰς κἀνι ἴπκιους, μᾶς ἦλθε

τη

εἶδησις ὅτι τὸ Μετολόγγι ἐχάθη: ἔτζι ἐβάλαμεν τὰ μαῦρα ὄλοι, μισή ὥρα ἐστάθη σιωπὴ ποῦ δὲν ἔκρινε κανένας, ἀλλ' ἐμέτραε καθένας μὲ τὸν νοῦν του τὸν ἀφανισμόν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλησα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν· τοὺς εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνη αἰῶνας αἰώνων ἡ ἀνδρία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ ὀκνεύσωμεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων. Μὲ ἀπεκριθήκαν· τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρῶνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω; Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι, νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε, ἕξ, ὀκτὼ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀνταποκρίνονται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ, ποῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἡ ἐπιτροπὴ τῆς συνελεύσεως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ νὰ δίδῃ λόγον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, νὰ σκορπίσωμεν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιᾶσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτοπιᾶσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ ἔτζι τὴν αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτην ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφασίσασαμεν ἕνδεκα μέλη, Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόεδρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δελιγιάνην, Γεώργιον Σισίνην, Ἄν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τσαμαδόν, Σ. Τρικούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακόπουλον, Ἀνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἡ διάρκεια τῆς Ἐπιτροπῆς, ἕως εἰς τὴν 17 ἑβραίου 1826, καὶ τότε, ἀν γλυτωσώμεν συναζόμεθα καὶ τελειώνομεν τὴν συνέλευσιν.

Ἄξιον μνημείου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ ἀγῶνος εἶναι καὶ εἰς τὸ φύλλο 207 ἡ ἀπάντησις τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας εἰς τὸν Ἱμπρατίμη, ὁ ὁποῖος ἔστειλε στρατεύ-

μα νὰ βάλλουν φωτιά καὶ τζεκούρι εἰς τὰ δένδρα ἂν ὁ λαὸς δὲν προσκυνῆσῃ. Ἡ ζωὴ σου ἔλεγε εἰς τὸν Κεχαγιά του θὰ μοῦ πληρώσει τὴν ζωὴν ὅποιουδῆποτε στρατιώτου μου φονευσθῆ, διότι δὲν σὲ στέλνω νὰ πολεμήσης, ἀλλὰ νὰ καύσῃς. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Ἰμπραίμη νὰ προσκυνήσουν.

Ὅτι αὐτὸ ὁποῦ μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργου· διατι τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιόονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ ἐναντιόονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μετὸς ἀνθρώπων καὶ ὄχι μετὰ τὰ ἄψυχα δένδρα, ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπήτια ἵπου μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴν μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσεις, καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆς μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου· βγάλετο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπόφασιν ὁ Κεχαγιά· τῆς εὐθὺς ἔβαλε τὸ ἔργον του, φωτιά καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στρατεύμα του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινιόνταν εἰς πόλεμον, μόνε τὸ ἔργον τους.

Ἀξιοσημείωτη εἶναι εἰς τὸ φύλλον 190 ἡ ἀπάντησις τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Ἀγγλον Ἀμιλτον, ἄνδρα φιλέλληνα.

Μιὰν φορὰν ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἦλθεν ὁ Ἀμιλτον νὰ μετ' ἰδῆ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλίξ νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγὼ

τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτέ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς· Καπετὰν Ἀμιλτον ποτὲ συμβιβαστῶν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσχλάβωσε μὲ τὸ σπαθί, καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γενεᾶ εἰς γενεά· ὁ βασιλέας μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα· — μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια; — ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τὰ φρούρια, ἡ Μάνη καὶ τὸ Σοῦλι καὶ τὰ βουνά· ἐτζι δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον.

Ἄς ταιριάσωμεν τέλος εἰς τὸ ἀνθολόγι μας φύλλον 188, καὶ 189 τὸ διηγηματικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ μακαρίτου Νικολάου Ρενιέρη ὡς προέδρου τοῦ Βουλευτικοῦ, δταν ἐμελλε νὰ διαλυθῇ ἡ συνέλευσις τῆς Τροιζῆνος.

Ἐσυναχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδίστρια ν' ἀποφασίσωμεν πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηφηγορηθοῦν τὰ ἄτομα διὰ τὴν προεδρίαν. Ἐπειτόντιαν στήν Συνέλευσιν τὸ ὄνομα τοῦ Ζαίμη, τὴν ἄλλην ἡμέρᾳ τὸ ὄνομα τοῦ Μπαρλᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφηγορήσουν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενον τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόρθος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρις μας κινδυνεύει νὰ χαθῇ, καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἐπτὰ μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰμπραϊμῆς, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα

καὶ φιλονεικοῦμεν, καὶ τώρα ἦλθεν ὁ Μάϊς, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει, καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηκεν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξουσίου· νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὅμως καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν! Ἐκύτταξά τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθετο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδα, καὶ πηδάω μέσα ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, καὶ τὸν κάθισα στὸ σκαμνί. Εἶπα, τῷτος δὲν εἶναι ἄξιος; καὶ ὅλη ἡ Συνέλευσις ἐβλαβὴ τὴν φωνὴν, Ἄξιος, ἄξιος, καὶ ἐχειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ῥενιέρης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἐτιζὶ διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Ἀκροασθῆτε Κύριοι ἀκροαταί, καὶ σωτήριον παράδειγμα ὁμοιοῦς πάνου εἰς τὴν ἀψύτητα τῆς διχονοίας φύλλο 121 καὶ 122.

Τὸν ἴδιον καιρὸν οἱ μεινόμενοι Τούρκοι ἕως 3,000 εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθαν τὴν πιῶσιν τοῦ Ἀναπλιῶ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἄφηκαν εἰς τὸ Κάστιρο τῆς Κορίνθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των· Ὁ Ζαίμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Πετιμεζαῖτοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθαν τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχονοίας των καὶ κτυποῦν τοὺς Γούρκους, τοὺς χαλοῦν, καὶ τοὺς ἐπολιόρησαν εἰς τὴν Ἀκράτα.

Δὲν δύναμμι τέλος νὰ μὴ προσθέσω καὶ τὰ ἀκόλουθα τοῦ φύλλου 222 καὶ 223.

Μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ καὶ ὁ Ῥίζος εἰς τὸν Ῥιμποκιέρην· ἐκεῖ ἦλθε ἡ δμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παραξενοφαίνεται νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ ἀπὸ τέτοια ἄρχητε καὶ ὁ Ῥίζος νὰ

τοῦ λέγει, πλὴν φοβισμένα ἀλα πολίτα, ἐγὼ τοῦ λέγω: Κύρ Ρίζο ἄφησέ με νὰ εἰπῶ καὶ ἐγὼ ἐξοχώτατε, λέγετε πῶς θὰ ὑποφέρῃ ὁ Σουλτάνος νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν μας νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπροσθὰ του, καὶ ὅτι τοῦ κακοφαίνεται — καὶ δὲν μᾶς κακοφαίνεται καὶ ἐμᾶς ὁποῦ τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, καὶ κάθεται ἀκόμη εἰς τὰ πατρικά μας σπήτια καὶ τοὺς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καὶ ἐκεινοῦ θὰ τοῦ κακοφανῇ διατι θὰ περνᾷ ἡ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ εἶπῃς τοῦ αὐτοκράτορος Νικαλάου, σὲ ὀρκίζω εἰς τὴν τιμὴν σου νὰ τοῦ τὰ εἶπῃς.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μοῦ λέει, Θεοδωράκη τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες; — ἂν δὲν ᾔναι καλὰ, νὰ μὲ συμπαθήσετε, τέτοιας λογιῆς εἶμαι μαθημένος — ὄχι, καλὰ ἀποκρίθηκες.

Ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς ὁμοιοῦς ἐλπίζω ὅτι ἡ σημερινὴ ἡμέρα θὰ σᾶς εἶναι καλοθύμητη ἂν εὐχαριστήσῃς νὰ ἱστορήσω τὴν συμβολικὴν χέρα τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ὡς τὴν ἤκουσα ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ θὰ ἀγαπήσωμεν τὸν ἄνδρα, ποῦ ξένος γραμμάτων καὶ μελέτης ἱστορίας ἐδυνήθη μὲ τὴν χάριν τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος νὰ γράψῃ εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ σώματος καὶ εἰς τὰ πέντε δάκτυλα τῆς χειρὸς τὰ αἷτια ποῦ ἐδόξασαν νικητὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων τὸν Μωάμεθ Β' καὶ τοὺς προγόνους του, καὶ πάλαι, πῶς ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς δουλείας ὑψώθη φοβερὸ καὶ φιλελεύθερο τὸ πνεῦμα τῶν νέων Ἑλλήνων.

Εἶχα ἀκούσει τινὰ ἀσύγκλωστα διὰ τὴν χέρα ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ μακαρίτου, ὅθεν μίαν αὐγὴν, ὅταν ἐγράφαμεν τὰ ἀπομνημονεύματα, τὸν ἐρώτησα καὶ τὸν παρε-

κάλεσά νά μοῦ εἶπῃ νά καταλάβω τὸ μυστήριον τῆς μηχανῆς του. Μοῦ ἀπεκρίθη χαμογελῶντας, αὐτὰ τὰ ἔλεγα πάνου εἰς τὸ κίνημα τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἂν τὸ ἐπιθυμῆς, καὶ ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι σοῦ λέγω· καὶ ἀνοίγοντας τὰ δύο του μπράτζα ἄρχισε·

Ὁ Σουλτάνος ἦλθε εἰς τὸ ζερβὶ χέρι, καὶ ἔκαμε ζάκι τὴν ἀνατολὴν ὄλην, ἐκήρυξε τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑπανδριάς, φαγητοῦ, ἀρπαχῆς, φόνου, ὅποιοι σκοτώθῃ, 'πιθάνει Μουσουλμάνος, σώζεται, ὅσα κάμει, ὅ,τι κάμει καλὰ γενάμενα, εὐλογημένα, πάει εἰς τὴν Παράδεισον, πιστεύει τὸν Ἡρώδη. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο τῆς ἄλλης χειρὸς, ὁ βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Ῥωμαίων, ἐρωτοῦσε τὰ δύο δάκτυλα πλησίον του, τὸν κλῆρον, καὶ τοὺς πολιτικοὺς, τί εἶναι τοῦτο; — ὁ λαὸς ἦτον τότε τὸ λεγνὸ δάκτυλο, καὶ τὸ φηλότερο τὸ γειτονικὸ του οἱ ἔμποροι καὶ οἱ σπουδασμένοι. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο λοιπὸν ἐρωτοῦσε τὸν κλῆρο καὶ τοὺς Μινίστρος, τί εἶναι τοῦτο; ἀποκρίνοντο, ὁ Θεὸς θὰ τὸν χάσῃ, ἄς ψάλλωμε τὸ « νίκας κατὰ βαρβάρων δωρούμενος » καὶ ἄκοπη νύχτα καὶ ἡμέρα ἡ ψαλμωδία τους. Τὰ τροπάρια ὅμως μὴ συντρέφευμένα ἀπὸ πέτρας καὶ λιθάρια (1), ἀπὸ ἄρματα δὲν ἐμπόδισαν τὸν Σουλτάνον νά πηδῆσῃ εἰς τὴν ἄλλην γραμμὴν

(1) Φαίνεται μὲ αὐτὴν τὴν φράσιν ὅτι ὁ Γ. Κ. εἶχε κατὰ νοῦν τὸ ἀνέχδοτον — λησται ἐπῆγαν νά ληστεύσουν μοναστήρι, ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, τὸν σταυρόν σας κάνουν· ἀλλ' ἡ θύραις ἤρχισαν νά κρεμιζονται ἀπὸ τοὺς ληστές, τὰ κεραμίδια νά πετοῦν εἰς τὸν αἴρα, τότε ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, σταυροὺς καὶ λιθάρια, λιθάρια καὶ σταυροὺς.

τῆς χειρὸς, καὶ νὰ πάρῃ τὴν Ἀνδριανούπολιν. Ὁ δοκνος Μωάμεθ Β' ἔστησε ἔπειτα καὶ κάστρο μὲς τὸ βλέφαρο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ στενὸ τοῦ Βοσπόρου, πέντε μίλια ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ ἐχαράττωνε τὰ καράβια ποῦ ἀρμένιζαν ἀπὸ τὴν μαύρη θάλασσα εἰς τὴν ἄσπρη, καὶ ἀπὸ τὴν ἄσπρη εἰς τὴν μαύρη. Δὲν ἔπιασαν τὰ ἄρματα νὰ κινηθοῦν πανστρατιᾷ οἱ Χριστιανοὶ διὰ ἐκτίζετο τὸ κάστρο, ὁ Βασιλεὺς λέγουσιν ὅτι ἤθελε πόλεμον, νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν πολιτείαν ὡς ἀνδρείος ποῦ ἦτον νὰ πολεμήσῃ, οἱ Μίνιστροι καὶ ὁ κλῆρος τὸν ἀντέκοψαν, θαρευμένοι οἱ πρῶτοι εἰς τὴν ψευδοπολιτικὴν τους, οἱ ἄλλοι εἰς ταῖς ψαλμωδίαις τους. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα χρόνον ὁ Σουλτάνος ἔριχνε τὸ χοντρὸ δάκτυλον, καὶ ἐκάθιζε ἐκεῖνος εἰς τὸν τόπον του. Τὰ τέσσαρα πνίγουν τὸ ἓνα (1), καὶ ἄς ἦναι ὅσο θέλει ἀνδρειωμένο, δὲν ἐσυγγνώμισαν κλῆρος, μίνιστροι, ἐμπορικὸν, καὶ λαὸς νὰ καταβάλλουν τὸν Σουλτάνον· οἱ μίνιστροι καὶ ὁ κλῆρος ἐμπῆκαν εἰς τὸ πηλάφι μαζῇ του καὶ ἔτρωγαν· ὁ λαὸς λιανὸς, ἀκέφαλος, οἱ ἐμποροὶ καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἔφυγαν, κέρτοντας ἢ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Δύσης.

Τὴν αὐρινὴν ποῦ ἔπεσε ἡ Κωνσταντινούπολις παρουσιάσθηκε εἰς τὸν Σουλτάνον αἰχμάλωτος μὲ τοὺς θησαυροὺς του, βιὸς πολὺ, ὁ μεγαλύτερος τοῦ καλατιοῦ, ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ τότε καιροῦ, ἀρχιναύαρχος, ναύαρχος εἰς κατὰ μπεϊγιατέδαις δαμασκοενδυμένους τῆς αὐλῆς, ὁ Κύρ Λουκάς Νοταρᾶς, ὡς τὸν εἶδε τοῦ εἶπε ὁ Σουλτάνος, διατὶ δὲν ἔδιδες αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς εἰς τὰ πα-

(1) Μοῦ ἔκαμε τὸ σχῆμα πῶς.

ρακάλια τοῦ Βασιλέως σου, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος σου; — Ἦτον δικά σου ἀρένη μου, καὶ σοῦ τὰ ἐφύλαττα. — Ἄν ἦτον ἐδικά μου, ἄργητες νὰ μοῦ τὰ ἐπιστρέψης, καὶ μὲ ἐβισανίσαιτε μὲ μάταιον πόλεμον, καὶ θρηγῶ θανατωμένους τοὺς ἀνδρειοτέρους στρατιώτας μου. — Τὸ πῆγμα τῶν ξένων καὶ θάρβος ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐδικούς σου, ἔλεγε ὁ Νοταρᾶς, — Ἐνοοῦσε τοὺς Γενοβέζους, καὶ τὸν Χαλιμπέι βεζύρη. — Ἀντίκρυσε τώρα, ἀντίκρυσε, μοῦ λέγει ὁ Κολοκοτρώνης ἄγρια, τὸν πρωθυπουργὸν Νοταρᾶ μὲ τὸν Διάκον τὸν κλέφτη εἰς τὰ 1821. Τὸν Διάκον τὸν ἐπῆρνε καὶ σιὸ σουβλί τὸν βάλαν, — ὀλόρθον τὸν ἐζήτησαν καὶ αὐτὸς χαμογελοῦσε — τὴν πέτιν τους τοὺς ἔβριζε καὶ τὰ λοιπά. Ποῖοι ἐμεῖς, ποῖοι ἐκεῖνοι! σπαθὶ καὶ καιρὸς μᾶς ἔβαλε τιμὴ καὶ γῶσι, ὅμως καὶ ὁ Νοταρᾶς ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγαις ἡμέραις ἀπέθνησκε μάρτυρας, ἀποκεφαλίζετο αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του εἰς ἓνα αἷμα. Εἰρήνη εἰς τὰ κόκκαλά τους!

Ἄφοῦ χαλιόντας ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπυκνώθη ὀλοῦθε τὸ σκοτάδι τῆς δουλείας, συνέθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ὅ,τι συμβαίνει τὴν νύχτα εἰς τὸν κόσμον, ποῦ ἡ ὥρα ἡ πλέον σκοτεινὴ, ἡ πλέον θαμπὴ τῆς νυχτὸς εἶναι ἡ ὥρα ποῦ σημόνει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἄρχισαν τότε ἀπὸ ἀνάγκης τὰ τέσσαρα νὰ συγγνωμίζουσιν, νὰ κατηφορίζουσιν εἰς τὴν ὁμόνοιαν, νὰ ξανοίγουν ἓνα σημάδι· μὲ τζακίσματα ἀλήθεια ἐπῆραν τὸν δρόμον τους, ὁμπρὸς ὀπίτω, δὲν πῆγαιναν σὰν τὸ καθάριο ἄτι εἰς τὴν πηλάλα του, ἀλλὰ σὰν βόιδι, ποῦ βυθισμένο εἰς τὸ παχνί του ξετυλίεται κοιμησμένο ταῖς αὐγαῖς μουγκρίζοντας, καὶ ἀργοπατάει εἰς ταῖς βοσκαῖς. Ἡ ἄλυσσος ἔσφιξε παρὰ φύσιν εἰς τὸν λαίμῳν μας, καὶ ἐμελλε νὰ κοπῆ. Σοῦ εἶπα πῶς τὸ

λιανὸ δάκτυλο ἦτον ὁ λαὸς, ἔμεινε εἰς τὴν τυραννίαν τῶν τριωνῶν, Σουλτάνου, ἀρχόντων, καὶ κλήρου, οἱ σπουδασμένοι, καὶ μέρος ἐμπόρων ἐσκόρπισαν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ διαβασμένοι μὲ τὴν σοφίαν τῶν προγόνων ἐφώτισαν τοὺς ἄλλοεθνείς· ἂν ἀπὸ τὸν λαὸν ἐβγαίνει κανένας προκομμένος, ἐξυπνος, τὸν ἔπερνε τὸ πετραχῆλι, ἢ ὁ προστὸς διὰ γραμματικόν του, ἢ τὸν προσκαλοῦσε εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ θεῖός του, ὁ ἀδελφός του ὁ ἔμπορος, καὶ πάντα ὁ λαὸς ἐλιάνευε, διάφοροι καὶ ἀπὸ διαφοραὶ τάξαις εἶτε ἀπὸ στενοχώρια ἢ δοξομανίαν ἐτούρκευαν, καὶ τὸ γένος ἐφύραινε. Τὰ ἀγκάθια ἐκυμάτισαν εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων μας, ἢ ἔακουσταῖς πολιτείας ἐχορτάρισαν, ἢ ταπεινὴ φλογέρα τοῦ βοσκοῦ μὲ τὰ ὀλίγα του γίδια ἐλάλειε εἰς τὰ περίφημα μνημεῖα τῶν Ἑλλήνων, ἢ πίστις ὁμῶς δὲν ἐχάθη, ἐσώζετο, καὶ ἔρημο ἔξωκλήσει ἦτον εἰς τὸν λαὸν παρηγοργιὰ τῶν πόνων. Οἱ κλέφτες ἤμαστε ἐλεύθεροι, ἀλλὰ τί ζωή, τί ἀνθρωποι! Βεσανισμένοι, ἀίτχιωτοι, ἄγριοι εἰς ταῖς σπηληαῖς, εἰς τὰ βουνὰ, εἰς τὰ χιόνια σὰν τὰ θηρία, μὲ τὰ ὁποῖα συζούσαμε. Οἱ ἔμποροι εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὅσοι νέοι ἐσπούδαζαν εἰς τὰ πανεπιστήμια, καὶ ὅσοι ἄλλοι ξενιτευόμεθα καὶ μᾶς ἔφρευγε ἢ ἀποκρομάρα καὶ τὸ χατμοριτὸ τῆς δουλείας καὶ ὁ φόβος τῆς τυραννίας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ ἀγαθὰ, τὰ μεγαλεῖα τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ταῖς τιμαῖς, ποῦ ἐχαίρετο ἢ πίστις τῶν χριστιανῶν, ἐμαθαίναμε καὶ ποῖους εἶχαμε προγόνους φοβεροῦς, ὠρεγόμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν ἀναγέννησίν μας, καὶ ταῖς παλαιῖναῖς δόξαις τῆς Ἑλλάδος. Ἄρχισαν σχολεῖα εἰς τὸ Ἀἰβαλί, Σμύρνη, Δημητζίνα, Γιάννινα, Ἀθήνας, καὶ ἐβγαίναν πακάδαις προκομμένοι, καὶ λαῖκοι καλοὶ, καὶ ἐφωτίζετο ὁ λαός. — ‘Ο

Ῥήγας Φεβραῖος ἐστάθη ὁ μέγας εὐεργέτης τῆς φυλῆς μας, τὸ μελάνι τοῦ θαῖ ἦναι πολύτιμο ἐνώπιον Θεοῦ, ὅσο τὸ αἶμά τοῦ ἅγιο, ἔγραψε τροπάρια ἄλλο σοῖ, ποῦ ἐβίαζαν τὰ 4 νὰ συγγνωμίσουν, ἐδημοσίευστε καὶ γεωγραφία τοῦ τόπου μας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ Ὀλύμπια, ἄλλα παιγνίδια Ἑλληνικὰ πολεμικὰ εἰς τὸ ξαμίλι, εἶχε ἡ Γεωγραφία τοῦ ζωγραφισμένα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν παλαιῶν σοφῶν καὶ ἡρώων. — Ὡς τότε Παληκάρια νὰ ζοῦμε εἰς τὰ στενά, ἀπὸ τὰ πολεμικὰ τοῦ τραγούδι, τὸ τελειότερο, περιέχει μίαν ἐπιθεώρησιν τῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος, ὅλοι εἶναι παρόντες εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν, κανένας ἀπὼν, τὰ ξεφτέρια τῶν Ἀγράφων, οἱ σταυραετοὶ τοῦ Ὀλύμπου, τὰ καπλάνια τοῦ Μαυροβουνιοῦ, τὰ λεοντάρια Σουλιοῦ, Μάνης, καὶ Μακεδονίας, καὶ τὰ δελφίνα τῆς θαλάσσης εἰς Νησιώτες, καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ Σάβα ποταμοῦ.

Κάλλια γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῆ,

Ἦ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

Ἐβύλαξκ πίστιν εἰς τὴν παραγγελίαν τοῦ, καὶ ὁ Θεὸς μὲ ἀξίωσσε, καὶ ἐκρέμασα φούντα εἰς τὸ γένος μου, ὡς στρατιώτης τοῦ· χρυσῆ φούντα δὲν ἐστόλισε ποτὲ τὸ σπαθί μου διὰν ἔπερνα δούλευσιν εἰς ξένα κράτη.

Ἐφάνη καὶ ὁ Κοραῆς ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ῥήγα, ἀνθρώπος μὲ νοῦ, διατὶ ἐπαρκίνας τοὺς σοφοὺς σὰν αὐτὸν νὰ γράφουν ἀπλᾶ νὰ ἀκούῃ ὁ κόσμος, καὶ νὰ μὴν ἦναι ἡ σοφία τοὺς ἥλιος βασιλευμένος. Ὁ Μαρτελάος, (1) ἄττραπτε καὶ ἐβρόντα εἰς τὴν ἀνάληψιν ἀπὸ τὸν ἄμβωνα

(1) Σοφὸς Ἑλληνιστῆς Ζακύνθιος.

κη'.

τῆς ἐκκλησίας, πῶς ὁ Κοραῆς τοῦ χαλάει τὴν γλῶττα. Δάσκαλε τοῦ εἶπα μία φορά, (ἤμαστε πολλὰ φίλοι); μὴν πικραίνεις τὸ αἷμά σου, οὔτε τὴν χαλάει, οὔτε τὴν φτιάνει, βιάσει μὲ τὴν καλὴν βαφὴν τοῦ καιροῦ του, ποῦ ἔχει πέρασιν, ζωὴν, χλωρασιὰ εἰς τὴν ἡμέρα του. Ταῖς προ-άλλαις ποῦ μοῦ ἐξήγαες τὴν ὀμιλίαν τοῦ Βασιλέως ἐκείνου, εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τρωάδος, ποῦ λέγει εἰς τὸν πιστευμένον του φίλον· Διατὶ μᾶς τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἔχομε τὴν πρωτοκαθεδρίαν, καὶ τρῶμε ἀπὸ τὸ καλλίτερον φαγι, καὶ μᾶς χάρισαν οἱ λαοὶ κήπους, καὶ ἀμπέλια παραποταμήσια; Διὰ νὰ χυνώμεθα πρῶτοι εἰς τοὺς κινδύνους. Μὴν εἰποῦν οἱ ὑπήκοοι ὅτι ὀρίζονται ἀπὸ ἀναξίους, ἅς πολεμήσωμεν, θὰ δοξάτωμεν τοὺς ἐχθρούς μας μὲ τὸν θάνατόν μας, ἢ ἐκεῖνοι θὰ μᾶς δοξάτουν θανατωμένοι ἀπὸ τὴν λόγῃν μας. Βάρει καλά, πολέμα εὐμορφα.

Δὲν ἤξεύρω ἂν τὰ θυμοῦμαι ὅπως μοῦ τὰ 'πες, ἀλλὰ θὰ καταλάβαινα τίποτες ἐν μοῦ τ'ἀλεγεες μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν παμπάλαιων ἀνθρώπων; Θὰ στέκομουν σὺν θυμάρει τοῦ βουνοῦ νὰ σὲ ἀκούω. Ὅταν μοῦ τὰ ἔλεγε, ἔλεγε ἡ ψυχὴ μου, νὰ ἤμουν ἐγὼ σύντροφός του, μὲ τέτοιον Βασιλιά, (εἰς τὰ 1812, ἢ 13 ἦτον ἡ ὀμιλία του μὲ τὸν διδάσκαλον Μαρτελάο) μὲ τέτοιον Βασιλιά θὰ πήγαινα νὰ μπήξω τὸ μπαϊράκι μου εἰς τὸ παλάτι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, μὲ ἔκαψες ὡς μοῦ τὰ ἐξεμυστηρεύθης ἀπλᾶ. Καλλήτερό σου, ἴτως θὰ μοῦ 'πῆς, νὰ τὰ ἐκαταλάβαινες καὶ νὰ τὰ ἄκουες μιζοβέρβαρα, διωρθωμένα. Δὲν ἔχουν χάξι, εἶναι ἄψυχα. Δάσκαλέ μου, ὅσα παλαιὰ, ἦτον νέα μία φορά, καὶ ὅσα εἶναι νέα, θὰ γηράσουν, ἄφισε νὰ χαροῦν τὰ νειάτα τους, νὰ ζήσῃ ἡ ζωὴ τους, διατὶ ἀπὸ νηότη καὶ ζωὴ δὲν εἶναι εὐμορφότερο πράγμα

εἰς τὸν κόσμον. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον, ὁ Πήγας καὶ ὁ Κοραῆς ἦτον ἔμποροι, καὶ οἱ Ζωσιμάδαις, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου, καὶ ἄλλοι βροητοὶ τοῦ γένους. Ἐμποροὶ ἦτον, καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ οἱ καπιταναῖοι τῆς Ὑδρας, Σπειζῶν καὶ Ψαβρῶν, καὶ οἱ νικοκυρταῖοι — νέα μεγάλη δύναμις τῆς Ἑλλάδος τὰ καράβια. Ἀπὸ τὸ πάρισμο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως ταῖς ἡμέραις μας πολλαῖς φοραῖς μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐπροσπάθησαν τὰ τέσσαρα νὰ πολεμήσουν τὸ ἓνα δάκτυλο τὸ ἀνδρειωμένο, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον, δὲν εἶχαν τὴν θάλασσα, διὰτι ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα, γῆ καὶ πέλαγος, τὸ δεύτερον εἶναι τὸ πολιτιμότερον διὰ ἡμᾶς, φεύγουν ἢ στεριαῖς, ἀπὸ παντιοῦ ἀγναντεύομε θάλασσα, καὶ εἰς ταῖς ἡμέραις μας, ποῦ ἔντεσε νὰ ἔχωμεν δύναμιν θαλασσινὴν, μὲ σιταροκάραβα ἐπολεμήσαμε βασιλέα, ὁ ἄξιος γεμιτζῆς πέρνει τὰ σοβράνα καὶ μάχεται μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀνέμων, καὶ ἄς ἦναι μικρὸ τὸ καυκί του, αὐτὴν τὴν τέχνην ἤξευρε ὁ περίφημος Μιαούλης εἰς ταῖς ναυμαχίαις του μὲ τὸν ἐχθρὸν, μιὰ φορὰ μόνον ἔπεσε πολὺ σοτοβέντο ὁ μακαρίτης διὰ δυστυχίαν μας καὶ δυστυχίαν του, ἀλλ' ἄς μὴν ξιοῦμε ταῖς πληγαῖς μας. — Τὸ εἶπε καὶ ὁ Θεὸς τῶν Ἑλλήνων πῶς ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ θάλασσα, μὲ τὸν χρησμὸν του νὰ σωθεῖν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ ξυλόκαστρα δὲν ἐννοοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μαντεῖον, ὁ Θεμιστοκλῆς τὸ ἐξήγησε, ἀν τάχα ὁ ἴδιος δὲν ἐχάυδευσε τὸν Θεὸν νὰ τὸ ξερωθήτη, διὰτι ἦτον πολιτικὸς βροητὸς καὶ πατριώτης. — Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Βοναπάρτης ἔκαμαν καὶ ἀνοιξαν τὰ μάτια τους οἱ ἄνθρωποι καλλήτερα, εἰ πόλεμοι μὲ τὰ βιάσανά τους, καὶ μὲ τὰ δάκρυά τους ἐβρίζωσαν τὸ δίκαιον εἰς τὸν κόσμον, ἐγνωρίσθηκαν τὰ ὄρια τῆς ἐξουσίας καὶ

τῆς ὑποταγῆς, οἱ βασιλεῖς δὲν εἶναι πλέον Θεοὶ τῆς γῆς, σὰν πρῶτα, ἔπεσε ἡ μπαρπούτα, τὸ 'κόνισμα ἔκαμε κατάχρησι τῆς χάρης του, ἡ δικαιοσύνη εἶναι βασίλισσα καὶ θαυματουργὴ εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων, ζῶα λογικὰ, — ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι εἰς τὰ συμβούλια τῆς Βιέννας δὲν ἔγεινε κανένα καλὸ διὰ ἡμᾶς, ἀπελπίσθηκα ἀπὸ τοὺς ξένους, καὶ εἶπα νὰ μὴν ἔχωμεν ἐλπίδα λυτρώσεως ἄλλην παρὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ἀπὸ τὸν Ὑψιστον, — ὡς ἕνα φῶς μετ' ἤλθε εἰς τὰ μάτια καὶ ἐχάρηκα, ὅταν μία ἡμέρα ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἰς τοὺς πολέμους τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰ διάφορα στρατεύματα Ἀγγλίας, Ῥωσίας, Γαλλίας, Ἀουστρίας θὰ ἦτον βέβαια σκόρπιοι, μισθωτοὶ 20000 Ἑλληνες πολεμικοί. — Ἐμέσιτωτε καὶ ἡ ἑταιρία, ἡ φιλικὴ ἑταιρία ἡ ὁποία ἐχρησίμευτε ὡς μία σύνοδος οἰκουμένη τῆς Ἑλλάδος, πλησίον εἰς τὸν ἱερέα ἦτον ὁ λαϊκὸς, καθήμενοι εἰς ἕνα σκαμνὶ πατριάρχης καὶ τζοπάνης, ναύτης καὶ γραμματισμένος, ἰατροὶ καὶ ἄβρωστοι, κλεφτοκαπητανεῖοι προεστοὶ καὶ ἔμποροι, ἡ σύνοδος ἐργάζετο ἄκοπα· ἄγιο τὸ χῶμα ἐκεινῶν ποῦ τὴν ἐφεύρηκαν! ἔπεσε εἰς τὰ 4 δάκτυλα ὡς μία βροχὴ, καταπαντισμὸς, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας. Ἐγὼ ὅταν μοῦ ἤλθε ἡ προκύρηξις τοῦ Ὑψηλάντη, ἡ σάλπιγξ τῆς πατρίδος σὰς κράζει, μοῦ φάνη καὶ ἀντιλάλητε γῆ καὶ οὐρανός, καὶ ἔβαλα στραβὰ τὸ φέσι μου, καὶ ἔχωσα τὴν χούφτα μου εἰς τὴν χούφτα τοῦ σπαθιοῦ μου, καὶ ἔγραψα μὲ γράμματα πύρινα εἰς τὴν καρδίᾳ μου τὸ ἀθάνατο, τὸ εὐλογημένον ὄνομα, Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Τὰ ἄλλα τὰ ξέρεις.

Μὲ τὴν οὐιλίαν μου τόσο τιμωμένην ἀπὸ τὸ φιλήκοον τῆς ἀκροάσεώς σας δὲν σαλπίζω σάλπισμα πολεμιστήριον, ἀλλὰ σαλπίζω καὶ κηρύττω, ὅσον ἡ δύναμίς μου τὸ κα-

λει, ταῖς ἀρεταῖς τοῦ καὶ εἰς πόλεμον καὶ εἰς εἰρήνην
 στερεόνουν καὶ δοξάζουν λαοὺς καὶ βασιλεία. Εἰς ὧραν
 πολέμου ὄργανον τῆς δικαιοσύνης, τῆς μεγαλοψυχίας τοῦ
 πολίτου εἶναι τὸ σπαθί εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· εἰς και-
 ρὸν εἰρήνης ὄπλον τοῦ πολίτου, ἐρμηνεῖα τῆς δικαιοσύνης
 του, τοῦ θάρρους του, τοῦ χριστιανισμοῦ του εἶναι ὁ λόγος,
 ἡ σοφία τοῦ λόγου εἰς τὰ συμβούλια τοῦ βασιλέως του,
 εἰς τὸ βῆμα τῶν βουλῶν, εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Θέμιδος.
 Καλὴν εἰρήνην, φιλίαν μὲ ὅλα τὰ κράτη τῆς γῆς χαιρε-
 ται τῶρα τὸ νέον Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς πό-
 λεμον καὶ εἰς εἰρήνην ἓνα εἶναι τὸ μονοπάτι τῆς τιμῆς,
 μία ἡ δύναμις τῆς πατρίδος, ἡ ἀρεταῖς ὅσαις ἐπανηγυ-
 ρίσασμεν. Ἡ φώτισις τῶν ἀρετῶν ὑψώνει τὸν ἄνθρωπον
 εἰς τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ὑψίστου, καὶ ἡ μεγαλοδυνα-
 μία του μᾶς φιλοδωρεῖ τὸ πνεῦμά του καὶ ταῖς εὐλο-
 γίαις του. Ἡ μὴν ἀγαπᾷτε τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος,
 (καὶ ποιὸς τῶν Ἑλλήνων δὲν τὸ ποθεῖ;), ἢ νὰ μὴν φεύγωμεν
 τὸν ἰδρώτα καὶ τὴν καλλιέργειαν δικαιοσύνης, λατρείας
 πίστεως καὶ μεγαλοψυχίας. Πέρα, μικρὰ πᾶσα ἀπελπι-
 σία ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, ἡ μητέρα δύναται νὰ ἀλησμο-
 νήσῃ νὰ θυζᾷ τὸ νεογέννητο βρέφος της, ὁ Θεὸς δὲν μᾶς
 ἀλησμονᾷ, δὲν μᾶς ἀποστρέφεται, ἀν' ἐνθυμηθοῦμε μὲ πόσα
 ἀγαθὰ μὲ ποίαν θείαν ἔμπνευσιν εὐεργέτησε τοὺς προ-
 πάτοράς μας καὶ ἐμᾶς. Μὴν ἀμυθιάετε, ὁ Κύριος τῆς
 ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἔχει γραμμένη εἰς τὴν παλάμην
 του τὴν ἡμέρα τῆς εἰκοσιπέντε Μαρτίου ἔτους 1821. —
 Ἄς στρέφωμεν συχνὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτὴν τὴν
 θαυμαστὴν ἡμέρα, καὶ ἃς ἦναι τόσα ἔτη ὁ ἥλιός της βα-
 σιλευμένος, ἡμέρα ποῦ ἔδουσε, ἐπειδὴ ἀγναντεύοντάς την
 θὰ μᾶς συμβῆ ὅ,τι συνέβη εἰς ἀρχαίαν τινὰ φυλὴν τῆς

Ἀσίας, ἡ ὁποία ἐκήρυξε ὅτι ὁποῖος πρωτοειδεῖ τὸν ἥλιον θὰ λάβῃ τὸ σκῆπτρον τοῦ τόπου. Συνάχθησαν πρῶτοι, ἐρασταὶ πολλοὶ τῆς βασιλείας, καὶ ὅλοι ἐκύταζαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν· ἓνας, ὁ πλέον ξυπνητὸς, φαίνεται, ἐβλεπε πρὸς τὴν Δύσιν, καὶ ἶδε ταῖς πρώταις ἀκτίναῖς τοῦ φωτός νὰ χρυσόφουν τὴν κορυφὴν ἑνὸς Πύργου, ἐφώναξε, καὶ ἔλαβε διάδημα καὶ θρόνον. — Κανέναις ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ γίνῃ Βασιλιάς διὰ τὸν ἔχομεν, ἀλλὰ θὰ ἀποχτήσωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας τὴν Βασιλείαν τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν Βασιλείαν δὲν εἶναι ἄλλη μεγαλήτερη εἰς τὸν κόσμον.

Ἐδῶ τελειώνει τὸ πρῶτον μέρος τῶν προλεγομένων μου, εἶχα κατὰ νοῦν σήμερον ὅλα μου τὰ προλεγόμενα νὰ σὰς διαβάσω, καὶ τὴν ἱστορίαν, τὸ κείμενον τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη νὰ δημοσιεύσω, δείχνοντάς σας τὰ ἄνθη στολισμῶν τοῦ δένδρου τους, ἐπειδὴ τὰ φημισμένα ἔργα εἰς τὸ β-βλίον εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἡμέρας 25 Μαρτίου, τῆς ὁποίας ἐορτάζομεν φέτος τὴν τριακοστὴν πανήγυριν. Δὲν εὐτύχησα εἰς τὸν πόθον μου, ὤκνευσαν τὸ ἔργον μου περιστατικὰ, ἐπιρυλάττομαι ὅμως νὰ τελίσω τὸ ποθοῦμενον τὴν 29 Μαΐου, ἡμέρα πένθιμος διὰ τὴν χριστιανοσύνην, ὡς μία ἀποζημίωσις τὰ ἀναπερόμενα εἰς τὸ βιβλίον ἀνδραγαθῆματα, ὡς ἀρχὴ ἀποζημιώσεως λέγω τοῦ θρήνου τῆς 29 Μαΐου τοῦ ἔτους 1453.

Δὲν ἔχω καρδίαν νὰ χωρήσω ἀπὸ τόσον σεβαστὴν δ-μήγουσιν, ἂν δὲν σὰς δώσω, μάλιστα εἰς τοὺς νέους, ἕναν τύπον τοῦ χαρακτήρος, τῆς ἠθικῆς φυσιγνωμίας τοῦ γέρου στρατηγοῦ, ζωγραφίζοντάς σας μὲ δύο του ἀνέκδοτα;

πόσον ὁ μακαρίτης λές καὶ ἔσπερνε μὲ μίαν ἄλυσον μαζῆ
του τὸ σοβαρὸ καὶ τὸ φιλόγελο, καὶ τοῦτο θέλω νὰ τὸ
κάμω διὰ νὰ προετοιμάσω ἀπὸ τῶρα τοὺς ἀναγνώστας
του εἰς τὴν σωστὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου του γνωρίζοντας
τὸν ἄνδρα. — Ἀκούσετε τὰ δύο ἀνέκδοτα, καὶ τελειώ-
νομεν.

Νέος πολὺ, καὶ σπουδαστὴς τῆς μαθηματικῆς ὁ Κύριος
Σ. Π. (συσχολίτης του ἦτον, καὶ ὁ μακαρίτης Πᾶνος Κο-
λοκοτρῶνης), ἐνθυμεῖται διεῖπῆγε, ὁ τότε Μαγιόρος Κο-
λοκοτρῶνης πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ ἀξιοτίμου διδασκάλου
Νικολάου Καλύβα, ἐκάθισε καὶ ἀκροάζετο τὴν παράδο-
σιν. Γί' εἶναι τοῦτα, λέγει μὲ μιᾶς, ποῦ διδάσκεις τὰ παι-
διὰ τῶρα, — τοῦτο νὰ τὰ φωτίσης, — καὶ ἐχύθη μὲ
γελοῦμενο πρόσωπο νὰ σχίσῃ ἓνα Βόλφιον ἰν φόλιο, με-
γάλο βιβλίον, νὰ δείξῃ πῶς φιάνουν τὰ φυσέκια. Ὁ δι-
δάσκαλος διὰ νὰ σώσῃ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον ἔπεσε
μὲ τὰ στήθη του εἰς τὸ in folio — Τὰ παιδιὰ ἐγελοῦ-
σαν καὶ ἐκεῖνα, ὡς εἶδαν πιασμένους καθηγητὴν καὶ γέρο
Κολοκοτρῶνην — ὁ ἓνας νὰ φυλάξῃ τὸ βιβλίον του ὁ ἄλ-
λος νὰ τὸ κάμῃ φυσέκια.

Ὁ ἱατρὸς Καλύβας ἦτον θερμὸς ἐταιριστὴς καὶ οἱ κίν-
δυναι τοῦ in folio τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1820.

Τὸ ἄλλο ἀνέκδοτο.

Τὴν ἀρχιχρονιὰ τοῦ ἔτους 1843, ἔτους τοῦ θανάτου
του, ὁ γέρο Κολοκοτρῶνης ἀνέβηκε εἰς τὸ κορφινότερο μέ-
ρος τῆς νεοκτισμένης κατοικίας του, νὰ ἀποφύγῃ τοὺς πολ-
λοὺς χαιρετισμοὺς τῆς ἡμέρας — ἀπὸ τὰ γερατεῖα, καὶ
τὰς ἀσθενείας ἐπεθύμει ἀνάπαυσιν ἀγνάντευε ἀπὸ τὰ πα-

ράθυρα, καὶ τὴν πρασινάδα τῶν ἑληῶν, καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ στενοὶ τοῦ γνώριμοι ὁμως ἀνέβαιναν καὶ ἐκεῖ νὰ τοῦ εὐχρηθοῦν τὴν καλὴν χρονιά. Ὁ Κύριος Σ. Π. θεατῆς ἄλλοτε εἰς τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν τῶν κινδύνων τοῦ Βολφρίου ἐπῆγε πρὸς χαιρετισμόν· εἶχε μαζὴ του καὶ νέον νεοφερμένον ἀπὸ ταῖς ἀκαδημαῖαις τῆς Γερμανίας. Κατὰ πῶς ἄρχισεν ὁ φίλος τὴν εὐχὴν τοῦ ἔτους, καὶ ὁμιλίαν διὰ τὸν σπουδασμένον νέον, κατὰ τύχην ἐπερνοῦσαν λείψανον νεκροῦ ἀπὸ τὸν δρόμον. Ἡ ψαλμωδία τοὺς ἔσυρε εἰς τὰ παράθυρα. Εἶπε τότε ὁ γέρος, Ἄν εἴχαμεν ἐδῶ τὸν Περσιάνον φιλόσοφον, θὰ μᾶς ἔλεγε ἂν πάγη εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν Παράδεισον. Εἶναι καμμία ἱστορία; εἶπεν ὁ φίλος. — Εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ γέρος. — Θὰ μᾶς τὴν εἰπέις; — Μετὰ χαρᾶς. — Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦλθεν ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἓνας περιηγητῆς φιλόσοφος τῆς Περσίας, τὸν συναναστρέφοντο οἱ ἐκλεκτοὶ Ἀθηναῖοι, ἀγαποῦσε τὴν συντροφίαν τους, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐδικὴν του. Μία φορὰ καθήμενοι εἰς τὰ μεντέρια τους, ἐπέρασε λείψανον, καθὼς τώρα — μακρὰ ἀπὸ σᾶς ποῦ εἰσθε νέοι, καὶ ἐγὼ ἔφαγα τὸ ψωμί μου — καὶ ὡς ἐδιάβαινε ἀκόμη ὁ νεκρὸς, κτυπάει ταῖς παλάμαις του ὁ περιηγητῆς φιλόσοφος, ἐρχεται ὁ γραμματικὸς του· πῆγαινε τοῦ εἶπε, νὰ ἰδῆς, ἂν ὁ ἀποθαμένος πηγαινῆ εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν παράδεισον· ἐπῆγε ὁ γραμματικὸς, ἐπέστρεψε. — Πάει Κύριέ μου, εἶπε, εἰς τὴν κόλασιν. — Ἐπῆγες ἕως εἰς τὸ κοιμητήριον: — Ἐπῆγα. — Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ φύσει περιέργοι πολὺ, πλὴν διὰ νὰ μὴν προδώσουν ἀμάθειαν εἰς ἓνα βάρβαρον, ὡς φιλότιμοι ἐφύλαξαν σιωπὴν, καὶ δὲν ἐρώτησαν τὸν φιλόσοφον, πῶς πηλὸς τῆς γῆς ἀκόμη, καὶ ξένος τῶν Ἀθηναίων μαντεύει τὰ κρύφια, καὶ ἄδηλα·

ὡς φρόνιμοι ἀπέδιδαν εἰς τὴν σοφίαν του, ὅχι τοῦ ψυχουοῦ του τὴν δύναμιν τῆς προγνώσεως. Ἐπειτα ἀπὸ καιρὸν τυχαίνοντας πάλι μαζῇ οἱ ἴδιοι φίλοι, καὶ περνῶντας λείψανο, ὁ Περσιάνος μὲ τὰ παλαμάκια ἐφώνηξε τὸν γραμματικὸν, τὸν ἔστειλε νὰ μάθῃ τὴν πορείαν τοῦ νεκροῦ. Ἐπῆγε, ἐπιστρέφει, τοῦ λέγει, Παγαίνει εἰς τὴν παράδεισον. — Καλὸ φθάσιμο, εἶπε, μὲ πρόσωπο χαρούμενο καὶ σοβαρὸ ὁ φιλόσοφος. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστενοχωρήθησαν τότε ἀπὸ τὴν περιέργειαν, καὶ τὸν εἶπαν, Δὲν σ' ἐρωτήσαμεν τὴν πρώτην φοράν, σ' ἐρωτοῦμεν τώρα, πῶς ἐσὺ μαντεύεις τὴν τύχην, διαβάξεις τὸ γραπτὸ τῆς ἀθανασίας τοῦ καθενός; ποῖον μυστικὸν γνῶρισμα, ποῖον τηλεσκοπίον χαρίζεις εἰς τὸν ὑποτακτικόν σου; — Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλὸ, ἀπεκρίθη ἡ ὀργὴ τοῦ κόσμου, ἡ κατὰρα τῶν συμπολιτῶν συνοδεύει εἰς τὴν θανάτην τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, πρόδρομος τὰ ἀναθέματα τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἡ εὐλογίαις τῶν ἀνθρώπων συνοδεύουν τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας, καθένας διηγεῖται μὲ δάκρυα τὰ ἀγαθοεργήματά τους, καὶ βίχνει μὲ τρέμουσαν παλάμην χῶμα εἰς τὸν τάφον τους.

Τελιόνοντας ἡ ἱστορία τοῦ Περσιάνου, ὁ Γεροκολοχοτρώνης εἶπεν εἰς τὸν φίλον, ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν πρώτην μας ὀμιλίαν, ἐπειδὴ ὁ ἀποθαμμένος μᾶς εἶχε πάρει τὸν λόγον. Μοῦ ἔλεγες ὅτι ἡ εὐγενεία του ἔρχεται ἀπὸ ταῖς Ἀκαδημαίαις τῆς Εὐρώπης, τί ἐσπούδαξε; ἐσπούδαξε, ἀπάντησε ὁ φίλος, ποῖα μονοπάτια πᾶνε ἀπὸ τὸν κόσμον εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν παράδεισον. Εὐγέ του, εἶπε ὁ γέρος, ἀλλὰ φυσικὰ δὲν θὰ στένει τὸ τζατήρι του εἰς τὸν ἕναν δρόμον ἢ τὸν ἄλλον ἀδιάφορα, ἀλλὰ θὰ ἀηδιάζει τὸν πρῶτον καὶ θὰ ὀρέγεται τὸν δεύτερον. — Βίβαια, εἶπεν ὁ

φίλος. — Ἄν ἦναι ἔτσι, ἄς ἀκούσῃ καὶ ἐμὲ τὴν γνώ-
 μην, ποιὸ εἶναι τὸ καλὸ μονοπάτι, καὶ ἄς μὴν ἦμαι φι-
 λόσοφος· ἀφοῦ ἤλθε πρωτοχρονιάτικα νὰ μὲ εὔρῃ, νὰ
 τοῦ δώσω Ἀἰθασιλιάτικα. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἐμάζωνε Ἀἰ-
 θασιλιιάτικα ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς του, χρυσάφι καθαρὸ, τὸ
 δικό μου εἶναι σμιγμένον μὲ χῶμα πολὺ, ἂν τοῦ φανῆ
 πῶς ἀξίζει, ἄς τὸ παστρέψῃ, ἄς τὸ καθάρῃ νὰ δείξῃ
 τὴν λαμπηράδα του. Βλέπετε τοῦτον τὸν ὄντα, εἶναι ἀ-
 στόλιστος, καθίσματα δὲν ἔχει, οἱ τοίχοι ξεροί, — τού-
 τη εἶναι ἡ Ἑλλάδα καθὼς ἐμεῖς σᾶς τὴν παραδόσαμεν,
 ἐμεῖς οἱ γέροι εἰς τοὺς νέους. Ἐμεῖς εἰς τὰ 1821 ἐκα-
 θάρισαμεν τὸν τόπον, ἐκουβαλίσσαμεν τὰ λιθάρια, ἐκτί-
 σαμεν τὴν οἰκοδομήν, ἐσεῖς θὰ ἐντύσετε τὰ γυμνά τεῖχη,
 θὰ φέρετε ταῖς πολύτιμας ζωγραφιαῖς, θὰ στήσετε τὰ
 εὐμορφα τραπέζια καὶ τοὺς καθρέφταις, τοῦτο θὰ κάμῃ
 ἡ προκοπή σας καὶ τὰ γράμματα, — καὶ ἡ εὐχαῖς τῶν
 συμπολιτῶν σας, καὶ τὰ ἔργα σας θὰ σᾶς ἀνεβάσουν εἰς
 τὰ λιμέρια ἀθάνατα τῶν δικαίων. Κύριε Μ., ὡς μοῦ
 λέγει ὁ φίλος, εἶται ἀπὸ νησί γνωστόν μου διὰ τὴν φι-
 λογένειάν του (1) φέρε εἰς τὸ ἔθνος σου τὴν μάθησιν τῶν
 Εὐρωπαϊῶν, ἡ ἰσοπεία, ὡς ἄκουσα ἀπὸ τοὺς καλητέρους
 μου, εἶναι καὶ ἐπιστήμη Ἑλληνική. — Ἀπὸ ταῖς στεριαῖς
 τῆς γεννήσεώς μας ἐφύσησε ἐκεῖ ἀέρι εὐτυχισμένο σοφίας,
 φέρε εἰς τὰ ἐπιστρόφια τὴν νύμφη. Ἔτσι ἔκαμε ὁ σοφὸς
 ὁ Ῥῆγας, ἔτσι ὁ Κυβερνήτης, διατὶ ἀγαποῦσαν τὸ γένος
 τους, καὶ εἰς κολυμβήθρα αἵματος ἐβαπτίσθησαν τέκνα
 πιστὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἄνθρωποι τοὺς βράβευσαν βρα-
 βεῖον θανάτου, ἀλλὰ τὸ τελεσκόπιον τοῦ φιλοσόφου τῆς

(1) Κεφαλληνίαν.

Περσίας δὲν ἀγναντεύει εἰς τὰ ἴδια καθίσματα φονεῖς καὶ ἀθώους. Ἡ φιλοσοφία εἶναι φῶς τῆς ψυχῆς, ἔρχεται εὐ-
θὺς ἔπειτα ἀπὸ τὴν θρησκείαν φῶς φοτεινότερο. Τὰ πρω-
τεῖα εἰς τὸν σταυρό! καὶ δόξα αἰῶνας αἰώνων εἰς τοὺς
σταυρωμένους διὰ τὴν πίστιν καὶ διὰ τὸ γένος! Σᾶς μοί-
ρασα τὰ στρενιάτικα, δὲν ἔχω ἄλλα, τὰ ἔσωσα. Καλὴ
μας χρονιά, μὲ ὑγείαν.

Ἀποχαιρετήθηκαν οἱ δύο φίλοι ἀπὸ τὸν Κολοκοτρῶνη
μὲ θαυμασμόν ἀγάπης διὰ ταῖς ἡμέρας του, ἣ τὸ Ἀϊ-
βασιλιάτικο φίλευμα.

Δύο μῆνες ἔπειτα, οὔτε, ὁ Κύριος Σ. Π. ταῖς 4 Φε-
βρουαρίου εἶδε μὲ τὰ φυσικώτερα χρώματα ἱστορημένην
τὴν σοφίαν τῶν λόγων τοῦ ξένου φιλοσόφου, καὶ τοῦ
διερμηνέως τοῦ στρατηγοῦ, ὅταν τὸ πένθος ὄλων τῶν Ἑλ-
λῆνων, ἣ εὐχαῖς, τὰ ἀπαρηγόρητα κλάϊματα ἐπρόσφεραν
εἰς τὸν οὐράνιον δικαστὴν τὰ πιστότερα πιστοποιητικά
τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδρώτων τοῦ καλοῦ Ἑλληνοῦ
διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του.

Ἄν τὰ προλεγόμενά μου, σεβαστοὶ ἀκροαταί, δὲν σᾶς
φαίνονται ἐπιζήμια εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, κα-
λαῖς ἀντάμωσες πάλαι, ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς, ταῖς 29 Μαΐου.

Ἀθήναι 25 Μαρτίου 1851

J. Terzibitzaj.

1881 August 25 1881
J. H. ...

Ένας ἀπὸ τὸ Ῥουκάκι, πλησίον τοῦ χωρίου Γουρκο-
λάκα, ἀφοῦ ἐχάλασε τὸ χωριὸν του, ἀνεχώρησε καὶ ἦλθε
εἰς τὸ Λιμπούτσι εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου, ἐδῶ κ' 300
χρόνους· αὐτὰς ἐφάνη ἐξουπὸς καὶ ὁ Δημαγέροντας τὸν ἔ-
καμε γαμβρὸν καὶ κληρονόμον τῆς κατὰστασεως τοῦ ὄλης,
ἐλέγετο Τζεργίνης. — με αὐτὸ τὸ ὄνομα εὐρίσκονται μιᾶ
ἐξηνταρτὰ οἰκογένειαν εἰς τὴν Μέσσηνίαν. — Αὐτὸς εἶχε
κάμει ἕνα ὠραϊώτατον παιδί καὶ τὸ εἶχε πιάσει ἕνας Μπου-
λούμπασης Ἀρβανίτης καὶ τὸ ἀλυσόθεσε, ἐλέγετο Δημητρά-
κης. Οἱ Ἀρβάνται ὄπου τὸν φύλαγαν ἐπηδοῦσαν εἰς τὰς
τρεις καὶ ὁ Μπουλούμπασης τοῦ εἶπε, ἂν πηδᾷ νὰ τοῦ
βγάλῃ τὰς ἀλύτους· ὁ Δημητράκης ἀπεκρίθηκε, ἦτι πηδᾷ
καὶ με τὰς ἀλύτους, καὶ ἂν τοὺς περάσῃ νὰ τὸν ἀφίγη ἐλευ-
θερον· ὁ Ἀρβανίτης τὸν ὑποσχέθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἂν
προσπεράσῃ τοὺς ἄλλους πηδῶντας, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ὑπεσ-
χέθη ὡς ἀνέλπιστον. — Ἐπήδησε, τοὺς ἐπέρασε καὶ τὸν
ἄφηκαν ἐλεύθερον. Αὐτὸς ἐπανδρεύθηκε. ἔκαμε τρία παιδιὰ,
ὀνομαζόμενα Χρόνης, Λάμπρος καὶ Δήμος· αὐτοὶ ἦσαν
νοικοκυραῖοι με τὰ χωράφια τους με 500 πρόβατα καὶ
60 ἀλογογέλαδα· ἐπιάσθησαν με τοὺς ἀντιζήλους των καὶ
ἐσκοιώθησαν. Ἐπέρασαν εἰς τὴν Ῥούμελην 12 χρό-
νους ἔκαμαν με τοὺς κλέφτας, ἐπιστρέφουν εἰς τὴν Πε-
λοπόννητον με 15 Ῥουμελιώτας· οἱ Τοῦρκοι τὸ μανθά-
νουν, τοὺς πολιορκοῦν, σκοτόνουν ἕνα, καὶ οἱ ἄλλοι ἐγ-
λύτωσαν· ὁ Δήμος ἐπῆρε διὰ γυναϊκά του τὴν θυγατέρα τοῦ
Καπετῶν Χρόνη ἀπὸ Χρυσοβίτσι, μεγάλο σπῆτι. Τότε

ἦταν, ὅταν ὁ Μοροζίνης ἐκυρίευσε τὸν Μωρέα. Καὶ ἐπὶ Βενετζάνων δὲν ἦτο παρὰ Καπεταναῖοι· τὸ παιδί αὐτοῦ τοῦ Δήμου ὠνομάσθη Μπότζικας καὶ ἄφησε τ' ὄνομα τῆς φαρμάκας του, ὅπου εἶχαν, τζεργιναῖοι· ὠνομάσθη τοιοῦτος, διότι ἦτο μικρὸς καὶ μαυρουδερός. Ἐἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μπότζικα ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι εἰς Μωργιά· οἱ Χρυσοβιτσιῶται, Λιμποβισιῶται, καὶ οἱ Ἀρκουροδεματῖται ἐπῆγαν καὶ ἐπολέμησαν εἰς τοῦ Ντάρρα τὸν Πύργο 6000 Τούρκους· αὐτοὶ ἐγαλάσθησαν καὶ ἐγλύτωσε ὁ Μπότζικας· αὐτὸς εἶχε ἓνα παιδί Γιάννη, καὶ ἓνας Ἀρβανίτης εἶπε βρέ τί Μπιθεκούρας εἶναι αὐτός· Δηλαδή πόσον ὁ κῶλός του εἶναι σὰν κοτρόν, καὶ ἐτζί τοῦ ἔμεινε τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης. Ὁ Μπότζικας ἐσκοτώθη, ὁ Γιάννης ἐκρεμάσθη εἰς τὴν Ἀνδρουσαν· ὥστε ἀπὸ τὰ 1553 ὅπου ἐφάνηκαν εἰς τὰ μέρη μας Τούρκοι, ποτὲ δὲ τοὺς ἀνεγνώρισαν, ἀλλ' ἦσαν εἰς αἰώνιον πόλεμον.

Ἐγεννήθηκα εἰς τὰ 1770 Ἀπριλίου 3 τὴν δευτέραν τῆς Λαμπρῆς. Ἡ ἀποστασία τῆς Πελοποννήσου ἔγινε εἰς τὰ 1769. Ἐγεννήθηκα εἰς ἓνα βουνὸ εἰς ἓνα δένδρον ἀποκάλυψαν, εἰς τὴν παλαιὰν Μεσσηνίαν, ὀνομαζόμενον Ῥαμαβοῦνι. ὁ πατέρας μου ἦτον ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν εἰς τὴν Κόρινθον. Κάθεται ἐκεῖ 4 χρόνους ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Κόρινθον διὰ τὴν Μάνην· ἐβγαίνειν ἀπὸ τὴν Μάνην καὶ ἐκνηγοῦσε τοὺς Τούρκους· εἰς τοὺς 79 ἦλθεν ὁ Καπετάμπεης μετὸν Μαυρογένην, καὶ ἐρχόμενος ἐρρίξεν εἰς τοὺς Μύλους καὶ Ἀνάπλι· Ἔστειλεν εἰς ἄλλην τὴν Πελοπόννησον μπουγιουρτί, (προσκυνοχάρτι) καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐπροσκύνησαν τὸν Καπετάμπεη εἰς τοὺς Μύλους. Εἰς τὸν πατέρα μου ἔστειλε χωριστὸ μπουγιουρτί, νὰ ἐλθῆτε νὰ βγάλουμε τοὺς Ἀρβανίταις καὶ νὰ εὐρῆ ὁ ῥαγιάς τὸ δίκιον του. Ὁ πατέρας μου ἐκίνητε μετὰ χίλιους στρατιώτας, καὶ ἐπίασε τὰ Τρίκορφα, εἰς τὴν Τριπολιτσάν· δὲν ἐπῆγεν εἰς τὸν Καπετάμπεη διότι ἐφοβεῖτο. Ὁ Καπετάμπεης ἐσηκώθηκεν ἀπὸ τοὺς Μύλους, ἐπῆρεν 6,000 ταγκαλάκια, καὶ τοὺς κλέφταις 3,000 καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ Δολιανὰ, Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐρρίξεν τὸ ἔρδι. Ὁ πατέρας μου σὺν ἦτον εἰς τὰ Τρίκορφα, τοῦ ἔστειλεν ὁ Καπετάμπεης νὰ πάγη σὲ δαύτονε διὰ νὰ τὸν προσκυνήτη. Ὁ πατέρας μου ἀποκρίθηκε δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ἐλθω νὰ προσκυνήσω· οἱ Ἀρβανίταις εἶναι εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἤμποροῦν νὰ πιάσουν τὸν ἄγριον τόπον, καὶ νὰ σκορπίσουν τότε μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ χοῦν τὸν τόπον. Τότε τοῦ ἔστειλεν 20 μπιβί-

σιαγιά τοὺς Καπεταναίους κι' ἓνα καπότο διὰ
 τὸν ἑαυτὸν του. Τὸν καιρὸν ποῦ ἐζύγωσε τὸ στράτευμα τὸ
 Τούρκικο εἰς τὴν Τριπολιτσάν κι' ἐπολιορκούσε τοὺς Ἀρ-
 βανίταις, ἐχώρισαν 4,000 Τούρκοι ἄρβανίτες νὰ τὸν
 ἐβγάλουν ἀπὸ τὰ ταμπούρια, καὶ αὐτὸς ἀντεστάθηκε καὶ
 τοὺς ἐκυνηγοῦσε, καὶ ἐμβήκαν πίσω. Ἦλθαν τὰ στρατεύματα
 τὰ Τούρκικα τοῦ Καπετάμπη ἕως τὸν ἅγιον Σώστην· πάλι
 ἔβγαίνον 6,000 διὰ νὰ πᾶνε εἰς τὸν πατέρα μου, καὶ αὐτὸς
 πάλι τοὺς ἀντέκρουσε. Εἶδανε ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ βασιτάξουν
 οἱ ἄρβανίτες μέσα εἰς Τριπολιτσά, διακί δὲν ἦτον τότε
 τειχογυρισμένη· ἐσυνάχθησαν ἄλλοι καὶ πᾶνε εἰς τὸν πατέ-
 ρα μου, καὶ αὐτὸς τοὺς ἐστάθηκε μὲ ὄρμη, καὶ τοὺς ἐ-
 γύρισε κατὰ τὸν κάμπον ἐνώθησαν καὶ ἄλλοι καπεταναίαι·
 ἐμβήκαν εἰς τὰ χωράφια, εἰς τὸν κάμπον τοὺς ἐστόκωσαν
 ἢ καβάλα ὡς οἱ θεμιστάδες· ἔπεσαν ἢ καβαλαριά μέσα
 καὶ τοὺς ἐθέρισαν ἀπὸ τὴν μὴν μεριᾶν, ἢ καβαλαριά,
 ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ πατέρας μου. Ἀπὸ 12,000, ἑπτακό-
 σιοι ἀπέβησαν εἰς τὸ Δαδί. Ὅταν τοὺς ἐπολέμησε ὁ πατέρας
 μου τοῦ ἔλεγαν. Κολοκατρώνη δὲν κάμεις ἰσάφι — τί ισάφι
 νὰ σᾶς κάμω ὁποῦ ἦλθετε κι' ἐγαλάσατε τὴν πατρίδα μου,
 μᾶς πῆρατε σκλάβους καὶ μᾶς ἐκάματε τόσα κακὰ τοῦ
 ἀπεκρίθησαν — ἐφέτο ἄδικό μας, τοῦ χρόνου ἄδικό σου. Τὰ
 κεφάλια τῶν Ἀλβανῶν ἐφτιψαν πύργον εἰς τὴν Τριπολιτσά.

Ἠσύχασεν ἡ Πελοπόννησος. Τοὺς 80 ἑκατέβη ὁ ἴδιος
 ὁ Καπετάμπης καὶ ἔγαλε τὸν πατέρα μου καὶ τὸν Πα-
 ναγιώταρον Βενετζιμανάκη. Ἦλθεν ἡ ἀρμάδα εἰς τὸ Μα-
 ραβωνῆσι· τὰ στρατεύματα σιερίᾶς καὶ θαλάσσης. Ἦ κα-
 στανίτζα ἀποικία, ὅπου ἦτον ὁ Κολοκατρώνης κι' ὁ Παναγιώ-
 ταρος. Ἐξῆ ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὸ Μαραβωνῆσι. Ἐρχοντας
 ἢ ἀρμάδα, ὁ Παναγιώταρος, ὡς Μανιάτης, ἐπροσκάλεσε βοή-

~~Οι~~ ~~και~~ ~~οι~~ ~~Μανιάτες~~, και οι Μανιάτες υποσχέθηκαν δι-
 πᾶνε βοήθεια· και ὁ δραγουμάκος ὁ Μαυρογένης ὡς Ἕλλην
 και τεχνίτης ἔκαμε τὸν Μιχάλη - Τροπάκη Μπέη και διὰ τὸ
 τὸν κάμη Μπέη ἀλεκώτισε τὴν βοήθεια κι ἐπῆρε τὸ Κάστρο.
 Ἐπῆρε τὸ ἀσκαῖρι 14,000, και τοὺς ἐπολιόρχησε, μία
 ὥρα σιράτα ἀλάργα ἔστησε τὸ ὄρδι. Ἔστειλεν ὁ Σερασκέρης
 Ἄ λ ή μ π ε η ς ἕνα γράμμα διὰ νὰ προσκυνήσουν και νὰ
 τοῦ δώσουν ἐνέχειρα ἕνα παιδί ὁ ἕνας και ἕνα ὁ ἄλλος, και
 νὰ τραβίξῃ χέρι ἀπὸ δαύτους· αὐτοὶ ἀπεκρίθησαν: δὲν προ-
 σκυνοῦμεν, θέλομε πόλεμο και ὅποιος μείνει νικημένος ἀς
 προσκυνήσῃ. Αὐτὸς ἤλπιζε ἀπὸ τὴν Μάνην βοήθεια. Τοὺς
 ἔπολιόρχησαν τὰ Τούρκικα στρατεύματα, ἔβγαλαν κανόνια
 και βόμβαις, τοὺς πολεμοῦσαν ἡμέρα και νύκτα· οὔτε ἡ
 βόμβες τοὺς ἔκαναν φόβον οὔτε τὰ κανόνια, ὅμως ἐπολέμησαν
 12 ἡμέραις και 12 νύκταις μὲ ἀνδρεία και γενναϊότητα. Ὅ-
 ταν εἶδαν διὸ βοήθεια δὲν ἔρχεται, ἀποφάσισαν νὰ φύγουν
 ἀπὸ τοὺς σιργούς· οἱ πύργοι ἦτον δύο, και ὁ ἕνας ἦτον τοῦ
 πατέρα τοῦ Παναγιώταρου, και ὁ ἄλλος ἦτον τοῦ Πατέρα
 μου και τοῦ Παναγιώταρου· ὁ Πατέρας τοῦ Παναγιώταρου
 ἦτον 80 ἐτῶν ὡς και ἡ μητέρα του, και μὴν ἠμπορῶντας νὰ
 φύγουν εἰς τὸ γιουρρῶσι μὲ τὰ ἄλλα γυναικόπαιδα, εἶπε
 τοῦ Παναγιώταρου και τοῦ πατέρα μου, βάλτε φωτιά
 εἰς τοὺς ἄλλους πύργους, ἐγὼ μένω ἐδῶ· ἔμεινε μ' ἕνα δοῦλο
 και μὲ τὴν γυναῖκα του και δοῦλα μὲ σκοπὸν νὰ πολεμήσῃ
 ἐλπίζοντας νὰ ἔλθῃ βοήθεια ἀπὸ τὰ παιδιά του ἔπειτα. Ὁ
 πόλεμος του ἦτον μὲ τὸν δοῦλον, ἡ τέχνη του μεγάλῃ· εἶχε
 φυτίλι νὰ γυρίσῃ μαζί μὲ τοὺς Τούρκους. Αὐτοὶ ποὺ ἐπολε-
 μοῦσαν μέσα ἔπασαν εἰς τὸ ὄρδι τοῦ Σερασκέρη, μὲ τὰ
 σπαθία εἰς τὸ χέρι, μόνον τρεῖς ἐσκοτώθηκαν ἄνδρες, και
 μέρος γυναῖκες, και ἔμειναν πολλὰ παιδιά σκλάβοι· και

ἔτσι ἔμειναν δύο ἀδελφιά μου σκλάβοι, τὸ ἓνα τριῶν χρόνων, καὶ τὸ ἄλλο ἑνός· ἄλλα δύο ἐσκλαβώθηκαν, καὶ ἔπειτα ἐλευθερώθηκαν. Ὅταν ἔκαμαν τὸ γιουρούσι ἔπιασαν τὰ βουναὶ οἱ Τοῦρκοὶ διὰ νυκτός· ἐβασίλευσε τὸ φεγγάρι εἰς τὴν μέσην νύκτα, καὶ βασιλεύοντας τὸ φεγγάρι ἐβγήκαν νύκτα μικρὴ καὶ δὲν ἔλαβαν καιρὸν νὰ φύγουν κατὰ τὴν Μάνη· ἐπῆγαν· τὸς λόγους κ' ἐπῆρε ἡμέρα. Τὸν Παναγιώταρον ζωντανὸν τὸν ἔπιασαν κ' ἔπειτα τὸν ἐσχότωσαν οἱ Μπαρδουινῶτες. Ὁ πατέρας μου ἐσκοτώθηκε μὲ δύο τοῦ ἀδελφία, Ἀποστόλη καὶ Γεώργη, ὁ ἓνας εἰς τὸν λόγον, ὁ ἄλλος μοναχὸς τοῦ διατι ἐλαβώθηκε· ἐγλύτωσαν ἓνας μπάμπας μου Ἀναγνώστης ἀπὸ τοὺς κλεισμένους τέσσαρους ἀδελφοὺς Κολοκοτρῶνη· Ἐγὼ, ἡ μάνα μου, ἡ ἀδελφή μου ἐγλύτωσαν μὲ τὰ καληχάρια τοῦ πατέρα μου. Εἰς τὸ γιουρούσι ἐλαβώθηκε μὲ σπαθὶ ὁ Κωνσταντῆς Κολοκοτρῶνης, καὶ μὲ προδοσίᾳ ἑνὸς Τοῦρκου φίλου ἐσκοτώθηκε, δὲν ἐφάνη τὸ κεφάλι τοῦ· οἱ φονεῖς τοῦ τὸν ἐσχάτωσαν καὶ τὸν ἐκρυψαν διὰ τὸ βιό του, ὅσα εἶχεν ἀπάνω τοῦ σὲ τρία χρόνια τὸν ξέθαψαν τὸν Κολοκοτρῶνη Κωνσταντῆ ἀπὸ τὸ μικρὸ δάκτυλον τὸν γνῶρισαν ὁποῦ εἶχε γυρισμένο ἀπὸ μία σπαθιά τουρκικὴ τὸν εἶχαν κρύψει εἰς μίαν τροῦπα τῆς Ἄρνης καὶ Κοτζατίνας, τὸν ἔθαψαν ἔπειτα εἰς τὴν Μηλιά· ἦτον μελαψότερος, μονοκόκκαλος, δυνατός, ὀγλήγωρος, μὲ ἓνα καθάριο ἄτι δὲν τὸν ἐπιανε· 33 χρόνων, μέτριος, μαυρομάτης, λιγνός· οἱ Ἀρβανῖται τὸν εἶχαν τόσο τρομάξῃ ποῦ ἔκαμαν ὄρκον : νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τοῦ Κολοκοτρῶνη τὸ σπαθί· 700 μπουλουκτζίδαις ἐσχότωσε πρὶν.

Ὁ Παναγιώταρος ἦτον Γίγαντας, νέος, μαῦρα μαλλιά, σὸὶ ἄνθρωπος ἄσπρος, 37,38 χρόνων. Εἰς τὴν Ἀνδρούσαν ἐσκοτώθη ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρῶνης, ἔπειτα τὸν ἐκδίκησε

ὁ υἱὸς του. Ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρώνης, τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια καὶ τὸν ἐκρέμασαν. Ὁ γέρον Πατέρας τοῦ Παναγιώταρου ἐπολέμας ἀπὸ τὸν πύργον καὶ ἐμαρτύρησε τὸ φυτίλι ὁ δοῦλος πεῦ ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν γέροντα τὸν ἐκίασαν ζωντανόν. Ὁ Καπατάμπτης ἐρώταε: διατί δὲν προσκυνάει· — τῶρα προσκυνῶ, προσκυνημένο κεφάλι δὲν κόβεται· — τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια, τὸν κατράμισαν.

Ἐμείναμεν εἰς τὴν Μάνην ἡμεῖς εἰς τὴν Μηλιᾶ, μετὸν θεῖόν μου τὸν Ἀναγνώστη ἐξαγόρασα τὰ σκλαβομένα παιδιὰ, τὸ ἕνα ἀπὸ τὴν Ὑδραν, τὸν Γιάνη καὶ τὸν Χρήστο, καὶ ἐκάτζαμεν 3 χρόνια εἰς τὴν Μάνη. Εἴχαμεν ἐλλείψεις, ἦλθαν οἱ ἄλλοι οἱ μπαρμπάδες μας ἀπὸ τὴν Μάνη μου λεγόμενοι Κοτζακαῖοι καὶ μᾶς ἐπῆραν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν. Ἐπῆγαμεν ἀγνώριστοι, μᾶς ἔμαθον ἔπειτα καὶ ἐφοβούμεθα τοὺς Τούρκους. Ὁ Μπάρμπασμου ὁ Ἀναγνώστης ἦλθε, ἔπειτα εἰς τοῦ Λεονταριοῦ τὴν ἐπαρχίαν, εἰς τὴν ἄκραν τῆς Μάνης, Σαμπάζικα. Ἐκαμε συμπεθερῖὸ μετὰ ἕναν ἰτόπιον προεστὸν, τοῦ τουφεκιοῦ ἄνδρα, τὸν ἔλεγαν Γεωργάκη Μεταξᾶν. Ἐδῶκε τὴν θυγατέρα του, ἔφτιασε σπῆτι. Μανθάνοντας ὅτι ὁ θεῖός μου ἔκαμεν ἀποικίαν εἰς τὸ Ἄκοβον, ἐφύγαμε καὶ ἐπῆγαμε ἐκεῖ. Σὰν ἐκαθόμαστε ἐκεῖ, ἄλλα μπουλούκια κλέφταις μ' ἔβζλαν ἀρματωλὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Λεονταριοῦ κατὰ τῶν κλεφτῶν, καὶ ἐμπόδιζα τὸ Βιλαέτη μετὰ χατήρι. — 15 χρόνων ἤμουν τότε — Ἐγείνα 20 χρόνων, ὑπανδρεύθηκα καὶ ἐπῆρα ἑνὸς πρώτου προεστοῦ τοῦ Λεονταριοῦ, τὸν ὁποῖον τὸν χῆλασε ἕνα; Πατᾶς εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐκτίσα σπήτια, ἐπῆρα προικιὸ ἔλαις, ἀμπέλι, ἔγείνα νοικοκύρης, ἐφύλαγα καὶ τὸ Βιλαέτη ἔστεκόμαστε πάντοτε μετὰ τοῦ τουφεκι· μᾶς ἐρθόνησαν οἱ Τούρκοι καὶ ἤθελαν νὰ μᾶς

σκοτώσουν, δὲν ἠμποροῦσαν ὄμως, διότι ὁ πῦρς ἤρθε καὶ ἄκρη· καὶ ἐπολεμοῦσαν (νὰ μᾶς χαλάσουν) μὲ κάθε τέχνη· ἔστειλαν μία καὶ δύο φοραὶς ἑκατὸν καὶ διακόσιους στρατιώτας διὰ νὰ μᾶς κτυπήσουν· δὲν μᾶς εἶχαν εἰς τὸ χέρι καὶ δὲν μᾶς πείραζαν. Εἶδαν ὅτι δὲν εἶχαν διαφορὰ μὲ τὴν τέχνη· ἐβγήκαν φανερά· ἐπήραμε χαμπέρι, ἐφύγαμε. Οἱ Τούρκοι ἀφάνισαν ὅλα τὰ ἀγαθὰ μας, καὶ ἔβωσαν διαταγὴν· ὅπου ἀκουσθούμε νὰ μᾶς χαλάσουν. Ἐμείνα μὲ δώδεκα Κολοκοτρωναίους μικρότεροι εἰς τὴν ἡλικίαν ἐπήγαμεν εἰς τὴν Μάνην, ἀφήκαμεν ταῖς φημίλαις μας καὶ ἔπειτα ἐγυρήσαμε, ἐσηκωθήκαμε φανερά, ἐσυνάξαμε στρατιώτας πότε 60 πότε ὀλιγωτέρους. Ἐμείναμε 2 χρέβους κλέφταις· ἔπειτα ἶδαν πῶς δὲν ἔμποροῦν νὰ μᾶς κάμουν τίποτε καὶ μᾶς ἔβαλαν πάλαι ἀρματωλοῦς· εἶχα τὸ Λεοντάρι καὶ τὴν Καρόταινα, ἕκαμα, 4, 5 χρόνους ἀρματωλός. Ὁ Ἀναγνώστης Κολοκοτρώνης δίδεται εἰς τὴν μέσθην διὰ νὰ ἀληθμονήσῃ τὰ συμβάντα. Τὸν μεγαλύτερον τοῦ πατρός μου ἀδελφὸν τὸν ἐσχότωςαν εἰς τὸ Λεοντάρι ἔπειτα, καὶ τοῦ ἐπῆραν τὸ κεφάλι (χέρι κομμένο εἰς τὴν νεότητά του). Ἀπὸ 40 χρόνων ἀρχήσῃ, καὶ ἀπόθανε εἰς τὰ 52. ἄρῃσε παιδιὰ 3 ἀρσενικά, Γιανᾶκη, Δημητράκη, Γεωργιάκη· ἄρῃσε καὶ ἐπὶ θηγατέρας. Ἐνας ἀπόθανε ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἀπὸ ἔξη ἀδελφία τοῦ Πατρός μου.

Ὅτανε ἴμεθα ἀρματωλοὶ, τὰ παιδιὰ μας ἦταν εἰς τὴν Μάνην, εἰς τὴν Καστανιά τὴν μεγάλην· εἰς τὴν Μάνην ἐπηγαίναμε εἰς ταῖς σημαντικαῖς ἡμέραις ὅταν εἴμεθα ἀρματωλοὶ. Εἰς τὴν Μάνην πάντοτε ἐπηγαίναμε βεθήβει εἰς τὸν Μπαῖ Κουμουτουράκη, εἰς ταῖς χρεῖαις τους καὶ ἐβοηθοῦσαμε τὸ μέρος τους. Ὁ Καπετάνιος Κωνσταν-

τῆς Δουράκης, φίλος τοῦ Πατρὸς μου καὶ οἱ Κυπριοὶ ἀνοίγαν πολέμους. Ἡμεῖς μεντάτι. Εἶχαμεν κλεισμένον μίαν φορὰν τὸν Νικόλαον Κυπρινάρη, τὸν πολιορχήσαμεν, καὶ σὰν ἐτρώγονταν ἀδελφοῦ ἀδελφὰ ἐξέμχων τουφέκια εἰς, τὸν ἀέρα. Οἱ Μανιάτες τὸν ἔστυνωχώρησαν καὶ ὠμίλησε νὰ παραδοθῆ, καὶ ἐζήτησε ἐμέ, δὲν ἦτον νὰ παραδοθῆ, ἀλλὰ νὰ με σκοτώσῃ με ἀπιστιὰ· ἐβγήκε ἔξω εἰς τοῦ Πύργου τὴν πόρτα, καὶ εἶχε βάλλει τοὺς ἀνθρώπους μέσα, νὰ παραδοθῆ. Οἱ ἀνθρώποι του με ἀδεχασάν ἐξῆ τουφέκια· ἐγὼ ἤμουν κορτά καὶ δὲν μ' ἐπῆραν, ἔπεσα ἀποκάτω ἀπὸ τὸν θόλον τῆς πόρτας τοῦ πύργου, οἱ δικροὶ μου ἐνόμισαν ὅτι με σκοτώσαν καὶ ἤθελαν νὰ σκοτώσουν τοὺς αὐγενοὺς τοῦ Κυπρινάρη. . . . ἄλλοι λέγουν, ὅχι, νὰ πάρωμε τὸν Θεόδωρον. Ἦλθεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυπρινάρη, καὶ τὸν ἔπῃρα εἰς τὸν ὦμον, καὶ ἐπροφυλάχθηκα, καὶ τὴν νύκτα ἔβαλα φωτιά εἰς τὸν πύργον καὶ ἐπαραδόθησαν· ὁ ἀδελφὸς του ἦτον με ἡμᾶς. Τότε τὰ ἀδελφιά τους με εἶπαν : νὰ χάρω ὅ,τι θέλω εἰς ἐκείνους διὰ τὴν ἀπιστιὰ. Ἐγὼ εἶπα, ὅτι ἐάν ὁ Θεὸς μ' ἐφύλαξε, τοὺς χαρίζω τὴν ζωὴν. Ὁ Ζαχαρίας ἐβοηθοῦσε τοὺς ἄλλους· ἐπολεμούσαμε καὶ ἔπειτα ἐπρίγαμεν ἔξω· ἐγὼ ὑπεστήριζον τὸν Μπέιν. Ὁ Μούριζνος ἀντιφέρετα με τὸν Μπέιν καὶ με τὸν Καπετάχο τὸν φίλον μου. Ἐνα ἡ δύο μῆνες τὸ καλοκαίρι ἔπρεπε νὰ βοηθῆτω τοὺς δικρούς μου.

Εἰς τοὺς ἐξῆ χρόνους ἐπάνου, ἔβαλα τὰ παιδιὰ μου εἰς ἓνα χωριὸ Γιάνιτσα πλησίον τῆς Καλαμάτας, διατι μοῦ ἤρχετα καλῆτερον διὰ τὴν ζωοτροφίαν. Ἡ Μάνη ἐρθόνησε τὸν Μπέιν· ἦλθε καὶ ὁ Σερεμέτ—μπεῖς, διὰ νὰ βάλουν τὸν Ἀντωνόμπεϊ Γληγοράκη. Ἦλθε ὁ Μπέιν φ Κουμουτουράκης εἰς τὴν Καλαμάτα με 60 ἀνθρώπους, ἐγὼ

εἶχα 18. Μὲ ἐμπόδιζαν νὰ βοηθήσω τὸν Κομμουντουράκη, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τὸν βοηθήσω ἐξ αἰτίας τῆς φιλίας· 3,000 Τούρκοι καὶ Μανῆται πηγαίνουν κατὰ τοῦ Κομμουντουράκη. Βλέπω μακρὰν μπαϊράκια εἰς ταῖς Καπετανίαις (φυχικό)-συμβούλευσα νὰ μὴν πᾶμε μέσα εἰς τὴν Μάνη, ἤθέλαμε νὰ κιάσωμε τὸ Κάστρο τοῦ Κομμουντουράκη 4 ὥραις μακριὰ ἀπ' τὴν Καλαμάτα. Οἱ Καπετανάκιδες καὶ ἄλλοι Μανιάτες μᾶς πολέμησαν, ἐλαβώθηκα τὸ ἄλογον λάφυρα πιάνωμεν ἓνα πύργον ὁ Κομμουντουράκης. Ἐπιάσαμε τὸν πύργον, ἔπειτα διὰ νυκτὸς ἀνέβημεν εἰς τὸ Κάστρο. Ἡ πατζαούρες (τῆς λαδωματιᾶς) ἦτον μέσα. Ὁ Παναγιώτης Μούρτζινος καὶ ὁ Χριστέας φίλοι πατρικοί, τοὺς γράφω ἓνα γράμμα: μὲ κάθε συμβιβασμὸ νὰ ἔβγω, νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Μάνην νὰ γιαιτρευθῶ. Οἱ Μούρτζινοι λέγουν εἰς τὸν Σερεμέτ—μπεϊ, νὰ ἔβγάλουν τοὺς κλέφταις διὰ νὰ ἀδυνατίσῃ ὁ Κομμουντουράκης, καὶ ἐτζι ἐγέλασαν τὸν Σερεμέτ—μπεϊ νὰ ἔβγω ἐγὼ ἀπὸ μέσα, καὶ μοῦ εἶπαν νὰ ἔβγω μὲ ὄλους μου τοὺς ἀνθρώπους ἀνάβαλα διὰ νὰ ἔβγουν καὶ οἱ ἀνθρώποι μου. Οἱ ἀνθρώποι μου μένοντας ὀπίσω, ὁ Πετρούνης ἐγεινε μεσίτης νὰ προσκνήσῃ ὁ Κομμουντουράκης καὶ δὲν παθαίνει τίποτε, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα: ὅταν ἔλθῃ ὁ Πετρούνης νὰ μὴ τὸν ἀκούσετε, ἀλλέως θὰ σᾶς φάγῃ μὲ ἀπιστιᾶ. Ὁ Κομμουντουράκης δὲν ἤθέλησε. Ἐκχμε τρατιτάτο, ἔβγηκαν οἱ δικοίμας. Ὁ Κομμουντουράκης ἐπαραδόθηκα καὶ τὸν ἔπηρε ἡ ἀρμάδα σκλάβων· ἐγιαιτρεύθηκα, ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ ἀρματωλίκι μου. Μοῦ ἔπασαν οἱ προστοὶ καὶ ὁ Κύρ Γιάνης (Δεληγιάννης), καὶ μοῦ λέγουν: δὲν εἶναι καλὸν νὰ κινδυνεύς εἰς τὴν Μάνην, καὶ νὰ φέρῃς τὴν φαμίλιαν σου εἰς τὴν Καρύταινα. Τὰ ἔβγαλα τὰ παιδιὰ μου

εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ ἐκατοίκησα εἰς ἓνα χωρὶδ Στεμνίτζα.
 — Ἐβγήκε φερμάνι νὰ μᾶς σκοτώσουν καὶ τοὺς δύο Πετι-
 μεζᾶ κι' ἐμέ, 1802. — Ἐνας βόϊβοδας τῆς Πάτρας ἐνήρ-
 γησε αὐτὸ — τὸ φερμάνη ἔλεγε: Ἡ τοὺς δύο ἡμᾶς ἢ τὰ κε-
 φάλια τῶν Κατζακασίδων. Ὁ βεζύρης τῆς Τριπο-
 λιτζᾶς κράζει τὸν Πατέρα τοῦ Ζαίμη καὶ τὸν Κύρ
 Γιάνη. Ὁ Ζαίμη ἐπῆγε, ὁ Κύρ Γιάνης ἐφοβεῖτο· ὁ Πα-
 σῆς τοὺς ἔκαμεν ὄρκον ὅτι δὲν εἶναι τίποτες διὰ αὐτοὺς·
 ἐγὼ ἐσυντρόφευσα τὸν Δελιγιάνη ἕως εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
 καὶ ὅταν ἀναχώρησε μὲ εἶπε ὁ Δελιγιάνης, τοῦ εἶπα:
 δὲν τὸ πιστεύω, διὰ ἡμᾶς εἶναι τὸ φερμάνι· μοῦ ἀποκρίθηκα:
 μὴ φοβεῖσθε. Ἐκραξέ μόνον τοὺς δύο ὁ Πασιᾶς, τοὺς ἰδιό-
 βασε τὸ φερμάνι. Νὰ μᾶς δώσης μουχλέτι (διορία) γιατί
 τοῦτοι εἶναι ἄγριοι ἄνθρωποι. Ὁ Γ. Ζαίμη, Ἀσημάκης,
 τὸν εἶχε τὸν Πετιμεζᾶ εἰς τὰ χέρια του, διατί ἐπήγαينه, καθη-
 μερινῶς εἰς τὰ Καλάβρυτα· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπήγαίνα εἰς τὴν
 Καρύταινα, εἰς τὸ Χασαμπᾶ. Εἶπαν οἱ δύο οἱ προεστοί, νὰ
 βάλλουν τὸν ἄγριον εἰς τὸ χέρι, καὶ ἔπειτα τὸν ἡμερον εὐ-
 κολα. Ὁ Δελιγιάνης, ὀρκώνει δύο προεστοὺς νὰ μὲ σκο-
 τώσουν· ἦτον δύσκολο, διότι ἡμουν πολλὰ προφυλαχτικὸς·
 ἐσυνακούεθσαν μὲ τὸν Βελεμβίτζα, τὸν ὀρκώσαν πρῶ-
 τα· αὐτὸς ἀπεκρίθηκα: δὲν τὸν βλέπω τὸν σκοτομόν τους,
 βα χαλάσωμε τὸ Βιλαέτι, αὐτοὶ δὲν ἔβγαναν ἀπὸ τὴν
 γνώμην τους. — εἶχαν φέρει ἓναν Μπουλούμπαση μὲ
 Ἄρβανίταις εἰς τὴν Καρύταιναν· ὑποκτεύθηκα· ἐπῆγα νὰ
 χαιρετήσω ἓναν προεστὸν εἰς τὴν Στεμνίτζα, τοῦ λέγω:
 τί τὸν θέλετε τὸν Ἄρβανίτη Ππουλούμπαση, δὲν θέλει γένει
 ἡ γνώμη σας. Εἰς τὴν Στεμνίτζαν πᾶνε Ἄλβανοί
 Ὑπάγω καὶ ἐγὼ μὲ 50). Ἀνταμώθηκα μὲ τὸν Μπουλούμ-
 παση, τοῦ εἶπα: θὰ μᾶς βάλλουν νὰ τζακίσουμε τὰ στουρ-

νάρια, τὰ ἡμέρα δὲν θὰ διώξουν τὰ ἄγρια· ἔλα φεύγουν ὁ σπουργίτης πάντοτε μένει.

Τῆς τύχης ἡ περίστασις ἐκείνη ἔφερε· ὁ γέρο Κόλιας νᾶρχεται μὲ τὸν υἱὸν του (τὸν Κολιόπουλον) == ἤρχετο εἰς τὰ πιττόρνια ἡ νόμφη του. ἐγείναμε διακόσιοι· εἰς τὰ μαγούλια ἀνταμώνονται οἱ ἄνθρωποι μᾶς. Ὁ πρόεδρος Ἀναγνώστης Μπαζάλης ἀπὸ τὸ Γ α ρ ζ ε ν ι κ ο, ἐγέλασε τὸν Τούρκο, . . . καὶ μὲ ἔδωσεν εἰθῆσιν γράφω εἰς τοὺς προεστοὺς νὰ μὲ στείλουν εἰθῆσιν ἂν μὲ ἐπιβουλεύονται· πέρνω ἀπὸ τὸν Δ ἡ μ ἡ - τ ρ ἡ φουσέχα, στουρνάρια == μὲ γράφουν ψεύματα. Μὲ τὰ σπερώματα, μὲ 200 νομάτους ὁ Μπουλούμπιασῆς μᾶς ἠλάκωσε εἰς τὴν Κερπηνή μόνον 40 εἰμεθα, ἐτραβίχθηκα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἐξω· κλείομαι εἰς ἓνα μοναστήρι εἰς τὴν Κερνίτζα (ἀναλήφθηκα, μ' ἔχασαν)· ἐπιάσα τὸν ἄγριον τόπον· ἐσκότωσαν τότε τὸν Πετιμεζᾶ εἰς τὰ Καλάβρυτα, καὶ ἔστειλαν τὸ κεφάλι του εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Εἰς τὰ Μαγούλιανα ἐσκοτώσαμεν τοὺς Τούρκους (ἔλαια τὰ χωριά). Οἱ προεστοὶ βάζουν τὸν Κόλια, διὰ νὰ πρόσπέση νὰ συμβιβασθοῦμε, νὰ ἡσυχάσομε. Μᾶς ἔδωσαν τὸ ἄρματωλίκι. Περάτοντας τρεῖς, τέσσαρτους μῆνες ὁ Δελιγιάννης ἤθελε νὰ μᾶς χαλάσῃ, πλὴν δὲν ἤμπορούσε.

Τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ἐπῆρά τὸ ἄρματωλίκι. Ὁ Δελιγιάννης ἤθετε τρόπον. — Εἶχε φίλον εἰς τοῦ Λάλα τὸν Χασάναγα Φιδᾶ, καὶ τὸν ἔβαλλε νὰ μᾶς σκοτώσῃ (μὲ τῆς ἀπιστίας δι' εἰμεθα ἄρματωλοῖ). Ταῖς φαμελιαῖς μᾶς ταῖς εἴχαμε εἰς τοῦ Παλοῦμπα, καὶ ὁ Γεροκβίλιας ἐξάνοιξε τὴν προδοσίαν ὅτι ἤρχοντο οἱ Λαλαῖσι· ἔστειλε μᾶς εἶπε δι' ὅθ' ἔλθουν οἱ λαλαῖσι· λαμβάνοντας καὶ τὴν εἰθῆσιν, ἡμῶν εἰς ἓνα χωριὸ, λεγόμενον Τουρκοκερπηνή· ἐσυλλογούμεν

τι τρόπο νὰ φανερωθῇ τούτη ἡ μυστικὴ κίνησις διὰ τὰ
 μᾶς βαρέσουν· ἐμεινα δὴν τὴν νύκτα συλλογισμένοι. Οἱ
 Γούρκοι ἦλθαν κ' ἔπιασαν δύο δρόμους, 200, καὶ 200, νὰ
 βαρέσουν μὲ χωριὰ, εἶχον κ' ἓνα Ἑλληνα προδότην,
 καὶ ἤρχετο καὶ μᾶς εὔρισκε, ἀν κινῶμε τὴν ἀποστολήν
 σθε· τὸ πρῶτ ἤθελα νὰ σταίλω καταπατητάδες. Τὸ πρῶτ
 μᾶς ἐκλείσαν εἰς τὸ χωριό. Ἐγὼ εἶχα δώσει τὰ σκο-
 πιά μου εἰς ἓνα ψυχογιόν. Καρᾶζοντες τὴν αὐγὴν, βλέπω
 τοὺς τούρκους — ἐπιάσαμε τὸ τουφέκι — κινῶντας νὰ πι-
 σω τὴν βάρχην κέρνουν τὸν ψυχογιόν μου 8 βόλια· ὁ ἀδελφός
 μου ὁ Γιάννης λαβόνται· κλειόμεθα σὲ τρία σπήτια· εἶ-
 μθα 38. — Ἐκλείσθηκα εἰς χαμῶγεο. — ἔρχονται Οἱ ἄλ-
 λα 200, μᾶς ἀπέκλεισαν· πολεμοῦμε δὴν τὴν ἡμέραν —
 Ἕκοκώσαμεν καὶ ἡμεῖς· τὸ βράδυ κάνομε γιουρούσι καὶ
 ἐφύγαμε. — Τὸν Μάρτην 7 μᾶς ἔβρεσαν εἰς τὰ 1804.

Εἰς τὰ 1805 πηγαίνω εἰς τὴν Σάμνητον· ὁ Αὐτοκρά-
 τωρ Ἀλέξανδρος κάμνει πρόκλησιν διὰ νὰ γραθοῦν οἱ
 Ἑλληνας εἰς τὰ στρατεύματα.

Κάμνομεν ἔλοι μία ἀναφορά, Σουλιῶται, Ρουμελιῶται
 καὶ Πελοποννήσιοι εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοῦ ζητοῦμεν
 βοήθειαν διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὸν τόπον μας· ὁ Ἀνα-
 γνωστᾶς ἐνήργησε νὰ γίνῃ ἡ ἀναφορά οἱ Σουλιῶται, Ρου-
 μελιῶταις ἦιον ἐπὶ τὴν Πάργαν. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἦλθεν
 εἰς καὶ ἐγράφθησαν 5000 στρατιῶται Πελοποννήσιοι
 εἰς τὰ ἄρματα· ἦλθε ἡ ἀπάντησις, τότε ἐπῆγα εἰς τὴν
 Σάμνητον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστο δμιλιῶ μὲ τὸν Ἀρ-
 χηγόν τῶν Ρωσσιῶν στρατευμάτων καὶ μὲ λέγει, ὅτι ὁ
 Αὐτοκράτωρ τὸν διέταξε νὰ παραδεχθῇ εἰς τὴν δούλευσι
 οὖσους θέλων νὰ ἐμβουν καὶ νὰ υπάγουν νὰ κτυπήσου τὸν
 Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δέν

ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν. Τί ἔγω νὰ κάμω μὲ τὸν Να-
 πολέοντα; Ἄν θέλετε ὁ μὼς στρατιώτας διὰ νὰ ἐλευ-
 θερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ 5 καὶ 10
 χιλιάδας στρατιώτας· μία φορὰ ἐβαπτισθήκαμεν μὲ τὸ
 λάδι, βαπτίζομεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἷμα καὶ ἄλλη μίαν διὰ
 τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας. μένω 15 ἡμέρας εἰς τὴν
 Ζάκυνθον, δὲν συμφωνῶ, ἀφίνω 28 ἀπὸ τοὺς συντρόφους
 μου καὶ τὸν Νικήτα ἀνεψιὸ μου καὶ τοῦ Γιάννη Κολοκο-
 τρώνη αὐτοῦ. Τὰ ἄλλα Ἑλληνικὰ στρατεύματα γράφον-
 ται καὶ πηγαίνουν εἰς τὴν Νεάπολι. Οἱ Τούρκοι βλέπουν
 αὐτὰ τὰ κινήματα καὶ γράφουν ἀναφοράς εἰς τὸν Σουλ-
 τάνον καὶ τοῦ ἐξηγοῦν τὰς ὑποψίας των. Ὁ Σουλτάνος λαμ-
 βάνει τὴν ἰδέαν νὰ κόψῃ τὸν λαόν. Ὁ Πατριάρχης κάμνει
 παρατηρήσεις καὶ λέγει τί πταίει ὁ λαός; νὰ σκοτώσωμεν
 τοὺς πρωταιτίους, τοὺς κακοὺς, καὶ τὸν ἀντισκόβη. Ἡ
 ἀναφορὰ τῶν Τούρκων συμφωνεῖ μὲ τὰς πληροφορίες τοῦ
 Καμπνέτου τῆς Γαλλίας, ὅτι νὰ χαλάσουν τοὺς Καπε-
 ταναίους τοὺς λεγομένους κλέφτας καὶ τοὺς Καπεταναίους
 τῶν καραβιῶν, διὰ τί μία ἡμέρα εἰμποροῦν νὰ κάμουν
 ἐπανάστασιν. Τότε κάμνει ἕνα φερμάνι ὁ Σουλτάνος νὰ
 σκοτώσουν τοὺς κλέφτας. Ἀφοριστικὸ ἔρχεται τοῦ Πα-
 τριάρχου διὰ νὰ σηκωθῇ ὅλος ὁ λαός, καὶ ἐτὶ ἐκινή-
 θηκεν ὅλη ἡ Πελοπόννησος Τούρκοι, καὶ Ῥωμαῖοι κατὰ
 τῶν Κολοκοτρωναίων. Τὸν Αὐγούστον ὑπῆγα εἰς Ζάκυν-
 θον τὸν Σεπτέμβρι ἐβγήκα ἐξω, καὶ Ἰαννουάριον 1806
 ἦλθε τὸ διάταγμα καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν. ὁ Πετιμεζᾶς, ὁ
 Γιαννιάς καὶ ὁ Ζαχαριάς ἦτον χαϊμένοι προτῆτερα, καὶ
 εὑρέθηκα μὲ μόνον 150.

Ἐπήγαμεν εἰς τὸ Μοναστήρι, Βελανιδιά, πλησίον τῆς
 Καλαμάτας, καὶ ἀπεκεῖ ἔστειλα ἕνα γράμμα τοῦ Ἡγού-

μενου δη̄ νά μου στείλουν ζωοτροφίας· τὸ γράμμα τὸ ἔπεσαν οἱ Τούρκοι· καὶ ὁ Δελιαχμέτης ἤλθε καὶ μᾶς ἐπολεώρησε μὲ 1000, ἐτραβίξαμεν τὰ σπαθιά καὶ τοὺς ἐχαλάσαμεν· τοὺς ἐπήραμε κυνηγώντας ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα, ἐπήραμε τὰς σημαίας τους καὶ ἐσκοτώσαμεν πολλούς.

Αὐτὸς ὁ Δελιαχμέτης ἦτον περίφημος εἰς τὴν Ρούμελη, ἐκατατρέχθη ἀπὸ τὸν Ἄλῃ-Πασᾶ κ' ἐκατέφυγε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Πασᾶς τοῦ τόπου τὸν ἔδωκε 500 χάρτζια (μισθοὺς) διὰ νὰ κυνηγᾷ τοὺς κλέφτας· ἐγὼ σὺν τῷ ἐμοῦ εἶχα 80, καὶ ἐπήγα ἐπίτηδες διὰ νὰ δοκιμάσω τὴν δύναμίν του εἰς τὸν Ἄκοβο (Σαμπάζικα), καὶ ἐφοθήθηκε νὰ πολεμήσῃ μὲ ἡμᾶς. Ἐπήγαμε εἰς τὴν Βλαχοκερασιά καὶ τὴν ἐχαλάσαμε ὡς ἰδιοκτησία τοῦ Χασεκῆ, ὁποῦ ἔκαψε τὰ σπήτιά μας. Ἄλλῃ μία φορὰ ἐπήγαμεν εἰς τοῦ Τζεφερεμίνῃ καὶ μᾶς ἔμαθαν οἱ Τούρκοι τῆς Ἄνδρούσας καὶ ἐκίνησαν μία ἑκατοστὴ διὰ νὰ μᾶς κτυπήσουν, καὶ ἐβγήκαμεν, τοὺς ἐκυνηγήσαμεν καὶ ἐτρόμαξαν νὰ γλυτώσουν· τὸ ἔβιον ἐτάθη καὶ εἰς τοῦ Μήλια, τὸ παλιό-καστρο, ἀνάμεσα Μήλια καὶ Μποῦτζα (τῆς Μεσσηνίας). Ὅλ' ἡμέρα ἐπολεμήσαμεν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐφύγαμε. Ἄλλῃ μία φορὰ ἐφάνηκαν εἰς τοῦ Μαρμαριᾶ (Βρουστοχωριᾶ). Ἦλθαν μᾶς· πλάκωσαν ἀπὸ ὄλαις ταῖς κοντιναῖς ἐπαρχίας ὅλοι οἱ Τούρκοι, μᾶς ἐκλείσαν εἰς ἕνα βουνό, ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐφύγαμε. Εἰς τὸν Ἄκοβο, ὅπου δὲν ἠθέλησαν νὰ πολεμήσουν, ἦτον ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ντελι-Ἀχμέτη, καὶ ἀφοῦ ἐγύρισεν εἰς τὸν μπάρμπα του τὸν ἔφτυσε γιατί δὲν ἐπολέμησε, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκριθῆ· νὰ σὲ κάμη ὁ Θεὸς κι αὐτὴ νὰ πολεμήσετε μὲ αὐτοῦ· καὶ τότε βλέπεις. Ἀφότου τὸν

ἐχαλάσαμεν ἐπῆγεν ὁ Ντελι-Ἀχμέτης εἰς τὴν Καλαμάταν καὶ ἐκάθησε τρεῖς μῆνας. Ἐκεῖ φοβούμενος μήπως ἴπάγωμε καὶ τοὺς χαλάσωμε, ἐγραφοφορισθήκαμεν μετ' αὐτὸν, καὶ ἔπειτα ἐπῆγεν ὁ Ντελι-αχμέτης εἰς τὸν Πασᾶ καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι δὲν εἰμποροῦμεν νὰ τοὺς κάμωμε τίποτες, ἀλλὰ νὰ τοὺς δώσετε τὸ ἀρματωλίκι διὰ νὰ ἴσουχάσῃ ὁ κόσμος, καὶ ἔτι ἀπέρασε ἐκεῖνος ὁ χρόνος.

Ἐμάθαμεν ὅτι ἦλθε τὸ Συνοδικὸ καὶ τὸ Φερμάνι ἐμάζωξα ὄλους ἕως 150 καὶ τοὺς εἶπα, νὰ ἀναχωρήσωμεν νὰ πᾶμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον· αὐτοὶ ἀφοῦ ἤκουσαν ὅτι οἱ Ῥούσσοι εἶχαν πάρει ὄλους τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Νεάπολι, μετ' ἀπεκρίθησαν ὄλοι μετ' ἓνα στόμα: ὅτι ἡμεῖς δὲν πηγαίνομεν εἰς τὴν Φραγκιὰ καὶ θέλομε ν' ἀποθάνωμεν ἐπάνω εἰς τὴν πατρίδα μας. Ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιάννης μετ' εἶπε ὅτι θέλω νὰ με φάγουν τὰ ὄρνεα τοῦ τόπου μας. Τοὺς ἔδωκα ἄλλη μία γνώμη, νὰ χωρισθοῦμε εἰς μπουλούκια ἀπὸ 5, ἀπὸ 6, νὰ κρυφθοῦμεν καὶ ἔτι ν' ἀπεράσῃ ὁ Γενάρης, ὁ Φλεβάρης καὶ ὁ Μάρτης ὅσον νὰ λυώσουν τὰ χιόνια, καὶ τότε συναζόμεθα καὶ περπατοῦμε καθὼς καὶ προηγήθηκα καὶ αὐτὸ τὸ πρόβαλα, διότι εἰς τρεῖς μῆνες ἤθελον σκορπισθοῦν τὰ ὄρνια καὶ ἐγλυτώναμεν ἀπ' ἐκεῖνον τὸν κίνδυνον· αὐτοὶ μ' ἀπεκρίθησαν: ὅτι δὲν πᾶμε νὰ ἐξοδεύσωμε τὰ λίγα γρόσια ὅπου ἔχομε, διατὶ οἱ καπεταναῖοι ἐσεῖς πέρνετε ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας· καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι: κάμετε τοῦτο καὶ ὅταν τὸν Μάρτη σμίζωμεν τοὺς ἀποζημιώων εἰς ὅσα ἐξόδευσαν. Αὐτοὶ δὲν ἄκουσαν καὶ ἔτι ἐκηρυχθήκαμεν μετ' τὴν σημαίαν ἀνοικτὴν εἰς ὄλας τὰς δυνάμεις τοῦ Μωρέως. — Ἡ σημαίᾳ εἶχε ἓνα Χ, εἶχε καὶ ἄστρα καὶ φεγγάρι — Τοὺς Κοντισαμπαντίδες τοῦ Μω-

ρέως τούς είχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τούς φίλους μας ὅπου εἶχαμεν εἰς τὴν Μάνη καθὼς Κουμουντουράκιδες, Μούρτζινους καὶ λοιπούς, τούς εἶχεν ὁ Ἀντωνόμπκης ἐξορίσει εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ δὲν εἶχαμε πλέον καταφύγιον εἰς τὴν Μάνη. Καὶ τὰ βουὰ ἦταν γεμάτα χιόνια καὶ δὲν εἰμπορούσαμε νὰ πᾶμε, ἀμὴ 30 ἐχωρίσθηκαμ κατατὰ Πηγὰδια καὶ οἱ ἄλλοι ἀνοίξαμεν μπαῖράκι καὶ ἐτραβήξαμεν κατατὸν Ἅγιον Πέτρο· ἐστείλαμεν εἰς τὰ Βέρβενα νὰ μᾶς στείλῃ ψωμί καὶ ζωοτροφίας, καὶ αὐτοὶ μᾶς ἀποκρίθησαν: ἔχομε βόλγια καὶ μπαροῦτι, καὶ ἐπήγαμε καὶ τούς ἑχαλάσαμε. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀπεράσαμεν πίσω εἰς τὰ Σαμπάτζικα· τότε ἐπρόσταξε ὁ Πασσᾶς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις διὰ νὰ ἐβγουν Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι νὰ μᾶς βαρέσουν.

Ἀπὸ Σαμπάτζικα ἐκατεβήκαμεν εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Βελανιδιᾶς, καὶ ἐστείλαμεν εἰς τὴν Καλαμάτα νὰ μᾶς στείλῃ ψωμί καὶ φουσέκια, καὶ οἱ Καλαματιανοὶ ἐροβοῦντο νὰ μᾶς στείλουν· ἡμεῖς ἐκινήσαμεν τότε νὰ πάγωμεν μέσα εἰς τὴν Καλαμάτα διὰ νὰ κτυπήσωμεν τούς Τούρκους· τότε οἱ προεστοὶ μᾶς ἔφερον οἱ ἴδιοι Ζαερέ καὶ μπαροῦτόβολο καὶ στουρνάρια εἰς τὸν Ἅγιον Ἡλία πλησίον τῆς Βαλανιδιᾶς· ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβίξαμε τὴν ἡμέραν καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὸ Πήδημα, σύνορο Καλαμάτας, καὶ τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὸ Τζεφερεμίνι· Μία ὥρα μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου εἴμαστε ἡμεῖς, εἰς τὴν σάλα ἦλθε ὁ Κεχατὰ—μπης μὲ 2000 Τούρκους, μὲ τὰ παλούκια. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὸ Ἄλιτουρι, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἐπλάκωσαν Ἀνδρουσανοὶ, Λεονταρίτες καὶ λοιποὶ ἕως 700· ἦλθαν τὴν αὐγὴν, ἀρχίσαμε τὸν πόλεμο, ἡμεῖς ἐβγήκαμε ἀπὸ τὸ χωριὸ, τούς ἑπήραμε κυνηγῶντας ἕως μίαν ὥραν μακρὰ, τούς ἐπήραμε

4 άιη, πολλοί επίνγηκαν εις τὸ ποτάμι, καὶ ἄλλους ἐσκοτώσαμε, καὶ ἐπῆραμεν πολλὰς ζωοτροφίας καὶ πολεμοφόδια.

Ἦκουσαν τὸν πόλεμον τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦσαν εἰς τὴν Σκάλα καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν των. Ἡμεῖς ἐπισωγυρίσαμεν καὶ ἐκλεισθήκαμεν εἰς τὸ χωριὸν Ἄλιτοῦρι, καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ βράδυ ἐτραβήξαμε τὰ σπαθιά καὶ ἐπήγαμε κατὰ τῆς Ἀρκαδιᾶς τὰ χωριά· ἐπήγαμεν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ χωριά, καὶ εὔρηκαμε 300 Τούρκους μέσα καὶ δὲν εἰμπορέσαμε νὰ πάρωμε ψωμί. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἄλιτοῦρι βλέποντες τὸν τορὸν μας ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν ἀπὸ κοντὰ γυρεύωντάς μας. Ὁ Κεχαγιᾶς ἀρχισε νὰ καλουκῶνῃ τοὺς Χριστιανούς (γιατάκηδες), διὰ νὰ δώσῃ φόβον εἰς τὸν Κόσμον. Ἦλθαν οἱ Τούρκοι ἐπάνω μας, ἡμεῖς ἐφχιάσαμεν ταμπούρια γιὰ νὰ τοὺς πολεμήσωμε. Οἱ Τούρκοι ἦταν ἐντόπιοι καὶ μᾶς ἐστειλαν νὰ φύγωμε, διότι μᾶς ἐφοβοῦντο ἀκόμη. Ἐφύγαμεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὰ Κονιοβούρια διὰ ψωμί καὶ ἔπειτα ἐπήγαμεν εἰς ἓνα βουνὸ νὰ λημεριάσωμεν· ἐστείλαμεν εἰς τοὺς φίλους μας διὰ νὰ εὔρουν καίκια νὰ ἐμβοῦμε νὰ φύγωμε, καὶ μᾶς ἀπεκρίθησαν ὅτι τὰ καίκια ἀπὸ τὸν Πύργον ἕως τὸ Νεόκαστρον τὰ ἔχουν ἐμποδισμένα ὅλα διὰ νὰ μὴν περάσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐγυρίσαμε τότε εἰς τὰ Μεσόβεια τῆς Πελοποννήσου· μᾶς ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ οἱ Τούρκοι, ἐπέραμε ψωμί ἀρπακτά. Εἰς τοῦ Ψάρι μᾶς ἐφθασαν οἱ Τούρκοι καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ συντρόφοι μου ἀρχισαν νὰ φεύγουν· ἀποστᾶνε, ἐπειθὴ καὶ ὄλας τρεῖς ἡμέρας ἐπολεμοῦσανε καὶ τὴν νύκτα ἐπεριπατούσανε· καὶ μᾶς ἐφυγαν ἕως 40, καὶ ἀπὸ 100 ἐμείναμε 60. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπήγαμεν εἰς τὸ

Λεοντάρι ἀπετάναυ, καὶ μᾶς εὐρήκαν πάλιν ἀπὸ ἐκεῖ.
Ἐφύγαμεν διὰ τὰ Σαμπαζίκια, εὐρήκαμεν ἐκεῖ μία τε-
τρακοσαριὰ τούρκους, ἐνῶ ἐνομίζαμε ὅτι δὲν θὰ εὐρωμε.

Ἐπολεμήσαμε καὶ ἐκεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐσώ-
σαμε τὰ φουτέκια, τὸ ψωμί ὀλίγο. Τὸ βράδυ τοὺς εἶπα:
ὅτι δὲν εἰμπορούσαμε νὰ ζοῦμε ὅλοι μαζὶ, ἀλλὰ νὰ δια-
μοιρασθοῦμε· καὶ ἐτεῖ ἐχωρισθῆκαμε λέγοντες ὁ ἓνας τὸν
ἄλλον: καλὴ ἀντάμωσι εἰς τὸν ἄλλον τὸν ἄλλον· ἐπρά-
τησα μόνον 19 συγγενεῖς μου καὶ ἓνα Καπετὰν Γιώρ-
γο ὁποῦ δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγῃ. Εἰς 15 ἡμέραις δὲν
ἔβαινε κανένας ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐχώρισαν ἀπὸ ἐμένα·
ἀπὸ τοὺς 19 διό μου πρῶτα ἑξαδέλφια μὴν ἡμπορῶντας
πλέον νὰ βεσταζοῦν τὴν πείναν καὶ τοὺς κόπους (ἀπο-
στασίαι) ἐκρύβθησαν, καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας τοὺς εὐρή-
κανε καὶ τοὺς ἐσκότωσαν καὶ ἐμείναμε 17. Μὴν ἤξεύ-
ροντας, ἐπήγαμεν κ' ἐλημερῖάσαμεν ἀνάμεσα εἰς τρεῖς
πεγαριεῖς. Ἡ τύχη μᾶς ἔκαμε καὶ δὲν μᾶς εἶδαν παρὰ
τὸ βράδυ καὶ ἔξανασάναμε ὀλίγο. Μᾶς εὐρήκαν, ἐστα-
θήκαμεν ἠποχρεωμένοι νὰ περάσωμε ἀνάμεσόν των πολε-
μῶντας καὶ νὰ γλυτώσωμε κ' ἀπ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον.
Τὴν νύκτα ἐτρεβήξαμε κατὰ τὸν κάμπον τοῦ Λεονταριῦ,
ἐκούσαμε πολλαῖς μπαταριαῖς καὶ ἔφεταν ἀπὸ ὅλα τὰ
μέρη καὶ δὲν ἤξεύραμε τί ἦτον. Ἡ μπαταριά ἦτον σημεῖον
ὅτι ἐδῶθεν ὑπάγουν οἱ κλέφται. Τὴν νύκτα ἐπήγαμεν εἰς
τὸ Ἀνεμοδοῦρι διὰ ψωμί, εὐρήκαμε μόνον ταῖς γυναίκαῖς
καὶ οἱ ἄνδρες ἦτανε εἰς τὰ Διάσυλα, καὶ ἐφύλαγαν μὲ
τοὺς Τούρκους. Τὰ σκυλιὰ ὁποῦ ἀλίχτααν ἔδωσαν ὑποψί-
κιν, ἦλθαν οἱ Τούρκοι καὶ μᾶς πολιορκήσαν· Ὅταν ἐζύγω-
σαν οἱ Τούρκοι, ἄρχησαν τὰ σκυλιὰ νὰ γαυγίζου, ἐκατά-
λαβε καὶ ἄγῳ ὅτι ἦλθαν Τούρκοι, τότε ἐπῆρα ταῖς φαμή-

λαις μαζί έως διου ὁποῦ ἤυρα ἀνοιχτόν τὸν δρόμον, ταῖς ἀφήκαμε καὶ ἐπήραμε τὴν Δημοσιὰ τῆς Τριπολιτζᾶς καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ Βαλτέτζι ἀποπάνω νὰ λημεριάσωμε. Ἡ γυναιῶνες τοῦ χωριοῦ μᾶς ἐγνώριζαν καὶ εὐθὺς ἔδωκαν παντροῦ τὴν εἶδησιν ὅτι: ἔδωθε πάγει ὁ Κολοκοτρῶνης, καὶ μᾶς ἐπήραν κυνηγῶντας. Τὸ δειλινὸ ἐφύγαμε καὶ ἔστρεψα κατὰ τὴν Καρύταινα, καὶ διὰ νὰ μὴν γνωρίσουν τὸν τορὸ, ἀπὸ πέτρα εἰς πέτρα ἐπήγαμεν εἰς μίαν στάνη, καὶ μᾶς εἶπαν πῶς ἦτον γεμάτη Τούρκοι. Τότε ἀπεφασισα νὰ γίνωμε εἰς 4 μπουλούκια καὶ νὰ ὑπάγωμεν εἰς φίλους νὰ κρυφθοῦμε. Ὁ Ἀντώνιος ὁ Κολοκοτρῶνης μὲ ἄλλον ἕναν ἐκρύφθηκε εἰς τοὺς συγγενεῖς μας, τὸν Δημητράκη Κολοκοτρῶνη μὲ ἄλλους 3 νὰ πᾶνε νὰ κρυφθοῦν εἰς τὴν Βυτίνα, ὅπου εἶχαμε συγγενεῖς, καὶ τὸν ἀδελφόν μου Γιάννη μὲ ἄλλους 4, νὰ ὑπάγῃ ἀποκάτω εἰς τὴν Δημητζάνα ὁποῦ εἶν' ἕνα χωριγὶ διὰ νὰ τοὺς κρύψῃ ἕνας πιστὸς φίλος ὁποῦ εἶχαμε. Ὁ Ἀντώνης ἐγλύτωσε καὶ σώζεται ἕως τὴν σήμερον. Ὁ Δημητράκης ἐκάθησε δύο ἡμέραις εἰς τὴν Βιτίνα, ἔφυγε ἀπὸ ἐκεῖ. Τοῦ Δημητράκη τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι καὶ τὸ χέρι, τὸ παρῆρσιάζσαν ὡς ἴδικό μου, ἐπειδὴ εἶχε γράμματα. Ὁ Γιάννης δὲν εὔρε τὸν φίλον του, ἐπῆγε εἰς τοὺς Αἰμυαλοὺς, μοναστηρεῖ, τοῦ ἔδωκε ἕνας καλόγερος φαγὶ καὶ ἔπειτα ἐπῆγε, ἔδωσε εἶδησιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἐπήγαν, τὸν ἔκολιόρχησαν εἰς τὸν ληθὸν καὶ τὸν ἐσχότωσαν. Ἐγὼ ἔμεινα μὲ ἄλλου τέσσαρους, ἐπήγα εἰς ἕνός φίλου μου προεστοῦ εἰς τὸ Πυργάχι, ὀνομαζόμενον Κὺρ Παρασκευᾶ, εὔρηκα τὸ παιδί του, ἐπειδὴ αὐτὸν τὸν εἶχαν εἰς τὴν Καρύταιναν, διὰ νὰ κρυφθῶ. Ἐγὼ σὰς ἐφύλαγα τόσον καιρὸ, τώρα πρέπει νὰ μὲ φυλάξετε καὶ ἄλλοι. Μὲ ἐπῆγε εἰς μία τρύπα καὶ τὸν ἔστει-

λα ἕως τὴν Βυτίνα διὰ νὰ μάθῃ τί γίνεται. Ὁ μῆνας ἦτον Γενάρης. Εἴκοσι ἡμέραις ἐμείναμε ζωντανοὶ ἀφοῦτο μᾶς κατέτρεξαν. Αὐτὸ τὸ παιδί ἔδωσε εἶδησι τοῦ Πατρὸς του. Καὶ αὐτὸς ἐπῆγε εἰς τὴν Βυτίνα καὶ ἐπῆρε τοὺς Τούρκους διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν τρύπα, νὰ μᾶς πιάσουν, ἀλλὰ ἤλθε ἐμπροστὰ διὰ νὰ εἰδῇ ἂν εἴμεθα ἐκεῖ ἀκόμη· ἦτον ἀρματωμένος, τὸν ἐρώτησα: κάτι ἀρματωμένος Ζαχαριά; τοῦ εἶπα, καὶ ἔβαλα εὐθὺς ὑπόψια· τοῦ εἶπα: βρὲ νὰ μὴ μᾶς ἐπρόδωσες; αὐτὸς μοῦ ἀπεκρίθη, δὲν γίνεται αὐτό. Ἐνῶ ἐπήγαινε αὐτὸς νὰ τοὺς μιλήτῃ ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους 4, ἐπῆρα τὸ βουνό, καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ τύχη μας ἔκαμε καὶ δὲν ἦτον πολὺ χιόνι εἰς τὸ βουνό, καὶ ἐμπορούσαμε νὰ περπατοῦμε· μᾶς ἐκυνηγοῦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἕως τὸ Ζυγοβίσι. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἐσκότωσαν τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔκαμαν χαραῖς οἱ Τούρκοι· εὐθὺς ἐκατάλαβα, ὅτι τοὺς ἐσκότωσαν, ἀφοῦ ἤκουσα ταῖς μπαταριαῖς, τὸ σημεῖον τῆς χαρᾶς των. Ἐτράβιξα λοιπὸν διὰ τὴν Λειοδώρα εἰς τὸν γερο-Κόλια καὶ Δημήτρη γαμβρόν μου, τοὺς εἶχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Καρύταινα καὶ δὲν εὐρηκα παρὰ μόνον τὸν ἀδελφόν του τὸν Γεωργάκη εἰς τὴν Σ τ ἄ ν η· ὠμίλησα τοῦ Γεωργάκη, μᾶς ἔφερε ψωμί, καὶ τὸν εἶπα: νὰ ὑπάγῃ ἕως εἰς τὴν Ζάιτουνα· ἔμαθε, ὅτι ἐσκότωσαν ὅλους τοὺς ἐδικούς μας. Οἱ Τούρκοι τοῦ ἔδωκαν μίαν διαταγὴν εἰς τοὺς Ψαράίους, Παλουμπαίους καὶ λοιπὰ χωριά, ὅτι ἂν σκοτώσετε τὸν Κολοκοτρώνη, νὰ ἦναι τὰ χωριά σας τόσους χρόνους ἀσιδωτά, καὶ ἂν δὲν τοὺς σκοτώσετε, ἀπὸ 7 χρόνους καὶ ἀπάνου θέλει τοὺς περάσωμεν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ μ' ἐκυνηγοῦσαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἐστοχάσθησαν ὅτι ἀλλοῦ βέβαια δὲν εἴμπορεῖ νὰ καταφύγῃ, εἰμὴ εἰς τοὺς Κολιαίους,

και δια τούτο ἔκαμαν αὐτὴν τὴν διαταγὴν. Ὁ Γεωργιάκης μὲ ἔσμιξε καὶ μ' ἐδιηγῆθηκε τὰ πάντα καὶ ἐτιζι ἔφογα, καὶ ἀκούσθηκα εἰς τὴν Λαγκάδα. Ἐπήγαμεν εἰς τοῦ Χρυσοβίτζι, Καλύβια, ἐσφάζαμε ἕνα ἀρβί, ἐκεῖ μᾶς ἐπρόδωσαν ἐπήγαμεν ἔπειτα εἰς τοὺς Ἀραχαμίτες, εὐρήκαμε τοὺς Τούρκους, ἐφύγαμε, ἐπήγαμε εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Καλιτεζιάς, βροντούμε τὴν πόρταν καὶ μέσα ἦταν 200 Τούρκοι. Μᾶς ἐκατάλαβαν, μᾶς ἐπῆραν κυνηγῶντας, καὶ ἐφθάσαμεν κατὰ τὴν Καλαμάτα, τὰ Γιάννιτζα, ὅπου ἕνας σὺντροφός μου ὀνομαζόμενος Μακρυγιάννης ἀπὸ τὴν πειναν τῶν τεσσάρων ἡμερῶν, ἀπόστασε καὶ δὲν εἰμποροῦσε πλέον νὰ περπατήσῃ· εὐρήκαμεν παντοῦ Τούρκους καὶ δὲν εἶχαμε ποῦ νὰ σταθοῦμε, νὰ πάρωμε καὶ τροφίμα. Εἰς τὴν Γιάννιτζα ἦτον ὁ Ῥουμπῆς μὲ μιὰ τετρακοσαριὰ Μπαρδουινιώτας· ἐμβῆκα μέσα εἰς ἕνα σπήτι, καὶ εὐρίσκω Τούρκους· ἀγάλιζ ἀγάλιζ σηκωμένο τὸ τουφέκι ἐγύρισα ἀπίσω χωρὶς νὰ μ' ἐννοήτουν, διότι ἐκαιμοῦνταν, ἐπῆγα εἰς ἄλλα σπήτια, πλὴν εὗρηκα Τούρκους παντοῦ· εἰς τὴν ἄκραν τοῦ χωριοῦ, ἐπῆγα εἰς μιὰ· Κουμπάρης μου σπήτι καὶ μᾶς ἔδωσε τρεῖς ὀκάδες ψωμί, καὶ τῆς ἔδωκα ἕνα φλωρί βενέτικο. Ἐτραβήξαμε τότε εἰς τὴν Σέλιτζα. Τὸ ψωμί μᾶς ἔπιασε εἰς τὴν καρδιά, καὶ δὲν ἤμπορούσαμε νὰ περπατήσωμε. Ἀπὸ τὴν Σέλιτζα ἐπήγαμε εἰς τὴν μεγάλην Καστανίτζαν, αὐτοῦ Καπετὰν Κωνσταντῆ Δουράκη ὁποῦ ἦτον ἐμπιστευμένος μου, ἐπειδὴ ἐκεῖ προηγήτερα εἶχα τὴν φαμίλιάν μου, καὶ τὸν εἶχα συμπέθερο. Εἶχα ἀρραβωνιάσει μία θυγατέρα μου μὲ ἕνα παιδί τοῦ Δουράκη. Ὁ Ἀντωνόμπεης τῆς Μάνης μᾶς ἐκυνηγούσε καὶ ἐπεινος. Ἀπὸ τοὺς 5 ὁποῦ εἰμεθα, ἦταν οἱ δύο Μανιάτες, καὶ ἔφυγαν εἰς τὰ σπήτια τους, καὶ ἔμεινα ἐγὼ καὶ ἄλλοι δύο Ῥου-

μελιῶται. Ἐκάθησε κρυμμένος ἕνα μῆνα εἰς τὸ σπητι τοῦ Δουράκη. Ἦλθε ἕνας Νικήτας ἀπὸ τοῦ Τουρκολεῖνα καὶ μετ' ἤρε με μία εἰκοσιπενταριά, καὶ τοῦ εἶπα: νὰ εἰροῦμε καίκι καὶ ν' ἀπεράσωμε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Αὐτὸς ἐνόμιζε ὅτι δὲν εἶναι πλέον φόβος διὰ νὰ ὑπάγη εἰς τὸ Μεσόγειον τοῦ Μωρέως, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐσκότωσαν ὅλους, μόνον ἕνας ἐπιάτθη ζωντανός, ὁ ὁποῖος ἐπῆγεν εἰς τὴν Τριπολιζῶν τὸν ἐζήτησε ἐκεῖ ὁ Πασᾶς: ἀν ἐσκοτώθησαν ὅλοι, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη ὅτι ὅλοι ἐχάθησαν ἔκτος ἀπὸ τὸν Θεοδωράκη τὸν Καλοκοτρώνη. Τότε ὁ Πασᾶς ἐθύμωσε καὶ ἔεφε καμπόσους Τούρκους καὶ Ῥωμαίους ὁποῦ ἐδεβζίωναν ὅτι ὁ Θεοδωράκης ἦταν χαμ ἕνος. Αὐτὴ ἡ φήμη τοῦ χαμοῦ μου ἔκαμε νὰ ἡτυχάσουν τοὺς Τούρκους. Ἀφοῦ τὸ ἔμαθεν ὁ Πασᾶς, ὅτι ἐγὼ ζω ἀκόμη καὶ εἶμαι εἰς τὴν Μάνη, ἔστειλε τὸν Πακά—Ζογλου ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρο μετ' 50,000 γρόσια εἰς τὸν Μπέη τῆς Μάνης. Ἀφοῦ ἦλθε ὁ Πακά—Ζογλους εἰς τὴν Μάνη, ἔκραξε τὸν Καπετὰν Κωνσταντῆ Δουράκη εἰς ταῖς Κυτριάς· ἐκεῖ τοῦ εἶπε ὁ Μπέης, σοῦ δίδω τόσαις χιλιάδες διὰ νὰ δώσης τὸν Καλοκοτρώνη; Ἐλαβα μία σφικτὴ διαταγὴ καὶ μοῦ λέγει, ὅτι ἀν δὲν πιάσω τὸν Καλοκοτρώνη θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετὰν—Πασα νὰ σ' ἐβγάλη ἀπὸ τὸ Μπεῖ-λίκι. Ὁ Δουράκης σὰν εἶδε τὰ γρόσια ἔστρεξε νὰ με παραδώσῃ. Οἱ Μανιάται λητμονοῦν ὅλα διὰ τὰ γρόσια· προτιήτερα ὁ Δουράκης εἶχε τὴν εἰδησι τοῦ Μπέη, ὅτι ἐγὼ εὐρισκόμουν εἰς τὸ σπητι τοῦ κρυμμένος, καὶ τοῦ εἶχε εἰπεῖ ὅτι κρύψετον, διὰτὶ δὲν συμφέρει νὰ μὴ γλυτώσῃ κανένας ἀπὸ αὐτὴν τὴν φημῆλια, ἀλλ' ἀφοῦ εἶδαν τὰ γρόσια τ' ἀλησμήνησαν· κανένας δὲν με ἤξευρε, παρὰ ὁ Ἠγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ὁ Δουράκης, καὶ ἐκαθό-

μον εις τὸν Πύργον ἀπάνου. Ἔστειλε καὶ ἐπῆρε ὁ Δουράκης τὸ παιδί του τὸ μεγάλο καὶ τὸν Ἡγούμενον καὶ τοὺς ἐπῆρε εἰς ταῖς Κυτριτῖς. Μάρτης ἦτον τότε. Τὸν Φευρουάριον εἶχα πάγει ἐκεῖ. Τοῦ Ἡγούμενου τοῦ ὑποσχέθηκα νὰ τὸν κάμουν Δεσπότη καὶ ἄλλα ταξίματα διὰ νὰ μὲ παραδώσῃ ζωντανόν. Ὁ Μπέης μὲ ἔγραψε ἓνα γράμμα καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ ἔλθῃς νὰ μιλήσωμεν καὶ ἐγὼ θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετάν-πασα διὰ νὰ λάβῃς τὸ προσκονοχάρτι καὶ νὰ ἔλθῃς μὲ τὸν Συμπέθερόν σου τὸν Δουράκη, καὶ ὁ σκοπὸς του ἦτον νὰ μὲ πιάσῃ ζωντανόν. Ὅταν ἐπροσκάλεσαν τὸν Ἡγούμενον καὶ τὸ παιδί τοῦ Δουράκη ὑπωπιτεύθηκα ὅτι κάτι τεχνεύονται διὰ ἐμένα, καὶ δὲν ἤξευρα τί ἔτρεχε. Ἐστειλα λοιπὸν ἓνα παιδί εἰς τὴν μικρὴ Καστάνιτζα, ἔξῃ ὧραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἤμουν, (ἐκεῖ ἦτον κλεισμένος ὁ πατέρας μου). Ἐστειλα εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Παναγιώταρου, Βασίλη Βενετζανάκου, καὶ ἦλθε διὰ νυκτὸς μὲ ἄλλους τρεῖς εἰς τὸ Μοναστήρι ὅπου εὐρισκόμουνα, τοῦ εἶπα τὰ διατρέχοντα καὶ ὅλας μου τὰς ὑποψίας, τοῦ ἐπρόβαλα νὰ ἀναχωρήσωμεν, μοῦ εἶπε, ὅτι: νὰ ὑπάγω ὀπίσω νὰ πωλήσω κάτι λάδι καὶ τὸ βράδυ ἐρχομαι· τὸ βράδυ δὲν ἦλθε· τὸ πρωὶ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν Ἡγούμενον, ἐπῆγα νὰ τὸν χαιρετήσω τὸν Ἡγούμενον, τὸν εἶπα: καλῶς ὤρισε, καὶ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε, νὰ μὴ μὲ εἶχε εὔρει· τὸν ἐρώτησα νὰ μοῦ εἰπῇ τίποτε ἄλλο, καὶ δὲν ἠθέλησε. Τὸ βράδυ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν ἀδελφόν του, δύο συγγενεῖς του, καὶ μοῦ ἔδωκε καὶ τὸ γράμμα τοῦ Μπέη. Ὁ ἀδελφός του ὑπωπιεύθηκα, καὶ δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην του. Ἐλαβα τὸ γράμμα τὸ ἐδιάβηκα καὶ ἐκατάλαβα,

δι θελουν να με πάρουν ζωντανόν· τους είπα: πώς θα
 υπάγομεν την ημέραν, οποῦ θα μάς ἴδουῦν ὁλος ὁ Κόσμος;
 αὐτός μου εἶπε, δι ἐνδύνεσαι Μανιχίτικα καὶ δὲν σέ γνω-
 ρίζουν· ὁ ἀδελφός του μου ἔκαμε νόημα νὰ ἦμαι προσεκ-
 τικός· τοὺς ἀπεκρίθηκα δι νὰ συλλογισθῶ ἕως τὸ βράδυ·
 ἔκαμα τὸ μεσημέρι τὴν ἀπόκρισιν, δι ἐγὼ εἶμαι ἐδι-
 κός σας καὶ ἄλλη φορὰ θέλει ἔλθω νὰ σᾶς προσκυνήσω,
 καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐδικός σου καὶ νὰ με ἔχῃς τὴν ἐγνοιᾶ
 μου. Τὸ γράμμα τὸ ἔδωκα εἰς τὸν Δουράκη· αὐτός τὸ
 ἐπῆρε τὸ γράμμα, τὸ ἀνοιξε, καὶ εἶδε δι δὲν ἤθελα νὰ
 υπάγω, καὶ τότε ἀποφάσισε νὰ βάλῃ εἰς τὸ κρασί ἀφῆνι.
 Ἡ γυναῖκά του καὶ ἡ ἀδελφή του τὸ εἶδαν, καὶ τὸν ἐ-
 πῆραν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸν Πόργον· ἕνας ἄνθρωπός μου
 ἤκουσε τὴν γυναῖκα τοῦ Δουράκη νὰ τοῦ λέγῃ τοῦ ἄν-
 θρός της: τί εἶναι αὐτὸ οποῦ θα κάμῃς, δὲν ἐνθυμᾶσαι
 τὰ καλὰ τοῦ Θεοδοωράκη; καὶ αὐτός τὴν ἐβριζε. Ἐπῆγε
 μέσα, με ἐπρόσφερε τὸ κρασί, ἐγὼ, με ἔδωσεν εἰδήσιν ὁ
 ἄνθρωπός μου, καὶ, ὅταν μου ἔφερε τὸ κρασί, ἐγὼ ἐκλότιστα
 τὸ κανάτι οποῦ εἶχε τὸ κρασί, καὶ τὸ ἔχυσα, καὶ τοῦ
 εἶπα, τί θέλω ἐγὼ τώρα κρασί, καὶ τοῦ εἶπα καὶ δι
 θα φύγω. Με ἐπαρακίνησε νὰ υπάγομεν εἰς τὸ σπητι
 του νὰ πιοῦμε πρῶτα κρασί καὶ ἔπειτα νὰ φύγω, αὐτός
 ἐπῆγε ὀμπρός, εἰδοποίησε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἦναι ἔτοι-
 μοι νὰ τραβίξουν ἀπάνω μας ἐνῶ ἐμεῖς ἐπίναμεν τὸ κρασί.
 Ὁ ἀδελφός του δὲν μάς ἄφηκε νὰ πᾶμε, ἐμπόδισε τὰ
 σκυλιὰ νὰ φωνάζουν, καὶ ἐφύγαμε. Ἀφοῦ τὸ ἔμαθε ὁ
 Δουράκης αὐτὸ, ἔκραξε τοὺς χωριανούς, καὶ τοὺς ἐπρό-
 σταξε νὰ ἐβγοῦν μιὰ ἑκατοστή νὰ πιάσουν τοὺς δρόμους.
 Ἐγὼ ἤξευρα τὸν τόπον καὶ ἔφυγα ἀπὸ ἄλλο μέρος, καὶ
 ἐπῆγα εἰς τὴν μικρὰν Καστάνιτσα διὰ νὰ εὔρω τὸν Βα-

σίλη, με τὸν ὁποῖον εἶχα συμφωνήσει νὰ φύγουμε· ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβίξαμεν εἰς τὰ χωριά τοῦ Πασαβᾶ, εἰς ἐνὸς ἀδελφοποιητοῦ μου τὸ σπῆτι· ἐκεῖ μᾶς ἐβάσταξε 2 ἡμέρας· τὸν ἐστείλαμε καὶ ἐπέηγε νὰ εὔρη τοῦ Τζιανετάκη τὴν μάνα, ἣ ὁποία ἦτον θυγατέρα τοῦ Παναγιώταρον, Τῆς εἶπαμεν, νὰ ὑπάγῃ ἢ εἶχα νὰ εὔρη καίτις εἰς τὸ Μαραθωνῆσι διὰ νὰ βαρκαρισθοῦμε διὰ τὸ Τζηρίγο. Ἐἰς 3 ἡμέρας ἐπήγαμεν μαζὺ μετὰ τὴν Μαρία, Μάνα τοῦ Τζιανετάκη, καὶ ἐδρακαραισθήκαμε, ἀνάμεσα Μαυροβοῦνι καὶ Μαραθωνῆσι· μόλις ἐκάμαμε πανιά, καὶ ἐφύσηξε ἕνας βοριάς, ὁποῦ δὲν μᾶς ἄφησε νὰ προχωρήσωμε· ἦτον ἡμερόνωντας τῶν Βαίων. Ἐπιάταμε εἰς τὴν Ξυλῆν, ἐκάμαμε παλι πανιά, καὶ μᾶς ἐμπόδισε ὁ ἐνάντιος ἀνεμος, καὶ ἀράξμεν εἰς τὸ Ἐλαφονῆσι. Ἐπήγαμε τέλος πάντων εἰς τὸ Τζηρίγο μετὰ μὴ μεγάλη φουρτοῦνα καὶ ἀράξαμε εἰς ἕνα χωριὸν, Ποταμὸ λεγόμενον, ἐκεῖ εὔρηκαμε ἕναν ἀπὸ τοὺς Γ ι α τ ρ α κ α ί ο υ ς καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι δὲν κάμναι νὰ φανερωθῆτε μέσα εἰς τὴν χώραν ὡς Καλοκατρώνης· ἐπήγαμεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Τζηρίγου Ἀρβυνητάκη λεγόμενον· ἕνα παιδί μᾶς ἐγνώρισε ἀπὸ τὸν Πύργον καὶ ἐκαθήσαμε ἐκεῖ· τὴν μεγάλην κέμπτην ἐφθάσαμεν. Ὁ Πρύτανις μᾶς ἐμάλωσε, διατὶ εἶμεθα ἀρματωμένοι. Ἐπέηγα εἰς τὸν κομαντάντε τὸν Ῥώσσα, τοῦ ἐδοιγήθηκα μετὰ τὴν ἀλήθεια ποῖοι εἶμεθα, πῶς ἐκαταντήσαμεν, καὶ ἐτίξιν διέταξε νὰ μᾶς περιποιηθοῦν καὶ νὰ μᾶς δώσουν ἀπ' ὅλα.

Μιὰ φορὰ ἐπέηγα εἰς τὸ πνιηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς, αὐτὸ τὸ Μοναστήρι· ἦτον μεγάλο καὶ ἐχαλάσθη εἰς τὴν πρώτην Τουρκίαν· ὅταν ἐπέρασα, ἦτον μία μάνδρα χαλασμένη καὶ σκεπασμένη ἐκκλησιὰ μετὰ κλάδους δένδρων· τότε ἐταξα, ὅτι: Παναγία μου βοήθησέ μας νὰ ἐλευθερω-

σωμεν τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν Τύραννο, καὶ νὰ σὲ φιλίσω καθὼς καὶ ἦσαν πρῶτα (1803). Μὲ ἐβοήθησε, καὶ εἰς τὸν δεύτερον χρόνον τῆς ἐπαναστάσεώς μας ἐπλήρωσα τὸ τάμα μου καὶ τὴν ἐφκίσα. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς ὅπου ἐκάμαμε μᾶς βόηθησε πολὺ εἰς τὴν ἐπανάστασι, διότι ἤξεύραμεν τὰ κατατόπια, τοὺς δρόμους, τὰς θέσεις, τοὺς ἀνθρώπους· ἐσυνηθίσαμεν νὰ καταφρονεῖμεν τοὺς Τούρκους, νὰ ὑποφέρωμεν τὴν κείναν, τὴν δίψαν, τὴν κακοπάθειαν, τὴν λέραν, καὶ κθεξῆς.

Ζάκυνθος 1806. Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν Μάϊ. Μετὰ ἓνα μῆνα διατριβῆς ἔμαθα ὅτι ἦρθε εἰς τὸ νησί ὁ Στρατηγὸς τῶν Ῥώσσιων Παπαδόπουλος, καὶ μὲ ἐκραξέει τοὺς Κορρούς γιὰ νὰ μοῦ προβάλλῃ νὰ ἔμβω εἰς τὴν δούλευσιν, καὶ τοῦ εἶπα, ὅτι: δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν, διότι ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπάγω πάλιν εἰς τὸν Μωριά, γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ διὰ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν μου καὶ διὰ τὰς ζημίας ὅπου ἔλαβα, καὶ δὲν εἰμπορῶ νὰ κάμω ὄρκον καὶ ἔπειτα νὰ γίνω ἐπίορκος μὲ τὸ νὰ φύγω κρυφίως· καὶ ἔτι ἐπέστρεψα εἰς τὸ Κάστρο, καὶ ἐκάθησα 10 μῆνας χωρὶς δούλευσι· εἶχα δῶσθ γράμμα εἰς τὴν φαμηλιὰ μου μὲ ἓνα Μαγουλιανίτη Ρόντικα, γιὰ νὰ μοῦ φέρῃ ὅσο βιβλ. εἶχα εἰς διαφόρους ἀνθρώπους, καὶ ἐκεῖνος ἐπῆγε, τὸ ἐμαρτύρησε τοῦ Ντελι-γιάνη· ὁ Ντελι-γιάνης τοῦ Βόϊβοντα, καὶ ἔτι ἐχάθησαν ὅλα μου τὰ πράγματα, 1807. Ὅλα τὰ στρατεύματα, τὰ Καπετανάτα, τὰ κλέφτικα τῆς Ῥούμελης εἶχαν καταφύγει εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἀπὸ τὸν ἴδιον κατατρεγμὸν τὸν ἐδικόν μου. Ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίᾳς, καὶ διετάχθησαν ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ ἐβγοῦν εἰς τὴν Ῥούμελην διὰ νὰ κτεπήσουν τοὺς Τούρκους. Ἐδοξίμασα

καὶ ἐγὼ νῆ ὑπάγω εἰς τὴν Ἀγίαν Μαύρα ὅπου εὐρίσκοντο ἔλοι αὐτοί, νὰ πάρω μερικοὺς καὶ νὰ ἔβγω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ῥωσσίας ἦταν δύο τάγματα, ἓνα μανιάτικο ἐπὶ κεφαλῆς Πιερράκης Ζανέ-μκέης, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἄλλο Πελοποννησιακὸ, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ἀναγνωσταρᾶς. Αὐτοὶ ἦταν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Παπαδόπουλος τοὺς ἐπρόσταξε νὰ φηιάσουν ἓνα πλοῖο πολεμικόν. Ὅταν ἐτοιμαζόμενον διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἀγία-Μαύρα μὲ ἔπεσαν ἐπάνω ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, οἱ Πετιμεζαῖοι, ὁ Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, ὁ Μέλιος, καὶ λοιποὶ ὄρφικιαλέοι καὶ μὲ εἶπαν ὅτι: μὴν πηγαίνης καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ ἔχωμε ἓνα πλοῖο καὶ ἂν θέλης ἐμβαίνεις εἰς αὐτό· καὶ ἔτσι εὗρηκαν ἓνα Σαμπέκο Τούρκικο μὲ 10 κανόνια, τὸ ἀγοράσαμεν, καὶ ἐμβήκα Καπετάνιος εἰς αὐτό. Ἐπῆρα διαβατήριον, ἐπῆγα εἰς τὴν Καθέδρα τῆς Ῥεπούμπλικας εἰς τοὺς Κορφοὺς, ἐκεῖ μὲ ἔδωσαν τὴν ἄδειαν διὰ νὰ κτυπῶ στεριᾶς καὶ θαλάσσης τοὺς Τούρκους, ὅθεν μὲ ἐβόλιε. Ἐπῆρα καὶ μιὰ ὀγδοηταριᾶ στρατιώταις τῆς ξηρᾶς καὶ ἐπῆγα πλησίον τῆς Πάτρας, Ἀχαϊαῖς λεγόμενον καὶ ἔκαψα τὰ σπήτρια, ταῖς ἰδιοκτησίαις, τὰ μαγαζιά τοῦ Σαίταγα, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ζάκυνθον. Οἱ Ζακύνθιοι ἐπειδὴ καὶ εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ τροφᾶς φερμένας ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἔκαμαν μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Διοίκησιν, καὶ ἔλεγον ὅτι νὰ μὴ κτυπήσουν πλέον τὸν Μωριά, διότι οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχοντο τοὺς πηγαίνοντας ἐκεῖ διὰ ἐμπόριον· ἔτσι ἡ Κυβέρνησις μ' ἐμπόδισε νὰ κτυπήσω τὴν ξηρὰ καὶ διετάχθηκα μόνον νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἀγίας Μαύρας. Εἰς τοὺς Κορφοὺς εὗρηκα τὸν Παπαδόπουλον καὶ τὸν Συνέβη, ὅστις ἐτοιμάζετο μαζὺ μὲ

τὰ Ἀγγλικά νὰ κτυπήσουν τὴν Κωνσταντινούπολι, τοῦ Ἰβωκα μίαν γνώμην· ὅτι εἰς τὴν ἐπτάνησον εὐρίσκονται 1,200 Ῥοῦσσοι καὶ 5,000 Ἕλληνες εἰς τὴν δούλευσιν τῆς ἐπτανήσου, καὶ εἶχαν καὶ 12 κομμάτια Ντελίγια τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς μαύρης θαλάσσης· ἦσαν 40 Ντελίγια φρεγάδες καὶ μπρίκια, τὰ ὁποῖα εἶχε βγάλει διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Βονοπάρτη καὶ μὲ ἄλλους 10,000 νησιώτας, νὰ γίνωμε χιλιάδες 25, καὶ ἕξ καράβια, διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ τὰ ἄλλα διὰ τῆς Αἰγίνης, νὰ ἀποβιθασθῶμεν ἔξω, καὶ τοὺς ὑποσχόμενον εἰς 2 μῆνας νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πελοπόννησον. Ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος ἐδέχθηκε τὴν πρότασίν μου, ἔγεινε συμβούλιον ἀπὸ τὸν Συνέθη Μοτζενίγο (γενικὸς διοικητῆς), Μπενάκη, καὶ ἀντιναύαρχον Λέλη, καὶ στρατηγὸν Ἀτρίμ. Ὁ Παπαδόπουλος τὸ ἀνάφερε εἰς τὸ συμβούλιον, καὶ ὁ Μπενάκης ἐναντιώθη, λέγων, ὅτι: τὴν Πατρίδα μου ἐγὼ δὲν τὴν χαλάω ἄλλη μία φορὰ σὰν τὸν Πατέρα μου· ὁ Μοτζενίγος εἶπε ὅτι: πρέπει νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ Ἀγγλικά τὸ κεφάλι ὁποῦ εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ ἔπειτα, ὅταν κτυπήσωμεν τὸ κεφάλι, τὸ ἐπίλοιπον εἶναι ἐδικόν μας. Ἐτὶ ἐδέχθησαν τὴν γνώμην σου καὶ ἀπέρριψαν τὴν ἐδικὴν μου. Ὁ Συνέθης ἐπῆγε εἰς τὴν Τένεδο· τὰ Ἀγγλικά ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι διὰ βίζιτα περισσότερο παρά διὰ πόλεμον, καὶ ἔπειτα ἐβῆσαν τὰ Τούρκικα, ἀπαντήθησαν μὲ τὰ Ῥώσικα εἰς τὴν Τένεδο, καὶ μετὰ ἓνα πόλεμον ἐγαλάσθη ὁ στόλος ὁ Τούρκικος. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ὁστερλιτζι, ἡ Ῥωσσία παρέδωσε τὰ νησιά τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἔτι διατάχθη ὁ μὲν Συνέθης, νὰ ὑπάγῃ διὰ θαλάσσης, καὶ τὰ Ῥωσικὰ στρατεύματα νὰ ὑπάγουν διὰ ξηρᾶς.

Τότε έκαυσε ο πόλεμος και δυα παράτια πολεμικά ησαν εις την δουλευσιν της 'Ρεπούμπλικας τότε, εσηκωσαν τα χαρτιά και ετζι επήγα τον Αύγουστο εις την Ζάκυνθο. 27 'Ιουλίου 1807 ήλθε η διαταγή να παραδώσουν τα φρούρια οι 'Ρώσσοι εις τους Φραντζέζους.

'Επήγα με τον Καπετάν 'Αλεξανδρη εις τον Λεβάντε 10 μήνας εναντίον των Τουρκών· εκεί επήγα εις το άγιο.ν όρος· μās έπολιορκησαν 3 παράτια Τούρκικα πολεμικά, 2 κορβέτα και μία φεργάδα εις την Σχιάθο· εδωκαμεν ειδησι μιās φεργάδας 'Αγγλικης, και ήλθε εις βοήθειάν μας. Τα 2 κορβέτα τα εβούλιαξε και την φεργάδα την επηρε ζωντανήν· ειμεθα ημεις οι 'Ελληνες 1,400, όλοι οι Καπετανόι του 'Ολύμπου, καθως Παπακμπλαχάδας, Λιόλιος, Ααζόπουλα, του Τζάρα οι Καπετανόι. Αυτοι εβρέθησαν εις την Σχιάθο κατατρεγμένοι από τον Μουχ-τάρπασα και λοιπούς Τούρκους της ξηρας. Μās επηρε ο χειμώνας, επήγαμεν εις την Μάνη, από 'κει επήγα εις την Ζάκυνθο.

Εις τα 1808 την άνοιξη ο Βεληκασας εφοβήριζε τον 'Αληφαρμάκη, η τον πύργο να του δώση, η ο ίδιος να υπάγη, η το παιδί του ενέχυρο να δώση. 'Εβριθέτε ο Βελη-κασās από τον Δελη-γιάννη· ο Δελη-γιάννης μη θέλων να υπάρχη ο 'Αλη-φαρμάκης ελεγε εις την Βελη-κασās, ότι πρέπει να κρεμισθη ο πύργος δια να του κρεμιση την δύναμιν· και του 'Αλη-φαρμάκη: μην πηγαίνεις, διότι ο Βελη-κασās έχει σκοπόν να σε σκοτώση. 'Ο 'Αλη-φαρμάκης λοιπόν ετοιμάζετο να αντισταταχθη εις τον Βελη-κασās. 'Ο Πάππος του 'Αλη-φαρμάκη, και ο Πάππος ο εδικός μου Γιάννης Κολοκοτρώνης ηταν φίλοι και αδελφοπηιοί. 'Εσκοτώθηκε ο Παπού-

λης μου, επέθανε και ὁ Παππούλης τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη και ἔμεινε ἡ φιλία ἡ ἴδια εἰς τὸν Πατέρα μου και εἰς τὸν Πατέρα τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη ὡς φίλοι πατρικοὶ ἐλάβαμεν και ἡμεῖς ἀνταπόκρισι, δὲν τὸν εἶχα ἰδεῖ προσωπικῶς· ἐπιστηριζόμενος λοιπὸν εἰς τὴν φιλίαν μὲ ἔγραψε ἓνα γράμμα, μού ἔλεγε, φίλε πατρικέ, ὁ Βελη-Πασᾶς ἐτοιμάζεται νὰ μὲ βαρέσῃ, και ἂν ᾔσαι φίλος νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ βοηθήσῃς, και ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι: δὲν ἔρχομαι τώρα, διότι θὰ σὲ βλάψω, και ἂν δὲν ἔχη σκοπὸ νὰ ἔλθῃ ὁ Βελη-Πασᾶς, τόμου μάθει ὅτι ἦλθα ἐγὼ, θὰ ἔλθῃ τότε, ἀλλὰ νὰ κυττάξῃς μὲ κανένα μέσον νὰ μὴν κηρύξῃς τὸν πόλεμο. ἂν ὁμως και κινήσῃ τὸ στράτευμα ἐναντίον σου, τότε ἔρχομαι. Ὁ Βελη-Πασᾶς ἰσχυρογνώμων ἐκίνησε μὲ τὸ στράτευμα. Τότε μὲ ἔγραψε, ὅτι τὰ στρατεύματα ἐκίνησαν, και ἂν ᾔσαι φίλος, τώρα φαίνεσαι. Λαμβάνοντας τὸ δεύτερό του γράμμα, ἐτοιμάσθηκα μὲ 100· οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ ἐμπόδιζαν, ἐγὼ ὁμως τοὺς εἶπα ὅτι: δὲν εἰμπαρῶ νὰ κάμω ἀλλέως, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου, και ἔτιζι μού ἐμπόδισαν οἱ Φραντζέζοι τοὺς στρατιώτας, και ἐπῆρα μόνον 16 και ἐγὼ 17, ἐβγήκα κοντὰ εἰς τὴν Γλαρέντζα εἰς τὸ Κοτίχι, και διευθύνθηκα διὰ τὸ Μοναστηράκι. Τὴν ἴδια ἡμέρα ὅπου ἔφθασα ἐγὼ εἰς τὸ Μοναστηράκι, ἔφθασαν και 8000 τούρκικα ἐναντίον, και ἐστάθῃκα ὑποχρεωμένος νὰ περάσω ἀπὸ τὴν μέσην τὴν νύκτα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης εἶχε 400 και ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς ἔφυγαν, και ἔμειναν 90. Τὴν αὐγὴν ἀνοίχθη ὁ πόλεμος, ἀρχησαν νὰ κάμουν λαγοῦμι, και εἰς 30 ἡμέρας ἐγένετο νύκτα ἡμέρα πόλεμος, εἶχαν και 4 κανόνια. εἰς τὰς 30 ἡμέρας ἐπρότεινε συμβιβασμὸ και ἐπρόβαλε εἰς τὸν Ἄλη-Φαρμάκη νὰ

παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη καὶ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὰ πται-
 σίματά του, τὸν πύργον του, ὅλα· τοῦ ἀπεκρίθηκε ὅτι·
 ἂν ἦναι τῆς τιμῆς καὶ τῆς παληκαριᾶς νὰ δώσω ἓνα φίλο
 μου ὁποῦ ἤλθε νὰ μὲ βοηθήσῃ ἀπὸ τὰ νησιᾶ, καὶ
 ἐγὼ ἤμπορῶ νὰ τὸ κάμω. Ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἀληθινὰ
 εἶναι αὐτὸ, πλὴν Νεντελι, μέγα πρᾶγμα μὲ ἓνα
 ῥωμαῖο, νὰ χαθῇ τόση Ἰουρκιὰ διὰ ἓναν ἄνθρωπο. Ὁ
 Ἄλη-Φαρμάκης ἀπεκρίθη, ὅτι ἂν ἤμουν Πασᾶς ἐγινό-
 μην καὶ ἐγὼ ἄπιστος, πλὴν δὲν τὸ κάμνω, κάμετε λα-
 γοῦμι, καὶ ἂν ἤμπορέσετε ἀναποδογυρίστε μας, καὶ ὁ
 Θεὸς ἔχει, καὶ πάλιν ἐπιείσθη ὁ πόλεμος. Τὸ βράδυ ἔ-
 καμε συμβούλιο, συνθεμένο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀγάδες,
 Μπουλουμπασίδες, καὶ τοὺς εἶπε, τί τοῦ προβάλλουν οἱ
 Τοῦρκοι, νὰ παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη· ὅλοι ἀπεκρί-
 θηκαν μ' ἓνα στόμα· χάτζι, ὅλοι νὰ χαθοῦμε, μὰ αὐτὸ
 δὲν εἰμποροῦμε νὰ τὸ κάμωμε· ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι ἐρ-
 χεσθε νὰ μὲ δώσετε νὰ ξεμπερδεύσουμε; ἐγὼ τὸ ψω-
 μί μου τὸ ἔφαγα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης μοῦ εἶπε! δὲν εἶ-
 ναι ἐδικήτου δουλιὰ, εἶναι ἐδική μας· ἀπεφάσιζαν ὅλοι
 λοιπὸν νὰ ἀποθάνουν· εἰς 64 ἡμέραις ἔβαλαν φωτιὰ εἰς
 τὸ λαγοῦμι, καὶ τὸ λαγοῦμι εἶχε 1,000 ὀκάδες μπαρού-
 τη μέσα· ἐμεῖς ἐσκάφταμε 12 βήματα ἐκτὸς τοῦ [πύρ-
 γου καὶ 3 1/2 πῆγες τοῦ βάθους καὶ ἐσκάφταμε μὲ
 σκοπὸ νὰ πιᾶσωμε τοὺς λαγουμιτζίδες· τὸ λαγοῦμι εὐρέ-
 θηκε ξεθυμασμένο ἀπὸ τὸ κόψημο τῆς γῆς ὁποῦ εἶ-
 χαμε κάμει, καὶ ἔτσι ἀφοῦ ἔτρεμε ἡ γῆ ἓνα τέταρτο, ἔ-
 πισε τὸ χῶμα ἐπάνου του, καὶ ὁ πύργος δὲν ἔπαθε τί-
 ποτε. Οἱ Τοῦρκοι ἐλπίζοντες ὅτι θέλει ἀπογυρισθῇ ὁ
 πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν τοὺς πλακώσουν ἡ πέτραις, ἀλ-
 λάργεψαν· ἡμεῖς ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ λαγοῦμι, ἐξέριξαμε

μία μπαταριά εις είδος χαρᾶς, ὅτι δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε. Τότε ἔπεσαν εἰς συμβιβασμό· 3734 κανονικῶς μᾶς ἔβριξαν εἰς τὸ διάστημα 65 ἡμερῶν· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι οὔτε τὰ κανονία τους δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε, οὔτε τὸ λαγοῦμι, μᾶς ἐζήτησαν συμβιβασμόν, τοῦ ἐπρόβαλαν· τί ζητεῖ δια νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος; καὶ αὐτὸς τοὺς ἐζήτησε νὰ μὴ χαλάσουν τὸν πύργο, ὁ Κολοκοτρῶνης νὰ ὑπάγῃ ἀπείραγος μὲ ἐνέχυρα, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὁ Ἄλῃ-Φαρμάκης νὰ μείνῃ εἰς τὸν πύργο, ἕως ὅτου νὰ λάβῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Κολοκοτρῶνη, ὅτι ἐμειρακαρίσθη, καὶ τότε ἐβγαίνω ἀπὸ τὸν πύργο, καὶ πηγαίνω εἰς τὸν Βελῃ-Πασᾶ δια νὰ τὸν προσκυνήσω. Αὐτὸς ὁ συμβιβασμὸς ἐγένετο μὲ τοὺς ἀρχηγούς καὶ μὲ τὸ στράτευμα, καὶ ὄχι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Βελῃ-Πασᾶ καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἔστρεξαν· ἔκαμαν ἐγγραφον καὶ ὑπογράφθησαν ὁ Πασόμπεης, Ἀγάδες, Μμουλουμπασίδες καὶ ἔκαμαν καὶ ὄρον· τὴν αὔριον ἀνεχώρησα μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς μου μὲ τοὺς Λαλῆους, καὶ ἐπήραμε ἐνέχυρο τρεῖς ἀπὸ τοὺς καλλήτερος, μὲ συμφωνία ὅτι ἂν μᾶς κτυπήσουν νὰ τοὺς σκοτώνωμεν ἡμεῖς αὐτούς· ἔτσι εὐγῆκαμε, ἐπήγαμε εἰς τοῦ Λάλα, ἄφησα τὸ παιδί τοῦ Ἄλῃ-Φαρμάκη εἰς τὰ σπήτια καὶ ἐπήγα ἐγὼ εἰς τὸν Πύργο τῆς Γαστούνης· ἡ συνθήκη ἐπήγε εἰς τὸν Βελῃ-Πασᾶ, αὐτὸς ἐθύμωσε καὶ ἔδωκε διαταγὴ νὰ πιάσουν ὄλαις ταῖς σκάλαις καὶ νὰ μὲ πιάσουν· τὸ μπουγιουρτί ἦλθεν εἰς τὸν Ἰβραῖμ-αγα τὸν ἐξάδελφον τοῦ Ἄλῃ-Φαρμάκη, ὁ ὁποῖος ἦτον Βόϊβοδας· διαβάζωντας τὸ μπουγιουρτί ὅπου ἔλεγε, ὅτι νὰ πιάσουν τὸν Κολοκοτρῶνη, τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη, καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι· ἡμεῖς δὲν γνωρίζομε Τούρκικα, παρὰ νὰ πᾶς εἰς τὴν Γαστούνη, ὅπου εἶναι Κατῆς καὶ

Βόϊδοας νὰ τὸ διαβάτουν, καὶ ὅ,τι προστάζει μὲ τὸ Μπου-
 γιουρτί του ὁ Βεζύρης εἴμεθα εἰτοιμοὶ νὰ τὸ κάμωμε· ἔτσι
 τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη, καὶ εὐθὺς ἐσηκώθηκα μαζὺ μὲ
 τὰ ἐνέχυρα καὶ συντροφευμένος ἀπὸ τὸν Ἰβραΐμαγα ἐπῆ-
 γα εἰς τὸ Πυργί καὶ ἐμβαρκαρισθήκαμε, καὶ ἀπόλυσα τὰ
 ἐνέχυρα, καὶ ἔστειλα γράμμα τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη, ὅτι
 ἐμβαρκαρίσθηκα ὑγιῆς. Τὸ Πυργί ἀπὸ τὸν Πύργο εἶναι
 2 ὥρας καὶ ἕως τὴν Γαστούνη ἕξη, μόλις εἶχαμεν μα-
 κρυνθῆ 2 μίλια, καὶ τὰ Τούρκικα στρατεύματα ἀπὸ τὴν
 Γαστούνη εἶχαν ἔλθει νὰ πιάσουν τὸ Πυργί, ἀλλ' εἴμεθα
 μακρυσμένοι ἀφοῦ ἐπῆγε εἰδήσις τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη
 ὅτι ἐμβαρκαρίσθηκα, ἐβγῆκε καὶ αὐτὸς καὶ ἐπῆγε εἰς
 τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπροσκύνησε τὸν Βελη Πασᾶ. Ἐγὼ
 ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης εὔρηκε τράπον
 καὶ ἔφυγε καὶ ἤλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Βελη-
 Πασᾶς μοῦ ἔγραψε νὰ ὑπάγω ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα. Ὁ Βε-
 λῆ-Πασᾶς δὲν ἐσκότῳσε τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, διότι ἐπρο-
 σπαθοῦτε νὰ μὲ γελάση καὶ ἐμὲ νὰ ὑπάρχω εἰς τὴν Τρι-
 πολιτζᾶ καὶ ἔτσι δὲν τὸν ἐπείραξε. Ἐκαμε τὸν συμβιδα-
 σμὸ ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης, βιασμένος ἀπὸ τοὺς ἰδίους Τούρκους
 τοὺς ἐδικούς του, φοβούμενοι τὴν ζωὴν καὶ τὸ βιό τους·
 μόλις ἐβγῆκε ἀπὸ τὸν πύργο, καὶ ἔβαλαν καὶ τὸν ἐχάλα-
 σαν. Ὅλοι οἱ Ἀγάδες, ὁ Πασόμπεης, ὁ Βελη-Πασᾶς μὲ
 ἔγραψαν διὰ νὰ ἔβγω εἰς τὸν Μωρέα, μὲ ἔγραψε καὶ ἐ-
 κείνος, πλὴν μὲ ἔβαλε τὴν βουλα ἀποπάνω ἀπὸ τὴν ὑπο-
 γραφή του, σημεῖον νὰ μὴν ἔλθω. Ἦλθαν λοιπὸν εἰς τὴν
 Ζάκυνθο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη μὲ τοὺς ἀνθρώ-
 πους τοῦ Βελη-Πασᾶ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐδάγκωσε εἰς τὸ
 ἀφί, καὶ ἐκατάλαβα τοὺς εἶπα: πηγαίνετε κί ἔρχομαι.
 Ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἤρθε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Ἀλῆ-Φαρ-

μάκης ἐπῆρε τὴν ἄδεια νὰ ἰδῆ τὰ χωριά του, ἕως τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης, καθὼς ἔλεγε, καὶ ἔτι ἐπῆρε μιὰ πενηνταριά χιλιάδες γρόσια καὶ ἐστείλαμε κατὰ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἐρχόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀπεφασίσαμεν νὰ ὑπάγωμε εἰς τὸ Παρίσι διὰ νὰ εὕρωμε τὸν Βοναπάρτε, καὶ ἐπήγαμε εἰς τοὺς Κορφεύς, καὶ ὁ τότε γενικὸς Διοικητὴς Δονζελὸτ μᾶς ἐμπόδισε λέγωντάς μᾶς· ὅτι μείνετε ἐδῶ καὶ ἐγὼ γράφω καὶ θέλετε ἔχει ἀπόκρισιν, μόνον ἡμεῖς νὰ κάμωμε τὸ σχέδιον ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἀυτοκράτορος. Τὸ σχέδιον ποῦ ἐκάμαμε μὲ τὸν Δονζελὸτ, ἦτον τὸ ἀκόλουθον· νὰ μᾶς δώτῃ 500 κανονιέρους μὲ φουστανέλαις ἐνδυμένους, 5,000 Ἕλληνας ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι· καὶ μᾶς ἐδῶτε γρόσια διὰ νὰ στρατολογήσωμε εἰς τὴν Τζαμουριά ὁποῦ ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ Ἄλη-Πασᾶ· ἐπεράσαμεν εἰς τὴν Τζαμουριά, καὶ ἐκάμαμε 3,000 μισθωτοὺς Τζάμιδες, καὶ ἦλθαμε εἰς τὴν Πάργα, καὶ τοὺς ἐμπαρκαρώμε διὰ τὴν Ἅγια μαῦρα. Ἡ Σύναξις ἐμελλε νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἅγια μαῦρα καὶ Ζάκυνθον· ἐπέρασα μὲ 600 εἰς τὴν Ἅγια μαῦρα· τὸν αὐτὸν καιρὸν, εἰς τὰ 9, ἦλθαν οἱ Ἅγγλοι εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἕκαμαν τεσβάρχο καὶ ἐπερίλαβαν τὴν Ζάκυνθο, τοὺς δὲ Φραντζέζους τοὺς ἐστείλαν εἰς τοὺς Κορφεύς, τοὺς δὲ Ἕλληνας ἕως 400 τοὺς ἔβαλαν εἰς τὰ κρηθρία ὡς πριζονιέριδες (αἰχμαλώτους)· ἐπῆραν καὶ τὴν Κεφαλονιά, Θιάκι, καὶ Τζιρίγο, καὶ ἕκαμαν τὸ ἴδιον. Ἐλαβε ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον τῶν Ἅγγλων, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Παλέρμο, ὁ Γενεράλ Ὁσβάλ διαταγὴ νὰ λάβῃ εἰς δούλευσιν ὅλους τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ, ὅστις ἦτον τότε Ταγματάρχης· ἡμεῖς ἀφοῦ εἶδαμεν ὅτι ἦλθαν Ἅγγλοι εἰς τὰ νησιά, ἐγράψαμεν εἰς τὴν Πάργα νὰ

μὴν ἔλθουν πλέον στρατεύματα διατὶ τὸ σχέδιον ἐγάλασε μετὴν παρρήσιαν τῶν Ἀγγλων. Τὸ σχέδιον ἦτον ὅτι ὄλα τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, τῆς Πάτρας, τῆς Μονεμβασίας, ἅμα ἐβγοῦμε νὰ κηρυχθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἦλθαν ὄλοι οἱ Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι οἱ σημαντικοὶ καὶ ὠμίλησαν εἰς τὴν Ζάκυνθο, νὰ κάμωμε μιὰ Κυβέρνησι, συνθεμένη ἀπὸ 12 Τούρκους καὶ 12 Ἑλληνας νὰ κυβερνοῦν τὸν Λαόν. Οἱ Τούρκοι ἐπίσης νὰ καταδικάζωνται καθὼς οἱ Ἑλληνες τούτους νόμους τούτους εἶχαμε ἐγγράφους εἰς τοὺς Κορφοὺς ἀπὸ τὸν Δονζελότ. Ἡ σημαία μας ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, τὸ φεγγάρι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ Σταυρὸ, καὶ τὸ σχέδιό μας ἦτον, ἅμα ἐπατούσαμε τὸν Μωρέα νὰ κάμωμε ἀναφοραῖς εἰς τὸν Σουλτάνο καὶ νὰ τοῦ λέγωμεν, ὅτι: ἡμεῖς δὲν ἀποστατήσαμεν ἐναντίον σου, πλὴν ἐναντίον τοῦ Τυράννου τοῦ Βελη-Πασᾶ, καὶ ὁ Δονζελότ ἠκούετο μετὸν Σεμπασιάνη πρέσβυν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὥστε νὰ ἐμποδίσουν τὸν Σουλτάνο διὰ κάθε κίνημα. Ὁ μυστικός μου σκοπός, ἀφοῦ ἐμβαίναμε καὶ ἐπιζάναμε ὄλα τὰ φρούρια, τότε τὸ ἐκάμναμε ἐθνικότερο καὶ ἐχαλούσαμε τούτους τούρκους, αἱ περιπτώσεις ἤθελαν μετὸ δδηγήσει τί ἐμελλὰ νὰ κάμω. Εἰς τὸ σχέδιόν μας ἦτον ὅτι ἂν μᾶς κάμη χρεῖα νὰ ἐβγάνωμε ἕως 15,000 ἐπτανησίους. Διὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκταις ἐγὼ, ὁ Ἀλῆ-φαρμάκης καὶ ὁ Δονζελότ μετὸ ἕνα γραμματικὸ ἐκάμαμε τὸ σχέδιον αὐτὸ, καὶ προετοιμάσαμεν ὅσα ἐμελλαν νὰ γείνουν.

Εἰς τὸν πύργον εἶχα τὸν Νικήτα, τὸν Νικολάκη Πετιμεζᾶ καὶ ἀδελφὸν τοῦ Μέλίου. 7 ὄργανα εἶχαν σκάψει τὸ λαγοῦμι βαβιά.

Ὁ Ἀλῆ-φαρμάκης εἶχε 40 χρόνους, μαυροδερὸς καὶ κίτρινος καὶ διὰ αὐτὸ τὸν ἔλεγον φαρμάκη, κοντότερός μου,

λιανός, πολλά φρόνιμος, πιστός, σιωπηλός, θυμώδης· ἀπέθανε εἰς τοῦ Λάλα, ἀβρώστησε εἰς τὴν Ζάκυνθο ἀπὸ λυσεντερίας· οἱ συγγενεῖς του ἔκαμαν νὰ τοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια τοῦ Ἀλῆ-φαρμάκη διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ Λάλα. Οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ἕνα ἰατρὸν, καὶ ἀφοῦ εἶδαν ὅτι ἀποθνήσκει τότε τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια νὰ ἐβγῇ ἔξω εἰς τὸ Μωρέα, διότι οἱ Ἄγγλοι ὄντες φίλοι μὲ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν τὴν ἄδεια νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Μωρέα, διὰ νὰ μὴ δυσανεστήσουν τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Ἀφοῦ ἔμαθα ὅτι ἀπέθανε, ἐβγήκα εἰς τὸ Μωρέα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Λάλα διὰ νὰ παρηγορήσω τὴν Φαμηλιάν του.—

Ἐκαθήσαμε εἰς τὸ Τζιρίγο ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ· ἐπέρασε ἕνα καράβι Κεφαλονήτικο τοῦ Καπετάν— Ἀλεξάνδρῃ Ραυτόπουλου· Ἐμβήκαμε μέσα καὶ ἐκινήσαμε διὰ τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Καπετάνιος ἔμαθε ποῦ εἰμαι καὶ μᾶς περιποιήθη πολὺ. Εἰς τὴν Ζάκυνθο μὲ εἶχαν διὰ χαῦμένον, ἐκεῖ μὲ ἐδέχθησαν ὅλοι οἱ ἐδικοί μας, ὅπου ἦσαν ἐκεῖ, Πετιμεζαῖοι, Ἀναγνωσταράς, Μέλιος, Γιάννης Κολοκοτρώνης, Νικήτας, καὶ λοιποὶ· ἦτον 1806. Διὰ νὰ γλυτώσω ἄλλαξα φορέματα καὶ δὲν εἶχα παρὰ δυστυχισμένα ἄρματα, ὥστε νὰ μὴ παρακινηθοῦν ἀπὸ τὴν αἰσχροκέρδεια καὶ μὲ σκοτώσουν.

Ἐγεννήθηκα ἅτὰ 1770.
 Ὅταν ἐγλύτωσα ἀπὸ τὴν Καστάνιτσα εἰμουν χρόνων 10.
 Διαμονὴ Μάνης χρόνια 2.
 Εἰς τὴν Ἀλωνίσθηνα χρόνια 3.
 Εἰς τὰ Σαμπάσια χρόνια 12.
 Ἐποχὴ τῆς Νεότητος, 5 χρόνια ἀνύπανδρος καὶ ἄλλους 7 χρόνους ὑπανδρευμένος· 27 χρόνους εἶχα δταν μὲ ἐπρωτοκουνήγησαν.

βαρέως, καὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸν πάρουν τὸν ἐπιλοῦσαν καὶ ἔπειτα τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι, τὸ εἶχαν εἰς ἀτιμίαν ὁποῦ οἱ τούρκοι νὰ πάρουν τὸ κεφάλι του. Ἀπὸ 36 πρωτοζαδέλφια, μόνον 8 ἐγλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἐχάθησαν ὅλοι· δὲν εἶναι διάσυλο, ὁποῦ δὲν εἶναι θαμμένος Κολοκοτρώνης, χωριστὰ τὰ δευτεροζαδέφφια, θεῶι καὶ λοιποὶ φίλοι χαϊμένοι. Τὸ, κλέφτης, ἦτον καύχημα· ἔλεγε: εἶμαι κλέφτης, καὶ ἡ εὐχὴ τῶν πατέρων ἐνὸς παιδιῶ ἦτον νὰ γίνῃ κλέφτης· — Τὸ κλέφτης ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἐξουσία.—Εἰς τοῦ Πατρὸς μου τὸν καιρὸ, ἦτον ἱερὸ πρᾶγμα νὰ πειράζουν Ἕλληνα. Καὶ ὅταν οἱ κλέπται ἤρχοντο εἰς συμπλοκὴ μὲ τοὺς Τούρκους ὅλοι οἱ γεωργοὶ ἄφιναν τὸ ζευγάρι, καὶ ἐπάγαιναν νὰ βοηθήσουν τοὺς κλέπτας· εἰς τὰς ἡμέρας ἐπειράζοντο καὶ Ἕλληνες ὁμοφρονοῦντες μὲ τοὺς Τούρκους· ὅταν ἦλθε ὁ Ἄνδρουτζος πατέρας τοῦ Ὀδυσσέως, ἐγνωρίσθηκα εἰς τὴν Μάνη, καὶ τὸν ἐσυντρόφευσα ἕως εἰς τὴν Κόρινθο. Εἰς τὸν κατατρεγμὸ μας, διὰ 15 ἡμέρας οὔτε ἐκοιμόμεθα οὔτε ἐτρώγαμε· ἐσώσαμε τὰ φουτέκια, καθημέρα πόλεμο.

Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον ἕως τὸν Ἰαννουάριον ἔμεινα εἰς τὴν Ἁγία-Μαῦρα (1809). Οἱ Ἄγγλοι ἔβαλαν εἰς φύλαξιν τὸν Γιακούπαγα, τὸ παιδί τοῦ Ἄλῃ-Φαρμάκη καὶ ἄλλους. Μανθάνοντας ἡμεῖς αὐτὰ, ἐσκορκίσαμεν τὸ στρατεύμα καὶ ἐκρατήσαμεν μόνον 20. Ὁ Μινίστρος ὁ Φορέστης καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀγγλων Ὀσβάλ, ἐπροσκάλεσαν ὅλους τοὺς Καπετανέους διὰ νὰ τοὺς ἐρωτήσουν ἂν ἠμποροῦν νὰ φέρουν τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Ζάκυνθο. Οἱ Ἀγγλοι, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ μαζευμένοι εἰς Ἁγία-Μαῦρα, ἐφοβοῦντο, καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι: ὅταν θέλετε, ἠμπορεῖτε νὰ τοῦ κάμετε ἓνα γράμμα καὶ τὸ στέλναμε μὲ ἓνα ἐπίτηδες καὶ μυστικὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλπίζομε νὰ

ἀκολουθήσῃ· ἔτι μὲ ἔκαμε ἓνα γράμμα ὁ Ὅσβάλ καὶ ὁ Φορέστης καὶ τὸ ἔστειλαν μὲ ἓνα κουμπάρον μου Ζακυνθινόν, λεγόμενον, Προμότη· ἐπέρατε τὴν Γλαρέντζα, ἐμβήκε εἰς Τουρκικὴ σημαία, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἀγία-Μαῦρα μυστικῶς τὸ γράμμα μὲ ἐπροσκαλοῦσε, καὶ ἐνταυτῷ ἦτον μία ἐγκύκλιος εἰς ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅ,τι ζητήσωμεν νὰ μᾶς δώσουν, ὅπου καὶ ἂν μᾶς ἀπαντήσουν καράβια, νὰ μᾶς ἀφήσουν διὰ ν' ἀπεράσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἦτον δύσκολο τότε νὰ ταξιδεύῃ κανεὶς, διατὶ εἰς τὰ μισὰ νησιά ἦτον Γάλλοι καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἀγγλοὶ· ἐπήγαμε λοιπὸν εἰς τὸν Γενεράλ Καμοῦς Γάλλον, καὶ ἐπήραμε τὴν ἄδεια διὰ τὰ Μοθωκόρων, ἐναυλώσαμε μία βάρκα μὲ σημαία Γαλλικὴ· μόλις εὐγήκαμε εἰς τὴν θάλασσα, μᾶς ἐμπόδισε ἐνάτιος ἀνεμος, καὶ ἀράξαμε εἰς τὸ Θιάκι· ἐκεῖ ἐφύλαγαν βάρδαις Ἀγγλικαῖς, μᾶς ἐρώτησαν τί ἄνθρωποι εἴμεθα; καὶ τοὺς ἀπεκρίθημεν, ὁ Κολοκοτρώνης· τότε ἄρχισαν νὰ ρίπτουν ἀπάνω μας· ἐγὼ ὠμίλησα ὅτι ἂν ἔχουν κανέναν Ἀρχηγόν τους, νὰ ἔλθῃ νὰ τοῦ ὀμιλήσω· ἔτι ὠμίλησαν ἐνὸς Ἀξιωματικοῦ Ἀγγλοῦ ὁποῦ ἐδιοικοῦσε ἐκεῖ· ἦλθε εἰς τὸ παραθαλάσσιον (1810), καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ μὲ τὴν βάρκα, τοῦ ἐπαρρήσιασα τὸ γράμμα τοῦ Στρατηγοῦ Ὅσβάλ, ἀφοῦ τὸ εἶδε μὲ ἐφίλησε, μᾶς ἐπερικοιτήθη, μᾶς ἔδωσε κονάκια καὶ ἐμείναμε εἰς τὸ Θιάκι· ὁ Διοικητὴς τοῦ Θιακιοῦ μᾶς ἐπροσκάλεσε ἐκεῖ καὶ ἐμείναμε 4 ἡμέρας. Ἐγὼ καὶ ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἐβάλαμεν ὑποψίαν διὰ τοὺς Ἀγγλους, ὡς φίλους τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ ἔτι ἐσυμφωνήσαμε νὰ μὴν πάγωμε καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ὁ ἓνας μας εἰς ἓνα καράβι εἰς ταῖς Σκρόφαις, καὶ νὰ ὑπάγω ἐγὼ εἰς τὴν Ζάκυνθο, καὶ ἂν ἰδῶ τὰ πράγματα στερεὰ τότε τοῦ γράφω κ' ἔρχεται· ἔτι

λοιπὸν ἀκολούθητε· ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἄφησα εἰς τὸ καράβι τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη μαζὺ μὲ τὸν ἀνεψιὸν μου Νικήτα· ἀφοῦ ἐφθασα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἐπῆγα εἰς τὸν Στρατηγὸν Ὀσβάλ, εἰς τὸν Φορέστη καὶ εἰς τὸν Τζούριτζ, καὶ μὲ ἐζήτησαν διὰ τὰ πράγματα τῆς Ἀγίας-Μαύρας, ἐπειδὴ εἶχα μείνει 5 μῆνες· ἔλαβα τὴν ἄδεια καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἔβγαλα ὅλους τοὺς εἰς φύλαξιν εὐρισκομένους Τούρκους ἐδικοῦς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη· εἶδα τὰ πράγματα ὅτι ἐπῆγαιναν καλὰ καὶ ἔστειλα ἐπίτηδες καίκι εἰς ταῖς Σκρόφαις διὰ νὰ εὔρη τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, καὶ ἔτζι ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο· ἐμβῆκα εἰς τὴν δούλευσιν μὲ βαθμὸν Καπετάνιου· περάσωντας δύο, τρεῖς ἡμέραις ὁ Γκενεράλης μὲ ἔκραξε καὶ μὲ ἐρώτησε, μὲ τί τρόπο νὰ κάμωμε, νὰ τραβίξωμε ὅλους τοὺς Ἕλληνας ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἀγία-Μαύρα εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι, καὶ ἔτζι νὰ πολεμήσωμε μὲ μόνους τοὺς Γάλλους· τότε ἦλθε καὶ ὁ Λεπενιώτης ἀδελφὸς τοῦ Κατζαντώνη μὲ 200 εἰς τὸν Κάλαμο καὶ Μεγανῆσι κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ.—Τὸ Μέγα-νῆσι ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Γάλλων καὶ οἱ Γάλλοι ἔστειλαν στρατεύματα καὶ τὸν ἔδιωξαν εἰς τὸν Κάλαμο.—ὁ Λεπενιώτης εἶπε: ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ δουλεύσω τοὺς Ἀγγλους, ἀλλὰ δὲν δίδω εἰς ἄλλον πίστιν παρὰ εἰς τὸν Κολοκοτρώνη· τότε ὁ Γκενεράλης μ' ἔδειξε τὸ γράμμα καὶ μὲ ἔστειλε εἰς τὸν Κάλαμο καὶ μὲ ἔδωκε ἕνα μπρίκι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ἐγὼ τοῦ εἶπα, ὅτι εἰς ἕνα μπρίκι φαίνεται, ἀλλὰ θέλω μία βάρκα κανονιέρα, διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Κάλαμο, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ εἶπα νὰ μὲ στείλῃ καὶ ἕνα πλοῖο πολεμικὸ διὰ κάθε ἐνδεχόμενον, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέραις μετὰ τὸ ἱμπρίκι νὰ κινήσῃ ὁ στόλος

μὲ τὰ στρατεύματα· τοῦτο ἦτον τὸ σχέδιόν μας· ἐπῆγα εἰς τὸν Κάλαμο, ἀντίκωστα τὸν Λεπενιώτη· μὲ ὄλους τοὺς 200 τοῦ Λεπενιώτη ἐπῆρα τὰ καίκια καὶ ἐκάμαμε τεσβάρκο εἰς τὸ μέγα-νῆσι, καὶ ἐδιώξαμε τοὺς Φραντζέζους, καὶ ἐκάμαμεν στάτιν ἐκεῖ· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐξημέρωσε τὸ ἱμπρίκι, (Μάρτιον), ἕκαμα λοιπὸν σινιάλο διὰ νὰ ἔλθῃ τὸ ἱμπρίκι· μέσα εἰς τὸ ἱμπρίκι ἦτον ὁ Μοῦρ, ὁ Λῶδ (Διοικητὴς τῆς Ἁγίας Ἐλένης,) μοῦ ἔκαμε σινιάλο νὰ ὑπάγω ἐγὼ, καὶ ἔτζι ἐπῆγα μὲ 4 μόνον, καὶ οἱ ἄλλοι ἔμειναν εἰς τὸ μέγα-νῆσι· — ὅταν ἤμουν εἰς τὸ μέγα-νῆσι ἔστειλα καὶ ἦλθαν μερικοὶ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ἁγία-Μαύρα, καὶ τοὺς ἰδῆγησα τί πρέπει νὰ κάμουν·—ἐπήγαμε νὰ ἰδοῦμε, ποῦ θὰ σταθῇ ὁ στόλος· ἐφθάσαμε εἰς τοῦ Βαγινᾶ τὰ μαγαζιά, καὶ ἐβῆκα ἐγὼ, ὁ Λῶδης καὶ ὁ Κωνσταντῆς Πετμεζᾶς. Οἱ Γάλλοι ἀφοῦ μᾶς εἶδαν ἔστειλαν ἕνα τάγμα μὲ 4 κανόνια, καὶ μᾶς ἐκανονοβόλισαν, καὶ ἀντάμωσα εἰς ἕνα μέρος τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι καὶ τοὺς εἶπα, τί κάμνετε; ἰδοῦ ὁ στόλος ὁ Ἀγγλικὸς ἔρχεται· αὐτοὶ μὲ ἀπεκρίθησαν, ὅτι, εἴμεθα ὠρκομένοι καὶ θὰ πολεμήσωμεν· αἱ! τοὺς εἶπα, πολλὰ καλὰ σὰν εἶναι ἔτζι, τραβιχθῆτε εἰς τὰς θέσεις σας καὶ ἡμεῖς θὰ πολεμήσωμεν. Ὁ στόλος ἐφθασε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ Ντελίσι, διὰ νὰ εὔρωμε τὸν Στρατηγὸν· ἐνῶ τοὺς ἀνέφερα ὅλα τὰ πρακτικὰ μου, ἕκαμναν σινιάλο νὰ κάμουν τεσβάρκο, δύο ὥραις πρὶν νὰ βραδιάσῃ· ἐγὼ σὰν τὸ ἐνοιώσα, εἶπα τοῦ Στρατηγοῦ: Στρατηγέ, δὲν πρέπει νὰ κάμωμε τεσβάρκο, διότι εἴμεθα μαζευμένοι ἀπὸ διάφορα μέρη, καὶ τὰ στρατεύματά μας δὲν γνωρίζονται καὶ ἡμποροῦμε νὰ σκοτωθοῦμε ἀναμεταξύ μας, ἀλλὰ νὰ ἐβγοῦμε μὲ τὰ χαράματα καὶ ἐγὼ σᾶς ὑπόσχομαι ἕως τὸ μεσημέρι νὰ

πάρωμε τὴν χώρα· καὶ τότε ὁ Στρατηγὸς ἐδέχθη τὴν γνώμην μου καὶ διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ ἔμβουν εἰς τὰ πλοῖα· τὰ στρατεύματα ἐσυνίσταντο ἀπὸ 4,000, Ἄγγλοι, Κόρσοι, Σικελιανοὶ καὶ Ἕλληνες. Οἱ Γάλλοι ἐτοιμάσθησαν εἰς τὸν πόλεμον· ἄρχισαν νὰ ἐβγαίνουν τὰ στρατεύματα, ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ οἱ Κόρσοι μ' ἔπιασαν καὶ με ὠδήγησαν εἰς τὸν Τζούρτζ ὡς αἰχμάλωτον τοῦ πολέμου — ἔτσι τραβήξαμεν ἔμπρὸς, ἐπήραμε τὴν χώρα· τοὺς ἔπρὸβαλα πάλιν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἐδέχθησαν· ἐπήραμε τὴν πρώτην μπαταρία μὲ 9 κανόνια· ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκάμαμεν οἱ 500 Ἕλληνες ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ. Ἦλθε καὶ ὁ στρατηγὸς με τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ ὁ Λῶδ με τοὺς Κόρσους, ἐπῆγαν εἰς τὴν χώραν, ὁ στρατηγὸς ἐπρόσταξε τὸν Τζούρτζ νὰ πάγωμε νὰ πάρωμεν καὶ μίαν ἄλλην μπαταρία πολλὰ δυνατὴ, διότι εἶχε 12 κανόνια, καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος βάλτον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ῥηχὰ, καὶ πέλαγος, καὶ ἔτσι δὲν ἦτον παρὰ μόνον ἓνα μέρος ὁποῦ εἰμπορούσαμεν νὰ προχωρήσωμεν — Ἐστείλαμεν πεζοδρόμον, οἱ ἀρβανίτες τὸν ἔδειραν — ἐβγήκα μὲ 10 ἀνθρώπους εἰς μία ῥάχη· μοῦ ῥίχνουν· τί κτυπᾶτε; ἐγὼ εἶμαι. Ἦλθαν δύο Καπεταναῖοι Τζίζης, Χορμόβας· τοὺς εἶπα καὶ ἐτραβίχθησαν καὶ δὲν ἐβάρεσαν· μοῦ εἶπαν· θὰ πολεμήσωμεν· ἐπιίσθη ὁ πόλεμος καὶ τοὺς διώξαμε. Εἰς τοὺς ἀνεμομύλους ἐκαβαλλίκαμε τὰ κανόνια. — Οἱ Φραντζέζοι πᾶνε εἰς τὴν Γύρα, ἔπῳ ἔχουν τὴν μπαταρία τὴν δυνατὴ φκισμένη — ἔτσι ἐπροσδεύσαμεν οἱ Ἕλληνες ἔμπρὸς, οἱ Σικελιανοὶ οἱ δεῦτεροι καὶ οἱ Ἄγγλοι ὑστερινοὶ· πλησιάζοντες εἰς τὴν Μπαταρία μᾶς ἄρχισαν με τὰ μπάλαμιστράλια καὶ με τὸ τουφέκι· τότε ὁ Τζούρτζ ἐλαβώθη, ὁ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἓνας καπετάνιος τοῦ Δελι-

νιού, και 35 Έλληνες λαβωμένοι και σκοτωμένοι· επήραμε με ρισάλτο την μπαταρία· εις αυτην την περιστασιν οι Κορσοι εσύμβαλαν πολυ· επολιορχησαμεν το καστρο, οπου ησαν τραβηγμένοι οι Φραντζέζοι· Απο υποψια αυτοι, δεν θελουν τους Έλληνας εις το καστρο, και εκεινοι ερχονται και προσκυουν εις ημας — 30 ημεραις δεν τους εκτυπησαμεν, εως οτου εβαλαμε 10 κανονια και 10 βόμβαις, και εις 8 ημεραις δεν εβασταξε· 400 βόμβαις επεφταν το ημερώνυκτο. Ο Μαζορ Κλαρκ απεθανε· οι Φραντζέζοι επροσκύνησαν· τους μεν στρατιώτας τους εστειλαν αιχμαλώτους εις την Μάλτα, τους δε οφικιαλέους εις την Νεάπολι· τοιαυτη ητον η συνθήκη· επιστρέψαμεν επιστα εις την Ζάκυνθο και εκει επροβιδάσθηκα Μαγιόρος (Ταγματάρχης) 1810 Μαΐου, ηλθαμεν εις την Ζάκυνθο· εναν χρονον εκαθήσαμεν εις την Ζάκυνθο· — εμβήκαμεν εις μιαν φρεγάδα, με 50 Έλληνας και με 50 Άγγλους, επι κεφαλής ο Τζούρτζ, και επήγαμε εις τους Παξους, εκάμαμε τεσθάρκο, εβγήκαμε 2 κομπανιας Έλληνες και επήγαν εις την χωρα βοηθημένοι απο 2 φρεγάδες και επροσκύνησαν Έλληνες και Γάλλοι· Τους Γάλλους, τους εκάμαμε πριζονιέριδες, και τους Έλληνας, τους εβήλαμεν εις δουλευσιν· ο Αλη-Πασα· εστειλε κ' επολιορχησε τους Φραντζέζους εις την Πάργα, οι Παργιανοι μας επροσκύνησαν και επήγαμεν εκει, ο λαος επιασε τους Φραντζέζους, εβαλε σημαια Άγγλικη· επήραμε την Πάργα· επιστα απο αυτο εγυρίσαμε εις την Ζάκυνθο· πηγαίνόμενοι εις την Ζάκυνθο, ο Γκενεράλης εφθόνητε τον Τζούρτζ, και τον εβγαλε απο το Έλληνικο τάγμα, και εβγαλε τον αδελφόν του· τότε ο Τζούρτζ εκίνησε να υπάγη εις την Λόνδρα, και επαρησιάζθηκε με Έλληνικα ενδυμένος. Τότε

ἐκάμαμε ὅσοι καπετανεῖοι Ἕλληνας εὐρέθημεν εἰς Ζάκυνθον μίαν ἀναφορὰν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐζητούσαμεν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν κυβύρνησι διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Πατρίδα· αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ εὐρέθηκε εἰς τὰ ἀργεῖα, ὅταν ἐγράψαμεν εἰς τὰ 1825 μία ἄλλη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ζητοῦντες βοήθεια, καὶ δυνάμει αὐτῆς τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς ὁ Βελικτῶν ἐπῆγε εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἄρχισαν αἱ δυνάμεις νὰ ἀνακατεύωνται εἰς τὰ πράγματά μας· Ὁ Τζούρτζ, ἀφοῦ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐπαρῆρσιάζε τὴν ἀναφορὰ καὶ ἔλαβε τὴν ἄδεια νὰ σχηματίσῃ ἓνα ρεγυμέντο ἀπὸ Ἕλληνας ἀπὸ 1,500 καὶ εἰς τὸ διάστημα 5, 6 μηνῶν ὠργάνισε 600 Ἕλληνας, ἀλλ' ἀφοῦ ἔπεσε ὁ Ναπολέων, ἦλθε ἡ διαταγὴ καὶ διέλυσαν τὰ ξένα στρατεύματα καὶ τῶν Ἑλλήνων· τοὺς ἔδωκαν ἀπὸ 800 τάλληρα τοῦ κάθε ἀξιωματικοῦ, καὶ τοῦ καπετάνιου 1,200, καὶ ἔτσι τοὺς διέλυσαν, καὶ ἐγὼ ἔμεινα ἀκόμη δύο χρόνους εἰς τὸ Στάτο-Μαγιόρο, καὶ ἔπειτα μὲ ἔβγαλαν καὶ ἐμένα.

Εἶδα τότε ὅτι, ὅ,τι κάμωμε, θὰ τὸ κάμωμε μονάχοι καὶ δὲν ἔχωμε ἐλπίδα καμμία ἀπὸ τοὺς ξένους· ὁ Τζούρτζ ἐπῆγε εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔγεινε ἐκεῖ στρατηγός, μὲ ἐπροσκάλεσε μὲ 2 γράμματά του καὶ ἐπειδὴ ἤξευρα τὴν ἐταιρίαν, δὲν ἐδέχθηκα ἀλλὰ ἐκύταξα πότε νὰ βγοῦμε διὰ τὴν Πατρίδα μας.

Τὴν ἐταιρίαν μὲ τὴν εἶπε ὁ Πάγκαλος· ἔπειτα ἐπέρασε ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μὲ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὴν ἐταιρίαν, καὶ τότε ἄρχησα νὰ κατηγῶ καὶ ἐγὼ διαφόρους εἰς τὴν Ζάκυνθον, Κεραλονιά, καὶ διαφόρους Καπετανεῖους Σπετζιώτικων καραβιῶν καὶ Ὑδραϊκῶν καὶ εἰς τὰ 20 μὲ ἦλθαν γράμματα ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντη διὰ νὰ

ἤμαι ἔτοιμος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἐδικοί μας· 25 Μαρτίου ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἄγγλοι ἔμαθον ὅτι ἔλαβα κάτι γράμματα, καὶ ἦλθε ἡ Ἀστυνομία διὰ νὰ με ἐξετάσῃ τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐγὼ τὰ γράμματα τὰ εἶχα φυλάξει.

Εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου . . . καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐβγῆκα εἰς τὴν Μάνη, εἰς τοῦ καπετὰν Παναγκώτη τοῦ Μούρντζινου τὸ σπῆτι.—Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, πρὶν νὰ ἐβγῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπῆγα εἰς τοὺς Κορφοὺς μετὰ τὴν πρόφασιν νὰ ζητήσω 4,000 τάλληρα ἀπὸ μισθοῦ μου τοῦ Μέτλαντ, καὶ διὰ νὰ ἀνταμώσω τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια· τὸν ἀντάμωσα· ἐκάθησα 30 ἡμέρας καὶ ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὴν Ζάκυνθο· — ἐκεῖ ὠμιλήσαμε πολλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ζωὴ μου ἡ περασμένη, καὶ ἀρχινᾷ τῆς ἐπαναστάσεως· ὁσάκις ἐμβαίνα εἰς δούλευσιν ἐμβαίνα πάντοτε μετὰ τὴν συμφωνίαν, ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησον νὰ μὴν ἀπομακρύνωμαι, καὶ νὰ μὴν πολεμῶ παρὰ εἰς Τούρκικο τόπο, καὶ τὸ φόρεμα νὰ μὴν ἐβγάλω· εἰς τὰ νησιά ἐγνωρίσθηκα μετὰ τοὺς Βοτζαράιους, καὶ ἔκαμα τὸν Μάρκο Βότζαρη ἀδελφοποιητό.

Εἰς τὸν καιρὸ τῆς νεότητος ὅπου ἤμποροῦσα νὰ μάθω κάτι τι, σχολεῖα, ἀκαδημίαι δὲν ὑπῆρχαν· μόλις ἦσαν μερικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐμάθαιναν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν. Οἱ παλαιοὶ Κοντζαπασηδες ὅπου ἦσαν οἱ πρῶτιστοι τοῦ τόπου, μόλις ἤξευραν νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους· τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ πράξιν, κανένας ὅμως δὲν εἶχε μάθῃσι· τὸ ψαλτῆρι, τὸ κτωῆχι, ὁ μηναιὸς, ἀλλαι προφητεῖαι, ἦσαν τὰ βιβλία ὅπου ἀνέγνωσα· δὲν εἶναι παρὰ ἀφοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο ὅπου εὔρηκα τὴν

Ιστορία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀπλο-ἑλληνικὴν τὰ βιβλία ὁποῦ ἐδιάβαζα συχνὰ ἦτον ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἱστορία τοῦ Ἀριστομένη καὶ Γοργῶ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Σκεντέρμπεη. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Ναπολέων ἔκαμε, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τοῦ Κόσμου. Προηγήτερα τὰ ἔθνη δὲν ἐγνωρίζοντο, τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐνόμιζαν ὡς θεοὺς τῆς γῆς, καὶ ὅτι καὶ ἂν ἔκαμναν, τὸ ἔλεγαν: καλὰ καμνωμένο. Διὰ αὐτὸ καὶ εἶναι δυσκολώτερο νὰ διοικήσῃς τώρα λαόν. Εἰς τὸν καιρὸ μου, τὸ ἐμπόριο ἦτον πολλὰ μικρὸν, τὰ χρήματα ἦσαν σπάνια, τὸ τάλληρον τὸ ἐπρόφθασα 3 γρόσια, καὶ ὅποιος εἶχε 1,000 γρόσια ἦτον πρᾶγμα μεγάλο, καὶ ἔκαμε κανεὶς δουλειᾶς, ὅσαις τώρα δὲν ἔκαμεν μὲ χίλια βενέτικα. Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἦτον μικρὴ, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπανάστασις μας ὁποῦ ἐσχέτισε ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Εὐρίσκοντο ἄνθρωποι [ὁποῦ δὲν ἐγνωρίζαν ἄλλο χωρὶν μικρὰ μίαν ὥρα ἀπὸ τὸ ἐδικόν τους. Τὴν Ζάκυνθο τὴν ἐνόμιζαν ὡς νομιζόμεν τώρα τὸ μακρύτερον μέρος τοῦ Κόσμου. Ἡ Ἀμερικὴ μᾶς φαίνεται ὡς πῶς τοὺς ἐφάνετο αὐτῶν ἡ Ζάκυνθος ἔλεγαν εἰς τὴν Φραγκιᾶ.

Τέλος πάντων τὸ μυστήριον τῆς ἑταιρίας ἄρχισε νὰ διαδίδεται εἰς κάθε λογῆς ἀνθρώπους καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς, καὶ ἐβιασθήκαμε νὰ κινήσωμε μίαν ὥραν ἀρχήτερα τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Ντιόγος τὸ ἐμαρτύρησε εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Ἐτῆς λοιπὸν εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐφθάσα εἰς τὴν Σκαρδαμουλά εἰς τοῦ πατρικοῦ μου φίλου Καπετὰν Πάναγιώτη Μούρτζινου. Τὸ κίνημά μας ἔγινε εἰς τὰς 22 Μαρτίου εἰς τὴν Καλαμάταν. Ἀπὸ τὰς 6 τοῦ Ἰαννουαρίου ἕως εἰς τὰς 22 Μαρτίου, ἐπροσπάθησα, ἐνέργησα εἰς τὴν Μάνην νὰ ἐνώσωμεν διάφορα σπήτια Μανιάτικα κατὰ τὴν συνήθειάν τους, καὶ τοὺς ἐνώσαμεν, τοὺς ἀδελφώσαμεν· ἔστειλα καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Μεσσηνίας, Μιστρός, Καρύταινας, Φαναριού, Λεονταριού, Ἀρχαδίας, τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἦλθαν ἐκεῖ ὅπου εὐρισκόμουν, καὶ τοὺς ἔλεγα, ὅτι: τὴν ἡμέρα τοῦ εὐαγγελισμοῦ νὰ ἦναι ἔτοιμοι, καὶ κάθε Ἐπαρχία νὰ κινηθῆ ἑναντίον τῶν Τούρκων τῶν τοπικῶν, καὶ νὰ τοὺς πολιορκήσουν εἰς τὰ διάφορα φρούρια, καθὼς οἱ Ἀρκαδιανοὶ νὰ πολιορκήσουν τὸ Νεόκαστρο, οἱ Μοθωνιοὶ τὴν Μοθώνη, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἄφου ἐπροετοιμάσαμεν καὶ συναγροικῆθημεν, ὁ Ζαῖμης μὲ τοὺς ἄλλους, ἀναγκασμένοι νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἢ νὰ μείνουν ἐτῆς, ἐκτύπησαν τὸν Βόϊβοδα τῶν Καλαβρίτων. Οἱ Τούρκοι μὲ ἔμαθαν ὅτι ἦλθα καὶ μὲ ἐνόμιζαν ὅτι ἦλθα μὲ 5 μὲ 6,000· ἐγὼ

ἤμουν με τέσσαρις. Ἦλθαν Ἀρχαδιοὶ καὶ Μιστριῶται Τούρκοι με βαγιάτικα σκουτιὰ ἐνδυμένοι, καὶ ἦλθαν νὰ ἰδοῦν με πόσους ἤμουν, καὶ ἐγὼ ἐπαίξα ταῖς ἀμάδαις καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω καὶ, ἔλεγον, ὅτι: εὗρήκαμε ἓνα γέρο καὶ ἐπαίξε ταῖς ἀμάδαις. — Ἐπῆγα εἰς τὸν Μούρτζινο ὡς φίλο μου πατρικόν. Ὁ Μαυρομιχάλης εἶχε τὸ ὄνομα Μπέης, ἀλλ' ὁ Μούρτζινος εἶχε τὴν δύναμιν εἰς τὴν Μάνην. Ἐρωτήθη τότε ὁ Μαυρομιχάλης διὰ τὸν ἐρχομὸν μου, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι ἐδυστύχησε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἦλθε εἰς τὴν Μάνην διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν οἱ φίλοι του καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ ὀπίσω· καὶ εἰς αὐτὸ ἐφέρθηκε πολλὰ καλὰ, ἀλλὰ δὲν ἦναι ἀληθινὸ ὅτι δὲν με ἐπρόδωτε εἰς τοὺς Τούρκους· δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸ κάμῃ καὶ ἂν ἤθελε, καὶ, ἐκτὸς τῆς φιλίας ὅπου εἶχαμεν με τὸν Μούρτζινον, εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Μάνην νὰ ὑπερασπιζῶνται ὅσοι καταφεύγουν εἰς τὴν οἰκίαν των.

Εἰς τὰς 23 Μαρτίου ἐπιτάσαμε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Καλαμάτα, τὸν Ἀρναούτογλην σημαντικόν Τούρκον τῆς Τριπολιτζᾶς. Εἶμεθα, 2,000 Μανιάτες, ὁ Πετρόμπεης, ὁ Μούρτζινος, Κυβέλος· Δυτικὴ Σπάρτη.—100 ἦτον οἱ Τούρκοι μεινεμένοι, ὡς 10,000 ἢ φήμητους μεγάλης.—Ἡ Ἀνατολικὴ Σπάρτη ἐκινήθη τὴν ἴδιαν ὥρα. Ὁ Τζανετάκης με τὴν Κακαβουλιά ἐκινήθη διὰ τὸν Μιστρά. Οἱ Τούρκοι τῆς Μπαρδούνας καὶ Μιστρά ὑπάγουν, τραβιοῦνται εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Οἱ Τούρκοι εἶχαν βάλει ὑπόψια, ἐπροσκάλεσαν τοὺς Προεστοὺς καὶ Δεσποτάδες, καὶ αὐτοὶ ἐπῆγαν — ἦτον ἔμβα τοῦ Μαρτίου — Δὲν τοὺς ἐσκότωσαν. Οἱ Σπαρτιάται ἀφοῦ ἐπῆραν λάφυρα, προχωροῦν καὶ πολιορκοῦν τὴν Μονοβασιά. — Εἰς τὴν Κα-

λαμάτα ἐκάμαμε Συνέλευσι, πόθεν νά πρωτακινήσωμε τὰ στρατεύματα. Οἱ Καλαματιανοὶ ἐκατάφεραν τὸν Μπέη νά πάμε εἰς τὴν Κορώνη διὰ νά μὴν βάλουν σπαθὶ οἱ Τοῦρκοι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς· ἐγὼ δὲν ἐστρέθηκα, εἶπα νά πάμε εἰς τὴν παλαιὰν Ἀρκαδίαν, εἰς τὸ κέντρο διὰ νά βοηθοῦμε τοὺς ἄλλους· τότε-νες τοὺς εἶπα: ἐὰν μοῦ δώσετε βοήθεια ἀπὸ τοῦτο τὸ στρατεύμα, καλῶς, εἰμὴ ἀναχωρῶ νά ὑπάγω εἰς τὸ Κέντρο. Εἶχα λάβει γράμμα ἀπὸ τὸν Κανέλο, μ' ἐπροσκαλοῦσε, ὅτι εἶχε 10,000 ἄρματα, καὶ νά ἐμβῶ ἐπὶ κεφαλῆς. Τῷ Μούρτζινου ἀβρώστησε τὸ παιδί του ὁ Διονούσιος, καὶ ἔτζι δὲν ἐκίνησαν ὅλοι οἱ Μανιάται· ἔλαβα 200 ἀπὸ αὐτὸν καὶ 70 ἀπὸ τὸν Μπέη μὲ τὸν Καπετὰν Βοϊδῆ καὶ μὲ 30 ἐδικούς μου ἐγενήκαμε 300, καὶ ἔκοψα εὐθύς 2 σημαίεις μὲ Σταυρὸ καὶ ἐκίνησα. Οἱ Ἀνδρουσιανοὶ Τοῦρκοι, 360 ἄνδρες, μανθάνοντας ὅτι εἴμεθα ἀσκέρι φεύγουν, πᾶνε ε' τὰ Κάστρα τῆς Μεσσηνίας. Κινῶντας ἐγὼ, εἶχαν μίαν προθυμίαν οἱ Ἕλληνες ὑποῦ ὅλοι μὲ τὰς εἰκόνας ἔκαναν δέησι. καὶ εὐχαριστήσεις· — Μοῦ ἤρχετο πότε νά κλαύσω ἀπὸ τὴν προθυμίαν ποῦ ἔβλεπα. — Ἱερεῖς ἔκαναν δέησι. Εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Καλαμάτας ἀνασπασθήκαμε καὶ ἐκινήσαμε.

Τὰς 24 τὸν Μάρτι 1821, ἐρθάταμε εἰς ἓνα χωριὸν τῆς Μεσσηνίας, Σκάλα λεγόμενον, ποῦ εἶναι καμμιὰ πενήνταρὰ οἰκογένειαις. Ὅσοι ἄνδρες ἦτον, τοὺς ἔστειλα πεζοδρόμους, καὶ τοὺς ἔλεγα: σῦρτε ε' τὰ Κάστρα, πολιορκήσετε, καὶ σᾶς προφθάνω μὲ 3,000. — στρατήγημα. — Τὴν αὐγὴν ἐξήμερωσε εἰς ταῖς 25 τοῦ Ἐυαγγελισμοῦ· ἔμαθην εἰς τὸ Λεωντάρι ὅτι ἐβγήκα μὲ

τόσαις χιλιάδες Μανιάταις, πέρνου τὰ ζῶα τῶν ραγιαδῶν καὶ ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ. Κινῶντας ἀπὸ τὴν Σκάλα, ἔβριξα καμμὶ χιλιάδα τουφέκια, 3 μπαταριαὶς διὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος νὰ σηκωθῆ κατὰ τὴν παραγγελίαν. Ἀκούοντες οἱ Γαρχντζαῖοι τὰ τουφέκια, ἐσκότωσαν τοὺς Κεχαϊάδες—αὐτοὶ ἤθελαν νὰ φύγουν—καὶ ἔγεινε ἀρχὴ τοῦ σκοτομοῦ. Ἐκίνητα νὰ ἔβγω εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ διὰ τὴν παλαιὰ Ἀρκαδίαν ἀπαντάω ἓνα μεζίλι ἀπὸ τοῦς Ἑλλήνες καὶ μοῦ λέγει, ὅτι οἱ Λεονταριῆτες ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν ἴτια τὸ Φραγκόβρυσο καὶ ἔπειτα ἐγύρισαν πῖσω, καὶ ἐκοψαν 2, 3, Ἑλλήνες. 70 Καβαλαραῖοι ἦτον εἶπα: τρέξετε νὰ τοὺς κλείσετε, καὶ ἔφθασα ὀπίσω εἰς τὸ Λεονταρί. Τὴν ἴδιαν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συναζονται οἱ Φαναριῆτες, λέγουν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ τὴν δὲν ἤξεύρουν τί εἶναι μαζόνονται Φαναριῆτες καὶ Μουντριζᾶνοι κ' ἄλλα μурτατοχώρια, (1) ἀριθμὸς τῶν 1,700 τουφέκια. Ἐσυνάχθησαν ἀπέξω ἀπὸ τὴν Ἀνδριτζενα 2 ὄρας σὲ μία βρῦσι Σουλτίνα λεγόμενη, εἶχαν 3,000 ζῶα τῶν ραγιαδῶν μαζύ τους. Τὴν ἴδιαν ἡμέρα οἱ Ἀρκαδιανοὶ (τῆς θαλ.) συνίζονται ὀλίγοι,—καὶ ὁ Πρωτοσύγκελος καὶ ἄλλοι, παρκαينوῦν τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὰ Κάστρα, κατὰ τοὺς ἔδωσαν ζῶα, τοὺς ζεύγαλαν ἴσα μὲ τὸ Πηόκαστρο καὶ ἐκεῖ τοὺς πολιορκήσαν ἀφοῦ ἐσυνάχθηκιν καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐπολιορκήσαν Ναβαρίνο, Μοθώνη καὶ Κορώνη. Ἐπῆγαν κ' Ἐπῆγαν καὶ Μανιάτες. Οἱ Ἀνατολικοὶ εἰς τὴν Μονοβασίαν. Οἱ Κλαβρυτινοὶ καὶ οἱ Πατριῖοι καὶ οἱ Βο-

(1) Ὅπου οἱ τούρκοι πανδρεύονται μὲ χριστιανούς

στιτζάνοι πολιορκοῦν τὴν Πάτρα καὶ Καστέλι. Ἦτον ἀρχηγοὶ Ζαΐμης, Σωτήρης Χαρχλάμπης, Ἄνδρες Δόντο; καὶ λοιποί. Ὁ Σισίνης, μὲ τοὺς Γαστουναίους καὶ οἱ Πυργιώτες μὲ τὸν Βιλαέτη ἐδάρεσαν τοὺς Γαστουναίους Τούρκους, καὶ αὐτοὶ κλείονται εἰς τὸ Χλουμουτζι (Καστέλ-Τορνέζε)· μανθάνοντας τούτο οἱ Αἰαλαῖοι, ὑπάγουν, τοὺς πέρνουν ἀπὸ τὸ Χλουμουτζι μὲ ταῖς φαιμαλιαῖς τους, καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τοῦ Λάλλα. Τότε τὰ νησιὰ ἔκαμαν προκλαματζιάναις, νὰ μὴν ἐβγη κανεὶς ἀπὸ τὰ νησιὰ εἰς βοήθεια τῶν Ἑλλήνων· Ζακύνθιοι κρυφίως ἔρυσαν χωριάτες καὶ χωραίτες, καὶ ἔγενονα νὰ συμβοηθοὶ τῶν κινδύνων, καὶ τὸ πρᾶγμα τους τὸ ἐδήμευσαν· τόσο καὶ οἱ Μεταξάδες μὲ ἄλλους πολλοὺς Κεραλονήτας κρυφίως ἐβγήκαν εἰς τὴν Γαστούνη καὶ τοὺς ὀδήμευσαν τὸ πρᾶγμα τους. Ἡ Δυτικὴ Ῥούμελη, (1) τότε εἶχε τὴν σκοτοῦρα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, διατι οἱ Σουλιῶτες ἐπίασαν τὸ Σοῦλι. — Ἡ καταδρομὴ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ μᾶς βόηθησε πολὺ. ἔπρεπε πρῶτα νὰ πάγη αὐτὸς ἦτον μεγάλο θηρίο. — Ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς, ὁ Ὀδυσσεύς, Γούρας, Διάκος, καὶ Πανουριάς ἐκίνησαν ἐνταυτῶ τὸ τουφέκι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάς (Ἀπρίλιος).

Ἡ Σπέτζε, ἐπρωτοσηκώθηκε, ἔστειλαν εἰς τὴν Ἰδραν, καὶ οἱ Ἰδραῖοι δὲν ἦτον ἀκόμη σηκωμένοι· οἱ Νοικοκυραῖοι δὲν ἤθελαν νὰ σηκωθοῦν, ὁ Κουλοδήμας, Καπετὰν Ἀντώνης καὶ ὁ Γκίκας τοῦ Θ. γαμβρὸς τοῦ Μιαούλη καὶ ὁ Πέτρος Μιρκέζης, ἐσυνώμοσαν μὲ τὸν λαὸν καὶ εἶπαν τῶν Ἀρχόντων: ἦ σηκῶνεσθε καὶ ἐσεῖς, ἢ θὰ βάλλωμε φωτιὰ νὰ σᾶς κάψωμε, μόνον ὀρ-

(1) ἡ Τούρκικη.

διηϊσθε τὰ καρδίᾳ σας. Τοὺς ὑποχρέωσαν, ἔδωσαν γρόσια, καὶ ἐβγῆκαν.

Τὰ Ψαρᾶ ἐκίνησαν αὐτοθελήτως καὶ ἡ Σάμος.

Ἐγὼ εἰς τὰς 25 ὁποῦ ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Σκάλα, ἔβαινωντας εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, ἀπάντησα ἓνα πεζοδρόμο σταλμένον ἀπὸ τὸν Βασίλη Μπούτου-να Καριώτη, καὶ μοῦ ἔγραφε, ὅτι: οἱ Τούρκοι τῆς Καρυταίνης καὶ ὁ Βοϊδόδας τοῦ Ἡμελακίου Μουσταφᾶς ῥιζιώτης ἐκλεισθησαν εἰς τὸ παλιόκαστρο τῆς Καρύταινας· καὶ 2 προστοὶ τῆς Καρύταινας ὁ Σπήλιος Κουλάς καὶ ὁ Μιχαλῆς δὲν ἦτον εἰς τὴν ἐταιρεία ῥευσμένοι καὶ δὲν ἤξευραν τί ἐγίνετο, καὶ ἐπαρακίνησαν τοὺς Τούρκους νὰ μὴ φύγουν, ἀλλὰ νὰ μείνουν εἰς τὸ Κάστρο· ὁ Κάμπος τῆς Καρύταινας δὲν ἠθέλησε νὰ πιάσῃ τὰ ἄρματα· ἔτσι μ' ἔγραφε αὐτός.

Ἐγὼ δὲν ἔλλειψα νὰ κάμω μία προσταγή, καὶ ἐπάτησα τὴν βούλα μου· ὁποῖο χωριὸν δὲν ἠθέλε νὰ ἀκουλουθήσῃ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος τζεκοῦρι καὶ φωτιά. Μυθᾶνωνας ὅτι ἐβγῆκα εἰς τὸ Δερβένι, οἱ 70 καθαλαραῖοι εὐθὺς ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐγὼ ἐπῆγα εἰς ἓνα χωριὸν τετέμπεη ἀνάμεσα Λεοντᾶρι καὶ Καρύταινα. Οἱ Μανιάτες μοῦ εἶπαν: νὰ πᾶμε εἰς τὸ Λεοντᾶρι· τοὺς εἶπα, νὰ πᾶμε γαλκώματα; — Τὴν αὐγὴν ἐξημέρωσε, σ' ταῖς 26, ἔβριξα 1,000 τουφέκια· ἔκαμα νὰ πάγω εἰς τὴν Καρύταινα νὰ ἀκαρτερέσω τοὺς Φαναρίτας καὶ τοὺς Καρυτινοὺς, καὶ ἀκούοντες ταῖς μπατερίας ὁ Κόσμος ἐκινήθησαν ὅλοι. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα ἓνα γράμμα τοῦ Βασίλη Μπούτου-να, καὶ μοῦ ἔλεγε: ἰδὲς τὸ γράμμα τῶν Φαναριτῶν ποῦ κάθονται εἰς τὴν Σουλτῖνα· τὸ ἔγραφαν εἰς τοὺς Καρυτινοὺς

Τούρκους και ἔγραφα τὸ γράμμα, ὅτι· αὐριο περνᾶμε διὰ Τριπολιτζᾶ· εἴμεθα τόσοι· ἐτοιμαθεῖτε νὰ ἐνωθούμε· εὐγῆκε ὁ Κολοκοτρώνης με τόσαις χιλιάδες Μανιάτες.— Ὁ Βασίλης εἶχε σκοτώσει τὸν Τούρκον εἰς τὸ γεφύρι τῆς Καρύταινας ποῦ εἶχε τὸ γράμμα. Βλέπωντας τὸ γράμμα ἐκίνησα νὰ πιάσω τὸν τόπο ποῦ ἤθελαν νὰ ἀπεράσουν οἱ Φαναρίτες. Ὑγαίνοντας ἀγάντια εἰς τὴν Καρύταινα οἱ Τούρκοι καὶ βλέποντας τὰ μπαϊράκια, καὶ μὴν ξεχωρίζοντας τὸν Σταυρὸ, ἔλεγαν ὅτι εἶναι Τούρκοι, καὶ πᾶμε μεντάτι. Ἐγὼ ἐτράβηξα ἕνυ τόπον στενὸν· ἔλεγα, ὅτι θ' ἀπεράσουν τὴν ἴδια ἡμέρα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσω. Ἐμήνυσα χωριάτων ποῦ ἦτον εἰς τὸ στενὸ ἐκεῖνο, νὰ μοῦ εἰποῦν διὰ τοὺς Τούρκους τοὺς Φαναρίτας, καὶ μοῦ εἶπαν· δὲν ἔχουν εἰδῆσιν· εἰς τὴν θρόσι κοιμοῦνται ἀπόψε καὶ ταχὺ θ' ἀπεράσουν. Κι' ἔγραψα ἕναν τεσκερὲ ἐνὸς Ἀνδριτζάνου Παναγιώτη Γιατρόπουλου νὰ κινήσῃ τὰ ἄρματα, νὰ τοὺς φέρῃ ἀποπίσω καὶ ἐγὼ τοὺς καρτερῶ ἀπεμπροστά· Σὺν εἶδα, ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἦτον τὴν ἡμέραν ἐκεῖνη διὰ κίνημα, ἐπῆρξ τὴν χώρα τῆς Καρυταινῆς, καὶ ἔκλεισα τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κάστρο (ἡμέρα 26). Ἐν ταῖς 27 ἐσηκώθηκα χαραυγῆ, με τὰ χαράγματα καὶ ἄφηκα τοὺς Καρυτινοὺς καμμιὰ δεκάπενταριά νομῆτους, κι' ἐγὼ ἐπιάσα τὸ στενὸ· τὴν ἴδια νύκτα ποῦ εἶμουν εἰς τὴν Καρύταινα μοῦ ἤλθε εἰδῆσις ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Γιατρόπουλο, ὅτι στείλε μας στρατευμα, διατί· ἡμεῖς δὲν ἐσυναχθήκαμε ἀκόμα.—παλιανθρωπιᾶ.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ποῦ ἐκίνησα, ἦγουν 27, με ἔφθασε ἕνας ντεσκερεῖς τοῦ μακαρίτου τοῦ Μπεϊζαντέ· Ἠλία, ὅτι ἔφθασε με 200 Σπαρτιάτας εἰς τὸ Λεον·

τάρι, και τοῦ ἔγραψα, ὅτι νὰ φθάσῃ ἡγήγορα, γιατί σήμερα ἔχομε τουφέκι. Ἀπὸ ἐκεῖ ὀκοῦ τοῦ ἔγραφα ἔως εἰς τὸ Λιοντάρι εἶναι 4 ὥραις τραβικταῖς, και κατὰ τύχη ἔντεσε παλιάνθρωπος ὁ πιζὸς και δὲν ἐπῆγε, ποῦ νὰ φθάτουν εἰς τὸν πόλεμον· και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στενὸ, εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Ἦν αὐγὴ ἐξαγνάντησε τὸ στράτευμα τὸ Φαναρίτικο (οἱ Τοῦρκοι) μίξ ὥρα ἀλάργα, και ὁ τόπος στενός, και φορτώματα, και ἐκρατοῦσε 2 ὥραις ὁ μάκρος τους, ἡ σειρά τους· και βλέποντάς μας εὐθὺς ἐμβῆκαν τὸ τουφέκι ὀμπροστά διὰ νὰ πολεμίσουν, και ἡμεῖς εἶχαμε ταμπούρια και ἐπολεμήσαμε 6 ὥραις. Οἱ Σπαρτιῆται ἔκαμαν τότε ἓναν πόλεμον, ποῦ ἐμιμήθηκαν τὸν Λεωνίδα· 300 ἦτον οἱ πρῶτοι, 1,700 οἱ Τοῦρκοι. Ἀπὸ ταῖς 6 ὥραις ἔσωσαν τὰ φουσέκιά τους, ἐλαβώθηκε ὁ Βοῖδης, ὁ Δουράκης, ἐσκοτώθηκαν πέντε, ἔζη. Εἰς τὸ μεσημέρι ἔσωσαν τὰ φουσέκια· μοῦ λένε τὸ στράτευμα, νὰ τοὺς ἀνοίξωμεν. — ὅμως τὰ Κολιόπουλα ἦτον 6 ὥραις μακρὰ εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Ρουφιᾶ, εἰς χωρὶν Τζοῦκα· ἐφύλαγαν διὰ τοὺς Ἀλαίους· ἀκούοντας τὸ τουφέκι ἐκίνησαν πλὴν δὲν ἐφθασαν (εἶχαν τετρακόσιους) εἰς τὴν ὥραν ἀλλ' ἐπειτα ἀπὸ μισὴ ὥρα. Οἱ Τοῦρκοι ἐσκοτώθηκαν 15, ἐπολεμοῦσαν μὲ καρδιά, διότι εἶχαν τὸ βίβτους και ταῖς γυναικῆς τους. Ἄν ἐφθζαν τὰ Κολιόπουλα, ὁ Γιωργάνης και ὁ Δημήτρης ἤθελε χαλασθοῦν οἱ Τοῦρκοι. Ἐπῆραν οἱ Τοῦρκοι τὴν θέσιν μας· ἀκούοντας τὴν μπατερία τῶν Κολαίων ἐβγῆκαν ἀγνάντια νὰ ἰδοῦν. Βλέπωντας ὅτι μᾶς ἔρχεται μεντάτι τότενες οἱ Σπαρτιῆται ἐπῆραν τοὺς λαδομένους και ἔμεινα μὲ πολλὰ ὀλίγους. Ἀκούοντας τὴν μπατερία, ἐφράξαμεν τὸν τόπον, νὰ μὴν περάσουν οἱ

Τούρκοι ἀπὸ τὸ γεφύρι, μὲ 20 ἀνθρώπους. Ἐκούναγα τὸ μπαϊράκι διὰ νὰ μὲ γνωρίσουν τὰ Κολιόπουλα· εἶχε πιασθεὶ ὁ λαϊμὸς μου ἀπὸ ταῖς φωναῖς τῆς ἡμέρας. — Οἱ Τούρκοι ἔγχείουν εἰς βοήθεια ἀπὸ τὸ Κάστρο, διώχουν ἐκείνους ὅπου ἦτον εἰς τὴν χώρα. — Κυνηγοῦμε τοὺς Τούρκους μὲ τὰ γυναικόπαιδα, 500 ψυχαῖς ἐγάρθηκαν εἰς τὸ ποτάμι τῆς Καρύταινας, μὴν εἰμπορῶντας ν' ἀπεράσσουν ἀπὸ τὸ γεφύρι, τὸ ὁποῖον τὸ εἶχαμε πιεσμένο. Οἱ Ἕλληνες ἔπερναν τὰ ζῶα, τὰ ἄτια ὅλα λαβωμένα. Δὲν τοὺς ἐχώραε τὸ Καστράκη, καὶ ἦτον ἀπέξω σὰν τὸ μελίτσι (ἡ πρώτη νίκη κατὰ Τουρκῶν — τῶν Καλιερύτων πρῶτα).

Ἡμεῖς τοὺς πολιορκήσαμεν. Μετὰ τὸ ἑσπέρας ἔφθασε καὶ ὁ Ἡλίας Μπεϊζαντὲς ἀπὸ τὸ Λεοντάρι, εἰς ταῖς 28 ἦλθε καὶ ὁ Κανέλος μὲ 200 Καρυτινοὺς. Ὁ Ἄναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Παπιφλέσσας εἰνήσαν διὰ τὴν Ἀρκαδίαν μὲ 500 ἀνθρώπους. Σὰν οἱ Ἀρκαδιανοὶ ἦτον φευγάτοι, ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Καρύταινα μὲ 1,000. Σὲ 2 ἡμέραις ἐγινήκαμε 6,000. Οἱ Τούρκοι ὅπου ἦτον κλεισμένοι, ἄφησαν τὰ ζῶά τους ἔξω, τὰ πῆραν οἱ Ἕλληνες. Δὲν εἶχαν νερὸ, τροφάς. Τὸν Νικηταρᾶ, τὸν εἶχα σταλμένον μὲ 100 νωμάτους εἰς τὸ Φραγκόβρυσο, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ 2 ὥραις ἀπέξω. Ἐκεῖναις ταῖς 2 ἡμέραις ὅπου ἐσυνάχθημεν, ὁ Μουσταφάγας ἐνδύνει 2 Τούρκους βαγιάτικα, τοὺς δίδει 500 γρόσια, ἐπῆγαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ ἔλθῃ μεντάχι καὶ νὰ τοὺς πληρώσῃ ὄλου, ὅσοι ἔλθουν εἰς βοήθειάν τους. Ἐξω ἔγαίνοντας οἱ πεζοδρόμοι 2 ὥραις, τοὺς ἐκατάλαβαν ἄνθρωποι, πλὴν δὲν τοὺς ἐπῆξαν. Δίδοντας τὸ γράμμα ὀρδινίσθησαν 2,000, καὶ ἦλθαν βοήθειαν τῶν

Καρυτινῶν καὶ Φαναρίτων. Ἐγὼ σὰν ἔμαθα τοὺς πεζοδρόμους, ὑποπτεύθηκα ὅτι θὰ ἔρβει μεντάτι ἕκαμα εὐθὺς Συνέλευσιν εἰς τὸ στρατεύμα, ἔδωκα γνώμη νὰ πᾶν ὁ Ἀναγνωσταῆς μὲ 2,000 εἰς τοῦ Σχέση, μακρὰ ἀπ' τὴν Τριπολιτζᾶ 4 ὥραις καὶ 4 ἀπὸ τὴν Καρύταινα, νὰ ἐμποδίσῃ τὸ μεντάτι ἂν κινήσῃ ἀπὸ Τριπολιτζᾶ, ἂν δὲν εἰμπορέσῃ νὰ τοὺς βροτάξῃ νὰ ἔλθῃ ὀπίσω, — νὰ πάρουν φόβον οἱ Τοῦρκοι, ὅπου νὰ μὴν προσπερίσουν κητὰ τὴν Καρύταινα· αὐτὸς μοῦ ἀποκρίθηκε: δὲν κάνει νὰ χαλάσωμε τὸ ὄρδι ὅπου εἴμεθα συναγμένοι· τοὺς εἶπα ἄλλη μία γνώμη: νὰ πάρω ἐγὼ 500 . . . μὲ ἀντέσκοψεν, εἶζι ἔμεινεν τὸ πιάνο ἐκεῖνο. Τοὺς Τοῦρκους τόσο τοὺς ἐστενοχωρήσαμεν ὅπου δὲν εἰμποροῦσαν νὰ ἔβγουν ἓνα ἀχνάρι. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ζημερώνοντας, Ἀπριλίου 1^η, ἐβγήκε τὸ μεντάτι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐβγαίνουν ἐκεῖ ὅπου ἔλεγα νὰ πάγῃ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, καὶ βάνουν φωτιὰ ἀγνάντια. Βλέποντας ταῖς φωτιαῖς λέγομεν, τὸ μεντάτι εἶναι. Ἔστειλαν διὰ νὰ ἔβγουν καταπατητάδες, αὐτοὶ ἐπήγαιναν καὶ ἀτόκρισι δὲν μᾶς ἤφερναν· ἐπέσιμωσα καὶ τοὺς εἶπα: νὰ πιάσουν τρεῖς καταράγια διὰ νὰ καρτέρωμε τοὺς Τοῦρκους, νὰ πολεμῆσωμε· κὶ ἐγὼ ἐπῆρα ἓνα ἄλγγο καὶ ἓνα μπαϊράκι εἰς τὸ χέρι, καὶ τὸ κιάλη, καὶ ἂν ἦναι Τοῦρκοι, νὰ κλείσω τὸ μπαϊράκι, ἂν δὲν ἦναι, νὰ τὸ ἀνύξω. Μὲ ἀκολούθησαν καὶ δύο μὲ τὰ πόδια. Ὅσο νὰ ἔβγω εἰς τὴν μάχην ἀπόστασε τὸ ἄλογο, τὸ ἔδεσα εἰς ἓνα κλαδί καὶ ἐγὼ ἐβγήκα εἰς τὴν μάχην· ἔβαλα τὸ κιάλη, εἶδα τοὺς Τοῦρκους ὅπου ἤρχοντο καὶ ἔκλεισα τὸ μπαϊράκι. Οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουσι νὰ φεύγουν ἀφοῦ ἕκαμα τὸ σημεῖον· ἐγὼ, ἔ-

κανε κρύο, αέρας, επέρασα, από ένα τζοπανάκι, μία καποτιτζα άσπρη—ζέμουν υδρωμένος—κ' έγύρισζ πίσω νά 'πάγω εις τὸ στράτευμα· οἱ ἀνθρώποι μου έφρουγαν· ὁ Καβαδίας μου έπῆρε τὸ άλογο· έγύρισά 'πίσω εις τὸ ὄρδι άποστειμένο;, εὔρισκω τὸν μικαρίτην τὸν 'Ηλία ποῦ έπολέμηκε, τὸ άλλο ὄρδι έπῆρε τὰ βουνά. Τὰ Κολιόπουλα έπολεμοῦσαν τὸ άποκειθε μέρος τοῦ Κάστρου· έβγήκα και τὸν έσήκωσα τὸν Μπειζαντέ από εκεί, διατι έμενε μοναχός του, και έβγήκαμε ὄλοι σέ μία βάρχη, και τοὺς λέγω: νά κρατήσωμε τούτη τὴν βάρχη, διατι άν τούς 'βγάλουν και τουτουνοὺς, νά τοὺς πείσωμε από κοντὰ ἴσα με τὴν Τριπολιτζά. ὁ 'Αναγνωστράς έπιασε τὸ γεφύρι με 1,000, ὁ Παπα Φλέσσας, ὁ Κανέλος έπῆραν τὴν άπάνου στρατά· έγώ έμεινα μοναχός μου, οἱ 'Ελληναίς έτζάμισαν, έκρύφθηκα εις κάτι κλαριά, ταίς δύο πισόλαις μου άσηκωμέναις· 12 Τοῦρκοι έκυνηγοῦσαν τὸ ένα μέρος τῶν 'Ελλήνων, 10 τοὺς άλλους, κατὰ τὸ γεφύρι τὸν 'Αναγνωσταρά, και άλλοι τὸν Παπα Φλέσσα και Κανέλο. 'Βνόμιζαν οἱ 'Ελληνες ὅτι τοὺς ακολουθοῦν οἱ άλλοι.—'Επροσπέρασαν οἱ Τοῦρκοι, τοὺς εἶδα έπειτα κ' έγύρισαν από σημά μου· ἡ καποτιτζα μ' έγλύτωσε, γιατί έφοροῦσε κόκκινο μεϊτάνι και ἡ καποτιτζα τὸ 'σέπαζε.

Εἰς τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου έβγήκα άγνάγια εις τοὺς εἰδικούς μας εις τὸ γεφύρι. Καθώς με ἴδαν . . . ποῦ ἦθουν; — εκεί ποῦ μ' αφήκατε, κρυμμένος; — Προβάλλω νά τοὺς πάρουν καταπόδι ἔως εις τὴν Τριπολιτζά· οἱ 'Ελληνες δέν θέλουν. Τὰ Κολιόπουλα έτράβηξαν εις τὴν 'Ηλιοδώρα, ὁ Παπα-φλέσσας και Μπειζαντέ; πάγει εις τὴν Δημιτζάνα· ὁ Κανέλος

εἰς τὰ Λαγκάδια, πάγει ταῖς φαμηλιαῖς εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον.

Τὴν ὁμιλίαν ὅπου εἶπα μὲ ἄκουσαν ἐκεῖνοι ὅπου ἦτον εἰς τὸ γεφύρι· ἦτον μιὰ ὥρα νύκτα ἑρασμένη καὶ σκοτάδι, καὶ τοὺς λέγω: — ἔκαμα τὸ Σταυρόμου — Ὅσοι ἀγαπᾶτε τὴν Πατρίδα ἐλάτε κοντάμου. Ἐκίνησα, μὲ ἀκολουθοῦν 200, καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Μπούρας, ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίου, καὶ εἶχα νὰ ἑπέρσω εἰς ἓνα μονοπάτι 20 χρόνους· ἴσα εἰς τὸ Μοναστήρι εἰς τὸν Ἅγιον Γιάννη ἀπάντησα τοὺς Στεμνιτζιώτας καὶ ἤφερναν ταῖς φαμηλιαῖς τοὺς νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ Μοναστήρι Ἀγιάννη, τοὺς λέγω: ποῦ πᾶτε Στεμνιτζιώτες; — βιαζόμεθ. . . ἐλάτε κοντά, ἐγὼ εἶμαι καλὸς νὰ ἀπαντήσω τοὺς Τούρκους. Ἀνέβηκα εἰς τὴν Στεμνίτζα, μακρὰ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι μιὰ ὥρα. Ἐβῆλα ντελάλι, ὅτι νὰ μὴν σεισθῆ ἀπὸ μέσῃ κανένας. Μὲ ἔμαθαν ὅτι ἤμουν εἰς τὴν Στεμνίτζα ὁ Φλέσσας καὶ ὁ Μπεϊζαντές καὶ ἦλθαν καὶ μὲ κῦραν. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐξημέρωσα τοὺς εἶπα, ὅτι: νὰ πᾶμε νὰ πιάσωμε τὴν Λαγκάδα, οἱ Τούρκοι θ' ἀπεράσουν ἀπὸ ἐεῖ, νὰ τοὺς βρέσωμεν καὶ κοντά εἰς τὴν Λαγκάδα εἶναι ἓνα χωριὸ Χρυσοβίτζι, καὶ ἐτράβηξα μὲ τοὺς 300. Σ' τὸν δρόμον ἐκρύφθησαν οἱ Ἕλληνες, 100 τοὺς ἔφαγε τὸ γεγάρι ὥστε νὰ πᾶμε εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Τότενες τὰ χωριά, τὰ Βλαχοχώρια ἔλειπαν εἰς τὰ χειμαδιά καὶ δὲν ἦτον ἄνθρωποι· ἤρξαμε ἓναν ἄνθρωπον, τὸν ἐρωτήσαμεν, ἂν οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Λαγκάδα, καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι χθὲς ἐπέρασαν 17 νωμάτοι, καὶ ἐπήγαμαν 5, 6,000 πρόβατα καὶ δὲν εὐρέθηκε ἄνθρωπος νὰ τοὺς τουφεκίσῃ. Ὁ Νικηταρᾶς ποῦ ἦταν

εις τὸ Φραγκόβρυσον ἐκτύπησε τοὺς πολλοὺς, ἐπῆρε ζωντανὰ, ἰσκότωσε πέντε ἕξ ἀνθρώπους, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐτραβίχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Τὴν αὐγὴν μὲ τὰ ξημερώματα μου λέγουν: τί νὰ κάμουμε ἐδῶ; νὰ ἀναχωρήσωμε, νὰ πάμε εἰς τὸ Λεοντάρι, νὰ συνάξωμε στρατεύματα, νὰ ἰδοῦμε τί ἀπογίνετε ἐκεῖνος ὁ Κόσμος, καὶ χίλιας ἀφορμαῖς· ἐγὼ τοὺς εἶπα: δὲν ἔρχομαι, κάθομαι εἰς τοῦτα τὰ βουνὰ ποῦ μὲ γνωρίζουν τὰ πούλιὰ καὶ μὲ τρῶν καλλήτερα, γειτονικὰ· δὲν εἶχα ἀνθρωπο ἐδικόν μου, ἐπαρχιώτη μου· ἓνα ἄλογο εἶχα.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπειζαντῆς, Μπούρας πᾶνε εἰς τὸ Λεοντάρι· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου εἰς τὸ Χρυσοβίτζι· γυρίζει ὁ Φλέσσας καὶ λέγει: ἐνὸς παιδιοῦ: μείνε μαζύτου μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι· Ἐκατῆζα ἔως ποῦ ἐσκαπέτισαν μὲ τὰ μπαϊράκιά τους, ἀπὲ ἐκατέθηκα κάτου· ἦτον μία Ἐκκλησιὰ εἰς τὸν δρόμον, (ἡ Παναγία εἰς τὸ Χρυσοβίτζι), καὶ τὸ καθιστὸ μου ἦτον ὀποῦ ἔκλεγα τὴν Ἑλλάς: Παναγίτ μου βόηθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν! καὶ ἐπῆρα ἓναν δρόμο κατὰ τὴν Πιάνα. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα τὸν ἑξάδελφόν μου Ἀντώνιον τοῦ Ἀναστάση Κολοκοτρώνη μὲ 7 ἀνηψιδιά μου, ἐγινήκαμε 9, καὶ τὸ ἄλογό μου 10· ἐγὼ εἶμουν καὶ χωρὶς τουφέκι. Εἰς τὴν Πιάνα δὲν ἦτον κανεὶς, μὲ λέγει ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης, οὔτε εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, — φευγάτοι ἔρριξα εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, μὲ ἐγνώρισαν, ἐκατέθηκαν καμμιά εἰκοσαριὰ, τοὺς ἔκαμα ὅλους πεζοδρόμους· ἔστειλα εἰς ὅλα τὰ χωριά νὰ κάμω ὄρδι. Σὲ τρεῖς ἡμέραις ἔμασα 300 καὶ ἔρριξα τὸ ὄρδι μου εἰς τὴν Πιάνα ἀγνάντια ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ 3 ὥραις· τότενες τὰ χα-

ρατζοχάρτια έμβαιναν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ εἶπαν: ὁ Κολοκιτρώνης εἶναι μὲ 300 εἰς τὴν Πιάνα. Βγαίνουσι 4,000 Τούρκοι καὶ μᾶς ἐξημέρωσαν καὶ. Βλέπωντας, ἔλεγα, ὅτι οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι· τοὺς ἔβλεπα μὲ τὸ κιάλι, τὸ κιάλι δὲν τὸ ἔδιδα εἰς κανέναν· τοὺς παρηγοροῦσα. Ἔδωσαν μίᾳ φωτιά, ἐτζακίσανε οἱ ὄικοί μας· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου ὀπίσω· ἐπῆρα τὸν δρόμο τῆς Ἀλωνίστενας· εἰς τὸν δρόμον ἤυρα τὸν Νικολὸ τὸν Μπούκουρα ἀποσταμένον, καὶ τὸν ἔβαλα ἴπισοκά-πouλα. Ἡμεῖς τὴν μιᾷ μερῇ, οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπηγαίναμε εἰς τὴν Ἀλωνίσθena. Οἱ Ἀλωνισθιότες ἐτουφέκαγαν ἀπὸ τὸ ψήλωμα νὰ μὴν ἴμβουῖν οἱ Τούρκοι μέσα καὶ ἔχασομέραγαν. ὄντας ἐπήγενα μὲ τὸν Μπούκουρα ἔλεγα· ἔλατε σκυλομουρτζάτες! — ὁ Μπούκουρας ἔλεγε· μὴν τοὺς πεισιμῶνεις. Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης ἤρχετο μὲ 100 νωμάτους, μὲ φορτώματα· ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι τοῦ ἐπῆραν τὰ φορτώματα.

Ἀπαντήθηκα μὲ τὸν Κανέλο· ὄσους εἶχε ὁ Κανέλος κοντά του ἐφοβήθησαν, ἐπῆγαν εἰς τὰ χωριάτους. Ἐμειναν μὲ τὸν Κανέλο 11 νωμάτοι. Οἱ Τούρκοι ἔκαψαν τὸ χωριὸ καὶ ἐγύρισαν ἴπισω ς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Πέρνω τὸν Κανέλο, διὰ νυκτός, τόπον σὲ τόπον καὶ ἐξημερώσαμεν εἰς ἓνα χωριὸ τοῦ Κάμπου, εἰς τὴν ἄκρα τοῦ Κάμπου τῆς Καρύταινας. Οἱ Καμπῖτες καὶ οἱ Βουνίσιοι ἐπέρχαν τὸ ἄλλο μέρος κατὰ τὸ Φανάρι εἰς ἓνα βουνὸ Δραγουμάνο καὶ ἦτον τὴν μεγάλην Τετράδη. Ἀπὸ τὴν πείνα μας ἐψήσαμε ἓνα ἀρνὶ καὶ ἐράγαμε. Ἀπέλυκα πεζοδρόμους εἰς τὸ Λεοντάρι ποῦ ἦτον συναγμένοι Καπετανεοί, τοὺς εἶπα νὰ ζυγώσουν κοντά εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἰς τὴν Μαρμαριά Παπα-Φλέσσας,

Μαούρτζινο, Ἀναγνωσταράς. Ἐτζι ἤλθανε εἰς τὴν Μαρμαριά· τὸ μὲν Μιστριότικο στράτευμα καὶ ὁ Κυριακούλης καὶ ὁ Βρυσθῆνης καὶ τ' Ἀγιοπετρίτικα στριτεύματα ἦτον καὶ 2000 εἰς τὰ Βέρβεγα, καὶ πέρνει καμμιά χιλιάδα ἀνθρώπους ὁ Κυριακούλης καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Βλαχοκερασιά ἔμπροστὰ ἀπὸ ἡμᾶς· τοῦ ἐγράψαμε νὰ ἔλθῃ νὰ κάμουμε ἓνα σῶμα, δὲν ἠθέλησε· εἶπε: καλὸ πόστο κρατῶ, κι' ἂν ἔλθουν οἱ Τούρκοι ἀπάνω μας, νὰ μᾶς ἐλθῆτε μεντάτι. Ἀνήμερα τὴν λαμπρὴ εἶχανε βάρδια, ὁ Κυριακούλης, τοπικοὺς καὶ τοὺς ἐπρόδωσεν, καὶ ἐβγήκαν 2000 Τούρκοι μὲ τὰ χαράματα τῆς Αὐγῆς, καὶ τοὺς ἐπλάκωσαν καὶ ἐπολέμισαν ὀλίγην ὥραν καὶ ἐσκότωσαν καμμιά δεκαπενταριά ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἐσκότωσαν τὸν περίφημον Ἀντώνιον Νικολόπουλο, τὸν Παναγῆ Βενετζιάνον, καὶ ὁ Κυριακούλης ἀναχώρησε μὲ τὸ λοιπὸν στράτευμα, καὶ πάγει εἰς τὸ Μιστρά· ἀκούοντας ἡμεῖς τὸν πόλεμον, ἐκινήσαμεν εἰς μεντάτι, ἦτον 2 ὥραις μακρὰ, καὶ, ὅσο νὰ πᾶμε ἡμεῖς, δὲν εὗρήκαμε οὔτε Ἕλληνας οὔτε Τούρκους· τὰ σπῆτια καυμένα, τοὺς 15 κοφοκέφαλους· ἐγυρίσαμε ὀπίσω εἰς τὴν Μαρμαριά. Ταῖς ἰδίαις ἡμέραις ἦλθε τὸ παιδί μου, ὁ μακαρίτης ὁ Πᾶνος μὲ τὸν Γεναῖο, μὲ 30 νωμάτους καὶ μ' ἐγύρευαν. Τὸ ὄρδι τὸ ἄλλο ἦτον εἰς τὰ Βέρβεγα μὲ τὸν Βρυσθῆνη, Π. Γιατράκο, Ζαφειρόπουλο· ἐρχόμενος ὁ Πᾶνος καὶ ὁ Κανέλος Δελιγιάννης, τὸν ἔστειλα νὰ πάγῃ εἰς τὴν Καρούταινα· ὅποιος δὲν ἔγαιναι νὰ καίῃ τὸ σπῆτι· νὰ κάμουν ὄρδι εἰς τὴν Ἀλονίσθενα καὶ εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Δὲν ἔλειψαν νὰ συναΐζουν ἀπὸ τὰ χωριά ὡς 600, καὶ ὅλο ἐστέλνανε νὰ δυναμώνουν τὸν τόπο. — Τὰ Κολιόπουλα μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς, ἦσαν καὶ οἱ Μεταξά-

δαις μὲ κανόνια καὶ ἐπολιορκούσαν τοῦ Αἰάλα· ἐστείλαμεν διαταγαῖς εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ Μιστρά, καὶ ἐσυνάχθημεν εἰς τοῦ Μαρμαρᾶ ἕως 1,200, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι ὅπου ἦτον ἀγνάντια ἀπὸ τὰ Βέρβενα, ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι καὶ Ἀλονίσθενα (Καρυτηνὰ ὄρδιά). Σ' τὸ Βαλτέτζι εὐρίσκοντο ὁ Μούρτζινος, Γιατράκος, Κυριακούλης, Ἡλίας Μπειζαντές, Νικηταρᾶς, Ἀναγνωσταρᾶς· ἐγὼ ἦμουν ἐπὶ κεφαλῆς. Σὰν ἐμαζώχθημεν, ἐγὼ ἐστέκομουν μὲ 200, 300 εἰς τὸ χωριὸ νὰ τοὺς δίδω βοήθειαν. Τὰ ταμπούρια ἦτον πλησίον διὰ νὰ δίδῃ τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου βοήθεια· ἦτον ἀρχαῖς καὶ δὲν ἤξευραν νὰ πολεμήσουν. Οἱ Τοῦρκοι μίᾳ τῶν ἡμερῶν (ἔβγα Ἀπριλίου), ἐβγαίνουν εἰς τοῦ Ἀναπλιῦ τὴν Πόρταν 10,000. Ἐσοχάσθημεν ὅτι θὰ πᾶνε εἰς τὰ Βέρβενα· ἀντίκρυζε ἡ Πόρτα τοῦ Ἀναπλιῦ· ἐπῆγα εἰς τὸ Καλογεροβοῦνι διὰ νὰ δώσω σημεῖο ποῦ νὰ τρέξωμε μεντάτι, ἂν πηγαίνουν κατὰ τὰ Βέρβενα νὰ πάγω μεντάτι, καὶ ὅσοι ἦτον εἰς τὰ ὄρδιᾶ, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι καὶ Πιάνα νὰ πιάσουν τὴν θέσι τοῦ Βαλτετζιοῦ· καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπῆγαν ἀπὸ τὰ Βέρβενα, ἀλλ' ἦλθαν εἰς τὸ Βαλτέτζι· ὅσο ποῦ νὰ γυρίσω ἐπιείσθηκε ὁ πόλεμος· εἰς τὸ Βαλτέτζι. Τὸ τούρκικο μέρος ἐκτυπήθη μὲ τὸν Γιατράκο, Κυριακούλη, Νικηταρᾶ· αὐτοὶ ὑποχώρησαν, ἐτραβιοῦνταν, ἐφυγαν· ἐγὼ ἦλθα ἀπὸ πίσω, — ἐπῆγα καὶ ἐγὼ τὸν τορὸν ἐκείνων. Φθάνωντες μερικοὶ τοῦ Πέτροβα καὶ Σῶρι — οἱ Τοῦρκοι ἄρχιζαν καὶ ἔκαιγαν τὸ Χωριὸ — τοὺς φώναξα: σταθῆτε γεροὶ, γιατί θὰ μᾶς πνίξουν· ἐστάθημεν 30, λαβώνομεν ἓνα μπαϊραχτάρι· ἐτζάκισαν οἱ Τοῦρκοι· ἐφθασεν ἀπὸ τὰ Βέρβενα, Πιάνα καὶ Χρυσοβίτζι μεντάτι, τοὺς γυρίσαμεν, τοὺς κυνηγῆσαμεν εἰς τὸν Κάμπον, κάτω ἀ-

πὸ τὴν Βολέτταν μισὴ ὥρα μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολι-
 τζᾶ. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως δύο χιλιάδες εἰς τὸ
 Λεβίδι, δὶν ἐπῆραν εἰδησι. Ἄν ἤθελε ἔλθουν εἰς βο-
 ῆθειαν, ἤθελε πᾶμε μαζὺ μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν
 Τριπολιτζᾶ· ἐγυρίσαμε ὀπίσω, πᾶσα ἕνας εἰς τὸ ὄρδι
 του. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὐρήκην ἀφορμὴ ὁ πῶς θὰ πᾶ-
 με νὰ εὐρώμε στρατιώταις· φεύγει καὶ ὁ Μούρτζινος,
 μένω μὲ 20 ἀνθρώπους ἐδικούς μου. Ὅλοι ἐτράβιζαν
 εἰς τὸ Λεοντάρι, ἐγὼ μὲ τοὺς 20 ἐκείνους ἐπῆγα καὶ
 ἔμασα τοὺς Καρυτινοὺς εἰς δύο, καὶ ἦτον ὅλοι 1,200·
 εἰς τὸ ἓνα Ἀρχηγὸς ὁ Κολοιόπουλος, εἰς τὸ ἄλλο ὁ
 Ἀνδρέας Παπα-Διαμαντόπουλος. Σὲ 10 ἡμέραις περά-
 σοντας, τοὺς ἔγραψα εἰς τὸ Λεοντάρι, ὅτι νὰ ἐλθῆτε
 νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι, καὶ τότε ἐκίνησε ὁ Μπεϊ-
 ζαντις, οἱ Πετροβέοι καὶ Μεσσήνιοι 1,200, Παπατζώνης·
 ἐπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτζι, τοὺς λέγω: νὰ φτιά-
 σετε τὰ ταμπούρια κλειστά· εἰς τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ
 ἦτον μία ἐκκλησιᾶ, νὰ γένη ταμπούρι, καθὼς καὶ δύο
 καταράχια, ποῦ ἐδιαφέντευαν τὸ χωριό, ὅπου ἂν ἔλθουν
 Τούρκοι, νὰ κλεισθῆτε μέσα· μοῦ ἀπεκρίθησαν ἐκεῖνοι: χανό-
 μεθα — ἐσεῖς κλεισθῆτε καὶ ἐγὼ σᾶς ἔρχομαι μεντάτι,
 σᾶς πέρνω εἰς τὸν λαιμόμου· ἐκείνη τὴν ἴδιαν ὥρα, ὅπου
 ἡμεῖς ἐφτιάναμε αὐτὸ, ἦλθεν ὁ Κεχαϊᾶς μὲ 4,000 εἰς
 τὴν Βοστίτζα ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἔκαψε τὴν Βοστίτζα,
 ἐπέρασε εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια ἀτουφέλιστος, ἔκαψε τὴν
 Κόρινθο. Ὁ Φλέσας ἔκαψε τὰ σπήτια τοῦ Κιαμίλ-μπεη·
 ἔκαψε τὸ Ἄργος ὁ Κεχαϊᾶς, ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Τουρνίκι, ἐμ-
 βῆκε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· μβαίνωντας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
 τοῦ ἱστορίσαν τὸν πόλεμον τὸν πρῶτον τοῦ Βαλτετζιοῦ—
 πῶ ἐκνηγήταμεν τοὺς Ρωμαιοὺς καὶ ἐπαινέματα Τούρκικα·

τοῦ εἶπαν οἱ παλαιὸι Τούρκοι ἦγον Ρούσσοι, τοὺς κунη-
 γήσαμεν εἰς τὸν Κάμπο τοῦ Σινάνου, ἐπροσκίνησαν—
 τὸ αὐτὸ σχέδιον ἤθελαν νὰ κάμουν. Ὁ Κεχαϊῆς, καλὰ
 τερτιπλῆς καὶ πολεμικὸς, κάνει ἕνα σχέδιον καὶ στέλ-
 νει τὸν Ρουμπῆ ἀπὸ τὰ Μπαρδούνια ἐπὶ κεφαλῆς μὲ
 5,000 νὰ πάγη στὸ Βαλτέτζι νὰ κунηγήσῃ τοὺς Ἑλ-
 ληνας, καὶ στέλνει καὶ 1,500 χωριστὰ διὰ νυκτὸς γιὰ
 νὰ πιάσουν τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ, ποῦ ἂν τζα-
 κισθοῦν οἱ Ἕλληνες, καθὼς καὶ τὴν πρώτην φοράν, νὰ
 τοὺς κτυπήσουν, καὶ ἀτὸς του πέρνει 2,000 καββαλα-
 ραίους εἰς τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ· τὸ ὁμοίως νὰ
 ἀκολουθήσῃ ὅταν τζακίσουνε οἱ Ἕλληνες, καὶ 1,000
 θάνει εἰς τὸ Καλογερεῦσθαι διὰ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸ
 στράτευμα τῶν Βερβενιῶν, ἂν κινήσῃ μεντάτι. Τὸ
 ἕνα στράτευμα, ὅπου ἤμουν, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι εἶχε
 800, καὶ τὸ μὲν στράτευμα τῆς Πιάνας μὲ τὸν
 Δ. Κολοιόπουλο μὲ 700· τὸν Κανέλο Δελιγιάννη τὸν
 εἶχαμεν ἔφορον μὲ ἄλλους 4, γιὰτι ἔβαλα ἔφορια
 νὰ οἰκονομοῦν τὰ στρατεύματα. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐ-
 κίνησαν οἱ Τούρκοι διὰ τὸ Βαλτέτζι ἢ Βάρδιας ἦτον
 διὰ νυκτὸς ἀπερασμέναις εἰς ταῖς τοποθεσίαις. Ἐγὼ
 ἐκοιμούμουν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐγυμάτιζα εἰς τὴν Πιά-
 να καὶ ἐδείπναγα εἰς τὸ Χρυσοβίτζι καὶ ἐπεριφερόμουν
 ἴσ τὰ τρία ὄρδια καὶ ἔντεσα ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα νὰ ἦμαι
 εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Εἰς τὴν ἄνω-Χρέπα, ἀπάνω ἀπὸ
 τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαμε βάρδιας καὶ ἐδίδαν εἰδήσι, πό-
 θεν πᾶνε οἱ Τούρκοι. Ἐκεῖνην τὴν ἡμέρα μᾶς ἔκαμαν
 σινιάλο, ὅτι οἱ Τούρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι — μᾶς ἔ-
 καμαν φωτικὸς ὅτι οἱ Τούρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι.
 Ἐὐθὺς ἐκίνησα μὲ τοὺς 800 καὶ ἔκαμα διαταγὴν ν' ἀ-

κολουθήσουν κι' οί άλλοι· όσο νά ἔλθουν οί Τοῦρκοι εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐρθάσαμεν καὶ ἡμεῖς. Ἄνοιξε ὁ πόλεμος τοῦ Βαλτετζιού· τοὺς ἴδικούς μας τοὺς ἠπολόρησαν οἱ 5,000· ἀνοίγοντας τὸ τουφέκι ἐρθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ταῖς πλάταις τῶν Τοῦρκῶν, ῥίξαμε μία παταριά νά ἐμψυχωθοῦν οἱ μέσα, καὶ οἱ μέσα ἐχάρηκαν καὶ ἐρρίξαν κ' ἐκεῖνοι, ἐρρίξαν καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἔγινε κρότος μέγας. Οἱ Τοῦρκοι, ἢ ἐμπροστιναῖς φύλαξες ἤμεναν νά φύγουν οἱ Ἕλληνες, καρτερώντας 2 ὥραις καὶ ἀκούοντας φρικτὸν πόλεμον ὀπίσω, ἐπέκασαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκλείσθησαν καὶ πολεμᾶν ἤρθαν κι' ἐκεῖνοι, εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων, ἔπιασαν ἕνα καταράχι δέκα μπαϊράκια καὶ ἐμπόδιζαν τὴν κοινωσίαν μας μετὰ τοὺς μέσα. Ἡμεῖς οἱ 800 ἐδυνηκώσαμεν τὸν τόπον γὰρ νά μὴ μᾶς πάρουν τὰ ὀπίσθια οἱ Τοῦρκοι. Ὁ Κεχαῖᾶς ἐκαρτέρεσε καὶ αὐτὸς, δὲν εἶδε τίποτε, ἦλθε εἰς τὸ Βαλτέτζι μετὰ 2 κανόνια· πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες οἱ κλεισμένοι· ἔφθασε καὶ ὁ Κολοιόπουλος, ἐκλείσει τὸν Ῥουμπῆ μετὰ τοὺς 5,000 καὶ δὲν εἶχε ἀνταπόκρισι μετὰ τοὺς ἄλλους τοῦρκους· τοὺς ἔβαλε (ὁ Ῥουμπῆς) τὸ κανόνι, πλὴν δὲν τοὺς ἔκανε ζημίαν· ὁ πόλεμος ἐστάθη σφοδρὸς ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπρόσμεναν μετὰ τὰ ψυρώματα νά ἀδειάσουν τὸ Βαλτέτζι οἱ κλεισμένοι, καὶ ἡμεῖς ἀκαρτερούσαμεν νά φύγουν οἱ Τοῦρκοι. Τὸ ἐράδου πέζω μερικὸς καὶ πάγω εἰς τὸ Καταράχι ὅπου ἦτον ἡ Σημαίαις τῶν Τοῦρκῶν· ἐπῆγα κοντὰ, τοὺς ἠτοφείσα, μετὰ δίδουν 4 τουφέκια· —οἱ Ἕλληνες ὀπίσω δὲν ἐκατάλαβαν—: ζωντανούς θά σᾶς πιάσω, ἐγὼ εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης! —τί εἶσαι σὺ; — ὁ Κολοκοτρώνης· ἀδειασαν τὸν τόπον· τότε ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐδώσαμε φουσέκια, ψωμί, ὅτι ἀναγκαῖα

ἦτον εἰς ἐκείνους. Εἰς ταῖς 2 ὥραις τῆς νυκτὸς ἦλθαν 200 ἑδικοί μας καὶ ἔρριξαν μία μπαταρία, ἐνομιζαμε ὅτι εἶναι Τούρκοι καὶ ἦτον Ἕλληνας. Ἐξενυκτίσαμε καὶ τὰ δύο μέρη, ὁ ἓνας πῶς θὰ φύγη ὁ ἄλλος. Ἐξημερώσαμεν εἰς τὸν πόλεμον· βάνω τὸ κιάλι καὶ τηράω, βλέπω τοὺς Τούρκους εἰς ἓνα μέρος, ὁ Ῥουμπῆς ἦτον ἀποκλεισμένος. Τὴν αὐγὴ ὁ Κεχαϊᾶς ἔβαλε τὸ κανόνι εἰς τὸ ταμποῦρι τοῦ Μπεϊζαντέ τοῦ Ἡλία· τὸ κανόνι προσπέρασε τὸ ταμποῦρι τοῦ Ἡλία καὶ ἔπερνε τὸ ταμποῦρι τοῦ Ῥουμπῆ. Ἄν τὸ χαμήλωνε θὰ τὸν ἔπερνε.

Ὁ Ῥουμπῆς ἐστενοχωρήθη νὰ γυρίσῃ μὲ γιουρούσι, ἀνάμεσα τῶν δύο ταμπουριῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπέικασα ὅτι θέλει νὰ φύγη· τὸν ἐζυγώσαμεν κοντὰ· κάνει γιουρούσι ὁ Ῥουμπῆς — ἀπὸ τὴν τρομάρα τους ἀφίνουν τουφέκια· πέφτουν ἀνάμεσα τῶν δύο, τοῦ σκοτώνουν ὡς 300, ἡμεῖς ἀπὸ πίσω. Ἐπέσαμε ἀπὸ κοντὰ, ἐπετάχτηκαν καὶ οἱ κλεισμένοι Ἕλληνας, τοὺς μάσαμεν μπλαστοί, τοὺς μονομεριάσαμεν, τοὺς ἀκολουθούσαμεν· οἱ Ἕλληνας ἔπεσαν εἰς τὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς σκοτωμένους καὶ δὲν ἀκολουθοῦσαν μὲ προθυμία. Ὁ Νικηταρᾶς ἔντισε νὰ ἦναι εἰς τὰ Βέρβονα, μὲ 800 ἔρχεται, δὲν ἔφθασε εἰς ὦρα, τοὺς ἐκυνηγήσαμεν ἕως ποῦ τοὺς ἐβγάλαμε εἰς τὸν Κάμπον. Ἐκεῖνος ὁ πόλεμος ἐστάθη ἡ εὐτυχία τῆς Πατρίδος, ἂν ἐχαλιώμεθα ἐκινδυνεύαμε νὰ κάμωμε ὀρδί πλέον.

Ὁ Μπεϊζαντέ εἰς τὸ καταράχι, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιὰ ἀνθρώποι τοῦ Μπεϊζαντέ — ὁ Μητροπέτροβας εἰς τὸ ἄλλο καταράχι, ἄλλο ταμποῦρι εἶχαν οἱ Λεονταρίτες. Ὁ Κολιόπουλος εἶχεν ἀποκλεισμένον τὸν Ῥουμπῆ. — Ὅλοι ὁμοῦ ἐκυνηγήσαμεν τὸν ἐχθρόν.

Δώδεκα δεκατρεῖς Μαῖου ἦτον.

23 ὥραιοι ἐβάσταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἦτον Παρασκευῆ καὶ ἔβαλα λόγον, ὅτι: πρέπει νὰ νηοτεύσωμεν ὅλοι διὰ δοξολογίαν ἐκείνης, τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰῶνας αἰώνων ἕως οὗ στέκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερίᾳ τῆς Πατρίδος.

Ὁ Κεφάλαιος καὶ ὁ Παπατζόνης ἦσαν εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετζιοῦ· μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βαλτετζιοῦ οἱ Καρυτινοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των Χρυσοβίτζι καὶ Πιάνα, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐστάθηκαν εἰς τὸ Βαλτέτζι. Περᾶσοντες 10 ἡμέραις ἡ Μπσυμπολίνα, ὁ Ἰζόκρης καὶ ὁ Σταΐκος μ' ἔγραψαν νὰ τοὺς στείλω βοήθεια καὶ ἕναν Ἀρχηγὸν, καὶ τοὺς ἔστειλα τὸν Νικήτα μὲ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Χρυσοβιτζιοῦ, 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Βολτετζιοῦ καὶ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων, καὶ ἔτζι ἐπῆγε εἰς τὰ Δολιανά, διὰ νὰ πάρῃ καὶ τοὺς 50 ἀπὸ τὰ Βέρβενα· ἐκοιμήθηκε τὸ βράδυ ἐκεῖ (Κωνσταντῆς Ἀλεξανδρόπουλος ἦτον Ἀρχηγὸς τῶν 50 Στεμνιτζιώτης). Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν συνέλευσι εἰς τὴν Τριπολιτζά. Οἱ Μιστριῶτες καὶ Μπαρδουινῶτες ἐπρόβαλαν: ὡσάν δὲν ἔκαμαν τίποτε εἰς τὸ Βαλτέτζι νὰ πᾶνε νὰ χαλάσουν τὸ ὄρδι ὅπου εἶναι εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ ἀπεκεῖ νὰ τραβίξουν διὰ τὸν Μιστρᾶ· ἔτζι ἐδέχθησαν οἱ Τοῦρκοι τὴν γνώμην αὐτὴν, καὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ Δολιανά, διὰ νὰ περᾶσουν νὰ βαρύνουν τὸ ὄρδι τὸ ἐδικόν μας εἰς τὰ Βέρβενα. Ὁ Νικήτας μόλις εἶχε εὔγει ἕνα κάρτο μακρὰ ἀπὸ τὰ Δολιανά, καὶ τοῦ εἶπαν: Τοῦρκοι ἔρχονται· καὶ αὐτὸς γυρίζει ὀπίσω καὶ πιάνει τὸ χωριὸν, καὶ τὸν ἔκλεισαν μέσα οἱ Τοῦρκοι· ἄλλοι ἔκλεισαν τὸν Νικήτα καὶ ἄλλοι ἐστράτευσαν διὰ τὰ Βέρβενα· τῶν Βερβένων

τὸ ὄρδι τοὺς ἐκαρτέρευσε, καὶ μὲ πρώτη φωτιά ἐσκό-
 τωσαν ἓνα μπαϊραχτάρη, καὶ οἱ Τούρκοι ἐφοβήθησαν
 καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων τοὺς
 ἐπῆρε ἀπὸ κοντά· ἀφοῦ ἐζύγωσαν κοντὰ εἰς τὰ Δολια-
 νὰ ἐτζάκισαν καὶ οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἔπολιορκοῦσαν τὸν
 Νικήτα, καὶ ἔτζι ἐβγήκε κ' ὁ Νικήτας μὲ τοὺς ἀνθρώ-
 πους του, καὶ τοὺς ἐκατέβασαν ἕως εἰς τὸν Κάμπον
 κωνηγῶντας· ἐπῆραν 2 κανόνια, 70 σκοτωμένοι, καὶ ἔτζι
 ἐμούδιασαν οἱ Τούρκοι καὶ δὲν ἐβγήκαν ἄλλη φορὰ διὰ ἐκ-
 στρατείαν (Μάιος). Ὁ Νικήτας ἐτράβιξε εἰς τὸ Ἄργος, ἐχά-
 λαε τὰ Τζαμιά, τοὺς Μιναρέδες, καὶ μᾶς ἔστειλε μολύβι
 γιατί εἶχαμεν ἔλλειψι ἀπὸ μολύβι καὶ χαρτί, καὶ ἐπή-
 ραμε τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Δημιτζάνας καὶ ἄλλων Μονα-
 στηρίων καὶ ἐδέναμε φουσέκια· μπαρουτι εἶχαμε, ἔκαμνε
 ἡ Δημιτζάνα. Τοῦ μπαρουτιοῦ τὴν ὑπόθεσι τὴν εἶχαν πάρει
 ἀπάνου τους τὰ ἀδελφιά Σπηλιοτόπουλοι, καὶ διὰ νὰ δου-
 λεύσουν τὴν μπαρουτι δὲν ἐπέρναμε πολλοὺς Δημιτζανίτες
 εἰς τὸ στρατόπεδο, τοὺς ἀφήναμε διὰ αὐτὴν τὴν δουλειαν.
 Σὰν ἄκουσαν ὁποῦ ἐκάμναμεν προόδους οἱ Σπετζιώτες
 καὶ οἱ Ὑδραῖοι μᾶς ἔστειλαν καὶ πολεμοφόδια καὶ
 πετζιά γιὰ τζαρούχια· μοῦ τὰ ἔστειλαν ἐμένα καὶ ἐγὼ
 ἔδιδα ὅπου ἦτον ἀνάγκη. Ἐγὼ ἐσηκώθηκα μίξ νύκτα
 μὲ τοὺς Καρυτινοὺς, μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Δολιανῶν,
 καὶ ἔπιασα τὰ Τρίκορφα ἴψηλά, καὶ τοὺς Τζεπχανέδες
 τοὺς εἶχαμεν εἰς τὴν Ζαράχοβα ὁποῦ ἦτον ἓνας δυ-
 νατὸς Πύργος, καὶ ταῖς ζωοτροφίαις καὶ λοιπά. Εἰς
 τὴν κορυφὴν τῶν Τρικόρφων ἔφκιασα ταμπούρια, καὶ
 ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὁποῦ ἐζυγώσαμε τόσο κοντὰ εἰς
 τὴν Τριπολιτζᾶ, μισὴ ὥρα ἦτον μακριὰ· τοὺς ἔφιλο-
 τιμοῦσα νὰ κατέβουν ὀμπρὸς, καὶ τοὺς ἀνάφερα τὸ πα-

ράδιγμα τοῦ Φιδιού. Βλέποντας οἱ Τούρκοι τὴν αὐγὴν ὅτι ἐλάμαμε ταμπούρια κοντὰ τους, ἀγνάντια εἰς τὴν Τριπολιτῆα, ἐβγήκαν καὶ πολεμήσαμεν ἕως 2,000, καὶ ἡμεῖς τοὺς ἀντικρούσαμεν καὶ τοὺς ἐκυνηγήσαμεν, καὶ ἔτσι ἀκολούθησε πέντε, ἕξ ἡμέρας νὰ ἔχωμε πόλεμον κάθε ἡμέρα. Ἡμεῖς, 1800 εἴμεθα. ὁ τόπος μᾶς ἔβοηθῆσε πολὺ, καὶ οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν νὰ πέρνουν θάβρος, γιὰ τὴν ἐκυνηγήσαμεν τοὺς Τούρκους καὶ εἰς τὸ Βαλτέτζι, καὶ εἰς τὰ Δολιανῆ, καὶ εἰς διαφόρους ἀκροβολισμούς. Ὅταν ὁ πόλεμος ἐβάσταε πολὺ μᾶς ἤρξετο μεντάτι ἀπὸ τὸ Βαλτέτζι. Εἶχα ἐκτελεστικὴ δύναμι εἰς τὴν ἐπαρχία, καὶ ὅποιος ἔφειγε ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τὸν ἐπιαναν, τὸν ἔδεναν καὶ τὸν ἔστελναν ὀπίσω, τοῦ ἔκαιγαν τὸ σπῆτι. Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης ἐφρόντιζε διὰ ταῖς ζωοτροφίαις καὶ ἐγὼ διὰ τὸν πόλεμον. Τόσον ἐνθουσιασμὸν ἄρχισαν νὰ ἔχουν οἱ Ἕλληνες ὅπου μόνον τῶν ἄλεθαν, ἐζώμωναν ἔψαιναν τὸ ψωμί, καὶ τὰ ἔφερναν μὲ τὰ ζῶα τῶν εἰς τὸ στρατόπεδον. Εἶχαμε φούρνον ἰθνηκὸν εἰς τὴν Πιάνα Αλωνισθίνα, Βτίνα, Μαγούλιανα, Δημιτζάνα, Στεμνίτζα. Πρόβατα μᾶς ἔφερναν, πότε ἀπὸ τὰ 20, πότε ἀπὸ τὰ 30, ἀπὸ τὰ 40 ἀπὸ τὰ 50 τὸ ἕνα, καὶ τὰ ἔδιδαν μὲ εὐχαριστίαις τοὺς. Ὁ Κυριάκος Τζώλης ἐχάρισεν 120 τραγιά εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τὴν Ζαράχωβα. Εἶχαμε κόλια στελμένα καὶ τὰ ἐμάζωναν. Ἀπὸ ἡμᾶς ἐπῆραν παρίδειγμα καὶ τὰ ἄλλα στρατόπεδα καὶ ἔκαμαν τὸ ἴδιον. Μετὰ 10 ἡμέραις ἔκαμα μίαν διαταγὴν καὶ ἐπαραινοῦσα τοῦ Βαλτετζιοῦ τὰ στρατεύματα νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Τρίκορφα, καθὼς καὶ τὸ ἔκαμνεν. Ἦλθαν καὶ ἔρκρισαν ταμπούρια ἀποπάνω ἀπὸ τὸν ἀπάνου μύλον τῆς Τριπολιτῆας. Ὁ Ἄ-

ναγώνωσταρᾶς, ὁ Ἡλίας, οἱ Μεσσήνιοι ὄλοι, οἱ Λεοντα-
ρίταις, οἱ Σαμπαζιώταις ἕως 1,500· τότε ἐπαρακινήσαμε
τοὺς Τζακόνας καὶ Ἀγιοπετρίταις ὅπου ἦταν εἰς τὰ Βέρβε-
να καὶ ἐπίασαν τὴν θέσιν τὸ στενὸν, ἐκεῖ ἐφικασαν γράνες
καὶ ταμπούρια, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ζαφυρόπουλος. Ἔβγαιναν οἱ
Τοῦρκοι καὶ ἔκαμναν ἀεροβολισμούς· ὁ Γιατράκης ἦλθε μὲ
τοὺς Μισθριώτας. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως 1,200 εἰς τὸ
Λεβίδι, καὶ τοὺς ἔγραψα καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα,
ἦτον ἐκεῖ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, Ἀνδρέας Ζαίμης, Πστιμε-
ζαῖοι, Σολιώτης, Δεχουρίτης καὶ λοιποὶ Καπεταναῖοι
τῶν Καλαβρυτινῶν. Εἰς τὴν Πάτραν διέλυσαν τὴν
πολιορκίαν διατί τοὺς ἐχάλασαν ἕνα δύο φοραῖς οἱ
Τοῦρκοι. Εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐκάμναμεν ἡμεῖς αὐτὰ,
ἔγραψαν οἱ Λαλαῖοι τοῦ Γουσουχπασια διὰ νὰ τοὺς
ὑπάγη μεντάτι· ἐπῆγε λοιπὸν ἐκεῖ· ἐπολέμησαν πολλοὶ
εἰς τοῦ Δάλα, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολέμους ἐχάθη
ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κολοιόπουλου, ἐλαβώθη ὁ Μεταξῆς ὁ
Ἀνδρέας. Οἱ Λαλαῖοι ἐσηκώθησαν μὲ ταῖς φαμελιαῖς
των καὶ ἐπῆγαν ἀνέγγιαγοι εἰς τὴν Πάτρα. Ἄδειασε
τὸ Μεσόγειον τῆς Πελοποννήσου· τότε ἡ Πάτρα ἐδυνα-
μωσε, καὶ τὰ Καλαβρυτινὰ στρατεύματα ἔφυγαν ἀπὸ
ἐκεῖ, καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειάν μας εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα·
ἐπῆγα εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἔπαρακίνησα νὰ φικιάσουν ταμ-
πούρια εἰς τὸ Περθῶρι, διὰ νὰ σφίξωμεν στενὰ τὴν
Τριπολιτζᾶ. Αὐτοὶ μοῦ ἔβγαλαν ἕνα ψεύτικο γράμμα,
ὅτι τάχα ἦλθαν πολλοὶ Τοῦρκοι εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια,
καὶ ἐτζι ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπῆγαν ἔξη ὥραις μακρὰ
ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τοῦ
Γκόζη, καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαίμης εἰς τὸ Μπακράτι. Οἱ
Τοῦρκοι εἶχαν στενοχωρηθῆ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Εἰς ταῖς Καλτεζιαῖς, Ἐπαρχία Μιστρᾶ, ἔγεινε Συνέλευσις ἀπὸ μέρος προϋχόντων τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ εὖρηκαν εὐλογον νὰ φέρωμεν τὸν Μαυρομιχάλην, ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Καλαμάταν. Ἐπῆγε ὁ Κανέλος ὁ Δελιγιάννης καὶ ὁ Πονηρός, τὸν ἐπῆραν ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὸν ἐπῆγαν εἰς τὴν Στεμνίτζα καὶ τὸν ἔκαμαν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας, καὶ ἔγραψαν εἰς τὴν Ἰδραν, εἰς ταῖς Σπέτζαις, εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Εἰς τὴν Ῥούμελη ἢ Δυτικὴ Ἑλλάς εἶχε ἀποστατήσει τὸν Μάϊο, καὶ ἡμεῖς ἐκυττάζαμεν τὴν δουλειά μας, κάθε ἡμέρα εἶχμε ἀκροβολισμούς. Μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἦσαν 14,000 ἄρματα καὶ 8,000 Καββαλαροί. Τὸν Ἰούνιο Μῆνα ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐπυνάθησαν ὅλοι οἱ Ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου, Ἀνδρέας Ζαΐμης, Σωτῆρ Χαραλάμπης, Πετρόμπεης, Ἀναγνωστὴς Δελιγιαννοί καὶ λοιποὶ, καὶ ἐγὼ, καὶ ἐπήγαμεν νὰ προῦπανθήσωμεν τὸν Ὑψηλάντη. Εἰς τὸ ὄρδι ἄφησα τὸν Πᾶνο υἱὸν μου, Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, Ἀναγνωσταρᾶ, Γιατράκο, Μητροπέτροβα καὶ λοιπούς· τὸν ἐκαρτερέσαμεν μὲ παράταξι, καὶ ἔτυχαν καὶ οἱ Σπετζιώτες προῦχοντες ἐκεῖ καὶ ἐπήγαμεν ὅλοι, καὶ τὸν ἐπήγαμεν εἰς τὰ Βέροβενα· ἐκεῖ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νὰ κάμῃ πράγματα ὁποῦ δὲν ἄρεζαν τῶν ἀρχόντων καὶ ἔτσι ἐφιλονεικῆσαν. Ὁ Ὑψηλάντης εἶχε μαζύ του τὸν Βάμβα, Ἀναγνωστόπουλο, Ἀντωνόπουλο, καὶ μὰ πενηνταριά μαθητὰς τῆς Εὐρώπης Ἑλλήνας. Ἐκεῖ ἤθελε νὰ κάμῃ ὡς Ἐπίτροπος τοῦ γενικοῦ Ἐπιτρόπου οἱ Ἄρχοντες δὲν ἠθέλησαν καὶ ἔτσι ἐδυσσεστήθη ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Καλαμάτα. Ὁ Ἀλέξανδρος Κατακουζηνὸς εἶχε σταλθῆ εἰς τὴν πολιορ-

κίαν τῆς Μονοβασίᾳς. Εἰς τὰ Βέρβονα ἦσαν συναγμένοι ἕως 5,000 στρατιῶτες, αὐτοὶ ἐπῆσαν ὄλοι τὰ ἄρματα διὰ νὰ σκοτώσουν ὄλους τοὺς ἄρχοντας· ἦλθαν καὶ μᾶς ᾽πολιόρκισαν εἰς τὸ Κονάκι τοῦ Πιστρόμπη, ὅπου εἴμεθα ὄλοι συναγμένοι· ἤκουσα τὸν θόρυβο καὶ ἠθέλησα νὰ ἔβγω ἔξω, ὁ Κανέλος Δελιγιάννης μ' ἐμπόδιζε, τοὺς εἶπα: ἀφήσετε νὰ ἔβγω μήπως γένη ἀρχὴ καὶ πέσει κανένα τουφέκι καὶ τότε μᾶς σκοτώσουν ὄλους· ἐγὼ στρατιώτας δὲν εἶχα τότες, ἐβγῆκα ἔξω καὶ ὠμίλησα: Ἑλληνες, τί θέλετε; ἐλάτε ἐδῶ· καὶ εὐθὺς ἔτρεξαν καὶ μὲ ᾽σῆκωσαν εἰς τὸν ἀέρα, Μοῦ λέγουν: ὅτι θέλομε νὰ σκοτώσωμε τοὺς ἄρχοντας, διότι μᾶς ἐδίωξαν τὸν Ἵψηλάντη· ἐγὼ τοὺς εἶπα: ἐλάτε νὰ σᾶς εἰπῶ πρῶτον καὶ ἐγὼ, ἔπειτα εἶμαι συμβοηθὸς σας νὰ τοὺς σκοτώσετε· τοὺς ἐτράβιξα τίρο τουφέκι, εἰς μία ἑρῦσι ὄλους, καὶ ἀνέβηκα ἐπάνω εἰς μία πέτρα γιὰ νὰ ἀκοῦν ὄλοι, καὶ τοὺς εἶπα: διατί θέλομε τὸν χαῦμό μας μονάχοιμας; ἡμεῖς ἐσηκώσαμε τὰ ἄρματα διὰ τοὺς Τούρκους καὶ ἔτζι ἀκουσθήκαμεν εἰς τὴν Ἑυρώπη, ὅτι ᾽σηκωθήκαμεν οἱ Ἑλληνες διὰ τοὺς Τυράννους, καὶ στέκεται ὄλη ἡ Ἑυρώπη νὰ ἰδῆ τί πρᾶγμα εἶναι τοῦτο. Οἱ Τούρκοι ὄλοι εἶναι ἀκόμη ἀπειράγοι εἰς τὰ Κάστρα καὶ εἰς ταῖς χώραις, καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ βουνα, καὶ ἂν σκοτώσωμεν τοὺς προεστοὺς θὰ εἰποῦν οἱ Βασιλεῖς, ὅτι τοῦτοι δὲν ἐσηκώθησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ σκοτωθοῦν συνατοίτους, καὶ εἶναι κακοὶ ἀνθρώποι, Καρβονάροι, καὶ τότε εἰμποροῦν οἱ Βασιλεῖς νὰ βοηθήσουν τὸν Τούρκο καὶ νὰ λάβωμε ζυγὸν βαρύτερον ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπου εἶχαμε· γράφομε καὶ ἔρχεται ὀπίσω ὁ Ἵψηλάντης καὶ μὴν ἐπῆρε ὁ νοὺς σας ἀέρα. Τότε

τοὺς ἡσυχάσα. Οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ Μαυρομιχάλης ἔστειλαν τὸν Ἀναγκωσταρᾶ καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω τὸν Ὑψηλάντη, καὶ ἐπῆγε πᾶσα ἕνας εἰς τὴν θέσι του. Τότε ἐπροσκύνησε ἡ Μονοβασιά εἰς τὸν Κατακουζινό· ἐπολιορκοῦσαν ἐκεῖ οἱ Μανιάται καὶ οἱ Τζάκονοι διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπαραδόθηκε καὶ τὸ Νικόαστρο, ἐπολιορκοῦσαν Μανιάτες, Ἀρκαδιοὶ καὶ Μεσσηνιοὶ διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Ὃν ἐπήγαμε εἰς τὰ Τρίκορφα, εἶπαμε τοῦ Πετρόμπεη· νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μάνη νὰ φέρῃ βοήθεια, καὶ μᾶς ἀπεκρίθηκε· ὅτι οἱ Μανιάτες δὲν ἐβγαίνουν ἂν δὲν πληρωθοῦν· τότε ἦλθαν 500 Μανιάτες καὶ τοὺς ἐπλήρωσαν ὄλαι αἱ Ἐπαρχίαι ὅπου ἐπολιορκοῦσαν τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ Καρύταινα ξεχωριστὰ ἐπλήρωσε 300 Μανιάτες τοῦ Μούρτζινου. Ἐφέραμεν ἕνα κανόνι ἀπὸ τὸν Μιστρᾶ καὶ ἐκανονιτζάραμε τὴν Τριπολιτζᾶ ἀπὸ μακρῶς. Ἐκεῖναις ταῖς ὥραις ἐκάθοντο οἱ Ἄρχοντές μας εἰς τὴν Ζαράκωδα, δὲν ἐνθυμοῦμαι τῶρα· τί τοὺς ἐζήτησε ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ Ἄρχοντες δὲν τὸν ἐδέχθησαν· τὸ στρατεύμα ὃν τὸ ἤκουσε αὐτὸ, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζαράκωδα νὰ τοὺς σκοτώσῃ· μοῦ ἔκαμε μία ἀναφορὰ καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι· οἱ Ἄρχοντες δὲν θέλουν νὰ ὑπογράψουν ἐκεῖνο ὅπου ζητῆ ὁ Ὑψηλάντης, καὶ μοῦ ζητοῦσαν τὴν γνώμη μου διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν· καὶ ἐγὼ τοὺς ἀπεκρίθηκα· μείνετε ἥσυχοι καὶ ἐγὼ τελειώσω καὶ τούτην τὴν δουλειά· ἐσηκώθηκα λοιπὸν τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζαράκωδα, ἤρρηκα τοὺς Ἄρχονταίς, τοὺς εἶπα· τί κάνετε; κάμετε ὅ,τι κάμετε, ὑπογράψατε ὅ,τι σᾶς ζητεῖ ὁ Ὑψηλάντης διὰ νὰ τε-

λειώση και αυτός ὁ βρασμός· και ἔτσι ἰτελειώσε και αὐτό. Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Ἡλία, ταῖς 20 Ἰουλίου οἱ Τοῦρκοι ἤλθαν εἰς ἡμᾶς και ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ἁγιοπετρίτας και Τζακῶνους· ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτον δυσυχομένη διὰ ἡμᾶς, ἐσκοτώθηκαν 15 Ἁγιοπετρίτες και 10 Μισοριώτες· καθημερινῶς εἶχαμε πόλεμο ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἕως εἰς τὸ βράδυ, και τὸ βράδυ τοὺς ἐμβάζαμεν μέσα· εἰσιμόσαμεν τόσο κοντὰ, ὅπου ἐφέραμεν κοσμηῆτες διὰ νὰ φτιάσουν λαγοῦμι εἰς τὴν μεγάλη τάπια τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἀρχισαν ἡ ζωοτροφίαις νὰ ὀλιγοστεύουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἔδωχναν ταῖς Ἑλληνικαῖς φαμηλιαῖς ἀπὸ μέσα διὰ νὰ μὴν τρώγουν τὸν ζαερέ, και ἔτσι εἶχαμεν κάθε ἡμέραν εἰδῆσιν, τί ἔκαμναν και δὲν ἔκαμναν μέσα οἱ Τοῦρκοι τοῦ; ἔφερναν εἰς τὸ ὄρδίμου και τοῦ; ἐξέταξα. Νερὸ τοῦς ἔλειψε, ἐρρίψαμε φλόμο εἰς τὰ τριγυρινὰ νερά· οἱ Ἕλληνες ἐπῆγαιναν ἕως εἰς τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτζᾶς. Μία ἡμέρα ἔμαθα ἀπὸ ἕναν Ἕλληνα, ὅτι ὁ Κιαμίλμπης ἐτοιμάζεται με μιά τριακοσαριά ἢ πεντακοσαριά διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Κόρινθο και ἔμελλε ν' ἀπεράσῃ ἀπὸ τὸ Μήτικα. Ἐγὼ σάν τὸ ἄκουσα αὐτὸ (μῶλον ὅτι ἦτον ψεῦμα), ἐγνοιόσθηκα και ἐπῆρα 10 Καβαλαραίους και ἐπῆγα εἰς τὸ Μήτικα διὰ νὰ ἰδῶ τὸ στράτευμα, και ἀντὶ 200 Τριπολιτζῶταις ὅπου εἶχα διατάξει νὰ μένουν ἐκεῖ δὲν εὔρηκα παρὰ 30· τοὺς ὠμίλησα με τὰ χαράματα και ἤλθαν· τοὺς ἐμάλωσα διατι ἦτον τόσο ὀλίγοι, και αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι· δὲν ἦτον ἄλλοι φερμένοι και ἦτον 20 ἡμέραις ὅπου ἐφύλαγαν ἐκεῖ. Ὁ Νταγρές με 200 ἀνθρώπους ἦτον εἰς τὰ Τζιπιανά και εἰς ταῖς ῥάχαις· τότε τοῦ; ἐρρίζαν μερικὰ τουφέκια· ἐκατέβηκαν και αὐτοί.

καὶ τοὺς ἐπῆρα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Χωρίον Λουκᾶ· ἔπειτα ἐπῆρα τοὺς 200 τοῦ Νταγρέ καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ Μήτικα ἀντίκρυ εἰς τὴν Καπνίστρα καὶ ἐφκίασαν ταμπούρια· κυττάζω τὴν γῆν, καὶ ἦτον εὐκολο νὰ σκαφθῆ ἀπὸ τοῦ Μήτικα ἕως εἰς τὴν πέρα μεριά τῆς Καπνίστρας, ὅπου ἄφηκα τοὺς στρατιώτας τοῦ Νταγρέ· ἦτον μακριὰ ἓνα μίλι, καὶ τὸ μισὸ ἦτον γράνες ἀμπελιῶν· τοὺς λέγω: νὰ φτιάσωμε μία γράνα ἐδῶ· τότε ἔγραψα μίαν διαταγὴν εἰς τὰ Τριπολιτζότικα χωριά: νὰ μαζωχθοῦν 70 ὡς 200 καὶ νὰ σκάψουν μία γράνα (χαντάκι), καὶ νὰ ῥίχνουν τὸ χῶμα κατὰ τὴν Τριπολιτζά, ἐπειδὴ δὲν ἤλπιζα ὅτι θὰ περάσουν τὴν ἄλλη μεριά τῆς γράνας· καὶ εἰς 3 ἡμέρας τὴν ἐφτίασαν, τὴν ἐπῆγα ἕως τὰ ταμπούρια καὶ τὴν ἄφησαν 700 βήματα ἕως τὴν ῥίζα τοῦ βουνοῦ, ὅπου εἶχαν τὰ ταμπούρια· τὸ ἄφημα αὐτὸ ἔγεινε πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κεχαϊᾶς εἰς τρεῖς τέσσαρες ἡμέρας μὲ 6,000 στρατεύματα ἐβγήκε καὶ ἐπῆγε κατὰ τὰ Δολιανὰ καὶ γυρίζει ἔπειτα καὶ πλακώνει τὸν Νταγρέ, καὶ τὸ χαλᾶν αὐτὸ τὸ ὄρδι· τοῦ ἐσκότωσαν! 27 καὶ 20 λαβωμένους. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶδαν τὴν γράνα, διατι ἦτον νύκτα, μόνον εἶδαν τὴν ἀκρὴν καὶ εἶπαν: οἱ Γιαούριδες σύνορα κάμνουν, μαιράζουν τὴν γῆν. Ὁ Νταγρὲς ἐκλείσθη εἰς μία Σπηλιά μὲ 4. Ἐυθὺς σὰν ἤκουσα τὰ τουρῆκια, ἐκατάλαβα ὅτι ἐκτύπησαν τὸν Νταγρέ καὶ ἐκίνησα· εἰδοποίησα ὅλα τὰ ὄρδιὰ τὰ Καρυτινὰ νὰ τραβοῦν κοντά μου, καὶ ἐγὼ ἐβγήκα μὲ τὸν Αἰουτάντε μου Φωτάκο, εἰς τὸ Χωματσοῦνι, καρσι (ἀντίκρυ) εἰς τὸ Μήτικα, καὶ μίαν τρακοσῆριὰ, οἱ ὀγλιγορώτεροι, τοὺς ἔστειλα νὰ πιάσουν τὴν γράνα καὶ νὰ πᾶνε εἰς βοήθεια τοῦ Νταγρέ·

ἐπέρασαν αὐτοὶ ἀπὸ κοντᾶ, ἦλθαν ἄλλοι 200. τοὺς ἔστει-
 λα καὶ αὐτοὺς, καὶ ἦλθαν Καρυτινοὶ 1,000. Οἱ Τούρ-
 κοι ὁποῦ εἶχαν μείνει εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐβγήκην κί
 ἐπολεμοῦσαν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ἑλληνας νὰ ἔλ-
 θουν εἰς βοήθειαν. Οἱ στρατιῶτες ὁποῦ εἶχα στείλει
 ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους ἀποπάνω, καὶ τοὺς ἐτζάκισαν,
 καὶ ἐγλύτωσαν τὸν Νταγρέ· το μεγαλῆτερο μέρος τοῦ
 Τουρκικοῦ στρατεύματος, εὑρίσκετο εἰς τοῦ Λουκᾶ τὸ
 χωριὸν, καὶ ἐφόρτωναν 600 φορτώματα ζωότροφίας. Ὁ
 Κεχαϊῆς ἔστειλε 300 καθαλαραίους διὰ νὰ περάσουν τὴν
 γράνα· τοὺς ἐβάρεσαν οἱ ἐδικοίμας, καὶ ἔπειτα τοὺς ἄ-
 νοιξαν οἱ ἐδικοίμας καὶ ἐπέρασαν οἱ 300 Τούρκοι, ἐ-
 σκότωσαν 5, λαβωμένοι 10, 15 ἄλογα. Ἐγὼ ἐδυνάμωσα
 τοὺς Ἑλληνας. Τότε ξεκινᾷ ὁ Κεχαϊῆς 1,000. Οἱ Ἑλ-
 ληνες ἐδιζμοιράσθησαν πλάτη με πλάτη, καὶ ἡμεῖς
 ἐκτυπούσαμε τοὺς Τούρκους ὁποῦ ἦτον ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος
 καὶ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος· τοὺς ἐκτύπησαν
 τοὺς 1,000· ἐσκότωσαν μιὰ πενηνταριά ἀπ' αὐτοὺς,
 καὶ πολλοὶ λαβωμένοι, καὶ πολλὰ ἄλογα· ἔπειτα ἦλθε
 καὶ τὸ μεγάλο σῶμα τῶν Τουρκῶν με τὰ φορτώματα
 ἕως 600 μουλάρια καὶ ἄλογα με τοὺς πεζοὺς καὶ καθα-
 λαραίους· τὰ φορτώματα τὰ εἶχαν εἰς τὴν ἄκρη. Οἱ
 Ἑλληνας ὁποῦ εἶχα στείλει εἰς βοήθειαν τοῦ Νταγρέ,
 τοὺς ἔφερναν πολεμῶντας ἀποπίσω κατὰκαμπα. Κάμνει
 γιουρούσι καὶ ἡ περασμένη καθαλαριά καὶ ἡ ἀπέραστη
 σκοτώνουν 80 καθαλαραίους, καὶ ὅλα τὰ φορτώματα
 μένουν εἰς τὴν ἐξουσία τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἑλληνας
 ἐδόθησαν εἰς τὰ λάφυρα, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ Τούρκοι,
 διότι δὲν τοὺς ἐπῆρην κυνηγῶντας. Ἐπάσχισα με τὸ
 σπαθί, με ταῖς κολακείαις διὰ νὰ τοὺς κινήσω, πλὴν

δὲν ἄκουαν, καὶ εἶζι ἐγλύτωσαν οἱ Τοῦρκοι. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον Τοῦρκοι ἦσαν 6,000, εἰ περισσότεροι καβαλαραῖται, Ἕλληνες ἦσαν 1,000 ὄλοι Καρυτινοὶ· ἐλαβώθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κεχαϊάμπεη, Ἕλληνες 2 μόνον ἐσκοτιώθησαν καὶ 2, 3 λαβωμένοι· οἱ Τοῦρκοι 120 σκοτωμένοι καὶ χωριστὰ οἱ λαβωμένοι. Οἱ Τοῦρκοι πλέον δὲν ἐβγῆκον ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Τριπολιτζᾶς, ἦτον ἡ ὑστερή τους φορὰ· ἐπολεμοῦσαν ἀπὸ τὰ τείχη, ἀπελπίσθησαν διὰ νὰ εὔρουν πλέον ζωοτροφίας· εἰς τὰς 10, 15 Αὐγούστου ἐγείνε αὐτὸς ὁ πόλεμος, ἕνας μῆνας, πρὶν νὰ παρθῇ ἡ Τριπολιτζᾶ.

Ἐπῆγα μίαν νυκτιὰ καὶ ἐπιασα τοῦ Μαντζαγρᾶ· Ἐκάμαμε χαντάκια καὶ ἔκαμα καὶ ἦλθε ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης μὲ τὸ σῶμά του καὶ ἔπιασε αὐτὸ τὸ χωριὸ 10 λεπτὰ μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Τὰ τούρκικα ἄλογα ἄρχιζαν νὰ ἀποσταίνου, διότι δὲν εἶχον πλέον νὰ φάγουν· ἔστειλα τὸν Γενναῖον καὶ ἐμάζωξε Τζακωνίτες καὶ Ἀγιοπετρίτες καὶ τοὺς ἔσμιξε μὲ τὸν Παναγιώτη Ζαφυρόπουλο καὶ Γεωργάκη Γζάκωνα καὶ ἔπιασαν τὴν Βουλιμὴν, δὲν φθάνει τὸ κανόνι ἐκεῖ, παρομοίως ἔστειλα τὸν Κεφαλαῖ μὲ Μεσσηνίους κατὰ τὸν Ἅγιον Σώστη καὶ ἑταμπουράθη, καὶ ἔτζει δὲν τοὺς ἀφίναμε μὲ τελειότητα νὰ σπαράξουν πλέον. Οἱ Ἀρβανίτες ἄρχισαν νὰ ἔχουν ὀμιλίαις μὲ ἡμᾶς· αὐτοὶ ἦτον 3,000 καὶ ἐκείνη ἦτον ἡ δύναμις τῆς Τούρκικης φρουρᾶς, μὲ ἐπρόβαλαν νὰ τοὺς ἀρήσω ν' ἀπεράσουν καὶ τοὺς ὑπεσχέθηκα, τοὺς μὲν Τοῦρκους ἐντοπίους νὰ τοὺς ἀρήσω με χωρὶς τὰ ἄρματα τους καὶ τοὺς Ἀρβανίτας μὲ τὰ ἄρματα τους. Ὀμιλῆσα μὲ τοὺς Ἀρχοντας, μὲ τὸν Μαυ-

ρομιχάλη πρώτα και έπειτα έδωσα λόγον τιμής εις τούς 'Αρβανίταις δια να αναχωρήσουν.

Κατά τόν 'Ιούνιον Μήνα όταν πολιορκούσαμεν τήν Τριπολιτζά έσήκωσα από τά Ντερβένια τόν Μακαρίτην Πάνν. 'Ο Πάνος, ό 'Υψηλάντης, ό Γενναϊός, ό 'Αποστόλης ήτον εις τά Βασιδικά, 'Επαρχία τής Κορίνθου, διότι τούς ειπαν ότι ήλθαν Τούρκοι.

Τό στρατεύμα, 700, με τόν 'Υψηλάντην από τήν 'Αγία Είρήνη άγνάντευαν τόν στόλο ποϋ καίγει τό Γαλαξίδι. 'Όταν πολιορκούσαμε στενά τήν Τριπολιτζά, έβγαϊναν έξω οί πολιορκημένοι, 'ς τόν πόλεμον τούς 'πιάναμε, μεταξύ αυτών επίαση ό Χαντζή Χρήστος, ό Κότζος· οί Βούλγαροι ήτον σείζιδες· ώς 200 επίάσαμεν, ήτον χριστιανοί.

'Εν ταυτῷ άρχισαν οί 'Αρβανίταις να πραγματεύωνται— ήτον ένας γραμματικός με τούς 'Αρβανίταις, γραμματικός τοϋ Βελήμπεκ και 'Αλμάσμπεκ· Αύ τός έκαμνε τόν μεσίτη με τούς 'Αρβανίταις να τούς 'βγάλωμεν· οί έπίλοιποι Τούρκοι μανθάνοντας τό τραττάτο, ήθέλησαν να πάρουν μέρος και αυτοί· έβγαϊναν εις ένα μέρος, επήγαϊνε ό Πετρόμπεκς, ό 'Αναγνώστης Ντελιγιάννης, Κρεβατās και άλλοι, και τούς έλέγαμε, να αφήσουν τ' άρματα, και να τούς 'μبارκάρωμε όπου θέλουν· εκείνοι έλεγαν όχι, με τ' άρματά μας στέλνουμε, 'ς τούς 'Αρβανίταις, δια να έμπιστευθοϋν να έβγοϋν, τόν Κολιόπουλο ώς ενέχυρον. Βλέποντες οί 'Ελληνες ότι θα πέσει ή Τριπολιτζά, έμαζώχθησαν 20,000 (22 Σεπτεμβρίου)· καθως έδοκίμασαν οί 'Αρβανίταις να φύγουν, επήδησαν οί 'Ελληνες μέσα από τήν τάκρια τοϋ Σαραγιού. Οί 'Αρβανίταις έβγῆκαν έξω, επῆραν τόν Κολιόπουλο, έτράβηξαν κατά τόν Μήτικα έως 2,500. Μπαϊνοντας τ' άσχέρι, έβαλα τελάλι να μη σκοτώ-

σοιμε τοὺς Ἀρβανίταις· ἐβγήκαν ὡς 2,000, καὶ μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἔκοβαν.

Τὸ ἀλογόμου ἀπὸ τὰ τεῖχη ἕως τὰ σαράγια δὲν ἐπάτησε γῆ. Ἀρβανίταις κλεισμέγοι εἰς τὸν Πύργο, δὲν πείθονται εἰς τὴν φωνή μου.

Ἐκεῖ ποῦ ἐβγήκα μὲ τοὺς Ἕλληνας, τὸ πρᾶγμα τοὺς οἱ Ἀρβανίταις τὸ εἶχαν στελμένο εἰς τὸ τζατῆρι μου ἀπὸ ἡμέρας ἔμπροστὰ τρεῖς. Πηγαίνάμενος ἐκεῖ, δοκίμασαν οἱ Ἕλληνες νὰ κτυπήσουν τοὺς Ἀρβανίταις, ἐγὼ τοὺς εἶπα: ἔν θέλτε νὰ θαρέσετε τοὺς Ἀρβανίταις σκοτώσετε ἐμένα πρῶτα, εἰ μὴ καὶ εἶμαι ζωντανὸς ὅποιος πρωτορίζει ἐκείνονε πρωτοσκοτόνω πρῶτα· κ' ἐμβῆκα ἔμπροστὰ μὲ τοὺς σωματοφύλακάς μου, καὶ ἐμίλησα τῶν Ἀρβανίτων καὶ ἦρθεν ὁ Λιμάμπης καὶ ὁ Βελήμπης οἱ δύο Ἀρχηγοὶ τῶν Ἀρβανίτων καὶ τοὺς ἐζήτησα 2 ἐνέχυρα, καὶ τοὺς ἔδωσα τὸ πρᾶγμα τοὺς, 13 φορτώματα.

Εἰς τὸ τραπτάτο ἦτον οἱ πρῶτιστοι τῶν Ἑλλήνων· ἐγὼ ἔμεινα πιστὸς εἰς τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου.

Ἐπῆρα τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίταις καὶ τοὺς ἔδωσα τὸν Γιαννάκη Κολοκοτρῶνη, Χρηστάχη καὶ Βασίλη Ἀλωνισθιώτη.

Τὸν Κολιόπουλο τὸν ὠρδίνιασα μὲ 300 ἀνθρώπους νὰ τοὺς ξεβγάλη· ἔτζι τοὺς ἐπῆρε εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτζα, καὶ ὁ Κολιόπουλος ἐγύρισε ὀπίσω. Τὸ ἀτκῆρι ὅπου ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκοτώνε ἀπὸ Παρρασκευῆ ἕως Κυριακῆ, γυναῖκαις, παιδιὰ καὶ ἀνδραῖς 32,000· μία ὥρα ὀλόγουρα τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἕνας Ὑδραῖος ἔσπραξε 90. Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν 100. ἔτζι ἐπῆρε τέλος. Τελάλη, νὰ παύση ὁ σφαγμὸς.

Τοῦ Σεχνετζίμπη η̄ φαμηλιά ἔμεινε μ' ἐμέ, 24 ἄνθρωποι· τὸν Κιαμίμπη τὸν πῆρε ὁ Γιατράκος — ὁ Κεχαϊᾶς ἔμεινε αἰχμάλωτος μὲ τὰ χαρέμια καὶ τὰ περιλαβε ὁ Πετρόμπης.

Μετὰ τὴν νίκη τοῦ Βαλτετζιοῦ τοῦ εἶχα γράψει ἓνα γράμμα καὶ τοῦ ἔλεγα, ὅτι: σ' ἐνόμισα τακτικὸν καὶ ἤλθες κλέφτικα νὰ πολεμήσης, μανθάνω ὅτι κάνεις προσκυνοχάρτια εἰς τοὺς Ῥωμαίους, δὲν εἶναι τώρα καιρὸς διὰ τοὺς Τούρκους νὰ δίνης προσκυνοχάρτια, ἀλλὰ εἶναι τῶν Ἑλλήνων καιρὸς νὰ δίνουν εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ἐλπίζω νὰ σοῦ δώσω ῥάγι, ἂν γλυτώσης, νὰ πᾶς εἰς τὸν τόπον σου, θάστα ὅσο ἔμπορέσεις καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸ Σαράγι σου. Καὶ ὁ Θεὸς τὸ ἤφερε καὶ ἐσμίξαμε εἰς τὸ Σαράγι — ἤμουν σκλάβος εἰς τοὺς Ῥούσσους ἔλεγε ὁ Κεχαϊᾶς, καλῆτερα νὰ χαθῶ εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλοῦ θὰ μὲ στείλῃ ὁ Σουλτάνος; νὰ χαθῶ — μὴν φοβᾶσαι, δὲν φονεύομε ὅσους ἐπροσκύνησαν. Τοὺς ἐπαρადῶκαμεν εἰς τὴν φύλαξιν τῶν Μαυρομιχαλέων.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἔδειξαν εἰς τὸ παζάρι τὸν Πλάτανο ὅπου ἐκρέμαγαν τοὺς Ἑλληνας, ἀναστέναξα καὶ εἶπα: αἶτε, πύσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ ἐδιέταξα καὶ τὸν ἔκοψαν ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὸν σκοτομὸν τῶν Τουρκῶν.

Ὅταν ἐκίνησα διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Βαλτέτζι, εἰς τὸν δρόμον ἐβγήκαν τρεῖς λαγοὶ καὶ τοὺς ἐπιασαν ζωντανούς οἱ Ἑλληνες, τότε τοὺς εἶπα, ὅτι ἡ νίκη παιδιὰ εἶναι ἐδική μας. Εἶχαν πρόληψι οἱ Ἑλληνες ὅταν ἔβλεπαν λαγούς καὶ ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ στρατόπεδο καὶ δὲν τοὺς ἐσκότωνεν ἢ δὲν τοὺς ἐπιαχν ἢ καρδιὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκρύωνε, ὅτι θὰ χάσουν τὸν πόλεμο.

Ἄπὸ βουνὸ εἰς βουνὸ εἶχα τουφέκια μὲ φωτιαῖς καὶ

εις ὀλίγαις στιγμήσιν ἔδιδα εἰδῆσιν εἰς τὰ μακρυνὰ στρατεύματα.

Μία φορά εἰς τὰ τρίκορφα ὁ Ἀναγνώστης Ζαφουρόπουλος ἀπὸ τὸ Ζυγοβίσι, τὸν ὁποῖον εἶχα γραμματικὸν τότε, μὲ ἤβλεπε ὁποῦ ἀγωνιζόμενα εἰς τὰς 24 ὥρας. Εἰς τὰς 20 ἐπήγαινα εἰς τὴν τέντα μου καὶ ἔτρωγα ὀλίγο ψωμί· μοῦ εἶπε; ἄϊτε Καλοκοτρῶνη παιδεύσου, παιδεύσου, καὶ ἡ πατρίς σου θέλει σὲ ἀνταμείψει· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι, ἐμένα ἡ πατρίς θὰ πρωτοεξορίσει, καὶ ἡ τύχη τὸ ἤφερε καὶ ἀλήθευσα.

Εἶχαμε σχέδιον νὰ προβάλωμεν εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Τριπολιτζᾶς νὰ παραδοθῶν, καὶ ἔτζι νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους μέσα νὰ μαζευθοῦν ὅλα τὰ λάφυρα, καὶ ἔπειτα νὰ τὰ διαμοιράσουν κατ' ἀναλογίαν εἰς διαφόρους Ἐπαρχίας καὶ νὰ βγάλουν διὰ τὸ ἔθνος· ἀλλὰ ποιοὺς ἤκουσε. Ἡ Καρύταινα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολιτζᾶς ἕως τὴν πτώσιν της ἔδωσε 48,000 σφαχτὰ καὶ ἱρῆνους ἀπὸ τοὺς εὐκαταστάτους.

Ἐπειτα ἀπὸ 10 ἡμέρας ἐβγήκαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ λάφυρα καὶ ἐπῆγαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις τους σκλάβους, σκλάβαις. Σὲ 10 ἡμέραις ὁποῦ ἐπέικασα ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰσιγουρεῖσθην τὰ λάφυρά τους, ἐκάμαμε συνέλευσι, ὁ Ἰψηλάντης, ὁ Πετρόμπετης καὶ ἄλλοι, ὁποῦ εἶχαμεν ἀρχὴν· τοὺς εἶπα, ὅτι, εἶναι καιρὸς νὰ ἐκστρατεύσωμε τῶρα καὶ νὰ κινήσω διὰ τὴν Πάτρα, καὶ τὸ ἔκριναν εὐλογον· τότε ἐκίνησα μόνον μὲ 40 σωματοφύλακας γιὰ τὴν Πάτρα· ἔστειλα προσταγὴ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καρύταινας, νὰ μαζωχθοῦν τὰ στρατεύματα διὰ τὴν Πάτρα· καὶ ὅταν ἐφθασα στὰ Μαγούλιανα ἔζη ὥραις ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐσυνάχθησαν 1700 στρατιῶται, καὶ ἕως νὰ κατεβῶ εἰς τὴν

Γαστούνη ἐμάζωνα 10,000. Ἀκούοντας ὅτι ἐκστράτευα διὰ τὴν Πάτρα οἱ Ἄρχοντες, ὁ Ἄ. Ζαΐμης, Σωτὴρ Χαλάμπης, Π. Πατρῶν, ποῦ πολιορκίζαν τὴν Πάτρα, γράφουν ἓνα γράμμα τοῦ Ὑψηλάντη καὶ Πετρόμπεη καὶ ὅλης τῆς τότε Κυβερνήσεως (Γερουσίας). Ἐμάθαμε ὅτι ὁ Κολοκοτρῶνης ἔρχεται εἰς τὴν Πάτρα, ὁ Κολοκοτρῶνης νὰ μείνῃ καὶ νὰ ἔλθῃ βοήθεια μιὰ τριακοσαργιὰ νωμάτοι ἢ μὲ τὸν Δελιγιάννη ἢ μ' ἓνα Μαυρομιχάλη, διατι σὲ ἕξ ἡμέραις πέρνομε τὴν Πάτρα, — διατι ἔλεγαν τῶν μικρῶν: δὲν συμφέρει, ὅτι ἂν ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρῶνης; θὰ νὰ πάρῃ καὶ τῆς Πάτρας τὰ λάφυρα καθὼς καὶ τῆς Τριπολιτζᾶς· σκοπὸς τοὺς ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ δυναμωθῶ· ἂν μὲ ἄφιναν νὰ πάγω ἀμέσως, θὰ μοῦ ἐδίδαν ἀμέσως τὰ κλειδιά οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς. (Ἀνάθεμα νὰ ἔχουν). Οἱ Αἰταλοὶ ἦτον μέσα — πρώην σχετικοὶ τοῦ Κολοκοτρῶνη· εἶχον ταῖς φρυκταῖς των εἰς τὸν Ἐπακτο. — Μοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ γυρίσω ὀπίσω, διότι ἡ Πάτρα τελειώνει· νὰ γυρίσης ὀπίσω νὰ πᾶμε εἰς τὸ Ναύπλιο. Ἐγύρισα μὲ τὰ στρατεύματα ποῦ εἶχα συνάξει· πηγαίναντες εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐστέλαμε ἓνα γράμμα νὰ ἰδοῦμε τί κάνουν εἰς τὸ Ἀνάπλι; μᾶς ἀποκρίνονται, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι νὰ πάρωμε τ' Ἀνάπλι, διότι ἔχει πείνα· ἀρχηγοὶ εἰς τὴν πολιορκίαν, Τζόχρης, Σταΐκος, Σταματελόπουλος, Παππᾶ Ἀρσένης. Τὴν ἴδιαν ὥραν ὅπου ἔκαναν τὸ γράμμα ἔφθασε ἓνα καράβι εἰς τὸ Ἀνάπλι Ἀουστριακὸ φορτωμένο σιτᾶρι ἕως 10,000 κοιλὰ. Τὴν ἴδιαν ὥραν μᾶς στέλνανε ἓνα γράμμα· φθάσατε, ὅτι ἦρθε ἓνα καράβι μὲ προβιζιόναις, καὶ δὲν εἰμποροῦμε μόνοι μας· ἀμέσως ἐκινήθημεν διὰ τὸ Ἄργος, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης, ἡ τότε Γερουσία. Κάνουν μίαν ἀναφορὰ οἱ Τριπολιτζιώταις

μου γυρεύουν τὸν Πᾶνο νὰ μείνῃ φρουρὰ διὰ τὴν εὐταξίαν τῆς πόλεως. Τοὺς ἀπεφάσισα, καὶ τὸν ἀφῆκα. Ἐκστρατεύσαμε καὶ ἐκατεθῆκαμε εἰς τὸ Ἄργος, ἐπήραμε καὶ τὸν Κιαιμίλμπεη καὶ ἓνα παιδί τοῦ Κιαιμίλμπεη. Σὰν ἐκατεθῆκαμε στὸ Ἄργος εὐρήκαμε τὴν πολιορκία πολὺ καλά.

Ἡ Μποβολίνα μὲ τὸν ἀδελφόντης ἐφύλαγε τὸ μπλόκο. Ἐκεῖ ποῦ ἐσυνάχθημεν ἦλθαν ἀπὸ Ὑδρα, Σπέτζαις, Πελοπόννησο, νὰ κάμωμε Κυβέρνησι. Τῆς ἰδίας ὥραις ἀπεφασίσαμε νὰ κάμωμε βεσάλτο εἰς τ' Ἀνάπλι· ἐκεῖναις ταῖς ὥραις ἐκαβάλικα νὰ πάγω ε' τοὺς μύλους νὰ ἰδῶ τὰ καράβια, εἰς τὸν δρόμο μ' ἐβρίξε τ' ἄλογο καὶ ἤμουν ἀβρῶστος. Ἐκαναν τὸ συμβούλιο νὰ γενῆ τὸ βεσάλτο. Τὸ στεριανὸ στράτευμα νὰ κτυπήσῃ τὸ Παλαμίδι καὶ τῆς Στεριᾶς τὴν πόρτα, καὶ τὰ καράβια νὰ κανονίζαρον τὸ Καστέλι καὶ τὰ 5 ἀδέλφια, καὶ 500 μικρὰ Κρανιδιώτικα νὰ κτυπήσουν μέσα ἀπὸ τὸ γιאלό. Ἡ γνώμη μου δὲν ἦτον. Μοῦ εἶπαν σὰν ἦσαι ἀνείμπορος κάτζε· οἱ ἀδελφοί μου πᾶνε νὰ σκοτωθοῦν καὶ ἐγὼ νὰ κάτζω; Ἐμαζώχθηκαν τ' ἀσκέρια ε' τὴν Ἄρικ. Ὁ Ἰωσαφὰτ ἔβαλε λόγο εἰς τ' ἀσκέρια: ὅποιος σκοτωθῆ, λαβωθῆ, ἢ Πατρίς θ' ἐλεῖ τοὺς βραβεύσει.

Εἴμασθε ὡς 4,000 χωρίζουν, ε' τὸ Παλαμίδι μὲ 1,000 νὰ πάγω ἐγὼ, καὶ ὁ Νικήτας, καὶ Γιατράκος καὶ ἄλλοι, νὰ κτυπήσουν τοῦ γιαλοῦ τὴν πόρτα. Ὁ Ταξέλας φιλέλλην εἶχεν ἔως 100.

Τοὺς εἶπα, νὰ κτυπήσουν τὰ καράβια πρῶτα ἔως ἔχουν καιρὸν, καὶ ἂν δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ μὴ δοκιμάσωμεν. αὐτοὶ ἀποκρίθησαν: τὰ καράβια εἶναι ποῦ εἶναι, νὰ τοὺς κτυπήσωμεν πρῶτα ἡμεῖς· νὰ κτυπήσω νύκτα τὴν αὐγὴ εἰς τὸ Παλαμίδι, διὰ νὰ τραβίξουν ἀπὸ τὴν χώρα δύ-

ναμιν εἰς τὸ Παλαμίδι, καὶ τότε νὰ κτυπήσουν τῆς Στε-
ριᾶς τὴν πόρτα. Ἐμένα μὲ ἀποφάσισαν μὲ 1,000·400
μὲ ἀκολούθησαν, οἱ ἄλλοι νομίζοντες νὰ ἐμβῶν εἰς τὴν χώ-
ρα. Μ' ἐκείνους ποῦ ἐπῆγα ἐγὼ τὴν αὐγὴ, ἀνοιξα τουφέκι
καὶ εὐγάλαμε ταῖς σκάλαις ἀπὸ τὴν Πρόνοια, ἐκτύπησαν
καὶ ἐπῆγαν ἴσια μὲ τὸ Λεῦκο. Τὰ καράβια ἀπὸ τὸν γα-
λὸ δὲν τοὺς ἔκανε ἀέρας, ἐφυσούσε ἀπὸ τὴν στεργιά,
εἶχαν κατὰμπροστα τὸν ἀέρα, δὲν μπουκάριζαν. Οἱ Τοῦρκοι
ἐδυνάμωσαν στὰ μπετένια, οἱ Ἕλληνες ἐχώθησαν στὰ
Τουρκωνήματα· 2 ὥρις ἐδάσταξε ὁ πόλεμος. Βλέπωντας
ἐγὼ ὅτι τὰ καράβια δὲν ἔκαναν δουλειᾶ, ἔστειλα τὸν Φω-
τάκο νὰ εἰπῇ νὰ ῥιτιράρουν μὲ μιᾶς· καὶ ἔτζι ῥιτιρά-
ρησαν ὅλοι μιὰ κοπανιὰ, καὶ ἐσκοτώθησαν ὀλίγοι, —καὶ ἐ-
παληκαρέυσαμε τοὺς Τοῦρκους.— Ἐγυρίσαμε ἴσως εἰς τὸ
Ἄργος ἄπρακτοι. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦτον κάλοὶ τέ-
τοια Κάστρα νὰ πέρνουν μὲ ῥεσάλτο, ἦτον μία τρέλα. Ἐ-
στείλαμε εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις νὰ κάμωμε Συνέλευσι· ἦλθε
ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζατῆς διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσι, νὰ
κάμωμε Κυβέρνησι.

Ὁ Μαυροκορδάτος μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Καρατζᾶ ἦλθον εἰς
τὴν Πάτρα, ἐστάθηκν ἐκεῖ μερικὸν καιρὸ, ἔπειτα ὁ Μαυ-
ροκορδάτος ἦλθε, καὶ πρωτοανταμώσαμεν εἰς τὸ Ἄργος.
Ἄφου ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ Ἄργος, ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ
Ἄρχοντες καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίαις καὶ νησιᾶ τῆς
Ἑλλάδος.

Ἰψηλάντης — ἦτον ἓνας ἀνθρωπος σταθερὸς, τίμιος,
ἀνδρεῖος, μικρόνους, κοῦφος, εὐκολοαπάτητος, μικρὸς εἰς τὸ
ἀνάστημα, λιγνός, τὸ ὄνομά του ἐχρησίμωσε πολὺ εἰς
τὴν ἀρχὴν, εἶχε τὴν φαντασίαν νὰ ἦναι ἀρχηγός (κεφαλὴ),
πλὴν τὸ μυαλότου δὲν τοῦ ἔσωνε ἀναλόγως μὲ τὰς πε-

ριστάτεις ὅπου εὐρέθηκε. ἂν ᾔθελε ἔλθει ὁ Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφός του ἠθέλαμεν κάμει δουλιὰ, διατί ᾔθελα τὸν ὑποστηρίξει· ἐγὼ δὲν ἐγύρευα παρὰ ἓνα ν' ἀκουμβήσω ταῖς πλάταις μου, ἐγὼ δὲν ἔκαμνα καπούλι τοὺς Ἄρχοντας, ἐκεῖνοι ἐμένα, καὶ ἔτζι κανένας τρίτος· — δὲν ἐγίνοντο διχόνοιαις. Ἄναγνωσταρᾶς ἦτον μὲ πολὺ νοῦ ἄνθρωπος, ἀλλὰ φθονερός, βαρυκίνητος, παχύς. Ὁ Κρεβατᾶς ἦτον ἄνθρωπος μὲ νοῦ καὶ πολλὰ ὠφέλιμος γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ἐτυμβουλευθήκαμε νὰ κάμωμε Κυβέρνησι· ἐφιλονεικήσαμε κάμποσο, ποῦ νὰ γένη ἡ Συνέλευσις. Τότε ἔκαμαν τὰ στρατεύματα ὅπου ἦταν ἐκεῖ μιὰ ἀναφορά, καὶ μοῦ ἐζητοῦσαν νὰ τοῦ; δώσω τὴν ἄδεια νὰ σκοτώσουν τοὺς προύχοντας· κάποιος τοὺς εἶχε ἐρεθίσει λέγωντάς τους, ὅτι δὲν θέλουν νὰ κάμουν Συνέλευσι, καὶ ἔτζι γελοῦν τὸν Κόσμο· ἐσηκώθηκα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα καὶ τοὺς εἶπα· τί κάμνετε αὐτοῦ; κάμετε τὸν ὄρκο, διότι τοῦτο ἔχουν νὰ σᾶς κάμουν, καὶ ἔπειτα πηγαίνετε εἰς ἓνα μέρος διὰ νὰ ἀρχίσετε τὴν Συνέλευσι· τοὺς ἐπῆρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, ἔκαμαν τὸν ὄρκον, καὶ ἔτζι ἔπαυσε αὐτὸς ὁ χόχλος τοῦ λαοῦ.— Ὁ Λαὸς εἶχε πάντοτε σκοπὸ νὰ σκοτώσῃ τοὺς Ἄρχοντας καὶ κάθε παραμικρὰ αἰτία ἐρεθίζοντο.— Ἐτζι οἱ πολιτικοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Πιάδα (Ἐπίδαυρον), καὶ ἀρχίησαν νὰ κάμουν τοὺς Νόμους, καὶ οἱ Στρατιωτικὴ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ Π. Γιατράκος ἐπῆρε τὸν Κιαιμλίπη καὶ 20 Ζορμπάδαις Λεονταρίταις καὶ Τριπολιτζῶταις. Ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ἄναγνωσταρᾶς, ἦτον ὅλοι ἐκεῖ, καὶ ὁ Γιατράκος μὲ τοὺς Τούρκους ἐπῆγε εἰς τὰ Ἐξχιμίλια, καὶ τ' ἄλλα στρατεύματα ἐπῆγαν μέσα εἰς τὴν χώρα στὴν Κόρινθο, καὶ ἐπολιορκῶσαν τὸ Κάστρο. Μιὰ ἡμέρα

σηκώθηκα και ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐξαμίλια και ἠβρηκα τὸν Κιαμίλπεη, διὰ νὰ γράψῃ ἕνα γράμμα εἰς τὸν Ἐπίτροπόν του και εἰς τὴν γυναῖκά του νὰ παραδώσῃ τὸ Κάστρο· ἢ ἐκεῖνος, δὲν ἔγραφε καθὼς ἔπρεπε, ἢ ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν, δὲν ἐπαράδωσαν τὸ Κάστρο· ἐγὼ τοῦ ἔκαμα χίλιους φόβους, πλὴν ἐστάθη ἀδύνατο. Στὴν Κόρινθο ἐσκότωσε τὸ στράτευμα 20 Τούρκους. Ἦτον μερικοὶ Λαλαῖοι μέσα και Ἀρβανίταις, και ἔβαλα τὸν Καραχάλιο και τοὺς ὠμίλησε μιὰ και δυὸ διὰ νὰ παραδοθοῦν, και ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγον, σήμερον και αὔριο, και ἐπέρασαν 20 ἡμέραις, δικτὶ ἐκαρτέρευαν μεντάτι ἀπὸ τὸν Ὀμὲρ-Βριόνι, ὅπου ἦτον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ἐπήγαιναν ἀπὸ τοὺς Κορινθιοὺς και τοὺς ἔλεγον, μὴν παραδίδεσθε εἰς τὸν Κολοκοτρώνη διατὶ σὰς ἔρχεται μεντάτι, και ὁ σκοπὸς τους ἦτον νὰ φύγωμεν ἡμεῖς, και τότε νὰ μείνουν μονάχοι, νὰ πάρουν τὰ λάφυρα, και ὁ φθόνος ἦτον ἀκόμη. Μετὰ 20 ἡμέρας ἔστειλα τὸν Καραχάλιο και ἐμίλησε τῶν Λαλαίων και ἦλθαν 2 εἰς τὸ κονάκιμου, και τοὺς ὠμίλησα νὰ ἐβγοῦν ἐκεῖνοι, και ἄς μείνουν οἱ ἄλλοι Τούρκοι· και αὐτὸ ἦτον διὰ νὰ κάμω ἀρχὴν, και ἔτζι ἐπῆραν τὰ ἄρματα τους 16, και ἦλθαν εἰς τὸ σπῆτι, και τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ ὄρδι μου. Ἐτραττάραμε και ἔστειλαν, περάσσοντας 5, 6 ἡμέραις ἕνα Λαλαῖο, και ἐκραζαν τὸν Κεχαϊᾶ τοῦ Κιαμίλπεη και τὸν Κατῆ και ἄλλους· δύο ἀξιωματικούς Τούρκους, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὰ ὀνόματά τους· ἐβγῆκαν και ὠμίλησαμεν, τοὺς εἶπα νὰ παραδώσουν τὸ Κάστρο και τὰ ἄρματα τους, και νὰ πάρουν 2 φορεσιαῖς (σκουτιᾶ), και νὰ τοὺς βαρκάρουμε, νὰ τοὺς περάσωμε εἰς τὴν Ρούμελη, ἄλλοι εἰς τὸ Γαλαξίδι και ἄλλοι κατὰ τὸν Σάλωνα· και μ' ἀποκρίθησαν, ὅτι νὰ πάμῃ ἀπάνω νὰ εἰποῦμε και τῶν

ἄλλων καὶ σὰς στέλνουμε ἀπόκρισι—τὴν ἄλλην ἡμέραν
 μᾶς ὠμίλησαν πάλι, νὰ κουβεντιάσωμε μὲ αὐτούς· ἐκί-
 νήσαμε νὰ πᾶμε, καὶ τὸ στράτευμα ἀπὸ τὴν ἀταξίαν του
 ἐκίνησε ὄλο σιμὰ· βλέπωντας τὴν ἀταξίαν αὐτὴ ἐπέσιμωσα
 καὶ δὲν ἤθελπα κανένα κοντάμου· ἐκαβάλικα καὶ ἐ-
 πῆρα τὸν Καπετὰν Ἀναγνώστη Πετιμεζᾶ μονάχον, καὶ
 ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα κοντὰ εἰς τὸ Κάστρο εἰς κάτι Τουρ-
 κομνήματα, καὶ εἶπα οἱ ἀρχηγοὶ νὰ γίνουν 30 νο-
 μάτοι, νὰ ἔλθουν κοντὰ μου, καὶ ἔτζει τοὺς ἔστειλα. Πη-
 γαιάμενος ἐκεῖ, ὅπου εἴμεθα οἱ δύο, ὠμίλησα διὰ νὰ
 καταβοῦν ἀπὸ τὸ Κάστρο νὰ τοὺς εἰπῶ, διατὶ οἱ Τοῦρκοι ἔ-
 στρεξαν καὶ τὴν συνθήκην ὅπου τοὺς εἶχα κάμει ταῖς περα-
 σμέναις ἡμέραις· ἐκατέβηκαν οἱ 4 καὶ ἐκάτζαμεν ἀντάμα,
 τότε ἔστειλα εἰς τὸν Κατῆ (σὰν τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ χέρι
 τούτους) μὲ τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσξ εἰς τὸ Κάστρο διὰ νὰ
 παραδώσουν τὰ ἄρματα τοὺς ὄλοι οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ τὰ βᾶ-
 λουν εἰς ἓνα σπῆτι. Ὁ Κατῆς ἔκαμε λόγον καὶ τοὺς ὠρκω-
 σε εἰς τὴν πίστιν τοὺς νὰ μὴν κρύψουν κανένα ἄρμα, ἀλ-
 λά νὰ τὰ δώσουν ὄλα, καὶ ἔτζει ἐξαρματώθηκαν ὄλοι καὶ
 τὰ ἔβαλαν εἰς ἓνα σπῆτι. Στὴν Συνέλευσιν, ἀφοῦ ἤκουσαν
 ὅτι ζητοῦν νὰ παραδοθοῦν οἱ Τοῦρκοι, ἔστειλαμε νὰ ἐλ-
 οῦν καὶ 5, 6 πολιτικοὶ, νὰ ἔλθουν νὰ παρεσταθοῦν εἰς τὰ
 λάφυρα, καὶ νὰ βγάλουμε καὶ τοῦ Εὐνοῦς. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ
 Σωτῆρ Νοταρᾶς, ὁ Κορίνθου καὶ ἄλλοι· ἦτον καὶ ὁ Πρω-
 τοσύγκελλος τῆς Ἀρκαδίας ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ἔλθει ἐκεῖ ἀπε-
 σταλμένος ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ ὑπογράψουμε τοὺς
 Νόμους, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα, ἐξ αἰτίας ὅπου ἦτον ἓνα Κε-
 φάλαιο ὅπου ἔλεγε, ὅτι· τὸ ἐκτελεστικὸ νὰ τελειῶ νη μίξ
 ὑπόθεσι, καὶ ἐπειτα ἀπὸ 6 ἡμέρας νὰ δίδουν τὴν εἶδησι
 εἰς τὸ Βουλευτικὸ· ὄλοι τὸ ὑπέγραψεν ἔξω ἀπὸ ἐγὼ, τότε

ἐπῆγαν ἴσως, ἔκαμαν ἐξαίρεσι (παράρτημα) ἀπὸ τοῦτο τὸ Κεφάλαιο καὶ ἐτῆι ὑπόγραψα· σὺν ἔβαλα τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσα καὶ ἐξαμαρτώσαν τοὺς Τούρκους, μὴ ὠμίλησαν, ὅτι, τὰ ἔκαμαν ὅλα· τότε ἔδωκα εἰδῆσιν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Συνελεύσεως, καὶ ἐπῆρα 300 ἀπὸ τὰ διάφορα σώματα, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν πόρτα, καὶ ἐσταύρωσα μὲ μία σημαία Ἑλληνική τὴν πόρτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἔμβασα μέσα καὶ ἔβαλα αὐτὴν τὴν σημαία ἀπάνου εἰς τὸ Κάστρο. Τὰ στρατεύματα καὶ ἐγὼ ἐκατεβήκαμε εἰς τὴν χώρα, εἴμεθα 6,000· οἱ Τούρκοι ἦσαν 300· εἰς τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου.

Εἰς τὴν πτώσιν τῆς Κορίνθου ἦσαν, Ὑψηλάντης, Μαυρομιχάλλιδες, Πετμεζιοί, Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης, υἱὸς μου ὁ Γενναῖος, Ἀντώνης Κολοτρώνης, Αναγνωσταρᾶς, Γιατράκος, Κεφάλας, Κολιόπουλος.

Τότε ἦλθε εἰδῆσις ὅτι ἡ ἀρμάδα τοῦ Καπετάν Πασᾶ μὲ 9,000, ἐτράβασε διὰ τὴν Πάτρα· ἀκούοντας αὐτὸ ἔλαβα διαταγὴ καὶ ἐκίνησα εὐθὺς διὰ τὴν Πάτρα, ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διέταξα ταῖς ἐπαρχίαις Τριπολιτζᾶς, Καρύταινας, Φαναριουῦ, Ἀρκαδιᾶς, νὰ τραβίξουν διὰ ταῖς Πάτρας.

Εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ὅπου ἔφθασα, ἐμάθαμε ὅτι ὁ Ἄλῃ Πασᾶς ἐχάθη, καὶ ἔλεγαν μερικοὶ Γερουσιασταὶ, ὅτι, τώρα ὅπου ἐχάθη ὁ Ἄλῃ Πασᾶς οἱ 80,000 ὅπου τὸν ἐπολιορκούσαν θὰ πέσουν εἰς ἡμᾶς· ἐγὼ εἶπα: ἔχει ὁ Θεός. Ἕνας Νικολὸς, Τζανέτος ἀπὸ τὸ Φανάρι εἶπε: ἀξιωθήκαμεν καὶ ἐκάμαμε Γερουσία καὶ Βουλὴ, καθὼς λέγουν τὰ παλιὰ χαρτιά, ἂς χαθοῦμεν τώρα: — Εὖγες σου Κύριε. Διέταξα τὸν Γενναῖο νὰ πάρῃ τοῦ! μισοὺς Τριπολιτζότας, Φαναριώτας καὶ ἄλλους καὶ νὰ τραβίξῃ κοντά. Εἰς

τὴν Βυτίνα, ἔλαβα τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως ὁποῦ ἐπρωτοσυστήθηκε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβα τὸ δίπλωμα τοῦ Στρατηγοῦ. Εἰς τὴν 1 Μαρτίου ἐφθισα εἰς τὴν Πάτρα, ἐπέρασα ἀπὸ Καρύταινα, Πύργο, Γαστοῦνη καὶ Πάτρα· ἐσύναξα 6,000. Ἀρχηγοὶ Ἄ. Ζαΐμης, Κανέλλος Δελιγιάννης, Πετιμεζαῖοι, Σέκερης Τριπολιτζώτης, Λόντος μὲ τοὺς Βοσσιτιζάνους.

2 Μαρτίου διηγήθηκα ὡς τὰ τώρα 1822.

Ἐναντίον τοῦ Ὀμέρ Βριώνη ἐπῆγε ὁ Νικηταρᾶς, καὶ ὁ Ἄχολος.

Ὁ Χάντζος καὶ ὁ Ἰβραήμης Λαλαῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐδόξαζαν τοὺς Λαλαῖους.

Φθάνοντας εἰς τὴν Πάτραν ἐπήγαμε μὲ Καρυτινοὺς καὶ Πυργιώταις ἕως 4,000 καὶ Καλαβρυτινοὺς, ὁ Ζαΐμης, ὁ Λεγουρίτης ἕως 1,000, κ' ἀπὸ τὴν Πάτραν οἱ ντοπικοὶ ὡς 500, καὶ ἦτον οἱ Κουμανιωταῖοι ἐπὶ κεφαλῆς, ἦτον καὶ μὲ 300 Βοσσιτιζάνους ὁ Στρατηγὸς Λόντος εἰς τὰ Σελά κατὰ τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας. Ἐγὼ πηγαινάμενος δὲν ἤξευρα τὸν τόπον τῆς Πάτρας, 28 Φεβρουαρίου, καὶ ἐρχόμενοι ἡμεῖς ἐβγαῖκαν οἱ Τούρκοι ἕως 5,000, ἐβγαῖκαν νὰ λαφυραγωγῆσουν εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ ἔντεσε ἡ ἐμπροστινέλα τοῦ Γενναίου, ἐφθασε καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ τοὺς ἐκυνήγησαν ἕως ἐξω τῆς Πάτρας, καὶ ἀπὸ πίσω ἤρχόμενοι ἐγὼ καὶ ἐμαζωχθήκαμε ὅλοι εἰς τὸ Σπραβάλι, καὶ εὐθὺς ἐστειλα 100 νομάτους καὶ ἐπισαν τὸ μοναστήρι τοῦ Γεροκομιοῦ, τίρο κανονιοῦ ἀπὸ τὴν Πάτραν· καὶ βλέποντας οἱ Τούρκοι ὅτι ἐπίσθηκε τὸ μοναστήρι ἐβγαῖκαν εἰς πόλεμον, νομίζοντας ὅτι εἶναι καθὼς πρῶτα· καὶ τὰ στρατεύματα κινήθηκαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἐγενεῖς ὁ πόλεμος σφοδρὸς

καὶ ἐπήραμε κεφάλια καμιά ὑγδονταριά· ἐμβῆκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μισὴ χώρα (1 Μαρτίου 1822)· μετ' ἐπαράγγελαν νὰ μείνουν εἰς τὴν χώρα, τοὺς εἶπα νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὰ πόστα τους· τὸ μὲν Καλαβρυτινὸ στρατεύμα οἱ 100 ἔμειναν εἰς τὸ Γεροκομιὸ τοῦ Σαΐταγα τὸν λιθὸ, οἱ Τροπολιτσιῶταις 400, Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης μὲ 600 ἔπιασε τὸ Πουρναρόκαστρο ἀποκάτω. Τὸν Γενναῖον μὲ τοὺς Φαναρίτας 300 εἰς τὸ Παλιόπυργο, τοὺς Γαστουναίους τοὺς εἶχα στὴν Ὀβριά· τὸ μὲν δυνατώτερο λοιπὸν στρατεύμα τὸ εἶχα εἰς τὸ Σαραβάλι νὰ δίδῃ μεντάτι. Τὸ Σαραβάλι μακρὰν ἀπὸ τὰ ταμπούρια μισὴ ὥρα, ἀπὸ τὴν Πάτρα τρεῖς κάρτζ. Εἶδαν οἱ Τούρκοι τὰ ὄρδια, καὶ ἀκούοντα ὅτι ἦλθε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ἔστειλαν τοῦ Γιουσοῦφ Πασᾶ, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Καστέλι, ὅτι ἦλθαν πολλὰ στρατεύματα καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Πρὶν κάμωμεν τὸν πόλεμον εἶχε ἔλθῃ ὁ Μιαούλης καὶ ἔκαμε μεγάλη χαλάστρα εἰς τὰ καράβια, καὶ ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν κατὰ τὴν Κωσαντινούπουλι, καὶ τὰ ἐδικάμας ἔμειναν ἐκεῖ ἕως ὁποῦ ἐπήγαμεν καὶ ἡμεῖς κ' ἐκάμαμε τὸν πόλεμον. Ἀναχώρησαν τὰ καράβια, ὁ Γιουσοῦφ Πασᾶς ἔστειλε εἰς τὸν Ἐπακτο καὶ εἰς τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας καὶ τοὺς ἐσῆκωσε ὅλους τοὺς Τούρκους καὶ ἐκίνησε καὶ ἦλθε εἰς τὴν Πάτρα. Οἱ Τούρκοι ἐσυνάχθησαν ἕως 12,000, 9,000 Ἀνατολίταις καὶ 3,000, καὶ εἰς τὰς 9 Μαρτίου ὅλοι ἐκινήθησαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ἐγὼ βλέπωντας ἀπὸ τὸ Σαραβάλι ὅτι ἐκινήθηκε ἀσκέρι πολλὸ, ἐτεμπίχιασα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ κινήθω· οἱ Καλαβρυτινοὶ ὁποῦ ἦταν εἰς τὸ Γεροκομιὸ, καὶ οἱ Τροπολιτσιῶταις εἰς τὸ Σαΐταγα.

Ἐκινήθησαν νὰ πιάσουν τὸν πόλεμον ἕξω ταῖς βάραις, καὶ ἀνοίγωντας τὸν πόλεμον ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ τοὺς

Φαναριώτας, και οί Γαστουναίοι έστειλαν, και από τό όρδι τό δικόμου. Όσο να πάγη τό μεντάτι να τους κάμη βοήθεια έτσακίσθησαν εκείνοι και ό Γενναίος με 600 εκλείσθη εις του Σαίταγα τό λιμό, και οί Τουρκοί ήτον πολλοί και τους εκλειςαν και έπροσπέρασαν οί Τουρκοί κυνηγώντας. ό μ εν Κ ο λ ι ό π ο υ λ ο ς με τό § λοιπό στρατεύμα έπεσε κατά την σταφίδα που ήτον λινοί, και έπιασαν με τους Γαστουναίους, του Κανέλου τό στρατεύμα και των Πατραίων εκόλλησαν εις τό Πουρναρόκασρο, ό δε Ζαίμης έντεσε εκεί με τά στρατεύματα, και τον εκυνήγησαν έως μισή ώρα, και έτράβιξε με όλίγους κατά την ποταμιά κατά τους μύλους, και εγώ ήμουν μοναχός μου, δικτι τό στρατεύμα τό έστειλα όλο, και έντεσε να ήναι και ό Δεσπότης Άρτης από την Δυτικην Έλλάδα και ό Καλαμογδάρτης ό Άνδρίας και ό Γραμματικός ό Μιχαλάκης. Βλέπωντας ότι τά στρατεύματα τά Τουρκικα εκινήθησαν και έπιασαν τό Λινο και τό Μοναστηρι λέγω, αφίνω τά μουλάρια με τον Τσεπχανέ ιδώ, αν τσακίσωμε τους Τουρκους έλατε, αν μās τσακίσουν, φύγετε με τά μουλάρια, και εγώ με του θεου την βοήθεια και την έδική σας πηγαίνω και επήγα μόνος μου χωρις να έχω ουτε ψυχογιόν κοντά μου, και εκίνησα εις ένα κάρτο απήντησα τον γέρο Άναγνώστη Δεχορίτην, τον έστειλε ό Ζαίμης « τρέξε αδελφέ δικτι την έχάσαμε την μπατάλια » και έκαμα σύντροφον τον γέρο αναγνώστην εις τον δρόμο που επήγα εις τον Παλιόπυργον. Απάνω από τον Παλιόπυργο βλέπω ένα Μπαίρακη μικρό, ήτον ό Ευαγγέλης ό Κουμανιώτης με 15, και εκάθοντο και εκανε σείρι τους ώμίλησα και τους ειπα, τί ανθρωποι είσαστε έσεις; και μου αποκρίθησαν— Έλληνες· εγώ τους ειπα

—μὲ γνωρίζετε; εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης, ἐλάτε ἐδῶ· καὶ τότενες ἐφοροῦσα φορέματα κόκκινα καὶ φουστάνελα κόκκινη, καὶ ἐκατέβηκαν καὶ τοὺς ἔβαλα ὀμπροστά, καὶ ἐπήγαινα ἴσια εἰς τὸ κέντρο τῶν Τούρκων, καὶ ζετροπώνοντας Ἕλληνας, ποῦ μὲ ἄκουαν ποῦ ἐπήγαινα, καὶ τοὺς ἔκαμα κάμιξ πενηνταριά, καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς ἓνα π ὅ σ τ ο εἰς τὸ κέντρο τῶν Τούρκων ἐμπρός· τοὺς εἶπα· μπῆχτε τὸ μπαϊράκι ἐδῶ—χανόμεθα—σᾶς γέλω μεντάτι ἐγώ, καὶ ἐγὼ ἐγύρισα καθαλάρης κατὰ τὴν σταφίδα τοῦ Κόλ. καὶ τοὺς εἶπα νὰ πάρουν τὸ μπαϊράκι τους καὶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ ἄλλο τὸ μπαϊράκι. Ὁ Γενναῖος καὶ οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἀποκλεισμένοι. Τηρᾶω ὀμπρός ἀπὸ τὰ μπαϊράκια καὶ ἦτον ἓνα χοριγοκάμινο, καὶ στέλω τὸν Παρασκευᾶ, τοῦ Κολιόπουλου τὸν ἀδελφὸ, μὲ 20 νομάτους νὰ τὸ πιᾶσουν ποῦ ἦταν κάμιξ ἐξηνταριά καθαλαρέοι Τούρκοι νὰ τοὺς ἐμποδίσουν· μοῦ λέγουν χανόμεθα—σύρτε καὶ ἐγὼ ἔχω τὴν ἐγνοιᾶ σας· ὅσο ποῦ δυνάμωσαν τὸ κέντρον καλὰ ἔντεσε ἐκεῖ καὶ ὁ Καραχάλιος καὶ ὁ Ἀγιουτάντες μου Φωτάκος, διατὶ ἐπαρατήνησα τὸν πόλεμο καὶ ἀπὸ τὸ κέντρο δὲν ἤμπορούσαμε ρὰ τοὺς τσακίσουμε τοὺς Τούρκους, ὅμως ἂν τοὺς χαλάσωμε θὰ τοὺς χαλάσωμε ἀπὸ τὰς πτέρυγας· Τότε ἐπῆρα τὸν Καραχάλιο καὶ τὸν Φωτάκο, καὶ ἐπῆγα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅπου οἱ Τούρκοι ἐκρατοῦσαν ἕως εἰς τὴν μάνα τοῦ νεροῦ (τοὺς δύο μόνον). Ἐμπήξα τὴν φωνὴν, ποῦ εἶστε μωρὲ Ἕλληνες; κάτω, κάτω· ἀκούοντες τὴν φωνὴν μου οἱ φευγάτοι κατέβαιναν, ἀφοῦ ἐκατέβηκαν κάτω βάνω τὸ κιάλι, δὲν εἶδα, καὶ ἐφώναζα (τρατήγημα) ἔτσάκισαν οἱ Τούρκοι· χουμοῦν οἱ Ἕλληνες, ἔτσάκισε τὸ πρῶτο τζογ-

κάρι, ὅπου ἦτον οἱ Τούρκοι ποῦ εἶχαν ἀποκλεισμένον τὸν Γενναῖον εἰς τοὺς λινούς.

Καβαλάρης ἤμουν, ἡ τύχη ἦτον καλὴ, ὄχι τὸ ἄλογο, ζωντανούς νὰ τοὺς πιάσωμε. Ἐτσάκισε ἡ πτέρυγα τῶν Τουρκῶν ποῦ ἦτον εἰς τὴν μάνα τοῦ νεροῦ, τοὺς πῆραμε μπλαστούς. Εἰς τοὺς Τριπολιτώταις ὁ Σέκερης ἦτον κουμάντο. Τὸ κέντρο τὸ δικόμου ἐκτύπησε τὸ κέντρον τῶν Τουρκῶν, ἐσκότωσε ἕνα πύμπασιν· οἱ Κουμανιώταις τοὺς κτυποῦν, ἐπῆραμε κεφάλια 250, τί ἐγείναν οἱ λαβωμένοι δὲν ἤξεύρω· καὶ ἐγυρήσαμε ὀπίσω εἰς τὸ καρτέρι τους. Ἀπὸ τότε δὲν ἐξεμάχρυναν πίσω νὰ πολεμήσουν, ἔλεγαν ὅτι ἡ φ ο υ γ ο ύ λ α μ α ς ἦτον στρατήγημα.

Τοὺς πῆραμε ἀπὸ κοντὴ· ὅλημέρα ἐγίνοντο ἀκροβολισμοὶ μὲ ζημία τῶν Τουρκῶν. Ὁ Καραχάλιος ἐλαβώθη εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔδωσε τὸ μπαϊράκι : πηγαίνετε ὀμπρὸς, μοῦ ἦλθε σκοτοῦρ.

Ἡ τροφὴ δλου τοῦ στρατεύματος ἤρχετο ἀπὸ Γαστοῦνη· τόσον τακτικὴ ἦτον ἡ ζωοτροφία, 4,000 σφαχτὰ, 80 κεφάλια γελάδια, ψωμί ἀπὸ τὴν Γαστοῦνη. Ἡ Γαστροῦνη ἦτον μελίσει ἄτρυγο, καὶ μᾶς τὰ ἔστελνε ὅλα ὁ Σισίνης. Ὅσα ἐτρώγαμε τὴν ἐβδομάδα, μᾶς τὰ ἐμβαζαν ὀπίσω καὶ ἦτον πάντοτε οἱ 4,000. Τότε εἶχα γραμμένο εἰς τὴν Ἀρκαδίαν νὰ ἔλθουν. Οἱ Ἀρκαδιανοὶ βάνουν Ἀρχηγὸ τὸν Μῆτρο Ἀναστασόπουλο, ἐκίνησαν 1,200. Ἐκίνησε καὶ ὁ Πονηρός, καὶ ἤθελε νὰ πάρῃ τὰ ἄρματα τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἤθελε νὰ τὰ πάρῃ ἐκεῖνος, καὶ ἀνακάτωσε τὸ σ τ ρ α τ ὸ· ἐν πρώτοις ἐρχάμενοι οἱ Ἀρκαδιανοὶ εἰς τὸ Σαραβάλι ποῦ εἶχα τὸ ὄρδι ἐγὼ· με εἶπε ὁ Πονηρός νὰ τὸν κάμω ἐπικεφαλῆς· δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάμω, νὰ ἐρωτήσω· ἐρώτησα καὶ δὲν τὸν ἐδέχθησαν — τί νὰ σοῦ

κάμω; ἐπῆγαν οἱ Ἀρχαδιανοὶ μόνοι τοὺς καὶ ἔκαμαν ἕνα πάλαιον καλόν, καὶ ἐπολέμησαν ἀνδρειωμένα, καὶ ἐσκότωσαν κχιμιά δεκαριά Τούρκους. 1,200 ἦτον Ἀρχαδιανοί. Ἦτον Παπκτζορζίοι, Γρίτζαλης, καὶ ἄλλοι. Εἰς 15 ἡμέρας ἔφυγαν ὅλοι κρυφίως μπουλούκια μπουλούκια· ἔμειναν οἱ Καπεταναῖοι—ἔπιασα μερικοὺς, τοὺς ἐν-τρόπιασα

Οἱ Ἀρχαδιανοὶ ἀνεχώρησαν, ἔμειναν μόνον οἱ Καπεταναῖοι, καὶ τοὺς ἔδωξα καὶ αὐτούς· ἔλαβα μίαν διαταγὴν ἀπὸ τὸν Μινίστρο τοῦ πολέμου διὰ νὰ περάσω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ στρατεύματα, καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ ἀφήσω 12,000 Τούρκους εἰς τὴν Πάτρα, καὶ νὰ ὑπάγω ἐμπροστὰ· πρέπει πρῶτον νὰ σδύσουμε τὴν φωτιὰ ποῦ εἶναι μέσα, καὶ ἔπειτα νὰ ὑπάγῃς καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ γειτόνου σου· καὶ αὐτὸς μοῦ δευτεροαποκρίθηκε ὅτι, τὸ γράμμα ὅπου μοῦ ἔστειλες δὲν τὸ ἔδειξα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἤθελες κακοπέσει, ὅμως τώρα ἄμα λάβῃς τὴν παρούσα διαταγὴν νὰ ἐκστρατεύσῃς· καὶ ἐγὼ ἄφηκα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὰ στρατεύματα ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τρεῖς ἡμέρας· πηγαίναντες, 5 ὥρας μακρὰ, ἔστειλα εἰδήσεις τῆς Κυβερνήσεως ὅτι πηγαίνω, καὶ ἀπόκρισι δὲν ἔλαβα· ἐγὼ ἐκίνησα· ἕνα τέταρτο μακρὰν ἔλαβα μία διαταγὴ καὶ μοῦ ἔλεγε ὅτι νὰ ἀφήσω τοὺς 80 ἀνθρώπους ὅπου εἶχα μαζὺ καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν Κόρινθο μὲ 5 ἀνθρώπους· ἐγὼ ἐμβῆκα μέσῃ, μοῦ ἔδωκαν ἕνα κονάκι χωρὶς πάτωμα· τὸ βράδυ μᾶς ἄφηκαν ἀπεριποίητους καὶ ἔτσι ἀνεχώρησα, καὶ ἐπῆγα εἰς ἕνα χωριὸν τὴν νύκτα· σὰν μὲ ἄκουσαν ὅπου ἀνεχώρησα, τὸ Βουλευτικὸ μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸ ἄρχησαν νὰ τρώγονται καὶ νὰ λένε ὅτι : ὄχι σεις φταίτε, ὄχι σεις,

καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φερθοῦμε ἔτσι· ἔστειλαν μίαν Ἐπι-
τροπὴν ἀπὸ τὸν Κωλέττην, ἀπὸ τὸν Κορίνθου, τὸν
Σωτῆρ Νοταρᾶ καὶ μέρος Ἰδραίων· ἐρχάμενοι ἐκεῖ τοὺς
ἀπεκρίθηκα ὅτι: σὰν δὲν δέχεσθε ἕνα Στρατηγὸν ὁποῦ
ἔρχεται νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ, ἐγὼ ἀναχωρῶ καὶ πηγαίνω εἰς
τὴν Τριπολιτζᾶ, εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ ὅ,τι ἔχω νὰ εἰπῶ,
θέλει τὸ εἰπῶ εἰς αὐτὴν· ὄχι, μὲ λέγουν, νὰ γυρίσῃς ὀπί-
σω, νὰ προβάλλῃς ὅ,τι θέλεις διατι ἐστάθη ἕνα λάθος
καὶ ἦτον ἔλλειψις κονακιῶν· ἐγὼ ἀποκρίθηκα τοῦ Κω-
λέττη ὁποῦ μοῦ ὠμιλοῦσε ὅτι: νὰ πᾶς νὰ γίνῃς Μινί-
στρος στὰ Γιάννινα καὶ ὄχι ἐδῶ· μοῦ ἔπρεπε ὁ Δεσπότης
ὁ Κορίνθου καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἐπῆγα μέσα, ἕκαμα τὰς
προτάσεις μου καὶ τὰς ἐδέχθηκε ἡ Κυβέρνησις. Τοὺς
ἐπαράστησα ὅτι ἂν περάσω εἰς τὴν Ῥούμελη, οἱ Τοῦρ-
κοὶ τῆς Πάτρας ὁποῦ ἦτον 12,000 θέλει σκορπισθοῦν
εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ τὴν χαλάσου· ἔτσι
ἡ Κυβέρνησις αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκην καὶ μὲ ἔδωσε
νέαν διαταγὴν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰς Πάτρας. Ἐπέρασα
ἀπὸ τὸ Ἄργος, Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Πάτρα
ἀρχὰς Μαΐου. Εἰς τὴν Κόρινθο ἀντάμωσα τὸν Μάρκο
Μπότσαρη, ὁ ὁποῖος ἐπρόσμενε ἐκεῖ διὰ τὴν ἀλλαγὴν
τῆς φαμηλιάς του· αὐτὸς μοῦ εἶπε νὰ ὑπάγω εἰς τὴν
Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μὲ κάμουν ἀρχηγὸν ὄλων τῶν
στρατευμάτων, ἐγὼ τοῦ ἕκαμα· ταῖς ἰδίαις παρατηρή-
σεις, ἐπρόβαλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὑπάγῃ ὁ Μαυρο-
κορδάτος ὁποῦ ἦτον τότε πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ, νὰ
πάρῃ 1,000 τακτικοὺς Φιλέλληνας καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς
τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα· ἔτσι ὁ Μαυροκορδάτος ἐπῆρε τοὺς
τακτικοὺς καὶ Μάρκο Μπότσαρη καὶ ἀπέρασε ἀπὸ τὸ στρα-
τόπεδον τῆς Πάτρας ὁποῦ ἐφρισκόμουν ἐκεῖ· ἀφοῦ ἀπέρασαν

εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, μὲ ἔγραψαν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη καὶ νὰ τοὺς στείλω βοήθεια, καὶ ἀπεφάσισα καὶ ἔστειλα τὸν υἱόν μου Γενναῖον μὲ 200 στρατιώτας διαλεκτοῖς· τότε ὁ Γιατράκος εἶχε ἔλθει ἐκεῖ καὶ τὸν ἔστειλα καὶ ἐκείνον μὲ μιᾶ 40, τοῦ εἶχαν φύγει οἱ ἄλλοι, καὶ τὸν Κανέλο Δελιγιάννη μὲ 200· ἐγὼ ἔμεινα ὀπίσω καὶ ἔφερα στρατιώτας διὰ νὰ ἀναπληρώσουν ὄσους εἶχα στείλει εἰς τὴν Ῥούμελην 6,000 εἶχα ἔδωκα ἀλώνια διὰ ταῖς σταφίδαις, καὶ εἶπα τῶν Ἑλλήνων νὰ τρυγοῦν τὴν σταφίδα, νὰ πάρουν τοὺς κόπους τους, καὶ νὰ ἐβγάλωμε καὶ τὸ ἐθνικὸν δικαίωμα· καὶ ἤρχθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὴν βάλλουν εἰς πᾶξιν. Οἱ Τούρκοι ἐστενοχωρήθησαν πολὺ εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἀπὸ νερὸ, καὶ κατὰ τὸν τρόπο ὁποῦ τοὺς ἐστενοχώρησα εἰς ἓνα μῆνα ἤθελε παραδωθοῦν.

Σκοτωμένοι Τούρκοι εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ πολέμους ἦτον 1,000, καὶ ἄλλοι τόσοι λαβωμένοι καὶ ἀββῶστοι (τὸν Κανέλο τὸν εἶχαν κρυφίως ἀφήσει στρατηγὸν τὸ ἐκτελεστικὸν. — 7 ἢ 8 Μαρτίου ἦτον ὁ πόλεμος ὁ μέγας τοῦ Σαραβαλιοῦ)· ἔστειλα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὴν Καρύταινα διὰ νὰ κάμῃ νέα στρατολογία. Τότε τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν, ἀφοῦ ἀκούσθη ὁ Δράμαλις εἰς τὰ Τρίκαλα τῆς Ῥούμελης, ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πάγῃ ὁ Κρεβατᾶς εἰς τὸ Μιστρᾶ νὰ πάρῃ 1,000 στρατιώτας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· Ὁ Σωτὴρ Νοταρᾶς νὰ πάρῃ τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ ἐκεῖνος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ὁ Ζαῖμης, ὁ Σωτὴρ Χαλαλάμπης μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς νὰ υπάγουν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν Ἀναγνώστην Δελιγιάννη μὲ

200 Καρυτινούς· ἡ διαταγή λέγει ὅτι : ὅποιος παρακοίση καὶ δὲν κινήσῃ μὲ τοὺς Ἄρχοντας νὰ ἦναι τὸ ἕνα τρίτο τῆς περιουσίας τοῦ ἐθνικοῦ· ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρκαδίας μὲ 1,000 Ἀρκαδιανούς καὶ Φαναρίτας νὰ περάσῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ὁ Σισσίνης μὲ ἄλλους 1,000 Γαστουμένους καὶ Πυργιώτας. ἀφοῦ ἔλαβαν τὴν διαταγὴν οἱ Ἀρχοντες, ἔστειλαν εἰς διαφόρους Καπετανέους ποῦ εὔρισκοντο μὲ ἐμὲ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ ὑπάγουν μὲ αὐτοὺς· οἱ Καπετανέοι μὲ ἔδειξαν ταῖς διαταγαῖς τους, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι, δὲν συμφέρει νὰ διαλύσωμε τὴν πολιορκίαν, διότι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐβγουν καὶ θα χαλάσουν ταῖς Ἐπαρχίαις, νὰ ποῦ κοντεῦει νὰ πέσῃ ἡ Πάτρα· αὐτοὶ μὲ ἀποκρίθησαν ὅτι : δὲν ἠμποροῦμε νὰ μείνωμε, διατὶ ἡ διαταγὴ λέγει ὅτι, ἂν δὲν πᾶμε, θὰ μᾶς κυριεύσουν τὸ ἕνα τρίτο τῆς ἰδιοκτησίας μας· τότε ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, ἴσάν εἶναι ἔτσι, δόσετέ μου το διαγράφως, ὅτι ἐγὼ δὲν σῆξ διαλύω, παρὰ φεύγετε σεῖς, καὶ πηγαίνετε στὸ κάλο. Καὶ ἔτσι μὲ τὸ ἕκαμαν διαγράφως. Αὐτὸ ἦτον εἰς τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου· τὰ στρατεύματα ἀνεχώρησαν καὶ ἔμεινα μὲ μόνον 600· οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν καὶ ἐκπῆσαν τὰ κ α ρ τ ἔ ρ ι ἄ μ α ς· ἐγὼ τοὺς ἐκτύπησα ὀλίγο ἔπειτα τὸ μεσημέρι ἐκίνησα διὰ τὸ Γαστοῦνι· ὁ σκοπὸς του; ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ νὰ μοῦ σηκώσουν τὴν δύναμι τὴν Στρατιωτικὴν. Εἰς τὴν Γαστοῦνη, ὅπου ἐπῆγα, ἐφοβήθηκε ὁ Σισσίνης καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὰ σπίτια του μὲ 300· τοῦ ἔστειλα ἕναν ἄνθρωπον καὶ ἤλθε· τοῦ εἶπα· Σισσίνη τοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς μου, νὰ μαζευθοῦμε ὅλο τὸ Στρατιωτικὸ εἰς τὴν Κόρινθο, ἂν ἦναι ἀλήθεια πῶς ἔρχεται ὁ Δράμαλης, νὰ τὸν καρτερέσωμε

εις τὰ Δερβένια καὶ νὰ κυττάζωμε καὶ τὰ πράγματα τοῦ Ἑθνους. Ὁ Σισσίνης ἐσυμφώνησε μαζί καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι εἶμαι ἔτοιμος, καὶ με δευτέραν σου διαταγὴν ξεκινᾶω· ἔστειλα ἐγκύκλιον διαταγὴν εἰς ὄλιγας ταῖς Ἐπαρχίαις Ἀρκαδίας, Φινάρι, Λεοντόρι, Μεσσηνία, νὰ συνάξουν τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐκίνησα διὰ τὴν Καρύταινα· ἡμέρα καὶ νύκτα ἐπεριπάτησα καὶ ἔφθασα εἰς τὴν Δημιτζάνη μαζώνοντας στρατιώτας· φθάνοντας εἰς τὴν Δημιτζάνα ἔρχεται ἓνας ταχυδρόμος με μίᾳ διαταγῇ τοῦ Μινίστρου τοῦ πολέμου καὶ μοῦ ἔγραφε· Γενναϊότατε Στρατηγέ Θ. Κολοκοτρώνη. λαμβάνωντας τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως νὰ κτυπήσης τὴν σιδηροῦν ῥάβδον τὴν συνθισμένην, νὰ συνάξῃς τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν Πάτρα. Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐκακοφάνη πολὺ διατὶ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας, καὶ ὅσο διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Δερβενίων ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα.

Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸ, ὁ ἴδιος Ταχυδρόμος ἔφερεν ἓνα γράμμα τοῦ Κυρ Ἀναγνώστη καὶ τοῦ ἔλεγε· φιλογενέστατε Κυρ Ἀναγνώστη νὰ πάρῃς τὰ στρατεύματά σου καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια, διατὶ ὁ Δράμαλης ἔφθασε εἰς τὰς Θήβας· καὶ ὁ Κυρ Ἀναγνώστης ἦτον εἰς τὰ Λαγκάδια μετ' τὸν δοῦλο του. Ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε τὸν Ῥήγα Παλαμῆδην εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια μετ' 1800 Κορινθίους καὶ Τριπολιτζότας, (καὶ εἰς τὸ Ἄργος· ἐμοίραζαν 8,000 ταῖνια) καὶ 1000 Μανιάταις νεοφερμένοι. Ὁ Λουκόπουλος ἔδωσε 1000 μαχμουτιέδες καὶ τοὺς ἔδωσαν εἰς τοὺς Μανιάταις ὅπου δὲν ἐξεκινούσαν χωρὶς χρήματα. Μετ' 2,000 ἔφθασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἡ Γερουσία εὗρίσκειτο ἐκεῖ· μέρος ἀπὸ τοὺς Γερουσιαστὰς φο-

δούμενοι τὸν ἐρχομὸν μου ἔφυγαν· ἀφοῦ ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔβαλα ἄλλους ἀπὸ ταῖς ἴδιαις ἐπαρχίαις καὶ ἐδυναμώσω τὴν Γερουσίαν· ἡ Γερουσία δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκ φήμης τὸν ἐρχομὸν τοῦ Δράμαλης· ἔβαλα πεζοὺς εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις νὰ ἐτοιμασθοῦν ἔμεινα 4 ἡμέρας εἰς τὴν Τριπολιτζάν· ἤρχοντο ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ μᾶ· ἔλεγαν, ὅτι ὁ Δράμαλης ἔρχεται, καὶ εἰς ἐμένα ὁποῦ μὲ ἄκουαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν μοῦ ἔγραφεν τίποτε ἢ Κυβέρνησις, οὔτε ἔστειλε ταῖς 6,000 σιὰ Δερβένια· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχα εἶδῃσιν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, δὲν ἔστελναν καὶ τὰ στρατεύματα, ἐνόμιζα ὅτι ἦτον ψεύματα ὅλα· ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν μου στέλνω δύο καθολαρέους νὰ πᾶν εἰς τὸν Ἀγιογιώργη καὶ τὸ ὅ,τι μάθουν νὰ μοῦ στείλουν· νὰ πᾶνε στὴν Κόρινθον, σιὰ Δερβένια ἕως εἰς τὰς Θήβας νὰ εὔρουν τὸν Ἰψηλάντη καὶ Νικῆτα, καὶ νὰ μοῦ στείλουν καθαρὰ εἶδησι τί τρέχει. (Εἰς τὸν μῆνα Ἰαννουάριον 1822 ἐβῆκε ὁ Νικῆτας καὶ Π. Ζαφειρόπουλος.)

Ὅσο νὰ πᾶν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀπάντησαν τοὺς Τούρκους καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς πιᾶσουν ζωντανούς, καὶ ἐγύρισαν ἴπισω. Ὁ Ῥήγας ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Δερβένι, κινῶντας οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὰ Μίγαρχ, ἄφηκαν δύο τρεῖς σημαίας καὶ ἔφυγαν χωρὶς νὰ ρίξουν τουφέκι. Οἱ Τούρκοι ἐνόμιζαν, ἀφοῦ εἶδον τὰς σημαίας ἀνοικτὰς, ὅτι ἦτον στράτευμα καὶ ἄρχησαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄεον· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι δὲν ἦτον στράτευμα, οἱ Καθαλαραῖοι Τούρκοι ἐπῆρα· ἀπὸ κοντὰ τοὺς Ἕλληνας· ἄλλοι ἔφυγαν κατὰ τὴν Αἴγινα καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ Σορικό. οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν Ἕλληνας. . .

Ὁ Ῥήγας ἐπῆρε τὸ φέσημα εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἔδωκε τὴν εἶδησι ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὸ Δερβένι μὲ 60,000 ὡσὲν νὰ τοὺς εἶχε μετρήσει· τὸν ἐρώτησαν τί ἔγεινε τὸ στρα-

τευμα ; και τούς ἀποκρίθηκε, ὅτι ὅλοι ἐχάθησαν, μόνον ἐγὼ ἐγλύτωσα. Ἡ Κυβέρνησις εἶχε Φρούραρχον εἰς τὴν Κόρινθον ἕνα Καλόγηρον λεγόμενον Ἀχιλλέα, Διδάσκαλος τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς, και βλέποντας τοὺς Τούρκους ἔφυγε με τοὺς στρατιώτας, ἀφοῦ ἐσκότωσε τὸν Κιαμιλίμπεϊ. Ὁ Δράμαλης ἔστειλε και ἐπίασε τὸ Κάστρο· τότε ἔστειλε 49 Καβαλαρέους νὰ φέρουν τὰ συγχαρίκια εἰς τὸ Ἀνάπλι· τὸ Ἀνάπλι, πρὶν ἕνα μῆνα, εἶχε κάμει συνθήκη με τὴν Κυβέρνησι νὰ δώσουν οἱ Τούρκοι τὸ Καστέλι και δέκα Τούρκους ἀξιωματικούς ἐνέχυρον και ἐδικούς μας 30, και νὰ τοὺς στέλνουν ζωοτροφίας ἕως ὅτου νὰ ἔλθουν τὰ Ἑλληνικά καράβια νὰ τοὺς πάρουν και νὰ βάλουν εἰς τάξιν τὰ λάφυρα. Ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τοὺς Τούρκους ὁποῦ ἔφεραν τὰ συγχαρίκια ἔφυγαν και ἐμβῆκαν εἰς τὰ καράβια (τὸ Βουλευτικό), και τὸ στράτευμα ὁποῦ ἦτον ἐκεῖ συναγμένον διελύθηκε. Οἱ δύο καβαλαραῖοι με ἔδωσαν εἰδήσιον ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκεν εἰς τὴν Πελοπόννησον και ἦλθε στὴν Κόρινθον· δὲν ἤξευραν ἀκόμη ὅτι τὸ Κάστρο ἦτον εἰς τοὺς Τούρκους, και ἐλπίζαμε νὰ τοῦ πᾶμε βοήθεια. Ὁ πεζὸς ἦλθε 1 ὥρα πρὶν νὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος. λαμβάνωντας τὸ γράμμα εἰπήγα εἰς τὴν Γερουσίαν και τοὺς εἶπα ὅτι, νὰ ἔλθουν ὅτοι ἠξεύρουν γράμματα, και ἐτζι ἐγράψαμε ὅλη τὴν νύκτα και ἔστειλαμεν εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίας διὰ νὰ προφθάσουν μίαν ὥραν ἀρχήτερα, διότι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἶπα τῆς Γερουσίας, νὰ σταθῆς ἐδῶ και νὰ μᾶς βοηθᾷ ἀπὸ τροφᾶς και πολεμοφόδια, και ἐγὼ πέρνω τὰ στρατεύματα και πηγαίνω ἐμπρός, και ἂν ἰδῶ ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ βαστάξω, τότε σᾶς στέλνω εἰδήσι και ἀναχωρεῖτε και ἐτζι ἐβάσταξαν τὴν θέσι. Τὴν αὐγὴν ἔβαλα λόγο εἰς τοὺς στρα-

τιώτας και τούς εἶπα· Ἕλληνες μὴ φοβείσθε! ἔμεῖς ἐσκοτώσαμε τόσους Τούρκους ἐντόπιους, και τούτους ἔτσι θὰ τοὺς κίμωμε· δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ Τούρκοι ὄσους τοὺς λέγετε· νὰ ὑπάγωμε νὰ σκοτωθῶμε μακρὰν ἀπὸ τὰ παιδιάμας και ταῖς φαμελιαῖς μας· μὴν πέρνετε μαζὺ σας οὔτε μουλάρια, καπόταις, ὄλα μᾶς τὰ φέρνουν ἐκεῖ-οι. Ἐδιώρισα τὸν Κολοσιόπουλο και Ἀντώνη Κολοκοτρώνη μὲ 1700 νὰ τραβιξοῦν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον και νὰ ὑπάγουν ἀντίκρου νὰ ρίξουν δύο τρεῖς μπαταριαῖς, νὰ ἀκούσουν οἱ Ἕλληνες ὅπου ἦτον εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου και νὰ ἐνθαρρυνθοῦν· ἔλπιζα ὅτι τὸ Κάστρο ἐβάσταγε ἀκόμη ἰβάσταξα μόνον 300 και ἐκίνησα διὰ τὸ Ἄργος ὅπου ἤξευρα ὅτι ἦτον ἐκεῖ 5, 6 χιλιάδες στρατιώτες και νὰ τοὺς πάρω και νὰ ὑπάγω ἐμπρὸς εἰς τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Δερβένια. Ἐρχοντας εἰς τὸ Παρθέσι ἀπάντησα τὸν Ρίγα μὲ τὸν Κολιὸ τὸν Δαρειώτην· τοὺς ἐρώτησα τί ἤξεύρουν και αὐτοὶ μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐμβῆκαν 60,000 Τούρκοι μέσα, ὅτι μόνον αὐτὸς ἐγλύτωσε τὸν ἐμάλωσα, και τοῦ εἶπα· νὰ μὴ ματαειπῆς τέτοια λόγια εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· αὐτὸς μόλις ἐπῆγε στὴν Τριπολιτζᾶ ἔδωσε τὴν εἶδισι και ἐφυγε ὄλος ὁ Κόσμος ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, μόνον ἡ Γερουσία ἔμεινε. Οἱ στρατιώταις ὅπου εἶχα μαζὶ, ὡς ἂν ἤκουσαν αὐτὰς τὰς εἰδήσεις, εἰδείλισαν, και διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω ἀρχισα και ἐτραγοῦδαγα· παρακάτω ἀπάντησα τὸν Λυκοῦργον Κρεστενίτη μὲ 15 καὶ τοὺς εἶπα· ποῦ πηγαίνουν, και αὐτοὶ· πηγαίνουν εἰς τὸν Πύργον και πάλιν ἐρχονται· Οἱ Μανιάταις ἐγδυσαν τὸ Ἄργος και ἐφυγαν· τοὺς ἀπαντάω εἰς τὸν δρόμον· τοὺς ἐρωτάω ποῦ πηγαίνουν, και αὐτοὶ μοῦ ἔλεγον· ὅτι ἔχομεν ἀρρώστο, και πᾶμε και γυρίζομε· τοὺς ἔλεγα· τὸν ἀρρώστο τὸν πᾶσι ἕνας δύο

ὄχι τόσοι· εἰς τὸ Ταβούλι ἀπάντησα τὸν Ὑψηλάντην, τὸν Κρεβατᾶ, τὸν υἱὸν μου Πᾶνο ὁποῦ ἦτον μετὰ τὴν Γερουσία, τὸν Μαυρομιχάλη· τοὺς ἐρωτῶ ποῦ πᾶτε; τοὺς εἶδατε μετὰ τὰ μάτια σας τοὺς Τούρκους; ὄχι· μᾶς εἶπαν πῶς ἐμβῆκαν 50 Καβαλαραῖοι εἰς τὸ Ναύπλιον· εἰσεῖς ποῦ πᾶτε; ἔχομε κανένα Κάστρο νὰ ἐμβοῦμε; ἔχομε καμμίαν δύναμιν νὰ τραβιχθοῦμε καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ Τούρκοι νὰ σκλαβώσουν τὸν Κόσμον; καὶ ἔτσι τοὺς ἐκράτησα.

Ἐκραζα τότε τὸν Πέτρο Μπαρμπιτζιότη καὶ τὸν Θεόδωρῆ Ζηχαρόπουλο καὶ τὸν Ἀντώνη Κουμουστιώτη, καὶ τοὺς λέγω: νὰ πᾶτε νὰ μοῦ πιάσετε τὸ Κάστρο τοῦ Ἄργους μετὰ 100 ἀνθρώπους διαλεκτοῦς, καὶ πιάνοντας τὸ Κάστρο, νὰ κάμετε φανό, ὅτι ἐπιάσαν τὸ Κάστρο· μετὰ ἀπεκρίθησαν ὅτι πᾶμε, μὰ χανόμεθα· τοὺς εἶπα: πηγαίνετε καὶ ἐγὼ σᾶς πέρνω εἰς τὸν λαιμόμου, καὶ ἔτσι ἐπῆγαν καὶ ἔλαμν τὸν φανό. Εὐθὺς στέλνω τὸν Πᾶνο μετὰ 150 στρατιώτας νὰ υπάγῃ νὰ πιάσῃ τοὺς Μύλους καὶ νὰ εἰσδοποιήσῃ τὰ καράβια τῆς πεθερᾶς του νὰ πλησιάσουν κοντὰ, καὶ ἂν τὸν εὖρη πόλεμος νὰ τὸν βοηθίσουν μετὰ τὰ Κανόνια· Τρεῖς ἡμέρας ἐκαθίσασμεν εἰς τὸ Ἀγλαδόκαμπον, καὶ ἐγράψασμεν νὰ ἔλθουν στρατεύματα· ἦλθαν οἱ Ἀγιοπεριῖται μετὰ τὸν Ζαχειρόπουλον καὶ Μιστριώταις καὶ ἐγινήκχημε ὡς 1, 000. τότε εἶπα τοῦ Πετρόμπεη καὶ τοῦ Ὑψηλάντη νὰ πᾶν νὰ πιάσουν τοὺς Μύλους καὶ νὰ στείλουν βοήθεια εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ νὰ τραβίξω κατὰ τὴν Κόρινθο, νὰ ἰδῶ πόθεν πηγαίνουν οἱ Τούρκοι, καὶ ἐγείναν 2 κολόνας, ἡ μία νὰ υπάγῃ κατὰ τὰ Βασιλικά καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ Ἄργος. Ἐπῆγαν εἰς τοὺς Μύλους· ὁ Πᾶνος, ὁ Μπεϊζαντὲ Γεωργάκης, ἐπῆγαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἄργος· ἐγὼ ἐτράβιξα διὰ νὰ υπάγω εἰς τὴν Κόρινθο· ἤρθηκα τὸν

Κολιόπουλο εἰς τὸ Σκηνοχώρι· ὁ Ἀντώνης ἦτον εἰς τὸν Ἅγιο-Γεώργη· οἱ Τούρκοι ἄρχησαν νὰ καταδιώκουν εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ Τούρκοι μὴν εὐρίσκοντας ἐναντιότητα ἐξελώνονται. Ὁ Κολιόπουλος ἀπαντᾷ εἰς τὸ Χαρβάτι μετὰ τοὺς Τούρκους, ἐσκότωσαν 20, Ὁ Κολιόπουλος μονομαχεῖ μ' ἓναν καβαλάρη καὶ τὸν φονεύει· τότε ἐγύρισε εἰς τὸ Σκηνοχώρι, ἐκατέβηκαν καὶ ἀπὸ τὴν Κάστρο τοῦ Ἄργους μερικοὶ, καὶ ἐπολέμησαν μετὰ τοὺς Τούρκους ποῦ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ ἐσκοτώθηκαν καμιὰ δεκαεῖς, Μανιάταις καὶ Πελοποννήσιοι. — Οἱ Κουμουτουρέοι, ὁ Σισίνης, ἔμειναν ὅσοι ἦτον μετὰ τὸν Μπέη. ὁ Ἀντώνης ἐκαρτέρησε εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο τοὺς Ἰούρκους στὴν Κόρινθο καὶ ἐσκότωσε 17. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγαν 2,000 καὶ τὸν ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἐδιώξαν καὶ ἐκίψαν σπῆτια.

Ἐγὼ, σὰν ἔστειλα τοὺς ἄλλους νὰ πᾶνε εἰς τοὺς Μύλους, ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Σκηνοχώρι, καὶ ἐπῆγα καὶ πύρα τὸν Κολιόπουλο, καὶ μοῦ εἶπε τὸν ἀναχωρισμὸν τοῦ Ἀντώνη ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐκίνησα νὰ πάγω στὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ πηγαϊνάμαιος εἰς τὸ Μαλανδρίνο, πύρα δέκα Καβαλαρίους Τούρκους, καὶ βλέποντάς μας ἐκλείσθησαν εἰς ἓνα σπῆτι· δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδοθοῦν, τοὺς ἐκάψαμεν. Ἐνας στρατιώτης ἐπίασε τὸ τουφέκι ἐνὸς Τούρκου ἀπὸ τὴν θύραν, τοῦ τὸ πῆρε. Τραβῶ καὶ πάγω εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸ χωρὶν ἦ·ον γεμάτῳ ἀπὸ λάδι κτλ. Τὸ ἐπίασα, ἐγνάντρευσα καὶ εἶδα, ὅτι ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐκίνησαν τὰ Τούρκικα στρατεύματα διὰ τὸ Ἄργος καὶ Ἀνάπλι· ὅταν ἐκατέβηκαν οἱ Τούρκοι, ἐπῆγαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ παλιόκαστρο τοῦ Ἄργους, καὶ οἱ Τούρκοι ἦτον δύο Πασάδες.

Οἱ Πασάδες ἔλεγαν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι ἐδῶ εἶναι τὸ βίος τοῦ Κόσμου, τὸ Ἀνάπλι τὸ ἔχομε, τὰλλα τὰ πέρνομε ὄλα· τὸ πολιορκησαν. Ἦτον συναγμένα στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους ἕως 5,000. Ὁ Κολιόπουλος ἦτογ κ λ ε ι - σ τ ὀ ς εἰς τὸ παλιόκαστρο μὲ Φαναρίτας καὶ Καρυτινοῦς, μὲ τὸν Δημητράκη τὸν Δελιγιάννη. Μοῦ γράφουν ἕνα γράμμα· ὅτι νὰ φθάσω, διατὶ ἐκλείσαν τὸ κάστρο καὶ δὲ ἔχουν προβεζιό· τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔκαμαν ἀρχηγὸ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἄντωνάκη Μαυρομιχάλη, τοῦ στρατεύματος ποῦ εἶναι ε' τοὺς Μύλους· Σὰν τὸν ἔκαμαν Ἀρχηγόν, ἠθέλησαν νὰ κάμουν ἕνα πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ τὸν Κολιόπουλον δὲν τὸν ἐτεμπύχισαν ποῦ ἦτον εἰς τὸ πλευρὸ τους, καὶ ὁ πόλεμος ἐπιάσθη σὴν ἄκρην τὰ ἀμπέλια, καὶ ἐβγήκαν Τούρκοι 10,000 Καβαλαραῖοι καὶ ἐτζάκισαν τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐχάθησαν 150 Ἕλληνες. Σὰν ἔχασαν τὴν μπατάλια, μοῦ στέλνουν ἕνα γράμμα καὶ μοῦ λένε· ἂν τρώγω ψωμί νὰ τὸ ἀφήσω, νὰ τοὺς βοηθήσω — Ἦμουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον—διατὶ ἡ πατρίς ἐχάθη. Δὲν ἔλειψα εὐθὺς νὰ κινήσω μὲ 100 στρατιώτας καὶ τὸν Ἄντωνή Κολοκοτρώνη τὸν ἀφήνω στὰ Δερβενάκια μὲ καμιά χιλιάδα. Πηγαινάμενος εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους πῦρα ὄλους τοὺς στρατιώτας λυπημένους ἀπὸ τὸν πόλεμον τῆς ἄλλης ἡμέρας ποῦ ἐχάθησαν στρατιώταις· δὲν ἔλειψα νὰ τοὺς ἠμιλήσω καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω, ὅτι ἂν οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν 150, ἡμεῖς χιλιάδες, καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοὺς εἶπα καὶ ἐμψυχώθηκα· τοὺς ἐμάλωσα πολὺ μὲ τὴν ἀταξία τοῦ πολέμου ὅτι δὲν ὠμίλησαν καὶ τοῦ Κολιόπουλου. Ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Κρεβατᾶς ἦτον εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς (Μύλοι Ἀργίτικοι, μύλοι Ἀφεντικαὶ διαφορῆ). Τὴν

άλλην ημέρα επλάκωσαν 1200 Ἀρκαδιανοί. Οἱ Τούρκοι ἐβρίχταν βόμβαις ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ἔβαναν 2 κανόνια ἀπὸ μία ῥάχη καὶ ἐπολιορκοῦσαν τὸ παλιόκαστρο. Οἱ κλεισμένοι δὲν εἶχαν τίποτε μέσα καὶ ἦτον στενοχωρημένοι. Στὰς 20 τοῦ Ἰουλίου στὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Ἡλίας, ἔκραξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους καὶ τοὺς ὠμίλησα 2 ὥραις: νὰ πολεμήσωμε, νὰ βγάλωμε τοὺς κλεισμένους, οἱ Τούρκοι εἶναι ὅλοι σαβοῦρα.

Ἀπεφάσισα νὰ κτυπήσωμε τὸ βράδν ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς τοὺς Τούρκους, διατι δὲν ἤμποροῦσε νὰ πάγη ἄνθρωπος νὰ τοὺς ἰδῇ ἀλλ' ὅ,τι ἔκαναν τὴ σινιάλα. Τότενες διατάττωταῖς ἐπαρχίαις νὰ κτυπήσουν τὸν ἐχθρὸ εἰς τὴν θέσι καθεμιὰ ποῦ εἶχε. Τόσο καὶ τὸν Κολοῖο-πυλο καὶ τοὺς Ἀρκαδιανούς: τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ κέντρον νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους ὅπου εἶχαν τὰ κανόνια, καὶ οἱ Ἀρκαδιανοί, καθὼς ἐπῆγα τὸ βράδν καὶ ἐκτύπησα ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς, ἐπῆγαν καὶ ἐχάλασαν μὲ τὰ πόδις τὰ ταμπούρια. Ἀναχωροῦν πάλιν διὰ νυκτός, διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐκινήθησαν. Ἐκεῖνοι ξμειναν ἀκόμη κλεισμένοι εἰς τὸ παλιόκαστρο. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἐστενοχωρήθηκα διὰ τοὺς μέσα, νὰ μὴ βλαφθοῦν ἕκαμα ἓνα στρατήγημα: νὰ πᾶμε ὅλοι ὀλοτρόγυρξ ν' ἀδιάσωμε ἀπὸ δύο τουφέκια, νὰ κάμωμε φανὸ καὶ ἐκεῖνοι νὰ κάμουν τρόπον νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο. Ἐτζι ἐζυγώσαμεν κοντὰ, ἐκεῖνοι ἐβγῆκαν τότε ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο καὶ ἄρθηκαν μέσα ἓνα ἄσκι τυρὶ, καὶ ἐβγῆκαν ὅλοι εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἄργους ὑγιεῖς. Τὴν αὐγὴν μβαίνουν οἱ Τούρκοι στὸ Κάστρο καὶ δὲν εὔρισκαν οὐδέν. Αὐτοὶ (οἱ δειλοί μας) εἶπαν ὅτι ἀναχω-

ρήσαμεν τὰ στρατεύματα τὴν αὐγὴν Ἐγαίνου καμιὰ δεκαριὰ χιλιάδες καβαλαραῖοι καὶ Ἐγαίνου εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους νὰ ἰδοῦν. Βλέπωντας ἡμεῖς τὴν Καβαλαρία, ἐγὼ ἔκαμα τοὺς ἴδικούς μου κολόνα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λόφου καὶ ἠκατέβηκαν καμιὰ 20 Καβαλαραῖοι καὶ ἔκαμαν ἀκροβολισμούς εἰς τοὺς κάμπους, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν νὰ ἰδοῦν, ὅχι νὰ κάμουν πόλεμο. Ἐγύρισαν εἰς τὰ ἀμπέλια, ὅτι ἦτον προβαλμένα τὰ σταφύλια καὶ ἐπῆραν. Δίδαζεν τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀφεντικούς νὰ πιάσουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἀνάψῃ ἀπὸ καθένας 20 φωτιαῖς, καὶ τὸ τριπολιτζότικο τὸ ἔβαλα ἀντίκρου εἰς ταῖς βράχαις νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιο. Ο Κολιόπουλος μὲ τὸ στρατεύμα του νὰ πιάσῃ τὸ Σκηνοχώρι ἀνάμεσα εἰς ταῖς δύο Δημοσιαῖς ποῦ πᾶνε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Βλέπωντας οἱ Τοῦρκοι ὅτι τύσαις φωτιαῖς ὄλο-τρόγυρα, ἀπεφάσισαν ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ περάσουν διὰ Τριπολιτζᾶ· εἶχαν ἔλλειψι ἀπὸ τροφᾶς, διότι ὁ Τζόκρησ εἶχε κάψει ἔμπροσθήτερα τὸν κάμπου τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἐκαμαν συμβούλιο νὰ γυρίσουν πῖσω στὴν Κόρθο, νὰ ἀπεράσουν στὴν Βοστίτζα, νὰ πᾶνε στὴν Γαστούνη διὰ τροφᾶς, διότι δὲν εἶχαν. Ἐγὼ ἔκμα Συνέλευσι μὲ ὄλους τοὺς ὀπλαρχηγούς εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους, τοὺς εἶπα· οἱ Τοῦρκοι θε νὰ γυρίουν ὀπίσω κατὰ τὴν Κόρθο· τὸ βλέπουν, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ δὲν ἠμποροῦν νὰ περάσουν, μόνον σταθῆτε ἐδῶ νὰ πάγω νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, διατι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἀπεράτουν. Ἀφίνω τὸν Γατράκο τὸν Π. εἰς τὰ σώματα ὅπου ἦτον εἰς τοὺς Μύλους, καὶ αὐτοὶ δὲν ἤθελαν, ἔλεγον νὰ κάτzw ἐγὼ, τοὺς ἔλεγα νὰ πάγουν αὐτοί. Ἀναχώρησα ἔπερ βίας νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, ἀπὸ ἐκεῖθε ἡμουν βέβαιος ὅτι θὰ

περάσουν και ὄχι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἔλεγε ὁ Π ε τ ρ ὀ μ π ε η ς, πάγει κλέφτης εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἀνεχώρησα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο· σταῖς 26 τοῦ Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς ἀγίας Παρασκευῆς εἶχε τὴν αὐγὴν ὁμιλήσει ἡ βάρδια τοῦ Ἄντωνη μὲ 300 νομάτους· οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες. Τῆς εὐθὺς ὀρδινάρησα ἐγὼ εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο νὰ μαζώξουν ὄλαις ταῖς ζωοτροφίαις εἰς 4 σπήτια οἱ Τζαουσάδες, ὅπου εἰάν ἰδοῦν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες, νὰ σᾶς κάμω σενιάλι νὰ κάψετε ταῖς τροφαῖς καὶ νὰ μὴν τὰ λάβουν οἱ Τοῦρκοι· ἐγὼ ἐπῆρα τὸ λοιπὸ στρατεύμα καὶ ἐπίασα τὸ Δερβενάκι. Ὁ Νικήτας καὶ ὁ Παπαῦ-Φλέσσας καὶ ὁ Ἰψηλάντης μὲ 500 στρατιώτας τοὺς εἶχα βάλει καὶ εἶχαν πιάσει τὸ Κινάρι, χωρὶὸ δυνατὸ εἰς τὸν δρόμον τῶν Κορινθίων. Οἱ Τοῦρκοι, ἡ ἔμπροσθέντα ἔφθασε εἰς τὸν Ἄντωνη καὶ καθὼς εἶδε τοὺς Ἕλληνας ἐμπρὸς, ὠμίλησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τοὺς ἀφήσουν τὸν δρόμο, διατὶ θὰ ἀπεράσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ῥόιμελη στὴν Πατρίδα μας· ἐγὼ ἔστειλα πεζὸ νὰ πάγη εἰς τὸ Σκηνοχώρι· ποῦ ἦταν ὁ Κολοϊόπουλος, νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς δώσῃ βοήθεια· ἀπὸ ἐκεῖ ἦτον ὥραις 6, ἀπὸ τὸ Δερβενάκι ἕως τὸ Κινάρι ὥραις 2, ὅπου ἦτον ὁ Νικηταρᾶς, ἦταν καὶ ἀπὸ τὸν ἄγ.-Γεώργη, ὁ Παπαῦ-Νίκας ἀπὸ τὴν Κόρινθο μὲ τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα εἰς ἓνα χωριὸ στὴ Μάγχα. Ἔστειλα καὶ εἰς ἐκείνους νὰ ἔλθουν μιντάτι. Ἐγὼ πηγαϊνάμενος εἰς τὸ Δερβενάκι ἐκλεξα 800 στρατιώτας εἰς τὸ Γελέκι, καὶ τοὺς ἔκαμα 4 κολόναις, καὶ τοὺς ἐκατέβασα κάτω ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πόστο ὅπου ἔκρατοῦσα εἰς τὴν Ῥάχη, καὶ ὁ Ἄντωνης ἔκρατοῦσε τὸ κεφάλι, ἦτον ὀμπροστὰ· καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐβγαίνανε ἀπὸ

τὸ Κάστρο καὶ οἱ ἔμπροστινοὶ ἐκαρτεροῦσαν νὰ συναχθοῦν ὄλοι. Ὅσο νὰ συναχθοῦν οἱ Τούρκοι, ἔβαλα ταῖς σημαίαις καὶ τὰ ζῶα καὶ καπόταις, τὰ ἔβαλα ὄλα εἰς μίαν ῥάχην, διὰ νὰ νομίσουν, ὅτι ἐκεῖ εἶναι οἱ πολλοὶ στρατιώταις καὶ νὰ κίμουν κάτω, νὰ μὴν ἔλθουν ἐπάνω μας καὶ μᾶς χαλάσουν. Ἐγὼ ἐστεκόμουν μὲ 10 ἀνθρώπους στὴν κορφή· οἱ ψυχογοὶ μὲ τὰ μουλάρια ἀράδα. Τοῦ δὲ Νικητὰ ὁ παζός τοῦ εἶπε, ὅτι ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι, καὶ ὄχι ὅτι ἔρχονται ν' ἀπεράσουν εἰς τὸ Δερβενάκι. Οἱ Κορίνθιοι ἐσκόρπισαν. Ὁ Κολ. β ὤραις ἀλίργα· ἐνύκτωσε ἕως νὰ πάγη ἐκεῖ ὁ παζός. Σταῖς 3 ἡ ὥρα συνάχθησαν ὄλοι οἱ Τούρκοι, καὶ οἱ Πασάδες ἦτον στὴν ἴπισω μεριά. Οἱ δὲ 6 χιλιάδες, ποῦ ἦταν εἰς τοὺς Μύλους, δὲν εἶχαν βάρδια διὰ νὰ ἰδοῦν ὅτι ἄδαιασε τὸ Ἄργος νὰ ἔλθουν ἀπὸ κοντά. Οἱ 4 κολόνες τοὺς εἶχα τεμπίχι νὰ μὴ κίμουν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, παρὰ ἀφοῦ ἀκούσουν τὰ 10 τουφέκια, καὶ ἐτζι ἐστέκονταν. Οἱ Τούρκοι σὰν ἐσυνάχθησαν ὄλοι, διέταξε ὁ Πασᾶς νὰ κινήσῃ ἡ ἔμπροστέλα, καὶ ἐτζι οἱ Τούρκοι ἐξεκαθάλικαν διὰ τὸν τόπο, καὶ ἐκίνησαν μὲ τὰ πόδια· καὶ ὁ Ἀντώνης ἦτον ταμπουρωμένος. Ὁ Ἀντώνης ἐκτύπησε ἀφοῦ ἐφθασαν 100 βήματα οἱ Τούρκοι, καὶ ἐκράτησαν καμιὰ δεκαριὰ Τούρκους· ἐκεῖνοι ἔδωσαν ταῖς πλάταις καὶ ἔκαμαν κατὰ τὸν ἅγιον Σώστη, καὶ ἐκεῖ εἶναι βεῦματα, καὶ ἐπῆρε τὸ ἀσκέρι τὸ Τούρκικο ταῖς ῥάχαις. Ὁ Ἀντωνάκος δὲν ἔπεσε κοντὰ εἰς ἐδαύτους, πέρνει ἕνα μπαῖράκι μὲ 30 νομάτους καὶ πέφτει εἰς τὸν ἅγιον Σώστη ἔμπρός, οἱ Τούρκοι ἐγένικαν τρεῖς κολόνες, μία ὀπίσω, οἱ Πασάδες, μία στὴν μέση, ἡ ἄλλη κατὰ τὸν Ἀντωνάκη, ἕως 10,000 ἐκί-

νησαν κατά τὸν Ἀντωνάκη, οἱ 30 ἐσκότωσαν πολλοὺς, δύο μόνον ἐσκοιώθηκαν, ἀνέψια μου.

Οἱ Τοῦρκοι ὅσοι ἔμειναν ἐπέρασαν κατὰ τὴν Κορτίσσα καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν στάσι. Ἀκούοντας ὁ Νικητάς, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Φλέσσας ἔφθασαν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη καὶ ἔπιασαν τὸν δυνατώτερον τόπον εἰς τὸν Ἅγιον-Σώστην. Τὸ μεσιχνὸν στράτευμα ὅπου ἐσκότωναν οἱ Ἕλληνες ἔδωκε νὰ περάσῃ καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἔπεσαν εἰς τὸν Νικητά, ἐκεῖ ἐσκότωσαν ἕως 1,000· ἐπέρασε καὶ αὐτήν ἡ κολόνα κατὰ τὴν Κουρτίσσα καὶ ἔσμιξε μὲ τοὺς ἀλλουνοὺς· οἱ δὲ Πασάδες ποῦ ἔμειναν ὀπίσω, ἐνύκτωσε καὶ δὲν ἤμποραγαν ν' ἀπεράσουν. Ὁμίλησαν τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς εἶπαν: ποῖος Καπετάνιος ἔμπροστά; ἀποκρίθηκε ἕνας πακᾶ; ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ὁ Κολοκοτρώνης εἶπαι· ἀποκρίθησαν οἱ Πασάδες: νὰ κάμωμε μπέσα νὰ ἀπεράσωμε καὶ τοῦ δίνομε ὅ,τι ζητήσῃ· καὶ τότενες ἔστειλε ὁ Παπαῖ-Δημήτρης ἕναν ἄνθρωπον νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ· λαμβάνοντας τὴν εἰδησι, καὶ ἐκίνησα νὰ ὑπάγω· εἶχα γὼν νουν μου νὰ τοὺς χασομερήσω ὥστε νὰ ἔλθῃ τὸ πρῶτ, νὰ τοὺς χάσωμε· μέσα εἰς τὸ στράτευμα εἶχαμε καὶ μερικoὺς καθαλαρέους, ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Σπλιωτόπουλος καὶ ὁ Βούλγαρης ὁ Κότζος, καὶ ὁ Κωστ. Ἀναστασόπουλος, καὶ ἄλλο ἕνα ἀνιψίδιμου· Ἐκεῖνοι ἐκίνησαν οἱ Πασάδες βλέποντας καθαλαρέους δικoὺς μας, ἐνόμισαν ὅτι ἔχομεν καθαλαρία πολλή· γυρίζουν πᾶνε γὴν Τύρινον, ἀφίνουν ὅ,τι εἶχαν, ἐνύκτωσε, τὸ μπουχὸ τοὺς ἐβλέπαμε. Ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολοῖόπουλος μὲ 2,000 μὲ τὸν Δημ. Δελιγιάννην καὶ μὲ τοὺς Φαναρίταις.—Οἱ ἐδικοίμας ἔπεσαν στὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς λόγκους. Οἱ Τοῦρκοι ὅπου ἦτον εἰς τὴν Κουρτίσσα ἐδοξίμασαν νὰ μάθουν τί ἔγειναν οἱ Πασάδες; καὶ ἐκί-

νησαν 1,000 νὰ ἔλθουν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη· τοὺς ἐκαρτέρεσαν εἰ ἴδιοί μας, τοὺς ἐρρίζαν μία μπαταρία τουφέκια, τοὺς ἴπισοδρόμησαν. Οἱ Πασάδες ἐπῆγαν, ἐσταθήκαν εἰς τὴν Τύρινθο, εἰς τὴν Γλυκιά, καὶ ὁ Νικήτας ἐτραβίχθηκε μὲ τὸν Παππᾶ Φλέσσα στὸ Ἁγιονόρι, πρῶτα ἦταν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη.—Τὸ Δερβενάκι εἶναι πλευρᾶ ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος τὸ μνημα.—ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολοϊόπουλος καὶ ἐγενήκαμε ἡμεῖς 4,000 εἰς τὸ Δερβενάκι. Ὁ Γιατράκος μὲ τὸν Τζώκρη ἦλθαν εἰς τὸ Δερβενάκι, τοὺς λέγω· ποῦ εἶναι τᾶλλα στρατεύματα; — εἶναι εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἔως εἰς τοῦ Χαρβάτη· τοὺς εἶπα· οἱ Πασάδες ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν Τύρινθο ταχυὰ θὰ ἐκστρατεύσουν διὰ τὴν Κόρινθο, μόνον ἐσεῖς νὰ πάρετε τὰ στρατεύματά σας καὶ νὰ πάτε εἰς ἓνα χωριὸ εἰς τὸν δρόμον ποῦ πηγαίνει ἀπὸ τὸ Ἁγιονόρι εἰς τὴν Κόρινθο, καὶ νὰ σταθῆτε ἐκεῖ νὰ βάλετε Καραοῦλι νὰ μὴν ἔπεράσουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Ἁγιονόρι· ἂν ἔλθουν κατ' ἐμᾶς, νὰ ἐλθοῦτε ἀπὸ πίσω, καὶ ἡμεῖς τοὺς καρτεροῦμεν ἐμπρός· — ἐσεῖς ἔρχεσθε ἀπὸ πίσω, σὰν προσπεράσουνε κατὰ ἡμᾶς — διὰ νὰ πιάσωμε τοὺς Πασάδες ζωντανούς· ἂν κάμουν κατὰ ἡμᾶς, νὰ μᾶς κάμετε σενιχλὸ νὰ ἔλθωμε κατὰ ἡμᾶς βοήθειά σας. Αὐτοὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ στρατεύμα, καὶ τὸ στρατεύμα ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀρεντικούς (ὁ Γιατράκος ὡς φαίνεται τοὺς παρεζίνησε νὰ φύγουνε). Ὁ Γιατράκος, σὰν ἀνεχώρησε τὸ στρατεύμα, δὲν μοῦ τὸ ἐμήνυσε, ὅμως ἐγὼ ἤλπιζα ὅπως θὰ ἴπαγη ἐκεῖ ὅπου τὸν διώριζα καὶ ἔμεινα ἀναπαυμένος, καὶ εἶχα βάρδιαις νὰ ἰδῶ τὸ Σε-

νιάλο 'ποῦ θὰ μοῦ κάμουν. Οἱ Τοῦρκοι ἐκίνησαν καὶ ἐτράβιζαν ἴσια τοῦ Ἁγιονοριοῦ τὴν στρατὰ οἱ Πασάδες. Ἐπῆγαν ἐπάνω στὴν προστοφυλακὴν τοῦ Νικήτα· ἀρχινόντας ἢ ἔμπροστοφυλακὴ τὸν πόλεμο, ἔδωκεν ὁ Νικήτας νὰ τοὺς ἀπάγῃ μεντάτη, καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ βυστάξουν, ἀλλὰ ἐγύρισε ὅλο τὸ στράτευμα καὶ ἔπιασε τὸ χωριό. Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν στὴν ἄκρην τοῦ χωριοῦ πολεμῶντας τους. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν σκοπὸν νὰ πολεμήσουν τὸν Νικήτα, ἀλλὰ εἶχαν σκοπὸ κατὰ τὴν Κλένια νὰ ἀπεράσουν, καὶ καθὼς ἐκίνησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ πᾶνε κάτω, ἐκίνησε ὁ Νικήτας καὶ οἱ ντοπικοὶ καὶ αἱ γυναῖκες ἀκόμα· τότε μᾶς ἔδωσαν εἰδησι εἰς τὰ Δερβενάκλια (2 ὥραις μακρὰν ἀπὸ τὸ Ἁγιοόρι τὰ Δερβενάκλια)· "Βστειλα τὸν Δημήτρη Κολοιόπουλον νὰ πιάσῃ τὴν Κλένια, ὅταν ἄκουσα τὸν πόλεμο, μὲ 2,000. Ὁ Νικήτας τοὺς ἔπεσε ἀπὸ κοντὰ καὶ, ὡς τὴν Κλένια 'ποῦ τοὺς ἐπῆγε, 500 ἐσκότωσε καὶ ἓνα Πασᾶ. Ἀπαράτησαν τὰ καμηλιά τους, τὰ φορτιώματά τους. Ὁ Κολοιόπουλος δὲν ἔφθασε νὰ πιάσῃ τὴν Κλένια. Τὸ ἀσκέρι 'ποῦ ἦταν στοὺς Μύλους βλέπωντας τοὺς Τοῦρκους 'ποῦ ἔφυγαν, ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, πλὴν δὲν ἔκαμαν πόλεμο —Γιατράκος. Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο ὅσοι ἔμειναν· μανθάνωντας ἐγὼ ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀπέρασαν, καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο καὶ οἱ Πασάδες, ἐπέεικσα ὅτι θ' ἀπεράσουν ἀπὸ τὰ μαῦρα λιθάριζα διὰ Βοστίτζα καὶ Πάτρα δια Ζαερέδες· εὐθύς διέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ μὲ ἀκολουθήσουν καὶ ἔπιασε τὰ Βασιλικά· τὸ στράτευμά μας ἔως 7,000.

Τὸ βράδυ ὅπου ἐνύκτωσε ἐτεμπήχισα τοὺς στρατιώτας νὰ κάμουν ἀπὸ 10 ἢ 15 φωτιαίς, ποῦ εἴμθεθα ἀντίκρυ

τῆς Κορίνθου, καὶ ἐρωτολόγησαν τὰ βουνα, καὶ οἱ Τοῦρ-
 κιο ἐνόμισαν ὅτι εἴμεθα τόσαις χιλιάδες στρατεύματα.
 Τὴν αὐγὴν οἱ Τοῦρκοι κινῶν 15,000 νὰ δοκιμάσουν τὸ
 πέρασμά τους· ἐπολεμήσαμεν, καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ
 περάσουν, ἐσκοτώθηκαν ὀλίγοι, τὸ βράδυ ἐγύρισαν ἴσως
 εἰς τὴν Κόρινθο· ὁπότεν ἔβγαιναν ἐκεῖ, τοὺς ἄρτε-
 ροῦσαν οἱ Ἕλληνας καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσαν μὲ ἀκροβολι-
 σμούς. Μία ἡμέρα κινῶν 2,000 ἔλοι διὰ ν' ἀπεράσουν
 μὲ πόλεμον καὶ τοὺς ἀντιστάθηκαν οἱ Ἕλληνας πεισμα-
 τωδῶς καὶ ἡ Καβαλαρία κάνει γιουρούσι κ' ἐτζάκισε
 ἓνα ταμποῦρι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς πλάκωσε κάτω
 σαῖς ρίζαις, ἐσκοτώθηκαν 30, μεταξύ αὐτῶν ὁ
 Ἀναγνώστης Πειμεζᾶς καὶ τὸ παιδί του ποῦ
 ἦτον κουμάντο, καὶ ἓνας Παπᾶς σημαντικὸς ἀπὸ τὸ
 Μιστρά. Ἐκατέβηκαν τ' ἄλλα ταμποῦρια κ' ἐβοήθησαν
 τοὺς φευγάτους. Οἱ Τοῦρκοι ἐγύρισαν ἄπρακτοι κ' ἐκεί-
 νην τὴν ἡμέραν ὁ Δράμακλος ἐδιάλεξε 400 Τοῦρκους,
 καὶ τοὺς ἄφησε μὲ τὸ ζαερέ τους 6 μῆνες μ' ἓνα κου-
 μάντο εἰς τὸ Παλαμῆδι, καὶ οὔτε ἐμβαινε οὔτε ἐβγαίνε
 κανένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους Τοῦρκους· ἐπῆραν τὴν ἀπό-
 φασιν ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ τοὺς ἔλθῃ μεντάτι, — ἐ-
 πρόσμεναν τὴν ἀρμάδα — ἐβγαιναν μόνον κ' ἔκαναν ἀκρο-
 βολισμούς. — Μπροστήτερα οἱ Κορίνθιοι μὲ εἶχαν εἶπει νὰ
 τοὺς στείλω ἓνα κουμάντο, καὶ στρατολόγησε τοὺς Κορινθίους
 καὶ ἐβασάνιζε τοὺς Τοῦρκους. Μοῦ ἤλθε μία διαταγὴ
 ἀπὸ τὴν Γερουσίαν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ
 εἰς τὸ μέρος τὸ Βασιλικὸν ἄρῃσα τὸν Γενναῖο καὶ Ἀπ. Κο-
 λοκοτρῶνη (εἶχα καὶ ὄρδι στὴν Κλένια. . . .

Ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ

ὑποστηρίζω τὴν Γερουσία. Οἱ Ἄρχοντες ἐφθόνησαν διὰ τὰ κατερθώματα ὅπου ἔκαμα εἰς τὸν Δράμαλη, ἐφθόνησαν καὶ τὴν Γερουσία ὅπου μὲ ὑποστήρηξε. Ὅταν ἐτζάκισα τὸν Δράμαλη εἰς τὰ Δερβενάκια, τὰ στρατεύματα μὲ ὑπόγραψε Ἄρχιστράτηγο καὶ ἔλαβα καὶ τὸ Δίπλωμα ἀπὸ τὴν Γερουσία. Τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ δὲν εἶχε καμμίαν δύναμιν, οὔτε ἐνέργησεν τίποτες εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν· (ὁ Κανακάρης ἔλεγε. τὰ ἀρχεῖα ἄς γλυτώσωμε καὶ τὸ ἔθνος ἄς πάγη — παραξενία!).

Οἱ Ἄρχοντες ἐνέργησαν διὰ νὰ γίνῃ Συνέλευσις μὲ σκοπὸν νὰ γκρεμίσουν τὴν Γερουσία, (ἢ ὅποια εἶχε κάμει τὰς μεγαλητέρας ἐκδουλεύσεις) καὶ τὴν ἑδικὴν μου Ἄρχιστρατηγίαν, καὶ ἔτσι ἐκήρυξαν τὴν Συνέλευσιν. Ἐγὼ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔμαθα, ὅτι ἐπέρασαν 200 φορτώματα ἀπὸ τὰ Δερβενάκια καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναύπλιον· ἤμουν αἰρῶτος καὶ ἐστενοχωρούμουν· ἔπειτα ἀπὸ 5, 6 ἡμέρας ἐκίνησαν μιά δεκαεὶα χιλιάδες μὲ 400 φορτώματα καὶ ἐπῆσαν τὴν θέσιν τοῦ ἀγίου Σώστη, καὶ τὰ ἔστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐπρόσμεναν νὰ ἐπιστρέψουν ὀπίσω. Εἰς τὰ Δερβενάκια εἶχα ἀφημένον τὸν Νικήτα, Πᾶνο, τὸν Κεράλα, τὸν Γενναῖον, τὸν Μῆτρον Ἀναστασόπουλον, τοὺς Φαναρίτας. Τότε σὰν ἤκουσα 2 φοραῖς νὰ βάζουν ζωοτροφίας, ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀφεντικοῦ, καὶ ἔγραψα ἕνα γράμμα τῶν Πασάδων καὶ τῶν Μπέιδων εἰς τὸ Ἀνάπλι, ὅτι, ἂν θελήσουν ν' ἀδειάζουν τ' Ἀνάπλι, καὶ τοὺς βαρκάρω, νὰ πάγουν ὅπου θέλουν τώρα ὅπου ἔχουν ζαερέ, εἴτε μὴ καὶ σταθοῦν εἰς τὸ πείσμα ἀκόμη, θέλει πάρουν τὰ παιδιάτους καὶ ταῖς

φαμηλῶν τοὺς εἰς τὸν λαμῖόν τοὺς, διατι πλέον ἐγὼ τραττάτα δὲν κάμω, καὶ μὴν καρτερεῖτε πλέον Ζαερέδες ἀπὸ τῆν Κόρινθον, διατι πηγαίνω ἄτός μου εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ δὲν θὰ ἀφήσω νὰ σὰς περάσουν ζωοτροφίας, καὶ ἂν δὲν ἀκούσσετε, ἄς ἔχετε τὸ κρίμα εἰς τὸν λαμῖόν σας. Ἀπὸ τοὺς Μύλους ἐπῆγα εἰς τὰ Δερβενάκια, εἶχα ὄρδι καὶ εἰς τὴν Κλένια καὶ ὄρδι εἶχα εἰς τὸ Στεράνι μία ὥρα ἀλάργα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη· εἰς τὸ Στεφάνι, ἦτον ὁ Χατζῆ Χρῆστος καὶ εἰς τὴν Κλένια ὁ Ζαφυρόπουλος, καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιο ὁ ἀδελφός τοῦ Γιατρέκου μὲ 300 Μιστριώταις καὶ ὁ Νικήτας μὲ τοὺς Κρανιδιώτας εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη, — εἰς τοὺς Τριπολιτζώταις Ἀλέξης Κολιὸς Ἀρχηγός. Εἰς τὸν ἅγιον Σώστη εἶχα φέρει μαστόρους καὶ ἔρτιανα ἕναν πύργο καὶ ταμπούρια διὰ νὰ μὴ ματαπεράσουν Ζαερέ. Ὁ Γενναῖος, ὁ Πᾶνος μὲ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ Δερβενάκι, καὶ ἐγὼ ἤμουνα εἰς ταῖς πλάταις τῶν. Ὅταν ἐμβῆκαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς ἔφεραν Ζαερέ καὶ ἐπέστρεψαν, ἐπῆραν μαζύ τοὺς καὶ Ἀναπλιώτας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς στείλουν ἴσως μὲ Ζαερέδες. Οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι ἤξευραν τὸν τόπο, καὶ ἐκίνησαν 10,000 διὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν ἅγιον Σώστη, καὶ στέλουν 500 διὰ νὰ πᾶνε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν Νικήτα καὶ τὰ φορτώματα ἤρχοντο ἀπάνω εἰς τὸν ἅγιον Σώστη καὶ ἄρχισε ὁ πόλεμος, καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἦτον ἀπὸ ταῖς πλάταις τοὺς ἔπесαν ἀπὸ ἴσως, καὶ ἐτζί τὰ στρατεύματα ἐτζάκισαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἐσκοτώθη ὁ Παπᾶ Ἀρσένιος. Ὁ Νικήτας ἐκλείσθη μέσα εἰς τὸν Πύργο. Ὁ Χατζῆ Χρῆστος προσθάνει βοή-

θεια και τούς βασιῖ ἀπὸ ταῖς πλάταις, τότε ἐτζά-
κισαν οἱ Τοῦρκοι, ὁ Νικήτας βγαίνει ἀπὸ τὸν Πύργο,
(ὁ Πύργος τοὺς ἐγλύτωσε) ἐπλάκωσαν και τὰ ἐδικάμας
στρατεύματα, και ἐτζι τοὺς ἐπῆγαν κυνηγώντας ἕως
δύο ὥρας· ἐσκοτώθηκαν μιὰ σαρανταριά και ἐμποδίσθηκαν
νὰ πάγουν ζωοτροφίας, και ἀπὸ τότε δὲν ἐμπόρεσαν
πλέον νὰ ὑπάγουν οἱ Τοῦρκοι βοήθεια εἰς τὸ Ναύπλιον,
διότι εἶχαμε ὅλα τὰ πόστα πιασμένα, και ὁ Γιαννάκης
και Ἄποστολῆς Κολοκοτρώνης ὁποῦ ἦσαν εἰς τὰ Βα-
σιλικὰ ἐπῆγαιναν και τοὺς ἔπερναν εἰς ἕνα μῆνα διά-
στημα περισσότερο ἀπὸ 3,000 ἄλογα. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ
Ναυπλίου ἐστενοχωρήθηκαν· ἦλθεν ὁ Φθινόπωρος· εἰς τὰς 26
Νοεμβρίου ἐπέθανε ὁ Δράμαλης· ἔμειναν οἱ ἄλλοι Πασά-
δες και ὄλο ἀδυνατίζαν. Ὁ θάνατος και ὁ σκοτομὸς
τοὺς ἐπερικύκλωσε, και ἔμειναν πολλὰ ὀλίγοι Τοῦρκοι.
Ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα ὄλον τὸν Δεκέμβριον ἕως
τὰς 27.

Εἰς τὸ Ναύπλιον εἶχα ἀρῆκει τὸν Νικόλα, ἀνεψιὸν
μου ἀρχηγὸν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ κάστρου· μιὰ ἡμέρα εὐ-
γῆκαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπολεμήσαν και ἐσκοτώθη ὁ Νικόλας και
ἔμεινε ὁ Σταΐκος ἀρχὸς· π ρ ι ν μερικὸν καιρὸ, ἦλθε και ἡ
ἀρμάδα ἡΤούρκικη, ἦλθε ἕως τὸ Ἄστρο· τὰ ἐδικάμας τὴν ἐ-
φοβέρισαν μὲ τὰ μπουρλότα και τὴν ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ ταῖς
Σπέτζαις κυνηγώντας. Εἰς τὰς 27 τοῦ Δεκεμβρίου ἐβγῆκαν
οἱ Τοῦρκοι και ἐμίλησαν τοῦ Σταΐκου, νὰ στείλῃ στὸν Κολο-
κοτρώνη νὰ κάμουν τραττάτα, και ὁ Σταΐκος μοῦ ἔστειλε αὐ-
τὴν τὴν εἰδησίην μὲ τὸν ἀδελφόν του. Τοὺς ἔγραψα ἐγὼ ἕνα
γράμμα, ὅτι: σεῖς ζητεῖτε τραττάτα, και ἡ θέλησίς μου εἶναι:
νὰ παραδώσετε ὅλα τὰ Φρούρια και νὰ ἀφήσετε και τὸ
βίος σας και νὰ σᾶς μπαρκάρω εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κα-

ράβια καὶ νὰ σᾶς στείλω ὅπου θέλετε, ἀφοῦ μᾶς διώ-
 κετε τὰ ἐνέχυρα· ὅταν σᾶς ἔγραφα ἀπὸ τοὺς Μύλους,
 σᾶς ἔλεγα, ὅτι νὰ φύγετε καὶ νὰ πάρετε καὶ τὸ πρᾶγ-
 μάσα;· τὴν ὥρην ὅπου ἐπεινάσατε καὶ ἐστενοχωρη-
 θήκατε, νὰ φύγετε ἔτι· τέττα εἶναι ἡ θέλησίς μου, καὶ
 ἂν δὲν ἀκούσετε καὶ τώρα, οἱ Τούρκοι τῆς Κορίνθου
 ἔλυσαν ὅλοι, καὶ εἰς 10 ἡμέραις τὰ στρατεύματα θά
 γυρίσουν καὶ θὰ ἔλθουν νὰ σᾶς πάρουν μὲ βεσάλτο καὶ
 θὰ σᾶς περάσουν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί· ἐπειδὴ καὶ εἶχαν
 ἀδυνατήσει οἱ Τούρκοι εἰς τ' Ἀνάπλι, εἶχα ἀφήκει πολλὰ
 ὀλίγους ἐκεῖ μὲ τὸν Σταίικο, καὶ ἐδόσταγα τὰ Δερβε-
 νάκια διὰ νὰ μὴν ἔρθουν βοήθεια ἀπὸ τὴν Κορίνθον· τὸ
 γράμμα τὸ ἐπῆγαν τοῦ Σταίικου, ὁ Σταίικος ἔκραξε τοὺς
 Τούρκους καὶ τοὺς ἔδωκε τὸ γράμμα εἰς τὰς 29 τὸ
 ἑσπέρας· τὸ γράμμα ἀφοῦ τὸ ἔλαβαν, ἔκαμαν συνέλευσιν
 εἰς τὴν χώραν καὶ ἔκραζον τὸν Τεζτάραγα καὶ ἄλλους
 σημαντικοὺς νὰ καταβοῦν ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι διὰ νὰ δώ-
 σουν τὴν ἀπόκρισιν καὶ ἄφηκαν 9 ἀνθρώπους εἰς Μπε-
 ζεϊράν τάπια καὶ καμιὰ δεκαρὶά τζεταρτάσια. 10 . . .
 καὶ 2, 3 Ἀρβανίταις εἰς τὴν Γιουρτάπια· ἄφηκαν τόσους
 ὀλίγους εἰς τὸ Παλαμῆδι, διατι δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ
 τοὺς Ἕλληνας ὅπου ἦτον ἀπέξω διατι ἦτον ὀλίγοι· δύο
 Ἀρβανίταις κρεμοῦνται ἀπὸ τὴν Τάπια καὶ πάνε εἰς
 τὸ Σταίικο καὶ τοῦ λένε, ὅτι οἱ Τούρκοι ἐκατέβηκαν εἰς
 τὴν χώραν καὶ πᾶμε νὰ πάρωμε τὸ Κάστρο καὶ ἂν δὲν σᾶς
 λέμε ἀλήθεια βαστάτε τὸν ἕνα ἐδῶ καὶ σκοτώστε μας
 ἔπειτα, ἂν εὐγὴ ψεῦμα. Ὁ Σταίικος ἐπῆρε τοὺς Στρατιώτας
 καὶ ἐπῆδησε μέσα. Οἱ Τούρκοι ὅπου ἦσαν εἰς ταῖς ἄλλαις
 τάπιας, ἐκατέβηκαν εἰς τὴν χώραν, καὶ μερικοὶ ὅπου ἦσαν
 εἰς τὴν Τζοτάρ . . . ἐμβῆκαν τὰ μεσάνυκτα ξημερώνοντας

τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου. Ἐρρίξε κανόνια καὶ ἐκατάλαβα ὅτι ἐπῆραν τὸ Ἰ Παλαμῆδι· ἐκαβάλλικα εὐθύς, ἐπήγαινα στὸν δρόμο, ἀπάντησα τὸν πεζοδρόμο ὁποῦ ἔστειλε ὁ Σταίικος διὰ νὰ μὲ δώσῃ τὴν εἶδησι. Εἰς τὸ ἔρδι εἶχα ἀφήκει τὸν Πᾶνο, τὸν Γεναῖο κ τ λ. Τὸν πεζοδρόμο τὸν ἔστειλα εἰς τὸ στρατεύμα διὰ νὰ δώσῃ τὴν εἶδησιν καὶ τῶν ἄλλων ὅσα νὰ πάγω εἰς τὸ Παλαμῆδι, ὁ Σταίικος εἶχε τὸ παστρέψει ἀπὸ τοὺς Τούρκους· ἀνέβηκα εἰς τὸ Παλαμῆδι ρίχνωντας οἱ ἐδικοί μας 50 κανόνια· ἄμα ἐπῆγα, ἐπρόσταξα καὶ ἐγύρισαν τὰ κανόνια κατὰ τὴν χώρα καὶ τὸν Ἰτζ—Καλέ· ἔστειλα εἰς τὴν χώραν καὶ εἶπαν τῶν Τουρκῶν Ἀρχηγῶν νὰ ἔλθουν νὰ ὀμιλήσωμε· ἦλθαν εἰς τὸ Παλαμῆδι οἱ Μπεϊδες καὶ ἓνας Ἀρβανίτης Ἀρχηγὸς τῶν Ἀρβανιτῶν, τοὺς εἶπα τί κάμνετε τώρα; νὰ μοῦ παραδώσετε ὅλα τὰ κάστρα καὶ τὰ ἄρματά σας, καὶ νὰ σᾶς γλυτώσω τὴν ζωὴν καὶ τὰ παιδιὰ σας, νὰ πάρετε 2 μόνον ἀλλαξᾶις καὶ νὰ σᾶς βαρκάρω εἰς καράβια Ἑλληνικὰ, καὶ νὰ πάτε ὅπου θέλετε· ὅταν μοῦ δώσετε τὰ κλειδιὰ ὅλων τῶν Κάστρων καὶ βάλω ἀνθρώπους μου, τότε σᾶς δίδω στρατιώτας καὶ σᾶς συντροφεύουν καὶ σᾶς βαρκάρουν ἀπὸ τὰ πέντε Ἀδέλφια.

Ὁ Ἀρβανίτης λέγει: τὰ ἄρματά μας δὲν τὰ δίδομε καὶ θὰ πολεμήσωμε, θὰ κάψωμε τὴν χώρα, καὶ νὰ μὴν ἀφήσωμε πέτρα εἰς τὴν ἄλλην πέτρα. Τοῦ ἀπεκρίθηκα· Βρε Ἀρβανίτη τίνος τὰ λὲς αὐτά; ἄς πολεμήσωμε κατὰ μιὰ φορὰ Καβάλα καὶ τότε βλέπετε! τὴν χώρα ἂν τὴν κάψετε, οἱ προγόνοι μας τὴν ἔφκιασαν, καὶ πάλι τὴν φκιάνομε, ἐσεῖς ὅμως θὰ σᾶς περάσωμε ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί· οἱ Μπεϊδες μὲ εἶπαν μὴν τὸν ἀκούς αὐτὸν, διότι εἶναι ἐγγένης, ἄς ἐρωτήσῃ καὶ ἡμᾶς ὁποῦ εἴμεθα φαρμα-

λίταις· ἡμεῖς πάμε κάτω, κήνομε τὸ τραττάτο, τὸ ὑπογράφομε καὶ σᾶς τὸ στέλλομε μὲ τὰ κλειδιά, καὶ νὰ μᾶς δώκῃς τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸ μέρος σας καὶ τὸν ὄρκον σου· ἔτζι ἐκπρέθηκαν κάτω, ἔκαμαν Συνέλευσι, ὑπόγραψαν τὴν Συνθήκη, καὶ τὴν ἔστειλαν μὲ τὰ κλειδιά. Ὁ Ἄλλῃ—Πασᾶς καὶ ἄλλος ἓνας Πασᾶς δὲν ὑπόγραψαν διατὶ ἐφοβοῦντο ἀπὸ τὸν Σουλτάνο, καὶ ἐκείνους μὲ 45 ψυχὰς τοῦς ἐβάσταξα αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου. Μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέος 3, 4, ἡμέραις ἔστειλα στρατεύματα, ἔπιασα τὸν Ἰτζ—καλὲ, τὰ πέντε Ἀδελφίκα, τοῦ γιγαλοῦ τῆς ξηρᾶς, τὴν τάπια, καὶ ἔστειλα ἀνθρώπους κ' ἐμάζωναν τὰ πράγματα τὰ Τούρκικα εἰς τὰ τζαμιά· ἔγραψα νὰ ἔρθουν ἀπὸ τὴν Ἰδρα καὶ Σπέτζαις καὶ ἔστειλαν καράβια. Τὸ Κάστρο τὸ εἶχαν κλεισμένο διὰ νὰ μὴ γενοῦν καταρήσεις. Εἰς τὰ φρούρια ἔστειλα ἀπὸ ὅλα τὰ σώματα· τοῦς ἐμβαρβάρισα τοῦς Τούρκους διὰ τὴν Σμύρνην καὶ ἔστειλε καὶ ἡ Γερουσία διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν πτώσιν καὶ εἰς τὰ λάφυρα. Τὰ Καράβια τὰ ἔκαμα παζάρι 110,000 γρόσια· ὅσο πρᾶγμα ἔμεινε τὸ ἔβηλαν εἰς τὰ τζαμιά, τὸ λοιπὸν τὸ ἄρπαξαν οἱ Ἕλληνες· χρήματα μετρητὰ δὲν εὐρέθησαν, διότι τὰ εἶχαν ἐξοδεμένα διὰ ζωοτροφίας εἰς τὴν πολιορκίαν ἀσημικὰ καὶ σκουικὰ ἦσαν πολλὰ· τοῦς ἔδοσα ἀσημικὰ καὶ σκουικὰ διὰ τὸν ναῦλον τοῦς τῶν καραβιῶν· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐκπρέθηκα ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι εἰς τοῦ Ἀγᾶ—Πασᾶ τὰ σπήτια· τὰ λάφυρα τὰ ἔβαλαν εἰς δημοπρασία, καὶ κάθε ἐπαρχία καὶ τὰ νησιὰ ἐπῆραν τὸ ἀνάλογόν τοῦς. Ἐτζι ἐγλύτωσα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἔγνεϊαν τοῦ Ἀναπλιῦ.

Τὸν ἴδιον καιρὸ οἱ μεινόμενοι Τούρκοι ἔω; 3,000

εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθαν τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιῶ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἄρῃσαν εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κόρινθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρέφοντο μεταξὺ των. Ὁ Ζαῖμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Πετιμεζῆσιοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθαν τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχόνοιαις των καὶ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν καὶ τοὺς ἐπολιόρκισαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Τὸ Στράτευμα ὁποῦ εἶχα ἀφήσει εἰς τὸ Δερβενάκι τὸν Πᾶνο, Γενναῖο, ἔμαθαν ὅτι ἔφυγαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, καὶ ἦλθαν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὸ Ἀνάπλι. Μανθάνοντες ἡμεῖς, ὅτι τοὺς Τούρκους τοὺς ἐπολιόρκησαν εἰς τὴν Ἀκράτα, ἐτοίμασα τὸν Νικήτα, τὸν Γενναῖο, τὸν Πᾶνο, διὰ νὰ τοὺς στείλω εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι (οἱ Ἀρχόντες) μᾶς γράφουν νὰ τοὺς στείλωμεν πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴ στείλω στρατευμα, — καὶ ἡ ὑπόθεσις των ἦτον διὰ τὰ λάφυρα. Εἰς τὴν Ἀκράτα τοὺς ἐπολιόρκησαν 2 μῆνας. Οἱ Τούρκοι στενοχωρημένοι ἔκαμνον συμφωνίας χωρὶς νὰ ταῖς ἐκτελοῦν. Τὰ Καράβια τὰ Τούρκικα ἐφθασαν μὲ μεντάτι, τοὺς ἐπῆραν καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτραν, ὥστε ἀπὸ 32,000 τοῦ Δράμαλη μὲ 7 Πασάδες ἐγλύτωσαν 4,000 ὁποῦ ἔμειναν εἰς τὴν Ἀθήνα καὶ Εὐβοία καὶ 2.000 ὁποῦ ἐγλύτωσαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Ἐρωτοῦσα τὸν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἄλλους σημαντικοὺς Τούρκους, καὶ μοῦ εἶπαν 28,000 ἐμβῆκαν εἰς τὴν Πελοπόννησον 20,000 ἄλογα τῆς Σέλας καὶ 30,000 ἄλογο — μουλάρια φορτηγὰ καὶ 500 Καμήλια. Ὅλα αὐτὰ ἔμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον, θησαυροὺς καὶ ἄρματα ὠραῖα τὰ ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες. Αὐτὸ τὸ Στράτευμα ἦτον ὅλο πλούσιο, διότι τὰ εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τοῦ Ἀλλῆ—Πασᾶ ὁποῦ τὸν ἐπολιορκούσε.

Ἀνάπλι. Οἱ Τούρκοι τοῦ Ἄργους ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Οἱ Ἀργεῖτες μαζὺ μὲ τὸν Τζώρη, καὶ ὁ Κακάννης, ὁ Νέζος, ὁ Σταΐκος καὶ οἱ Κρανιδιώταις ἐπὶ κεφαλῆς Ἀρσίνης, Ἀναγ. Λέκας καὶ λοιποὶ, καὶ ἀπὸ τὸ Καστρί ὁ Γιάννη Μιτζος καὶ ὁ Σταμάτης ἐπολιόρησαν τ' Ἀνάπλι· ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη ἕως ὅπου ἔπεσεν ἡ Τριπολιτζᾶ. Μᾶς ὠφέλησε τὸ Ἄργος πολὺ ἀπὸ τὸ μολύβι, ἀπὸ τὰ τζαμιά. — Ἡ Κόρινθος ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τοὺς Καλαβρυτινοὺς Ἀναγ. Πετιμεζᾶς, Γ. Χελιώτης καὶ Νικολάκης Σολιώτης. Τὰ 1822 εἰς τὸν Ἰαννουάριον μῆνα ἐπῆγε ὁ Ἀναγνωστιαρᾶς καὶ ἐπολιόρησε τὴν Μεθώνη τὴν Κορώνη μὲ Λιονταρίταις, μὲ Σπαρτιάταις, μὲ Ἀνδρουσάνους, μὲ Καρυτινοὺς· οἱ Καρυτινοὶ πάντοτες ἔχειμαζαν ἐκεῖ καὶ ἦτον καμμιὰ διακοσχιὰ. Ἦτον λαδιὰ. Τὸν ἴδιον καιρὸ ἐπρόσταξε ἡ Κυβέρνησις τὸν Νικηταρᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάς καὶ εἰς τὸν Ὀδυσσεά καὶ μὲ τὸν Π. Ζαφυρόπουλον μὲ τοὺς Ἀγιοπετρίταις — πόλεμος τοῦ Νικηταρᾶ μὲ τὸν Ζαφυρόπουλο.

Πάντοτε ἐπροσπαθοῦσα καὶ ἐπὶ Ῥώσων καὶ ἐπὶ Γάλλων (καθὼς καὶ ἐπὶ Ἀγγλῶν) διὰ νὰ ἀποστατήσω τὸν Μωρέα, ὅχι διότι περὶ ἰσχυρὴν μόνον εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἀλλὰ τότε ὁ Κόσμος δὲν εἶχεν εἶδησιν τὸ πρᾶγμα δὲν ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ γενικόν, διότι δὲν ἦτον προετοιμασμένον τὰ μέσα τὰ ἔθλεπα ὀλίγα, ἀλλ' ὁ σκοπὸς μου ἦτον, μίαν φορὰν νὰ ἐλευθερώναμεν τὴν Πελοπόννησον ἐκάμανα μίαν βᾶσιν, ἓνα quartier, καὶ ἔπειτα προωδεύαμεν καὶ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου. Ἐπειτα ἡ Πελοπόννησος ἦτον ὡς νησί καὶ ἦτον εὐκόλον νὰ ὑπερασπισθῇ αὐτὸ τὸ μέρος. Ἡ ἐποχὴ τοῦ 1821 μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν 1805, 1806 καὶ

1807 ἦτον πολλὰ μεγάλη ἡ διαφορά. Ὅταν ἐκατέφευγα τὴν πρώτην φοράν εἰς τὴν Ζάκυνθον, 1806, ἦλθε ἕνας ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν νὰ με ζητήσῃ ἀπὸ τοῦς Ῥώσσοις καὶ ἐδίδαν 50,000 γρόσια. Ὁ Ῥώσσοις Διοικητὴς με εἶπε νὰ κρυφθῶ καὶ ἕκαστα κρυμμένος ἕνα μῆνα· τοῦ Τούρκου τοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἔφυγε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ δὲν εὐρισκόμην εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησεν. Μίαν φοράν με ἐζήτησε ὁ Ἄλῃ-Πασᾶ; διὰ τοῦ Μάνθου καὶ με ἔκαμε μυρίαις καὶ μεγάλας ὑποσχέσεις διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα.—

Αἱ ἐπαρχίαις ἐτοίμαζον τοὺς Πληρεξουσίους διὰ τὴν Β' Συνέλευσιν· τοὺς ἔγραφα νὰ ἔλθουν νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις εἰς τὸ Ναύπλιον· τὸ κόμμα τῶν Ἀρχόντων δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, πρῶτο, διότι ἦτον Φρούριο, καὶ δεύτερο, διότι τὸ εἶχα ἐγὼ. Ἄφησα τὸν Κολοϊόπουλο Φρούραρχο καὶ ἐπέρασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀντάμωσα τὴν Γερουσίαν καὶ τὸν Μαυρομιχάλη, ἐκάμαμε συμφωνίαν διὰ νὰ βαστάξωμε εἰς τὴν Συνέλευσιν τὴν Γερουσίαν καὶ νὰ μείνῃ ἡ Ἀρχιστρατηγία· ὠρκωθήκαμε διὰ νὰ βαστάξωμεν τὴν σειράν. Τέλος πάντων ἀποφασίσθη εἰς τὸ Ἄστρος νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις. Ἐτυνάχθηκα μέρος. Ἐκεῖ ἔγραψαν εἰς τὸν Μαυρομιχάλη τάζοντές του νὰ τὸν κάμουν πρόεδρον φθάνει νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ. Ὁ Μαυρομιχάλης ἀληθευόντως τοὺς ὄρκους μας καὶ ἐπῆγε, τόσον καὶ ὁ Παπαῖ Φλέσας καὶ λοιποὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐκεῖ εἴμεθα χωρισμένοι φανερά δύο κόμματα, τὸ ἕνα ἐλέγετο τῶν Προεστῶν καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Κολοκοτρώνη. Τῶν προεστῶν ἦτον οἱ περισσότεροι, ἦτον 150 Πληρεξούσιοι καὶ 6,000 στρατιῶτες (Ἀπρίλ. 1823). Ἐγὼ εἶχα τὸν

Ὀδυσσεΐα, τὸν Μούρτζινο καὶ ἄλλους 40 Πληρεξουσίου
 μὲ 800· αὐτοὶ ἔφεραν στρατιώτας γιὰ νὰ ὑποστηρί-
 ξουν τὴν γνώμην τους μὲ τὴν δύναμιν καὶ ἐγὼ μὲ τὴν
 δύναμιν ἐγύρευα νὰ τοὺς ἀνατρέψω τὴν γνώμην. Ἐμεῖς
 ἐκαθήμεθα εἰς τὰ Μαλεγιτικά κονάκι καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὰ
 Ἄγια-νήτικα, μίξ τουφεκιὰ μακροῦ. Ἐκεῖνοι ἔκαμαν
 συνεδρίασιν καὶ ἡμεῖς δὲν ἐπηγαίναμε· αὐτοὶ ἤθελαν καὶ
 ἐψήφισαν νὰ γίνουσι 50 Στρατηγοὶ καὶ 150 Βουλευταί·
 αὐτὴ ἡ πολυαρχία δὲν μὲ ἄρεζε ἐμένα διατι ὁ πολὺς
 ἀριθμὸς ἤθελε μᾶς χάσει καθὼς καὶ μᾶς ἔχασε· ἐψή-
 φισαν τόσους Στρατηγοὺς διατι ἐνόμισαν νὰ γκρυμί-
 σουν μὲ τοῦτο τὴν ἐπιβροχὴν τὴν ἐδικὴν μου· ἐψήφισαν
 νὰ ἐκποιήσουν τὴν γῆν, μὲ σκοπὸν νὰ βγάλουν ὅ,τι
 εἶχαν ἐξοδεύσει ὅσα ἤθελαν, καὶ νὰ ἀποζημιωθοῦν εἰς
 γῆν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν λαὸν γυμνὸν καὶ ἀπ' αὐτὴν
 τὴν ἐλπίδα τῆς γῆς. Τότε ὁ λαὸς ἐγύρισε μὲ τὴν γνώ-
 μην τὴν ἐδικὴν μου· αὐτοὶ σὰν εἶδαν τὴν κακὴν ἐν-
 τύπωσιν ὁποῦ ἔκαμεν ἡ ἐκποίησις, ἐδιάσθησαν νὰ τὸ σβύ-
 σουν αὐτὸ τὸ ἄρθρον· αὐτοὶ ἄρχισαν νὰ κολακεύουν τοὺς
 φίλους μου καὶ τοὺς ἔπερναν ἕνα ἕνα μὲ τὸ μέρος
 των· μὲ ἐπροσκάλεσαν νὰ ὑπάγω· ἐπῆγα εἰς ἕνα πε-
 ριβόλι ὁποῦ ἔκαμαν τὴν Συνέλευσιν καὶ ἄρχισα νὰ τοὺς
 εἰπῶ : Σεβαστὴ Συνέλευσις δὲν εἶναι καλὰ αὐτὰ τὰ
 ψηφίσματα ὁποῦ ἐκάματε, νὰ ἦναι τόσο πολλοὶ Βου-
 λευταὶ καὶ τόσο πολλοὶ στρατηγοί, διατι θὰ μᾶς φέρουν
 τόσα ἐξόδα καὶ τόσας ζημίας, διότι τὸ ἔθνος μας εἶ-
 ναι πτωχὸ καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πληρῶσῃ τόσους πο-
 λιτικούς καὶ πολεμικούς ἀνωφελείς· ὁ Ζαΐμης ἐσηκώθη
 τότε καὶ λέγει : Κολοκοτρώνη ! Κολοκοτρώνη ! εἰς τὸ
 χέρι σοι στέκεται νὰ χαθῆ ἡ Ἑλλάς, ἢ νὰ ἐλευθερωθῆ

ἂν ἐνωθῆς μαζί μας· τὸν ἐρώτησα τρεῖς φοραῖς « ἐγὼ Κύρ Ἀνδρέα ; » μὲ ἀπεκρίθηκε, ἐσύ ! ἔτιζι ἐπήγα καὶ ἐγὼ καὶ ὑπόγραψα, λέγωντας : ἂς, ὄψισθε διὰ ἐκεῖνα ὅπου θὰ ἀκολουθήσουν κακὰ εἰς τὴν Πατρίδα μας διὰ τὴν πολυαρχία. — Εἶχαν ψηφίσει πρόεδρον τοῦ ἐκτελεστικοῦ τὸν Μαυρομιχάλη, μέλη, τὸν Ἀνδρέα Ζαίμη, Σωτήρη Χαραλάμπη, Ἀνδρέα Μεταξᾶ, καὶ Ἀρχιγραμματέα τὸν Μαυροκορδάτο· εἶχαν ψήφισμα νὰ μὴ βάλλουν ἄλλον εἰς τὴν δούλευσιν κανέναν ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους ἀπὸ τὴν Εὐρώπη παρὰ μόνον τοῦς αὐτόχθονας. Ὁ Παπᾶ Φλέσας, Μινίστρος τῶν Ἑσωτερικῶν, Βάρβογλης Μινίστρος τοῦ Δικαίου, Πεβραϊθῆς, Ἀναγνωσταρᾶς Μινίστροι τοῦ Πολέμου, τὸν Αἰνιᾶν Μινίστρο τῆς Ἀστυνομίας, Περούκα Μινίστρο τῆς Οἰκονομίας. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ ἐκτελεστικοῦ εἶχε καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐξωτερικοῦ· τότε ἐπροβάλαμε τὸν Γ. Κουτουριώτη Πρόεδρον καὶ τὸ ἐδέχθη, Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν Ὁρλάνδο, ἀντιπρόεδρο τὸν Βρυσηῖνης καὶ ἐτελείωσε ἡ Συνέλευσις, ἀφοῦ ὑπόγραψα ἐγὼ καὶ οἱ ἐδικοί μου. Ἐπήγαμε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐκεῖ ἔκμαχ διαταγὴ Βουλευτικὸ καὶ Ἐκτελεστικὸ καὶ ἐδιώρισαν τὸν Πάιο Φρούραρχον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐβγήκε ὁ Κολοιόπουλος· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἔβιζον ὅλους ἐδικούς τους καὶ ἐκατάτρεχαν τοὺς ὀδικούς μας. Ἐπῆρα τὸν Νέγρι· ἐβγαίνομε εἰς τὴν Σιλήμνα καὶ κάνομε νόμους· αὐτοὶ ἔμειναν μονάχοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ σκοπὸς μας ἦτον, νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ οἰκονομοῦν τοὺς στρατιώτας καὶ ἐμεῖς νὰ κινήσωμεν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ νὰ μὴ γνωρίζωμε τὴν Κυβέρνησι· αὐτοὶ εἶδον τὴν ἀδυναμίαν τους, ἔκμαχ Συμβούλιον, ἔκραξαν τὸν Κύρ Ἀνχιγνώστη Δελιγιάννη ὡς Μεσίτη, διὰ νὰ

δεχθῶ τὰς προτάσεις των· ὁ Ὑψηλάντης ἦτον μὲ ἡμᾶς· ἡ γνώμη τους ἦτον νὰ μὲ βάλουν Ἀντιπρόεδρο τοῦ ἐκτελεστικοῦ διὰ νὰ ἔβγω ἀπὸ τὰ ἄρματα, νὰ μὲ ἀδυνατίσουν· ἔστειλαν ἄρσενους, μὲ εὐρήκαν εἰς τὴν Πιάνα· ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας ἔρχονται, ἐπέστρεψα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ.—

1823. Ἀπρίλιος, στοχάζομαι, Ἄστρος.

Εἰς τὴν Συνέλευσιν ἔγεινεν Πρόεδρος ὁ Μαυρομιχάλης τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ὁ Ζαΐμης σὶ τὸ ἐκτελεστικόν, ὁ Σωτῆρ Χαραλάμπης ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς· Ἀρχιγραμματεὺς καὶ Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν ὁ Μαυροκορδάτος. Εἰς τὸ Βουλευτικὸν Ὁρλάνδος καὶ Ἀντιπρόεδρος ὁ Βρυσηνὴς καὶ 70 Βουλευτικοί. Ἐκάμαμεν τὸν Ὄρκον εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐκινήσαμεν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶν. Μινίστρος τῆς Δικαιοσύνης ὁ Μπάρμπογλους· Μινίστρος Ἐσωτερικῶν ὁ Παπα Φλέσας· τῆς Ἀστυνομίας ὁ Γ. Αἰνιᾶν· Μινίστρος τοῦ Πολέμου ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Περραιβός, ὁ ἓνας διὰ τὴν Ρούμελην καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὴν Πελοπόννησον. Πηγαινάμενοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν ἀρχίνησαν τῆς ραδιοουργίας, ὅτι ἤθελαν νὰ βάλουν ἀπὸ τὸ μέρος τους εἰς ὅλα τὰ ὑπουργήματα, πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τους. Ἐκάμαμεν τὴν Συνέλευσιν διὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκείνοι τὸ καταμέρισαν εἰς τὴν συγγένειαν καὶ εἰς τὰ κόμματα. Ἐπίγη ὁ ἴδιος μία βολὰ καὶ τοὺς εἶπα τί εἶναι αὐτὰ ποῦ κάνουνε οἱ Μινίστροι, ὅ,τι σᾶς προβάλλουν κάνετε. Ἡ Συνέλευσις σᾶς ὥρκωσε νὰ τηρᾶτε τοῦ ἔθνους τὴν ὑπὸθεσι καὶ νὰ βᾶλλετε εἰς τὰ ὑπουργήματα ἀπὸ ὅλους νὰ δουλεύουν τὴν Πατρίδα καὶ νὰ πορεύωνται καὶ ἐκεῖ-

νοι εἰς τὴν δυστυχίαν, καὶ ἐγὼ βλέπω τοὺς Ὑπουργοὺς νὰ κάνουνε κατὰ μέρος, καὶ ἐτὶ διαιροῦνται καὶ οἱ πολιτικοί, διαιροῦνται καὶ τὰ ἄρματα.

Μοῦ ἀπεκρίθησαν « καὶ ἀφτοῦνο τὸ διορθώνομε » μὲ λόγο, καὶ μὲ ἔργον ἦγον ἡ γνώμη των νὰ βάλουν ἀπὸ τοὺς ἐδικούς των, καὶ ἐγὼ νὰ ἀδυνατήσω· βλέποντας ἐγὼ τὸ πρᾶγμα ὅσον ἐπῆγαινε τόσο χειρότερα, ὠμίλησα καὶ κάμαμε συνέλευσι.

Στὴν Συνέλευσιν ἔγεινε ψήφισμα ὅτι νὰ μὴ βάλουν ἄλλους ξένους, εἰμὴ τὸν Μαυροκορδάτον διὰ τὰ Ἐξωτερικὰ. Ἀρχήνησαν καὶ ἔβαλλαν φιλικῶς, καὶ ἐκεῖνα ποῦ ὑπογράψαμεν τὰ ἀλησμόνησαν. Τότενες σὰν ἕκαμα Συνέλευσι, εἶπαμε, τί εἶναι τοῦτο ποῦ γίνεταί, πατριῶτες: Ἄλλα ὑπογράψαμε καὶ ἄλλα βλέπομεν νὰ κάνουν. Ἡμεῖς εἶπαμεν ὅτι πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀξιούς, καὶ ἐκεῖνοι νὰ ὁμιλοῦν ὅλοι συμφῶνως, καὶ ἐτὶ νὰ τοὺς διορίζουν, καὶ αὐτοὶ τὸ ἐναντίον· τίτε ἐκίνητα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα εἰς ἓνα χωριὸ ἀπ' ἐξῶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ μία ὥρα, καὶ εἶχαμε καὶ τὸν Νέγγη (τὸ χωριὸ Σιλλίμνα), ὁ Ὑψηλάντης ἦτον. Οἱ Βουλευταὶ πλειότεροι ἦλθαν. Ἀποφασίσσαμεν καὶ ἐκάμαμε ἓνα νόμο νὰ μὴν ἀκούωμεν τὰς διαταγὰς καὶ ὅσοι εἴμεθ'α στρατιωτικοὶ νὰ πᾶμε κατὰ τοὺς Τούρκους· ὅσοι πολιτικοὶ νὰ μᾶς προβλέπουν ἀπὸ τροπὰς νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα μας, καὶ ἐκεῖνοι ἂς κἀθωνται. Βλέποντας τὴν πανουργίαν ὅπου εἶχαν διὰ νὰ μὲ ἐξηντώσουν, ἐκεῖνοι μὲ ἐδυνάμωσαν.— Τότε ἀρχήνησαν καινούριο σχέδιον, καὶ θάνουν μεσίτις, καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δελγιάννη, ποῦ ἐκράταε τὸν μέσον ἔρο, νὰ εἶδῃ ποῖος στέλνει τὸν διδάσκαλον τὸν Θεόδωρον καὶ

τὸν Γιάννην Ράγκω· νὰ ἔλθουν νὰ μοῦ εἰποῦν νὰ γυρίσω ὀπίσω, νὰ μὴ χαλάσῃ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἔμβα καὶ σὺ Ἄτιπυράδρας. Παρακούαντες ὁ Ἄναγνώστης ὁ Δελιγιάννης, καὶ διὰ νὰ μὴ γένη ἐμφύλιος πόλεμος ἐγύρισα νὰ ἰδῶ τί θὰ γένη καὶ ἀπὸ ταύτην τὴν Κυβέρνησιν ἔιξι ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐκτελεστικά. Τὴν πρώτην ἡμέραν ποῦ ἐπῆγα ἐχαίρεισθα τὸν Μαυρομιχάλη καὶ λοιποὺς, καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Πετρόμπεης ὅτι, ὡς ποτε θὰ χορεύῃς, Κολοκοτρώνη; καὶ τοῦ εἶπα, ὅσο τραγουδᾶτε σεῖς χορεύω ἐγὼ πάντε τὰ τραγούδια καὶ παύω τὸν χορὸν.

Ἀκολουθοῦσαμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως· ὁ Ἀρχιγραμματεὴς μας θάνοι τὴν Περραιὸν καὶ τὸν Ἀντιπύραν νὰ κάμουν μίαν ἐταιρίαν διὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ Βύβαιαν, ὅτι νὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ κάμουν ἄλλο Γουβέρνο. Κάμουν ἐν μῆνι Συνέλευσιν μυστικῶς· κάμουν δεκατέσσερα κεφάλαια, τὰ ὅποια δὲν τὰ ἐνθυμοῦμαι, καὶ ὑπογραφήκανε πολλοί, καὶ οἱ δύο Μινίστροι, ὁ ἕνας τῆς Ἀστυνομίας, καὶ ὁ Περραιὸς, καὶ ἄλλοι ὅπου ἔκαναν τὸ μιστικότημβούλιο· νὰ τὸ ὑπογράψωμεν καὶ ἡμεῖς. Τότες τὸ ἐπῆρε ὁ Μαυροκορδάτος νὰ τὸ διαβάσῃ, ὡς Ἀρχιγραμματεὴς. Ἀρχήνησε καὶ ἐδιάβασε τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ἀργὰ τὸ δεῦτερα κεφάλαιον, ποῦ εἶχε τὴν δύναμι, τὰ ἐδιάβασε ὀγγίγορα, διὰ νὰ μὴ καταλάβωμε τίποτες τοῦ λέγω ἐγὼ· γὰρ διάβασε αὐτὸ τὸ κεφάλαιον νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ καλὰ, νὰ ἰδοῦμε τί εἶναι. Τὸ ἐκατάλαθα ὅτι ἐμούδιασε— τὸ ἐδιάβασε τζάτρα-πάτρα—, διάβασε καὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον— τὸ ἐδιάβασε, τὸ ἐτελείωσε. Τελειόνοντας τὰ κεφάλαια, ἔγραφον ὅτι ὅλα τὰ κεφάλαια νὰ ἀλλάξουν, ἂν ἀνάγκη, ὅχι ποτε τὸ δεῦτερον, νὰ μὴ ἐγγιχθῇ (εἶχαν καὶ τσεκούρι μέσα)· ἐγὼ ἐμ-

ἔβγα σὲ ὑποψία· ἀκέρτερό νὰ ὁμιλήσουν ὁ Πρόεδρος καὶ
 οἱ συντρόφοι μου· δὲν ὠμίλησε κανείς. Τότε ἐπετάχθηκα
 ἐγὼ καὶ λέγω· Κύριε Αἰνιάν, σὺ εἶσαι Μινίστρος, αὐτὰ
 τὰ γράμματα—ξέρω ποῦ μαζώνεστε τριάντα ἡμέραις...
 διατὶ δὲν εἰδοποιούσατε τὴν Κυβέρνησι; καὶ τὰ φέ-
 ρετε τώρα νὰ ὑπογραφοῦμε· δὲν εἶσαι ἀξίος τῆς Ἀ-
 στυνομίας· κόπιασε στὸ καλό.—καὶ τὰ γράμματα ἐκείνα τὰ
 ἐκρατήσαμε — Τὸ ἴδιο ἔκαμα καὶ τοῦ Περβραϊβού. Δὲν
 ἐπέρασε καὶ ἐκεῖ ἡ ραδιουργία τους. Μετὰ ἡμέραις κά-
 νουμε ἄλλο σχέδιο, ὅτι ἦτανε γέννημα τοῦ Μαυροκορ-
 δάτου καὶ Ζαίμη· τὸ Ἐκτελεστικὸ εἶναι εὐλογο νὰ [βγῆ
 εἰς τὰ Δερβένα, νὰ ἔρῃ στρατεύματα καὶ νὰ τὰ βαστά-
 ξῃ.—τὸ ἔφτιασαν μόνοι τους· πρῶτα τὸ ἐστόλιζαν καὶ ὕ-
 στερα τὸ ἔβγαναν ἔξω· ἓνα ἓνα πρόβλημα.—παράστησαν
 τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑπάγῃ τὸ Ἐκτελεστικὸ στὰ Δερβένα,
 καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, νὰ στοχαστῶ ἄς μείνῃ διὰ αὔ-
 ριον αὐτὴ ἡ σκέψις· Ἐρώτησα καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν
 Δεληγιάννη, καὶ τὸν Παπᾶ Φλέσσα, καὶ ἄλλους τοῦ κόμ-
 ματός μου, καὶ πρῶτα δὲν τὸ εὐρήκαν εὐλογο· γυρίζω
 ἐγὼ καὶ τοὺς λέγω· δὲν ἐβγῆκα μὲ τὰ ἄρματα εἰς τὴν
 Ῥούμελην, δὲν ἐβγῆκα οὔτε πολιτικός· μόλον τοῦτο ἄς
 πᾶμε. Ἔτσι ἀποφασίσαμε τὴν δεύτηρην ἡμέρα διὰ τὸν
 πηγαϊμόν μας. Ὅσο ποῦ ἔστερξα τὸν πηγαϊμόν μου, ἄρ-
 χισαν ἄλλο σχέδιο, ὅτι νὰ πάγῃ ὁ Ἀνδρέας ὁ Ζαίμης
 διενθυνητῆς εἰς Βοστίτσα καὶ Καλαούριτα καὶ Πάτρα,
 διὰ νὰ πολιορκήσῃ τοὺς Τούρκους μὲ ἄρματα, καὶ νὰ
 πᾶρῃ καὶ τὸν Ἀνδρέα Μεταξᾶ· ὁ Σωτῆρ Χαλαλάμ-
 πης φοβούμενος μὴ πάγῃ εἰς τὴν ἐπαρχία του, εἶπε
 «νὰ ὑπάγῃ καὶ ἐγὼ», καὶ ἐμείναμε οἱ τρεῖς, καὶ ἦτο πλη-
 ρες τὸ Ἐκτελεστικὸ· Ἀποφασίσει νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ Χαρχ-

λάμπης, καὶ ἔπειτα νὰ γυρίσῃ ὅπου εἴμεθα ἡμεῖς. — Λο-
 γηριάζαμε νὰ πᾶμε εἰς τὰ Δερβένια, ἐτὶ ἀνεχώρησαν διὰ
 τὰ Καλάβρυτα. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ποῦ ὀρδνιαζόμεθα ἡ-
 μεῖς νὰ πᾶμε εἰς τὰ Δερβένια μετὸν Ἀρχιγραμματέα,
 τῆς Ἐπαρχίας Κορίνθου. Ἦτον ἀγοραστής ἓνας Κορ-
 θινὸς καλόγηρος μετὰ ἄλλους συντρόφους, καὶ οἱ Νοταρά-
 δες τοὺς κακοφάνηκε ὅτι ἔβαλε περισσότερο καὶ τὴν πῆρε·
 καὶ πηγαίναντες εἰς τὴν Κόρινθο νὰ συναῖξῃ τοὺς προσό-
 δους τὸν ἐσκέτωσαν καὶ ἐδίωξαν καὶ τοὺς συντρόφους του·
 ἦλθε εἰδήσεις εἰς τὴν Κυβέρνησι. Μοῦ εἶπε ὁ Πρόεδρος
 καὶ οἱ ἄλλοι οἱ συντρόφοι μου διὰ νὰ πάγω μετὰ δύναμι διὰ
 νὰ παιδεύσω τοὺς φονεῖς καὶ νὰ συστήσω τοὺς ἀγοραστὰς·
 καὶ εἶχαν καὶ ἑπτὰ χιλιάδες γρόσια ἔρανον εἰς τὴν Ἐ-
 παρχίαν, καὶ νὰ τὰ συναῖξω καὶ αὐτὰ καὶ ἐγὼ τοὺς ἀπο-
 κρήθηκα εἰς τὸν πάγω μοναχὸς μου, διατὶ, ἂν καλὸ κά-
 μω, κακὸ θὰ εἰποῦνε· δόμουτε καὶ τὸν Μεταξᾶ, ποῦ εἶναι
 μέλος τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ἦναι αὐτόπτης καὶ εἰς
 τὸ καλὸ καὶ εἰς τὸ κακὸ, νὰ δώσῃ τῆς Κυβερνή-
 σεως λόγον τῶν πράξεών μου.» — Φεύγοντας ἐγὼ δὲν ἔ-
 μεινε πλήρης ἡ Κυβέρνησις, ὁμοίως πᾶμε οἱ δύο καὶ
 ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς συναῖξουν τὰ πρα-
 κτικὰ καὶ τὰ ἀρχεῖα καὶ ἔρχονται εἰς τὴν Κόρινθο καὶ
 τραβᾶμε διὰ τὰ Δερβένια· ἐτὶ ἀποφάσισα νὰ κινήσω
 μετὸν Μεταξᾶ, καὶ ἐκίνησα μετὰ 400 στρατιώτας. Ἀ-
 ναχωρῶντας ἐγὼ μετὸν Μεταξᾶ διὰ τὴν Κόρινθο, ἐγύ-
 ρισε καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. —
 Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὰ δύο ἄτομα,
 ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, καὶ Ἀρχιγραμ-
 ματεὺς, ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τὸ Βουλευτικὸν (τὸν Πρόεδρον
 ποῦ εἶχε τὸ Βουλευτικὸν, ὁ Ὀρλάνδος, ἀνεχώρησε· ἔ-
 γυ*

μεινε ὁ Βρυσηθῆνης Ἀντιπρόεδρος) ἔλαβαν συνέλευσι καὶ ἀποφάσισαν νὰ σταίλουν πρέσβυν τὸν Δελιγιάννην καὶ ἄλλους, νὰ σταίλουν εἰς τὴν Πορτογαλίαν νὰ ζητήσουν Βασιλία· ὁ Δελιγιάννης τοὺς ἀπέκρίθηκεν ὅτι, ἂν δὲν ῥωτήσω τὸν ἀδελφόν μου τὸν Κανέλλο καὶ τὸν Κολοκοτρώνη, δὲν ἠμπορῶ νὰ σὰς δώσω λόγον, διατὶ εἶμαι φαμελίτης,

Ὁρδινιάστηκε τὸ Ἐκτελεστικὸ νὰ ἔλθῃ στὴν Κόρινθο, νὰ πᾶμε στὰ Δερβένια καὶ ἐσυνηροφούθηκε ὁ Κύρ Ἀναγνώστης Δελιγιάννης νὰ ἔλθῃ διὰ ἡμᾶς, διὰ τὴν οὐμίλιαν ποῦ τοῦ ἐκάμαμεν καὶ ὁ Μαυροκορδάτος τοὺς εἶπεν ὅτι «δὲν εἶμαι ἔτοιμος... ἔρχομαι καὶ ἐγὼ» ὁ σκοπὸς του ἦτον νὰ μᾶς συνευγάλη. Ἐκίνησαν καὶ ἦλθαν καὶ μετ' ἡμῶν στὸ Κλιμεντοκασάρι μετ' τὸν Μεταξᾶ, καὶ εἶχα καὶ τοὺς ἀγοραστὰς βαλμένους εἰς τάξιν, καὶ τὸν θρανὸν μαζωμένον. Ἐξετάζοντας πᾶσις ἐκούτως τὸν καλόγερον ὑπογράφτηκαν ὅλοι ἡμεῖς καὶ ὁ Σωτὴρ Νοταρᾶς· ἐκράτησε τὸ γράμμα ἢ Κυβέρνησις νὰ θεωρήσῃ τοῦτο τὸ φονικὸ· οἱ ἐνοικιασταὶ ἐκουδάλαγαν τροφὰς διὰ τὰ Δερβένια, ἔφθασε καὶ ὁ Πετρόμπεης, καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, καὶ Δελιγιάννης· ἔφθασαν τὴν Παρασκευὴν· τοὺς ἐρωτήσαμεν ποῦ εἶναι ὁ Ἀρχιγραμματεὺς—«Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς δὲν εἶχε φορτηγὸ, καὶ ἔμεινε νὰ ἔλθῃ, τὴν δευτέρα μουτουλάκ εἶναι ἐδῶ»— μετ' αὐτὸν τὸν λόγον ἐρεῖναμε ἡσυχιοι. Ἐρχάμενη δευτέρα τὸ βράδυ καὶ δὲν ἦλθε, ἐγὼ ἔλαβα ὑποψίαν· τὴν Τρίτην ἕως τὸ γεῦμα δὲν ἦλθε καὶ τότες ἔβηλα ἐνὰ ξύλο καὶ ἐτήραγα κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ—ποῦ ἢ Κόρινθος, ποῦ ἢ Τριπολιτζᾶ—μετ' ἐρώταγαν «τί τηρᾶς;» τηρᾶω στὴν Τριπολιτζᾶ «ἀμ τί βλέπεις;» βλέπω τὸν Μαυροκορδάτο, τὸν Δεσπότη Ἄρτης καὶ

Σπετζώταις και Ἰδρᾶκιούς και πλείουν ἕνα γαιτάνι σου Ἄναπλιῶ τὴν πόρτα, μὰ τὸ τί γαιτάνι εἶναι δὲν τὸ ἤξεύρω. Αὐτοῖνοι ἐγέλαγον· τρεῖς ἡμέραις κοντὰ κοντὰ ἔκανα γαστρά τὴν τέχνη· ὁ Μαυροκορδάτος ἔμεινε γὰρ νὰ γαῖνη Ἡρόδοτος τοῦ Βουλευτικοῦ και ὄχι νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ χρέος του.— Ὄντας ἡμεῖθα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἀποφασίσαιμε τὸν Παν. Γιατράκο νὰ καθιορκήσῃ τὴν Πάτρα μὲ Μιστριώταις, και ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις ταῖς εἶχαμε νὰ ἔλθουν εἰς τὸ Δερβένι, και ἔφθασε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἀλαῖ Πασαλιτικο, μὲ δέμα ζυγιαῖς ταβούλια και μὲ ἄλλα μασκαραλίκια τοῦ Γιατράκου.— Τὴν ἴδια ὥραν ἦλθαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τετρακόσιοι Ἀρκαδινοὶ μὲ τὸν Γρίτζαλη, Μῆτρο Ἀνστασίουπουλα, Παπατζόρη, νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Δερβένια· εἰς τὸ παζαρι ἐπιπέσθησαν οἱ Ἀρκάδιοι και οἱ Μιστριώταις, ἐπάνω εἰς τὸ κρασί, και σκοτόνονται δεκαπέντε ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος και ἄλλο· τῆς εὐθείας τὸ Βουλευτικὸν ἔστειλε ταχυδρόμο καθυλάρα και μᾶς τὸ εἶπαν· ἐκράταγαν τὴν μιστὴν χώραν οἱ Ἀρκαδινοὶ, τὴν ἄλλην Μιστριώταις, και τὸ τουφεκι εἰσόλευε. Ἀκούοντας ἡμεῖς αὐτὰ, μὲ ἀποφασίζομε νὰ πάγω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τὰ γλιγορώτερον νὰ παύσω τὴν φωτιάν· τοὺς εἶπα « δὲν πάγω »— μὲ φορτιάθηκα διὰ νὰ πάγω ἀπεφάσαια. Τοὺς ἄφρασε μὴ ἐντελεῖς. Ἐβίησα μὲ τὰ ἠλιοβασιλεύματα· ὄλονακτις και μὲ βίαν ἔφθασα εἰς ἕνα χωριό, τρεῖς ὥρας μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἔστειλα ἕνα γράμμα ε Σακίμ, ὅποιος βίη τοουφεκι εἶναι ἐχθρὸς μου, και ἄς μὲ καρτερῇ· Πηγαίνοντας ἡ διαταγὴ μου ἐσκόλασε τὸ τουφεκι μετὰ δύο ἡμέραις ἐπῆγα και ἐγὼ. Πηγαινάμενος ἐκεῖ ἔκραξα τοὺς Ἀρκαδίους τὴν ἄλλην ἡμέραν τοὺς ἔστειλα, πάνε εἰς τὸ Δερβένι. Τὴν ἄλλην

ἡμέραν πάγει καὶ ὁ Γιατράκος στὴν Πάτρα. Ἐμείνα ἐγὼ
 ἐκεῖ καὶ ἔστειλα ταχυδρόμο καὶ ἔδωσα εἰδήσιν τῆς Κυ-
 βερνήσεως τὰ ὄσα ἔκαμα. Μία ἡμέρα βλέπω καὶ ἔρχεται ὁ
 Μαυροκορδάτος νὰ μὲ χαιρετήσῃ, ὅταν ἐπαύσαν τὰ δεινὰ τῆς
 Πόλεως. Τοῦ εἶπα, γιατί, κύρ; Ἀρχιγραμματεία, δὲν ἦλθες
 κοντὰ εἰς τὴν Κυβέρνησι; μοῦ ἀποκρίθηκε προφάσεις ποῦ
 δὲν εἶχαν τὸν τόπον τους, καὶ μοῦ θῆναι ἓνα γράμμα
 προσκλητικὸν, ποῦ τὸν προσκαλεῖ διὰ Πρόεδρον τοῦ Βου-
 λευτικοῦ. μοῦ ἔβγαλε καὶ μία κόπια τῆς ἀπαντήσεώς
 του ποῦ δὲν ἤθελε γιατί εἶναι Ἀρχιγραμματείας τοῦ ἐκ-
 τελεστικοῦ. ἐγὼ τοῦ εἶπα, ἔκαμες ὡς πατριώτης, καὶ
 στέκεσαι καὶ εἰς τὸν λόγον σου, γιατί ἀνέμδανες εἰς τὸ
 Βουλευτικὸν, τὸ ἐκτελεστικὸν ἐχάλαγε, γιατί ἡ ψυχὴ τοῦ
 Ἐκτελεστικοῦ εἶσαι ἡ εὐγενία σου, καὶ ἀποκρίθπες πολὺ
 καλά. Ἐγὼ ἐξέγροιασα καὶ ἡ δουλιὰ ἐδούλευε εἰς τὸ Βου-
 λευτικὸν. Μία τῶν ἡμερῶν τὸ Βουλευτικὸν ἔκλεξε τὸν Ἄρτης
 καὶ ἄλλους νὰ μοῦ ὁμιλήσουν διὰ νὰ δώσω γράμμα νὰ τοὺς
 δεχθῇ ὁ μακαρίτης ὁ Πάνος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον Φρού-
 ραρχος, διὰ νὰ κάτῃ τὸ Βουλευτικὸν εἰς τ' Ἀνάπλι. ἐγὼ ἐ-
 πῆρα τὸν Ἀναγνώστη Δεληγιάννη καὶ τὸν Παπαφλόσσα διὰ
 νὰ ὁμιλήσωμεν χωριστὰ εἰς μίαν κάμαραν τοῦ Βου-
 λευτικοῦ. σὰν ἐπήγαμε, ἄρχισε ὁ Ἄρτης τὴν ὁμιλίαν νὰ
 τοὺς δώσω τὸ γράμμα. «Τὰ ἀσκήρια τουφεκίζονται κτλ.»
 ἀποκρίθηκα: δὲν εἶναι καιρὸς νὰ πᾶτε στ' Ἀνάπλι. τὸ
 Ἐκτελεστικὸν πάει στὰ Ντερβένια, καὶ νὰ πᾶῃ τὸ Βου-
 λευτικὸν στὸ Νάπλι δὲν φθάνει νὰ παρακινή τὰς ἐπαρχίας.
 Ὅταν γυρίσῃ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν, συναζόμεθα καὶ πᾶμε
 στ' Ἀνάπλι». Ὁ Ἄρτης ὠμίλησε μὲ θυμὸ καὶ ἐβάρυνε τὸ
 χέρι του εἰς τὸ μηρί του. λέγει: ἔτσι τὸ θέλει τὸ ἔθνος, μὲ
 πεισματῶδη ὁμιλία καὶ ἐγὼ ἐστώθηκα διὰ νὰ τοῦ ἀπο:

κριθῶ καθὼς ἔπρεπε, ὅμως μὲ ἐμπόδισεν ὁ Δελιγιάννης καὶ ὁ Παπαφλέσσας, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησε καὶ ἔπαυσε πούτουν τὸ ζήτημα· τὸ δὴν ἡμέραις ἀκοῦμε ὅτι ὁ Μαυροκερράτος κάθεται ἐπὶ θρόνου Πρόεδρος ἀκούοντας ἡμῖς ὅτι ἕκαστος Πρόεδρος, μᾶς ἐφάνη παράξενον, γιὰτί οὔτε τὰ Ἀρχεῖα ἔδωσε, καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ θὰ ἐχάλαγε λέγει ὁ Δελιγιάννης· ἄσε νὰ τὸν ρίξωμε πολιτικῶς· τοῦ εἶπα καλὰ . . . πολιτικῶς δὲν ρίχνεται, μόνον ἐγώ, ἐγὼ ἔχω τὸν τρόπον, θέλει βία τὸ ρίξιμό του· κάθεται τρεῖς ἡμέραις κοντὰ κοντὰ Πρόεδρος· ἐπάνω σὲ τούταις ταῖς τρεῖς ἡμέραις ἡ γνώμη τοῦ Βουλευτικοῦ ἦτον νὰ τὸν κάμουν Πρόεδρον καὶ νὰ τὸν στείλουν μὲ τὸν Α. Δελιγιάννην εἰς τὴν Πορτογαλίαν διὰ βρασιλέα καὶ μᾶς προσκάλεσαν νὰ κάμωμε συνέλεψιν εἰς τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ τὸ σπῆτι. Ἐκάλεσαν καὶ μένα μέρος βουλευτικοῦ συνάχθη, ὁ Δεσπόστης Ἄρτης, ὁ Παπαφλέσσας, Δελιγιάννης, ἡμαζώχθησαν ἕως τριάντα ὅλοι· ἐγὼ κάτι ἐχασομέρησα καὶ ἐπῆγα ὅλο στερνᾶ· ὠμιλοῦσαν μέσα· ἐπῆγα καὶ ἐγὼ σὰν μὲ προσκάλεσαν μπαίνοντας μέσα ἐπροσηκώθηκα καὶ μοῦ εἶπαν νὰ κάτσω στὴν ἀπάνω μεριὰν ὡς Ἀντιπρόεδρος, τοῦ εἶπα· κάθομαι ἐδῶ, καὶ ἕκαστος στὴν πόρταν παύσαν τὴν ὀμιλίαν καὶ κάμουν σιωπὴν ἕως δέκα λεπτά· τοῦ εἶπα· ἂν ἔχετε καμμία μυστικὴ δουλιὰ καὶ σὰς ἀντίσκοψα, νὰ πάγω νὰ σεργιανήσω· ἐγὼ μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅχι, ἔχομεν ὀμιλίαν νὰ εἰποῦμεν, καὶ σὰν ἔντεσες ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ Ἀντιπρόεδρος, νὰ εἰπῆς τὴν γνώμην σου· Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, τί ἀνάγκη ἡ γνώμη μου νὰ τὴν δώσω; εἰς μερικὰ ἐρωτᾶτε τὸ Ἐκτελεστικὸ, εἰς ἄλλα ὅχι τί πάσι νὰ εἰπῆ αὐτό; Ἐπετάχθη ὁ Ἄρτης, σὲ ποῦ δὲν σ' ἐρωτήσαμε; —δὲν μ' ἐρωτήσατε

ὅταν ἐβάλτε καὶ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ.—ἓνα μῆνα προτιήτερα ὁ Ἄρτης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἦτον εἰς τὰ μαχαίρια.—Τὸ Βουλευτικὸν λέγει ὁ Ἄρτης, ἦτο γηρασμένον, ἐγὼ εἶπα, ἐγάθησαν τόσοι πατριῶται εὐὰ βάλτε, μόνον νὰ βάλτε τὸν Ἀρχιγραμματεῖα; μὲ ἀπεκρίθηκε, δὲν εἶναι κανένας προκομμένος σὺν τὸν Μαυροκορδάτῳ· καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα· μοῦ φαίνεται καὶ κουβεντιάσαμε. . . καὶ μεῦ λέγετε τόσα γιὰ τὸν Μαυροκορδάτῳ. . . πῶς εἰς ἓνα μῆνα ἔγινε καλὸς; ἀπεκρίθηκε· ὁ καλὸς εἶναι καὶ κακός.—σὺν τὸν ἔκλεξες γιὰ καλὸν, πάρτων εἰς τὴν Ἄρταν, ὅχι ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. . . καὶ μὴ μοῦ ἔβροντᾷς τὸ πόδι, γιὰτι βροντᾷ τὸ σκαθὶ καλοῦ κόβω τὸ κεφάλι.—εἰς τὸν θυμὸν μου λέγω τέτοια.—ἀκούοντας ὁ Δεσπότης σπρόνεται νὰ φύγη· σὺν δὲν μᾶς θέλετε τοὺς ξένους. . . καὶ φέρεσε τὰ πασουμάκια του.—προφάσεις εἶναι αὐταῖς διὰ τοὺς ξένους, αὐτὰ εἶναι τῆς φαντασίας σου λόγια, καὶ ἔται ἐδιαλύθηκε ἡ ὁμιλία. Τὴν ἰδιαν ὤραν ἐπῆγα εἰς τὸ σπῆτί μου, καὶ ἐβγήκε καὶ ὁ Δελιγιάννης, καὶ ὁ Δελιγιάννης ἐβάλε Ἀστονομία στὸ σπῆτί μου νὰ μὴ κράξω τὸν Μαυροκορδάτῳ· ἔστειλενὰ ἐλθῆ ὁ Μαυροκορδάτος εἰς τὸ κονάκι μου, ἦτον τὸ βράδι βραδί· μπαίνοντας ὁ Μαυροκορδάτος, ἦλθε καὶ ὁ Ἀναγνώστης· ἐκάτσαμε οἱ τρεῖς, καὶ ἐκλείσαμε τὴν πόρταν, καὶ ἐρχήνησα νὰ εἰπῶ τοῦ Μαυροκορδάτου· διατι νὰ κάμης αὐτό; αὐτὸς ἀρχήνησε νὰ μοῦ ἀπολογηθῆ με τὰ γέλια τὰ συνεισμένα, καὶ μοῦ λέγει· ὅτι εἶναι συμφερώτερον διὰ τὸ ἔθνος τὸ Βουλευτικὸν παρὰ τὸ Ἐκτελεστικὸν Σὺ λέγω τοῦτο, κύριε Μαυροκορδάτε, ὅτι ἐαυταναστράφημεν σαράντα ἡμέρας εἰς τὸ Ἐκτελεστικὸν, καὶ δὲν ἤμπορῶ. . . σου λέγω, μετὰ καθίσσης Πρόεδρος, διότι ἐρχομαι καὶ σὲ διώχνω μετὰ τὴν μόνια, μετὰ τὴν βελὰδα πρὸ ἡλθες.—καὶ ἐβγήκα εἰς σου-

λάτσο· ὁ Κύρ Ἀναγκώστης, καὶ ἔμεινε ὀπίσω, τοῦ εἶπε ἔντοσα ἐγὼ καὶ ἐγλότωσε, εἰμὴ, θὰ σὲ ἐσκότωε·—καὶ ἔρριξε τὸ φαρμάκι του καὶ αὐτός. Τὴν ἴδια νύκτα εἰσῆρε τὰ κλυμένα του ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ἐπέρασε στὸ Κρανίδι καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἴδραν.

Ὅταν ἦτον εἰς τὰξιν τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ἐδόθη ἡ ἀδεια νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ δάνειον. Ἐκάμαμεν τὴν πρᾶξιν διὰ τὸ δάνειον πρὶν νὰ διακριθεῖται τὸ Βουλευτικὸ μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸ ἕμεινα μερικαὶς ἡμέρας εἰς τὴν Τροπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνίαν, διὰ νὰ συνάξω τὸν ἔρανον ὅπου εἶχαμεν ρίξει διὰ νὰ βρεσιάζωμεν τὰ στρατεύματα εἰς τὰ Δερβένα. Εἰς τὴν Δαμητζάναν ἦτον συναγμένοι διὰ τοὺς προσόδους, καὶ ἐκεῖ ἐπιστάθησαν τοῦ Κολιόπουλου οἱ ἄνθρωποι μὲ ἀνθρώπους τῶν Δελιγιανναίων· ἐκεῖ ἐβόηξεν ἕνας στρατιώτης τοῦ Κολιόπουλου καὶ ἐλάθωσε τὸν Ἀνάστο Δελιγιάννη· ὁ Κανέλος, ὅπου ἦτον διαρισμένος διὰ τὰ Δερβένα, ἐγύρισεν ὀπίσω εἰς τὴν Καρύταιναν. Εἰς τὴν Καλαμάταν ἀρρώστησα ἐγὼ, ἀρρώστησε καὶ ὁ Κανέλος, καὶ ἐγύρισα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἀπὸ τότε ἀρχισαν ἀναφανδὸν νὰ ἐχθρεύονται οἱ Δελιγιανναῖοι μὲ τὸν Κολιόπουλον· ἐγὼ δὲν ἤθελα τὸ κακὸ οὔτε τοῦ ἑνός, οὔτε τοῦ ἄλλου· ὁ ἕνας ἦτο συγγενὴς μου, καὶ ὁ ἄλλος συμπατριώτης μου. Τὸ Ἐκτελεστικὸ, συνθεμένον ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Σωτῆρ Χαλαράσην καὶ Μεταξᾶν ἔμεινε τρεῖς μῆνας εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν. Ἐκεῖ ἐσμίξαμεν ἡμεῖς ἀκόμη ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ· ἕνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἄργος· ὁ Πάνος ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν νὰ πάρῃ τὰ Ἄρχεια τοῦ Βουλευτικοῦ· ὁ Θεόδωρος Ζαχαρόπουλος,

ὁ ὁποῖος ἦτον φρούραρχος τοῦ Βουλευτικοῦ, τοῦ κόμμα-
 τὸς των, ὑπερασπίσθη καὶ δὲν τὰ ἔδωκε τὰ Ἀρχεῖα ἀπ'
 ἐκεῖ τὸ Βουλευτικὸ ἀνεχώρησε διὰ τὸ Κρανίδι· ἐκεῖ ἐβ-
 ρίζαν τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὅπου ἦτον ἐλεγμένον ἀπὸ τὴν
 Συνέλευσιν τοῦ Ἄστρους, καὶ ἐδιώρισαν τὸν Κουντουριώτην,
 Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, Ἰωάννην Κωλέττην, Π. Μπό-
 ππαιν καὶ Α. Σπηλιωτάκη· ἔπειτα ἐμβῆκαν εἰς τὰ κα-
 ράβια· καὶ ἐστεῖλαν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ παραδώσῃ ὁ
 Πᾶνος τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου· αὐτὸς ἀπεκρίθηκεν· ὅτι
 ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἔθνους τοῦ ἐμπιστεύθηκε καὶ εἰς τὸ Ἔ-
 θνος μόνον χρεώσεται νὰ τὸ δώσῃ· καὶ ἔτσι ἀρχισεν ὁ ἐμ-
 φύλιος πόλεμος· αὐτοὶ ἦταν ἓνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ
 καὶ ἐνόμιζαν ὅτι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ κηρύξουν τὸ Ἐ-
 κτελεστικὸ· τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔλεγεν, ὅτι αὐτοὶ παρέλαβαν
 τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸ Ἔθνος, καὶ δὲν ἔχει δικαίωμα ἓνα μέ-
 ρος βουλευτῶν νὰ κάμῃ ἄλλην Κυβέρνησιν·—τὸ ἄλλο μέρος
 τῶν βουλευτῶν ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τὸ Ἐκτελεστι-
 κὸν ἦτον τότε ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Πρόεδρον, τὸν
 Σωτῆρ Χαραλάμπην, Ἀνδρέαν Ζαήμεν καὶ Ἀνδρέαν Με-
 ταξᾶν· Ἐγὼ, ὅταν ἤμουν εἰς τὸ Ναύπλιον, πρὶν νὰ ἀρχίσῃ
 ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχα δώσει τὴν παραίτησίν μου ὡς
 Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, διότι ἐπρόβλεπα αὐτὰ τὰ
 πράγματα· ἡ παραίτησίς μου ἔλεγεν ὅτι, εἰς τὴν θέσιν τοῦ
 Ἀντιπροέδρου ἂς βάλουν ἄλλους πατριώτας, μόνον τὸν Κο-
 λοκοτρῶνην δὲν ἤμποροῦν νὰ μὴ βγάλουν· Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα
 εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐπολιορκεῖτο καὶ δευτέραν φορὰν
 ἀπὸ τοὺς Κορινθίους καὶ Σταίικον· οἱ Τούρκοι τῆς Κορίν-
 θου ἐζητοῦσαν νὰ ἐλθῇ ὁ Κολοκοτρῶνης νὰ παραδοθῶν· ἐτί-
 ἐπῆγα καὶ ἕκαστα συνθήκην, ν' ἀφήσουν ὅλα ταῦς τὰ πράγ-
 ματα καὶ νὰ πάρουν τὰ ἄρματα τοὺς καὶ νὰ τοὺς μπαρκάρω

νά τοὺς στείλω εἰς τὴν Σαλονίκην ἔτσι ἐδέχθησαν τοὺς ἐμπαρκάρησα εἰς τὸ Καλαμάκι εἰς δύο Σκλαβούρικα καὶ ἕνα Κεφαλονήτικον· οἱ Κορίνθιοι μὲ ἐζήτησαν νὰ βάλουν φρούραρχον τὸν Χελιώτην τὸν Ἰβαναν προσωρινῶς, ἕως ὅτου νὰ διατάξῃ ἡ Κυβέρνησις. Τὰ χρήματα, τὰ ὅποια εὗρήκαμεν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ διεμεύρασα εἰς ὄλους τοὺς Κορινθίους· 1823, μῆνα Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον.— Ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα νὰ συμβιδιάσω τὸν Κολιόπουλον μὲ τοὺς Δελιγιναίους ὅπου ἦτον εἰς πόλεμον· ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης ἐμάζωξε στρατιώτας καὶ ἐπῆγε νὰ χαλάσῃ τὸ χωριὸν τοῦ Παλούμπα, ὅπου εὕρισκονταὶ τὰ σπήτια τοῦ Κολιόπουλου· ἰσοκοτώθηκε καὶ ἕνας γαμβρὸς τοῦ Κολιόπουλου. Ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταιναν ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Μεταξᾶς διὰ νὰ εἰρηνεύσουν ὅπου ἐτρώγοντο. ἦλθεν ἔτσι εὗρηκεν ἀφορμὴν τὸ Βουλευτικὸν ὅτι ἐπῆγεν ὁ Μεταξᾶς εἰς τὴν Καρύταιναν χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Βουλευτικοῦ, τὸν ἔκαμαν ἐκπτώτον, καὶ ἐτίξαι τὸ Ἐκτελεστικὸν δὲν ἦτον πλήρες, καὶ ἔκαμαν τὸ ἄλλο Ἐκτελεστικόν. Πρὶν νὰ γείνη αὐτὸ, εἰς τὴν Καρύταινα ὁ Ζάχμης, Λόντος καὶ ἄλλοι ἔκαμαν μίαν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν· ὁ Σισίνης δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην τους καὶ ἦτον ἐνάντιος· αὐτοὶ ἐμάζωσαν στρατιώτας καὶ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Σισίνη διὰ νὰ τὸν χαλάσουν καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν Γαστούνην μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν τους συμμαχίαν· ἐτίξαι ἄρχισε ὁ πόλεμος· μαθαίνοντας ἐγὼ αὐτὸ, ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Σισίνη. Οἱ Ἀνδρέιδες ἅμα μὲ ἤκουσαν ὅτι πηγαίνω ἐναντίον τους, ἀνεχώρησαν καὶ ἄφησαν τὴν Γαστούνην ἐλεύθερον. Ἄπ' ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς τὴν Ἀρκαδίαν· εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἔλαβα γράμματα ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν καὶ μὲ ἔλεγε νὰ προφθάσω, καὶ ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὴν Τροπολιτζᾶ. Ἐγὼ ὑπεστήριξα τὸ Ἐκτελεστικὸν αὐτὸ ὡς τὸ μόνον νόμιμον, ἔτσι

τὸ ἐνόμιζε. Ἄρχισε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος· κλιθερκοῦν τὸ Ναύπλιον διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, στίλβου καὶ στρατεύματα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, μᾶς πολιορκοῦν· κἀνωμεν ἓνα μῆνα πολιορκημένοι· ὁ Λόντος, Νοταρᾶς, Ζαφυρόπουλος, Μπαρμπόγλης, Γιατράκος, ἔκαμαν τὴν πολιορκίαν. Ὅταν μᾶς ἐπολιόρκησαν, μᾶς ἐπρόβαλαν νὰ τοὺς δώσωμεν τὸ Ἐκτελεστικόν, — Πετρόμπεη, Σωτὴρ Χαραλάμπη καὶ Μεταξῆ. — νὰ τοὺς πᾶνε κάτω· ἡμεῖς τοῦ ἀπεκρίθηκαμεν, ὅτι κὺτὸ δὲν γίνεται, πλὴν, ἂν θέλετε, νὰ πάρωμεν καὶ τὸ ἓνα Ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ ἄλλο, καὶ τοὺς κρίνωμεν, καὶ ὅποιος ἔχει ἄδικον ἐκεῖνος νὰ παιδευθῆ· δὲν ἤκουσαν ἀκολούθησαν διάφοροι ἀκροβολισμοί· ὁ Κολιόπουλος ἦλθεν ὡς μεσίτης, καὶ ἐσυμφωνήσαμεν ὁ Πετρόμπεης νὰ μείνῃ ἀπείραγος καὶ νὰ πάῃ εἰς τὴν Μάνην, καὶ τὴν Τριπολιτζᾶν νὰ εἴη ἀφῆσωμεν εὐκαιρῇ, καὶ νὰ μὴν ἐμβῶμεν μέσα οὐτὲ τοῦ ἐνὸς οὐτὲ τοῦ ἄλλου τοῦ μέρους στρατιῶται· ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα, ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὰ Καλάβρυτα· τὸ Ναύπλιον ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη· ὁ Νικήτας ἦτον εἰς τοῦ Μπουγιᾶτι· ἀκούσθηκε μὲ τὸν Κουντουριώτη, ὁ Κουντουριώτης τοῦ ἐπρόβαλε νὰ γυρίσῃ μὲ τὸ μέρος του, αὐτὸς ἀπακρίθηκε· Εἰσακουσθῆτε μὲ τὸν Μπαρμπά μου, καὶ ἂν ἐνωθῆ, ἐνώνομαι καὶ ἐγώ. Τοῦ ἔγραψα νὰ ὑπάγω νὰ ὁμιλήσωμεν· μὲ ἔγραψε νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Τσιβέρι μὲ μόνον 50 ἀνθρώπους καὶ νὰ περάσω ἀπὸ ἰδιώκους τοῦ ἀνθρώπου· ἐγὼ ὑπωπτεύθηκα καὶ δὲν ἐπῆγα. Εἰς τὴν Καρύταινα ἐσυναξα στρατιώτας καὶ τοὺς ἐκτύπησα εἰς διάφορα μέρη, ἔπιασα 300 ζωντανούς, χωρὶς νὰ χυθῆ αἷμα· ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ τοὺς ἐπολιόρκησα. ὁ Γενναῖος, ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Νικήτας ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Πάνου εἰς τὸ Ναύπλιον

καὶ ἐπέστρεψαν ὀπίσω. Τότε ἦλθε ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης καὶ ἐμείλαμεν ἀπ' ἐξῆς ἀπὸ τὴν Τροπολίτισσά· με εἶπε νὰ γράψω τοῦ Πάνου νὰ παραδώσῃ τὸ κάστρο· ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ παραδώσω εἰς τοὺς τυχοδιώκτας, εἰς ἐσᾶς. ἂν ἦσθε ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξετε, σᾶς τὸ παραδίδω, καὶ ἔχω καὶ 300,000 γρόσια ἔξοδα, εἰς μισθοὺς· αὐτὸς μ' ἀπεκρίθηκεν ὅτι ἐμεθεα ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξωμεν καὶ ἀποκρινόμεθα ὅλα τὰ ἔξοδα ὅπου ἔχετε καμωμένα, καὶ ἔτσι ἔγραψα τοῦ Πάνου καὶ τὸ παράδωσε τῷ φρούριον εἰς τοὺς Ἀνδρείδες, ὅχι εἰς τὴν Κυβέρνησιν· τοὺς προεῖπα νὰ βάλλουν φρουρὰν εἰς τὸ Παλαμῆδι ἐδικούς τους καὶ ὅχι χαϊμένους· καὶ ἐκεῖ ἔβαλαν τὸν Φωτομάρα καὶ ἔπειτα ὁ Γρίβας καὶ ἔγειναν ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπου ἔγειναν. Ὁ Πάνος ἦλθεν εἰς τὴν Καρύταιναν, ἔγεινε ἀμνηστία διὰ τὸν Πάνο καὶ ἔτσι ἔλαβε διαταγὴν διὰ τὴν Πάτρα νὰ τὴν πολιορκήσῃ. Ἐκεῖ ἐομίξεν ὁ Πάνος με τὸν Ζαήμην καὶ Δόντον· αὐταὶ ἦσαν δυσαρρυστημένοι ἀπὸ τὸν Κουντουριώτη· ἐνώθησαν με ἡμᾶς ὁ Παπαρλέσας ἐβγήκε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἐπαρχίας Ἀρκαδίας, Φαναρίου καὶ λοιπὰς. Τὰ δάνεια ἐδυνάμωσαν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Κουντουριώτη, καὶ ἡ δύναμις τὴν ἔκαμε νόμιμη· ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Πάνος καὶ ὁ Γενναῖος εἰς τὴν Καρύταιναν διὰ νὰ ἀντισταθοῦν, τὸν Παπαρλέσα τὸν ἐκυνήγησαν (ἐπολέμησαν εἰς τοὺς Κωνσταντίνους) αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ Ναύπλιον· ἔστειλαν δύναμιν τὸν Βίσσον με 800, ἀπαντήθηκαν οἱ στρατιῶται με τὸν Πάνο καὶ ἐσκοτώθη.

Ὁ Ζαήμης ἐφθάσε διὰ νὰ ἐμβοῦμεν εἰς τὴν Τριπολιτῆαν· οἱ Τριπολιτιζῶταις ἐφοβήθησαν διὰ τὸν σκοτωμὸν τοῦ Πάνου καὶ ἀντιστάθηκαν, τοὺς ἐφοβήρισε καὶ ὁ Κα-

νόλος Δελιγιάννης· ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἐδυναμώσεν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ῥούμελην, ἔφερε τὸν Γκούρα, καὶ οἱ ἄλλοι Καπετανεοὶ τῆς Ῥούμελης ἐμβήκαν εἰς τὴν Κόρινθον, ἐκινήγησαν τὸν Νοταρᾶν, ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κερπενή, χωρὶὰ τῶν Καλαβρύτων, ἐκλείσαν τὸν Ζαήμη, ἦλθε καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐναντίον τοῦ Ζαήμη, τὸν ἐχάλασαν τὸν Ζαήμη, καὶ ὁ Ζαήμης, Λόντος καὶ Νικήτας κατέφυγαν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα· ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας μ' ἔγραφον διὰ νὰ μείνω νὰ ὀμιλήσωμεν, καὶ μὲ παίρνουν ἀπάνω τους ἀνπάθω τίποτε. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἤμουν πλέον εἰς τὴν Καρῦταιναν, διότι ἦλθεν ὁ Κολιόπουλος σταλμένος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι νὰ πᾶμεν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματα. Ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν, ἐκεῖ ἦτον μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Σκούρτην τὸν Γ. Μαυρομάτην καὶ Κ. Ζαφειρόπουλον, καὶ μὲ ἔκαμαν ὄρκους ὅτι νὰ πάγω κάτω νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματά, καὶ ἀπὸ αὐτά· Ἐνεμπιστεύθηκα ἐγὼ, ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐκεῖ εἰς ἓνα δύο ἡμέραις βλέπω νὰ διώχουν τοὺς ἀνθρώπους μου καὶ νὰ μὲ ἀφίνουν μοναχόν, in arresto, ἕως ὅτου νὰ μαζώξουν καὶ τοὺς ἄλλους· μᾶς ἐμβαρκάρησαν εἰς μίαν Γολέταν, Γοργῶ, ἦτον καὶ ὁ Σκούρτης καὶ μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὴν Ὑδραν. Ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέραις καὶ μᾶς ἔστειλαν στὸν Προφῆτην ἅγιον Ἐλίαν, ἐγα μοναστηῖρι. Ἐκαθήσαμεν 4 μῆνας· 20 ἡμέραις μετὰ τὸ πιάσιμόν μας ἦλθεν ὁ Μπραῖμης εἰς τὴν Πελοπόννησον· εἰς τὴν Ὑδραν ἀρχισε νὰ γίνεται ἀπὸ τὸν λαὸν μίξ ἐταιρία διὰ νὰ μᾶς βγάλουν· ὁ Κουντουριώτης ἐτοιμάζετο διὰ τὴν Πάτρα, ἔπειτα σὰν ἤκουσε ὁ Μπραῖμης ἦλθεν εἰς τὰ Μεθωκόρωνα, ἔκαμαν διαταγὰς διὰ νὰ γυρίσουν τὰ στρατεύματα διὰ

τὸ Νεόκαστρον. Ἐπῆγεν ὁ Κουντούριώτης εἰς Τριπολιτζάν και ἔστειλε τὸν Σκούρτην ἀρχιστράτηγον εἰς ὅλα τὰ στρατεύματα· εἶχε μαζί ἕνα ἥμισυ μιλλιοῦνι γρόσια. Τὰ ρουμελιώτικα στρατεύματα ἐκίνησαν και αὐτὰ, πηγαίνουσι εἰς τὸ Νεόκαστρον· ἐκεῖ βάζουσι φρουράρχους τὸν Π. Γιατράκο και Γεωρ. Μαυρομιχάλη. Ὁ Ἱμπραϊμης ἐπολιόρκησε τὸ Νεόκαστρο, ἔπειτα ἐξεμβαρκάρησεν εἰς τὸ πηλὸ Ναυαρίνο, ἐκεῖ ἐκλείσθησαν 1,000 Πελοποννήσιοι, στενοχωρημένοι ἀπὸ ζωοτροφίας ἐπροσκύνησαν, και ὁ Ἱμπραϊμης τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους· ἦτον ἐκεῖ ὁ Τζόρκης και ὁ Γζαγέτος και ἄλλοι· ὁ Ἱμπραϊμης ἐφέρθηκε μὲ γλυκὸ τρόπο εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν διὰ νὰ τραβήξῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ προσκυνήθουσι. Ὁ λαὸς ἄρχησε νὰ λέγῃ ὅτι δὲν πολυμοῦμεν ἂν δὲν βγάλετε τοὺς ἀρχηγούς μας· τὰ ρουμελιώτικα και σουλιώτικα στρατεύματα, μάλιστα ὁ Καραϊσκάκης και ὁ Τζαβέλας ἐπράβαλον διὰ νὰ με βγάλουσι· ἐκεῖ ἔκαμαν ὅλα τὰ στρατεύματα μίαν ἀναφορὰν και ἐζήτησαν τὴν ἐλευθερίαν μας· ἐπαρουσίασαν τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Ἀναγνωσταρᾶν ὅπου ἦτον Μινίστρος τοῦ πολέμου, και αὐτὸς τὴν ἔσχισε λέγοντας, μὴν ἀνακατόνεσθε σ' αὐταῖς ταῖς δουλαιῖς, ἀφήσετε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Γίνεται εἰς τὸ Κρεμίδι πόλεμος και νικῶνται οἱ ἐδικοὶ μας· Ὁ Καρατάσος ἔκαμεν ἕναν καλὸν πόλεμον. Τότε ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ρουμελιώται ἐσυναθήκαν και ἀπεφάσισάν ν' ἀναχωρήσουσι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ ὑπάγουσι νὰ βοηθήσουσι τὴν Ρούμελην, και μάλιστα τὸ Μεσολόγγι ὅπου ἄρχισε νὰ πολιορκῆται τότε ἐπῆγαν εἰς τὸν Κουντουριώτην, ἐπῆραν τοὺς μισθοὺς των και ἀνεχώρησαν ἄλλοι διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα και ἄλλοι διὰ τὴν δυτικὴν. Ὁ Ἱμπραϊμης ἔκχευε

ντεσμπέρκο και εις την Σφακτηρίαν, και εκατοστά και ο
 'Αναγνωσταράς καθώς και ο Τζαμαδός. 'Επιτάθησαν εις
 την Σφακτηρίαν μερικοί ζωντανοί, ο Η. Ζαφειρόπουλος
 έκιάσθη σκλάβος εις τὸ Κρεμμύδι, πηγαίνει και ο Κ. Ζα-
 φειρόπουλος πιάνεται και αυτός, και ο Χατζή Χρήστος. Τὸ
 Νεόκαστρον σάν έτενοχωρήθη πολὺ, έκαμψ συνθήκας και
 παρεδόθηεν· ο έχθρὸς τοὺς μὲν στρατιώτας, χω-
 ρις τὰ ἄρματα τοὺς, τοὺς ἄφησεν ελευθέρους, εις τοὺς
 αξιωματικούς τοὺς τὰ ἄφησε, και μόνον εβάσταξεν ατμα-
 λάτους τὸν Γεωργάκη Μαυρομιχάλην και Παναγιώτην
 Γιατράκον. Μανθάνοντας ο Κουντουριώτης οτι τρατάρει
 τὸ Νεόκαστρον έμβαρκαρίσθηεν εις τὸ 'Αλμυρὸ και ἦλ-
 θεν εις τὴν 'Υδραν. 'Εκεί εκατέστημεν και ἡμεῖς· σάν εἶ-
 δαν τὸν κίνδυνον τῆς πατρίδος και τῆς ἐπιμονῆς οποι
 ἔδειχεν ο λαὸς δια νὰ μᾶς ελευθερώσουν, μᾶς ελευθέρωσαν.
 'Ἠλθαμεν εις τὰ 'Ανάκλι. 'Ερχόμενοι εις τὸ Ναύφλιον ὠρ-
 κοθήκαμεν πὸ Βουλευτικὸν, τὸ 'Εκτελεστικὸν και ἡμεῖς εις
 τὴν ἐκκλησίαν, οτι νὰ ἀφήσωμεν τὰ περασμένα νὰ τὰ λη-
 σμονήσωμεν, νὰ ἐνωθῶμεν και νὰ μὴν ἔχωμεν ἄλλην ιδέαν
 παρὰ νὰ δουλεύσωμεν τὴν πατρίδα μας. 'Ἔτσι μ' ἔκαμαγ
 γενικὸν 'Αρχηγόν· ἐσυνάχθηκε τότε τὸ Βουλευτικὸν και τὸ
 'Εκτελεστικὸν εις ἓνα μέρος και ἔπηγα και ἐγώ.

Εἰς τὴν 'Υδραν εἰσκόμμεθα: ο Κολοκατρώνης, ο 'Ανα-
 γνώστης Δεληγιάννης, Κανέλας Δεληγιάννης, Νικολάκης
 και Δημητράκης Δεληγιάννης, 'Ιωάννης και Παναγιώτης
 Νοταράς, Γέρο Σισίνης, Χρύσανθος Σισίνης υἱὸς του, Μη-
 τρες 'Αναστασόπουλος, ο Γρίτζαλης, ο 'Αναστάσης Κα-
 τζαρός, ο Δημήτριος Παπατζώνης, ο Θεόδωρος Γρίβας.

Εἰς τὴν Σφακτηρίαν ο 'Αναγνωσταράς ἦτον ἀρχηγός,
 ο 'Αναστάσης Τζαμαδός μὲ 10 κομμάτια καράβια εἶχε τὴν
 θάλασσαν.

Καθὼς ἐσυνάχθηκε τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ Βουλευτικὸ μὲ προσκάλεσαν ἐμὲ, κ' ἐγὼ τοὺς εἶπα· Σεβαστὴ Διοίκησις, ν' ἀκούσετε τὴν γνώμην μου ὅπου θέλει σᾶς εἰπῶ· στὴν Πάτρα, στὴ Κορώνην καὶ στὰ Μοθοκόρωνα Τοῦρκος νὰ μὴν ἀκούεται πουθενά, μόνον νὰ εἶναι ὄλο Ἑλληνικὸ, τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ Κάστρο πρέπει νὰ τὸ χαλάσωμε, διατι δὲν συμφέρει μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ ᾔηαι μία τέτοια μάνδρα, διατι βγάνει ἀπὸ μέσα ὄλο ἐμφυλίους πολέμους, καὶ ὄχι τῶρα ὅπου ὁ Ἰμπρατῆς εἶναι μὲ πενήντα χιλιάδες στρατεύματα εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ κρατεῖ τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας τρία, καὶ κρατεῖ καὶ τὴν Πάτραν, καὶ ἔκαμε καὶ τόσαις νίκαις εἰς τοὺς Ἑλληνας, καὶ ἐσκότωσε καὶ τὸν Φλέσαν μὲ τοὺς πεντακοσίους, καὶ ὁ Φλέσας ἤμπορεῖ νὰ ἐσκότωση 1000, καὶ ἔκαψε καὶ τὴν Καλαμάτα καὶ τὰ στρατεύματα ἔφυγαν, καὶ ἔχει τόσαις νίκαις καμωμέναις· θὰ ἔλθῃ καὶ στὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ σὺν ἔλθῃ στὴν Τριπολιτζᾶ πιάνει καὶ τὸ κάστρο, καὶ τότε χαλαεὶ καὶ ὄλην τὴν Πελοπόννησον, διατι εἶναι εἰς τὸ κέντρον. Μὲ ἀπεκρίθησαν, δὲν ἔχουν ἔξοδα· Ἀπεκρίθηκα ἐγὼ, Δότε μου τὴν ἄδειαν, καὶ μὲ τὸν λαὸν τὸ χαλλῶ διὰ πέντε ἡμέραις· καὶ τότε δὲν εὐρίσκει Ἰμπρατῆς νὰ κάμῃ φωλιὰ· καὶ τὸν κτυπῶ ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη· ἂν πιᾶσῃ τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν τοῦ χρειάζεται ἄλλη φωλιὰ διὰ νὰ χαλάσῃ τὴν Πελοπόννησον· ἐὰν καὶ χαλάσωμεν τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν εὐρίσκει φωλιὰ καὶ τὸν κατατρέχω μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Πελοποννήσου· τότε ἐνόνοται τὰ στρατεύματα, ἀλλέως δὲν θὰ ἐνόνοται διατι θὰ φοβοῦνται ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη καθὼς καὶ ἔγεινε.

Αὗτοι ὑπωπετεύθησαν ὅτι ἔχω μῖσος νὰ χαλάτῃ ἡ Τριπολιτζᾶ, τὰ τεῖχη, καὶ ἀπεκρίθησαν· νὰ ἰδοῦμεν ἐπιῆγα εἰς

τὸ Ἄργος, ἕκαμα ἀναφορὰν, ἕκαμαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ δὲν ἀκούσθηκα· τότενες ἕμασα 8000 στρατεύματα· ἤλθαν τὰ στρατεύματα εἰς συναπάντησίν μου· Οἱ Ἀργῖται εἰς τὸ Νάυπλιον, οἱ Τριπολιτζῶται εἰς τὸ Ἄργος· τοὺς ἔλεγα, Ἐρέξατε ἀδελφιά μου, νὰ μὴν μᾶς πάρουν σκλάβους οἱ Ἀραπάδες, δὲν ἔχομεν βοήθειαν εἰμὴ ἀπὸ τὰ ἄρματα μας·—Δοξολογίας εἰς τὸν ὕψιστον ἄνδρες καὶ γυναῖκες·— Ἔστειλα διαταγὴν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐσυναχθήκαν διὰ τρεῖς ἡμέραις 8000.— Ὅταν ἤμουν ἀκόμα στὴν Τριπολιτζᾶ ἤλθεν ἡ εἰδησις τοῦ Φλέσα· ἔκαψε τὴν Καλαμάτα ὁ ἐχθρὸς δυνατὸς· ἐκυρίευσεν τὴν Μεσσηνίαν· ἐγὼ ἔπιασα τὰ Δερβένια, ἐπέρασα καὶ ἀπὸ τὸ Λιοντάρι, ἔφτιασα φούρνους, διὰ νὰ κουβαλοῦν τροφὰς εἰς τὸ Δερβένι, ἔφτιασα ταμποῦρι δυνατὸ διὰ νὰ τὸν πολεμήσουν· αὐτὸς εἶχε κατασκόπους, καὶ εἶδε ὅτι ἤθελε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ Δερβένια μὲ χαλασμόν· Ἐνας Τοῦρκος Λιονταρίτης, σκλάβος εἰς τὴν Μπολιανήν, ἦτον φευγάτος εἰς τὸν Ἰμπραϊμην, εἶπε· Ἐγὼ ἤξεύρω ἕνα τόπον νὰ πάμεν ἀπὸ τῆς πλάταις, νὰ ἀναβοῦμεν εἰς τὸν ἀπάνω κάμπον· ἐτίε ἐγὼ μὴν ἤξεύρωντας ὅτι θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μονοπάτι, ὁποῦ ἐγὼ δὲν ἔλπίζα ποτέ· — ὅμως μὲ παρεκίνησε ὅτι οἱ Μεσσηνιοὶ ἦτον τραβημένοι εἰς τὰ βουνὰ, καὶ ἐκίνησα, νὰ πιάσω ἐκείνην τὴν θέσιν ὁποῦ ἐπέρασε· οἱ Τοῦρκοι ἐντόπιοι σκλάβοι ἔφευγαν καὶ ὠδηγοῦσαν τὸν Μπραϊμην· ἔστειλα τὰνυφίδια μου νὰ τὸ πιάσων· ἐγὼ ἐκίνησα εἰς τὰ Σαμπάζικα μὲ 80 ἀνθρώπους νὰ μαζώξω τὰ χωριά, νὰ πιάσω τὰς θέσεις· Ἐξημέρωσα εἰς ἕνα χωριὸν, εἰς τὴν Ἀκοβο, ἤλθαν καὶ ἀπὸ ἄλλα χωριά νὰ πιάσωμεν τὴν θέσιν· δὲν ἔφθασαν τρεῖς ὥραις τῆς ἡμέρας, καὶ μὲ τοὺς ὀδηγοὺς τοὺς Τοῦρκους ἔπιασε τὸ βουνὸ πρὶν νὰ πάμεν ἡμεῖς μὲ στρατεύματα. Ὁ κόσμος ὁποῦ

ητον εἰς τὸ χωριὸν σὺν εἶδαν καὶ ἐκαθάλιξε τὸ βουνὸν, ἐτζάκισαν κ' ἐφευγαν· καὶ ἐγὼ ἤμουν σὲ μίαν ῥάχην, κ' ἐφυγαν ἀπὸ ἔμπροσθάμου. Οἱ Τούρκοι ἐμβαίνουν εἰς τὴν Μπολιανὴν, χωριὸν ἀπὸ 250 οἰκογένειας· οἱ πεζοὶ ἔβαλαν φωτιὰ εἰς τὸ χωριὸν, οἱ καβαλαραῖοι ἐκνηγοῦσαν τὰ παιδιὰ νὰ τὰ σκλαβώσουν, ἀπ' ὀπίσω ἤρχετο τὸ στράτευμα· ῥίχνω μιὰ μπαταριά τουφέκια· οἱ Τούρκοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐγλύτωσαν ἐκεῖνος ὁ λαὸς, καὶ ἦτον τὸ μεσημέρι. Ἐκεῖνο τὸ βουνὸν ὅπου ἤμουν ἐγὼ ἦτον δυνατὸν, καὶ τῆς εὐθὺς ἔστειλα διαταγὴν εἰς τὸ Δερβένι νὰ γυρίσῃ ὅλο τὸ στράτευμα κατ' ἐμέ, διατὶ οἱ Τούρκοι ἦλθαν ἀπὸ τὴν Μπολιανὴν, καὶ τρέξατε νὰ μὴν πιάσουν τὸν κάμπον· τὸ στράτευμα ἦτον ὥραιο ἔξ μακρὰν· ἐνύχτωσε· κ' ἐγὼ ἔμεινα τοποτηρητῆς, νὰ ἰδῶ οἱ Τούρκοι ποῦ θὰ κάμουν. Λαβαίνοντας τὸ γράμμα μου ἐκίνησεν ὁ Γ. Γιατράκος μὲ 800, καὶ τὰ ἄλλα ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, Γενναῖος, Κολιόπουλος, Κανέλος Δελιγιάνης, Παπατζώνης, Ἀρκαδινοὶ, Γκρίτζαλης, οἱ Τριπολιτζώταις, ὁ Κολιδὸς (ἐσκοτώθη)· ἐγὼ ὠπισοδρόμησα μίαν ὥραν κατὰ τὸν δρόμον ὅπου ἤρχονταν οἱ δικοίμας· Μὲ τὰ χαράγματα ἔφθασε ὁ Γιατράκος, ἔκαμε νὰ πιάσῃ ἓνα χωριὸν, Δυράχι, ἐπειδὴ ὑποπεύθηκε μὴ περᾶσουν οἱ Τούρκοι κατὰ τὸ Μιστρᾶ· ἀνεχώρησε καὶ ἐπῆγε. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὴν ἰδίαν τοποθεσίαν· Ὁ Ἀντιώνης ὁ Κολοκοτρώνης ποῦ ἤξευρε τὸν τόπον ἐπέρασε ἀπὸ ἓνα μονοπάτι καὶ ἐβγήκε ἔμπροσθὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὰ στρατεύματά μας ἐρχόντανε κοματιαστὰ. Ἦλθαν ἄλλοι 1000 καὶ τοὺς ἔστειλα καὶ ἐπιασαν κάτι καταράχια, καρσι τῶν 500 (Κανέλλος, Γενναῖος, Γρίτζαλης, Παπατζώνης)· ὁ Κολιόπουλος ἐρχόντουσε ἀπὸ κοντὰ μὲ τοὺς Ἀρκαδινούς καὶ μὲ ἄλλα στρατεύματα, οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν πρῶτ' καὶ ἔ-

καμαν κατά μᾶς· ὄχι κατά τὸ Δυράχιον· ἀπαντήθηκαν, καὶ τὰ δικάμας δὲν τοὺς βάσταξαν, καὶ ἔκαμαν ρετιράδα κατ' ἐμένα· ἐρχάμενοι εἰς ἐμένα τοὺς ἀποφασίζω, στέλνω 3000 εἰς τὴν ῥάχην νὰ τοὺς βαστάξωμεν ἐδῶ. Οἱ Τοῦρκοι ἤλθαν ἴσια μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ ἐστάθηκαν. Δὲν τοὺς ἐδίδε χερί νὰ περάσουν ἐμπρός, διότι ἄφιναν τὸ στράτευμα πίσω. Ἐπίσθησαν πόλεμον μὲ Γενναῖον, Κανέλλον καὶ λοιπούς. Οἱ δικοί μας ἔφτιασαν ταμπούρια οἱ 3000, καὶ τοὺς ἐβαλε εὐθύς τὸ κανόνι, μὰ δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες. Ἐγὼ ἐπέρασα μισὴν ὥραν μακρὰ, διὰ νὰ ἦμαι ἀγνάντια τοῦ πολέμου, καὶ ἐπρόσταξα τὸν Κολλιόπουλον νὰ πάγη βοήθεια εἰς τὸ πρόποδον τοῦ βουνοῦ, ποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος ἀπάνω, καὶ ἐπῆγε καὶ ἐπολέμασε καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Γενναῖος κατεβαίνει καὶ τοῦ λέγει, Μπάρμπα, τραβήξου ἀπ' αὐτὴν τὴν θέσιν, καὶ πῆγαινε στοῦ πατέρα μου, νὰ δυναμώσετε ἐκεῖ. Ἦλθε ὁ Κολιόπουλος εἰς ἐμέ· ἤλθαν καὶ Ἀρκαδιανοί, καὶ ἤμεθα ἓνα σῶμα καλόν. Ὁ Γενναῖος μὲ τὸ στράτευμά του πολεμεῖ ὅλην τὴν ἡμέρα· ἔβριχναν μπόμπαις καὶ κανόνια, πολεμᾶν ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὁ Γιατράκος ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ χωριὸν σὰν ἤκουσε τὸν πόλεμον ἤλθε μεντάτι ἀπὸ ἓνα μέρος· καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦταν πολλοὶ καὶ τοῦ ἔπεσαν ἐπάνω καὶ τὸν χάλασαν. Δὲν μᾶς βόλιε νὰ τοῦ δώσωμεν βοήθειαν· διότι ἦτον βράχοι στὴν μέσην. Λαβῶθηκε ὁ Γιατράκος, ἐσχόρπισε ἐκεῖ· οὐ τὸ στράτευμα· περιμένωμεν βοήθειαν καὶ ἀπὸ τᾶλλα χωριὰ, πλὴν δὲν ἤλθαν. Ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ Καταράχι· ἐπολέμησε καὶ ὅλην τὴν νύκτα· μὰ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπῆραν τὰ ὀμπρός. Τὴν ἄλλην ἡμέραν στέλνω τοὺς Ἀρκαδινοὺς νὰ πιάσουν ἓνα μονοπάτι, διατὶ εἶδα τοὺς Τούρκους] καὶ ἔπιασαν ὅλα τὰ καταράχια. Βλέπον-

τας ἔτι ἔστειλα νὰ πιάσω τὸ μονοπάτι, ἐκίνησαν οἱ Τοῦρκοὶ ἐκεῖ. Οἱ Ἀρκαδιοὶ ἀποῦ ἐπολέμησαν δὲν τοὺς βιάσταν καὶ ἤλθαν κατ' ἐμένα. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐπῆραν τὸν κάμπον. Ἡ καθαλαρία ἢ Τουρκικὴ ἤλθεν ἕως εἰς τὸ Λιοντάρι, καίοντας τὰ χωριά. Καμμὶ δεκαριά χιλιάδες ἐτέντωνσαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τοῦ Γεινζίου στὸν κάμπον. Βλέποντας ἐγὼ ἐκείνους ὅτι ἐπλεύρωσαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικὰ μας, ἐκατέβηκα μὲ τὸν Κολιόπουλον ἕνα κάρτο μακρὰν ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς φοβίσω. Δύο μέραις καὶ τρεῖς νύχταις ἄπαυτα ὁ πόλεμος. Σὰν εἶδα ὅτι δὲν ἐμποροῦσα νὰ τοὺς κάμω βρήθειαν, — μιὰ βρυσούλα ἦτον, δὲν ἐκόταγαν νὰ στείλουν νὰ πάρουν νερὸ, δικτὶ τοὺς ἔφευγαν· δὲν εἶχα πολεμεφῶδες τροφὰς, καὶ νερὸ — τοὺς ἔκαμα σινιάλο νὰ φύγουν, μὲ φωτιαῖς. Εἰς ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἐσκωτώθηκαν 5 δικοὶ μας, Τοῦρκοὶ ἀρκετοί· ἔφυγαν οἱ ἐδικοί-μους καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Τουρκολέκα, κ' ἐπῆραν τὰ Δερβένια. Ἡμεῖς ἐτραβιχθήκαμεν κατὰ τὴν Καρύταιναν, ὅπου ἦτον τόπος δυνατὸς. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐτράβηξαν κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὅταν ἐφύγαμεν τὸ βράδυ ἔστειλα νὰ κάψω τὴν Τριπολιτζᾶ, τὸν Τζόκρη, καὶ δὲν ἐπρόφθασε. Ἀρχίσει νὰ κάψῃ τὴν πόλιν· ἔφθασε ὁ Μπραζμης καὶ ἐπῆρε τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ πρᾶγμα ὅλο· ἔκατσε ἡμέραις δέκα διὰ ν' ἀναπαυθοῦν τὰ στρατεύματά του. Ἐκείναις ταῖς δέκα ἡμέραις ἐγὼ ἐσύναξα Κολιόπουλον, Κανέλλον Δελιγιάννην, Παπατζώνην — τὴν νύχτα ὅπου ἔφυγαν ἐσκωτώθηκε ὁ Κολιδός, ὅχι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς — καὶ ἐγινήκαμεν ὡς 4500· ἐζυγώσαμεν κοντὰ, διὰ νὰ πιάσωμεν τὰ πόστα, νὰ μὴν τραβήξῃ κατὰ τὴν Καρύταιναν καὶ χαλάτῃ ταῖς χώραις. Ὁ Ζαίμης καὶ τὸ Ἀρχοντόπουλον ἦτον εἰς τὸ Τορνίκι, ὡς

2000. Οί Μιστριώταις και οί Ἄγιοπετρίταις μέ τόν Ζαφειρόπουλον και μέ τόν Π. Μπαρπιτζιώτην. Ὁ Ἱμπρατμης ἐκίνητε, και πάγει εἰς τὸ Ἄργος· Ἀφίνει στρατεύμα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πάγει σιτὴν Γλυκε.α, (περιβόλι τοῦ Μιζούλη)· ἡμεῖς σάν ἐμάθαμεν διὸ ὁ Μπρατμης ἐκατέβηκε στοῦ Ἄργος, τοὺς ἔκαμα ἓνα στρατήγημα νὰ ἐβγούν ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ τοὺς πολεμήσωμεν και πηδήτωμεν μέσα· ἔστειλα τὸν Κολιόπουλον μέ 1000, νὰ πιάσῃ τὴν μάννα τοῦ νεροῦ κρυφίως, ποῦ νὰ μὴ φαίνεται τὸ στρατεύμά του· τὸν Γεναῖον εἰς τὸ περιθῶρι μέ 2000, και τὸν Κανέλλον Δεληγιάνην Παπατζώνην και λοιποὺς εἰς τὸ κέντρον, ψηλά εἰς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τὴν πόρταν, κρυμμένοι κ' ἐκεῖνοι· ἐγὼ στεκούμουν εἰς τὸ κέντρον. Ὁ Κανέλλος, ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν μέσην, νὰ θγάλλῃ 50 ἀνθρώπους· Οἱ Τοῦρκοι βλέπωντές τους ὀλίγους νὰ βγούν· ὁ Κολιόπουλος, Γεναῖος νὰ ἐμβοῦν ἀνάμεσα Τοῦρκους και Τριπολιτζᾶ, και νὰ ἐμβοῦν μέσα ἀπὸ τοῦ Λεονταριοῦ τὴν πόρταν. Τὸ στρατήγημά μου ἔγεινε ἀνωφελές. Οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν ὀλίγοι και δὲν ἄρῃσαν τὸ κάστρο. ἔγεινε καμμιά ὥρα ἀκροβολισμὸς, εἶδαν οἱ Ἕλληνες διὸ δὲν ἐβγεναν και ἐφανερῶθησαν, κ' ἐπιασαν ταῖς τάμπαις οἱ Τοῦρκοι· τὴν ἴδιαν ὥραν λαβαίνω ἓνα γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι· Ἡ Κυβέρνησις μᾶς ἔγραφε, διὸ ὁ Ἱμπρατμης πάγει εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον, και τὰ στρατεύματά μας νὰ πᾶν κοντά. Ἡμεῖς οὔτε πολεμοφόδια εἶχαμεν οὔτε τροφάς, ἐτρώγαμεν κριάρια και ψάνη, διατι τὰ χωριά ἔφυγαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους. Οἱ Τοῦρκοὶ τῆς Τριπολιτζᾶς γράφουν εἰς τὸν Ἱμπρατμην νὰ φθάσῃ. Στὴν ἔλαβα και τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν διορίζω τὸν Δημήτριον τὸν Κολιόπουλον νὰ πᾶμε εἰς τοὺς μύλους

τούς άφεντικούς, νά πάρωμε τζοπχανέ και τροπαίς· Ἄφίνω τόν Κανέλλον και τόν Παπατζώνη μὲ 1500, νά φοβίζου τούς Τούρκους· ἐγὼ μὲ 300 ἐκίνησα νά κάμω κατά τὴν διαταγὴν τῆς Κεβερνήσεως· Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐβρίξε ἐνα νερὸ και ἔγεινε ἕνα πέλαιος· Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπὸ μερικὰ χωριά, πίνου κρᾶσι, τοὺς πιάνει και ἐμέθυσαν, και ἀργοπόρησαν νάβγοῦν εἰς τὸ Παρθένι· Ἐστειλα τόν Κωνσταντῖνον Ζαχειρόπουλον, νά μετρήσῃ τ' ἀσκέρι τοῦ Κολιόπουλου, ἀπὸ κοντὰ ἐπῆγα και ἐγὼ· Ἐτράβηξα νά ξεσημεριάσωμεν εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον· Ἐγὼ ἐκατέθηκα εἰς τὸ χάνι τοῦ Ἀχλαδόκαμπου νά ξανασάνουν τὰ στρατεύματα και ἐγὼ νά κινήσω. Ἐγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νά μοῦ βγάλου τζοπχανέδες και ψωμί εἰς τοὺς μύλους τοὺς ἀφεντικούς, νά πύγω ἔπειτα εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον.

Ὁ Ἰμπραίμης ἐκίνησε ἀπὸ τὸ Ἄργος και ἐκοιμήθηκε εἰς τὰ βρυσάκια· ὁ τόπος ἦτον σκάπετα· ὅταν ἐττίλαμεν τοὺς ταχυδρόμους, αὐτοὶ συναπαντήθησαν μὲ τὴν μπρεστέλαν τοῦ Ἰμπραίμη, και ἐγύρισαν φεύγωντας ὀπίσω, και μᾶς εἶπαν ὅτι ἔφθαταν οἱ Τούρκοι· ὠργάνισα εἰς 4 κολόνες τὸ στράτευμα· τὸν Βισίλη, τὸν τουρμπειτέρη τὸν ἔστειλα νά μᾶς κάμη σημάδι, ἂν οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι, νά βαρέσῃ τὴν τρουμπέττ, ἐὰν ὄλο τὸ στράτευμα, νά ρίξῃ ἕνα ντουφέκι· ἐπῆγε κ' ἐβρίξε τὸ ντουφέκι· ὁ Κολιόπουλος νά πάγῃ εἰς τὴν Γύρα, ὁ Γ. Ἀλωνιστιώτης νά πάγῃ τοῦ Μπέγη στὴν σκάλαν, και ὁ Γεναῖος νά πιάσῃ τοῦ Παρθενιοῦ τὴν στρατίαν, και ἐγὼ εἰς τὴν ἄκραν· βλέπομεν και ξαγναντάει ὄλο τὸ στράτευμα τοῦ Ἰμπραίμη ἕως 3000, και ἔπесе στὸν κάμπον τοῦ Ἀχλαδόκαμπου· τοὺς ἔκαμε 4 κολόνες κ' ἐκεῖνος, ἐμοίρα-

σε τὴν πλειότερη καβαλαρία κατὰ τὴν Γύρα. Οἱ Ἕλλη-
 νες ἔμου ἀποσταμένοι, ἔμου δὲν εἶχαν ταμπούρια, ἐπέι-
 κασα οἱ θὰ χαλασθοῦμεν. Ἄν εἶχαμεν τὴν εἶδῃσιν ἀπὸ
 τὴν νύχτα, καὶ ἤθελε ταμπουροθοῦμεν καὶ ἔλθῃ καὶ ὁ Ζα-
 ἱμης θὰ ἐπολεμοῦσαμεν καλά. ἐστοχάσθηκα, τὸ στρα-
 τευμα νησιτὸ καὶ χωρὶς τζοπχανέ· ἐβάρεσα ριτιράδα νὰ
 γλυτώσω τὸ στρατευμα· Ὁ Κολιόπουλος ἐτράβηξε κα-
 τὰ τὸ μοναστήρι τὸν Ἅγιον Νικόλα, ὅπου ἦτον δυνατὸς
 ὁ τόπος· βαρῶ τὴν τουρμπέτα νὰ σηκωθῇ καὶ ὁ Γενναῖος,
 δὲν θέλει νὰ σηκωθῇ· βλέπωντας ὁ Ἱμπραίμης αὐτὸ ὅτι
 μένει, ἐβαλε κολόναις κολόναις εἰς τὸν ἄγριον τόπον· ἐγὼ
 ἐκ νέου διέταξα τὴν ριτιράδα· θγαίνωντας εἰς τὸ Παρθένι
 μὲ καμμιά εἰκοσαριὰ καβαλαρέους ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ
 εἰς ἓνα χωριό, στὰ Ππερτζοβᾶ· ὁ Γενναῖος ἔπιασε ἓνα
 καταράχι ἀντίκρου τοῦ χωριοῦ στὴν κορζῆν τοῦ βουνοῦ μὲ
 1500· ἐκεῖ ποῦ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ δὲν εὔρα, καὶ ἦτον
 σκάπετα μία βρουσούλα, καὶ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ· Οἱ Τοῦρ-
 κοὶ ἐστάθησαν στ' ἀμπέλια τὰ Μπερτζοβίτικα, ἕως ὅπου
 νὰ βγοῦν ὄλοι· καὶ ἡ καβαλαριά ἡ Τούρκικη ἐσκόρπισε
 στὸν κάμπον, καὶ μᾶς πλάκωσαν στὴν βρύστιν· τοὺς
 βάλλομεν στὸ τουφέκι, κ' ἔφυγαν· ἐτουφεκίσθημεν,
 στοὺς Ἁγίους ἐπῆγα καὶ ἐκάθισα ἀντίκρου τοῦ
 Γενναῖου· Οἱ Τοῦρκοὶ δὲν ἐκστράτευσαν· ἔμειναν ἐκεῖ
 στ' ἀμπέλια· τὸν ἐβλεπαν τὸν Γενναῖον, καὶ δὲν τοῦ πῆ-
 γαν ἀπάνω. Τὸ δειλινὸ ἐκάλεσα τὸν Γενναῖον μὲ τὴν
 τρομπέτα νὰ ἔλθουν σ' ἐμᾶς, καὶ μὲ τὸ ἐσπέρας ἀντα-
 μωθήκαμεν ἀνταμώνωντας τοὺς λέγω: Ὁ Κανέλλος εἶ-
 ναι ἐκεῖ θαρῆρευμένος καὶ ὁ Πιπατζώνης ὅτι οἱ Τοῦρκοὶ
 εἶναι ὀλίγοι, νὰ πᾶμε ἐμπρὸς νὰ τοὺς σηκώσωμεν, διὰ
 νὰ μὴν τοὺς κλείτουν οἱ Τοῦρκοὶ· ἐθθάσαμεν, τὸν ἐση-

κώσαμεν, και ἐπήγαμεν κατὰ τὴν Ἀλωνίστενα ὄλοι. Ὁ Ἱμπραίμης ἔμεινε στὴν Τριπολιτζὰ. Ἐγραψα εἰς ταῖς ἐπαρχίαις και ἐσουνάχθησαν εἰς τὰ Δερβένια 7000· ἦλθε τὸ Ἀρχοντόπουλο, ὁ Ζαίμης, και ὁ Λόντιος, και εἶχαν τὸ Λεβίδι μὲ 2000 και ἐγὼ εἶχα 5000· τὸν Κολιόπουλον, τὸν Κανέλλον, τὸν Παπατζώνην, και τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα μὲ τὸν Γενναῖον· ἐμάθαμεν ἀπὸ ἕνα Τοῦρκον, ὅτι τοῦ ἦλθε μεντάτι ὁ γαμβρός του μὲ στρατεύματα εἰς τὴν Μοθώνην, και θεὸ νὰ κινηθῆ διὰ βοήθειαν τοῦ Ἱμπραίμη· και τότε ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Δερβένια, διὰ νὰ μὴ περάσῃ πρὸς βοήθειαν· ἔγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὰ Δερβένια, νὰ ἔλθοῦν κ' ἐκεῖνοι εἰς βοήθειαν, διατι θὰ πιάσω τὰ Βέρβενα, και νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν, τόσον και τοῦ Ζαίμη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πάνω Κρέπα, και τὸν Κολιόπουλον τὸν ἔστειλα μὲ 2000 νὰ πιάσῃ τὰ Βαλδέτζια, και τὸν Γενναῖον και τὸν Παπατζώνην τὸν ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Τρίκορφα· και τὸ βράδυ ἦλθε ὁ Ζαίμης εἰς τὴν ἐπάνω Κρέπα και ἀναψῆν φωτιαῖς, ταῖς εἶδαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν, και ὑπωπευθήσαν μήπως πιάσουν τὰ Τρίκορφα οἱ Ἕλληνες, και τὴν αὐγὴν ἀπεράσισε ὁ Ἱμπραίμης, και ἔστειλε ἕνα δύο χιλιάδες νὰ πιάσουν διὰ νυκτὸς τὰ Τρίκορφα· ὁ Γενναῖος ἐκίνησε, δὲν ἐπρόφθασε νὰ πιάσῃ τὰ ταμπούρια ὄλα, παρὰ τὰ μισὰ, και τὰ μισὰ ἔπιασε ὁ Μπραίμης· ἀρχίνισε τὸν πόλεμον· ἐγὼ εἶμουν εἰς τὴν πάνω Κρέπα, ὅπου εὕρνοντο τὰ Καλαβριτινὰ και Κορινθιανὰ στρατεύματα· ὁ Κολιόπουλος ἐκίνησε νὰ ἔλθῃ μεντάτι εἰς τὸν Γενναῖον· ἔστειλε ὁ Μπραίμης τὴν καθαλαρίαν, ὅπου ἐθέρισε στὸν κάμπον· ἐπῆγε στὴν Σύλιμα, ὡπισθογύρισε τὸν Κολιόπουλον, ἦτον κάμπος και δὲν ἤμποροῦτε ν' ἀντισταθῆ ὁ Κολιόπουλος. Τὰ στρατεύματα

ἦσαν εἰς τὰ Βέρβενα 7000· ἄκουσαν τὸν πόλεμον καὶ δὲν ἤλθαν εἰς βοήθειαν· ἀν' αὐτοὶ ἤρχοντο εἰς βοήθειαν δὲν ἔστελνε ὁ Μπραζίμης ὅλον τὸ στράτευμα ἐναντίον τοῦ Γενναίου. Ὁ Ἰμπραζίμης ὅσον ἔστελνε ἀπὸ Τριπολιτζὰ βοήθειαν, τόσον ἔστελνα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν μας. Ὁ πόλεμος διήρκεσε ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἕως δύο μετὰ τὸ μεσημέρι, 9 ὥραις· κανόνια ἐβρίχχαν ἐναντίον τὸ ταμποῦρι τοῦ Γενναίου· ὁ Γενναῖος ἐβγήκε δύο φοραῖς ἀπὸ τὸ ταμποῦρι διὰ νὰ τοὺς πάρῃ κανόνια· ἀλλ' εὗρισκε πολλὴν δύναμιν καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Τὰ κανόνια τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐπροξενούσαν βλάβην. Εἰς τὸ ταμποῦρι ἐσκοτώθη ὁ Παπατζώνης, καὶ ἄλλοι δύο τρεῖς σημαντικοί. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμπραζίμη ἦτον ἕως 20,000· τὸ ταμποῦρι ὅπου ἦτον ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε φόβον, καὶ ἀφοῦ εἶδαν οἱ Τούρκοι ὅτι δὲν κάμνουν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐξεπλώθηκε εἰς ταῖς πτέρυγας· ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς ὅπου βαστοῦσε τὴν πλάτην τοῦ Γενναίου ἀνεχώρησε καὶ ἐτζι ἐφυγε καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς μὲ μεγάλον κίνδυνον· ἐπῆραν τὰ ὀπίσθια τοῦ Γενναίου, καὶ ἀφοῦ εἶδαν, ἐφυγαν ἀπὸ τὸ ταμποῦρι καὶ ἔκαμαν κητὰ μᾶς. Ἡ καβαλαρία τοὺς ἐφθασε, καὶ ἐκεῖ ἐχάθησαν 180, καὶ πολλοὶ σημαντικοὶ ἀξιωματικοί, καθὼς Γεώργιος Ἀλονιστιώτης, Κώστας Μπούρα, Ν. Ταμβακόπουλος, Χριστόδουλος Νεύτης, Χρήστος Παναγούλιας, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἦτον διαλεκτοί, 110 ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ 70 ἀπὸ ταῖς λοιπαῖς Ἐπαρχίαις· ἔστειλα ἕναν Μπαϊρακτάρην Μιχαλάκην τοῦ Ζιζιμη μὲ 30 ἀνθρώπους· ἐβάσταξε τοὺς Τούρκους, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ ἐδικοὶ μας. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Ἀλωνίστιαν· ὁ Ἰμπραζίμης ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ἦτον ἐκεῖ στρατεύματα Ἑλληνικὰ, ἔπιασε τὴν Πιάνα καὶ τὸ Χρυ-

σοβίτζι μίαν ὥραν μακρὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ εἰς τὴν μέσην εἶναι οἱ μῦλοι· τῆς Νταβιάς· ἄφηκε τὸν Σουλεϊμὰν μπέη μὲ 5000, καὶ ἔφκιασε 12 ταμπούρια διὰ νὰ φυλάγη τοὺς μύλους· ὁ Ἰμπραίμης ἐξαπλώθηκε εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἐθέρισε τὰ γεννήματα, καὶ τὰ ἔρβασε εἰς τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐπῆγε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ. Εἰς τὴν Ἀλωνίστενα ἐβγήκαν 100 Ἀράπιδες, τοὺς ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐσκοτώσαν ὅλους ἐκτὸς ἀπὸ τρεῖς τέσσερους ὁποῦ ἔφυγαν καὶ ἔδοσαν τὴν εἶδησιν. Ὁ Ἰμπραίμης ἔμαθε ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς Ἀλωνίστενα, ἐκίνησε μὲ ὄλον του τὸ στράτευμα εἰς πέντε κολόνας, καθαλαρέους καὶ πεζοῦς· εἶχαμεν σκοπὸν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Δημιτζάναν, ἀλλὰ δὲν ἐκαταφθάσμεν. Τὴν αὐγὴν ἐφύγαμεν καὶ ἀφήκαμεν τὸν Κολιόπουλον μὲ 1000, καὶ ἐκεῖ δὲν ἐμπόρεσε νὰ βασιτάξῃ καὶ ἦλθε στὴν Βυτίνα, καὶ ἀπὸ τὴν Βυτίνα εἰς τὰ Μαγούλιανα. Ὁ Ἰμπραίμης ἔκαψε τὴν Βυτίνα καὶ ἦλθε εἰς τὰ Μαγούλιανα· ἐκεῖ δὲν ἠπορέσαμεν νὰ τὸν βασιτάξωμεν καὶ τὸ στράτευμα ἐσκορπίσθη. Οἱ Καρυτινοὶ, σὰν ἐμβῆκεν ὁ Ἰμπραίμης εἰς τὴν ἐπαρχίαν τους, ἐπῆγε ὁ καθένας νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν φαμελιάν του· οἱ Κορινθιοὶ ἀνεχώρησαν· ὁ Λόντος ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς· ἐμείναμεν κατὰ περιστάσιν ἐγὼ, ὁ Ζαίμης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Κολιόπουλος, Ἀναγνώστης Παπασταθόπουλος, καὶ Ἀποστόλης Κολοκοτρόνης· ἐπήγαμεν εἰς τὰ Λαγκάδια· ἦλθε ὁ Ζαχαριάδης μὲ τὰ γράμματα, διὰ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν ὑπεράσπισιν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἠμπορούσαμεν ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι καὶ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, ὑπογράψαμεν οἱ ἕξ καὶ ἐβάλωμεν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τὰς ὑπογραφάς· εἰς ἐκείνην τὴν περιστάσιν εἶμε-

θα ἀπελπισμένοι, τὰ ὑπογράψαμεν· τὰ ἐδώσαμεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον ἄνθρωπον, καὶ ἐπῆγε στὴν Ζάκυθον. Ὁ Ζαΐμης ἀνεχώρησε διὰ τὰ Καλάβρυτα· ὁ Γενναῖος ἐπῆγε διὰ τὴν εὐρὴν τὸν υἱὸν μου Κωνσταντῖνον εἰς τοῦ Ψάθαρη μὲ τὸν Κανέλλον καὶ ἐπῆγαν ἐπῆραν ταῖς φαμελιαῖς, καὶ ταῖς ἐπῆγαν εἰς Ναύπλιον. ὁ Κελιόπουλος ἐπῆγε εἰς τὸ Παλούμπζ, ἐπῆρε τὴν φαμελιάν του καὶ ἐπῆγε στὴν Μονεμβασία, καὶ ἐτῆ διελύθη αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ ἔμεινα μὲ 30 ἀνθρώπους, καὶ ἐπέρασα κατὰ τὸ Φανάρι· ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλα διαταγὰς, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐμαζώχθησαν 2000· ἐκεῖνο ὅπου ἐχάλαγε τὸ μυαλὸ τοῦ Μπραΐμη ἦτον τοῦ μοῦ χάλαγεν ἓνα στρατόπεδον καὶ εἰς δύο ἡμέρας ἐσύστενα ἄλλο· Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε στὴν ἐπαρχίαν Καρύταινα, ἐπῆγε ἕως στὰ Καλάβρυτα, Στρέξοβα καίοντας καὶ σκλαθόνοντας· ἐλεηλάτησε ἕως ἐκεῖ, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω στὴν Τριπολιτζᾶ· ἀπὸ ἐκεῖ μονονυχτὶς ἐπῆγε εἰς τὸν Μισιτρᾶ, ἐτκλάβωσε, ἐλεηλάτησε, καὶ ἐκεῖ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκίνησε διὰ τὰ Μοθωκώρωνα· ἄφηκε ταῖς 2000 εἰς ταῖς Καρυαῖς· ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὰ Βέρβена, διὰ τὴν ἐμποδίσω τὰ διαλυθούσιν οἱ 5000 συναγμένοι ἐκεῖ· μόλις εἶδαν τοὺς Τούρκους ἐτκλίσαν· εἰς τὰ Βέρβена ἐκλείσθησαν καὶ μερικοὶ· ὁ Ἀνδρέας παιδὶ τοῦ Κοντάκι, ἐπολέμησαν, ἐσκότωσαν 15, καὶ οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπήγαμεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, καὶ διελύθη τὸ στράτευμα· ὁ Ἰμπραΐμης καταβαίνοντας εἰς τὰ Μοθωκώρωνα, ἐκτύπησε τὸ στράτευμα ὅπου εἶχα ἀφήσει εἰς ταῖς Καρυαῖς, τοὺς ἐκτύπησε δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κορώνην. Ἐσκοτώθησαν Τούρκοι 70.

Ἰδού πῶς ἐστάθηκε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν ὑπεράτπισιν τῆς Ἀγγλίας· μία φορὰ ἔλαβα ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν Ῥώμαν, καὶ μοῦ ἔλεγε· ὅτι ὠμίλησε μὲ τὸν Ἄδαμ. Ὁ Ἄδαμ τοῦ εἶπε, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποσπάσωμεν τὸν Κολοκοτρῶνην ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸν κόμμα; Τὸ κόμμα αὐτὸ ἐνομιζετο Ἀγγλοδιωκτικὸ καὶ Ῥωσσολάτρικο καὶ αὐτὸ τὸ διέδιδαν οἱ Μαυροκορδατισταί· μοῦ ἔγραψε ὁ Ῥώμας καὶ μοῦ ἔλεγε τὰ ὅσα τοῦ εἶπε, καὶ νὰ τοῦ γράψω ἰδιοχείρως τὸ φρόνιμά μου· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι δὲν εἶμαι Ἀγγλοδιωκτικὸς καὶ Ῥωσσολάτρικος ἀλλὰ εἶμαι φίλος ἐκείνου ὁποῦ θέλει νὰ κάμη τὸ καλὸν τῆς πατρίδος μου, καὶ γίνου ἐγγυητὴς εἰς τὴν ἐξοχότητά του τὸν Ἄδαμ, καὶ ὁ Ἄδαμ ἄς γείνη εἰς τὴν αὐλήν του διὰ τὰ φρονήματά μου· Ὁ Ἄδαμ ἔστειλεν εἰδησιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μὲ μερικὸν καιρὸν ἔκραξε τὸν Ῥώμα, ἐκλείσθηκε δύο ἡμέραις, ἔκαμε τὸ σχέδιο τῶν ἀναφορῶν, καὶ τὴν ἔστειλε τὴν μίαν νὰ τὴν ὑπογράψω ἐγὼ, καὶ τὴν ἄλλην ὁ Μιαούλης· τὴν ὑπογράψαμεν. Ἐννοεῖτο τὸ ἔθνος συνασμένον εἰς Συνέλευσιν, καὶ εἶς τὸ Βουλευτικὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ ὑπόγραψαν ὡς ἄτομα, ὄχι ὡς διοικήσεις· ἔλεγε ὅτι τὸν παρόντα νόμον νὰ ἐκτελέσουν οἱ πρόεδροι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης· ὑπογράφηκα Πρόεδρος τῶν ἐνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος· Μιαούλης πρόεδρος τῶν νήτων, καὶ ναύαρχος τῶν κατὰ θάλασσαν Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Αὐτὴν τὴν πρᾶξιν τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν Λόνδραν, τὴν ἐπικύρωσε τὸ ἔθνος εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Τροιζῆνος.

Ἐκαμα διαταγαῖς Μιστρᾶ, Μονεμβασιᾶ, Ἅγιον Πέ-

τρο, καὶ ἐσύναξα δέκα χιλιάδες, καὶ ἦλθα καὶ ἐπίασα τὰ Βέρβενα, κα' ἡ γερόντισσα ἡ μάνα μου (εἶχα ἓνα καπετάνιο Χιμαριώτη μαζή της) ἦλθε στὸ Γεωργίτζι καὶ ἐπέρασε στὴν ἄκραν τοῦ Μιστρᾶ, διὰ τὰ περάσθη σι' Ἀνάπλι, καὶ εἶχαμε καὶ τὰ δύο τοῦ Σενετζίμπεϊ παιδιὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐνέχυρον, τὰ ἔβχαλα εἰς ἓνα τόπον καὶ ἐφυλάχθησαν ἕως ποῦ τ' ἀλλάξαμεν μὲ τοὺς δύο Ζαφειρόπουλους ἀπὸ τὸν Ἰμπρατμη, καὶ ἐπῆγα καὶ ἄφηκα τὸ στρατεύμα εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ ἐπῆγα νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν φαμελιάν μας, δύο ὥραις τὰ Βέρβενα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρο· τὸ στρατεύμα εἶδε μπουχὸ τῆς Τριπολιτζᾶς στὸν κάμπο καὶ εἶπε πῶς εἶναι στρατεύμα, καὶ ἐσκόρπισαν, καὶ ὅταν ἐγύρισα τοὺς ἀπάντησα· εἶδα ὅτι δὲν ἔκανα δουλιά, ἔστειλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι νὰ κάμουν στρατιώτας σι' Ἀνάπλι, καὶ νὰ δώσουν τοῦ Λόντου, Γενναίου, Κανέλλου πληρωτικούς καὶ τότε στέλνω, ἔχοντας ἐκτελεστική δύναμι, καὶ μαζώνω καὶ ἄλλα στρατεύματα. ἔτσι ἦλθαν καὶ ἐσυνάχθημεν ἕως τέσσερες χιλιάδες, ἦλθε ὁ Λόντος, ὁ Κανέλλος, κ' ἐγινήκαμεν ὡς τέσσαρες χιλιάδες· ἦτον εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον· Τότενες ἔδωκα διαταγή τοῦ Ἀντιῶν Κολοκοτρόνη τοῦ νὰ ἔρχωνται νὰ πέρνουν τζοπχανέδες, νὰ κτυποῦν ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη· καὶ ἔπερναν σημαίαις, ἐσκότοναν, μᾶς ἤπερναν κεφάλια, καὶ ἐπλήρουν ἓνα τάλλαρο τὸ κεφάλι· ἓνα τάλλαρο τ' ἀγόραζα ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, καὶ τὰ ἔστελνα, καὶ τότενες ἦλθε ὁ Μπρατμης μὲ ὄλον του τὸ στρατεύμα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἄφηκε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς Μύλους Δαβ:λ, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐκίνησε μὲ τριάντα χιλιάδες κατὰ τοῦ Μιστρᾶ ἐγὼ ἐκείναις

ταῖς ὥραις ἔτυχα νὰ ἦμαι στ' Ἀνάπλι, διὰ ὑπόθεσιν τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ δώσω γνώμην καὶ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τροφᾶς καὶ πολεμοφόδια, καὶ ἔτσι ἀποφάσισα μία ἐπιτροπὴ τὸν Κωνσταντῖνον Δεληγιάννη κ' ἕναν ἄλλον Ῥουμελιώτην μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ Ἀναστάση Λόντον, καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἔκαναν τροφαῖς, καὶ ἐπλήρουν καὶ τοὺς λουφεντζίδες, καὶ ὅσοι μπουλουξίδες ἔρχοντο, τὸ μηνιατικὸ τους ἔπερναν τεσκερέ, καὶ ἐπληρόνονταν εἰς τὸ Ἄστρος· ἐγὼ ἐβγῆκα εἰς τὸ Ἄστρος· ἐκεῖ μοῦ ἦλθε ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Ἰμπραΐμης πάει εἰς τὸν Μισιτῶ, καὶ ἔγραψα τοῦ στρατεύματος νὰ κινήσῃ διὰ τὸν Μισιτῶ· καὶ ἐμβῆκα εἰς ἕνα καίκι, καὶ ἐβγῆκα εἰς τὸ Λενιδῆ διὰ νὰ συνάξω στρατεύματα· ἔτσι ἠκολούθησε· ὅταν ἐπῆγα εἰς τὸ Λενιδι ἔκαμα 200 Λενιδιώταις, καὶ ἐβγῆκα ἐμπρός, καὶ ἀντάμωσα καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα, ἕως 4000· Ζαίμης, Λόντος, Γενναῖος, Πιναχιωτάκης Νοταρᾶς. Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε ἕως ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Μονεμβασία καίοντας· ἐγύρισε εἰς τὴν ἀπιδιά, ἐχώρησε τὸν γαμβρὸν του μὲ 1000, καὶ ἦλθε εἰς ἕνα χωριό· ἡμεῖς τὸν ἐβαρέσαμεν, 4 σκοτομένοι, καὶ ἐτράβιξε σ' ἕνα βουνό· ἔκαμε σενιάλο, καὶ ἦλθε τακτικὸ εἰς βοήθειάν του· ἐπολέμησε μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶ· ἀπὸ ἐκεῖ τὰ στρατεύματα τὰ Τούρκικα ἐκινήθηκαν εἰς τὸ Γεράκι, καὶ οἱ ἴδιοί μας εἰς τοῦ Κοσμᾶ· ἐδιέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, νὰ ἀναχωρήσουν, καὶ νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς πόλεμον· ὅλοι οἱ μισθωτοὶ ἀνεχώρησαν μὲ τὰ φορτηγὰ ἕως 3000, καὶ ἐμείναμεν μόνον μὲ 1000· οἱ Τούρκοι δὲν ἦλθαν νὰ πολεμήσωμεν· ἐτράβηξαν εἰς τὸ Μαραθωνῆσι, ἐπῆγε εἰς

τὸν Πολυτζάρβον· ἐκεῖ ἀπάντησαν τοὺς Μανιάταις, ἔκαμαν πόλεμον δυνατὸν, καὶ οἱ Τούρκοι ὀπισθοδρόμησαν εἰς διάφορα μέρη δυνατὰ ἐκλείσθησαν οἱ ἐδικοί μας, καὶ πολέμησαν χωρὶς νὰ τοὺς κάμουν οἱ Τούρκοι τίποτε· ἐτράβηξαν ἔπειτα διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐβγήκαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ Βέρβена, καὶ τότε ἀνεχώρησε ὁ Ζαΐμης κατὰ τὰ Καλάβρυτα, ὁ Νοταρᾶς διὰ τὴν Κόρινθον καὶ ἐσύναζαν στρατιώτας διὰ νὰ ἀντισταθοῦν τοὺς Τούρκους ἂν ἐπήγεναν εἰς τὰς ἐπαρχίας των· ἔως ὅπου ἔπιασαν τὰ Τζιπιανὰ Κορίνθιοι, ἐγὼ, ὁ Γεναῖος καὶ ὁ Λόντος ἐμείναμεν εἰς τὰ Βέρβена. ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ναύπλιον μὲ 300 ἀνθρώπους εἰς τὰ Δολιανὰ. Τότε ἀποφάσισα καὶ πέρνω 200 ἀνθρώπους διὰ νὰ πάω εἰς τοὺς Μύλους τῆς Δαβιάς, ἄρῃκα τὸν Γεναῖον, τὸν Λόντο, καὶ τὸν Κανέλλον εἰς τὰ Βέρβена καὶ τοὺς εἶπα, ὅτι εἰς τόσαις ἡμέραις θὰ ἰδῆτε φωτιαῖς, νὰ ἔχετε βίρδια καὶ ὄσαις φωτιαῖς ἐδῆτε μὲ τόσαις χιλιάδες εἶμαι καὶ νὰ κάμετε καὶ σεῖς φωτιαῖς διὰ νὰ καταλάβωμε ὅτι τὰς ἴδατε· Καὶ αὐγὴν θὰ κτυπήσω τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἐσεῖς ὀλονυκτῆς νὰ πιάτετε τὰ Τρίκορρα, καὶ νὰ ἐμποδίζετε κάθε βοήθεια ὅπου θὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐπῆγα εἰς τὰ Δολιανὰ ἐπῆρα τὸν Θ. Γρίβα κοντὰ μὲ τοὺς 300 ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, ἐπέρασα εἰς τὰ Τζιπιανὰ καὶ τοὺς εἶπα: ἂν ἰδῆτε εἰς τὸ δεῖνα βουρὸν φωτιαῖς νὰ κινήσῃ ἐκεῖνο τὸ στράτευμα διὰ νὰ πιάσῃ τὴν Πανοχρέπα· ἐπῆγα εἰς Ἀλωνίστενα, ἔστειλα πεζοδρόμον εἰς τὸν Ζαΐμην ὅπου ἦτον εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τοῦ ἔγραφα, μιὰ ὄρα ἀρχήτερα νὰ ἔλθῃ μὲ ὄσους εἰμπορέσει· ἦλθε μὲ 600 ὁ Ζαΐμης καὶ εἶχα καὶ 1400 καὶ ἐγεινήκαμεν

2000 εἶχα σκοπὸν νὰ κτυπήσω τοὺς Μύλους τῆς Ταβιάς διὰ νὰ τοὺς κόψω ταῖς ζωστροφιαῖς· ἐρώτησα μερικοὺς Τούρκους, ὁποῦ ἐπιασαν οἱ Ἕλληνες, πόσοι ἦταν εἰς τὰ ταμπούρια τὰ Τούρκικα, καὶ μετ' ἀπεκρίθησαν ὅτι ἦτον μόνον 800· ἔναμα τὰ σημεῖα καὶ τὰ διάφορα στρατεύματα ἦλθον καὶ ἐπιασαν τὰς θέσεις, ὁποῦ τοὺς εἶχα εἰπεῖ, μετ' τὰ χαράματα. ὁ Θ: Γρύβας ἐζήτησε τὴν θέσιν ὁποῦ ἦτον ὁ Χασάν-μπεῖς, τοῦ ἔδωσα ὁδηγούς καὶ ἐπῆγε· ὁ Βασίλης Ἀλωνιστιώτης μετ' τοὺς ἀλωνιστιώτας ἐπῆγε εἰς τὸ πλευρὸν του, καὶ τὸν Ἀντώνη τὸν Κολοκοτρώνη τὸν ἔστειλα εἰς τὸ Χρισοβίτζι μετ' 500 διὰ νὰ τοὺς πῶσουν ἀποπάνω ἂν δοκιμάσουν οἱ Τούρκοι νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὰ Ταμπούρια διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς βοήθειαν τῶν ἄλλων Τούρκων ὁποῦ ἔμελλε νὰ κτυπήσῃ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀναστόπουλος τῆς ἀδελφῆς μου τὸ παιδί· ἐγὼ καὶ ὁ Ζαίμης μετ' 200 ἐσταθίκαμεν εἰς τὴν μέσσην τῆς Πιάνας καὶ τῶν Ἀλωνιστιωτῶν ἔμοιρασθήκαμεν εἰς πέντε θέσεις· εἰς τὴν Πιάνα εἶναι ἕνας παλιόπυργος, καὶ ὁ Τούρκοι τὸν εἶχαν φτιάσει ὡς κάστρο, ἦτον 130 Τούρκοι· ἐκείνου· εἶχα εἰπεῖ νὰ βρέσουν τὴν νύκτα ἢ εἰς τὴν ῥάχην ἢ εἰς τὸ χωριό· ἢ μιὰ θέσις ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁποῦ ἐβαστούσαμεν ἦτον μακριὰ 10 λεπτὰ.

Ὁ Κωνσταντῆς καὶ ὁ Λεγουρίτης ἐκατέβηκαν μετ' τὰ χαράματα εἰς τὸ χωριό, τὸ ὁποῖον ἦτον χαλασμένον ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπίτηδες, διὰ νὰ μὴ τὸ πιάσουν οἱ Ἕλληνες· εἰς τὰ πρόποδα τοῦ χωριοῦ ἦταν δύο λόχοι Τούρκοι.

Ἄνοιξε τὸ τουφέκι εἰς τὴν Πιάνα, ἡμεῖς ἐκινήσαμεν εἰς βοήθειαν, οἱ δύο λόχοι ἦλθον ἐπάνω εἰς ἐμᾶς. Οἱ

Τούρκοι βλέποντας ἑμᾶς 10 καβαλαρούς ἐνόμισαν πῶς εἴμεθα πολλοὶ καὶ ἐτράβηξαν, οἱ Ἄλωνιστιῶταις ἦλθαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τῶν Τουρκῶν, ὁ Γρύβας δὲν ἐστάθηκε νὰ πολεμήσῃ ἀφ' οὗ εἶδε τὸν Σουλεϊμάνπει· ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης μὲ τὸν Κολφῖνον Πετιμεζᾶ ἐρίχθησαν νὰ πιάσουν τὸ κεφαλόβρυτον, τοὺς Μύλους· δὲν ἠμπόρεσαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ Τούρκικα Ταμπούρια· ὁ Μπαϊρακτάρης ὁ ἐδικός μου καὶ τοῦ Ζαίμη πλησιάζουν εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Τούρκων, ὁ Μπαϊρακτάρης τοῦ Ζαίμη τοὺς ἐπρωτοτζάκισε, ἀφοῦ ἐσκότωσε τρεῖς μὲ τὴν λόγχην τοῦ Μπαϊρακτιοῦ· οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς ἀταξίαν, ἀπὸ τοὺς δύο λόχους τέσσαροι μόνον ἐγλύτωσαν, ἐπῆραμεν 16 ταμποῦρλα καὶ τὴν σημαίαν των· οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἦτον κλεισμένοι εἰς τὸν Παληόπυργο ἐτζάκισαν, καὶ τοὺς ἐσκότωσαν ὅλους 130. Τὸ σῶμα τῶν Βερβένων ἦλθε εἰς τὴν προσδιωρισμένην θέσιν τῶν Τρικόρφων· ἦτον Ἀρχηγοὶ Λόντος, Γιατράκος, Κανέλλος, Γενναῖος καὶ Χατζῆ Μιχάλης μὲ τὴν καβαλαριάν· Εἴκοσι καβαλαροὶ ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὁποῦ ἀρχήσαμεν νὰ κάμωμεν καβαλαριάν· οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιζᾶς ἐκίνησαν εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων ὁποῦ ἐπολεμούσαμεν ἡμεῖς· ἐκτυπήθησαν καὶ ὀπισθοδρόμησαν ἀπὸ τὴν καβαλαριάν τὴν ἐδικὴν μας, τότε ἐπρόφθασε καὶ ὁ Νοταρᾶς εἰς τὴν Ἀπάνω-χρέπα· ἀπὸ τὴν Τριπολιζᾶ καὶ ἀπὸ τὴν Συλίμνα ἐβγήκαν καὶ ἐκτύπησαν τὸν Γενναῖον εἰς τὰ Τρίκορφα ἀντικρυ τῆς Συλίμνας· ἐπειτα ἀπὸ μίαν πεισματιώδη μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐσκοτώθησαν ἕως 70· ἐπιάσθησαν 9 καὶ 4 ταμποῦρλα· τοὺς ἐπῆραν καὶ ἕνδεκα ταμπούρια καὶ τὸ καστράκι τῆς Συλίμνας, ἀπὸ τὸν χαλασμόν των δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιζᾶ· ὁ Ἀρ-

χηγός τῶν Τούρκων ἔστειλε 4 καθαλαρέους διὰ νὰ δώσῃ εἰ-
 ζήσιν τοῦ Ἴμπραίμη, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὴν Μεσσηνίαν
 καὶ ἐτοιμάζετο νὰ πάῃ νὰ χαλάσῃ τὰ Σουλιμοχώρια. Ὁ
 Ἴμπραίμης ἐκίνησε εἰς βοήθειαν τῶν ἀποκλεισμένων Τούρ-
 κων εἰς τὴν Ταβιά. ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε πλέον πολεμοφόδια καὶ
 ψωμί καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Βαλτέτζι καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Διάσελο τῆς
 Ἀλωνίστενας. Τὴν τρίτη ἡμέρα διέταξα τὸν Γενναῖον νὰ
 πάρῃ τὸ σῶμα του καὶ νὰ πάῃ εἰς τοὺς κάτω Μύλους
 κατὰ τὴν Συλίμνα· ἐκεῖ ἐπῆγε, ἐπολέμησε 4 ὥρας καὶ
 ἐκυρίευσε τὰ ὀχυρώματα καίωντας καὶ τοὺς Μύλους,
 ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 50 καὶ ἐκυρίευσαν τὰ Ταμπού-
 ρια· τὸ ἄλλο μέρος ἡμεῖς καὶ ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρό-
 νης, Γκολφῖνος, Γρύβας, Νοταρόπουλος, Τζόρκης ἐχαλά-
 σαμεν τοὺς ἐπιλοῖπους μύλους, καὶ τοὺς ἐκλείσαμεν εἰς
 ἓνα Παλιόκαστρο, εἰς ἓνα βράχο ὁποῦ ἦτον ἀδύνατον νὰ
 ἀνέβῃ κανένας, εἶχαμεν γνώμη νὰ τοὺς κόψωμεν τὸ νε-
 ρὸ καὶ εἰς δύο ἡμέρας νὰ προσκυνήσουν. ἀλλ' εἰς αὐ-
 τὴν τὴν σιγμὴν μᾶς κάμνει φανὸς ὁ Γενναῖος ὅτι
 ἔφθασε ὁ Ἴμπραίμης, καὶ ἐτράβηξε κατὰ τὰ Βέρβена ὁ Γεν-
 ναῖος· ἦλθαν 2000 καθαλαρέοι, ἐπῆραν τοὺς Τούρκους
 τοὺς κλεισμένους καὶ τὰ στρατεύματα τοὺς ἐπήγαῖναν
 πολεμῶντας ἀπὸ τὰ πισινά· ἐπήγαμεν, ἀναχωρήσαμεν διὰ
 τὰ Βέρβена, καὶ τὸ Νοταρόπουλο καὶ ὁ Τζόρκης ἔμει-
 ναν εἰς τὰ Τζιπιανά. Εἰς τὸν κάμπον τῆς Ταβιάς ἐ-
 χαλάσαμεν 8 ἢ 9 μύλους, ἀπὸ ἐκεῖ ἄλθαν καὶ ἐ-
 πήγαῖναν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· Τακτικοὶ Τούρκοι ἐχά-
 θηκαν εἰς τρεῖς ἡμέρας καὶ εἰς τὰς διαφόρους θέσεις
 500, ταμποῦρλα 20, πολλὰ μουσκέτα, σημαῖαις 4,
 ἄλογα, ἀξιωματικοὶ πολλοί· ἡμεῖς ἐπολεμούσαμεν ἐκεῖ,
 ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη, εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐκτυ-

ποῦντο οἱ Τούρκοι καὶ δὲν ἔλειπε ἡμέρα ὁποῦ νὰ
 μὴ σκοτώνονται Τούρκοι· γράφω ἐγὼ ὅμως ἐδῶ ὅσας
 μάχας ἤμουν παρῶν καὶ ὠδηγοῦσα ἐγὼ· αὐτὸς ἦτον
 ὁ μόνος τρόπος νὰ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, ἐπειδὴ
 διὰ νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον δὲν ἤμποροῦ-
 σα, ἅ διότι δὲν εἶχα ζωοτροφίας, β'. πολεμοφόδια
 καὶ γ'. διότι ἦτον τὸ μόνον ἀδύνατον νὰ νικήσωμεν τοὺς
 Τούρκους μὲ παρατεταγμένη μάχη διὰ τὸ πολυάριθμον
 τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ εἶχα δώσει ὀδηγίας νὰ κτυποῦν
 πάντοτε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ ἐμπρὸς, ἀπὸ πίσω, ἀπὸ τὰ
 πλευρὰ, τὴν νύκτα νὰ τοὺς πεύτουν εἰς τὸ ὄρδι, νὰ καί-
 ουν οἱ ἐδικοί μας τοῖς ζωοτροφίαις ὅταν δὲν ἤμποροῦ-
 σαν νὰ ταῖς πάρουν διὰ νὰ μὴ ταῖς ἀφήσουν εἰς τοὺς
 Τούρκους· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχαλιῶντο πολλοὶ
 Τούρκοι χωρὶς νὰ χάσωμεν Ἕλληνας. Πολλοὶ ἐφώνα-
 ζαν τότε, καὶ ἡ ἰδέα ἡ Κυβέρνησις μὲ ἔγραφε νὰ συ-
 στήσω γενικὸν στρατόπεδον, καὶ νὰ κάμω ἕνα γενικὸν
 πόλεμον· αὐτοὶ ὅμως δὲν ἤξευραν τὴν κατάστασίν μας·
 διότι οἱ Τούρκοι εἶχαν πιάσει τὸ κέντρον καὶ δὲν μᾶς
 ἄφηκαν ποτὲ νὰ συγκεντρωθοῦμεν 10 καὶ 15 χιλιάδες νὰ
 ἀντιπαραταχθοῦμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν· κάθε ἐπαρχία ἐφρόν-
 τιζε διὰ τὴν ὑπεράσπισίν της· ἔπειτα ὁ τόπος εἶχε ἐ-
 ρημωθῆ, ὁ πόλεμος δὲν ἄφινε νὰ καλλιεργῆται, ψωμί
 δὲν εὐρίσκαμεν, ἡ Κυβέρνησις ἦτον μόνον διὰ τὸ ὄνο-
 μα, διότι δὲν εἶχε καὶ ἐκείνη καὶ δὲν μᾶς ἔστελνε, μό-
 νον με ἀστάχια, ψάνι, καὶ μὲ κρέας ἐζούσαμεν 20 καὶ
 30 ἡμέραις. καὶ ἂν ἐκάμαμεν καὶ ἕνα γενικὸν πόλεμον
 καὶ ἐχάνοντο 4 ἢ 5 χιλιάδες ἦτον ἀδύνατον νὰ μετα-
 μαζεύσω στρατεύμα ἐν ᾧ εἰάν ἐχάνοντο καὶ δέκα, δε-
 καπέντε χιλιάδες παλιαραπάδες ἐφερνεν ἄλλους ὁ Ἴμ-

πραΐτης· εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν οἱ Ἴσπανίδες μᾶς ἐβοήθησαν πολλοὶ, διατὶ ὄλο μὲ τὰ ζωντανὰ τοῦ κόσμου ἐβαστίετο στρατόπεδο· εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀκροβολιστικούς πολέμους ὅλοι εὐδοκίμησαν, ὅλοι πλὴν κατ' ἐξοχήν ὁ Ἄντιωνάκης Κολακοκρόνης, ὁ Κορέλας ἀπὸ τὸ Ἄρκουδορέμα, ὁ Πιπᾶ Δημήτρης ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ἐσκότοναν πότε 20, πότε 30, 40, 50· εἰς ὅλγαις ταῖς ἐπαρχίαις ἀπαντοῦσε ἀντίστασι· οἱ Ἀρκαδινοὶ καὶ οἱ Κοντοβουήσιοι καὶ ὅλοι οἱ Μεσσηνιοὶ, ἐπήγαιναν εἰς τὰ Μοθωκόρωνα καὶ τοὺς ἐκτωποῦσαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐσχότωναν καὶ τοὺς ἔπερναν πότε 20, πότε 30, 40, μυυλάρια, καὶ εἰς ἐξοῦσαν, διατὶ μισθὸν οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐπῆραν παρὰ ἀπὸ τῶν Τούρκικων λάφυρα ἐξοῦσαν· οἱ κάτωικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπήγαιναν εἰς ἓνα βουνὸ, ἐρχόντανε οἱ Τούρκοι, ἔρευγαν καὶ ἐπήγεγαν εἰς ἄλλο βουνὸ, ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο εἰς τὰ 1826.—Ἐπειδὴ τοῦ ἐχάλασα πρὸς μύλους τοῦ Ἰμπραΐμη δὲν εἶχε πλέον πῶς νὰ ἔχη ζωοτροφίας· ἀνοιξε δρόμον ἀπὸ τὰ Μοθωκόρωνα ἕως τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἀπὸ τὴν Μεσσηνιαὴν ἔστειλε φορητὰ μὲ ζωοτροφίας, ἔπιασε εἰς τοῦ Ἰσταρι καὶ ἔκαμε στρατόπεδον· ἀφοῦ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφοδιάσειε διὰ κάμπροσον καιρὸν τὴν Τριπολιτζά καὶ ἄφηκε καὶ 5,000 φρουρὰ, αὐτὸς ἐαυνάχθηκε εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. — Ἀφοῦ ἔμαθα ἀπὸ ζωντανοὺς ἀράπιδες ποῦ ἐπιαναν οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Ἰμπραΐμη ἐτοιμίζεται διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Γαστούνην καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ Μισσολόγγι, ἔγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς ἔδωκα γνώμην μὲ δύο γράμματά μου, ὅτι νὰ μοῦ δώσουν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Γαστούνην ἢ ἄλλον νὰ στείλουν διὰ νὰ σηκώσουν ὅλαις ταῖς ζωοτροφιαῖς ὅπου εὐ-

ρίσκοντο εἰς τὴν Γαστούνην καὶ νὰ ταῖς ἐμβάσουν εἰς τὸ Μισολόγγι, καὶ ἂν ἤθελαν μὲ ἀκούσῃ ὁ θεὸς ἤξεύρει πῶς ἤθελε γυρίσουν τὰ πράματα, διατὶ τὸ Μισολόγγι δὲν ἤθελε πέσει ἔχοντας ζωοτροφίας· εἶχαν καιρὸν 20 ἡμέραις, τοὺς ἔδοσα τὴν εἶδῃσιν προτίητερα· ἐφοδίασε τὰ τρία φρούρια μὲ στρατεύματα καὶ ζωοτροφίας, καὶ ἐκίνησε διὰ τὴν Γαστούνην· οἱ Γαστουναῖοι, ἄλλοι ἐπῆραν τὰ βουνα, καὶ ἄλλοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλομούτζι, ἀπὸ ταῖς ζωοτροφιαῖς ἄλλαις ἔκαψε καὶ ἄλλαις ἐβάσταξε καὶ ταῖς ἐπῆρε στὸ Μισολόγγι.

Τότενες οἱ Γαστουναῖοι σὰν ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλουμούτζι δὲν εἶχαν τ' ἀναγκαῖα, καὶ εἶχαν πολλὰ γυναικόπαιδα καὶ ὀλίγαις τροφαῖς· Βλέποντες ἀπὸ τὸ Χλουμούτζι οἱ Γαστουναῖοι ὅτι εἶναι πολιορκιμένοι, ἀπεφάσισαν τριακόσιοι νὰ πέσουν εἰς τὸ στρατεύμα τοῦ ἐχθροῦ, νὰ πέσουν ἔξαρνα, νὰ βρέσουν τοὺς ἐχθρούς· καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ Κάστρο καὶ τοὺς ἐκύπησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐχάλασαν πολλούς· ὁμως ἐπιασε ἕνα νερὸ τὸ βράδυ, καὶ ἐγύρισαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ἕνα χωριὸν καὶ τοὺς ἐκοψαν ὅλους. Τούρκους ἐσκότωσαν ὄσους ἠμπόρεσαν καὶ ἐκεῖνοι ἐχάθησαν, ἐπραδόθησαν καὶ εἰς τὸ Χλουμούτζι· ἦτον καὶ ὁ Μιχαλάκης Σισίνης ἐκεῖ.— Ἐσύναξε τ' ἄρματα τοῦ Ὁμπραίμης κ' ἐπῆγε στὸ Μισολόγγι· τὸ τί ἐγένηκε στὸ Μισολόγγι εἶναι γνωστὸ, καὶ ἄλλη ἱστορία τὸ λέγει· Ἐσμιξε μὲ τὸν Κιουτάγιαν, ἄλλη ἱστορία θέλει σημειώσῃ τὴν γενναιότητα τοῦ Μισολογγίου· Πέρνοντας τὸ Μισολόγγι ἔχασομέρητε πολλὰ ὀλίγαις ἡμέραις, ἡμεῖς εἶχαμεν συνέλευσιν εἰς τὴν Πιάδα.

Ὄντας ὁ ἐχθρὸς ἔλειπε στὸ Μισολόγγι, ἐπεριφερόμενα ἕνα γύρο τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐπῆγα καὶ εὗρη-

κα τὸ στενὸ ἀπὸ τὰ Ἀγιγεωργίτηκα καὶ Μπεριζο-
 βᾶ, ἀκαγα τὰ σπίτια ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐμέτρησα
 διὰ νὰ κάμω ὄρθι ἐκεῖ, διατὶ ἦτον χειμῶνας, καὶ ἐ-
 κατέβηκα στοὺς Μύλους τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ ἔστειλα εἰς
 τὴν Κυβέρνησιν νὰ μὲ δώκῃ τροφάς, καὶ πολεμοφόδια,
 νὰ συναζῶ στρατιώτας εἰς ἐκεῖνα τὰ χωριά, ποῦ εἶ-
 ναι μιὰμιση ὥρα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ποῦ νὰ εὕρω
 καιρὸν νὰ πηδήσω μέσα· καὶ ἡ Κυβέρνησις μοῦ εἶπε νὰ
 ἐμβῶ μέσα εἰς τὸ Ἀνάπλι· καὶ ἐγὼ τῆς ἀπεκρίθηκα,
 δὲν εἶναι ὥρα νὰ ἐμβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, πλὴν ἂν μοῦ δί-
 νετε ἐκεῖνο ποῦ θὰ εἰπῶ, διὰ νὰ ἡμπαρέσω νὰ κάμω
 βλάβην εἰς τὸν ἐχθρὸν, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, — καὶ ἔτσι μοῦ
 ὑπεσχέθησαν, καὶ ἄρχισαν νὰ μοῦ στέλνουν ζαῖρῆ, καὶ
 τὸν ἐμετακόμιζα εἰς τὸ χωριὸ ἐκεῖνο, ποῦ ἔφτανε τὸ
 ὄρθι· ἔκαμα προσταγὴ εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσυ-
 νάζοντο, τὴν μίαν μεριὰ ἐσύναζαν στρατιώτας, καὶ τὴν ἄλ-
 λην τοὺς ἔστειλαν τροφάς· τότενες εἶχαν τὸν Κωσταντῆ
 Μαυρομιχάλη στελεμένον, ποῦ ἦτον ἓνα μέλος τῆς Διοικήσε-
 ως, μὲ καμμιά ἑκατοστὴ ἀνθρώπους, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀχλα-
 δόκαμπο σὴν μέσῃ καὶ τοῦ ἔδιδα κ' ἐκείνου τροφαῖς, καὶ
 ἀκούοντας ἡ ἑφημερίδες ὅτι μοῦ στέλνουν ζαῖρέδες διὰ τὴν
 Τριπολιτζᾶ — διὰ τὸ βεσάλτο, — τὸ ἔβαλαν σταῖς ἑφη-
 μερίδαῖς καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς ἐσυμπῶνθε
 μὲ τὴν Κυβέρνησιν νὰ τοῦ δώσουν ζαῖρῆ καὶ πολεμοφό-
 δια νὰ βεσαλιάρῃ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ ἑφημερίδαῖς ἐ-
 ξεδόθησαν πρὶν ἐτοιμασθῶ, τέτοια μυστικότητα εἶχαν, ἔ-
 διδαν εἰδησιν τοῦ ἐχθροῦ· ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ ἐγὼ
 ἐσύναζα τὰ στρατεύματα στέλνουν γράμματα ἀπὸ τὴν Κυ-
 βέρνησιν ὁ Πετρόμπεης καὶ ὁ υἱὸς του Γεωργάκης, ποῦ
 εἶχαν συμφωνήσει εἰς τὸ Νιόκαστρον ὅταν τὸν ἀλικότησαν

ὅτι μὲ τρόπον κατὰ τὸν σκοπὸν τοὺς ἐστάλη ἄνθρωπος, (διὰ τὰ τοὺς ξεπατήση εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ) (ἐδώκαμεν τοὺς δύο πασάδες, καὶ ἐπῆραν τὸν Γεωργάκη Μαυρομιχάλην καὶ Ἰατράκον), στέλνουν τὸν Φιλήμονα καὶ περνάει ἀπὸ τοὺς Μύλους καὶ πάγει ἐκεῖ ὅπου ἦτον ὁ Κωσταντιῆς ὁ Μαυρομιχάλης μὲ τὰ γράμματα καὶ κάθεται ἕνα ἡμερόνυχτο εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τὰ τοῦ κάμη τὴν ἀπάντησιν ὁ Γούρκος κουμαντάντης ὅπου ἦτον ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἔκαμε τὴν ἀπόκρισιν κλειστήν, ὡς τοῦ ἔγραψαν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐγύρισε εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον μὲ τὰ γράμματα καὶ ἦλθε τὰ ἐμπερκαρισθῆ εἰς τοὺς Μύλους διὰ τ' Ἀνάκλη· ἐγὼ τὸν ἐρώτησα — ποῦ ἦσουν ; — εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ γράμματα· — Ποιὸς σ' ἔστειλε ; — ἡ Κυβέρνησις. Τότενες εἶπα· ὅτι ἐγὼ συνάζω στρατεύματα καὶ τροφίαις, καὶ εἶμαι ἀρχηγός, καὶ κάνει μυστικαῖς ὁμιλίαις μὲ τοὺς Τούρκους; σχίζω τὰ γράμματα, δέρνω καὶ τὸν Φιλήμονα· ἀκούωντας ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἔκαμα τοιοῦτο πρᾶγμα, τῆς κακοφάνηκε καὶ μοῦ ἔγραψε πληκτικὸ γράμμα· ἐγὼ τοῦς ἀπεκρίθηκα, ὅτι τὸ χρέος μου εἶναι ὡς ἀρχηγός τὰ γνωρίζω τί κάνει ἡ Κυβέρνησις μὲ τὸν ἐχθρὸν· ἐγὼ τὰ παιδεύωμαι. . . .

Ἐγὼ ἄρχισα τὴν δουλειάν μου καὶ εἶχα συναγμέναις 5000 στρατεύμα, καὶ σκάλαις καὶ ἀνέβηκα εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ διαμοίρασα μίαν ἡμέραν, ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα, γὰρ τι ἦτο σκάπετα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ τὸ στρατεύμα τὸ δικόμας, ἐμοίρασα τὸ στρατεύμα μὲ ἀρχηγούς· ἔστειλα τὸν Νικήτα ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ Μισιτρᾶ, τὸν Γενναῖον ἀπὸ τῆς Καρύταινας τὴν Πόρταν, τὸν Κωσταντιῆ Μαυρομιχάλη ἀπὸ τῶν Καλαβρύτων τὴν Πόρταν, καὶ τὸν Παναγιώτην Ζαφειρόπουλον μὲ τοὺς Ἀγιοπετρίταις ἀπὸ

τοῦ Σαραϊοῦ τὴν πόρταν, καὶ ταῖς ἄλλαις πόρταις μὲ ἄλ-
 λα κουμάντα, καὶ ἐδιχμοίρασα ταῖς σκάλαις εἰς τὰ κου-
 μάντα, ὁποῦ ν' ἀναιβοῦν εἰς τὸ κάστρο, καὶ ἐγὼ ἔμεινα
 μ' ἓνα σῶμα, διὰ νὰ δίδω βρῆθειαν· κ' ἐκινήσαμεν ὄλοι
 μαζὶ, καὶ ὅταν ἐζυγώσαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζὰ κάποι-
 οὶ προδότες, ἦτον νύκτα, ἐβρίψαν δύο ντουφέκια, σενάλε
 τοῦ ἐχθροῦ ἐμπῆκαν καὶ δύο Βούλγαροι, ποῖος τοὺς ἔ-
 στειλε, ἀγνοῶ· εἶπαν οἱ προδότες, ἀπόψε θὰ σὰς γένει
 ρισάλτο· ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι στὰ τεῖχη, παιδιά, γυναῖκες
 καὶ ἔσκουζαν ὡς τὴν αὐγὴν. Ὁ Νικήτας ἔβαλεν ἀποκάτω
 σκάλαις, — καὶ βλέποντας ὅτι εἴμεθα προδομένοι μὲ τὰ
 ξημερώματα ριτιράραμεν. Οἱ Τούρκοι τὸ πρῶτ' εἶδαν
 ὅτι δὲν εἶναι στρατεύματα, καὶ ἐκτύπησαν τοὺς Τριπο-
 λιτζώταις Λάμπρο Ριζιώτην· ὁ Γενναῖος τοὺς ἐπῆγε μεντά-
 τι, εἶχαν σκοτωθῆ ἀπὸ τοὺς Τριπολιτζώταις 10· ὁ
 Γενναῖος ἀπὸ ταῖς ρίζαις βλέποντας ἐκίνησε μεντάτι·
 ἔτσι ἀπεύχαμεν ἀπὸ ταῖς προδοσιαῖς, δὲν ἠμπορέσαμεν
 νὰ κάμωμεν δουλειά. Ἐσυνάχθημεν ὀπίτω εἰς τὰ χω-
 ριά, καὶ ἄρχησε ὁ κόσμος νὰ φεύγῃ· ἐγὼ ἐτράβηξα νὰ κα-
 τεβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ νὰ κάμωμεν
 Συνέλευτην, διότι ἡ Κυβέρνησις στανικῶς ἔναν χρόνον ἔ-
 πειτα ἀπὸ τὸν διορίαν ἐκυβέρνησε. Νὰ εἰπῶ, Τί προδοσι-
 αῖς εἶναι τούταις; καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν τὸν κίνδυνον τῆς
 Πατρίδος. Ἡ Κυβέρνησις κάνει μίαν διαταγὴν, ὅτι κανεὶς
 στρατιωτικὸς νὰ μὴν πάγῃ στὸ Ἀνάπλι, διότι δὲν εἶναι
 δεκτός. Τότενες, βλέποντας τὴν διαταγὴν, ἔγραψα εἰς τὸν
 Ζαίμην καὶ εἰς ταῖς ἐπαρχίας νὰ συναχθοῦν νὰ κάμω-
 μεν Συνέλευσιν εἰς τὸ Ἄργος· ἀρχήνισαν καὶ οἱ πληρε-
 ξούσιοι, ἤρχοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ συνακούσθημεν νὰ πᾶ-
 μεν εἰς τὴν Πιάδα, καὶ ἐκινήσαμεν καὶ ἐπήγαμεν· ἦλθαν

καὶ ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἐκάμαμεν συνέλευσιν.—τότε ἐκαταράσθη ἡ συνέλευσις τὸν Ὑψηλάντην.—ἐρχόμενοι ἐκεῖ ἀρχήσαμεν ταῖς ἐργασίαις, καὶ εἶχαμεν ἐκτελεστικὴν δύναμιν τὸν Ἄνδρᾶ Λόντον, πρόεδρον τὸν Γέρο Πανοῦτζον, —διὰ τὴ θέλαν μέρος νὰ θάλουν τὸν Πετρόμπεην, μέρος τὸν Ζαζιμην, διὰ νὰ παύσουν τὴν φηγομάρα ἐβάλαμεν τὸν Πανοῦτζον πρόεδρον τῆς συνελεύσεως· καὶ εἰς ταῖς ἐργασίαις ἐπάνω, εἶχε μέρος Ῥουμελιώταις εἰς τὸ μέρος του, καὶ εἶπε ὁ Ὑψηλάντης, δὲν δεχόμεθα τὴν πρόσκλησιν ὁποῦ ἐκάματε στὴν Λόνδραν· μὲ μιὰ φωνὴ ἀποκρίθηκα, Τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ὁποῦ θέλει ἔκαμε, καὶ ἐκεῖνος δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τῆς γνώμης του πράγματα.—δὲν τὸν ἤθελαν μὲ τελειότητα διὰ Ἑλληνα· οἱ Ῥουμελιώταις μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ἦτον ὁ Γκούρας κλ.

Τότε ἐσηκώθηκα ὀρθὸς καὶ εἶπα· δὲν εἶναι δίκαιον νὰ καταδιώξωμεν τὸν Ὑψηλάντην· διότι, με φαίνεται, ἀρχῆς νὰ ἔχετε γράμμα ἀπὸ τὸ μακαρίτην τὸν ἀδελφόν του, καὶ πῶς νὰ καταργήσωμεν τὸν ἀδελφόν του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; καὶ μὲ ἄλλους λόγους τοὺς κατέπεισα· ἀλήθεια ἀντιστάθηκε, ἀλλ' ἂς ἴδοῦμεν καὶ τὰ καλὰ,—ἐκατόρθωσα καὶ ἔγεινε συγκατάθεσις, ἐπεριορίσθη εἰς ἓνα χρόνον ἡ κατάργησις, καὶ ἀκολουθούσαμεν τὰς πράξεις μας.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων ἔκαμαν γιουρούσι στὸ Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγίου, σὲ τόσαις χιλιάδαις ἀσκήρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καθλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγεινε θύμα· μᾶς ἤλθε εἰδησις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ λειδινὸ, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἶμεθα εἰς κάτι ἴσκιους, μᾶς ἤλθε εἰδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη· εἶτζι ἐβάλαμεν τὰ μαῦ-

ρα ὄλοι, μισὴ ὥρα ἐστάθη σιωπὴ ποῦ δὲν ἔκρινε κα-
νένας, ἀλλ' ἐμέτραιε καθένας μὲ τὸν νοῦν του τὸν ἀφαι-
σμόν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ
πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλησα λόγια διὰ νὰ ἐμφυχωθοῦν· τοὺς
εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγι ἐχάθη ἐνδόξως; καὶ θὰ μείνη
αἰῶνας αἰῶνων ἢ ἀνδρία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ
ὀκνεύσωμεν θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ
ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων· Μὲ ἀπεκρίθησαν· τί νὰ κά-
μωμεν τώρα, Κολοκοτρῶνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω;
Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι νὰ ἀποφασίσωμεν Κυ-
βέρνησιν πέντε, ἔξη, ὀκτῶ άτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν,
καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ άτομα νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀντα-
ποκρίνωται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ, ποῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ
ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἡ ἐπιτροπὴ
τῆς συνελεύσεως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ νὰ εἶδῃ λόγον εἰς τὴν Κυ-
βέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσω-
μεν εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρμα-
τα, ὡς τὰ πρωτο-πιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ ἐξί-
την αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτῃ ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφα-
σίσασαμεν ἑνδεκα μέλη Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόε-
δρον τὸν Ζαίμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἐναγνώστην Δελι-
γιάνην, Γεώργιον Σισίην, Ἄν. Χ. Ἐναργύρου, Δ. Τζαμα-
δόν, Σ. Τριχούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακό-
πουλον, Ἄνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἡ διάρχεια
τῆς Ἐπιτροπῆς ἕως εἰς τὴν 1.76ρίου 1826. καὶ τότε, ἂν
γλυτώσωμεν, συναζόμεθα καὶ τελειώνομεν τὴν συνέλευσιν· —
26 Ἀπριλίου ἢ προκήρυξις. Ἐκαμαν καὶ μίαν ἄλλην Ἐπι-
τροπὴν τῆς συνελεύσεως διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὰς ξένας
δυνάμεις, Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, Ἄρτας Πορφύριον,
Π. Νοταράν, Α. Κοπανίτζαν, Ἄναστ. Λόντον, Γ. Δαρει-

ώτην, Σ. Καλογερόπουλον, Γ. Αϊνιάν, Βασ. Μπουδούρη
 Ήμ. Ξένον, Ν. Ρενιέρην

Είχαμεν τὸν Γενναῖον εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ τὸ μὴν γείνη
 ἀντίστασις· ἡ νέα Κυβέρνησις δὲν ἀπάντησεν ἐναντιότητι
 καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὸ Ἀνάπλι μπαίνοντας μέσα ἀρχίνη-
 σαν τὰ ἐδικὰ τους· εὐγῆκα στὸ Ἄργος, ἐσύναξα στρατεύ-
 ματα καὶ πάω ἐμπρός· ἔταξαν τοῦ Γενναίου νὰ τὸν κά-
 μουν φρούραρχον καὶ τότε ἤθελαν νὰ κάμουν τὸν Λόντον.
 Ἐγραψα τοῦ Γενναίου, ἔβγα νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρί-
 δα, καὶ αὐτοὶ δ,τι θέλουν ἄς κάμουν· καὶ ἔτι ἐκίνησε
 καὶ ὁ Γενναῖος· ἐσύναξα ἕως χιλίους στρατιώτας καὶ ἔ-
 πιασα ἓνα χωριὸ εἰς τὸ μπουγιάτι, ἕξ ὥρας ἀπὸ τὸ
 Ἄργος, κατὰ τὴν . . . ἀπόλυσα τζαουσάδες καὶ
 ἐμάζοναν στρατὰ, ἔγραψα καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους νὰ συ-
 ναχθοῦν διότι ὁ Ἰμπραῖμ Πιαῆς θὰ εὐγῆ ἀπὸ τὸ Μι-
 σολόγγι· Ὁ Ἰμπραῖμης ἐβγήκε μὲ ὄλο του τὸ στρατεύ-
 μα εἰς τὴν Πάτρα καὶ εἰπόθηκε ὅτι ἐβγήκε καὶ μὲ τὰ
 στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ· εἶδῃσις ψεύτικη, γιὰτι ὁ Κι-
 ουταχῆς ἐκίνησε διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· σὺν ἐπέρα-
 σε ὄλο τὸ στρατεύμα εἰς τὴν Πάτρα, ἐκίνησεν ἀμέσως καὶ
 ἔκαμε ὄλα του τὰ στρατεύματα κατὰ τὴν Πάτρα· ὁ κό-
 σμος καὶ ὁ λαὸς ἐσυναχθήκε καὶ ἔπιαζε τὰ βουνὰ μὲ παι-
 διὰ τους, γυναικόπαιδὰ τους καὶ πράγματά τους, καὶ ἔ-
 φουγαν δύο τούρκοι πελοποννήσιοι ἀπὸ τὸ βουνὸ Χελμὸ
 καὶ ἐπρόδωσαν εἰς τὸν Ἰμπραῖμ· ἐπῆγε ὁ Ἰμπραῖμης εἰς
 τὸ Χελμὸ καὶ τουφέκι δὲν ἀπάντησε πουθενά, καὶ ἐσκλί-
 θωσε περὶπου ἀπὸ δύο χιλιάδες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ
 ἐπῆρε καὶ 4000 . . . καὶ ἄλλοι ἀνεμοσκορπίσθησαν, καὶ
 ἐδόθηκε φήμη ὅτι ἐσκότωσαν 5000. Οἱ Καλαβρυτινοὶ εἰς
 τὴν Καρύταινα εἰς τὸ Λεοντάρι, εἰς τὴν Μάνην κατέφου-

γαν ἡ Ἐπαρχίαις καὶ ἐπῆρε φρίκη ὅλη ἡ Πελοπόννητος, καὶ ὁ Ἰμπραίμης ἦλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· καὶ ἐγὼ μαθαίνοντας τὴν εἴδησιν τούτην εἶχα δύο χιλιάδες καὶ ἐπεράσαμεν ἀντίκρου ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ κινήθῃ, καὶ ἐτραβήξαμεν στῆς Καρύταινας τὴν ἐπαρχίαν.

Ὁ Ἰμπραίμης μὲ τὸ στράτευμα κατέθηκε Καρύταινας κάμπο καὶ Λεονταριουῦ, ἐγὼ ἔστειλα τὸν Γεναῖον μὲ 500 νομάτους καὶ ἐπίασαν τὴν Στεμνίτζα, χωροπούλα δυνατῆ, διὰ νὰ κλεισθῇ μέσα, ἂν ἔλθῃ ὁ Ἰμπραίμης ἀπάνω του· ἀπὸ τὴν Στεμνίτζα ἔως τὸ ὄρδι 4 ὥραις, καὶ ἐγὼ ἐκρύφθηκα μὲ τὸ λοιπὸ στράτευμα, ἂν ἰδῶ τοὺς τούρκους νὰ κτυπήσουν τὸν Γεναῖον νὰ τοὺς πάρω ἀπὸ πίσω· ὁ Ἰμπραίμης δὲν ἦλθε διὰ τὸν Γεναῖον· ἔμαθε οὖν τὰ γυναικόπαιδα ἐπῆγαν κατὰ τὴν Μάνην καὶ ἐκεῖ ἀκολούθησε· τὸ ὄρδι τὸ εἶχε εἰς τὸν κάμπον· ὁ λαὸς ἀκούοντας ὅτι ὁ Ἰμπραίμης ἐβγήκε εἰς τὰ πισινὰ χωριά καίοντας, ἐτραβήξανε κατὰ τὴν Μάνην ὡς ὅπου ἐγύρισε τὸ στράτευμά του· ἐτραβήξε διὰ τὴν Μεσσηνίαν, καὶ Ἀρκαδιοὶ καὶ οἱ Ἀνδρουτζᾶνοι, ἀκούοντας τὴν φθορὰν τοῦ ἀπάνω κόσμου, ἐτραβοῦσαν κατὰ τὴν Μάνην, κάπου ἐγίνε καὶ τουφέκι, κάπου ἐσκλάβωνε· ἐρῶξε τὸ ὄρδι του εἰς τὸ Νησί τῆς Καλαμάτας. — Ὅταν ἔλειπε ὁ Ἰμπραίμης εἰς τὸ Μισολόγγι, οἱ Μανιάταις ἐφκίασαν εἰς τὸν Ἀρμυρὸ, ὅπου εἶναι τῶν Καπετανιάνων τὰ σπίτια, ἓνα ταμποῦρι δυνατὸ ἀπὸ τὸ πύλαγος ἔως εἰς τὸν βράχον, ἐκράτιε ἔως ἓνα μίλι, καὶ ἐκίνητε μία φορὰ καὶ ἐπῆγε καὶ τὸν ἀντέκρουσαν οἱ Μανιάταις, καὶ ἐσκότωσαν ἀρκετούς, καὶ ὠπισθοδρόμησεν· ἐγὼ ἐκατέβηκα μὲ τὸ στράτευμα ἔως 3000 εἰς τὰ Δερβένια, καὶ τοὺς ἄφηκα ἐκεῖ, καὶ ἐπῆρα μόνον 80 ἀν-

θρώπους και ἐκατέβηκα εἰς τὴν Μεσσηνίαν και ἐτράβηξα ὄλο τὴν ἄκρη, διότι ἦτον τὸ ὄρδι τοῦ Ἰμπραίμη εἰς τὸ Νησί, και εἰς τὸν δρόμον περὶ ἐπάγαινα ἔβανα τὴν τρομπέτα διὰ νὰ με γνωρίσῃ ὁ κόσμος, και με ἐγνωρίσαν και τοὺς ἐμψύχονα νὰ πάνε πίσω στὰ σπίτια τους, και ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄρμουρδ και ἔγραψα εἰς ὄλους τοὺς τόπους ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι γυρίζουν εἰς ταῖς ἐπρχίαις, και ἔτζει ἐγύρισαν ὄλοι, τὰ γυναικόπαιδα στὰ σπίτια, οἱ ἄνδρες εἰς τὸν πόλεμον. Ἐττίθηκα ὀκτιὼ ἡμέραις μὴ ματαδοκιμάσῃ ὁ Ἰμπραίμη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βέργα· ὁ Ἰμπραίμη ἐτραβήχθη και ἐπῆγε εἰς τὰ κάστρα διὰ νὰ ἀνασάνῃ τὸ στράτευμά του και νὰ ἀφήσουν τὰ γυναικόπαιδα. Ἐγὼ ἐγκαρδίωσα με λόγους τοὺς Μανιάταις και ἐσουνάχθησαν πολλοὶ εἰς τὸ Ἄρμουρδ, και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στράτευμα, στὰ Δερβένια τοῦ Λεονταριοῦ, και τὸ ἐσῆκωσα τὸ στράτευμα και ἐπῆγα εἰς τοῦ Μάνεσι, ἀνάμεσα Λεονταριοῦ και Μιστρᾶ, και ἔττειλα και ἤλθαν τὰ στρατεύματα τὰ μιστριώτικα, ὄλοι ἡμεθα 4000· τροφὰς εἶχα ἀπὸ τὸ Μιστρᾶ· ὁ Ἰμπραίμη ἐστειλε τὸν Κεχαγιᾶ του νὰ ματακτυπήτῃ τὴν Βέργα εἰς τὸ Ἄρμουρδ, και ἀπὸ πίσω ἐστειλε δύναμι ἔως νὰ ἐβγῇ και ὁ ἴδιος· μαθέοντας ὅτι ὁ Ἰμπραίμη ἔχει νὰ πάγῃ εἰς τὴν Βέργαν νὰ πολεμήσῃ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐρχεται ἐπάνω μας και νὰ ἐλθῆτε μεντάτι· λαθέοντας τὴν εἶδητιν τούτῃν ἐκίνησα με 2000· τὸ διάστημα ὁμως μᾶς ἐστειλε μακρυνὸ, 10 ὥραις. Ἐτὴν εἶδητιν μου ἔττειλαν—Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν, ἀντικρούσθησαν ἀπὸ τοὺς Μανιάταις και ὠπισθοδρόμησαν—οἱ Τοῦρκοι μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν Βέργαν κατὰ τὴν Καλαμάταν—ἐφθάσαμεν και ἡμεῖς εἰς τὴν Γιάνιτζα, μακρυνὸ ἀπὸ τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο μίαν ὥρα· Κινῶντας ἡμεῖς ἐβάρετα

τὴν τρομπέτα διὰ νὰ κινήσῃ τὸ στράτευμά μας· δὲν ἤλπιζαμεν νὰ ἀκούσουν οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα, διότι ἦτον σκάπετο· Ἀκούοντας οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα ἐτραβίχθησαν μίαν ὥραν μακρύτερα εἰς τὸ Ποτάμι τῆς Καλαμάτας, ὅπου ἦτον κάμπος· ἀν' ἐπρόφθανα εἰς τὸν κλιτὸν ὅπου ἐπολεμοῦσαν οἱ Τούρκοι με τοὺς Μανιάταις ἠθέλαμεν τοὺς κλείσει καὶ ἤθελαν σκοτωθῆ πολλοί. οἱ Τούρκοι μετὰ δύο ἡμέρας ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Νησί, ἀνεχώρησεν καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Μάνεσι ὅπου εἶχα τὸ ἐπίλοιπο στράτευμα, διότι δὲν εἶχα τροφὰς νὰ σταθῶ ἐκεῖ· περάτοντας δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ Ἰμπραϊμης ἐκίνητε τὴν καρβλαρίαν νὰ ἐμβῆ εἰς τὴν Μάνην ἀπὸ τὸ Ἀρμυρό· καὶ τὸ παζικὸν στράτευμα τὸ ἐμβαρκαρίσει εἰς τὰ καράβια καὶ τὸ ἐξεμπαρκαρίσει εἰς τὸ Βηρό, εἰς τὴν τζίμοθον πλευρὰ· οἱ Μανιάταις ἐπετάχθησαν καὶ ἡ γυναῖκες, καὶ ἐπελάγισαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐκχυαν πολὺ ἀφανισμόν, ἀντεστάθησαν καὶ εἰς τὴν Βέργαν εἰς τὴν Καρβλαρίαν, καὶ ἀφ' οὗ ἶδε ὁ Ἰπραϊμης ὅτι δὲν κάμνει τίποτε ἐτραβίχθηκε εἰς τὰ Μεσσηνιακά φρούρια. Εἰς τὸ Μάνεσι ἔκαμα 10 ἡμέραις, ἐκεῖ ἔλαβον ἕνα γράμμα ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς τοὺς Ῥουμελιώταις, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον, Καραϊτσκάκης, Τζαβέλας, Κώστας Μπότζαρης, Λάμπρος Βεΐκος, Γεώργιος Δράκος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχεγοὶ ἀπὸ τὴν φρουρὰν τοῦ Μισολογγίου, καὶ μετ' ἐγραψαν νὰ ὑπάγω νὰ ὀμιλήσωμεν νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι, καὶ νὰ πάρωμεν μέτρα ὅλοι συμρώνως, καὶ νὰ βρῆσωμε τὸν ἐχθρὸν ἄφῃκα ἀντιπρόσωπόν μου εἰς αὐτὸ τὸ στράτευμα τὸν Γεωργάκη Γιατράκο, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα 50 νομάτους καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος· ἐκεῖ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἦλθε εἰς τὸ Ἄργος ὁ Καραϊτσκάκης, Τζαβέλας καὶ λοιποὶ, ὁ Κώστας Βότζαρης καὶ μερικοὶ ἄλλοι τοὺς κράτητε ὁ Ζαί-

μης καὶ τοὺς ἔλαμε νὰ μὴν ἔλθοῦν νὰ ἐνωθοῦμεν τὰ στρατεύματα. Ἡ σταφίδες ἐκόντευαν νὰ γενοῦν, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Παναγιώτης Νοταράδες, ἄρχησαν νὰ τρώγονται· ἡ αἰτία ἦτιον, αὐτὴ ἡ ἐπαρχία τῆς Κόρινθου, τὸ μεγαλύτερον μέρος, ἤθελε ἀρχηγὸν τὸν Παναγιώτην, ὁ Γιάννης ἐπῆρε μισθωτοὺς καὶ ὑποστηριγμένος καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἤθελε νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν ἐπαρχίαν νὰ ἦναι ὑπὸ αὐτὸν, καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν Παναγιωτάκη, καὶ ἐτὶ ἀρχησαν καὶ πολεμοῦσαν ἀνάμεσόν των, μὲ ἔκραξε ἡ Κυβέρνησις νὰ πάω μέσα εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι δὲν ἤμπορῶ νὰ ἐμβῶ μέσα, ἀλλὰ νὰ ἔλθοῦν εἰς τὴν Ἄρια νὰ ὀμιλήσωμεν· ἦλθε ὁ Ζαίμης, ὁ Π: Μαυρομηγάλης, Βασίλης Μπουδούρης, καὶ ἄλλοι διοικηταὶ ἦλθαν εἰς τὴν Ἄρια. Μοῦ ἐζήτησαν γνώμην τοῦ νὰ ἐβγῇ ὁ Ζαίμης νὰ πάῃ νὰ σδύσῃ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ τοὺς εἶπα νὰ μὴν ἐβγῇ ὁ Ζαίμης, ἀλλὰ νὰ γράψουν μίαν διαταγὴν εἰς τὸν Γιάννην, καὶ μίαν εἰς τὸν Παναγιώτην, καὶ νὰ λέγῃ ὅτι· αὐτοῦ ἔρχεται ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς καὶ νὰ τὸν ἀκούσετε εἰς ὅ,τι σὰς εἰπεῖ· καὶ ὁ Ζαίμης ὡς πρόεδρος νὰ μὴν ἐβγῇ διὰ νὰ μὴν χαλάσῃ καὶ ὄχι νὰ φεικίσῃ· δὲν μὲ ἄκουσαν· πηγέροντες μέσα ὀρδίνιασαν τὰ στρατεύματα τὰ Ῥουμेलιώτικα, καὶ ἐκίνησε ὁ Ζαίμης νὰ πάῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὸ Ἄργος.—Ὅταν ἀνταμώσαμεν μὲ τὸν Καραϊσκάκη καὶ λοιποὺς ὀπλαρχηγούς, ὠρμισθήκαμεν νὰ εἴμεθα ὅλοι ἐνωμένοι, νὰ νικήσωμεν τὸν ἐχθρὸν, νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Βοστίτζα καὶ Κόρινθον, καὶ ὅσα συναχθοῦν νὰ πληρωθοῦν ὅσοι κινήσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὁ Ἰμπραϊμης ἦλθε τότε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐκίνησε κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον καὶ ἐκατέβηκε εἰς τὸ Ἄστρος· ὁ Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος μὲ ἔδωκε εἰδῆτιν, ἔ-

στειλα τὸν Νικήτα μὲ 200 καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὸ Κα-
στράκι. Οἱ Τούρκοι ἐπῆραν ὅλην τὴν Τζακωνιά πλαστρί· ἐ-
γὼ πέρνω 100 ἀνθρώπους καὶ πηγαίνω εἰς τὰ χωριά
τῆς Κορίνθου ὅπου εἶχα γράφει νὰ ἔλθῃ ὁ Γενναῖος καὶ
Κολιόπουλος· τὸν Γενναῖον τὸν ἔστειλα μὲ 1,000 εἰς
βοήθειαν εἰς τὸ Ἄστρος, ἦλθε καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ ἄλλους
1,000, τὸν ἔστειλα καὶ αὐτὸν, ἔφθασε καὶ ὁ Κανέλλος
Δελιγιάννης μὲ 500, τριακοσίους ἔστειλε εἰς βοήθειαν τοῦ
Παναγιωτάκη, διότι οἱ Δεληγιανναῖοι ἐβοηθοῦσαν τὸν
Παναγιωτάκην ἐπειδὴ τὸν εἶχαν συμπέθερο, καὶ ὁ Ζαίμης
καὶ Λόντος τὸν Γιάννη. — Εἰς τὰ Κλιμεντοκέσαρα ἐσιμίζα-
με μὲ τὸν Ζαίμη καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγούς, ὁ Κα-
ραϊσκάκης εἶχε κινήσει διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ροῦμε-
λης. — Ὁ Παναγιώτης εἶχε μερικοὺς ἀνθρώπους του εἰς τὸ
Σοφικὸ, πηγαίνει ὁ Γιάννης καὶ διὰ νὰ τοὺς βγάλῃ καίει
ὅλο τὸ χωριό· τοιοῦτης λογῆς ἐφέροντο. Ἐπίσασαμεν ὀμιλί-
αν διὰ τὴν σταφίδα· οἱ στρατιωτικοὶ ὅπου ἦτον βγαλμέ-
νοι ἀπὸ τὸ Μισολόγγι, ἤλπιζαν νὰ λάβουν μισθοὺς των
ἀπὸ ταῖς σταφίδες, διατὶ ἄλλον πόρον δὲν εἶχαμεν· τοὺς εἶπα
νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν νὰ τὰ συνάξῃ, καὶ ἡμεῖς νὰ
μετρηθῶμεν, ὅπου εἴμεθα ἕως 6 χιλιάδες, καὶ νὰ πᾶμε κον-
τὰ εἰς τὸν ἔχθρὸν, καθὼς ἔστειλα τὸν Γενναῖο, τὸν Κολιόπου-
λο καὶ τὸν Νικήτα, καὶ ὅταν κτυπήσωμεν τοὺς Τούρκους, ὅ-
ποιος δουλεύσει νὰ πάρῃ τὸν μισθὸν του· δὲν ἐστέρχθησαν
τὴν γνώμην μου, μόνον εἶπαν νὰ μείνωμεν ἐδῶ νὰ πάρωμεν
τοὺς λουφέδες μας, καὶ στερνὰ ἐνονόμεθα καὶ πᾶμε κοντὰ εἰς
τοὺς Τούρκους· ἐγὼ τοὺς εἶπα τώρα εἶναι καιρὸς νὰ πᾶμεν
ὅπου καίουν οἱ Τούρκοι τὰ χωριά καὶ σὰν τὰ κάψουν τί
χρειαίεται νὰ πᾶμεν· ἐμαλώσαμεν μὲ τὸν Κύρ Ἀνδρέα,
καὶ ἦλθαμεν εἰς λόγια· διατὶ Κύρ Ἀνδρέα δὲν ἔστειλες εἰς

τὸν ἀνεψιὸν σου τὸν Γιάννη νὰ μὴν κάψῃ τὸ Σοφικὸ ὄποιον ἦτον τὸ πρῶτο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας; Μὲ ἀπεκρίθηκε ὅτι δὲν εἶχε ἀνθρώπον νὰ στείλῃ. Τοῦ λέγω, τίνος τὰ λῆς αὐτὰ Κύρ Ἀνδρέας; ἐσὺ εἶχες μαζὺ σου 4000 ἀνθρώπους καὶ δὲν ἐστελινες ἓνα καβαλάρη διὰ νὰ μὴν καοῦν 200 σπίτια; Ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἄλλα, μοῦ εἶπε, ἐμπρὸς εἰς ὄλους τοὺς ὄπλαρχηγούς, Κολοκοτρώνη Κολοκοτρώνη, 6 χρόνους πασχίζεις νὰ ἐνώσης τὰ ἄρματα καὶ ὑδὲ σέ ἄρησιν νὰ τὰ ἐνώσης ὑδὲ θέλει σέ ἀφήσω. Δὲν τοῦ ὠμίλησε κανεὶς· τοῦ ἐβάρεσα τὰ παλαμάκια, (ἐχειροκρότητα), λέγοντάς του, εὐγε καλὲ πατριώτη ὄποιον δὲν ἀφίνεις νὰ ἐνωθοῦν τὰ ἄρματα, καὶ ἂν ἦτον ἐνωμένα δὲν ἔκκιε ὁ Ἰμπραϊμῆς τὰ χωριά καὶ νὰ σκλαβῶνῃ τὸν κόσμον. Εἶδα ὅτι δὲν εἶχα διάφορο ἀπὸ αὐτοῦς. Τότε μὲ ἐστειλε ὁ Ζαΐμης τὸν Κίτζο Τζαβέλα, καὶ τὸν Νότιη Βότζαρη καὶ ἄλλους, καὶ μὲ εἶπαν νὰ πάρω 70 χιλιάδας γρόσια διὰ τὰ ἐξοδά μου ἀπὸ ταῖς σταφίδαις. Τοὺς εἶπα ὅτι ὄχι μόνον 70 χιλιάδας νὰ ἦναι, οὔτε 70 μιλλιούνια νὰ ἦναι δὲν πέρνω, ἐδούλευσα τὸν τόσον καιρὸν χωρὶς μισθὸν τὴν Πατρίδα μου, θὰ τὴν δουλεύσω καὶ τώρα, τὸ κατὰ δύναμίν μου. Ἐμεινα πέντε ἕξ ἡμέραις καὶ ἀνεχώρησα· εἶχα τὸν Χατζῆ Μιχάλη μὲ 50 καβαλαρέους μαζὺ μου. Αὐτοὶ ἔμειναν, ἐμάζωξαν 400 χιλιάδες γρόσια καὶ τὰ ἐμοιράστηκαν.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀροῦ ἐβγήκε εἰς τὴν Ῥούμελη ἐγράψε καὶ ἐζητοῦσε βοήθειαν, καὶ τότε ἐκίνησαν οἱ ὄπλαρχηγοὶ Ῥουμειῶται, καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς ἦλθε εἰς τὸν Φαληρέα. Ὁ Ἰμπραϊμῆς ἔκαψε ὄλα τὰ χωριά τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ· (ὁ λαὸς ἐγλύτωσε εἰς τὸ Λενίδι) καὶ ἐπῆγε ἕως τὸ Μιστρᾶ καίωντας καὶ ἐγύρισε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Γενναῖος, Νικήτας, Κολιόπουλος, δὲν ἔλειπαν νὰ πηγαίνου ἀπὸ κοντὰ μὲ ἀκροβολισμοὺς πολεμοῦντες τον. Ὁ Γεν

ναῖος ἦλθε εἰς τὰ χωριά τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Κολιόπουλος τοὺς ἔστειλα πάλιν ὀπίσω. Ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα· ἦτον ἐκεῖ καὶ ὁ Μελετόπουλος καὶ ὁ Νικολάκης Πετιμεζᾶς, ἔκαμαν ἓνα καλὸν ἀκροβολισμὸν καὶ ἐσκοτώθηκαν ἀρκετοὶ Τοῦρκοι. Ὁ Κολιόπουλος ἔπιασε τὸν Ἀτσιγῶλον, κοντὰ εἰς τὴν χώρα Καρύταινα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους νὰ ὑπάγουν κατὰ ταῖς Λιοδώραις. Ἐγὼ ἐκράτησα τὸν Νικήτα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα τοῦ Ἀλμείδα ὁποῦ ἦτον Ἀρχηγὸς τακτικῶν καβαλαρέων ἕως 90, χωριστὰ οἱ 50 ἄτακτοι· ἐπῆγα μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, ἐσύναξα Ἀγιοπετρίταις, Τζακόνους, Μιστριόταις, Τριπολιτζόταις ἕως δύο χιλιάδες. Οἱ Τοῦρκοι ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαν συνήθειαν κάθε ἡμέραν κατὰ ταῖς ρίζαις καὶ ἐθέριζαν καὶ ἐμάζευαν καὶ χορτάρι· ἔστειλα καταπατησιὰδες καὶ ἐπαρατήρησαν· σηκόνομαι διὰ νυχτὸς, χωρίζω τὴν ἄτακτη καβαλαρία, ἐπικεφαλῆς ὁ Χατζῆ Μιχάλης, καὶ παγαίνει μὲ τὸν Νικητὰ μὲ 1000, νὰ πάγουν νὰ χοσασθοῦν κρυφὰ, καὶ ὁ Πιναγιωτάκης Γιατράκος μὲ ἄλλους 1000 καὶ μὲ τὴν τακτικὴν καβαλαρίαν, Ἀρχηγὸς Ἀλμείδας· ἐγὼ ἐβάσταξα τέσσαρους, καὶ ἐμείνα εἰς τὸ κέντρο, μὲ συμφωνίαν νὰ ἰδῶ τοὺς Τούρκους καὶ ἅμα τοὺς κάμω σινιάλο νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ ταῖς χοσαις νὰ περιζώσουν τοὺς Τούρκους. Ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν δὲν ἦλθαν οἱ Τοῦρκοι ἐκεῖ ὁποῦ τοὺς προσμέναμεν· οἱ Τοῦρκοι ἐβγαλαν 300 τακτικοὺς καραμπινιέριδες μὲ σκοπὸν νὰ περιφέρωνται εἰς τὰ χωριά νὰ κυτᾶζουν μήπως οἱ Ἕλληνες εἶναι χοσασμένοι καὶ πειράξουν τοὺς πολλοὺς Τούρκους ὁποῦ ἐθέριζαν εἰς τοὺς κάμπους· διατὶ οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν χοσαις κάθε ἡμέραν καὶ ἐσκοτώνοντο πέντε ἕξ τὴν ἡμέρα, καὶ ἔδιδαν εἰς κάθε Ἕλληνα ὁποῦ μοῦ ἔφερνε ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ

Ένα τουφέκι ἢ ζωντανόν ἀπὸ ἓνα τέλλαρο. Ἐκίνησαν διὰ νὰ περιέλθουν· ἤλθαν εἰς ἓνα χωριὸν Μεϊμετάγα ὀνομαζόμενον· ἦτον ἐκεῖ ἓνας πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν κλεισθῶν ἐκεῖ δὲν ἔκαμα τὸ σινιάλο, παρὰ ἀφοῦ τοὺς ἄφησα καὶ ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸν κάμπου· τοὺς κάμνω τὸ σημεῖον καὶ εὐθὺς πετάεται ἡ καβαλαρία ὀποῦ ἦτον μὲ τὸν Νικήτα καὶ ἀπαντοῦνται ἕξαφνα με τοὺς Τούρκους· οἱ Τούρκοι ἐδοκίμασαν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν κάμπον κάμνοντες τετραγώνον, ὅμως βλέποντες τὴν καβαλαρία καὶ τὸ πεζικό ὀποῦ τοὺς ἐπλάκωσε ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐγύρισαν εἰς τὸ χωριόν· δὲν ἐμπόρεσαν νὰ πιάσουν τὸν πύργον· εἰς μισὴ ὥρα μόνον τέσσαρες ἐγλύτωσαν ἀπὸ 300, τέτοιο σκότωμα δὲν εἶδα ποτέ μου· ὅλοι οἱ καβαλαρέοι Τούρκοι ἤκουσαν τὸν πόλεμον καὶ ἤλθαν πρὸς βοήθειαν, ἀλλὰ δὲν ἐκατάφθασαν κανένα ζωντανόν. Τοὺς εἶχα εἰπεῖ ἀπὸ τὸ βράδι ὅτι ἂν ἰδῶ στρατεύματα νὰ ἔρχονται Τούρκικα σὰς κάμνω σινιάλο καὶ τραβιέσθε κατὰ τὸ μέρος ὀποῦ ἤμουν· τοὺς ἔκαμα τὸ σημεῖον· ὁ Νικήτας δὲν ἀκολούθησε καθὼς τοῦ εἶχα εἰπεῖ, εἰ Τούρκοι τοὺς πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸ βράδυ· ὁ Νικήτας ἐστάθη με μιά τριανταριά, ἐσκότωσεν ἓνα σημαντικὸν Τούρκο καὶ εἶτις ἐγύρισαν οἱ Τούρκοι καὶ ἡμεῖς ἀνταμώθημεν ὅλοι ὕγιεις εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον· τὰ μουσκέτα καὶ τὰ ταμπύρλα τὰ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ πάρω πολεμοφόδια καὶ νὰ ἐπιστιρέψω ὀπίσω διὰ νὰ κάμνω ἀπὸ αὐταῖς ταῖς χουσιαῖς· οἱ Ἕλληνες ἐθήρευαν καὶ ἐκατέβεναν εἰς τὸν κάμπον διὰ νὰ εἶχαμεν καβαλαρία. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἐφέρθησαν ὅλοι μὲ ἀνδρείαν, ὁ Θεοδωρῆς Ζαχαρόπουλος διακρίθηκε περισσότερον, διότι ἔπεσε μέσα εἰς ἓνα σπῆτι ὀποῦ ἦτον εἴκοσι Τούρκοι καὶ τοὺς ἐχάλασε· ὁ Σταμάτης Μί-

τζας ελαβώθηκε εἰς τὸ ποδᾶρι ἀπὸ μπαγιονέτα. Ἡ καβαλαρία ἢ τακτικὴ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἄρια· ὁ Ἀλμέϊδας μὲ ὑποσχέθηκε ὅτι ἐπιστρέφει, καὶ αὐτὸς ἔλαβε διαταγὴ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Δαμαλαῶ.

Ὁ Ἰμπραίμης ἐτραβήχθη εἰς τὴν Μεσσηνίαν· ἦλθε ὁ Σεπτέμβριος μῆνας, καὶ εἰς τὸν Ὀκτώβριον ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄνάπλι διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ τὴν Συνέλευσιν. Εἶπα τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως νὰ συναχθοῦν νὰ τοὺς εἰπῶ μὲν ὀμιλίαν· ἐσυνάχθησαν καὶ ἐπαρησιάζθηκα εἰς τὴν Συνέλευσιν τοὺς καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ καὶ τοὺς ὀμίλησα τοιούτως· ὅτι τῶρα εἶναι καιρὸς νὰ προκηρύξετε, ὡς ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως, νὰ συναχθοῦν οἱ πληρεξούσιοι ὁποῦ ἦτον γνωρισμένοι, νὰ τελειώσωμεν τὴν Συνέλευσιν τοῦ ἀπερασμένου Ἀπριλίου καὶ θέλει χασωμερίσωμε· τῶρα εἶναι καιρὸς, εἶναι χειμῶνας καὶ οὔτε ἡμεῖς πολεμοῦμε οὔτε ὁ Ἰμπραίμης. Ἐκεῖνοι μοῦ ἀπεκρίθησαν, ποῦ νὰ γένη ἡ Συνέλευσις, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ἀπάνω στὴν Πελοπόννησον νὰ γένη ἡ Συνέλευσις, νὰ ἔχωμε καὶ ἔγνοιον τὸν Ἰμπραίμη ὁποῦ νὰ δίνωμε εἰς τὸ στρατιωτικὸ βοήθειαν εἰς κάθε ἀνάγκη, διότι ἔχομε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν πόρτα μας· καὶ εὐτοῦνοι μὲ ἀπεκρίθησαν ποῦ νὰ κάμωμε συνέλευσιν εἰς σίγουρον τόπον, καὶ τοὺς ἀπεκρίθηκα εἶναι τὸ Λενίδι, εἶναι τὸ Κρανίδι, εἶναι τὸ Καττρι, εἶναι καὶ ἡ Πιάδα, ἀπὸ τοὺς 4 τόπους ὁποιον θέλετε ἐκλέγετε· μὲ ἀπεκρίθησαν νὰ ῥωτήσωμεν καὶ τὴν διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν· καὶ ἀνταμώσαμεν, καὶ ὀμίλησαν τὰ δύο σώματα, καὶ ἀποφάσισαν μὲ δόλο, ἢ εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα, διὰ νὰ κάμουν τὴν Συνέλευσιν κατὰ θέλησιν τοὺς, ὁποιον πληρεξούσιον θέλουν νὰ ἐμβάζουν, ὁποιον δὲν θέλουν νὰ μὴν τὸν δέχωνται εἰς τὸ Νησί· καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ὁ-

μιλίαν ὁποῦ ἔκαμα μὲ τὸ ἄλλο σῶμα τὸ Κυβερνητικὸ, ὅτι νὰ γένη ἡ Συνέλευσις εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα· καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα, καὶ τοὺς ἐπροφασίσθηκα ὅτι ἐγὼ εἰς τὸ γιάλο δὲν ἐμπαίνω γιατί ἔκαμα ὄρκο ὅταν μὲ εἶχαν εἰς τὴν Ὑδρα, καὶ δὲν μπαίνω πλιὸ σιὸ πέραγο· ἐὰν δὲν ἦμαι εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐγὼ, ποῦ ἡμουν ἓνα άτομο, δὲν ἔβλαβε· ὅμως εἶχα πολλοὺς ψήφους, καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα καὶ πολιτικούς, εἶχα καὶ ἄλλους ποῦ δὲν ἤθελαν νὰ πάνε. Καὶ μὲ αὐτὸ ἐσηκώθηκα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Κύρ Ἀνδρέα νὰ τοῦ ὀμιλήσω περὶ τοῦ τόπου τῆς Συνελεύσεως· ἦτον πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἀρχήνισα τὴν ὀμιλίαν, καὶ τοῦ ἔλεγα, ἡ συνέλευσις εἰς τὰ νησιὰ δὲν εἶναι εὐλογο διὰ τὴν Πελοπόννησο, οὔτε διὰ ὅλο τὸ ἔθνος· διότι ἀλαργεύοντας ἐμεῖς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἡ Πελοπόννησος κρούνει· καὶ ὅσο εἴμεθα εἰς τὴν ξηρὰ τοὺς ἐμψυχόνομε. Ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἐκάθουσαν εἰς τὸ παράθυρο καὶ ἐκύταζε ἐξω καὶ ὄχι ἐμέ· ἐκούνιε καὶ τὸ πόδι. Ὅτε γυρίζω, Κύρ Ἀνδρέα ἐγὼ σοῦ κουβεντιάζω καὶ ἐσὺ κυτᾶς ἄλλοῦθε· ὑγίαινε ἀδελφέ καὶ πλέον δὲν σοῦ ὀμιλῶ δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι. Καὶ τῆς εὐθύς ἐπῆγα εἰς τὸ σπῆτι μου καὶ ἐκαβάληκα καὶ ἐπῆρα καὶ τὸν Τσόκρη μὲ διακοσίους ἀνθρώπους καὶ τὸν Νικολάκη Πονηρὸ καὶ Ἀναγνωστάκο, ἀνήμερα τοῦ Ἀ. Δημητρίου καὶ ὅσο νὰ πάγω ἴσθιν Ἐρμιόνη ἐσύναξα τετρακοσίους. Καὶ μαθαίνοντας ὅτι ἐγὼ ἴσθιν Ἐρμιόνη σηκώθησαν καὶ αἱ δύο ἐπιτροπὴ καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Αἴγινα καὶ ἐπροκήρυξαν τὴν συνέλευσιν. Καὶ ἐπροκήρυξα καὶ ἐγὼ νὰ μαζωχθοῦν νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσιν ἴσθιν Ἐρμιόνη. Ἔστειλα τὸν Νικολάκη Πονηρὸ εἰς τὴν Ὑδρα, εἰς τὸν Κύρ Γεώργη καὶ λοιποὺς Ὑδραίους καὶ ἦλθον καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ ἡ συνέ-

λευσις ἢ ἐδικήμας ἦτον ὡς ἐννενηντα πληρεξούσιοι καὶ εἰς τὴν Αἴγινα ἦτον πενήντα μὲ ταῖς δύο ἐπιτροπαῖς. Ἡ διαίρεσις ἀκολοθοῦσε τρεῖς μῆνας. Ὁ Ἄμιλτων εὐρισκό-
 τουνε τὸν τότε καιρὸ ἐκεῖ, ἐπήγαινε καὶ εἰς τὴν Αἴγινα
 καὶ ἔρχονταν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ μᾶς ἐνώση νὰ κάμωμε τὴν
 συνέλευσήμας, καὶ ἡμεῖς ἐλέγαμε ἄς ἔλθουν ἐδῶ οἱ Αἰγινι-
 ται, ποῦ εἴμεθα πλειότεροι καὶ τοὺς δεχόμεστε· ἐκεῖνοι ἔ-
 λεγον τὸ ἴδιο. Καὶ ἐφιλονεικοῦνταν τὸ πρᾶγμα καὶ ἔγρα-
 φαν εἰς τὸν μινίστρο Κάνιγγ ὡς ἐπιτροπῆ, καὶ ἐγὼ ἔγραφα
 ἀτομικῶς. Καὶ ἐλάβαιναν καὶ ἐκεῖνοι ἀπόκριση, ἐλάβαινα
 καὶ ἐγώ. Ἐγεινε ἓνας καυγᾶς εἰς τὴν Ὑδρα μὲ τὸν Ἄ-
 μιλτων καὶ ἐσκοτώθηκαν, καὶ ὁ Ἄμιλτων ἦτον ἐνοχλι-
 σμένος μὲ τοὺς Ὑδραῖους. Ἦλθε μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων εἰς
 τὸ κονάκι ὁποῦ ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ἐρμιόνη καὶ πάντα εἶχα
 διερμηνευτὴ τὸν Κόντε Ἀνδρέα Μεταξᾶ, μὴν ἠξεύροντας
 τὴν γλῶσσα. Μοῦ λέγει μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων, ἔμαθα δι-
 ἢ δικήσας συνέλευσις ἔχει γνώμη νὰ καλέσῃ τὸν Καποδι-
 στρια καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα «ὅποιος σὲ τὸ εἶπε σὲ ἐγέ-
 » λασε· διατὶ ὁ Καποδίστριας ἦτον Μινίστρος τῆς Ῥωσ-
 » σίας καὶ δὲν μᾶς δίδει χέρι κατὰ ὦρας νὰ προσκαλέσω-
 » μεν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καὶ ὁ καιρὸς θέλει μᾶς ὀδηγήσει·
 » διατὶ κρεμίσωμαστε ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ποῦ ὑπεσχέθη τὴν
 » διαφέντεψήμας ». Καὶ ἔτσι ἀναχώρησε ὁ Ἄμιλτων· καὶ
 ἡμεῖς τὸν Μάρτιον μῆνα, ἂν ἐγινήκαμε πλήρεις ἐννενηντα,
 ἀρχίσωμεν ταῖς ἐργασίαις μας καὶ ἐβάλαμεν πρόεδρον τὸν
 Σιστήνην. Τότενες ἔφθασε καὶ ὁ Κόχραν καὶ τὸν ἐψήφισαμεν
 ἀρχιθαλάσσιον εἰς ταῖς τρεῖς μοίραις Σπετωῶν, Ὑδραίων καὶ
 Ψαρῶν. Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἦλθε καὶ ὁ Τσόρτσης· διατὶ ἔ-
 λεγε ἢ συνέλευσις τῆς Αἰγίνης, ὅτι ὁ Κολοκοτρῶνης γυρεύει
 πάντα νὰ γείνη ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος καὶ γὼ ἀ-

ποφάσισα, διὰ τὰ μὴν εὐρίσκουν αὐτὴν τὴν πρόφασιν, ἐρρί-
 ξα τὴν φιλοτιμίᾳ μου κάτω διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος,
 καὶ ἐρρίξαν κάτω τὴν φιλοτιμίαν τους καὶ αἱ τρεῖς νῆσοι·
 καὶ ὑπόγραψαν ἀρχιθαλάσσιον τὸν Κόχραν. Καὶ ἐρχόμε-
 νος ὁ Κόχραν εἰς τὸν Πόρον ἐπῆρα τὸν Μεταξᾶ τὰ τὸν ἀν-
 ταμώσω εἰς τὸ καράβι καὶ ὠμιλήσαμε τὰ ὅσα ἀπεφάσισε ἡ
 συνέλευσίς μας. Αὐτὸς ἐζήτησε τὴν ἔνωση καὶ ἡμεῖς ἐλέ-
 γαμεν τὴν ἴδιαν ὀμιλίαν «ἄς ἔλθῃ ἡ συνέλευσις τῆς Αἴ-
 γινας καὶ ἡμεῖς τὴν δεχόμεθα» καὶ εἶδα εἰς τὴν ὀμιλίαν
 τοῦ τὴν φαντασίαν ὅπου εἶχε ὁ Κόχραν καὶ ἐγὼ τοῦ ἀ-
 ποκριθῆκα, ὡς Ἕλληνα, φαντασμένα. Βγαίνοντας ἀναχωρή-
 σαμεν καὶ ἐπήγαμεν ἴσως τὴν Ἑρμιόνη καὶ ἐκρατήσα-
 με καὶ τὸν Νκενεράλη Τσοῦρτο εἰς τὴν Ἑρμιόνη καὶ
 τότε ἔομιξε ὁ Κόχραν μὲ τὸν Τσοῦρτο καὶ ἔγειναν μία
 γνώμη διὰ τὰ μᾶς συμβιδάσουν. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔ-
 γραφαν ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα, ὅτι εἶναι στενοχωρημένοι ἀπὸ στρα-
 τεύματα, καὶ τότε ἡ συνέλευσις μ' ἐπεφόρτισε νὰ στείλω
 στρατεύματα, καὶ διέταξα τὸν Γενναῖον καὶ ὄλαις ταῖς ἐ-
 παρχίαις, καὶ σὲ εἴκοσι ἡμέραις ἔγεινε μὲ τρεῖς χιλιάδες,
 καὶ μὲ ὑποσχέθηκε ἡ συνέλευσις ὅτι νὰ τοὺς πληρώσῃ ἡ συ-
 νέλευσις, τὸ ἔθνος, τοὺς λουφέδες, καὶ ἔτσι ἐμείναμε ἡτυχοί.
 Τότες ἤθελαν οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς θαλάσσης καὶ ξηρᾶς νὰ μᾶς
 ἐνώσουν, καὶ νὰ εὔρουν ἓνα τρίτον τόπον, διὰ νὰ τελειώ-
 σουν τὴν συνέλευσιν, καὶ ὁ τρίτος τόπος ἦτον ἡ Τροιζῆνα,
 λεγόμενη Δαμαλᾶ· ὁμως ἀποκριθήκαμεν τῶν ἀρχηγῶν, ἡ-
 μεῖς πηγαίνομεν, ὅσα πρακτικὰ ἔχομεν κάμει νὰ ᾔηται ἐ-
 πικυρωμένον ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, ἡ φρουρὰ νὰ μείνῃ ἡ ἴδια
 (τὸν Νικητὰρ εἶχαμεν) καὶ ἂν στερηθοῦν ἐρχόμεθα καὶ
 ἡμεῖς εἰς τὴν Τροιζῆνα, καὶ ἔτσι ἐστέρχθησαν οἱ Αἰγινῆ-
 τες, καὶ ἐσηκόθημεν καὶ τὰ δύο μέρη καὶ ἐσμίξαμεν εἰς τὴν

Τροϊζήνα καὶ ἐνενόμενοι εἰς τὴν Τροϊζήνα, ἀρχίσαμεν τὰ πρακτικὰ (ὅσα εἶχαμεν καμομένα ἡμεῖς, ἔμειναν ἀσάλευτα) καὶ ἀρχίσαμεν ἐμπρός. Ἀπεφασίσαμεν νὰ ψηφίσωμεν τρία ἄτομα, ἐπιτροπὴ Κυβερνητικὴ διὰ νὰ τηρᾷ τὰ στρατεύματα, 15 τόσα ἄτομα διὰ τὸ Βουλευτικόν· καὶ ἐψηφορήσαμεν καὶ οἱ πλεόν ψηφοὶ ἔπεσαν εἰς τὸν Γεωργάκη Μαυρομηχάλη, Μαρκῆ καὶ Νάκο, νὰ ᾗναι ἐπιτροπὴ προτωρινῆ, ὅσο νὰ ἐκλέξωμε πρόεδρο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐσηκώθη καὶ ὑπῆγε εἰς τὸν Πόρο, καὶ ἔμεινε ἡ συνέλευσις νὰ τελειώσῃ τὰ πρακτικὰ τῆς. Ἡμεῖς εἶχαμεν γνώμην νὰ προβάλωμε τὸν Καποδίστριαν (1827)· ὅλοι ἐδοκιμάσθησαν σταῖς Κυβερνήσεσι, καὶ ὅλο εἰς τὸ χειρότερο ἐπηγαίναμεν τὸ ἔθνος ἀπὸ ταῖς διχόνοιαῖς μας· τότε ἐξεφώνησα καὶ εἶπα: ἡμεῖς τὰ ἄρματα ἐρίξαμεν τὴν φιλοτιμίαν μας, καὶ ἔβαλαν τὸν Τζούριτζ Ἀγγλον, καὶ οἱ ἄνδρεῖοι θαλασσινοὶ μας τὸν Κοκράν, τώρα, καὶ οἱ πολιτικοὶ πρέπει νὰ ρίξετε καὶ ἐσεῖς τὴν φιλοτιμίαν σας, νὰ ἐκλέξωμε ἕναν Πρόεδρον νὰ μᾶς κυβερνήσῃ, νὰ ἰδοῦμεν οἱ Ἀγγλοὶ ὅπου ὑποσχέθησαν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας. Μία τῶν ἡμερῶν ἐβλεπαν ὅτι ἤθελαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Καποδίστριαν εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ἐκίνησαν ὠπλισμένοι νὰ ἔλθοῦν ἂν ἤμπορέσουν καὶ μᾶς φοβίσουν νὰ πάρουν τὰ πρακτικὰ (ἦτον γραμματικὸς ὁ Σπηλιάδης) κ' ἐγὼ τοὺς ἐκατάλαβα μὲ τί σκοπὸν ἦλθαν· καὶ ἔκαμαν συνέλευσιν εἰς τοῦ Μαυρομηχάλη τὸ σπητι· ἐπροσκάλεσαν κ' ἐμένα, καὶ ἐπῆγα μόνος μου· καὶ ἀρχίνησαν νὰ μὲ ὀμιλήσουν περὶ τῆς συνελεύσεως, ὅτι δὲν βλέπουν καλὰ πράγματα εἰς τὴν συνέλευσιν. Ἐγὼ ἀποκρίθηκα μὲ πείσμα, ὅτι τὸ ἔθνος αὐτὸ θέλει, καὶ ὅποιος δὲν τοῦ ἀρέσῃ ἄς τὸ χαλάτῃ ἂν ἤμπορέσῃ, καὶ ἐβγήκα χωρὶς ἄλλον λόγον ἐξω· Βλέπωντας ὅτι δὲν εἶχαν δύναμιν, καὶ ἂν εἶχαν

δοκιμάσει ἤθελε ἐντροπιασθοῦν, ἐδιαλύθησαν. Σὲ δύο ἡμέρας ἐκάμαμεν συνέλευσιν καὶ ἀποφασίσταμεν τὴν αὐγὴν, ὅτι τὸ ἀπόγευμα νὰ ὑπογράψωμεν τὸν Καποδίστριαν· καὶ εἶτι ἐπηγα εἰς τὸ κονάκι μου, ἐραγα ψωμί καὶ ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ. Βλέπω καὶ ἦλθε ὁ κύρ Γεώργης Κουντουριώτης καὶ Καρακατζάνης Σπετζιώτης, καὶ Μαρκῆς Ψαριανὸς νὰ μοῦ ἑμιλήσουν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καποδίστρια, ὅπου θέλει ἀπογράψομεν ἀπομεσήμερα· μοῦ λένε, ὅτι τὸ ἀπομεσήμερον θὰ ὑπογράψομεν διὰ τὸν Καποδίστριαν. Τί; μ' ἐρωτᾶτε ἐμένα, ἐγὼ δὲν εἶμαι Πρόεδρος οὐδὲ ἔθνος· εἶτι ἀποφασίσανε τὴν αὐγὴν ὁ Πρόεδρος Σιτίνης καὶ τὸ ἔθνος. Μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι εἶναι καλὸ νὰ στείλωμεν νὰ πάρωμεν γνώμην ἀπὸ τὸν Ἄμιλτον ἀβραμένον εἰς τὸν Πόρον, ὅτι ἦτον φερμένος ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Τί νὰ στείλωμεν κανένα τυχοδιώκτην νὰ λέγη ἄλλα καὶ ἄλλα νὰ μᾶς λέγη, καὶ νὰ χαλάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔθνους· ποῖον εὐρίσκετε εὐλογον νὰ στείλωμεν· ἂν ἐμπιστεύεσθε εἰς ἐμένα νὰ πάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος. Σ' ἐμπιστευόμεθα, τρεῖς φοραῖς μὲ εἶπαν, σ' ἐμπιστευόμεθα. Ὁ Κουντουριώτης ἦτον μὲ μίαν γνώμην, ὅτι εἶχα εἶπει τοῦ Ἄμιλτον, ὅτι δὲν θὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν, καὶ ἐνόμιζε ὅτι θὰ εὕρω ἀντίστασιν ἀπὸ τὸν Ἄμιλτον, καὶ τότενες τοὺς εἶπα, Σύρτε εἰς τὸ καλόν. Καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἔκραξα τὸν Μεταξᾶν, καὶ ἐπῆρα καὶ δέκα νομάτους τὸ μεσημέρι, καὶ δὲν ἤξευρε ἄλλος κανένας ποῦ ὑπάγω, μόνον τὸν Νικηταρᾶν ἔκραξα, καὶ τοῦ εἶπα νὰ ἔχη τὴν ἐγνοίαν, νὰ μὴ γείνη κανένα σκάνδαλον, ἕως ὅπου νὰ ἔλθῃ ἡ συνέλευσις τῆς ἤρχετο θαῦμα, μὴν ἤξεύρωντας ποῦ ὑπάγω. Καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Πόρου, καὶ ἡ βάρκις τοῦ Ἄμιλτον ἔκαναν νερό, καὶ ἐμπήκαμεν εἰς μίαν βάρκα, καὶ ἐπήγαμεν ἐπάνω στὴν φεργάδα. Μᾶς εἶδεχ-

θηκε ὁ Ἄμιλτον καὶ ἐκάτιζαμεν εἰς ὀμιλίαν. Τοῦ λέγω, πῶς σοῦ φαίνεται τώρα ποῦ ἐνώθηκε ἡ Συνέλευσις καὶ κοντεύει νὰ τελειώσῃ; Χαίρομαι τὴν ἐνωσίν σας, ἐκάμετε πολλὰ καλὰ. Τοῦ εἶπα, Καπιτὰν Ἄμιλτον, ἤλθαμεν νὰ πάρωμεν τὴν συμβουλήν σου, ὡς μᾶς συμβούλευες πάντοτε διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας, σὲ γνωρίζομεν ὡς ἕναν εὐεργέτην ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καλίτερον. Μῆς εἶπε, πῆστε τὴν γνώμην σας, καὶ ἂν δύνωμαι κ' ἐγὼ νὰ σᾶς ἀποκριθῶ εἰς τὴν γνώμην σας. Στοχάζομαι Καπετὰν Ἄμιλτον, ὅτι τοὺς γνωρίζεις τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ ἐδῶ καὶ τόσους χρόνους, τοὺς βάλαμεν ὅλους νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ ποτὲ δὲν μᾶς ἔκυβερνησαν καθὼς ἔπρεπε, καὶ βλέποντας ὅτι δὲν ἔχομεν ἄνθρωπον πολιτικὸν νὰ μᾶς κυβερνήσῃ ἤλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν εἰς γνώμην, διατι ἐκεῖνο ὁποῦ ἤρχετο τῆς Συνελεύσεως ἀπὸ τὸ χέρι της, τὸ διωρθώσαμεν, ἔβαλε τὸν Κόχραν ἀρχιθαλάσσιον, τὸν Γζῶρτο ἀρχιστράτηγον, τώρα χρειαζόμεθα ἕναν πολιτικὸν τάχα δὲν μᾶς δίδει ἡ Ἀγγλία ἕνα πρόεδρον, ἕνα Βασιλέα; Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὄχι, ποτὲ δὲν γίνεται.—Δὲν μᾶς δίδει ἡ Φράντζα;—Ὁμοίως μᾶς ἀποκρίθη — Ἡ Ρουσία; — Ὁχι. Ἡ Προυσία; — Ὁχι. — Ἡ Ἀνάπολις; — Ὁχι.— Ἡ Ἰσπανία;— Ὁχι, δὲν γίνεται, ἀφοῦ ἐμελέτησα ὅλα τὰ βασίλεια.—Σὰν δὲν μᾶς δίδουν τούταις ἡ αὐλαῖς, τί θὰ γείνωμεν ἡμεῖς; — Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὅτι τηρᾶτε νὰ εὐρῆτε κανέναν Ἕλληνα. Ἡμεῖς ἄλλον Ἕλληνα ἀξιώτερον δὲν ἔχομεν, μόνον νὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν.—Ἐγύρισε καὶ μ' ἐκύτταξε, ἀκούωντας τὸ ὄνομα Καποδίστρια, καὶ μοῦ εἶπε, δὲν ἦσουν ἐσὺ ποῦ μοῦ εἶπες; δὲν τὸν δεχόμεθα τὸν Καποδίστρια διατι εἶναι τῆς Ρουσίας Μινίστρος; Ναὶ ἐγὼ, τοῦ εἶπα ἄλλος καιρὸς ἦτον τότε, καὶ ἄλλος τώρα διατι τὴν Ἀγγλίαν

ποῦ ἔχομεν ὑπεράσπισιν, τὸ δεξιὸν χεῖρὶ τῆς Ἑλλάδος εἶ-
 ναι ἡ θάλασσα, καὶ ἐβάλαμεν Ἄγγλον ἐπὶ κεφαλῆς· καὶ
 τὸ ζερβὸν χεῖρὶ Ἄγγλον, ὅπου εἶναι ἡ δύναμις τῆς ξηρᾶς·
 καὶ ἂν μᾶς ἔδιδε ἡ Ἀγγλία καὶ ἔσαν πολιτικόν, καὶ ἐ-
 κείνον τὸν ἐβάναμεν καὶ δὲν ἐτζακίζαμεν τὸ κεφάλι μας
 στὸν ἕναν καὶ στὸν ἄλλον, καὶ δι' αὐτὸ, ὡς μοῦ λές, δὲν
 γίνεται· πρέπει νὰ καλέσωμεν τὸν Καποδίστρια. Μοῦ ἀπο-
 κρίθηκε ἐκ καρδίας. «πάρτε τὸν Καποδίστρια ἢ ὅποιον
 διάβολον θέλετε, διατὶ ἐχαθήκατε». — Αὐτὸ ἤθελα νὰ
 ἀκούσω ἀπὸ τὸ στόμα του, τὸ ἄκουσα, καὶ ἀπέκει ἐτελείω-
 σε ἡ ὁμιλία μας, καὶ τῆς εὐθὺς ἀνεχώρησα. Ἐχασομέρη-
 σα πολὺ εἰς τὴν φρεγάδα, καὶ τὸ ταμποῦρλο τῆς Συνελεύ-
 σεως ἀρχίνας νὰ κτυπᾷ. Ἀκούωντας τὸ ταμποῦρλο οἱ πλη-
 ρεζούσιοι τῶν τριῶν νησιῶν ἀνεχώρησαν, καὶ ἐτράβηξαν
 καὶ ἐπῆγαν κοντὰ εἰς τὴν Παναγίαν διὰ νὰ πᾶνε εἰς τὸν
 Ἄμιλτον· καὶ ὁ Ἄμιλτον τοὺς εἶδε μὲ τὸ κιάλι, καὶ ἐμ-
 πῆκε εἰς τὴν φελούκα, καὶ ἦλθε εἰς τὴν Παναγίαν. Καὶ
 ἐπῆγαν οἱ πληρεζούσιοι τῶν νήσων διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσουν,
 καὶ ὁ Ἄμιλτον τοὺς ἠρώτησε, πῶς ἐφύγατε ἀπὸ τὴν Συ-
 νέλευσιν; Ἠλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν διὰ μίαν γνώμην·
 Καὶ αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε, ἐγὼ τὴν γνώμην τὴν ἔδωσα
 τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ κάμετε ὅ,τι σᾶς εἶπῃ, καὶ ἀνεχώρη-
 σε κατὰ τὴν φρεγάδαν. Μισὴ ὥρα ἦτον μακρὰν ἡ Πανα-
 γία ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, οἱ Ὑδραῖοι γυρίζουν. Ἔστειλαν
 καὶ μ' ἐκραζαν, καὶ τοὺς ἐδιηγῆθηκα ὅ,τι εἶπα. Τὴν αὐγὴν
 ἐσυναχθήκαμεν καὶ ὑπογράψαμεν διὰ τὸν Καποδίστρια·
 ἄρχισαν καὶ ἔκαμαν τὰ γράμματα τῆς προσκλήσεως, τὰ
 ἔστειλαν ἀπὸ τρία μέρη, καὶ ἐτιζι ἐτελείωσε ἐκείνη ἡ ὑπόθε-
 σις. Ἐσυνάχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν, ν' ἀποφασίσωμεν
 πρέεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηγηφορηθοῦν τὰ άτομα διὰ

τὴν προεδρίαν. Ἐπειάονταν στὴν Συνέλευσιν τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὸν Ζίμη, ἄλλος τὸν Μπαρᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφηρορήσουν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενο τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα δλόρθος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νὰ καθῆ καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἐπὶ μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν, καὶ τώρα ἦλθε ὁ Μάϊς, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηκεν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξούσιους νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὁμοῦ καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν! Ἐκύταξα τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθητο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδα καὶ πηδάω μέσῃ ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίην, καὶ τὸν κάθισα στὸ σκαμνί. Εἶπα, τοῦτος δὲν εἶναι ἄξιος; καὶ ὄλη ἡ Συνέλευσις ἔβλεπε τὴν φωνὴν, Ἄξιος, ἄξιος, καὶ χειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ῥενιέρης σὰν νὰ ἐφροδῆθηκε. Ἔτσι διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Μία φορὰ ἐπὶ Κουντουριώτη ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάκλι, καὶ εἶπα τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι οἱ Ῥουμελιώταις πληρόνονται, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐγδύθησαν ἀπὸ τὸν Ἰμβραίμη, καὶ δὲν ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, δὲν τοὺς πληρόνετε ὅπου ἐχάθησαν; καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν 12000 πρακτικούς, καὶ ὁ ἀριθμὸς νὰ ᾔηται διὰ 15000, ὅπου τὸ περιπλέον νὰ γίνωνται ἀναλογία διὰ νὰ τοὺς ἔρχωνται 30 γρόσια τὸν

μῆνα. Μοῦ εἶπανε, νὰ δουλεύουν τρεῖς μῆναις, καὶ εἰς τρεῖς μῆναις νὰ ἔλθουν νὰ πάρουν τὰ μηνιαῖα· ἤλθανε τρεῖς μῆνες, καὶ ἔστειλα νὰ πάρω τὸ μηνιαῖο· μοῦ ἀπεκρίθησαν, ὅτι μία μικρὴ δόσις ἤλθε ἀπὸ δυὸ μιση μυλλιούνια, καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶχε ἄλλαις ἀναγκαίαις ὑπόθεσiais, καὶ ἐδόθησαν· ἡ ἐμπειρία σου ὁμως θὰ καταπραύνη τοὺς στρατιώτας νὰ λάβουν ὑπομονήν.

Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐδικὴ μας δὲν ὁμοιάζει μὲ καμμιάν ἀπ' ὅσαις γίνονται τὴν σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπῃν. Τῆς Εὐρώπῃς αἱ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῶν διοικήσεων τῶν εἶναι ἐμφύλιος πόλεμος· ὁ ἐδικός μας πόλεμος ἦτον ὁ πλέον δίκαιος, ἦτον ἔθνος μὲ ἄλλο ἔθνος, ἦτον μὲ ἓνα λαὸν ὁποῦ ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς τοιοῦτος, οὔτε νὰ ὀρκισθῆ, παρὰ μόνον ὅ,τι ἔκαμνε ἡ βίαι· οὔτε ὁ Σουλτάνος ἠθέλησε ποτὲ νὰ θεωρήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὡς λαὸν, ἀλλ' ὡς σκλάβους. Μιὰν φορὰν, ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἤλθε ὁ Ἄμιλτον νὰ μεῖ ἰδῆ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτὲ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς Καπετὰν Ἄμιλτον ποτὲ συμβιβασμὸν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθί καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γεννεὰ εἰς γεννεὰ· ὁ βασιλεὺς μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρὰ του εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα·— μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρὰ τῆς, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια·— ἡ φρουρὰ τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τὰ φρούρια ἡ Μάνη καὶ τὸ Σοῦλι καὶ τὰ βουνα· εἰς δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον. Ὁ κόσμος μᾶς ἔλεγε τρελοὺς· ἡμεῖς ἂν

δὲν εἴμεθα τρελοὶ, δὲν ἐκάναμεν τὴν ἐπανάστασιν, διατί ἠθέλαμεν συλλογισθῆ πρῶτον διὰ πολεμοφόδια, καβαλαρία μας, πυροβολικό μας, πυροτηθήκαις μας, τὰ μαγαζιά μας, ἠθέλαμεν λογαριάσει τὴν δύναμιν τὴν ἐδικήν μας, τὴν Τούρκικη δύναμη· τώρα ὁποῦ ἐνικήσαμεν, ὁποῦ ἐτελειώσαμεν μὲ καλὸ τὸν πόλεμόν μας, μακαρίζόμεθα, ἐπαινόμεθα· ἂν δὲν εὐτυχοῦσαμεν ἠθέλαμεν τρώγει κατάραις, ἀναθέματα. Ὅμοιάζαμεν σὰν νὰ εἶναι εἰς ἓνα λιμένα 50, 60 κάρabia φορτομένα, ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ξεκόβει, κάνει πανιά, πηγαίνει εἰς τὴν δουλιὰ του μὲ μιὰ μεγάλη φορτούνα, μὲ μεγάλον ἄνεμο, πηγαίνει, πουλεῖ, κερδίζει, γυρίζει ὀπίσω σῶον· τότε ἀκοῦς ὅλα τὰ ἐπίλοιπα κάρabia καὶ λέγουν, ἰδοὺ ἄνθρωπος, ἰδοὺ παλικάρια, ἰδοὺ φρόνιμος καὶ ὄχι σὰν ἐμεῖς ὁποῦ καθόμεθα εἶτι δειλοὶ, χαϊμένοι, καὶ κατηγοροῦνται οἱ καπετανεοὶ ὡς ἀνάξιοι· ἂν δὲν εὐδοκιμοῦσε τὸ κάρabi ἠθέλε εἰποῦν, μὰ τί τρελὸς νὰ σηκωθῆ μὲ τέτοια φορτούνα, μὲ τέτοιον ἄνεμο, νὰ χαθῆ ὁ παλιάνθρωπος, ἐπῆρε τὸν κόσμον εἰς τὸ λαιμό του.—Ἡ ἀρχηγία ἐνὸς στρατεύματος Ἑλληνικοῦ ἦτον μία τυραννία, διατί ἔκαμνε καὶ τὸν ἀρχηγὸν, καὶ τὸν κριτῆν, καὶ τὸν φροντιστῆν, καὶ νὰ τοῦ φεύγουν καθημέρα καὶ πάλιν νὰ ἔρχωνται· νὰ βαστάῃ ἓνα στρατόπεδον μὲ ψέμματα, μὲ κολακείαις, μὲ παραμύθια· νὰ τοῦ λείπουν καὶ ζωοτροφίαις καὶ πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴν ἀκοῦν καὶ νὰ φωνάζῃ ὁ ἀρχηγὸς· ἐνῶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀρχιστράτηγος διατάττει τοὺς στρατηγούς, οἱ στρατηγοὶ τοὺς συνταγματάρχας, οἱ συνταγματάρχαι τοὺς ταγματάρχας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· ἔκανε τὸ σχέδιον τοῦ καὶ ἐξεμπέρδευε. Νὰ μοῦ δώσῃ ὁ Βελιγκτῶν 40,000 στράτευμα τὸ ἐδιοικοῦσα, ἀλλ' αὐτουνοῦ νὰ τοῦ δώσουν 500 Ἑλληνας δὲν ἐμποροῦσε οὔτε μιὰ ὥρα νὰ τοὺς διοικήσῃ. Κάθε Ἑλληνας εἶχε τὰ καπρίτσια του, τὸ θεό του

καὶ ἔπρεπε νὰ κάμῃ κανεὶς δουλειὰ μὲ αὐτοὺς, ἄλλον νὰ φοβε-
ρίσῃ, ἄλλον νὰ κολακεύῃ, κατὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Εἰς τοὺς 1826 Νοέμβριον, σὰν ἐκατέθηκα ἐγὼ εἰς τὴν Ἑρ-
μιόνην γιὰ τὴν Συνέλευσιν, εἶχα τὸν Γενναῖον πίσω ἀρριμένον
διὰ νὰ ἐμποδῆ τοῦ Ἰβραήμη τὴν καταδρομὴν. Τότε ἡ ἐπαρ-
χία τῆς Καρύταινας, Καπετανέοι καὶ Πρόκριτοι, τοῦ λένε ὅτι
ἀν ἡμπορῆς νὰ ἐφκίανες τὸ Βάστρο τῆς Καρύταινας Γενναῖε,
ἡμπόρῃε νὰ φυλαχθῆ τριγύρω ἡ Καρύταινα, τὸ Φανάρι καὶ
ὄλαις ἡ μεσόγίαις ἐπαρχίαις. Τὸν ἐκατάπεισαν τὸν Γενναῖον,
καὶ εἶπε, νὰ στείλω τοῦ Πατέρα μου νὰ πάρω τὴν γνώμην
καὶ νὰ ἰδοῦμε τί λέγει. Καὶ μοῦ ἔστειλε πεζὸν διὰ τοῦ Κά-
στρου τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τοῦ ἔδωσα τὴν ἄδειαν νὰ τὸ φτιά-
σῃ. Λαμβάνοντας τὴν ἄδειαν, ἔβαλε τῆς εὐθὺς καὶ ἐπλή-
ρωσε τοὺς καμινάρεους διὰ χορίγι καὶ τοῦ ἔβγαλαν τέσσαρα
καμίνια χορίγι, καὶ ἔστειλε καὶ ἔφερε καὶ μαστόρους, καὶ
ἀρχίνησε καὶ τόφτιανε· καὶ ἐκεῖ ὁποῦ ἀρχίνησε νὰ τὸ φτιά-
σῃ ἤυρε τέσσαρα πέντε μάσκουλα καὶ τὰ ἐγέμιζε μπα-
ρούτι καὶ τὰ ἐρρίχνε, καὶ εἰπώθη τῷρηκε κανώνια, καὶ ἡ
φήμη οὕτως διεδίδετο. Κάνέναν ἀνεγνωρίμον δὲν ἄφινε ν'
ἀνέβῃ ἀπάνω διὰ τί ἦτον ὁ κόσμος προδότης. Καὶ ἀκούον-
τας ὁ Ἰμπρατίμης ὅτι ἤυρε κανόνια καὶ τὰ ἐρρίχνε καθημε-
ρούσιον, δὲν ἐκίνησε νὰ πάῃ, διατὶ ἔστοχάζετο ὅτι κανόνια
ἦτον. Ἐφκίασε πρῶτα ταῖς πόρταις, ἐφκίασε ταῖς σιέρναις,
καὶ ἀρχινόντας ἐφτίασε καὶ ἀπὸ τὸ Κάστρο ὅπου ἦτον ἀδύνατο
λατὰ ὄρας, καὶ τότενες ἔβαλε φούρνους καὶ ἔκαμε καὶ
παξυμάδι, καὶ ἔστειλε καὶ εἰς τὴν Δημητσάνα καὶ ἐπῆρε
καὶ τρία τέσσαρα φορτόματα μπαρούτι· μολύβι ἔστρωντας
καὶ δὲν εὐρίσκονταν, ἔστειλε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἀγόρασε
πέντε ἕξ κανάρια βολύμι, καὶ ἀγόρασε καὶ δύο κανόνια,

και τὰ ἐκουδάλισε, και ἤφερε μαστόρους, και ἐφθιασε τὰ Λείτα, και τὰ ἐβηλλε ἀπάνω στὸ κάστρο, και τότε δυναμόνοντας τὸ Κάστρο, ἡ Ἐπαρχία Φιναριοῦ και Καρύταινας ἤφεραν τὰ πράγματά τους, και τὰ ἔβαλαν μέσα διὰ φύλαξιν· και ἐδούλευσε ὄλο τὸν χειμῶνα ἕως τὸν Ἀπρίλιον, και ἐφθιασε τρεῖς καζάρμες μέσα, και τὸ ἐτελείωσε τὸ μέσα. Και εἰς τὸν καιρὸν, εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Δάλα, εἶχαν δύο κανόνια φερμένα ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά, ἦτον καρφομένα εἰς ἕνα τόπο, τὰ ἤφερε μὲ πολλὰ ἔξοδα, και τὰ ἔβαλε εἰς τὸ Κάστρο. Τότενες ἔβανε φρουρὰ διακοσίους στρατιώταις.—εἶναι ἀνάμεσα σὲ δύο ποταμοὺς—εὐρέθηκαὺν περικεφαλαίαις τῶν σταυροφόρων.—Εἶχε βάρδια εἰς ἕνα βουνὸ εἰς τὴν Τροπολιτσά κοντὰ, και ὄντας ἔβγεναν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τροπολιτζάν, ὁποῦ ἐπήγαιναν πανταχοῦ λεηλατῶντας εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ζάρνου ἐσκλάβωσαν—ἦτον τότε βάρδιες, ἀν ἔβγεναν Τοῦρκοι ἐδίδαν σημεῖον· τὸ κάστρο ἐδίδο σημεῖον και ὀλόγουρα οἱ φαμελιές, τὰ ζῶα ἐπεφταν κατὰ τὸ κάστρο· και πάλιν εἶχε βάρδια εἰς τὸ Ντερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, και ὅταν ἔβαναν φανὸ εἰς τὸ βουνὸ, ἐριχναν δύο κανόνια, και ἤξευραν ὅτι ἔρχοντο ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν οἱ Τοῦρκοι· και εἰς ἐφυλάονταν ὁ λαός· διατὶ ἐπήγαιναν οἱ γεωργοί, και γεωργοῦσαν τὰ χωράφια, ὅτι εἶναι φυλαγμένοι ἀπὸ τὴν περίστασιν αἰρνήδιαν τοῦ ἐχθροῦ· διατὶ ἐπέθαναν ἀπὸ τὴν πείναν· ὅτι οἱ γεωργοί, ἀν εἶχαν και κἀνενα βόδι, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ κατέβουν νὰ τοῦς βοηθήσουν, και τότε κατέβαιναν μὲ τὴν προφύλαξιν τοῦ κάστρου· και ἡ βάρδια εἰς ἡμέρα ῥώκτα ἦτο παντοῦ διὰ νὰ κάνουν φαγούς, και ἔκτοτε δὲν ἐλεηλάτησε διόλου αὐταῖς ταῖς ἐπαρχίαις και ἐμψύχωσε τὸν λαὸν πολὺ, και ὀλόεντ ἐδούλευαν οἱ μαστοροὶ μέσα, και

τότενες ἕως τὸν Ἀπρίλιον ἐδούλεψε· τότε κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἔλαβε τῆς διαταγὴν καὶ ἐπῆγε στὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Συνελεύσεως τῆς Τροιζήνος τοῦ ἰστέιλαμεν τοῦ Καραϊσκάκη εἰκοσιπέντε χιλιάδες γρόσια καὶ καβαλαρία τὸν Χ. Μιχάλη μὲ 120 ἄλογα· τοῦ ἔγραφα ὅταν ἔμουν εἰς τὴν Τροιζήνα· κατὰ ταῖς σέδραις ποῦ κάνεις μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς, ἢ τοὺς ὀπλαρχηγούς θὰ φᾶς, ἢ τὸ κεφάλι σου.

Τὸν Μάιον μῆνα ἐλευθερώθηκα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν Συνέλευση καὶ ἐβγήκα ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ διελύθηκε τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐγύρησαν τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακὰ· σὰν ἐβγήκα εἰς τὸ Ἄργος, ἰστέιλα διαταγαῖς εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις, ὅσαις δὲν εἶχαν τούρκους. Εἰς τὴν Μεσσηνίαν δὲν ἔστέιλα, διατὶ ἦταν τὰ τρία φρούρια καὶ πάντοτε ἐμποδοῦσαν τὰ ἄρματα τὰ μεσσηνιακὰ τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὴν Τριπολιτῶ ἄφησα τὰ γειτονικὰ ἄρματα ἀπὸ φόβον τοῦ Μπραίμη. Ἐστέιλα διαταγὴν εἰς τὸν Μιστρά, διατὶ δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ τὸν Ἰμπραίμην ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Πάτρα· καὶ ἔστέιλα εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, εἰς Μινεμβισιάν, καὶ μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι νὰ φθιάσω στρατόπεδον, καὶ τότε νὰ τοὺς διατάξω καὶ ἔρχονται. Ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθον· ὁ Γρίβας ἦτον στὸ Ἀνάπλι φρουρὰ, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ βουμελιῶται, καὶ δὲν ἐκίνησαν· καὶ εἰς τὴν Κόρινθον ἦτον ὁ Νικολὸς Τζαβέλας, καὶ ἐκράτουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ κάστρα, τὴν Κόρινθον, καὶ δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ κάστρο, — ἔκαμαν τὰ κάστρα κληρονομικά· καὶ ἐγὼ εὐρέθηκα εἰς τὸν λόγγο (ἄι. Γιώργι) τῆς Κορίνθου μὲ 250 σωματοφύλακός μου, καὶ ὁ Ζαίμης εἶχε καὶ κράτευμα, ὁ Παναγιώτης ὁ Νοταρᾶς, καὶ ἐκύτταζαν νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν Κόρινθον·

ἐγὼ τοῦ εἶπα· ἀφιστους νὰ κάθωνται, μόνε νὰ συνάξωμεν στρατεύματα νὰ βοηθήσωμεν τὴν πατρίδα· τὴν ἴδιαν ὥραν ἐβγαίνει ὁ Ἰμπραίμης ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἐκραξὶ τὸν Νενέκο, καὶ ὁ Νενέκος ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν ἔβαλε ὀμπροστὰ νὰ κάμη νὰ προσκυνήσουν, καὶ ἐπροσκύνησαν τὰ δύο μέρη τῶν Καλαβρῦτων, καὶ ἡ Πάτρα ὅλη, καὶ μέρη Βοστίτσας, καὶ ἦλθε τὸ προσκύνημα ἕως τὰ Καλάβρυτα, δύο ὥραις ἀπ' ἐξὼ ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα τὴν μητρόπολιν.

Ὁ Ἰμπραίμης τόσφ ἔλκυσε πολὺ τὸν λαόν· τοῦρκος δὲν ἐκότας οὔτε ἀστάχου νὰ κόψη, καὶ ὅλα μὲ τὸν παρὰ, καὶ τοῦς ἔδιδε προσκυνοχάρτια καὶ μέρος· καὶ ἐπροσκύνησαν ὅλοι οἱ καπιτανέοι — καὶ ἐπροσκύνησαν οἱ καπετανέοι τῶν ἀρχόντων. Οἱ Πετιμεζαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπῆγαν καὶ ἐσωματώθηκαν, καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπροσκύνητος ἐπῆγαν εἰς τὰ μέγα Σπήλαιον, καὶ ἄλλοι στὰ βουνά, καὶ ἐκλείσθησαν μέσα. Τότενες, σὰν ἦταν ἀδύνατοι, ἐπῆγαν μίαν νύκτα καὶ ἐπρόδοσαν τὸν Βασίλη Πετιμεζᾶ, καὶ μόλις ἐγλύτωσε. Τότε ἔστειλε τὸν Νικολάκη τὸν ἀδελφὸ τοῦ καὶ ἦλθε καὶ μὲ εὔρηκε εἰς τῆς Κόρθος τὰ χωριά καὶ μοῦ εἶπε· τρέξε νὰ πᾶμε εἰς τὸ Σπήλαιον, γιὰτι τότε παραδίδεται τὸ Σπήλαιον καὶ χάνεται ὅλη ἡ ἐπαρχία. Τότενες ἀποφάσεια τὸν Φῶτο ἀγχιουτάντε μου, καὶ τὸν μπαϊρακτάρη μου Καραχάλιο, καὶ τοὺς ἔδωσα τοῦ Νικολάκη τοῦ Πετιμεζᾶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον· ἐγὼ ἐμάζονα τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα· ἐκεῖνοι ἐμπῆκαν εἰς τὸ Μοναστήρι· διὰ τρεῖς ἡμέρας ἔμμεσα 1500 καὶ τοὺς ἔστειλα τὸν Παναγιώτη καὶ Γεωργάκη Χελιώτη, μὲ τοὺς καπιτανέους τους, νὰ πᾶνε στῆς Βοστίτσας τὰ χωριά, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα στὸν ἄγ. Γεώργιον, στοῦ Φονιᾶ, καὶ ἀκόμα δὲν ἤμεθα ζυγωμένοι κοντά, καὶ τὰ στρατεύματα τὰ προσκυνημένα ἐπῆραν καὶ Τούρκους

και ἐπῆγαν και ἐχάλασαν τὸ Διακοφτὸ και ἐπῆραν σκλάβους και πράγματα ἀρκετά· και εἰς τὸ γύρισμα ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, τοὺς κτύπησαν και ἐσκότωσαν καμιά σαρανταριά Τούρκους και ἐπῆγαν πίσω στὸ ὄρδι, στὰ Καλάβρυτα, και ὁ Μπραίμης ἐπῆρε καμιά πενηνταριά καβαλαρῶους και ἀγνάντευσ τὸ Μοναστήρι· τὸ θεώρησε μὲ τὸ κιάλε· εἶδε πῶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ πολιορκήσῃ διατι ἦτον τόπος κακὸς, και ἐγύρισε πίσω.—ἀπὸ τοὺς σκλάβους κακοπαθήσαμεν στὴν Πελοπόννησον· εἰς τὸν Χελμὸ Τούρκοι ἐπρόδωσαν τοὺς Πετιμεζαίους.

Ἐγὼ ὄντας ἐβγήκα εἰς τὸν ἄγ. Γεώργιον, ἔγραψα γράμματα εἰς τὸν Γενναῖον και εἰς τὸν Κολιάπουλον, ὁποῦ ἦτον συναγμένοι, και ἐπεζάχθησαν εἰς τὸ Λιδάρτζι, τὴν ἐπαρχία τὴν προσκυνημένη (Καλαβρύτων), και τοὺς διάταττα: τζεκοῦρι και φωτιὰ εἰς τοὺς προσκυνημένους· και ἔτσι ἐπέρασον εἰς τὸ Λιδάρτζι. Τότε ἔστειλεν ὁ Μπραίμης καταπατητάδες νὰ ἰδῇ ποῦ εἶμαι και τι ἀσκέρι ἔχω, και ἔδωσε ἐνὸς ῥωμιοῦ 300 μπαρμποῦτια διὰ νὰ μάθῃ ποῦ εἶμαι νὰ μοῦ ῥιχθῇ ἐπάνω, και ἐγὼ τὸν ἐπιασα και ἔστειλα εἰς τὴν δημοσιὰ και τὸν ἐρέμασα, εἰς τὰ Καλάβρυτα, δύο ὠραις ἀπ' ἔξω· τὸν ἐρέμασα μὲ ἓνα χαρτί ποῦ ἔλεγε τὸ φταιξιμὸ του « προδότης τοῦ Ἔθνους » και τοὺς ἄλλους δύο τοὺς ἔστειλα εἰς τὸ Μοναστήρι, εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον, διότι δὲν ἦτον βεβαιωμένοι προδόταις, και ἐπῆγα και ἐγὼ εἰς τὸ Σπήλαιον· και μαθαίνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν στρατεύματα εἰς τὸ Λιδάρτζι, ὡς πέντε χιλιάδες, και ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ δύο χιλιάδες, και τὸ Σπήλαιο μακρὰ ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα ὁποῦ ἦτον δύο ὠραις, και τέσσαραις ὠραις ἦτον ὁ Κολιάπουλος μὲ τὸν Γενναῖον, τὸ ἄλλο στρατεύμα· μαθάνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ

Καρυτινῶ, ἐτράβηξε διὰ Τριπολιτοῦ καὶ Καρύταινα τὰ στρατεύματά του, καὶ ἔστειλε τὸν Ντελῆ Ἀχμέτ Πασᾶν, καὶ ἐτράβηθηκε στὴν Πάτρα μὲ τοὺς προσκυνημένους, καὶ εἰς τὸν δρόμον ποῦ ἐπέρνας εὗρηκε τὸν κρεμασμένον, καὶ ἔβαλε καὶ ἐδιάβασε τὸ χαρτί ποῦ τοῦ εἶχαμε στῆς πλάταις καὶ εἰς τὰ στήθος, καὶ ἐπίασε τὰ γένεια του καὶ ἐφοβήθη τὴν Καρύταινα, καὶ ἐχώρισε ὀκτὼ χιλιάδες κβαλαρέους καὶ πεζοὺς, διαλεκτὸ στράτευμα, διὰ νὰ περάσῃ σταῖς Ἀκοβες καὶ Λαγκαδία, νὰ κάψῃ ταῖς χώραις Δημητσάνα, Ζυγοβίσι καὶ Στεμνίτσα, ὅτι, ἔλεγε, οἱ Ἕλληνες εἶναι τραβηγμένοι μὲ τὸν Γενναῖον· καὶ μαθαίνοντας ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος ὅτι ἀνεχώρησαν ὁ Δελῆ Ἀχμέτ Πασᾶς καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Πάτρα, καὶ ὁ Μπραίμης τραβᾶει κατὰ τὴν Τριπολιτοῦ, ἐγύρισαν μὲ τὸ στράτευμά τους ἔπισω καὶ ἐρθασαν τὴν προστέλα τοῦ Μπραίμη, καὶ ἔκαμαν ἕναν ἀκροβολισμὸν καὶ ἐσκοτώσαν καμὶ δεκαπενταριά· καὶ ὁ Μπραίμης ἐτράβιξε διὰ τὴν Τροπολιζᾶ, καὶ τὸ στράτευμα ὅπου εἶχε στελμένο εἰς ταῖς Ἀκοβες καὶ εἰς τὰ Λαγκαδία διὰ ταῖς χώραις—ἡ Ἀκοβες καὶ τὰ Λαγκαδία ἦτον καϊμένας, καὶ ὅτι ἦτον ἀκόμη τὸ ἀπόκαψε—καὶ ἐβγήκε τὸ τούρκικο στράτευμα εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· καὶ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος μὴν ἠξέύροντας ποῦ εἶχε νὰ τραβίξῃ, ἐγύρισε ὁ Κολιόπουλος καὶ πῆγε τὴν Ἡλιοδόρα, καὶ ὁ Γενναῖος ἐτράβιξε διὰ νυκτός, καὶ ἐπίασε μὲ πεντακοσίους μόνον τὴν Δημητσάνα, καὶ ἔκτισε ταμπούρια διὰ νὰ πολεμήσῃ, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα Καρυτινὸν διεσκορπίσθη εἰς τὰ βουνά, ὅπου ἦτον ἡ φαμελιῆς, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν φαμελιῶν· καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν, ἐπέρασαν ἀπὸ ταῖς φαμελιῆς καὶ ἐνύκτωσαν εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· οἱ στρατιῶτες τοὺς ἐπῆραν

κατόπι νά τοὺς κλέψουν, νά τοὺς τουφεκίσουν, — οἱ στρατιώ-
 τες 'πούταν εἰς τὰ βουνά — καὶ νά πάνε μεϊτάτη εἰς τὸν
 Γενναῖον ἢ εἰς τὸν Κολιόπουλον· καὶ ὁ Γενναῖος μὴν ἤξέ-
 ροντας ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι τριγύρω εἰς τοὺς Τούρκους,
 βλέποντας τοὺς Τούρκους εἰς τὸν κάμπο, ἀπεφάσισε διὰ
 νυκτὸς νά τοὺς κτυπήσῃ μὲ τοὺς πεντακεσίους, καὶ ἔτσι
 ἐκίνησε, καὶ ἐπῆγε διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κάμπο, καὶ ἐζύγωσε
 κοντὰ εἰς τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο, καὶ τοὺς ἔβριξε μὲ
 μπαταριά τουφεκία, καὶ βλέποντας οἱ Ἕλληνες τὴν πα-
 ταρία τὸ πίκασαν ὅτι εἶναι ὁ Γενναῖος, καὶ τότε ἔβριξε ὁ
 πᾶσα Ἕλληνας τὴν παταρία του, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν εὐρέθη ἀγνάν-
 τια εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ τότε οἱ Τούρκοι ἀκούοντας ὅτι εἶ-
 ναι περιτριγυρισμένοι, ἐσυνάχθησαν εἰς τὸν κάμπο, ἔβαλαν
 βάρδιες τὴν Καβαλάρια, καὶ ἐξενύκτησαν εἰς τὸ πόδι· — οἱ
 Τούρκοι ὀκτῶ χιλιάδες — ἐτραβήχθηκε ὁ Γενναῖος καὶ ἔπιασε
 τὸν δρόμον ὅπου εἶναι κατὰ τὴν Δημητσάνα, διὰ νά ξεμερώσῃ
 νά ἰδῇ πούθενε θὰ πάνε οἱ Τούρκοι, καὶ ἂν ἐρθουν κατὰ τὴν χώρα
 νά 'μπῆ μέσα, ὅπου εἶχε τὰ ταμπούρια φθιασμένα, διὰ νά πο-
 λεμήσῃ. Οἱ Τούρκοι βλέποντας τὴν παταρία τῶν Ἑλλήνων,
 ἐπίκασαν ὅτι εἶναι τὰ στρατεύματα 'πούτον μὲ τὸν Γενναῖον
 καὶ Κολιόπουλον. Ἐφοβήθησαν καὶ γύρισαν πίσω κατὰ τὴν
 Τροπολιτσά· ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἔπασε ἀπὸ
 κοντὰ καὶ ἐτράβιξαν οἱ τούρκοι εἰς τὸ διάσιλο τῆς Ἄλο-
 νίστανας διὰ νά περάσουν· οἱ Ἄλονιστιότες ἐβγήκαν ἐμ-
 προστὰ εἰς τὸ διάσιλο καὶ τοὺς πησοδρόμησαν εἰς ἄλλον
 δρόμον, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν κοντὰ εἰς τὸ Ἄρκου-
 δόρευμα, καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς πῆγαν ἀπὸ κοντὰ, καὶ
 τοὺς ἐπῆγαν ἴσια εἰς τὰ Τρίκορφα· εἰς ἐκεῖνον τὸν κυνη-
 γημὸν ἐσκοτώθηκαν μερικοὶ Τούρκοι, καὶ τοὺς 'πῆραν
 καὶ ἄλογα, καὶ ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τροπολιτσά οἱ Τούρκοι·

Σὺν ἐσυναχθῆκε ὄλο του τὸ ἄσκέρι εἰς τὴν Τροπολιτσᾶ, ἐ-
 τράβιξεν νὰ ᾿πάγῃ εἰς τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνιας, καὶ
 ὁ Γενναῖος μὲ 4000 Καρυτινοῦς τοὺς ἐπῆρε ἕως εἰς τὴν
 Μεσσηνίαν διὰ νὰ μὴ σλαβώσουν κόσμος εἰς τὸ πέραμά
 τους, καὶ ὁ Γενναῖος ἐπῆγε ἴσῃ μὲ τὰ φλυτζαροκάμαρα,
 ἀπὸ τὴν Καλαμάτα δύο ὄραις, καὶ ἔκαμε στάσι· ἐγὼ μα-
 θαίνοντα· ὅτι ὁ Ἰμπραϊμης ἀναχώρησε διὰ τὴν Τροπολι-
 τσᾶ, ἐτράβιξα κατὰ τοῦ Καλαβρύτου τὰ χωριὰ, ὅπου ἦτον
 προσκυνημένα, καὶ ἔστειλα τὸν Βασίλη τὸν Πετμεζᾶ
 κατὰ τὸν Ἅγιον Βλάση, τὰ χωριὰ τὰ προσκυνημένα, μὲ
 1500, διὰ νὰ πάρῃ τὰ προσκυνοχάρτια καὶ νὰ στείλῃ
 τοὺς προύχοντας, καὶ νὰ τοὺς δώσω προσκυνοχάρτι τοῦ
 γένους· τὴν ἴδιαν ὥραν ἦλθαν καὶ 500 Ἀργεῖοι, καὶ τοὺς
 ἔστειλα στὸν Βασίλη Πετμεζᾶ· κεφαλὴ αὐτῶν εἶχε ὁ
 Τσόρκης, τὸν Νίζον, καὶ τὸν Γυναικαδελφόν του· καὶ ἐπίασε
 τὸν Ἅγιο Βλάση καὶ μοῦ ἔστειλεν τὰ προσκυνοχάρτια.

Τότενες εἴμεθα εἰς τὸ σπήλαιον ἐγὼ, ὁ Λόντος, οἱ Πε-
 τμεζαῖοι ὄλοι, Λεχουρίτης, Σωτῆρ Θεοχαρόπουλος, καὶ
 Μπενιζέλος Ροῦφος. Ἦτον καὶ τὸ γηρευάμενον στρατεύμα
 τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ μὲ τὸν Λόντο. Τοὺς εἶπα· ἀητεστε νὰ
 πᾶμε εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ, καὶ νὰ τραβηξωμεν κατὰ
 τὴν Πάτρα. Αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι τράβα ἐμπρὸς καὶ αὐ-
 ριον ἐρχόμεθα, καὶ ἔμειναν ἕως 400 εἰς τὸ Μοναστήρι. Ἐγὼ
 ἐπῆρα τοὺς ἐδικούς μου καὶ ὁ Γκολφίνος Πετμεζᾶς 400
 καὶ ἐπήγαμε εἰς ἕνα χωριὸ λεγόμενον Πατζάκου· ἔστειλα
 εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ νὰ μοῦ στείλουν τὰ προσκυ-
 νοχάρτια τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς δώσω τοῦ Ἔθνους. Πρὶν
 νὰ κινήσω διὰ τὰ προσκυνημένα χωριὰ, ὅπου ἤμουν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον, ἔγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν
 καὶ τῆς ἔλεγα· νὰ μὲ στείλουν στρατεύματα, πολεμοφόδια

διατί ἡ Πατρίς κινδυνεύει ἀπὸ τὸ προσκύνημα, καὶ ἂν ἤξεύ-
 ρετε καμμιά μηχανή νὰ τρέφονται μὲ τὸν ἀέρα τὰ στρα-
 τεύματα σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ τὴν στείλετε· ἂν ἤξεύ-
 ρετε ὅτι εἶναι καμμιά μηχανή νὰ κάνῃ τὸ χῶμα μπαροῦτι
 καὶ ταῖς πέτραις μολύβι, στείλετέ μου τὸν μηχανικὸν διὰ νὰ
 τὸ κάμωμεν· ἐπειδὴ καὶ ἀκόμη τέτοια εφεύρεση δὲν τὴν
 ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι, σᾶς λέγω στείλετέ μου ὅλα αὐτά. τὸ
 γράμμα τὸ ἔδωσα ἐνὸς Καλογήρου καὶ τὸν ἐπιφόρτησα
 νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνηση διὰ τὸν κίνδυνον τῆς Πα-
 τρίδος. Ὁ καλόγερος ἐπῆγε εἰς τὸ Ἄναπλι καὶ τοὺς εἶπε
 νὰ συναχθοῦν εἰς τὸ Βουλευτικὸ νὰ τοὺς διαβάσῃ ὅσα ἦτον
 ἐπιφορτισμένοι νὰ τοὺς εἰπῇ ἀπὸ μέρος μου· ἔτσι ἐσυναχ-
 θηκαν, ἐδιάβασαν τὸ γράμμα· τοὺς εἶπε ὅσα τοῦ εἶχα κα-
 ραγγολή νὰ εἰπῇ στοματικῶς. Ἐνας βουλευτὴς εἶπε:
 τί τὰ θέλει τὰ πολεμοφόδια, αὐτὸς ἔχει πεινήντα ἀνθρώπους·
 Ὁ καλόγερος τοὺς ἐβεβαίωσε ὅτι ἔχω 4,000, πλὴν δὲν
 τὸν ἐπίστευσαν. Ἔστειλε τὸ Βουλευτικὸ τὸν Ἀναγνώ-
 στην Ζαφειρόπουλον ἀπὸ τὸ Ζυγοβύτη καὶ τὸν Ἀναγνώστη
 Παππαγιαννακόπουλον διὰ νὰ ἰδοῦν τὴν κατάστασιν τῶν
 στρατευμάτων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· αὐτοὶ ἦλθαν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον· τοὺς εἶπα: ὅτι ἡ Πατρίς μας κινδυνεύει
 μὲ εἶπαν τὰ ὅσα ἦτον ἐπιφορτισμένοι νὰ μὲ εἰποῦν: νὰ
 καταίβω εἰς τὸ Ἄργος νὰ ἐνωθοῦμεν καὶ ἔπειτα νὰ κινή-
 σουν ὅλοι πανστρατιᾷ. Ἐγὼ ἂν τοὺς ἤκουα καὶ ἐπήγαινα
 εἰς τὸ Ἄργος, ἡ Πατρίς ἐχάνετο· διατί αἱ περισσότεραις
 ἐπαρχίαις ἤθελαν προσκυνῆσαι ἀκούωντας ὅτι ὁ Κελο-
 κοτρῶνης πάει κατὰ τὸ Ἄργος. Τοὺς εἶπα: νὰ πᾶτε πίσω
 νὰ τοὺς εἰπῆτε στοματικῶς, καὶ τὸ κάμνω καὶ διαγράφου:
 ὅτι νὰ κινήθω ὅσοι βαστοῦν ἄρματα καὶ πιστεύουσιν
 Χριστὸ καὶ ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα: Κρήτες, Ἀἰθαλιώ-

ταις, ὅ,τι εἶδος στρατεύματα καὶ ἂν ἦτον, καὶ ἄς ἐλθοῦν νὰ ἀπαντήσωμεν καὶ αὐτὸν τὸν μεγάλον κίνδυνον, καὶ ἐγὼ γίνομαι μικρότερος ἀπὸ δλοος· νὰ μοῦ στείλουν καὶ πολεμοφόδια καὶ διὰ ζωτροφίαις θὰ κάμω ὅ,τι ἤμπορέσω μὲ νερὸ καὶ μὲ τὰ λείψανα τῶν προβάτων εἰμποροῦμεν νὰ πείρασωμεν.— Ἐπῆγαν καὶ οὔτε ἀπόκρισιν μοῦ ἔδωσαν οὔτε ζωτροφίαις, οὔτε πολεμοφόδια, οὔτε χαρτὶ νὰ γράφω διαταγαῖς, οὔτε τοῦλάχιστον ἓνα παρηγορητικὸ γράμμα δὲν ἔστειλαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἀμπαντονάρησαν καὶ ἐμένα καὶ τὸν λαὸν τῆς Πελοποννήσου. Σὲν εἶδα αὐτῆ τους τὴν ἀδιαφορίαν ἐκίνησα διὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον καὶ ἐνέργησα ὅσα εἶπα προτῆτερα.

Ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα ἐβγήκε, ἐπλάκωσε μὲ τὰ προσκυνημένα στρατεύματα τοὺς Κορινθίους καὶ μέρος ἀπροσκυνητῶν Βοσταντζάνων εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευῆ, καὶ ἐσκότωσε περίπου τῶν 100 Ἑλλήνων—οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Χελιώτης— ἐσκοτώθηκαν καὶ δύο καπετανεῖοι καλοί· ὁ πασᾶς ἐγύρισε εἰς τὴν Πάτρα. Ὅταν ἐβγήκα εἰς τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα οἱ προσκυνημένοι καὶ εἶπαν τοῦ Πασᾶ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔχει ὀλίγους στρατιώταις καὶ ὁ Βασίλης Πετιμεζᾶς, καὶ νὰ ἔρθουν νὰ μᾶς χαλάσουν· ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐδέχθηκε τὴν γνώμην τους, ἐκίνησε μὲ 6,000 Τούρκους, καὶ ὁ Νενέκος μὲ 2,000 προσκυνημένους Ἕλληνας. Ἦλθαν εἰς ταῖς Λάπατες, 3 ὥραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτο ὁ Πετιμεζᾶς, καὶ μιὰ ὥρα ἀπὸ ἐμένα. Εἶχα γράψει εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον νὰ ἐλθοῦν ὁ Λόντος, Σ. Θεοχαρόπουλος, Ν. Πετιμεζᾶς, Λεγουρίτης, καὶ μοῦ ἔλεγον· σήμερον, αὔριον· καὶ ἀκόμη δὲν ἦτον φερμένοι. Ἐνας καπετάνιος ἀπὸ τοῦς προσκυνημένους

εκίνησε ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριό, ὅπου ἦμουνα ἐγὼ, ἀπὸ τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγε εἰς τοὺς Τούρκους· εἶπε: ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκεται μὲ μόνον 400 εἰς τοὺς Πετζάκους καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν. Ἀκούοντας ὁ Πασᾶς τοῦ καπετάνιου τὰ λόγια εὐθὺς τὸ βράδυ ἐτύναξε ὄλους τοὺς καπετανίους νὰ κῆμουν συμβούλιον διὰ νὰ ἐλθοὺν νὰ μὲ βαρέσουν. Ἐκεῖ ὅπου ἐτυνάχθησαν ὠμίλησε ὁ Πασᾶς καὶ τοῦ; εἶπε: ὅτι μοῦ ἤλθε εἰδήσις ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι εἰς τοὺς Πετζάκους μὲ 400 καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν· ἕνας καπετάνιος προσκυνημένος λεγόμενος Σταμάτης Μποτιώτης εἶπε δὲν πᾶμε εἰς τοὺς Πετζάκους· ἡμεῖς ἕνα βασιλέα ἔχομε δὲν πᾶμε νὰ τὸν χαλάσωμε καὶ αὐτόν· τοῦ τὸ εἶπαν τοῦ Πασᾶ καὶ ὁ Πασᾶς ἐγέλασε, καὶ τοῦ; εἶπε: ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ πᾶμε νὰ βαρέσωμε; ὁ ἴδιος καπετάνιος ἀπεκρίθηκε ὅτι νὰ πᾶμε νὰ κτυπήσωμεν τὸν Πετιμεζᾶν ὅπου εὐρίσκεται μὲ 2,000 εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση. Ἐτῆι ἔμειναν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ πᾶν νὰ κτυπήσουν τὴν νύκτα τὸν Β. Πετιμεζᾶ.

Δύο ἀδελφία ἀπὸ τοὺς προσκυνημένους κόβουν καὶ μοῦ λέγουν: ὅτι θὰ ἔλθουν ἐπάνω σου· ἐγὼ, καὶ δὲν τὸ εἶπα τῶν Ἑλλήνων, ἀφίνω τὸν ἀγιουτάντε μου καὶ Οἰκονόμῳ ἀπὸ Στεμνίτσαν καὶ τὸν Καραγάλιο μπαϊρακτάρι μου, καὶ τοὺς ἄφηκα εἰς τὸ χωριό, καὶ τοὺς εἶπα, βγαίνω ἐξω νὰ κοιμηθῶ,—καὶ τὸ χωριό ἦτον δυνατὸ νὰ πολεμήσῃ—μὲ τὸν στοχασμό: ἂν ἡμῶς ἐξω τοὺς βγάνω, ἂν δὲν εἶμαι δὲν ἐρχονται εἰς βοήθεια μου, καὶ ἔτῆι ἐβγήκα εἰς τὸ κεφάλι τοῦ χωριοῦ, εἰς ἕνα καταράχι, καὶ ἐστάθηκα καρπούλι, βάρδια, ὅλη τὴν νύκτα μὲ 10 νομάτου; καὶ οἱ Τούρκοι ἐξημερώθησαν στὸν Ἅγιον Βλάση, στὸν Βασίλη τὸν Πετιμεζᾶ, καὶ εἰς τοὺς Ἄρ-

γείους, και ἔκαμαν ὀλίγον ἀκροβολισμὸν, και ἀνεχώρησαν οἱ ἄδικοί μας· αἵματα δὲν ἐχύθηκν εἴτε ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος εἴτε ἀπὸ τὸ ἄλλο· και οἱ Ἄργειοὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος· ὁ Βασίλης Πετμεζᾶς δὲν τοὺς εἶδε· οὔτε ἐγὼ· ἐτὶ ὁ Βασίλης ἔμεινε εἰς ταῖς θέσαις, Ἄγιον Βλάση, και οἱ Τοῦρκοὶ ἐπίστρεψαν εἰς τὴν Πάτραν μ' ὄλους τοὺς προσκυνησμένους. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθεν ὁ Λόντος, ὁ Νικολάκης ὁ Πετμεζᾶς, ὁ Θεοχαρόπουλος, ὁ Ρούφης, ὁ Λεχουρίτης μὲ τοὺς τετρακοσίους ποῦτον εἰς τὸ Μοναστήρι, και ἐγὼ ὀρδινιαζόμευα ἀπὸ τοὺς Πετσαῖους νὰ φύγω, γιατί δὲν ἤξευρα ποῖοι οἱ προσκυνημένοι και ποῖοι ὄχι, και ἐπῆγα εἰς τὴν Κερπινὴ ποῦ ἔναι δυνατώτερος ὁ τόπος· και ὁ Λόντος μού εἶπε μὲ τοὺς ἄλλουσι: Γέροντά μου νὰ κάτσομε εἰδῶ· τοὺς εἶπα: εἶσθε ὄλοι ἄπιστοι και δὲν ἤξεύρω τί νὰ κάμω· ἐγὼ ἀναχωρῶ νὰ κάμω στρατεύμα ἐδικό μου, και ἐσεῖς μείνετε στὴν θέση τὴν ἐδικὴν μου. Πηγαίνάμενοι εἰς τὴν Κερπενή, εἰσιλα τὸν ἀγιουτάντε μου τὸν Φοτάκο, και ἐπῆγε γυρεύοντας διὰ νὰ φθάση ὁ Γενναῖος και ὁ Κολιόπουλος· και ὁ Γενναῖος ἦτον εἰς τοῦ Φρετζᾶλη, και ὁ Κολιόπουλος ἐσύναξε στρατεύματα και σὲ 5 ἡμέρας ἐφθασαν μὲ 5 χιλιάδες. Μιθαίνοντας ὁ Λόντος και ἡ συντροφιά του ὅτι ἐφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀναχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος, και ὄχι ὅτι ἐφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀλλ' ἔμαθαν ὅτι ὁ Δελὴ Ἄχμετ Πασᾶς ἐπήγαινε νὰ συνάξη τὴν σταφίδα· ἀφοῦ ἀπελπίσθησαν νὰ συνάξουσι αὐτοὶ τὴν σταφίδα τότε ἀνεχώρησαν, ἐπειδὴ διὰ αὐτὸ ἐκεῖ ἐκάθοντο. Ἄπλωσα τὰ στρατεύματα εἰς τὰ προσκυνημένα χωριά, και ἔκαμα διαταγαῖσι: ὅτι ὄγιο χωρὶδ δὲν γυρίση πίσω εἶναι τὰ σπῆτίτῃ του καίμενα, τὰ

ἀμπέλια τους καίμένα, θὰ τοὺς ἀφανίσω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ ὅτι ἀν ἐπιστρέψῃ, τὸ ἔθνος θὰ τοὺς συγχωρήσῃ, καὶ ἄλλα περισσὰ, φοβέριαι. Ἐὰν στοχασθῆτε ὅτι ὁ Ἰμπραίμης θὰ σᾶς δώσῃ ἀπὸ 500 νὰ φυλάτε τὰ χωριά σας, εἶσατε γελασμένοι, διατί δὲν ἔχει τόσο στράτευμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος θὰ φεύγουν ἐκεῖνοι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο θὰ ἐρχόμεθα ἡμεῖς νὰ καίμε, καὶ νὰ σκοτόνομε. —

Λαμβάνοντας ταῖς προσταγαῖς, ταῖς εἰδείξαν τοῦ Ἰμπραίμης, καὶ εἶπε, ὅτι ἐγὼ θὰ δεῖξω πόλεμον τοῦ Κολοκοτρώνη· καὶ ἔτζι ἐγύρισαν ὀπίσω τὰ χωριά, ὅπου ἦτον προσκυνημένα, καὶ ἐπέρναμε ὀπίσω τὰ προσκυνοχάρτια, καὶ τοὺς διδάμαε τοῦ ἔθνους, καὶ ἔτζι ἐγύρισαν ὀπίσω εἰς τὰ χωριά τους διὰ νὰ μὴ τοὺς κάψουν τὰ σπίτια τους. Καὶ ἐτραβίξα μὲ 8000, καὶ ἐτραβίξαμε κατὰ τὴν Βοστίτζα, καὶ βιένοντας στὴν Βοστίτζα ἀγνάντια στὰ ψηλώματα, ἐβγάλαμε ἀνθρώπους νὰ τοὺς πλανέσωμε διὰ νὰ εὐγοῦν εἰς πόλεμον. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ πολεμήσουν, ἀλλὰ νὰ τρυγήσουν καὶ εἰς τὴν ἄκρη τοῦ κάμπου εἶχαν τὴν καβαλλάρια τους διὰ νὰ μὴν κατεβαίνομε· καὶ ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέρας καὶ ἐπροκάλεσα, καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν τὸν νοῦν τους διὰ πόλεμον· βλέποντας ὅτι ἤμεθα ἄχρηστοι καὶ δὲν ἔχομε καὶ προβιζιόνες νὰ σταθοῦμε ἐκεῖ, ἐπῆρα τὸν Γενναῖον μὲ τὸ μισὸ στράτευμα, καὶ ἐτραβίξα εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, καὶ τὸν Κολιόπουλον, Μελετόπουλον, Πετιμεζάδαι, τοὺς ἄφηκα Πάτρας καὶ Βοστίτζας χωριά. Πηγαινάμενος εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, λαβαίνοντας ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸ φρούριο τῆς Καρίταινας, καὶ λέγει: ὅτι ἡ Μεσσηνία πραγματεύεται νὰ προσκυνήσῃ.—τὸν Νικήτα εἶχα ἀφίσει στὴν Μεσσηνία μὲ στράτευμα καὶ οἱ στρατιώταις τοῦ ἐφυγαν ἀπὸ τὴν πείναν—μόνον νὰ φθάσετε τὸ γλιγωρῆτερο νὰ μὴν

πάθουμε καμμία. Ἄφηκα τὸν Γενναῖον, καὶ ἐπαράγγελια καὶ τοῦ Κολιόπουλου νὰ σταθοῦν νὰ παρατηροῦν τὰ κινήματα τοῦ Δελῆ Ἀχμέτ Πασᾶ, καὶ τὸ προσκύνημα, ποῦ ἀρχίνησαν εἰς τὴν Γαστούνη, καὶ Πύργον, καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα μὲ διακοσίους σωματοφύλακας. — Ὁ Πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα συναΐζει τὰ στρατεύματα, καὶ τοὺς προσκυνημένους, καὶ πάει κατὰ τὸ Κολιόπουλο εἰς τὴν Καυκαριάν, δυνατὸς τόπος—μόνον ἓνα ἔκαμε ὁ Κολιόπουλος, ἀποῦ δὲν ἔδωκε εἰδήσιον ποῦ Γενναῖος, ποῦ ἔτον ὅ ὥραις μακρὰ· πλὴν ὁ Κολιόπουλος δὲν ἐνόμισε ὅτι πάνε ἀπάνω του οἱ Τούρκοι—καὶ ὡς ἐπήγαιναν ἀπάνου του ἔκαμε ἓναν πόλεμον δυνατὸν. Ἐσκοτώθηκαν ὡς 150 Τούρκοι, καὶ ἀπὸ τοὺς ὀδικούς μας δὲν ἔπαθε κανεὶς τίποτε· ἦτον μὲ τὸν Κολιόπουλον ὁ Χρῆστος Φωτομάρας, ὁ Μελετόπουλος, ὁ Νικ. Πετμεζᾶς καὶ ἄλλοι, ἦτον 2000, καὶ οἱ Τούρκοι 8000· καὶ ἔτσι ἐτράβηξε πάλιν ὁ Πασᾶς Δελῆ Ἀχμέτης καὶ ἐκατέβη εἰς τὴν Πάτραν καὶ εἰς τὴν Γαστούνη· ἔκαμε κατὰ τὴν Δίβρην, ἀμέσως καὶ ἡ Δίβρη καὶ τᾶλλα χωριὰ ἐπροσκύνησαν. Ἀφοῦ ἔμαθεν ὁ Γενναῖος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Λιβάρτζι ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν προσκυνημένων, καὶ ἐστρατοπεδεύθη εἰς τοὺς παραλόγγους, ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου τοῦ Τούρκου μίαν ὥραν· μαζὺ ἦτον καὶ ὁ Χρῦσανθος τὸ Σισινόπουλο καὶ ὁ Θίν. Κουμκνιώτης· βλέποντας οἱ Τούρκοι τὸν Γενναῖον σηκώθηκαν καὶ ἐτράβηξάν κατὰ τοῦ Δάλα· ἔστειλεν ὁ Γενναῖος κοντὰ τοὺς διάφορα σώματα καὶ ἐκτυπιῶνταν, καὶ ἐβάρησαν τὴν πεισινέλα τοῦ τούρκου, καθὼς ἐκτυπήθηκα καὶ μ' ἓνα μπουλοῦκι εἰς τὸ γεφύρι τῆς Νεμούδας. Εἰς αὐτὸν τὸν ἀκροβολισμόν ἐσκοτώθηκαν 40 Τούρκοι, πέντε ἐπιάσθηκαν, καὶ τρεῖς Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν· ἐτράβηξεν ἐκεῖ ὁ Πασᾶς βιαίως ἀπὸ Γαστούνη καὶ Πά-

τρα, ὁ δὲ Γενναῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δίβρην διὰ τὴν τιμωρήσῃ τοὺς προσκυνημένους καὶ νὰ τοὺς γυρίσῃ εἰς τὸ βωμαίικο, καθὼς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ἔθνος καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλα τὰ περίε χωρία. Ἐπροσκύνησε καὶ ὁ Πύργος, καὶ τοὺς ἔγραψε δύο γράμματα ὁ Γενναῖος, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἤκουσαν, ἀλλ' ἐπροσκάλεσαν καὶ τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ Φαναριοῦ νὰ προσκυνήσουν καὶ αὐτοί. Ὅθεν ἐιδιάσθη ὁ Γενναῖος διὰ νὰ πάγῃ νὰ κάμῃ μερικαῖς ζημίαις, ἔσπευσε σπῆ-
τια διὰ νὰ παρδειγματισθῶν καὶ ἄλλοι πρὸς σωφρονισμόν.

Ἐγὼ ἐτράβιξ, ὡς εἶπα, καὶ ἐπέρασα τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτου, Καρύταινας καὶ Λεονταριοῦ καὶ ἐπέρασα στὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ἦτον ὁ Νικήτας, εἰς τὸ χωριὸν Ζαβάζικα, κάτου εἰς τὰ κλύβια, στὴν Καλαμάτα δύο ὥραις. Καὶ εἰς τὸν πηγαμιό μου ἐμάζευα στρατεύματα καὶ ἐγινήκαμε ὡς χίλιοι Ἀρκαδιανοί, Ἀνδρουσσανοί, ἢ Μηλακιώταις· διὰ τρεῖς ἡμέρας χίλιοι· τροφαῖς δὲν εἶχα, ἐδίταξα τὰ χωριά καὶ ἐπῆρα διακόσια πινάκια γέννημα καὶ χίλις σφαχτὰ διὰ τὸ στράτευμα. Οἱ Πατραῖοι, οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ μέρος Φαναρίταις, ὅπου ἦτον προσκυνημένοι, γράφουν τοῦ Ἰμπραήμι νὰ μὴ μᾶς τυραννᾷ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ Καρύταινα· ὅσο ἢ Καρύταινα ζωντανὴ δὲν ἤσυχάζομεν· τὸ προσκύνημά μας δὲν ὠφελεῖ. Ὁ Ἰμπραήμης ἐπῆρε ἓνα μέτρο, καὶ ἔστειλε τὸν Κεχαγιάτου μὲ χίλιους μὲ τσεκούρια καὶ μὲ ἄρματα καὶ ἔστειλε ἔστην Μεσσηνίαν νὰ βάλουν φωτιά καὶ τσεκούρι· ὅσα δὲν ἐκρίνονταν νὰ βάνῃ τσεκούρι, ἐλαιῶνες, σουκαῖς, μουριαῖς· ἔστειλε καὶ πέντε χιλιάδας καθλαρραίους γιὰ νὰ στέκουν εἰς τὴν ἄκρην, ἵστοὺς κάμπους νὰ μὴν καταβαίνουσι οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς πολεμοῦν. Καὶ ἡ ζωὴ σου, ἔλεγε ἵστὸν Κεχαγιᾶ, θὰ μὲ πληρώσῃ τὴν ζωὴν ὁποιοῦδ᾽ ἴποτε φονεῖσθῃ· διότι δὲν

εὐ στέλνω νὰ πολεμήσης, ἀλλὰ νὰ καύσις. Καὶ ἐκείνος εἰσύναξε τὸ στράτευμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ζάχαρο, τὸ λοιπὸν τοῦ τοῦ ἔμεινε· καὶ ἐπρόσταξε νὰ συναχθοῦν ἡ πρόσκυν- μέναις ἐπαρχίαις νὰ πάν' νὰ χαλάσουν τὴν Καρύταινα· τοῦ Κεχαγιᾶ τοῦ τοῦ ἔδωκε μίαν προσταγὴν νὰ στείλῃ νὰ προσκυνήσουν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, εἰμὴ καὶ δὲν προσκυνήσουν νὰ ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του, καὶ τὴν προσταγὴν τὴν ἔδωκε εἰς δύο σκλαβωμένους Γαστουναίους σκλάβους καὶ τὴν ἤπεραν ἐκεῖ ὅπου ἔντεσα καὶ ἐγώ. Διαβάζοντας τὴν δια- σταγὴν ποῦ ἦτον τόσον σφοδρὰ, τοῦ ἀποκρίθηκα· ὄχι ἀπὸ μέρος μου, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας· ὅτι αὐτὸ ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρ- πόφορα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατί τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κένενα· μόνον οἱ ἄνθρωποι· ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπήτια ποῦ μᾶς ἐκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω ἵστην πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσις καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ μα- τακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολε- μοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου· βγάλε τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπό- κρισιν ὁ Κεχαγιᾶς, τῆς εὐθύς· ἔβαλε τὸ ἔργον του φωτιὰ καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στράτευμά του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινίονταν εἰς πόλεμον, μόνον τὸ ἔργον τους. Καὶ πάντες τὴν νύκτα μερικοὶ Ἕλληνες καὶ ἔπιασαν τέσσαριου· Βουλγάρους ζωντανούς καὶ τοὺς ἐξέ-

τασα καὶ μοῦ εἶπαν τὴν προσταγὴ νὰ μὴν κάμουν πό-
 λεμον μόνε νὰ κυτᾶζουν τὴν δουλειά. Ἐγὼ τότενες ἐπέρασα
 εἰς τὸ Ἄρμουρὸ καὶ ἐκεῖ ἐσυνομίλησα μὲ τοὺς Καπιτα-
 ναίους καὶ ἄλλους Μανιάταις, νὰ βροῦμε ἓνα καίκι, νὰ
 στείλωμε εἰς τοὺς Ναυάρχους τὸ γράμμα τοῦ Ἰβραήμι
 καὶ τὴν ἀπόκρισι τοῦ λαοῦ, ὅπου ἦτον ἀνοικτὰ ἀπ' ἐξω
 ἀπὸ τὴν Μιεσηνία, ἣ ὅπου τοὺς βροῦν. Καὶ εἶχε ὁ Πα-
 ναγιώτης Καπετανιάνος Γιανέας μία σκαμπάβια καὶ τῆς
 δῶκαμε δέκα πέντε τάλλαρα καὶ τὰ γράμματα καὶ ἓνα
 γράμμα μου· καὶ ἔλεγα· ἴδου τί κάνει ὁ ἐχθρὸς τῶν Ἑλ-
 λήνων. Καὶ ἐπῆγε γυρεύοντας ὄθεν τοὺς εὔρη. Καὶ ἐγὼ
 ἐτρέβιξα καὶ ἐπῆγα μὲ τὸν Μούρτσινο καὶ εἶπα· τί κάνετε
 ἀδέλφια; νὰ πιάσωμεν τὸν Ἄρμουρὸ πού ἔχω καὶ χιλίους
 στρατιώτας Πελοποννησίους· καὶ ἔτσι ἐσυνάχθησαν καὶ ἐκί-
 νησαν, καὶ ὁ Ἀναστάσις Μαυρομιχάλης καὶ ἄλλοι κα-
 πετανεοὶ τῆς Μάνης καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸν Ἄρμουρὸ. Τὴν
 ἴδια ἡμέρα ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ Καρύταινα ἀπὸ τὸν
 Βασίλη Ἀλωνησιώτη· ὅτι τὸ Φανάρι ἀρχίζει νὰ προσκυνῆ,
 μόνε πάρε μέτρα. Τῆς εὐθὺς ἐκραξεν τὸν Μούρτσινο καὶ
 τοὺς καπετανεοὺς καὶ τὸν Νικήτα, καὶ ἐγὼ πέρνω διακο-
 σίους νὰ περάσω ἀπὸ τὴν Καρύταινα, Λιωντάρη νὰ μᾶσω
 στρατεύματα νὰ πάω κατὰ τὸ Φανάρι, νὰ ἔχω καὶ ἐγνοια
 ὅτι ὁ Ἰβραήμης ἦτον εἰς τὴν Ζάχαρη καὶ ἐσύναζε στρα-
 τεύματα· καὶ ἔτσι σὲ εικοσιτέσσαρες ὥραις εὐρέθηκα στὴν
 Καρύταινα, καὶ ὅσπειλα στρατεύματα κατὰ τὸ Φανάρι· ἡ
 μὲν Σκαμπάβια ἐντεσε νὰ εὐρῆ τὴν Γαλλικὴν ἀρμάδα
 καὶ δίνοντας τὰ γράμματα τοῦ Ναυάρχου τοῦ Γάλλου, ἔκαμε
 συνιάλο καὶ ἐμαζώχθησαν καὶ οἱ τρεῖς Ναύαρχοι καὶ ἐδιὰ-
 βασαν τὰ γράμματα καὶ δὲν ἐπίστευσαν, ὅτι εἶναι ἀληθινὸ
 ἐκεῖνο ὅπου κάνει ὁ Μπραήμης· γιὰ αὐτοὶ τοῦ εἶχαν στεί-

λει πρώτα νά παύση τόν πόλεμο, πλὴν ἐκεῖνο τὸ σκυλί
δὲν ἄκουε καὶ ἐτήρῃαι τὴν ἔχθρα, τὸ πάθος ὁποῦ εἶχε
εἰς τοὺς Ἑλληνας. Τότε ἔκραξαν τὸν αἰμὴνηστον καὶ μα-
καρίτην Ἀμιλτον καὶ μία Φραντσέζικη καὶ Ῥούσικη φρε-
γάδα, καὶ ἦλθαν εἰς τ' Ἀρμυρὸ νά ἰδοῦν ἂν τὰ γραφόμενα ἦτον
ἀληθινά. Καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Ἀρμυρὸ καὶ ἐβγήκαν καὶ εὐ-
ρῆκαν τοὺς καπετανέους ποῦ ἦτον μεινεμένοι ἐκεῖ. Ἀπὸ
τὸ Ἀρμυρὸ ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα εἶναι μιά-μιση ὥρα ὃ
τόπος ποῦ ἔκοβαν καὶ ἔκαιαν, καὶ οἱ καπιτανεοὶ τοὺς ἐδειχ-
γαν τὸ τί κάνει ὁ Ἰβραήμης. Ἐμβῆκαν σὲ τρεῖς φελοῦ-
καις οἱ τρεῖς κομαντάντιδες καὶ ἐβγήκαν εἰς τῆς Καλαμά-
τας τὸ ποτάμι, ποῦ εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ ὥρα μιά-μιση,
καὶ ἔκραξαν τὸν Κεχαγιὰ καὶ τοῦ εἶπαν, νά παύση τὴν φω-
τιὰ καὶ τὸ τσεκούρι, καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπεκρίθηκε, ἡ προσ-
ταγὴ μου εἶναι νά καίω καὶ νά κόβω, ἀπὸ τὸν ἀνώτερόν
μου. — Διατί ἡ τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἔστειλαν γράμμα νά
κάμῃ ἀναχωρῆ, καὶ αὐτὸς κάνει πρᾶγμα ποῦ δὲν εἶναι πρᾶγ-
μα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. — Ἐγὼ δὲν τὸ
ἐξεύρω αὐτὸ, τὴν προσταγὴ τοῦ ἀνωτέρου μου κάνω, καὶ οἱ
Ναύαρχοι καὶ ὁ Ἰβραήμης ἄς κάμουν ὃ, τι θέλουν· καὶ τότε
ἀνεχώρησαν οἱ κομαντάντιδες καὶ εὐθὺς ἔκαμην πανιά καὶ
ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ναυάρχους, καὶ τοὺς ὠμολόγησαν τί εἶδαν
καὶ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Κεχαγιὰ τοῦ Ἰβραήμη. Καὶ τότενες
ἀπεφάσισεν ὁ γενναϊότατος Κόδριγκτων καὶ οἱ γενναϊότατοι
Ῥούσσοι καὶ Γάλλοι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νιόκαστρο, καὶ τοῦ
ἔκαψαν τὴν ἀρμάδα· καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῆγαν εἰς τὸ Να-
βαρίνο νά ἦθελε εὐραθοῦν καὶ δύο χιλιάδες Ἑλληνας ἤθελαν
σκοτώσουν ταῖς δεκαπέντε χιλιάδες Τούρκους· γιὰτι ἔμε-
ναν εἰς ἀπελπισίαν καίοντας τὴν ἀρμάδα. Καὶ τότενες
ἔπαυσε καὶ τὴν φωτιὰ, καὶ ἀναχώρησε διὰ τὸ Νιόκα-

στρο· καὶ ὁ Ἰβραήμης ποῦ ἦτο στρατοπεδευμένος, καὶ νὰ πᾶν στὴν Καρύταινα, ἦλθε στὸ Ναβρίνο, καὶ τότες ἔπαυσε ὁ θυμὸς τοῦ πολέμου, σιὸν Ὀκτώβριον μῆνα. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔδωκε ἡ Καρύταινα 900,000 γρόσια εἰς τοὺς στρατιώτας· διὰ μισθοῦ· διὰ πέντε μῆνας ἀπὸ τὸν Ἰούνιον Ἰούλιον Αὐγούστον Σεπτέμβριον Ὀκτώμβριον δὲν ἐστεκόμουν πούθενά, πότε εἰς τὴν Καλαμάταν, πότε εἰς τὴν Μετσηνίαν, εἰς τὸ Λεοντάρι, Πάτρα, Καλάβρυτα, ποτὲ δὲν ἐξεκαθάλιγα· διὰ ἕξ μῆνας εἶχα 200 σωματοφύλακας, οἱ ὅποιοι μὲ ἀκολουθοῦσαν παντοῦ· ἀπὸ τὴν πολλὴν κινδύνα ἀββάστησα, ἐρούσκοσα τὰ πόδια μου καὶ τὰ ἀγκυλά μου, ὁποῦ ἂν δὲν εἶχα τὸν Ἀγαμέμνον ἐχάνουμουν. Αὐτὸ τὸ κλωκαῖρι ἐχάλασα 20 ῥίζιμα χαρτὶ εἰς γράμματα, καὶ εἰς διαταγὰς· ἡ Κυβέρνησις ἐτραβίχθηκε εἰς τὴν Αἴγινα καὶ δὲν τὴν ἐμελλε τίποτε, καὶ ἐκεῖ ἔμεινε, καὶ εἶχε μόνον τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὴν μεσιεῖαν τοῦ Στρατοφῶρ Κάνιγκ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἶχα ἕξ γραμματικούς καὶ ἔγραφαν ἡμέραν νύκτα, καὶ δὲν ἐπρόφθαναν· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προσκυνηματος ἐφοβήθηκα μόνον διὰ τὴν πατρίδα μου, ὅχι ἄλλη φορὰ, οὔτε εἰς τὰς ἀρχάς, οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δράμαλη ὁποῦ ἦλθε μὲ 30,000 στράτευμα ἐκλεκτό, οὔτε ποτέ· μόνον εἰς τὸ προσκύνημα ἐφοβήθηκα· ἡ Ρούμελη ἦτον ὅλη προσκυνησμένη, ἡ Ἀθήνα πεσμένη, τὰ βουρμελιώτικα στρατεύματα διχλυμένα· μόνον ἡ Πελοπόννητος ἦτον μεινέμενη μὲ τὰ δύο νησιά Ἰθάκη καὶ Σπέτζαι· ὁποῦ εἶχαν δύναμιν. Ὁ Κιουταχῆς εἶχε πάρει προσκυνοχάρτια· ἐπάσχιζε νὰ πάω καὶ ὁ Ἰμπραήμης διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅταν ἦ ὁ Μινίστρος τῆς Ἀγγλίας ἡ ἄλλη δύναμις ἐμείνεν εἰς τὸν Σουλτάνο διὰ τὴν

Ἑλλάδα νὰ τοὺς ἀποκριθῆ, ποία Ἑλλάδα; ἡ Ἑλλάς εἶναι προσκυνημένη, νὰ τὰ προσκυνοχάρτια τους· ἐκτός ἀπὸ μερικοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, ἰδοὺ οἱ ἄλλοι ἐπροσκύνησαν· τότε αἱ δυνάμεις δὲν εἶχαν τίποτε νὰ ἀποκριθοῦν καὶ ἡμεῖς ἐχανόμεθα· διότι ἂν δὲν ἐπρόφθανα τὸ προσκύνημα καὶ ἐπροσκύναε ἡ Πελοπόννησος, τότε τί ἤθελε κάμει καὶ ἡ Ὑδρα καὶ ἡ Σπέτζαις; ἤθελε χαθοῦν· ἐβάσταξα τὸν κόσμον ἕως οὔτου ἔγινε ἡ ναυμαχία εἰς τὸ Νεόκαστρο, ἦλθε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Φραντζέζων. Εἰς τὰ 1826 ἀρχίνησα διὰ νὰ θαρρύνω τὸν κόσμον, καὶ ἔφτιασα τὰ σπίτια ἀπέζω ἀπὸ τὸ κάστρο καὶ πύργον, καὶ ὁ κόσμος ἔλεγε ὅτι ἂν ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἤξευρε ὅτι θὰ ἐλευθερωθῶμε δὲν ἐκτιζε σπήτια, οὔτε ἔβαζε ἀμπέλια σ' ἐθνικὴ γῆ. Καὶ διὰ νὰ ἰδῆ ὁ κόσμος αὐτὸν, ὅτι ἔκανε σπήτια, ἐμψυχόνετο ὁ κόσμος, ἐλάμβανε ἐλπίδας, καὶ ἔτιζι τοὺς ἐνθάρρυνα.

Εἰς τὰς 6 Ἰανουαρίου ἦλθε ὁ Κυβερνήτης εἰς τὸ Νάπλι, καὶ ἐστάθηκε μία ἡμέρα (δικατὶ ἦτον κουμάντο ὁ Θεόδωρος Γρίβας), καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Αἴγιναν. Τὸν ἐδέχθη τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὡς Καπυδίστριαν· καὶ τότες ἔκαμαν συνέλευσιν, καὶ τοῦ ἔδοσαν τὰ ἡνία τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ περάσοντας πέντε ἕξ ἡμέραις ἐδιέλυσε τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἔκαμε συμβούλους, Πανελλήνιο, καὶ ἄλλα συστήματα ποῦ εἶχαν οἱ Ἕλληνες· τὸ σύστημα τὸ πολιτικὸ καὶ ἀρχίνησε νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τὰ στρατεύματα καὶ ἔκαμε στρατάρχη τὸν Ὑψηλάντη, καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὴν Ἐλευσίνα, εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ ἐστάθηκε μερικὸν καιρὸν. Καὶ ἔστειλε καὶ ἔβγαλε Ἀστυνόμον, ἀλλάξε ὅλα τὰ συστήματα, ἔβγαλε τὸν Κουντουριώτην εἰς τὸ Οἰκονομικόν· καὶ τότε ποῦ ἐκατάφθασε ὁ Κυβερνήτης

ἦτον τὰ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα κατεδρασμένα ἕως
 τρεῖς χιλιάδες μὲ τὸν Γενναῖο διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν
 τυραννίαν τοῦ Γρίβα, — διατὶ ἐλογάριαζε νὰ πάη νὰ χα-
 λάσῃ τὸ Κρανίδι, . . . ἔγραψε ἡ ἐπαρχία. Ὀλίγαις ἡμέραις
 ἀρχήτερά ἦτον σκοτωμένοι οἱ Ἀργεῖοι μὲ τοὺς στρα-
 τιώτας τοῦ Γρίβα, καὶ ἐσκότωσαν δέκα· οἱ στρατιω-
 τες τοῦ Γρίβα εἶχανε πάρει καὶ ἑνδεκα χιλιάδες γηδο-
 πρόβατα ἀπὸ τοὺς Βαλτιτσαίους ἀπὸ τὰ χειμάδιά τους,
 διατὶ ἐκρατοῦσε τὸ Παλαμίδι ὁ Γρίβας, (τότε ἐχάλασαν
 καὶ τὸν ἐλαιῶνα, ἔκαψαν καὶ τὸ χωριὸ Φράρη) καὶ τὸ
 Ἰτζ-Καλε ἐκρατοῦσε ὁ ἐξάδελφός του Στράτος, καὶ ὁ Γ.
 Στράτος ἐκυνήγας τοῦ Γρίβα τὸ κόμμα, καὶ ὁ Γρίβας
 ἐκυνήγας τὸ δικό μας. Τότε ἐπιασε τὸν Γ. Τσόκρη καὶ
 τοῦ ἐπῆρε δέκα χιλιάδες γρόσια, καὶ ἐπιασε τὸν Ν.
 Μπούκουρα καὶ τοῦ ἐπῆρε εἴκοσι χιλιάδες, καὶ ἄλλα τό-
 σα κακὰ ἔκαναν. Ἐγὼ ἄργησα διὰ νὰ πάω εἰς τὴν Αἴ-
 γινάν, καὶ ἔγραψε ἕνα γράμμα διὰ νὰ πάω· εἶπε τοῦ
 Ἀναστάση Λόντου, τότε Ἀστυνόμου, νὰ τὸ στείλῃς χω-
 ρὶς νὰ τὸ δώσῃς εἰς ἄλλου χέρια. Καὶ ἐγὼ ἤμουν κι-
 νημένος ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ ἦλθα εἰς Ἄργος ποῦ
 ἦτον ὁ Γενναῖος καὶ τὰ ἄλλα στρατεύματα, καὶ ἐπῆγε εἰς
 τὸν Γενναῖον ὁ ἀποσταλμένος, —: δόμου το, καὶ δὲν τοῦ τὸ
 ἔδωκε, καὶ ἐτζι ἦλθε εἰς τὸ κονάκι μου καὶ μοῦ τὸ ἔ-
 δωκε. Λαβόνοντας τὸ γράμμα ἐκίνησα μὲ διαχοσίους καὶ
 ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, καὶ ἄλλους καπετανέους, Τσόκρη
 καὶ ἄλλους πολλούς. Καὶ ἄφητα τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ
 Ἐπίδαυρα, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Αἴγινα· πηγαίνόμενος
 καὶ ἐπαρρησιάζομαι καὶ μ' ἐδέχθηκε, γιατί ἤμασθε γνω-
 ρισμένοι ἀπὸ τὰ 1807, δταν ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ῥωσ-
 σίαν, καὶ δεύτερα τὸν εἶχα ἀνταμώσει εἰς Κορφοῦς, δταν

ἦλθε καὶ ἐπισκέφθηκε τὸν πατέρα του. Ὅταν ἰκατέβηκε εἰς τὴν Πίζα, καὶ ἔκαμε στάσιν ἐκεῖ, οἱ μερικοὶ φίλοι μας, τοὺς τόσους χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχαν γράμματα ἐναντίον μου, καὶ ἡ φήμη ἀπὸ ταῖς ψευτιῆς τοῦ κόσμου, (ὡς καὶ τώρα ὁποῦ ἦλθε ὁ Βασιλέας μας) ὅτι ἔκαμα καλὸ εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ περισσότερο κακὸ· ἔτι τοῦ εἶχαν γεμίσει τὴν ἀκοήν του μὲ φήμη ψεύτικη, ὅτι ἐγδυσά τὸν κόσμον, ὅτι ἐτυρανοῦσα, καὶ ἄλλαις κακουργίαις τοιαύταις, καὶ δὲν μὲ ἐτήραε μὲ καλὸ μάτι· καὶ ἐγὼ τὸ ἐκατάλαβα, ὅμως εἶπα τώρα ποῦ ἦλθε, ὡς τοιοῦτος ἀνθρώπος ποῦ εἶναι προκομμένος, θέλει καταλάβει εἰς ἓνα, δύο μῆνες, ἂν καλὸ ἢ κακὸ ἔκαμα εἰς τὴν πατρίδα. Ἀπὸ ἐκεῖ μ' ἐπῆρε, διορθώνοντας τὰ πράγματά του καλὰ, τῆς Κυβερνήσεώς του, καὶ τότε μ' ἐπῆρε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸν Πόρο μὲ τὴν Φρεγάδα τὴν Ἑγγλέζικη, ὁποῦ ἦτον φερμένος μεδαύτην, καὶ ἔχασομερήσαμε εἰς τὸν Πόρο δύο, τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐμῆθε πάλιν εἰς τὴν φρεγάδα καὶ ἐτραβίξαμε καὶ ἐπήγαμε εἰς τ' Ἀνάπλι. Ὄντας ἀριθάρουμε εἰς τ' Ἀνάπλι μ' ἐπρόσταξε νὰ ἐβγῶ ἐξω εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθικα, ὅτι σὲ Ἀνάπλι δὲν βγαίνω, γιὰτὶ εἶμαι μαλωμένος μὲ τὸν Γρίβα, καὶ ἀντὶς νὰ κάμω καλὸ, ἢ μπορῶ νὰ κάμω κακὸ τῆς Κυβερνήσεώς σου μὲ τέτοιους τρελοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἐξοχότης σου κάμε μὲ τὸν ἀκατάστατον Γρίβα. Ὑπάγω εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀναπλιτοῦ πρόσταξέ με ποῦ νὰ πάγω. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐβγῆκε ἐξω καὶ ὠμίλησε τοῦ Γρίβα, καὶ ἰκατέβη ἀπὸ τὸ Παλαμίδη, τοῦ ἐπαράδοσε τὸ Παλαμίδι, καὶ τοῦ ἔταξε διὰ νὰ παραδώσῃ τὸ Παλαμίδι νὰ τοῦ συμπληθῇ ὅσα σφάλματα ἔκαμε. Καὶ ὁ Γρίβας ὑποσχέθη νὰ πάρῃ 4 χιλιάδες καὶ νὰ πάῃ εἰς τὸν Γουόρτς,

καὶ ἄλλα πολλὰ ταξίματα εἰς τὸν Κυβερνήτην· καὶ ὁ Γρίβας ἐσκιάζονταν νὰ πάη εἰς τὸν Πόρον διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὰ κακὰ ὁποῦ εἶχε καμωμένα, ἐφοβοῦνταν καὶ τὸν ἴσχιον τοῦς· τὰ στρατεύματα δὲν ἦτον ἀκόμη διαλυμένα, καὶ τὸν ἔτρωγε ἀκόμη ὑποψία. Ἐβιδόρθωσε τὰ κάστρα ὁ Καποδίστριας, καὶ εἶπε τοῦ Γρίβα ὅτι πάμε μαζὺ εἰς τὸν Πόρο, ἂν φοβᾶται, μὲ ὄρκο. Καὶ ἔτζι διορθώνοντας τὰ κάστρα τὸν ἐπῆρε καὶ ἐκείνον διὰ ξηρᾶς, καὶ τότε ἔστειλε εἰς τὸ Ἄργος τὸν γέροντα Βλατόπουλο, διὰ νὰ μοῦ εἰπῆ νὰ πάω εἰς τὸν Πόρο καὶ νὰ λύσω ὅσα στρατεύματα καὶ ἂν ἔχω, τὰ στρατεύματα ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ εἰς τὰ Ἐπίδουρα, τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακὰ ὅλα. Δὲν ἔλειψα νὰ διατάξω τὰ στρατεύματα νὰ λυθοῦν, διὰ νὰ πάη κάθε ἓνα εἰς τὸν τόπον του, καὶ ὅσους εἶχα λουφειζίδες Ῥουμελιώταις ἔστειλα, εἶπα τοῦ Γενναίου νὰ τραθιγθοῦν εἰς τὴν Καρύταινα καὶ νὰ τοῦς δίδω τροφᾶς, ἕως νὰ λάβω δεύτερη διαταγὴ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη· καὶ ἔτζι ἐμπῆκα εἰς τὴν φεργάδα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Πόρο. Σὺν ἐπῆγε μὲ τὸν Γρίβα εἰς τὸν Πόρο, τὸν ἄφησε ἔξω τοῦ Πόρου, καὶ ἔστειλε καὶ ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης καὶ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὁ δὲ Γρίβας ποῦτον ἐκεῖ καὶ ἄλλα στρατεύματα (ποῦ τοῦ ἑταῆε νὰ δώσῃ 4000) τοῦ εἶπε, νὰ συνάξῃ ὅσους στρατιώτας δύναται καὶ τὸν ἀδελφόν του τὸν Γαρδικιώτη νὰ πάη εἰς τὴν Βόνιτσα, καὶ ἐπῆγε ὁ ἴδιος Καποδίστριας διὰ νὰ ἐμπαρκαρισθοῦν στὸ καστὲλι τοῦ Πόρου, ποῦ εἶχε φτιασμένο ὁ Ἐιδέκ, καὶ ἀπὸ ταῖς 4000 χιλιάδες ποῦ τοῦ ἑταῆε, ἐπαρῆρησάσε νὰ ἐμπαρκάρῃ 270, καὶ ἐν παρῆρησίᾳ τοῦ Κυβερνήτου ἄρχισαν τὴν ἀκαταστασίαν, καὶ ἐγύρευεν τοὺς λουφέδεις πρὶν μισεύσουν, καὶ ἐθύμωσε καὶ ἐστράφη εἰς τὸ·

Πόρον, και ἐκεῖνοι ἐμπαρκαρίσθησαν και ἐπῆγαν εἰς τὸν Γενεράλ Τσοῦρτσ, και ἐχασομέρισε 5—6 ἡμέρες διὰ νὰ διορθώση και ἄλλα πράγματα, και ἐπῆγε εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὅπου ἦτον ὁ Ὑψηλάντης μὲ τᾶλλα στρατεύματα, και ἔκαμε στρατάρχη τὸν Ὑψηλάντη, και ἐβῆκε εἰς τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, και τότες ἐγύρισε πίσω εἰς τὴν Αἴγινα νὰ διοργανίση τὸ ἔθνος, και ἐδιοργάνισε 20 τάγματα ἀπὸ τὰ Ῥουμελιώτικα στρατεύματα, και ἀπὸ τὰ Μωραΐτικα κἀνένχ. Τότενες ὅταν ἐγύρισε τοῦ εἶπα « ὅτι, » ἐξοχώτατε διατὶ δὲν κάνεις και ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον » τάγματα; τὰ ἄρματα τῆς Πελοποννήσου τί θενὰ γένουν; » τί θενὰ γίνουν οἱ κόποι τους; ». — Τότε μὲ ἀπεκρίθηκε, « Θοδωράκι, (διατὶ ἔτσι μὲ ἔλεγε πάντα), δὲν καταλαβαί- » νεις τὰ ἐξωτερικὰ, διατὶ τὸ κάνω αὐτό. Νὰ ἤξεύρεις » ἢ τρεῖς δυνάμεις; ἀπορασίζου μόνον τὴν Πελοπόννησον » και μέρος νησιὰ, και δὲν ἔχουν σκοπὸν νὰ μᾶς πλατύνου » τὰ σύνορα, και ἐγὼ τὸ κάνω μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὅτι νὰ » εὐρίσκωνται τὰ στρατεύματα τὰ Ῥουμελιώτικα εἰς τὰ » ἄρματα εἰς τὰ σύνορά τους, και, οἱ Πελοποννήσιοι ἂν κά- » μουν ἄρματα Πελοποννησιακὰ οἱ σύμμαχοι θὰ εἰποῦν, τί » θέλει ὁ Κυβερνήτης τὰ ἄρματα εἰς τὴν Πελοπόννησον » ποῦ ἡ Πελοπόννητος εἶναι ἐλεύθερη· τηράει νὰ δυναμώ- » νη τὰ στρατεύματά του και δὲν τηράει ἐμᾶς ποῦ εἴμαστε » διαφεντευτάδες τῶν Ἑλλήνων, και κάνω κακὸ και ὄχι » καλὸ· ὅμως εἰπέ εἰς τὰ στρατεύματα και καπεταναίους » τῆς Πελοποννήσου, νὰ ἰδοῦμεν τί ὁ καιρὸς μὲ διδάσκει » και νὰ ἔναι ἥτυχοι ». Καὶ τότενες μὲ ἔκαμε ἓνα γράμμα διὰ τοὺς προσκυνημένους Πάτρα και λοιπὰ και τοὺς συγχωράει ἡ Κυβέρνησις, και νὰ ἀναχωρήσουν ἀπὸ τοὺς Τούρκους· και τὴν ἔκαμε τῆς διαταγὴ ἐπάνω εἰς ἐμένα και

ἐγὼ νὰ γράψω νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ μὴν ἀνακατόνωνται πλέον μὲ τοὺς Τούρκους. Τὴν διαταγὴ μὲ τὴν ἔδωκε ἑστὰ ἔβγα τοῦ Γεννηρίου, καὶ ἕκαμξ διαταγὰς εἰς ὄλας τὰς ἐπαρχίας, καὶ ἔτσι οἱ προσκυνημένοι ἐτραβήθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ δὲ Νενέκος εἰς τὰς 26 τοῦ Μαρτίου ἐπῆρε τοὺς Τούρκους καὶ ἐπῆγε κ' ἐχάλασε μίᾳ οἰκογένεια Καρυτινῆ ὅπου ἦτον ἀπὸ παλαιὰ εἰς τὴν Πάτρα, ἐσκλάβωσε τὰ παιδιὰ, οἱ ἄνδρες ἐγλύτωσαν μόνον μὲ τὸ κορμί, μὲ τὸ τουφέκι σὸ χέρι, τοὺς πῆρε 6000 σφαχτά. Εἰς τὰ 26 ὅταν ἐπρωτοπροσκύνησε εἶχα διατάζει ἕνα λεγόμενον Σαγιά νὰ τὸν σκοτώσῃ· ὁ Σαγιάς μου ἐζήτησε τὴν ἄδειαν καὶ ἐγὼ εἶχα τὴν ὄρεξιν, καὶ πάλιν ὅταν ἄκουσα καὶ ἐσκλάβωσε τοὺς Ἕλληνας τὸν ἐντεμπίχισα μὲ ἕνα γράμμα· ἀπίστε διατί δὲν τὸν σκοτώνεις ἔπου ἀκόμη μὲ τοὺς Τούρκους εἶναι, ἀφ' οὗ ἦλθε ὁ Κυβερνήτης; — Τότε ὁ Σαγιάς ἔσμιξε τὸν Νενέκο καὶ ἐσκοτώθη ὁ Νενέκος· εἰς τὰ 1828 ἔγειναν παράπονα· ὁ Νενέκος εἶχε φερμάνι ἀπὸ τὴν Πόλι καὶ τὸν ἔλεγαν Μπέη Νενέκο.

« Διατί τοὺς Ῥουμελιώταις τοὺς ἕκαμα τάγματα καὶ τοὺς » ἔβαλα ἑστὰ σύνορα; διὰ νὰ λέγουν ὅτι αὐτοὶ εἶναι εἰς τοὺς » τάφους τῶν γονέων τους, εἰς τὸν τόπον τῆς γεννησείας των » καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ τοὺς ἐμποδίσω διὰ ταῖς φαμελιαῖς τους, » βιὸς ἔχασαν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν βάνω Πελοποννησίους· » πλὴν καὶ τοῦτοι θὰ εὔρουν τὸν καιρὸν τους καὶ θὰ εὔρουν » τὰ δίκαιά τους ». Ἦτον τέχνη του διὰ νὰ μακρύνῃ τὰ σύνορα καὶ νὰ ἔχη καὶ τὰ συνόρατα δυναμωμένα ἀπὸ ταῖς καταδρομαῖς τῶν Τούρκων. Τοῦτοι ὠρκώθησαν εἰς τὰς συνελύσεις νὰ πεθάνουν ὄλοι μαζὺ ὅσοι σηκώθησαν ἑστὰ ἄρματα καὶ ἂν κινδυνεύσουν οἱ Ῥουμελιώταις νὰ πάνε οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς βοήθειάν τους.

Τὸν Μάϊον μῆνα ἔφθασαν καὶ τὰ στρατεύματα τὰ Γαλι-
 λικά, ἀρχηγὸς ὁ Μαιζὼν μὲ 14,000 καὶ μὲ ὅλην τὴν ὕλην
 τὴν πολεμικὴν θαλάσσιον καὶ ξηρᾶς. Τότες ὁ μακαρίτης ὁ Κυ-
 βερνήτης ἦλθε διὰ θαλάσσης στὸ Πεταλίδι, καὶ ἀκούοντας
 κ' ἐγὼ, ποῦ ἦμουν εἰς τὴν Καρύταινα, ἐπῆρα κάμμιὰ ἑκατοστὴ
 ἀνθρώπους καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνία καὶ ἦτον καὶ ὁ Νικη-
 ταρᾶς. Ἐσυνομίλησε καὶ ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸν Γκενε-
 ρὰλ Μαιζὼν καὶ ὁ Γκενεράλ Μαιζὼν ἔστειλε γράμματα εἰς
 τὸν Ἰβραήμη, πῶς εἶναι προσταγμένος ἀπὸ τὰς τρεῖς Δυνά-
 μεις νὰ ἔλθῃ μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Πελοπόν-
 νησον, καὶ ἀκόμη προσταγμένος νὰ σοῦ γράψω νὰ συνά-
 ξῃς τὰ λείψανα τῶν καρabiῶν σου καὶ τὰ στρατεύματα,
 νὰ τραβιχθῆς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, κίᾳν παρακούσης καὶ
 δὲν τραβιχθῆς εἶμαι προσταγμένος νὰ σὲ πολεμήσω στε-
 ριᾶς καὶ θαλάσσης. Καὶ τὸ στράτευμα ὅλο τὸ εἶχε βγαλ-
 μένο εἰς τὸ Πεταλίδι ἔξω εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἀρχίνησε
 καὶ ἔφθιανε ἐργαλεῖα, κοφίνια καὶ ἄλλα διὰ μπαταρίας·
 καὶ ἐζήτησε τοῦ Κυβερνήτου νὰ τοῦ ἀφήκῃ ἓνα στρα-
 τηγὸν μὲ ὀλίγους διὰ ὁδηγόν, νὰ ἦναι ὁδηγὸς τοῦ στρα-
 τεύματος διὰ τὸν τόπον, καὶ τοῦ ἄφηκε τὸν Νικηταρᾶ· καὶ
 ἐπῆρε τὰ στρατεύματα καὶ ἐπῆγε μέρος κατὰ τὴν Κυρώνη
 καὶ μέρος κατὰ τὸ Νεόκαστρον· καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα διὰ
 τὴν Καρύταινα.

Ἐκείνον τὸν καιρὸν ὅσοι ἦτον εἰς τὴν Κυρώνην Τοῦρ-
 κοὶ, δύο τρεῖς χιλιάδες, ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη
 βλέποντας τὴν δύναμιν τῶν Φραντζέζων καὶ τὴν ἀδυνα-
 μίαν τοῦ Ἰμπραήμη, καὶ ἐτραβίχθησαν μὲ σκοπὸν νὰ ὀμι-
 λήσουν μὲ ἐμένα καὶ νὰ τοὺς σιγουρᾶρω τὴν διάβασιν ἀπὸ
 τὸ δερβένι νὰ περάσουν τὴν Ῥούμελην, καὶ ἐτράβιζαν καὶ
 ἦλθαν ἴσια μὲ τὴν Ἀρκαδιά—τὸ σύνορον· καὶ μαθαίνοντας ὁ

Ἐμπραήμης ὅτι ἐβγήκαν, ἔστειλε καὶ τοὺς ἐπολέμησε καὶ ἐσκοτώθηκαν κάμμία ἐκκοστὴ τακτικοί. Καὶ μοῦ ἔστειλαν νὰ μιλήσωμε νὰ κάμωμε τριτάτο διὰ νὰ περάσουν· καὶ ἐγὼ ἐδέχθηκα τὸ τρατάτο καὶ ἔστειλα τὸν Γενναῖο καὶ τὸν Κολιόπουλο εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ ἀνταμώθηκαν καὶ ὠμίλησαν· ὅσους σκλάβου; ἔχουν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν, καὶ ἐστρέφθηκαν καὶ ἐβγήκην εἰς τῆς Καρύταινας τὸν κάμπο μαζὺ μετὰ τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μας, εἰς τὴν Καρύταινα 2000 κβαλαρία καὶ 1000 πεζεῖ· εἰς τὴν Καρύταινα ἦλθον οἱ Μπέϊδες καὶ μετὰ ἀντάμωσαν, ἀπὸ ἐκεῖ ἐτράβιζαν διὰ τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐτέντωσαν ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ αὐτοὶ ἐσκόπευαν νὰ πιάσουν τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Κολιόπουλον διὰ ἐνέχυρον, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶλα τεμπίχη νὰ μὴ πηγαίνουν 'στὸ ὄρδι· καὶ ὁ Γενναῖος μίαν ἡμέραν ἐπῆγε μόνος του 'στὸ ὄρδι — (κἀλλιο νὰ τὸν σκοτώσω ἐγὼ παρὰ νὰ τὸν πάνε σκλάβου), καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐπολέμασε..... καὶ ἐπῆγε ἕνας Ἕλληνας τζαζίτης καὶ τοὺς εἶπε, αὐτοῦ ποῦ 'πᾶτε διὰ τὰ Δερβένια σᾶς ἔχουν γωπαιὶς νὰ σᾶς σκοτώσουν· καὶ τότε ἐγύρισαν οἱ Τοῦρκοι 'στὸν κάμπο νὰ πάνε εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ μετὰ τὸ στράτευμα ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀγλαδόκαμπο· τοὺς πῆγαίνα πάντοτε 'πίσω 'στὸ πλευρὸ, καὶ κατέβηκαν εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀρεντικοῦς, καὶ ἐρρίξαν τὸ ὄρδι τους. Ὁ Γκενεράλης ὁ Φραντζέζος μετὰ τὸν Κυβερνήτη ποῦ ἦτον εἰς τὴν Μεσσηνία τοῦ εἶπε· ὅτι νὰ μὴ σκοτιώσουν οἱ Πελοποννήσιοι τοὺς Τοῦρκους, μόνε νὰ στείλῃς τὸν ἀδελφόν σου· τότε ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τὸν ἀδελφόν του 'ς τοὺς μύλους καὶ ἔκαμε γράμμα νὰ περάσουν οἱ Τοῦρκοι ἀπείραγοι. Ἐρχόμενος ὁ Αὐγουστιῶνος μετὰ ἀντάμωσε καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν δικταγὴν τοῦ Κυβερνήτου ὅπου ἐγράφε νὰ πάνε

σάϊκοι, και στέλνω και τὸν Αὐγουστῖνο νὰ τοῦ συνοδεύσετε. Τότενες λέγω τοῦ Αὐγουστίνου, ἔχομε τρατάτο νὰ ἔβγουν, πλὴν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς σκλάβους. — Αὐτὸ ποῦ ἔχετε μιλημένο κάμετέ το. Τότε ἐκραξῆ τοὺς Μπέιδες, τὰ κουμάντα τῶν Ἀρβανίτων, νὰ τοὺς ὀμιλήσω διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τῶν σκλάβων, και μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι: στείλε ἀνθρώπους μέσα και ὅσα παιδιὰ εὔρουν ἄς τὰ πάρουν· ἔστειλα δύο καπεταναίους και ἔῶγαλαν κάμμια 80 παιδιὰ ποῦ εἶχαν Τουρκεμένα και 20 γυναῖκες, 100, και εἶχαν δύο τρεῖς τέσσαρες γυναῖκες ἐνδυμένες ἀνδρῖκια και ταῖς ἐπῆρα στανικῶς και τοὺς ἐλευθερώσαμε ὅλους, και τοὺς ἔδωκα ὀδηγοὺς κοντὰ και ἀπὸ πίσω μὲ τὸν Αὐγουστῖνο και ἐπηγαίναμε νὰ περάσουν τὴν Κόρινθο, και ἐτράβιξαν τὴν ἡμέρα και ἔρριξαν τὸ ὄρδι τους ἔστυν ἅγιον Βασίλη, και ὁ Αὐγουστῖνος μοῦ λέγει νὰ πάμε και ἐμεῖς ἔστυν ἴδιον τόπο· ἐγὼ τοῦ εἶπα δὲν εἶναι δική σου δουλιχὶ· ἡμπορεῖ νὰ μᾶς κάμουμε ἀπιστιὰ, πιάνοντες ἐμᾶς ἡμποροῦν νὰ πάνε ὅπου θέλουν, και τὸ δικό μας στράτευμα 400 ἀνθρωποι· και ἐπῆγα εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον μίαν ὥραν ἀλάργα, και τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐτράβιξαν οἱ Τοῦρκοι και ἐπῆγαν ἀπὸ κάτω ἔστυν χώρα· διατι ἔστυν κάστρο ἦταν φρουρὰ Ἑλληνική και τὴν χώραν τὴν κρατοῦσαν Ἑλληνες, και ἔτσι ἐπῆγαμε και ἐμεῖς μὲ τὸν Αὐγουστῖνο και εἶχαμε κονάκι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο· διατι πάντοτε ἐφοβούμαστε· και ἐστείλαμε τοῦ Ὑψηλάντη ποῦ ἦτον ἔστυν Λευσίνα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Λουτράκι μὲ τοὺς Ταγματάρχας διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἐλθοῦν νὰ περάσουν εἰς τὸ Δερβένι, και ἐρχάμενοι ἐπῆγαμε και τοὺς ἀνταμώσαμε εἰς τὸ Λουτράκι μὲ τὸν Αὐγουστῖνο. Τότενες οἱ Φραντσέζοι ἔστειλαν ἕνα Κορβέτο διὰ νὰ ἰδῆ ἐλν τοὺς Ἀρβανίταις τοὺς ἀφίνωμε

νά περάσουν (ἀπὸ τὴν Πάτρα τὸ ἐδάρεσαν), καὶ ἦλθε νά παρατηρῆ τὰ κινήματα τὰ ἐδικά μας· καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νά ἀφίκουν τὰ ἄρματα τους καὶ τ' ἄλογά τους καὶ τότε νά περάσουν· ὅτι καὶ ἐμεῖς δυνάμεθα νά τοὺς βρεθώμε ἐστὴν Πελοπόννησο· ἂν ἠθέλαμε νά τοὺς σκοτώσωμε, τοὺς σκοτώναμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νά περάσουν, ἐγὼ τοὺς εἶχα ἐνέχυρα διὰ τὴν διάβασίν τους. Οἱ Τοῦρκοι βλέποντας τὴν ἀκαταστασίαν ἐκίνησαν μὲ τὰ ἐνέχυρα μίαν αὐγὴν διὰ τὰ Μαῦρα λιθάρια, περνοῦν ἀπὸ Βοστίτζα εἰς Πάτρα, καὶ ἡμεῖς ἐκινήσαμε στρατεύματα διὰ νά τοὺς κυπήσωμεν, ἐπειδὴ ἐπαράβηκαν πέρνοντας τὰ ἐνέχυρα. Ἄν ἐπιάνομε τὰ Μαῦρα λιθάρια δὲν ἐπέρναε κανεὶς.

Ὁ καπετὰν Χρῆστος Ἀλεξανδρόπουλος ἀπὸ Στευνίτσα μὲ λέγει τὰ ἀκόλουθα· οἱ Τοῦρκοι στρατοπεδεύονται ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Πάτρα· ἔστειλε ὁ Ντελ.ῆ Ἀχμέτις ἕνα ἀνὴρώπό του νά πάνε οἱ ἀρχηγοὶ νά κουβεντιάσουν, ἐσηκώθησαν οἱ δύο μπέδες οἱ χαλδούπιδες ποῦ ὄριζαν τὴν καθλαχρίαν, καὶ ἐπῆγαν μέσα διὰ νά τοὺς κουβεντιάσῃ, τοὺς βῶτῃσε διὰ τί φεύγετε ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη; — δὲν μᾶς ἔδωκε τοὺς μισθοὺς μας· ἐγὼ σᾶς δίδω τοὺς μισθοὺς σας νά καθίσετε μεταμένε. Ἦλθε καὶ ὁ μπέης ὁ Ἀρβανίτης καὶ ὠμίλητε μὲ τὸν Πασᾶ διὰ νά μείνῃ, αὐτὸς δὲν τὸ ἔστερξε διὰ νά μείνῃ, ἔτσι τὸν ἐκτύπησε ὁ Πασᾶς, τὸν ἐβάρισε μὲ τὸ σπαθί· τότε τοῦ φωνάζει, μὴ βιρῆς, καὶ ἔβγαλε τὴν κουμποῦρα καὶ τὸν ἐφόνευσε· τότε καὶ οἱ ἄλλοι νεοφερμένοι ἐπῆραν τὸ Κάστρο. Ὁ Μπέης ποῦ ἐσκοτώθηκε ὀνομάζετο Μουσαμπέης Γαρδικιώτης, οἱ Ἀρβανίταις καὶ οἱ χαλδούπιδες ἔπειτα ἀπὸ ἕξ ἡμέρας ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Πάτρα· πάνε εἰς τὰ Ἰωάννινα· τὰ ἐνέχυρα ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιά.

Τότε ἐγὼ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος ἐπήγαμεν ἕως τὰ Τρέκαλα καὶ ἐγυρήσαμε ἴσῳ εἰς τ' Ἀνάπλι. Τότε ἐπαρ-κίνησα καὶ τὸν Κυβερνήτη καὶ ἐσῆκωσε τὴν Κυβέρνησι καὶ ἦρθε εἰς τ' Ἀνάπλι.

Ἄλυσμόνησα νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸν Ἀπρίλιον εἰς τὰ 1827 ὅταν ἤκουσε Ἰμπραίμης ὅτι ἔρχονται στρατεύματα Φραντζέζικα ἐπῆγε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ὄλα του τὰ στρατεύματα, ἐκρέμησε τὰ τείχη τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκ θεμελίων, καὶ ὄλα τὰ σπήτια τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἐσπεῖρε ἀλάτι· ἀφοῦ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐπίασε 25 ἐδικούς μας Ἄλωνιστιώτας, ὄλους συγγενεῖς μας· ὅταν ἐπήγαμε εἰς τὸν κάμπον τοῦ Λεόνταριου ὁ Σεχνετζίπης εἶπε τοῦ Ἰμπραίμη, καὶ τοὺς ἔστειλε μὲ ἓνα γράμμα εἰς τὴν Καρύταινα τοῦ Γενναίου· ὁ Γενναῖος ὀρδίνιασε ὅπου εἶχε μιὰ ἑκατοστὴ σκλάβους, καὶ τοὺς ἔστειλε εἰς τὴν Μοθώνην.

Ὁ Ἰμπραίμης μοῦ ἐπαράγγειλε μιὰ φορὰ διατὶ δὲν στέκω νὰ πολεμήσωμεν· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι ἂς πάρη πεντακόσιους, χίλιους, καὶ πέρνω καὶ ἐγὼ ἄλλους τόσους, καὶ τότε πολεμοῦμε, ἢ ἂν θέλῃ ἂς ἔλθῃ καὶ νὰ μονομαχήσωμεν οἱ δύο· αὐτὸς δὲν μὲ ἀποκρίθηκε εἰς κανένα· καὶ ἂν ἤθελε τὸ δεχθῆ τὸ ἔκαμνα μὲ ὄλην τὴν καρδιάν· διότι ἔλεγα: ἂν ἐχανόμουν, ἂς ἐπήγαμεν· ἂν τὸν χαλοῦτα, ἐγλύτονα τὸ ἔθνος μου. Ὁ Κυβερνήτης ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰαννουάριον, πηγαίνει εἰς τὴν Αἴγιναν ὅπου ἦτον ἡ Ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Βουλευτικόν· ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐγινε δοξολογία καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ὀρκωθῆ πρὶν νὰ κάμῃ τὰς παρατηρήσεις του· εἶπε: ὅτι ἂν θέλετε νὰ διοικήσω, νὰ διαλυθῆ τὸ Βουλευτικόν, διότι ἐγὼ δὲν ἐμπορῶ νὰ δουλεύσω· ἔχει ἡ πατρίς μας καὶ ἐχθροὺς καὶ φίλους,

ἢ ἂν καὶ δὲν θέλετε ἐγὼ μένω καὶ θέλει δουλεύσω ὅσον εἶναι δυνατόν, ὡς μερικός· τοὺς εἶπε αἷτια ἐξωτερικά διε-
λύθηκε μόνον του τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἂν ἦτον κανένας
βουλευτῆς δυσχερεστημένος, ἦτον περισσότερον διὰ τοὺς μι-
σθούς του ὀργάνισε τὸ κράτος, ἔστειλε ἐπάρχους, ἐκτάκ-
τους ἐπιτρόπους, ἄρχισε ἀνταπόκρισι τακτικῆ, ὁ καθένας
νὰ γνωρίζῃ τὰ χρέη του· ὁ στρατιωτικὸς ὡς στρατιωτι-
κός, ὁ πολιτικὸς ὡς πολιτικὸς, ἐτύσθητε τὸ Πανελ-
λήνιον καὶ τοὺς ἔβαλε ὅλους τοὺς ἄρχοντας μέσα, τὸν
Κουντουριώτην τὸν ἔκαμε πρόβουλον τῆς Οἰκονομίας, τὸν
Ζαχάρην πρόβουλον τοῦ Ἐσωτερικοῦ· μολαυτὰ ἄρχισαν
κάτι νὰ μιλῶν, κάτι νὰ ἀντενεργοῦν, παρά μυστικά· καὶ
πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ Κυβερνήτης, ἐγύρευαν νὰ ἀντενεργήσουν
μερικοὶ, διατί ἐπρόβλεπαν ὅτι ὅταν συστηθῇ μία τακτι-
κῆ Κυβέρνησις δὲν ἠμπορεῖ ὁ καθένας νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει·
ὁ Κυβερνήτης αὐτοῦ· ὁποῦ τοῦ ἀντιστάθηκαν, αὐτοὺς εἶχε
ἀγκαλιάσει πρῶτα· τὰ ζιζάνια ἄρχισαν νὰ ἐμβαίνου·
οἱ ἀδελφοί του ποῦ νὰ εἶχαν κόψει τὸ ποδάρι τους· ἐκεῖ
ποῦ ἐκίνησαν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασαν
καὶ ἐκεῖνοι· ἦλθε καὶ ὁ Ῥιμποπιέρος καὶ ὁ Καλεμινόντ, ὁ
πρέσβυς ὁ Γάλλος διὰ νὰ λάβουν πληροφορίας διὰ ταῖς
γαίας ταῖς ἐθνικαῖς καὶ διὰ τὰ λοιπά· ἔκαμε ὁ Κυβερνή-
της καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐξετάσῃ αὐτά· ἐδιορίσθησαν
καὶ ὅλοι οἱ ἐπαρχοὶ διὰ νὰ δώσῃ ὁ καθένας πληροφο-
ρίας· μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ καὶ ὁ Ῥίζος εἰς
τὸν Ῥιμποπιέρην· ἐκεῖ ἦλθε ἡ ὁμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς
λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πότον θὰ τοῦ παραξενοφαίνεται
νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ
ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ ἀπὸ τέτια· ἄρχισε καὶ ὁ
Ῥίζος νὰ τοῦ λέγῃ, πλὴν φοβισμένα ἀλά πολιτα, ἐγὼ τοῦ

λέγω: Κύρ 'Ρίζο ἄφησέ με νὰ εἰπῶ καὶ ἐγώ· ἐξοχώτατε λέγετε πῶς θὰ ὑποφέρει ὁ Σουλτάνος νὰ βλέπη τὴν σημαίαν μας νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπροσθὰ του, καὶ ὅτι τοῦ κακοφαίνεται — καὶ δὲν μᾶς κακοφαίνεται καὶ ἐμᾶς; ὁποῦ τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, καὶ κάθεται ἀκόμη εἰς τὰ πατρικά μας σπήτια καὶ τοὺς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καὶ ἐκείνου θὰ τοῦ κακοφανῇ διατὶ θὰ περνᾷ ἡ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ εἰπῆς τοῦ αὐτοκράτορος, Νικολάου, σὲ ὀρκίζω εἰς τὴν τιμὴν σου νὰ τοῦ τὰ εἰπῆς.

Ἐπὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μου λέει, Θεοδωράκη τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες· — ἂν δὲν ἦναι καλὰ, νὰ μὲ συμπαθήσετε, τέτοιας λογιῆς εἶμαι μαθημένος· — ὄχι, καλὰ ἀποκρίθηκες.

Ὁ Κυβερνήτης μὲ εἶπε καὶ ἐχαίρετιστα τοῦς τρεῖς μινίστρος ἔτὸν Πόρο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ἰγγλέζο καὶ ἦτον ἓνας συγγενὴς του πεθαιμένος καὶ ὅσο ποῦ τὸν ἐχαίρετιστα μόνον· καὶ ἔπειτα ἐπῆγα εἰς τὸν Γκιλιμινὸ καὶ μὲ ἐρώτησε διὰ τὴν ἐθνικὴν γῆν, καὶ τοῦ ἀπεκρίθηκα μὲ τὸν τρόπο λέγεται ἐθνικὴ γῆ· ὄντας ἦλθε ὁ Τοῦρκος καὶ ἔκαμε ζάππι τὴν Πελοπόννησον στὰ 1717, ποῦ ἐτῆρε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἔκαμε ζάππι, ἔμειναν Τοῦρκοι καθ' αὐτὸ ἕως εἴκοσι φαμιλιὰς μεγάλαις, ἄφηκε εἰς τὴν Πάτρα δύο φαμιλιὰς, ἄφηκε στὴν Γαστοῦνι τοὺς χωτομαναίους, ἄφηκε εἰς τὸ Νιόκαστρο τὸν Ἄμμο, ἄφηκε εἰς τὴν Κορώνην τὸν Σαλλίμ Χαντζῆ, τοὺς Μπέηδες τῆς Κορώνης, ἄφηκε εἰς τὴν Μοθώνην ἄλλη μίαν οἰκογένειαν, ἄφηκε εἰς τὴν Ἀνδροῦσα τὸν λεγόμενον Μουσαγά, ἄφηκεν εἰς τὸ Λεοντάρι Πιγλί καὶ Σελδαρόγλη, ἄφηκε εἰς τὸ Μιστρά τοὺς Μπέηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ τὸν

Ἄρναούτογλη καὶ Δεφτέρ - Κεχαγιά καὶ ἄλλους, ἕνα, δύο
 φαιμιαῖς, ἄφηκε εἰς τὴν Μονεβασιά δύο οἰκογένειες,
 ἄφηκε εἰς τ' Ἀνάπλι ἄλλαις τρεῖς οἰκογένειαις Μπέ-
 ηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Κόρθο τοὺς Χαλὶλμπέδες, εἰς τὰ
 Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτσα καὶ Καρύταινα· ἐπὴ-
 γαν στερνότερα τοῦρκοι καὶ κατοίκησαν καὶ ἐστὴν Κα-
 ρύταινα ὁ καθένας ἀπὸ ἑκατὸν ψυχαῖς, καὶ τοὺς ἐχάρι-
 σεν ὁ τότε Σουλτάνος μέρος γῆς γιὰ τοὺς κύπους τους
 καὶ ὁ ἄλλος ἔμεινε εἰς τὸν λαόν. Ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν
 τούρκων καὶ ἀπὸ τὴν δοξομανίαν ἀρχήνησαν οἱ Ἕλληνες
 καὶ ἐγένονταν Τοῦρκοι καὶ ὡς ἐτούρκιζαν ἐκείνοι, ἐλέ-
 γετο καὶ ὁ τόπος τους τούρκικος. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ
 τὰ βαρύτερα δασύματα τῶν τούρκων τοὺς ὑποχρέοναν
 καὶ ἔπερναν τὸν τόπον τους καὶ τοὺς ἄφικαν σκλάβους·
 τοὺς πῆραν ὅλον τὸν τόπον μὲ δυναστεῖαν· εὕρισκετο ἕνας
 τρίτος τόπος ἑλληνικός, τὰ βουνά· καὶ ὁ ὀμφαλὸς τῆς
 Πελοποννήσου, ὁ κάμπος, ἔγεινε τούρκικος, καὶ ἂν εἶχε μεί-
 νουν ἀκόμη οἱ τοῦρκοι, βέβαια δὲν εὕρισκετο σπιθαμὴ γῆ
 ἰδιόκτητος, διατὶ οἱ τοῦρκοι τὸ κυρίευσαν· διατὶ οἱ Ἕλλη-
 νες τόμου ἐτούρκιζαν εἶχαν τὴν ἡσυχίαν τους καὶ ὅσοι
 ἦταν χριστιανοὶ πάντα τοὺς ἀδικοῦσαν, καὶ ἂν ἦτον κά-
 νένα ἔθνος ἄλλο, ἤθελε τουρκίσουν ὅλοι, μόνον ἦτον σκλη-
 ρογνώμονες, διατὶ οὔτε ὀρκώθηκαν ποτὲ νὰ τὸν γνωρί-
 σουν βασιλέα, οὔτε ἐπροσκύνησαν ὅλοι, διότι εἶχαν τὴν
 Σπάρτη ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησο, καὶ δὲν τὰ ἔδω-
 κε ποτὲ τὰ ἄρματα τῆς, καὶ τότενες εἶχαν καταφύγιον
 καὶ οἱ Ἕλληνες, λεγόμενοι κλέφταις, καὶ ἐπρώγονταν μὲ
 τοὺς τούρκους ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐφυλά-
 γονταν ἀπάνω εἰς τὴν Μάνην ἕως τὰ 1780. ἐτότενες
 ἦλθεν ὁ Καπετὰν Πασᾶς, καὶ ἀρχησε μπετῆλκι καὶ ἐπλή-

ροναν 43 πουγγιά άσπρα τὸν χρόνο λεγόμενον χαράτσι, καὶ τὰ ἔπερνεν ὁ Καπετᾶν Πασᾶς, καὶ ἔπειτα ᾽ποῦ ἔγειναν ὀκτὼ ἑννέα Μπέηδες, ἕως ὅτου ἐσηκώσαμεν τὰ ἄρματα, καὶ ἔφθασε νὰ δίδουν ἕως 200,000 γρόσια. Ποτὲ τὰ ἄρματα δὲν τὰ ἔδωκαν οἱ Μανιάταις, διατὶ καὶ πρῶτα ὀποῦ ἐπῆραν τὴν Πελοπόννησον ὄλην ἔμεινε νὰ πάρουν καὶ τὴν Μάνη. Πλὴν τί νὰ κάμουν εἰς τὴν Μάνη ᾽ποῦ ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ δαίψα, καὶ δὲν τοὺς ἔδιδε χερί νὰ κατοικήσουν· ἐγύρευσαν τὸν ἡμερον τόπον καὶ ὄχι τὸν ἄγριον, καθὼς εἰς τὴν Πελοπόννησον ὄλοι οἱ ἄγριοι τόποι ἔγειναν ιδιόκτητοι· τί διάφορον εἶχαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν πετρώδη τόπον; Οἱ ἴδιοι κάτοικοι ἐτρόμαζαν νὰ τὸν δουλεύουν, ἔτσι ἐτελείωσαν ἡ ὀμιλία μας· εἶπε, δὲν τὸ γνωρίζει ἡ Εὐρώπη ἔτσι.

Ἔτσι ἀπὸ τὴν Μετσηνίαν ὁ Κυβερνήτης ἐβῆκε εἰς τὴν Καλαμίτα, καὶ φοβούμενος ὅτι ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι ἦτον εἰς τὰ Κάστρα, διὰ νυκτὸς ἐπέρασε εἰς τὸ Λοντᾶρι, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἦλθεν εἰς τ' Ἀνάπλι, καὶ ἔκανε ταῖς ἐργασίαις τῆς Κυβερνήσεώς του. Σὺν ἐκουθέντικε ὁ Μαιζὼν μὲ τὸν Ἰμβραίμη, ἔστειλε στρατεύματα εἰς τὴν Πάτρα διὰ νὰ ἀναχωρήσουν οἱ Τοῦρκοι τῆς Πατρὸς, ἡ ὅσοι ἔχουν ιδιοκτησίαις, ἂν εὕρουν μουττερίδες νὰ ταῖς πουλήσουν· καὶ ἔτσι ἐπούλησαν μερικοὶ, ὀμως ἡ πουλησία τοὺς ἦτον κακὴ· ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀκόμη τρατάτο μὲ τὸν Σουλτάνο, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Πάτρα. Μερικοὶ Τοῦρκοι ἐργένιδες ἐπίασαν τὸ Καστέλι, καὶ εἶπαν εἰς τοὺς Φραντσέζους, δὲν τὸ δίνομε, θέλομε τόσαις χιλιάδαις γρόσια, εἰτεμὴ ἔχομε τουφέκι· τῆς εὐθὺς οἱ Γάλλοι ἀρχίνησαν μὲ τὴν πολεμικὴ τους τέχνη καὶ τοὺς ἐπῆγαν ἔτια μὲ

τὰ τείχη, καὶ τοὺς ἔβαλαν τὸ κανόνι καὶ ἐκρήμνισαν ἓνα μέρος τοῦ Καστελιού, καὶ τότε ἐπαρουσιάσθησαν καὶ τοὺς ἔπῃραν τ' ἄρματα καὶ τοὺς ἐπέρσαν εἰς τὸν Ἐπακτο εἰς τὸ Καστέλι ἄντικρυς καὶ ἔτσι ἐλευθερώθη ἡ Πάτρα ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔμειναν Φραντζέζοι. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἔστειλε φρουρὰν διὰ τὸ κάστρο τὸν Βριδ, καὶ ἔπιασε τῆς Πάτρας τὸ κάστρο, καὶ ἔμειναν καὶ οἱ Φραντζέζοι ἐκεῖ. Τὸν δὲ Ἰμβρικήμην τὸν ἐμβαρκάρισαν εἰς τὸ Νεόκαστρον καὶ ἐτράβηξε διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ μὲν Νεόκαστρον καὶ Μοθώνη τὸ ἐκράτησαν οἱ Γάλλοι, τὴν δὲ Κορώνη ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τακτικὴ φρουρά. Ἔτσι ἔμειναν οἱ Γάλλοι ἕως 3,000 ἕως ἡμεῶν ἦλθεν ὁ βασιλέας καὶ οἱ ἄλλοι ἐμβαρκάρισθησαν διὰ τὰ Παρίσια. Ὅσο ἦταν ἀκόμη εἰς τὴν Μισσηνίαν, ἐσηκώθηεν ὁ Μαιζὼν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ εὐρισκόμουν εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ μοῦ ἔστειλεν ὁ Κυβερνήτης νὰ ἔβγω εἰς τὸ δερβένι τοῦ Λονταριού μὲ 100 ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς συντροφεύσω ἕως εἰς τ' Ἀνάπλι. Καὶ ἦταν τὴν μεγάλη ἐξοδομάδα, καὶ ἐγὼ μὴν ἠξέυροντας ποίαν ἡμέραν ἤθελε νὰ ἔλθῃ, ἔστειλα βάρδιον εἰς τὸ Δερβένι, καὶ μαθαίνοντας ὅτι ὁ Μαιζὼν ἔρχεται νὰ μοῦ δώσουν εἶδησι μὲ σεινάλο νὰ ἔβγω εἰς τὸ Λοντάρι. Τὰ φορτώματα τοῦ Μαιζὼν ἦλθον εἰς τὸ ντερβένι, καὶ ἐρώτησαν οἱ ἄνθρωποι μου καὶ τοὺς εἶπαν ὅτι ἐπῆγε εἰς τὴν Μεσσηνία εἰς τὴν Ἰθώμην νὰ ἰδῇ ταῖς παλαιότηταις, καὶ αὐριο θεὸς νὰ ἔλθῃ, καὶ αὐτὸς ἐπῆγε βίβλια εἰς ταῖς παλαιότητες, καὶ ὥστε νὰ μοῦ κάμουν σεινάλο ὅτι ἔρχεται, ἐπροσπέρασε εἰς τὴν Τριπολιτᾶ, καὶ ἔστησε τὰ τσαντήρια του εἰς τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα, καὶ δὲν ἐμῆκε εἰς τὴν γῶρα· καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ ἀπὸ κοντὰ καὶ ἐκό-

νεψα εἰς τὴν χώρα, καὶ ἐπῆρα 5 6. κοντά μου καὶ ἐπῆγα
 νὰ τοῦ πάρω τὰ συμπάθια, ὅτι εἶχα προσταγὴ ἀπὸ τὸν
 Κυβερνήτην νὰ τὸν περιμείνω εἰς τὰ Δερβένια τοῦ Λεον-
 ταρίου, καὶ με ἐγέλασαν ἢ βάρδιαις, καὶ προσπέρασες, καὶ
 νὰ με συμπαθήσης. Καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι ἐγὼ δὲν πάω
 ὡς Γκενεράλης, ὑπάγω ἄγνωστος καὶ δὲν βλάβει. Τὴν
 αὐγὴ ἐκαθάληκε διὰ τ' Ἀνάπλι, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα τοὺς
 στρατιώτας μου καὶ ἐπῆγα κοντὰ καὶ τὸν ἐπῆγα ἕως εἰς τὸ
 Παρθένι, καὶ τότενες ἐξεκαθάληκε καὶ με ἐπαρακάλεσε
 πολὺ διὰ νὰ γυρίσω ὀπίσω, καὶ ἐγὼ λέγω τοῦ Κυβερ-
 νήτου, τὸν παρακάλεσα ἐγὼ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ
 ἐγύρισε ὀπίσω. Ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα ὁποῦ ἦτον
 λαμπρὴ τὴν ἄλλη ἡμέρα, καὶ ὁ Μαιζὼν ἐπῆγε εἰς
 τὴν Ἀνάπλι καὶ τὸν προῦπάντησε ὁ Κυβερνήτης, καὶ
 τοῦ ἔκαμαν δεξίματα πολλὰ. Ἐπῆγε καὶ εἰς τὴν Αἴ-
 γινα· ἔπειτα πάγει εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἀναχωρεῖ. Ὁ Κυ-
 βερνήτης ἐνέργασε τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυβερνή-
 τής με τὸ Πανελλήνιον ἐρρίζαν τὰ ποίμνια νὰ δώσουν εἰκοσι
 παράδες τὸ ἓνα, καὶ μὴν ἠξέυροντας τὸν τρόπον τῆς με-
 τρήσεως καὶ τῆς πληρωμῆς, εὐγαλαν ἀνθρώπους ἀδοκίμα-
 στοὺς νὰ μετρᾶν καὶ νὰ μαζόνουν γρόσια, καὶ μὴν ἠξέυροντας
 τί θεὸν νὰ μαζόνουν καὶ νὰ πέρνουν ἀπὸ τὸ δέκα ἓνα τὰ μα-
 ζοχτικά τους· ἓνα πρᾶγμα τυρλὸ διὰ νὰ καζαντήσου
 ἀνθρωποὶ καὶ εἰς τὴν κάτα νὰ μὴν πᾶγη τίποτες. Ἐγὼ
 ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἐρθασα εἰς τὸν Ἀχλα-
 δόκαμπο, καὶ ἐπῆγαινα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Βγαίνουν οἱ Ἀ-
 χλαδοκαμπίταις μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ με πιάνουν εἰς
 τὸν δρόμον, καὶ μοῦ λέγουν, τί ἄδικο εἶναι τοῦτο, διὰ
 τὰ ἀπομείναντα πράγματα τοῦ μᾶς ἕμειναν νὰ δώσω-
 μεν μισθὸ γρόσι τὸ ἓνα, καὶ μετρῶντας καὶ πέρνοντας;

Ἐμεῖς μᾶλλον ἐμέτρησαν 16,000 πρόβατα καὶ θὰ δώσω-
 μεν 8,000 γρόσια, ποῦ θὰν τὰ εὐρωμε ; πρέπει νὰ τὰ ση-
 κώσωμε μὲ διάφορο, νὰ μᾶς κάτση τὸ διάφορο ἓνα γρόσι
 τὸ ἓνα ; καὶ τότε ἀποφασίζομεν καὶ τὰ πουλοῦμε, γιατί
 ἀπὸ αὐτὰ προσμένομε νὰ τὰ κευρέψωμε νὰ πάρωμε τὸν
 καρπὸ (τὸ φρούτο) τὸν Μᾶνη, καὶ νὰ κάμη ἡ κυβέρνησις
 ἔλεος. — Ἐκραξά ἐκεῖνον ὁποῦ εἶχε τὴν διαταγὴ λα-
 βομένην τὸν μεγαλύτερον, δόσεμου τὴν διαταγὴν καὶ κα-
 θὼς τὴν ἐδιάβασα τοῦ τὴν εἶδωκα ὀπίσω καὶ τοῦ εἶπα,
 σὲ παρακαλῶ, νὰ προσμείνης δύο ἡμέραις, νὰ μὴν πειρά-
 ξης τὸν λαὸν νὰ δώσῃ τὰ γρόσια, καὶ ἂν δὲν σοῦ ἔλθῃ
 δεύτερη διαταγὴ κάμε ἐκεῖνο ὅπου προστάξῃσαι· καὶ ἔτσι
 ἔμεινα ἡσυχος ταῖς τρεῖς ἡμέραις. Καὶ πηγαίνάμενος εἰς
 τὴν Ἀνάπλι ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Οἰκονομίαν ὁποῦ ἦτον ὁ Βι-
 ρέτος, καὶ ἀρχινῶ νὰ τοῦ ὁμιλήσω. «Τί ἄδικο γίνεται εἰς τὸν
 λαόν, ποῦ ἐστείλετε ἀνθρώπους καὶ οἱ ἴδιοι νὰ μετροῦν καὶ
 οἱ ἴδιοι νὰ πέρνουν (ποιμίνα)· τιγὰρ τὰ εἶχετε ἄλλη φορὰ
 μετρημένα, καὶ νὰ ξεύρετε ἀπάνου κάτου; Ἐκεῖνος ὁποῦ
 θὰ μετράει θὰ γέινει ὑπερπλοῦτος, καὶ ἡ κάσα δὲν θὰ ἔχη
 παράδες. Καὶ ὁ Τσοπάνης θὰ νὰ τσερεμευθῇ ἀδίκως καὶ
 ἡ κάσα δὲν θὰ ἀπολαμβάνει. » — Μὲ ἀποκρίθηκα ἔτσι
 μὲ εἶπαι καὶ ἔτσι ἔκαμαν. — Ποῖος σὲ τὸ εἶπε; — Τὸ
 συμβούλιον. — Τοῦ εἶπα, κακὰ ἐκάμανε, διὰτὶ ὁ λαὸς δὲν
 ἔχει παράδες εἰς τὸ χέρι νὰ δώσῃ τώρα καὶ πρέπει νὰ
 σκώσῃ μὲ διάφορο. — Τότενες μοῦ λέγει μὲ τί τρόπονὰ τὸ
 κίνωμε. — Νὰ διαταξῇ ἡ κυβέρνησις τοὺς μετρητάδες νὰ
 μετρήν τὰ πράγματα καὶ νὰ πέρνου ἓνα δευτέρου ἐκεῖ-
 νοι καὶ ἓνα οἱ χωριάταις, καὶ τὸν Μᾶνον μῆνα ποῦ που-
 λῶν τὸ μάλι τους, τὸ θούτυρό τους, νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς
 διοικητὰς εἰς καθὲ ἐπαρχίαν, νὰ παρουσιάξῃ τὸ δευτέρου

τοῦ μετρητῆ καὶ τὸ ἄλλο τὸ δευτέρῳ τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τὸν κόπον τῶν μετρητάδων εἶναι νοικοκύρης ἡ Κυβέρνησις νὰ πληρώσῃ, ὡς θέλει. — Καὶ ἔτσι ἔκκαμε δεύτερη διαταγὴν, καὶ ἔτσι ἀκολούθησε τὸ μέτρο. Μανθάνοντες οἱ Πελοποννήσιοι ὅτι θὰ δώσουν 20 παράδες τὸ ἓνα ἐβογοῦσαν, διατὶ δὲν εἶχον ποτέ πληρωμένο εἰς τῆς Τουρκίᾳς τὸν καιρὸ, ἔδιδαν δύο παράδες, καὶ ἓνα παρὰ τοῦ Σπαῆ, ἐγίνοντο τρεῖς. Τὸ μέρος τὸ ἀρχοντικὸ 'ποῦ δὲν τοὺς ἔδωκε εἰς δουλιὰ μὴν εὐρίσκοντες ἄλλο σκαρὶ, ἔλαβαν αἰτίαν καὶ εἶπαν τοῦ λαοῦ μὴν πληρόνετε! Οἱ Δελιγιανεῖοι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ συνειθισμένο τους ὁποῦ δὲν ἔπαυσαν ποτέ καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, ἔστειλαν ἀνθρώπους εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τοὺς ἐσῆκωσαν τὸ μυαλὸ, καὶ εἶπαν ὅλοι ὅτι δὲν πληρόνομε, καὶ ἐτήραγον ἢ ἄλλαις ἐπαρχίαις τὴν Καρύταινα, καὶ ἡ Καρύταινα ἐκύταε τὴν Ἀλωνίσταινα καὶ τὸ Ἀρκουδόρεμμη, καὶ ἔτσι ἦταν ἔτοιμοι νὰ ἀντισταθοῦν μὲ τὸ τουφέκι· ἐγὼ βλέποντας τὴν ἀκαταστασίαν, ἤμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἔγραψα τοῦ Κυβερνήτη νὰ φέρῃ ἓνα δύω τάγματα ἀπὸ τὴν δυτικὴ Ἑλλάδα νὰ τοὺς βιάσουν νὰ πληρώσουν, διατὶ ἂν δὲν πληρώσουν τώρα ποτέ λαὸν δὲν κάμνεις ὑπήλαον. Οἱ δὲ Ἀναπλιώταις ὅσοι ἦταν παντοῦ ψεύταις, ἔλεγον, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς θάνει νὰ μὴν πληρώσουν. Ἔστειλε διαταγαῖς καὶ ἐμβῆκε ὁ Τσαβέλας μὲ τὸ τάγμα του, καὶ ὁ Κῶστας Βλαχόπουλος μὲ τὸ ἐδικό του, τρία τάγματα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Δυτικὴ Ἑλλάδα εἰς τὴν Πάτρα, καὶ τοὺς ἔλεγε ἡ διαταγὴ τους, ἔπου σᾶς διατάξῃ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ 'πᾶτε, νὰ ἀκοῦτε ταῖς ὁδηγίαις του· γιατί ἐκεῖνους ὁποῦ ἤθελε μεταχειρισθῆ εἰς ἐκστρατείαν ἦταν ἕναντιοί, διατὶ δὲν ἤθελαν νὰ πληρώσουν· ὅθεν ἦτον ἀνάγκη

νὰ ἔλθουν ξένοι. Ἔστειλα ταχυδρόμους νὰ ἔλθῃ τοῦ Κίτσου τὸ τάγμα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τοῦ Κώστα Βλαχοπούλου νὰ μένῃ εἰς τὴν Γαστούνη, ἕως τὴν δευτέρα διαταγῇ, καὶ τὸ τρίτο τάγμα νὰ ἔλθῃ ἑστὰ Τριπόταμα ἀνάμεσα Καλάβρυτα, Καρύταινα καὶ Γαστούνη. Ἐρχάμενος ὁ Τσαβέλας, δὲν ἔλειψα νὰ κινήσω εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα, καὶ εἰς τὸ Ἀρκουδρέμμα, γιὰτι ἐκεῖ ἡ ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐκύταζαν. Σὰν ἐπῆγα, βλέποντας, τὴν βίαν ἡ τόσαις χιλιάδαις γρόσια θέλω ἀπὸ κάθε χωριὸ διὰ τὰ ζωντανά σας, ἢ νὰ τὰ μετρήσω καὶ ἔτσι ἄρχησα νὰ μετρήσω, τότες ἄρχιζαν καὶ ἐπλήροναν, καὶ τοῦ ἔστελνα εἰς τὴν Καρύταινα εἰς τὸν Διοικητὴ τί πληρόνουν, καὶ ὁ Διοικητὴς νὰ μοῦ στέλνῃ ἀπὸ κάθε χωριὸ ἑποῦ ἔλαβε τὴν πληρωμὴν τί σηκόνομε. Ἀκούοντας ὅτι πληρόνει ἡ Καρύταινα ἔστελναν οἱ Διοικηταὶ καὶ τοὺς ἔστελναν δύναμη καὶ ἐσυνάχθη-κεν ὅλη ἡ πληρωμὴ τῶν ζωντανῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔμειναν οἱ ῥαδιοῦργοι μὲ ταῖς ῥαδιοουργίαις τοὺς, ὡς ψεύ-σται καὶ κατεργαρέοι ἑποῦ ἦταν. Ἐμετρήθησαν τὰ ζωντανὰ ὅλα καὶ ἐπλήρωσαν ἀπὸ εἴκοσι παράδες πρὸς τὰ μικρά. Ἐγεῖνε τὸν Ἀπριλο-Μάη. — Ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὅσοι ἦταν δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη, ἐπειδὴ εἶδαν ὅτι δὲν ἀνεκατώθηκε ὁ τόπος, ἐστοχάσθησαν νὰ κάμουν συνέλευση καὶ νὰ περιορίσουν, ἢ νὰ πετάξουν τὸν Κυβερνήτη καὶ νὰ μείνωμεν εἰς ἀναρχίαν, ὡς πρῶτα. Ὁ Κυβερνήτης ἄκουσε ὅπου ἔλεγον συνέλευση, Σύνταγμα, ἐπρόσταξε εἰς τὴν ἐπικράτειαν νὰ γείνῃ συνέλευσις εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἀρχίησαν καὶ ἐμαζονόνταν· ἔστειλε καὶ ἑμένα καὶ ἐκατέβηκα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγῆκε καὶ ὁ Κυβερνήτης καὶ κόνευσε εἰς τοῦ Τσόκρη τὸ σπήτι. Εὐγῆκαμε μίαν ἡμέρα καὶ τοῦ ἔδειχναν οἱ τοπικοὶ διὰ νὰ κάμωμε

συνέλευσιν εἰς ἓνα περιβόλι πού τότες ἦταν ἀρχαῖς Ἰου-
 λίου καὶ ἔκανε κάψαις πολλαῖς, καὶ τοῦ ἔδωκε γνώμη νὰ
 μὴ γίνῃ εἰς τὸ περιβόλι· μόνη νὰ διορίσωμε τὸ θέατρο
 'πού 'ναι ἴσθιν Παναγιὰ κοντὰ, καὶ μοῦ ἀπεκρίθη, θέλει
 ἔξοδα· καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ἂν πάντε τόσα ἔξοδα· διατὶ
 ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ ἐξοδεύουν νὰ βλέπουν ἐ-
 κείναις ταῖς πέτραις, καὶ ἐμᾶς εἶναι τιμὴ νὰ καθαρίσω-
 μεν ταῖς πέτραις νὰ φαίνωνται καὶ νὰ κάμωμε τὴν συ-
 νέλευσίν μας. Καὶ ἔτσι ἔστρεψε καὶ ἔβαλε ξυλικὴ καὶ ἄλ-
 λα, καὶ ἔφτιασε ἓναν ὠραιότατον τόπον τῆς συνέλευσεως·
 ἔτσι ἐσυνάχθηκεν ὅλη ἡ συνέλευσις καὶ ἤρχισε ταῖς ἐρ-
 γασταῖς τῆς καὶ ἐπεκύρωσε τῆς Τροιζῆνος τὰ πρακτικὰ καὶ
 τοῦ Κυβερνήτου τὰ ὅσα ἔκαμε· ἡ βᾶσις ἦτον τῆς συνέλευσεως
 ὅτι ἐκυρίευσεν ἡ γνώμη ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου.

Εἰς μίαν ἀπόταῖς συνεδρίασαις ἔγινε λόγος περὶ παρασῆ-
 μων τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐγὼ ἀντιστάθηκα· ὁ σταυρὸς εἶναι τοῦ
 καθενὸς ἡ ἐκδούλευσις, καὶ σὰν ἀποκτήσωμεν βασιλέα τότε
 ἂν κάμῃ ὅτι θέλει.

Καὶ ἔτσι μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὴν γνώ-
 μην ὅλης τῆς κυβερνήσεως τὸν ἀπεφασίσαμεν Κυβερνήτην
 πληρεξούσιον, ὡς ἦτανε καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς δυνάμεις, καὶ
 νὰ δώκῃ τὸν λογαριασμὸν εἰς τὴν συνέλευσιν, τί ἔλαβε,
 τί ἔδωκε. Καὶ ἡ συνέλευσις εὐχαριστήθηκε μὲ τὰ πρα-
 κτικὰ του καὶ πάσαι τὸν ἀπεφάσισε. Ἀνήμερα τοῦ Σω-
 τῆρος ἐτελείωσεν ἡ συνέλευσις, καὶ ἔμεινε νὰ ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος
 τοὺς Γερουσιαστὰς, διατὶ τοῦ ἔδωκε ἡ συνέλευσις ὀνόματα.
 Τὰ 20 νὰ ὀρίζῃ ἡ Συνέλευσις καὶ τοῦ ἄρῃσεν ἑπτὰ ἐκείνου.
 Τότε ἀπεφασίσθη τὸ δάνειον.

Ἦθελαν οἱ ἀντενεργοῦντες ἔσθιν συνέλευση νὰ τοῦ δώ-
 σουν νὰ ῥωτάῃ. Καὶ τί κάμνει τοῦ ἔδωκε τέλεια πλη-

ρεξουσιότητα· γιατί ἦτον ὁ μόνος ἄνθρωπος ἱκανός.

Τὰ ψηφίσματα τῆς συνελεύσεως εἰς τὸ Ἄργος ἔβαλε θάσεις συνταγματικῆς κυβερνήσεως. Ἀποῦ ἐκλέχθη ἡ Γερουσία ἐσύστησε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ σύνταγμα. Μερικοὶ προὔχοντες ἐδυσαρεστήθησαν κοντὰ εἰς αὐτοὺς οἱ Ὑδραῖοι, διὰτι δὲν τοὺς ἐδίδε ὁ Κυβερνήτης εὐθύς τὰ ὅσα εἶχαν ἐξοδεύσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν· οἱ Χῖοι, διὰτι τοὺς ἐζήτησε λογαριασμὸν· ἐκακοφάνηκε καὶ μερικῶν λογιωτάτων, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἔρημερίδος· ἐζήτησαν σύνταγμα, καὶ ἔτσι οἱ προὔχοντες οἱ παραπονεμένοι, ἐνωμένοι μὲ τοὺς Ὑδραῖους καὶ ἄλλους δυσαρεστημένους, ἔβγαλαν ἐμπροστὰ διὰ πρόφασιν τὸ σύνταγμα. Εἰμπορεῖ μεταξὺ τῶν προκομμένων νὰ ἐπίστευαν ὅτι εἶναι καλὸ τὸ σύνταγμα διὰ νὰ ἔμβῃ εἰς ἐνέργεια εὐθύς, πλὴν οἱ κοτσαπασίδες καὶ μερικοὶ ἄλλοι τὸ μετεχειρίσθησαν ὡς πρόσχημα. Ἐμβῆκε μέσα καὶ ξένος δάκτυλος καὶ ἐρέθιζε τὰ πράγματα. Ἐβγαλαν κλέφταις, ἐπῆγα, ἠσύχασα τὸν τόπον· ἔστειλαν οἱ Ὑδραῖοι νὰ ἀποστατήσουν τὰ νησιά, ἐσάθησαν ὑποχρεωμένοι νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ὑδρην· ὑποπευθόμενοι οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ μὴν ἐτοιμάσῃ τὴν φρεγάδα τὴν Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης ἐναντίον τῶν Ὑδραίων, ἔστειλαν τὸν Μιαούλην καὶ τὴν ἔκαψε, ἔκαψε καὶ ἄλλα δύο καράβια, ἔβαλε φωτιά εἰς τὸν Ναύσταθμον εἰς τὸ Βαπόρι, πλὴν ἐκατάρθησαν ἄ.θ.ρωποι τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ ἔσβυσαν. Ὁ Μιαούλης μὲ αὐτὸ τὸ κάμωμα ἀμαύρωτε τὴν ὑπόληψίν του, διότι ἕως τότε ὁ Μιαούλης δὲν εἶχε ἀνακατευθῆ εἰς κανένα ἰσωτερικόν, καὶ ἦτον ἡ ὑπόληψίς του καθαρὴ. Τὰ καράβια ἦτον ἰδιοκτησία τοῦ ἔθνους, καὶ ὄχι τοῦ Καποδίστρια. Ἐμπόρουσε νὰ ῥίξῃ τὰ κατάρτια, νὰ τὰ γιομίσῃ θάλασσα καὶ ἔτο

ἔμεναν ἐκεῖ. ἔπειτα ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθη εἰς τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Κωνσταντινον καὶ Γεώργιον Μαυρομηγάλιδες. — Αὐτὴ ἡ φαρμακία εἶναι μιὰ φαρμακία ὅπου ἔχουσε πολὺ αἷμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας· ἀλλ' εἶναι φαρμῆλια ὅπου ἔκλινε εἰς ταῖς δολοφονίαις. Ὁ μακαρίτης Ἡλίας ἐσκοτώσε τὸν θεῖόν του Θεόδωρον Κουμουνδουράκη, ὅπου εἶχε τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατέρα του διὰ γυναῖκα. Ὁ Γεωργάκης μὲ τὸν Κατζάκο ἐπροσκάλεσαν νὰ δμιλήσουν μίαν ἡμέραν τοῦ Νικολάκη Πιεράκου ξαδέλφου τους, καὶ ἀφοῦ ὠμίλησαν καὶ ἐκατέβαιναν εἰς τὴν σκάλαν τοῦ ἔρριξαν καὶ τὸν ἐλάβωσαν εἰς τὴν κοιλιάν, καὶ ἐτρέμαξε νὰ γλυτώσῃ· ἐγιατρεύετο διὰ ἑξ μῆνας. — Πρὶν νὰ σκοτωθῇ ὁ Κυβερνήτης ἠκολούθησαν καὶ ἄλλα, ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἔστειλαν μίαν ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Παπαλεξόπουλον, τὸν Σπηλιασόπουλον καὶ ἄλλους εἰς τὴν Μάνην, εἰδόθησαν μὲ τὸν Κατσάκο, ἐκήρυξαν τὸ σύνταγμα ἔστειλαν καὶ τρεῖς καράβια οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν. Ἦμουν εἰς τὴν Καρύταιναν, τότε ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην διὰ νὰ στείλω στρατεύματα εἰς τὴν Καλαμάταν, διὰ νὰ φυλάξω αὐτὴν τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν Μανιατῶν, ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ ἓνα τάγμα βουμελιώτικο καὶ μὲ πολλοὺς Πελοποννησίους. Ἐπῆγε εἰς τὴν Καλαμάταν, ἦλθαν οἱ Μανιάτες ἐπολιόρησαν τὸν Γενναῖον. Τὸ τάγμα τὸ βουμελιώτικο τοῦ Ἀλεξάκη, (καὶ ὁ Κώστας δὲν ἦτον ἐκεῖ) ἀπίστησε καὶ ἐγύρισε μὲ τοὺς Μανιάτες· ἔρχεται ὁ Ριχόρδος τότε ἡ ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ καίει τὰ δύο καράβια τὰ Ἐθνικὰ καὶ ἓνα Ὑδραϊκὸ τὸ περίλαβε ὁ Ριχόρδος. Κινῶ μὲ 400 καθαλαρέους τακτικοὺς καὶ ἀτάκτους, καὶ ἔστειλαν καὶ ἦλθαν ἕως 4,000 ἀπὸ

ταῖς ἰπαρχίαις. Οἱ Φραντζέζοι σὺν ἔμαθαν ὅτι ἐγὼ ἐσύναξα στρατιώταις διὰ νὰ βαρέσουν τοὺς Μανιάταις, ἐστειλαν ἓνα τάγμα χωρὶς πρόσκλησι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήτεως καὶ ἔπιασαν τὴν Καλαμάτα καὶ ἐκήρυξαν ὅτι οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου μέρους δέχονται. Ἐπῆγα εἰς τὸ Νησί καὶ ἦλθε ἓνα τάγμα Γαλλικόν, καὶ μοῦ εἶπε ὁ ἀρχηγός των, ὅτι εἶναι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγόν του νὰ ἐμβῆ μέσα εἰς τὸ Νησί, ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅταν ἐτὺ εἶσαι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγόν σου ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν μου νὰ πιάσω τὸ Νησί. Ἄν θέλετε, σὰς δέχομαι μέσα, καὶ σὰς δίδω ὅ,τι σὰς χρειάζεται· αὐτὸς μοῦ λέει ὅτι εἶναι προσταγμένος νὰ ἀναχωρήσετε καὶ νὰ ἐμβοῦμεν μέσα. Ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι εἶμαι διαταγμένος ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν μου νὰ μείνω καὶ ἂν θέλετε ἄς γράψῃ ὁ στρατηγός σας εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν μὲ διατάξῃ ὁ Κυβερνήτης, ἀναχωρῶ ἐκεῖνοι μὲ ἀπεκρίθησαν, θὰ ἐμβοῦμεν καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ πόλεμος εἶναι εἰς βῆρος σου. Ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα ὅτι ἂν ἀρχίσω ἐγὼ τὸν πόλεμον εἶναι εἰς βῆρος μου, εἰδὲ καὶ ἂν ἀρχήσετε ἐσεῖς εἶναι τὸ βῆρος ἐδικόν σας. Ἐνόμιζαν νὰ μὲ φοβήσουν καὶ νὰ τραβιχθῶ. Ἐκάθισαν τρεῖς ἡμέραις ἀπέξω ἀπὸ τὸ Νησί καὶ ἔβρεχε, τοὺς εἶπα νὰ ἐμβουν καὶ νὰ πιάσουν ἓνα μαχαλὰ, καὶ γράψετε εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν αὐτὴ μὲ διατάξῃ νὰ ἀναχωρήσω, εὐθὺς ἀναχωρῶ καὶ ἀπὸ τὸ σπήτι μου ἂν ἦτο. Βλέποντες ὅτι δὲν ἐμποροῦν νὰ μὲ βγάλουν, ἐτραβήχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Καλαμάτα. Ὅταν ἀνεχώρησε ὁ Γενναῖος ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὴν ἐγδυσαν οἱ Μανιάτες, καὶ μόνον ἐγλύτωσαν τὰ σπήτια μερικῶν συνταγματικῶν. Οἱ Ὑδραῖοι ἀφοῦ ἶδαν τὸν Ῥιχάρδο νὰ ἐρχεται ἐκαψαν τὰ δύο καράβια ὁποῦ

ἦτον ἔθνικα, καὶ τὸ τρίτο καράβι ὁποῦ ἦτον ἰδιόκτητον, τὸ ἄφησαν σῶο καὶ τὸ ἐπῆρε ὁ Ῥικόρδος. Οἱ Μανιάτες ἔγδυσαν τὴν ἐπιτροπὴν τὴν σταλμένη ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ὄλους τοὺς Ὑδραίους ὁποῦ εἶχαν φύγει ἀπὸ τὰ καράβια· τοὺς περιλάβαν τὰ φραντζέζικα καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὴν Ὑδραν. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἦλθε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἐκήρυσε σύνταγμα, ἐλευθερίαν, νὰ μὴ πληρώνη παρὰ ἓνα στὰ δέκα, καὶ τοὺς ἔπερναν ἑννέα στὰ δέκα καὶ ἐζήμιωσαν καὶ τὴν Καλαμάτα μὲ 500,000 γρόσια· τέτοιο σύνταγμα ἐκήρυτταν, σύνταγμα ἀρπαγῆς. Ἐμαθα ὅτι ἦλθε τότε ὁ Ῥικόρδος εἰς τὸ Ἄλμυρὸ, καὶ ἐκίνησα μὲ ὄλην τὴν καθαλαρίαν τακτικὴν καὶ ἄτακτῃ εἰς τὴν τακτικὴν καθαλαρία ἦτον ὁ Καλέργης, εἰς τὴν ἄτακτῃ ὁ Χατζῆ Χρίστος, τὸν ἀντάμωσα καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὸ Νησί, ὁ Ῥικόρδος ἐπῆγε εἰς τὴν Τζιμοβα· ἐκατίβηκε ἡ Μάννα τοῦ Μαυρομηχάλη ὠμίλησε μὲ αὐτόν, καὶ ἔπειτα ἐκίνησε διὰ τὸ Ναύπλιον.

Ὅταν ἔκαψε ὁ Μιαούλης τὰ κηράβια ἐβύγγισε ὄλο τὸ ἔθνος διὰ τὴν ἀδικίαν ὁποῦ ἔκαμε νὰ κάψῃ τὰ ἔθνικα καράβια, μερικοὶ ἐλέποντες ὅτι οὔτε μὲ ἐπιτροπὰς οὔτε μὲ ἀποστασίας δὲν ἔκαμναν τίποτε, ἰσμβουλευθήκαν μερικοὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔλαβα διαταγὴ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ νὰ πάρω μαζί μου καὶ τὴν τακτικὴν καθαλαρία, καὶ τὴν ἄτακτῃ μὲ τὸ πεζικὸ στρατευμα νὰ τὰ ἀφήσω μὲ τὸν Γενναῖον εἰς τὴν Μεσσηνίαν διὰ νὰ ἐπαγρυπνοῦν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν νὰ μὴν ἔβγουν καὶ λεηλατήσουν τὸν τόπον. Ὁ Πέτρος Μαυρομηχάλης εἶχε φύγει τὸν χειμῶνα κρυφίως ἀπὸ τὸ Ἀνάλι διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον διὰ νὰ ὑπάγῃ

εἰς τὴν Μάνην. Ὁ καιρὸς τὸν ἐβρίξε κατὰ τὸ Κατάκολον· ὁ ἐκεῖ τότε Διοικητὴς Ἀναγνωστόπουλος τὸν παρέλαβε καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ τὸν ἔβαλε εἰς φύλαξιν ἀναπαυτικῆ, καὶ εἶχε ὅλα του τὰ ἀναγκῆα πλουσιοπάροχα· τὸν Γιάννην Κατζῆ τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὸ Παλαμῆδι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομηχάλην καὶ Κατζάκο εἶχε ὑπὸ φύλαξιν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀναπλιοῦ· ὁ Κατζάκος ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἔκαμνε τὰ συντάγματα αὐτά· εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν εἶναι ὁποῦ ἐσυμβουλευθήσαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην. Τοὺς ἐγύρισαν τὰ μυαλὰ τάζοντές τους χιλιάδες τάλαρα καὶ ἄλλα· καὶ ἂν δὲν ἐπαραινούντο αὐτοὶ ἀπὸ μεγάλας ὑποσχέσεις, καὶ νὰ ἦναι ἐέθαιοι ὅτι θὰ γλυτώσουν δὲν τὸ ἀποφάσιζαν ποτέ. Ἐτῆς ὡς προεῖπα ἐπῆγαν εἰς τὴν Πόρταν τῆς ἐκκλησίας τὴν Κυριακὴν τὴν αὐγὴν, ἐχαίρετησαν τὸν Κυβερνήτην, ὁ Κυβερνήτης εἶχε μόνον δύο, ἓνα κουλοχέρη καὶ ἓνα ἄλλον ἐμβαίνοντις εἰς τὴν Πόρταν, ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ ἐβρίξε μίαν πιστόλα εἰς τὸ κεφάλι, ὁ Γεωργάκης μίαν μαχαιριὰ εἰς τὴν κοιλιά καὶ ἔλεινε ὁ Κυβερνήτης νεκρὸς· ξαπλωμένος εἰς τὴν πόρταν· ἀροῦ ἔκαμαν αὐτὰ ἔτρεξαν νὰ φύγουν, ὁ Κωνσταντῖνος ἐλαβώθηκε θανατηφόρα ἀπὸ τὸν Κουλοχέρη τὸν Κρητικὸν, ὁ δὲ Γεωργάκης κατέφυγεν εἰς τοῦ Βαλιάου τοῦ σπῆτι· εἶδε ὅτι ἐκεῖ δὲν ἐμπορεῖ νὰ βισταχθῆ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Ῥοῦν τὸ σπῆτι. Ὁ πολιτάρχης Παναγιώτης Κακκλιμάνος δὲν ἐταράχθηκε διόλου διότι ἦτον καὶ αὐτὸς μπασμένος εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Ζεζάρ ὁποῦ ἐδιοικοῦσε τὰ Ἑλληνικὰ τακτικὰ στρατεύματα εὐρέθηκε καθάλα μὲ τὸν ἀγιουτάντε του εἰς τὸν Πλάτανον ὁποῦ ἦτον ὁ στρατῶνς καὶ α

ἔλεγε τίποτε τίποτε, μείνετε ἤτυχοι. Ὁ Ἀλμέτας ὁποῦ ἦτον φρούραρχος μὲ τὸ πιστὸν στράτευμα ὁποῦ ἦτον ὠρκαμένο ἔκλεισε ταῖς Πόρτες, ἐδιαμοιράσθησαν εἰς ὅλας ταῖς τάπεις καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς πόλεως, ἐπικσαν καὶ διάφοροι ἄλλοι πολῖται τὰ ἄρματα, καὶ ἔτσι ἐφυλάχθηκε ὁποῦ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῆ τὸ Ἀνάπλι. Τῆς εὐθὺς ἐσυνάχθηκε ἡ Γερουσία μὲ τοὺς Γραμματεῖς καὶ ἀπεφάσι-σαν νὰ κάμουν τριμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Αὐγουστῖνον, ἐμένα καὶ τὸν Κωλέτη. Ὁ Αὐγουστῖνος μὲ ἔστειλε εὐθὺς μὲ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἕνα πεζοδρόμον διὰ νὰ μοῦ δώσῃ εἶδησιν καὶ νὰ πάω εἰς τὸ Ἀνάπλι ἤμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἐκείναις ταῖς ὥραις εὐρέθηκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἡ Γερουσία ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὸν Αὐγουστῖνον, ὁ Αὐγουστῖνος εἶπε ὅτι δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν θέσιν ἂν δὲν ἔλθῃ πρῶτον καὶ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἐγὼ ἔλαβα τὴν εἶδησιν τὸ βράδυ τὴν ἴδια Κυριακὴ ἀπὸ τὸν πεζοδρόμον, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Μαυρομηχάλιδες καὶ ὁ ἕνας ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ ἄλλος ἐπῆγε εἰς τὸ Ῥουάν, δὲν ἤξευρα τίποτε ἄλλο περισσότερον. Ἦότε ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἶχε ἀποφασίσει ὁ Κυβερνήτης ὅτι ἂν ἀποθάνῃ ἔξαφνα νὰ γένη εὐθὺς συνέλευσις ἀπὸ τὸ Ἔθνος. Εὐθὺς ἐκραζα τὸν διοικητὴν τῆς Τριπολιτζᾶς ὁποῦ ἦτον ὁ Καρόρης, καὶ τοὺς γραμματικῶν, ἐγραψα παντοῦ διαταγὰς εἰς τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν μὲ τὸν Γενναῖον νὰ τραθηθοῦν, καὶ ἔστειλα εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ στείλουν τοὺς πληρεξουσίουσ των, διὰ νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, καὶ ἐγὼ νὰ μείνω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, διατὶ ἐγὼ δὲν ἤξευρα ποῦ θὲ νὰ τραβιξω, οὔτε τί νὰ κάμω, οὔτε ἤξευρα τί ἐγένετο εἰς τὸ Ἀνάπλι, μὲ τὰ γράμματα ἔστειλα παντοῦ καθαλα-

ρέους και πεζούς, και τους ανάγκαζα να έλθου, μία ώρα αργήτερα. Την αύγην ξημερώνοντας Δευτέρα με ήλθαν δύο πεζοί ο ένας κοντά εις τόν άλλον και μου έφεραν τας ειδήσεις ότι ή Γερουσία έψήφισε τριμελή έπιτροπή, ότι ο λαός έπολιόρκησε τόν Γεωργάκη Μαυρομηχάλη εις τού 'Ρουάν τὸ σπήτι, ότι τόν εξήτησαν από τόν 'Ρουάν, ότι τόν έπραδάωκε και τόν έπῆγαν εις τὸ Παλαμίδι και μου έλεγαν νὰ φθάσω μίαν ὡραν αργήτερα.

Τὸ βράδυ εἶχα βαστάξει μυστικῶς και δὲν τὸ έκοινοποίησα εις τὴν πόλιν τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου. Τὴν Αὐγὴν ὅπου τὸ έμαθον οἱ πολῖται τῆς Τριπολιτζᾶς έμειναν νεκροί, ἄρησαν τὰ έργαττήριά των, τὰς δουλικῆς τους και έπερπατοῦσαν εις τοὺς δρόμους ὡτάν τρελοί. Ἐγὼ έστειλα εις ὅλας τὰς έπαρχίας ταχυδρόμους με δεύτερα γράμματα νὰ μείνουν ἤτυχοι αἱ έπαρχίαι, νὰ σταθοῦν οἱ έπαρχοι εις τὰς θέσεις των, και νὰ εξακολουθοῦν τὰς εργασίας των. Τοὺς έδίδα και τὴν εἴδησιν ότι εκλέχθη μία έπιτροπή διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸν τόπον, και ότι θέλει λάθει τὰ αναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ βαστάξῃ τὴν ἡσυχίαν και τὴν εὐταξίαν εις αὐτὴν τὴν κρίσιμον περίστασιν. Ἦλθαν οἱ προῦχοντες τῆς πόλεως Τριπολιτζᾶς πρὶν νὰ ἀναχωρήσω διὰ τὸ Ναύπλιον, και μου εἶπαν ότι τι νὰ γίνωμεν, ἐμεῖς φοβοῦμεθα νὰ μὴν πάθωμεν τίποτε, διότι ή πόλις μας εἶναι ἀνοιχτὴ και ξέφραγῃ· τοὺς εἶπα νὰ βάλουν ντεγάλιδες και νὰ διαβάσουν ὅσα ἔγραψα και εις τὰς ἄλλαις έπαρχίαις. Αὐτοὶ με έπρακάλεσαν νὰ βάλουν ντεγάλιδες νὰ μαζωχθοῦν οἱ πολῖται εις τὸ σχολεῖον και νὰ ὑπάγω ἐγὼ νὰ τοὺς ὀμιλήσω· τὸ ἐδέχθηκα, ἐτυναχθησαν οἱ πολῖται εις τὸ σχολεῖον, τοὺς ὀμιλήτηα διὰ μίαν ὡραν ὀλόκληρον, τοὺς εἶπα ὅσα έπρεπε νὰ τοῦς εἰπῶ

εις τέτοιας περιστάσεις. Ἄφησα τὸ Σισινόπουλο μὲ 100 καβαλαρέους διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα, καὶ διὰ ἐξ ὄρκου ἔφθασα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Εἶχα μαζὺ μου 150 καβαλαρέους· ὁ λαὸς ἐζήτησε τὴν ἀδειαν καὶ ἀνοιζαν τὴν πόρταν καὶ ἐβγήκαν εἰς προϋπάντησίν μου, ἕως τὸν τόπον ὅπου ἐξεμπαρκαρίσθηκε ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ λαὸς ἀπικεῖ μὲ ἐσυντρόφευσε ἕως τὸ σπῆτι μου. Ἄλλοι ποῦ μὲ ἀπκντοῦσαν ἐκλαιγαν, ἄλλοι παραπονοῦντο, καὶ ἐγὼ ἔλεγα εἰς ὄλον τὸν κόσμον, ἡσυχία· πηγαينάμενος εἰς τὸ σπῆτι τοὺς εἶπα, Ἕλληνες, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτιξ σας, μὴ ἔχετε κανένα φόβον, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις θέλει τὰ οἰκονομήσει ὄλα· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα ἐκεῖ ὅπου ἐκάθετο ὁ Αὐγουστίνος διὰ νὰ τὸν παρηγορήσω, πηγαινάμενος ἐκεῖ ἐπαρηγόρησε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ ἔπειτα μοῦ λέγει, εἰς τὸν λαιμόν σου κρέμομαι καὶ ἐγὼ καὶ τὸ Ἔθνος, καὶ κάμε ὅ,τε σοῦ φανῆ εὐλογον. Ἐγύρισα εἰς τὸ σπῆτι, ὠμίλησα τοῦ Ἀλμέδα ὅπου ἦτον φρούραρχος καὶ ἐπὶ κεφαλῆς εἰς τὰ στρατεύματα τὰ τακτικά, καὶ τοῦ εἶπα νὰ βάλῃ ντελάλιδες νὰ καθήσῃ ἡσυχος καθένας εἰς τὸ σπῆτι του καὶ νὰ βγάλῃ τὰ ὄπλα (διατὶ ἦταν ὄλοι οἱ πολῖται ἀρματωμένοι), καὶ καθὼς ἐφέρθηκες ταῖς τόσαις ἡμέραις νὰ φερθῆς καὶ τώρα διὰ τὴν ἡσυχίαν· τὸ τακτικὸν ἐστάθηκε πιστὸν εἰς τὸν ὄρκον του, καὶ ἐμπόδισε τὴν σφαγὴν καὶ τὴν φωτιά, τώρα νὰ κάμετε ὄρκον καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἕως νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ κατασταλάξῃ τὸ πρᾶγμα.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐσυνάχθηκε ἡ Γερουσία καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ ἡμεῖς ἐκάμαμεν τὸν ὄρκον καὶ ἐπήραμεν ταῖς ὑπίθεσασιν τοῦ Κράτους ἐπάνω μας, ὁ λαὸς ἐφώναζε διὰ τὸν φονέα Γεωργάκη, ἡ σκοτώνετε τὸν φονέα, καὶ πιάνετε καὶ τοὺς συμβούλους, εἴτε μὴ θὰ κάμωμεν ἐκδίκησιν

μοναχοί μας καὶ θὰ κίμωνεν ὅ,τι εἰμπορέτωμεν. Τότε ἡμεῖς ἀπεφασίσαμεν στρατιωτικὸν δικαστήριον, τὸν ἔκρινε τὸν ἐκαταδίκασεν εἰς θάνατον, καὶ ἐκτελέσθη ἡ ἀπόφασις εἰς τὴν Πρόνοιαν. Οἱ δύο ὑπηρεταὶ καὶ ὁ Κακλαμάνος ἐβάλληκαν εἰς φυλακὴν, οἱ ὁποῖοι ἐμαρτύρησαν τὴν ἐταιρίαν ὅπου εἶχαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐβιάσαμεν τὸν Ζιεράρ νὰ κάμῃ τὴν παραίτησίν του, εἰδὲ μὴ θέλαμεν τὸν κηρύξει ἕως εἰς ἓνα ἐπίβουλον· ἔδωκε τὴν παραίτησίν του, ἐβάλλη εἰς φυλακὴν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλαμογδάρτη καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἐμαρτυριῶντο ἀπὸ τὸν ἄλλο. Πολλοὶ τρελοὶ ἤρχοντο καὶ μὲ ἐφορτόνοντο καὶ μοῦ ἔλεγαν, Κολοκοτρῶνη ἐκδίκησιν κάμε, σκότισε τοὺς φονεῖς· καὶ ἐγὼ τοὺς ἐμάλωσα καὶ τοὺς ἐδίωξα ἀπὸ τὸ σπήτι, λέγοντάς τους, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτια σας, δὲν εἶναι ἐδικὴ σας δουλιὰ.

Εἰς τὴν Ὑδραν μὲν ἐμαθάν ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκιτώθηκεν, ἐκίνησε ὁ Σπηλιοτόπουλος καὶ Παπαλεξόπουλος καὶ ἄλλοι, καὶ ἔτρεξαν εἰς τὸ Ἄναπλι διὰ νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν, καὶ νὰ βάλουν εἰς ταραχὴν τοὺς ἐπιάσαμεν καὶ τοὺς ἐβάλαμεν εἰς τὸ Καστέλι· ὅλοι αἱ ἐπαρχίαι καὶ αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος (ἐκτὸς τῆς Ὑδρας), ἔστειλαν ἀναφορὰς, ἔκλειον τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, καὶ ἀνεγνώριζαν καὶ τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἐγκωμιάζαν τὴν πράξιν τῆς Γερουσίας· ἔστειλαν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Ὑδραν μίαν ἐπιτροπὴν, δὲν τὴν ἐδεχθήκαμεν, ἴσως ἂν ἐρώταε τὴν Γερουσίαν ὁ Θεὸς καὶ ἔβαζε ἄλλον εἰς τὸν τόπον τοῦ Κωλέτη ἠθέλαμεν πᾶσι καλῆ-τερα. Ἐδιοικήσαμεν ἕως τρεῖς μῆνας ἐκάμαμεν προκήρυξιν καὶ ἐπροσκαλέσαμεν τὸ ἔθνος εἰς συνέλευσιν, νὰ συναχθῇ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐσυνάχθηκε. Τότε ἦλθαν καὶ ἀπὸ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ διάβολος

ἔνωσε καὶ τὸν Γρίβα ὁποῦ ἐτρόγητο μὲ τὸν Τσόγνα, καὶ ἦλθον μαζὺ ὅλοι. Συνάζοντας ὅλο τὸ ἔθνος, ἐγὼ ἐμέτρησα μὲ τὸ νοῦ μου, ὅτι ἐν καὶ κάμωμεν ἄλλην κυβέρνησιν ἢ ἐξω αὐλαὶς θέλει μᾶς πάρουν ὅτι εἶχαμεν ὅλοι συνομωσίαν διὰ τὸν σκοτομὸ τοῦ Κυβερνήτη· διατι σκοτόνοντας τὸν Κυβερνήτη, καὶ ἀλλάζοντας τὴν κυβέρνηση νὰ βάλωμεν ἄλλους, βέβαια ὁ κόσμος θὰ μᾶς ἔπερνε ὅτι εἴμεθα ὅλοι συνομῶταις, ἢ ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἦτον τύραννος· διατι ἐδοκιμάσαμεν τὰ ἀπερασμένα χρόνια τῶν πολλῶν τὴν κυβέρνησιν, — καὶ εἶπα ὅτι, ἂς ἔμπη ὁ Αὐγουστῖνος πρόεδρος μόνος, καὶ ἡ Συνέλευσις ἄς τοῦ βάλῃ Γερουσία νὰ ἀκούεται μὲ τὸν πρέδρον, νὰ κυβερνήσῃ, ἕως ᾗ ποῦ νὰ γράψῃ ᾗςαὶς Δυνάμεις νὰ μᾶς στείλουν βασιλέα· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔκαμα τὴν παρτίτησίν μου εἰς τὴν Συνέλευση. Ἀκούοντας ὁ Κωλέτης ὅτι ἔκαμα τὴν παρτίτησίν μου καὶ θὰ ἔβγῃ καὶ ἐκεῖνος, καὶ ὅ,τι ἔκανε ὁ πρόεδρος θὰ ἦτον καλὰ γεναμμένα, δὲν τοῦ ἄρεσε, καὶ ἄρχισε καὶ διέκοψε τοὺς Ἀνατολικοὺς καὶ Δυτικοελλαδίτας καὶ τοὺς Καπιτανέους διὰ ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐμεῖς ἐκάναμεν Συνέλευση καὶ τὰ κονάκια ὁποῦ εἶχαν οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ Καπιτανέοι ἦταν ἀνακατωμένα μὲ τὸ κόμμα τοῦ ἔθνους. Ἀρχήνησε καὶ τὰ καταμέριζε τὰ κονάκια, καὶ ἔβαλε τὸν Γρίβαν, ὡς τρελὸν ὁποῦ ἦταν, καὶ ἔφτιανε ταμπούρια εἰς τὰ κονάκια· καὶ ἔτσι ἐπέρασε καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐπῆγαν κατὰ μεριά ὅλη ἡ συντροφιά. Καὶ ἡ Συνέλευσις ἔβαλε φρουρὰ τὸν Κίτσο Τσαβέλα· καὶ εἶχαν γνώμη νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ τὴν χαλάσουν, ἀλλὰ δὲν ἐκόταγαν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν φρουρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα. Καὶ ἔτσι ἡμέρα τὴν ἡμέρα αὐξάναν τὰ πάθη, καὶ ἐμεῖς πάντοτε ἐκάναμε τὴν Συνέλευση. Τοὺς ἔστειλε ὁ Αὐγουστῖνος μιά καὶ δύο τὸν Κω-

λέτη: δὲν εἶναι καλὸ νὰ διαιρεθῆ τὸ Ἔθνος, μόνον ὁμόνοια καὶ εἰρήνη, καὶ ἡ Συνέλευσις νὰ κάμῃ τὰ ἔργα της. Μίαν ἡμέρα τοῦ λέγει, τί φτιάνει ὁ Γρίβας ταμπούρια ἔσο σπῆτι; αἱ δὲν τὸν ἀφίνετε τὸν τρελό; αὐτοὶ ἔχουν εἰς τὴν γνώμη τους νὰ σκοτώσουν μεγάλους καὶ ὄχι μικρούς· ἐμεῖς φυλαγόμαστε ὅσοι ἔχομεν ὑποψία. Μίαν ἡμέρα, νὰ κοντυσυλλαβίσω, ἀνοιξε τὸ τουφέκι ἀπὸ ἐκείνου; εἰς τὸ παζάρι καὶ ἐβάρσαν τὸν Τριαντάφυλλον Τσουρά καὶ τὸν Ρούκη. Ἐτσι ἀνοιξε τὸ τουφέκι, ἐκαταμερίσαμεν. Ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ Ἀποστόλης πού ἔταν πολιτάρχης· καὶ ἔτσι ἐσηκώθηκε τὸ τουφέκι καὶ τοὺς ἐστενοχωρήσαμε εἰς ἓνα μαχαλαῖ. Τότενες ἐσηκώθηκε ὁ Κώστας Μπότσαρης καὶ ἦλθεν εἰς τὸν Αὐγουστίνο, καὶ εἶπε: νὰ τοὺς ἀφίσωμε νὰ φύγουνε, καὶ ἐγὼ θπάγω μαζύ τους εἰς τὴν Κόρινθο καὶ ἔρχομαι, καὶ ἄλλα ταξίματα. Τοὺς εἶχαμε πολὺ στενοχωρημένους, καὶ ἂν δὲν ἦτον αὐτὴ ἡ μεσιτεία θὰ τοὺς ἐχαλάγαμεν ὅλους· σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πολλοί· καὶ ἔτσι μὲ αὐτὰ τὰ πάτα τοὺς ἔδωκε λόγον τιμῆς νὰ ἔβγουν, καὶ ἔτσι ἐβῆκαν. Ἐόσο ἐστάλθηκε ἀπὸ τοὺς πρέσβεις (Κάνιγγ) διὰ νὰ παύσῃ τὸ τουφέκι, καὶ ἔτσι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Ἄργος, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρασαν στὰ Μέγαρα καὶ ἄρχησαν ταῖς βραδιουργίαις των, καὶ ἔβγαλαν διπλώματα, τυχματαρχίαις, Καπετανίους, — καὶ ἔβγαλε ἕως 5,000 καὶ ὑπεγράφετο ὁ ἴδιος (ὁ Κωλέτης) ὡς κεφαλή. Καὶ ἡ Συνέλευσις τότε ἐσηκώθηκε καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔκαμε γράμματα εἰς ταῖ; Δυνάμεις διὰ νὰ προφθίσῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα Βασιλέας· ἔκαμε καὶ τὸ Σύνταγμα, καὶ τέσσα ἄλλα.

Ἐκεῖνοι ἔκαμαν ἕως 25 Μαρτίου εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Λουτράκι. Ὁ Νικολὸς Τσαβέλας ἐχεωστουσε

ου χιλιάδες γρόσια, και διά νά μη πληρώση, ἐπῆγε μέ εκείνους. Τόσο και ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπαράτησε τόν ὄρκον ᾗ ποῦ ἔχε κάμει σέ τρεῖς μῆνες, και ἐπῆρε τήν καθαλαρία και ἐπῆγε ᾗ τόν Κωλέττην. Εἶχε τόν Καλέργη ἢ κυβέρνησις σταλμένον μέ τήν καθαλαρία και τούς Κορθινοῦς, και ἐστέχονταν ἀντικρῶ τῶν Συνταγματικῶν. Καί ὁ Κωλέττης ἦλθε εἰς τὸ Λουτράκι, και τόν ἐδυνάμωνε τὸ κόμμα ἀπό τήν Ὑδρα, και πανταχοῦ ὅσοι ἦταν σκανδαλοποιοί, και τὸ στράτευμα ὅπου εἶχε ὄλο μέ διπλώματα και ταξίματα. Καί ἔλεγε, ἂν βγάλωμε τόν Αὐγουστῖνο σᾶς δίδω ἄμπλα ᾗ Αὐτοριτᾶ εἰς τήν Πελοπόννησο νά πάρετε τούς μισθοῦς σας, νά ἔχετε και τούς βαθμούς σας. Ἡ Συνέλευσις ἐτελείωσε, και ἡ Γερουσία και οἱ Γραμματεῖς ἔμειναν ἀσάλευτοι· μέρος Νῆσοι δὲν ἄκουε τήν διαταγῆ μόνον, και μέρος Ρουμελιώταις. Τὸ λοιπὸν ἔθνος ἄκουε ταῖς διαταγαῖς τῆς κυβερνήσεως, — ἡ Πελοπόννησος ὄλη. Τόσο ἔγραψε και ὁ Νικόλαος ἓνα γράμμα ὅταν ἤμεθα ᾗ ἐπιτροπή. «Βσιτᾶτε τὸ ἔθνος, νά ἦσατε μονιζομένοι και θά στείλωμε βασιλέα». Τόσο και ἀπό ταῖς ἄλλαις Αὐλαῖς. Ἀπό ἡμέραις ἐγύρευα τήν ἄδειαν ἀπό τόν Αὐγουστῖνον νά πάω και ἐγὼ εἰς τήν Κόρθο· ὅπου ἂν ἤθελε ὑπάγω 10 ἢ 5 ἡμέραις ἀργήτερα δὲν ἤξευρα ἂν ἐμβαιναν μέτα (νά μη πᾶν ἀπάνω τους.) Μόνον ἄκουε ὁ κόσμος τὸ Σύνταγμα και δὲν ἤξευρε πῶς εἶναι Σύντριμμα, και εἰς ταῖς 25 τοῦ Μαρτίου ἐβγήκα νά πάω ᾗ τήν Κόρθο, και ἐκείνην τήν ἡμέραν ὅπου ἐβγήκα ἐγὼ, ὁ Νικήτας μέ τόν Καλέργη ἔλαμαν τήν ἀστοχασίαν και ᾗ πῆγαν στο Λουτράκι και τούς πισοδρόμησαν ἐκεῖνοι. Τὸ στράτευμα τὸ δικὸ μας ἐσκόρπισαν και ὁ κόσμος ἐκαρτέρησε μέ τὸ Σύνταγμα. Καί ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος και ἐδείκνησα, και ἀπάνω ᾗ ποῦ ἤθελα νά καθαλίω

νά πάω ἴσῃν Κόρθο, μᾶς εἰδοποίησαν τὰ τρέχοντα· καὶ ὅτι οἱ Συνταγματικοὶ αὐριοῦνται ἐδῶ· καὶ τότενες ἄφῃσα τὸν Σταυριανὸ Καπετανάκη, τὸν Γεώργη Μηχαλίκη, τὸν Ἄγαλόπουλο, τὸν Τσόκρη, τοὺς ἄφῃσα εἰς τὸ Ἄργος, νά ἰδοῦμε τί θέλει γείνει. Ἐγὼ ἐτραβίχθηκα εἰς τὸ Σχοινοχώρι, μίαν ἡμισυ ὥρα μὲ τὸν τσιπχανέ, καὶ μόνον μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου· καὶ τὴν αὐγὴ ἔφθασε τὸ Σύνταγμα εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγήκαν οἱ Ἀργίταις μὲ ταῖς δάφναις Ἄπ' ἐκεῖ ἐδοκίμασαν νά πάνε ᾿ς Ἀνάπλι. Καὶ τὰ στρατεύματα ἴπου ἴταν ἴσῃν Σαλαμίνα τὰ δικά μας, ἐμπήκαν εἰς τὴν Πρόνοιαν. Ἐγὼ ἐτράβιξα κατὰ τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ μὲ 200 ἀνθρώπους ἴπου ἐκρατοῦσα τὸ Ἀϊνόρι, ἴπου ἴταν οἱ τοπικοὶ φευγάτοι. Καὶ ἴτσι ἴησαν ἐκεῖ ὅπου ἴμουν ἐγὼ, καὶ τοὺς ῥώτησα, ἄν ἴηναί πουθενά στρατεύματα· — ὄχι! — Ὁ Ζαίμης καὶ ὁ Κολιόπουλος ἴητον σταλμένοι ἴσῃν Πάτρα καὶ ὁ Τζαβέλας μὲ τὸ τάγμα του ἴσῃν Πάτρα. — Καὶ ἐμβαλόντας μέσα ἐῤῥίξαν τὴν Γερουσία, νά κάμουν κυβέρνησιν, ἐπιτροπὴν 5, καὶ ὁ ἴνας ἀπεφάσισαν καὶ ἐμένα· καὶ ἐγὼ ἀποκρίθηκα, δὲν εἴμαι ἀξιῖος. Καὶ τότε ἀπεφάσισαν τὸν Κολιόπουλο, τὸν Ζαίμη, καὶ μοῦ ἴστειλαν τὰ γράμματα καὶ τοὺς τὰ ἴστειλα νά ἐλθοῦν τὸ γλιγωρότερο. Καὶ ἴκαμαν ἐπταμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν ἴψηλάντη, τὸν Κωλέτη, τὸν Μεταξᾶ, τὸν Μπότσαρη, τὸν Κολιόπουλο, τὸν Κουντουριώτη καὶ Ζαίμη. Ἐγὼ εἴχα στείλει τὸν Γενναῖο ὅπου ἴσύ.αζε στρατεύματα διὰ τὴν Κόρθο, καὶ ἴφθασε μὲ 1,000 εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐγὼ ἴστᾶθηκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ ἐκείνον τὸν ἐπρότταζν νά πάη ᾿ς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς, νά ἴδοῦμε τὸ Σύνταγμα τί θέλει κάμει. Τότενες ἴφθασε καὶ ὁ Ζαίμης μὲ τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τὴν Πάτρα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἴστάθησαν

μία ὥρα καὶ ὠμιλήσαμεν, καὶ μοῦ λέγει ὁ Ζαΐμης: μὴ 'πῆς τίποτε ὅσο, νὰ 'πάμε κάτω, νὰ μὴν γείνη κανένας ἐμφύλιος πόλεμος καὶ χαθοῦμε. Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα ὅτι, σύρτε κάτω καὶ ἂν γίνη εὐταξίαι καὶ, κάμη ἡ ἐπιτροπὴ εὐταξία ἀπὸ τ' Ἀνάπλι ἕως εἰς τὸ Ἄργος, ἐγὼ θέλω μείνει ἡσυχος καὶ τραβᾶω καὶ τὸν Γενναῖο καὶ πηγαίνω εἰς τὸ σπήτι μου καὶ ἡσυχάζω· εἰτεμὴ καὶ τὸ Σύνταγμα ἀπλωθῆ μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησο, ἐγὼ βέβαια διὰ τὴν πατρίδα ἔχω τόσα ἀξιατά καὶ κόπου, καὶ θὰ κάμω ὅ,τι δύνομαι νὰ ἐμποδίσω τὸ κακόν. Καὶ κτεβαίνοντας κάτω ἔσμιξε ἡ ἐπιτροπὴ ὅλη καὶ ἔκαναν συμβούλιο, ὅτι πῶς θὲ νὰ πληρώσουν τὸ εὐταξίαν ἡτοῦ ἦτον 'στὰ Μέγαρα τὴν ἑξῆς μῆνας· ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Μεταξᾶς εἶχαν μία γνώμη, ὅμως οἱ ἄλλοι ἦσαν τέσσεροι, καὶ πάντα οἱ τέσσεροι εἰς ταῖς γνώμαις ἐνικούσαν. Ἐβάλαν τὸν Ζωγράφου Γριμματεῖα τῶν πολεμικῶν, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ ἐγύρευαν λουφέδες, γιὰ τὸ τοῦ εἶχε ταμμένον ὁ Κωλέτης· ὅτι, πηγαίνόμενοι στ' Ἀνάπλη νὰ δώσῃ τοὺς λουφέδες, καὶ ἂν δὲν ἔχη νὰ εὐρῆ. Σὺν δὲν εἶχαν μὲ τί νὰ τοὺς πληρώσουν, τοὺς διεμοίρασε 'στὴν Πελοπόννησο νὰ πάρουν τοὺς λουφέδες μὲ ὅ,τι τρόπον ἤμπορέσουν. Ἐστειλαν τὸν Νότη Μπότσαρη, νὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν Πάτρα τοὺς λουφέδες του, (καὶ νὰ στείλῃ τὸ Σύνταγμα), νὰ παραδώσῃ ὁ Τζαβέλας τὸ κάστρο. Καὶ ὁ Τζαβέλας δὲν ἐδέχθηκε τὸ κάστρο νὰ δώσῃ, καὶ εἶπε « Πατριώτης καὶ γὼ εἶμαι, καὶ φυλάττω τὸ κάστρο ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας μας ». Δὲν ἐδέχθηκε οὔτε τὸν Νότη. Τὸν Χριστόδουλο Χατζῆ Πέτρου τὸν ἔστειλαν εἰς Καλάβρυτα, Γριζιώτη καὶ ἄλλους 'στὴν Κόρινθο, τὸν Κατσακό μὲ τοὺς Μανιάτας 'στὴ Μεσσηνία, τὸν Βιγγέλη Κοντογιάννη εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, τὸν Ντελῆ Γεώργη εἰς τὸν Μιστρά, τὸν

Μακρυγιάννη, (τούς στρατιώτας του), τὸν Ταφιλπούζη καὶ τὸν Χατζῆ Χρῆστο εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, τὸν Διαμάντη Ζέρβα ἴστην Γαστούνη, καὶ εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις ἔστειλαν στρατεύματα, ὅχι διὰ νὰ λάβουν τακτικά τούς μισθοὺς των, ἀλλὰ νὰ λεηλατήσουν ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις· τὸ Ἄργος τὸ ἔδωσαν τοῦ Γρίβα, τὸν Ταφιλπούζη μὲ τὸ τάγμα του τὸν ἀπερῆσαν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ νὰ πάῃ ἴστην Γαστούνη μὲ σημαία Ὀθωμανικὴ, — μὲ μπαντιέρας Ὀθωμανικαῖς, μὲ τὴν χεῖρα τοῦ Μωάμεθ. Ἀκούοντας ἐγὼ, ἔστειλα καὶ τὸν ἔβγαλα μὲ καταισχύνη, καὶ ἂν εἶχα τὴν ἔχθρα τοῦ ἔλαβα ἔπειτα θὰ τοὺς σκοτώνωμι. Καὶ τοῦ ἔστειλα (τοῦ Ταφιλπούζη) καὶ ἐμάζωξε ταῖς μπαντιέρας, καὶ τοῦ, εἶπα ἂν περάσῃ καμμίξ φορά μὲ ἀνοικταῖς μπαντιέρας, ἢ γυναῖκες ἢ χηρευάμεναις θὰ τὸν σκοτώσουν· ποῦ ἀνοίγῃς τὴν σημαία τὴν Τούρκικη εἰς τὰ χῶματα τὰ Ἑλληνικά. — Τί φταῖμι ἐμεῖς; ὁ Κωλέττης μᾶς εἶπε: δουλιὰ νὰ κάμνῃτε, καὶ ὅ,τι σημαίξ θέλετε· μᾶς ἔδωσεν ὀφίκια, ἐγέλασε Τούρκους καὶ Ῥωμαίους. — Ἐγρηψα μερικῶς εἰς τὸν Ζαίμη, τοῦτοι γυριῦσαν ἐμφύλιο πόλεμο. Τότενες διατάττουν τὸν Γρίβα νὰ περάσῃ Λεοντάρι, Μεσσηνίξ, Καρύταινα, Ἀρκαδίξ καὶ Φινάρι. Ἀκούοντας ἢ ἐπαρχίαις, ἤλθαν οἱ πρόκριτοι καὶ καπιτανεοὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μού λέγουν τί κίνεις, μᾶς γλύτωτες μία φορά ἀπὸ τοὺς Τούρκους· νὰ μᾶς γλυτώσης καὶ τώρα. — Εἶχαν τρομάξει ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ Κόρινθο. — Νὰ πιάσωμεν τὰ ἄρματα, νὰ ἐμποδισθοῦν. Τότενες ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Βασιλέας τῆς Βαβαρίας ἐδέχθηκε νὰ στείλῃ τὸν υἱόν του τὸν Ὀθωνα ἦτον ἔβγα Ἰουνίου. Τότενες ἔκαμα διαμαρτύρησιν εἰς τὰς τρεῖς Δυνάμεις, νὰ μὴν κινήσῃ ὁ Γρίβας, νὰ τὸν ἐμποδίσουν· γιὰτι ἐρχοντας ὁ Γρίβας εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ θέλει

ἀνοιχθῆ ἑμφύλιος πόλεμος. Καὶ δὲν μὲ ἄκουσαν εἰς αὐτὴν τὴν παρακάλεισιν· καὶ τότενες ἔγεινε μία προκήρυξις ἀπὸ ἐμὲ εἰς τὴν Γερουσίαν, ὅτι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπισθοῦμε τὴν τιμὴν μας καὶ ζωὴν μας καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν μας δὲν γνωρίζομε διὰ κυβέρνησιν τὴν τυραννικὴν.

Αὐτὴ ἡ διοίκησις εἶδε ὅτι ἀδύνατον νὰ βρασταχθῆ καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἀντιπρέσβεις διὰ νὰ ἔλθουν Γαλλικὰ στρατεύματα νὰ πιάσουν τὸ Ἀνάπλι καὶ τὴν Πάτρα. Τέτοια κυβέρνησις ἦτον, νὰ δώσῃ τὰ ἐθνικὰ φρούρια εἰς ξένους νὰ τὰ φυλάττουν. Ἐπῆγε ὁ στρατηγὸς Γκενέκ μὲ ἓνα σύνταγμα Γάλλων εἰς τὴν Πάτρα. Ὁ Κίτσο Τζαβέλας δὲν τοὺς ἐδέχθηκε, καὶ εἶπε ὅτι τὸ φρούριον θέλει τὸ παραδώσει ὅταν ἔλθῃ ὁ βασιλέας· καὶ τοὺς εἶπε ὅτι, ἂν θέλετε νὰ τὸ πάρετε μὲ βία θέλει ἔχουν πόλεμον, καὶ ἔβαλε σημαίαν. Ἄφου εἶδε ὁ στρατηγὸς Γάλλος τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κίτσου, ἀνεχώρησαν· οἱ Γάλλοι ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἐβγαλαν τὸ τυπικὸν τάγμα, καὶ ἔτσι ἐκλείσθησαν μέσα, καὶ ἐκάθοντο· ἂν δὲν ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς Γάλλους, ὁ Κωλέτης ἤθελε καταφύγει εἰς τὸν τόπον του, τὰ Γιάννινα.

Τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Κίτσου Τζαβέλα ἐσυμφώνησαν, καὶ εἶπαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἑμφύλιον πόλεμον, καὶ νὰ στείλουν ἀπεσταλμένους εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Ἀναπλιοῦ, διὰ νὰ διορθώσουν τὰ πράγματα. Αὐτοὶ ἀπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Βαλτέτσι· ὅταν ἤλθαν τοὺς ἀντάμωσα εἰς ἓνα χωριὸν, ἐστέρχηκα, εἶχα κάμει τὴν προκήρυξιν καὶ ἤλθαν Ἀρκαδινοὶ Φαναριῖται, Καρυτηνοὶ, καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ ἐπιασαν ταῖς θέσεις διὰ νὰ ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸ νὰ ἔμβουν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ νὰ ταῖς λεηλατήσουν — καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ μὲ αὐτά.

ἐπέρασαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ὠμίλησαν μὲ τὸν Γρίβα καὶ μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐκεῖ ἐσυνάζοντο διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσιν, ἐτοίμασαν μίαν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἔλθουν νὰ μᾶς μιλήσουν. Ὁταν ὁ Γρίβας ἦλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πολλὰ ὀλίγοι κᾶτοικοὶ ἔμειναν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐτκορπίσθησαν εἰς τὰς διαφοροὺς ἐπαρχίας, διατὶ ἐτρόμαξεν ἀφ' οὗ ἴδαν τὰ κκατὰ τὰ ὁποῖα ἔκαμν εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὴν Κόρινθον. Ἔστειλα ἓνα πιζὸν μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, διὰ νὰ δμιλήσῃ διὰ νὰ μὴ πολεμήσουν, καὶ ὁ Γρίβας τὸν πιάνει καὶ τὸν κόβει. Τότε ἐπῆγα ἀπὸ τὴν Καρύττινα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτζι. Εἶπα ὅτι αὐτοὶ ἔχουν σκοπὸ.

Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸ ὁ Βαγκέλης Κοντογιάννης πολεμεῖται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἓνα μέρος ἐπαρχίας Μιστρᾶ καὶ ἐκινδύνευε νὰ τὸν χάσουν· εἶχε μαζύ του ἕως τριακόσιους, μεταξὺ αὐτῶν ὀδοῶντα Τοῦρκοι. Ὁ Γενναῖος τὸ μαθαίνει αὐτὸ, πηγαίνει καὶ τὸν γλυτώνει καὶ τὸν ἐσυντρόφει εἰς τὸ Τσιβέρι, καὶ τὸν ἄρῃσε καὶ ἐβγῆκε εἰς τὴν Ῥούμελην. Ὁ Νικήτας ἐχάλασε τὸν Κατσάκο εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τὸν ἐπολιόρησε εἰς τὰ Φουρτζαλοκάμαρα, καὶ ἂν δὲν ἤρχοντο οἱ Φραντζέζοι τὸν ἐπικαν ζωντανό· ἐτῆ ἐπαστρέφθη καὶ αὐτὸ τὸ μέρος· τὸν Ἀποστόλη Κολοκοτρώνη τὸν εἶχα σείλει εἰς τὴν Καντίλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Καρατάσο· ἐπῆγα εἰς τὸ Βαλτέτσι, καὶ ἔστειλα εἰς τὸν Γρίβην ὅτι νὰ τραβιχθοῦν· καὶ αὐτοὶ ἀποκρίθησαν· ἔχουμε πόλεμο. Ἐβόρισα τὸν Γενναῖο νὰ ὑπάγῃ εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ νὰ πολιορκήτουν τὸν Γενναῖον, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα διάφορα μέρη νὰ ἐμβουν οἱ ἐδικοὶ μας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐπῆγε ὁ Γενναῖος εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, βγαίνει

ὁ Γρίβας ἐναντίον του, δίδω τὸ σημεῖον νὰ κτυπήσουν καὶ νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ· κτυποῦνται. Ἐνας Βούργαρης, Μανιάτης λεγόμενος, ἐστάλθηκε ἀπὸ τὸν Χατζῆ Χρῆστο καὶ ὠμίλησε τοῦ Ἀγιουτάντε μου διὰ νὰ μοῦ ὁμίλησῃ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐβ-
 γοῦν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ· ἔτσι ἐδέχθηκα τὴν γνώμη του διὰ νὰ μὴ χαλασθῇ ἡ πόλις τῆς Τριπολιτζᾶς· Ὁμίλησα καὶ ἐγὼ προσωπικῶς μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο· Διατι ἂν ἄφιναν νὰ ἔμβαιναν τὰ στρατεύματα μὲ τὸ σπῆθι εἰς τὸ χέρι ἐχαλιῶνταν τὰ σπήτια, ὅσον τάξῃ καὶ ἂν ἐφύλαγαν οἱ στρατιῶται. Τέλος πάντων ἐφυγε καὶ ὁ Γρίβας μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο μὲ τὴν Καβαλαρία καὶ ἐκατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ εἰς 5 ἡμέραις ἐμαζέφθησαν ὄλαις ἢ διασκορπισμέ-
 ναις οἰκογένειαίς· εἰς ὀλίγαις ἡμέραις ἦλθε καὶ ὁ Τσαθέλας· εἰς ὄλους τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ εἰς τοῦ Μαντζαγραῖ ἐσκο-
 τώθησαν ἕως 50. Ἐσύναξα ὄλον τὸ στράτευμα, — ὅταν ἀνεχώρησαν οἱ Ρουμελιώταις ἕκαστα λόγον διὰ τὴν εὐταξίαν· εἰς ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχα ἀντοπόκρισιν καθημερι-
 νὴν μὲ τὸν Ζάμη, Μεταξᾶ καὶ Κολιόπουλο· ὁ Καλέρ-
 γης, Τζόκρης, Ἀργεῖοι, Κατοναρχιγέταις ἦλθαν δύο ὥραις μακριὰ ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι.

Ἦλθε ἀπὸ τὸν Τρικούπη μία πρόσκληση τοῦ Γενναίου διὰ νὰ κάμῃ μέρος εἰς τὴν ἐπιτροπὴ ὅπου ἐστάλθηκε διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τὸν συντροφεύσῃ ἕως τὴν Ἑλλάδα. Ἐγὼ δὲν ἤμποροῦσα νὰ δεχθῶ νὰ ὑπάγῃ ὁ Γενναῖος ἀπὸ μίαν Κυβέρνησιν ὅπου δὲν ἀνεγνώριζα καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ ἰδῶ τί τρέχει δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἔδωσα εἰδήσιν τοῦ

Ῥικάρδου, μοῦ ἔστειλε μία φελοῦκα καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν φεργάδα του· μόλις ἔφθασα ἐκεῖ καὶ τὸ βράδυ ἔρχεται ὁ Κολιόπουλος νὰ μοῦ πάρῃ τὴν ἄδεια διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ· μοῦ εὔρηκε πρόφασιν διὰ αὐτὴν τὴν βία, ὅτι τὸ καράβι τὸ Ἰγγλέζικο ὅπου ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν ἐπιτροπὴ ἐβιάζετο νὰ φύγῃ· τί νὰ κάμω ἐγὼ πλὴν· τοῦ εἶπα τοῦ Κολιόπουλου· πῆγαινε εἰς τὸ καλόν. Ἐστοχασθήκαμε ἔπειτα νὰ στείλωμε μιὰν ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸ ἔθνος ὅλο καὶ ἀπὸ τ' ἄρματα εἰς τὴν Βυαρίαν, πλὴν αἱ περιστάσεις δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν· ἂν μὲ ἔλεγαν καθὼς ἦτον, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἦτον διωρισμένη ἀπὸ τὴν Βυαρίαν τὸν ἔστειλνα τὸν Γενναῖο καὶ ἐπῆγα· νενεῖ ἔχαιρέτησα καὶ τοὺς δύο Ναυάρχους Ἄγγλων καὶ Γάλλον, μὲ εἶπαν διατὶ δὲν ἔστειλα τὸν υἱόν μου εἰς τὴν Βυαρίαν, καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴ διὰ νὰ δεχθῶ τὴν ἀπόφασίν της· ἦλθε ὁ Ζαήμες καὶ Μεταξᾶς καὶ ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν φεργάδα. Ὁ σκοπός μου ἦτον ἡ Γερουσία νὰ μείνῃ ἐλεύθερη καὶ νὰ ἐκλέξῃ μιὰν κυβέρνησιν ἀπὸ διάφορα κόμματα κατὰ τὴν ἔνοιαν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Λόνδρας. Ἐπέστρεψα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκομπο, ἦλθε ὁ Τζαδέλις καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμελιώταις τοῦ μέρους μας. Ἐγράψαμεν συμφώνως εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς ὅπου ἦτον μὲ τὸ σύνταγμα, νὰ ἐλθοῦν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς τὸ Τζιβέρι. Ἦλθον, ὠμιλήσαμεν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαμεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπερασίσαμεν ὡς ἐπιτροπὴ τῶν ἀρμάτων νὰ ὀλιγοστέψουν τὰ κακὰ, καὶ ἐγράψαμεν εἰς τὸν Γρίβον — διὰ νὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὸν Μωρία· — ὁ Γρίβος ἐπῆγε εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἔλαμεν μεγάλας καταχρήσεις· — Ἐκεῖ ἀπερασίσαμεν νὰ γίνῃ μία στρατιωτικὴ ἐπι-

τροπή με τὸν σκοπὸν νὰ μαζεύσῃ ὅλας τὰς προσόδους καὶ νὰ τὰς μοιράσῃ εἰς ὄλους με ἀναλογίαν καὶ με τάξιν, καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν ὅσον ἦτον δυνατὸν ταῖς μεγάλαις καταχρήσεις ὅπου ἐγένοντο· ὁ Ζωγράφος ἔγραψε εἰς αὐτοὺς νὰ θαστάξουν εὐταξίαν πλὴν ποῖος τὸν ἤκουγε. Ὅταν εἴμεθα εἰς τὸ Ἄργος με ἔγραψαν νὰ ἐβῆ ἡ Γερουσία, καὶ ὁ Ζαήμης καὶ ὁ Μετχῆς, νὰ ἐκλέξῃ καὶ ἓνα τρίτο μέλος καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ διοικήσῃ τὸν τόπο ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας μας· δὲν τὸ ἐδέχθηκα διατι ἦτον τόσοι ὀπλαρχηγοὶ ἐκεῖ καὶ δὲν ἤμεθα σύμφωνοι. Ἐπειτα ἐδιαμοιρασθήκαμεν, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπήραμεν ἐπάνω μας τὴν Τριπολιτσᾶ, Μιστρά, Λιοντάρι, ὅλην τὴν Μεσσηνίαν, Φανάρι, Καρύταινα· Κριζιώτης, Στράτος καὶ Τσόκρης ἔμειναν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις Ἀγίου Πέτρου Ἄργους, Κατωναχαγιῆ, Κόρινθον, καὶ ὁ Τσαβέλας με τὸν Νότη Μπότζαρη νὰ πάρουν Καλάβρυτα, Βοστίτζα, Πάτρα, Γαστοῦνι, Πύργο. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη ἦτον στρατιωταῖς καὶ ἔκαναν μύριας καταχρήσεις, καὶ τὰ χρέη ἦτον αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, νὰ συνάξουν ὅσους προσόδους ἔχουν νὰ δώσουν αἱ ἐπαρχίαι καὶ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς διαφόρους ὀπλαρχηγούς ἀναλόγως με ἐκεῖνα ὅπου ἔχαν νὰ λάβουν· καὶ νὰ μαζέβουν ζωστροφία με ὅλην τὴν δυνατὴν εὐταξίαν εἰς τέτοιαις ἀναρχικαῖς περιστάσεις. Ἐπήγαμεν λοιπὸν ὁ καθένας εἰς τὴν θέσῃ του. Ὁ Τσαβέλας καὶ Νότης ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπήγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ οἱ λοιποὶ ἔμειναν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπεφασίσθη νὰ ἔλθῃ ἓνα τάγμα Φριτζέζοι διὰ νὰ πιάσῃ τὸ Ἄργος διὰ νὰ ἐβῆ ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Μύλους. Ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, ἤλθαν εἰς εἰς τὴν Τρι-

πολιτᾶ, τοὺς περιποιήθηκα καθ' ὄλους τοὺς τρόπους καὶ ἔπειτα κατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ δὲν ἤξέρω πῶς ἔκαμαν καὶ πιάνονται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Τσόκλη καὶ Κριζιώτη, πολεμοῦν καὶ σκοτώνουν περισσότερον ἀπὸ 200 ψυχαῖς ἀθώαις, οἱ Φραντζέζοι ἔπιασαν τὸ παιδί μου ὡς ἐνέχυρον διὰ νὰ μὴν πᾶν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς κτυπήσουν. Ἔστειλε μίαν ἐπιτροπὴν ἢ Διοίκησιν διὰ νὰ ἰδῇ ἂν εἶχα ἐγὼ εἰδήσιν· ἦλθαν, ἐξέτασαν αὐτὰ, ἔγραψα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Στρατηγὸν καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι ἂν εἶχα κανένα σκοπὸν νὰ βρᾶςτον τοὺς Φραντζέζους δὲν τοὺς ἄφινα νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, — τοὺς ἐκαρτέραγα εἰς τοῦ Λεονταριοῦ τὸ Δερβένι — καὶ δὲν ἔχω καμμία αἰτία διὰ νὰ ἤμαι ἐχθρὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ τί ἔπιασαν τὸ παιδί μου ἐνέχυρον. Ἄν ἤξευρα ὅτι τὸ νὰ κτυπήσω ἤθελα ὠρελήσει τὴν Πατρίδα μου τὸ ἔκαμνα καὶ ἂς εἶχαν καὶ τὸ παιδί μου ἐνέχυρον, καὶ ἔτσι ἐπληροφορήθηκα ὅτι δὲν εἶχα εἰδήσιν· οἱ Γάλλοι μὲ ἐνόμιζαν ἐχθρὸν τους, ἐγὼ δὲν τοὺς εἶχα δώσει ποτὲ αἰτία. Ὁ Κωλέτης καὶ τὸ ἐναντίον κόμμα τοὺς ἐγιόμησαν τὰ μυκλά, ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐναντίον τους καὶ Ῥωσολάτρης.

Εἰς δέκα ἡμέραις φθάνει ὁ στόλος ὁποῦ ἔφερε τὸν Βασιλέα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἄργους. Πρὶν ὅμως τοῦτο οἱ Φραντζέζοι ἔστειλαν καὶ ἔπιασαν τὸ σπῆτι τοῦ Τσαμαδοῦ ὁποῦ ἦτον πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ τὸν ἐκακομεταχειρίσθησαν ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς περιστάσεως, καὶ ἄλλαι βίαις ὁποῦ ἔκαμαν εἰς τοὺς Γερουσιαστὰς ἀπεφάσισαν νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι. Ἐγὼ εἶχα καταϊσῆ εἰς τὸ Ἄστρος, διὰ νὰ ἐμιλήσω διὰ μίαν ὑπόθεσιν ὁποῦ ἔτρεχε. Μερικοὶ Γερουσιασταὶ εἶχαν σχέδιον νὰ ἐβγοῦν εἰς τὸ Ἄστρος, νὰ ἐκλέξουν μίαν νέα διοί-

κηση συνθεμένη ἀπὸ τρεῖς, νὰ προσκαλέσων τὸν Ζαήμη καὶ Μεταξῆ, καὶ νὰ κάμουν πρόεδρον προσωρινὸν τὸν Ῥι-
κόρδο, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας· ἔφυγε ἡ Γερουσία,
καὶ ἔξαφνα μία αὐγὴ τοῦς βλέπω εἰς τὸ Ἄστρος· δὲν
ἐδέχθηκα τὴν πρότασίν τους, ὅμως εἶπα νὰ σταθῇ τὸ πρᾶγ-
μα ἕως εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἡ Γερουσία
ἐπῆγε εἰς ταῖς Σπέτζαις καὶ ἔμεινε ἐκεῖ ἕως τὸν ἐρχομὸν
τοῦ Βασιλέως. Ὅταν ἐβῆκε ἡ Γερουσία εἰς τὸ Ἄστρος
εἶχα στείλει τὸν Κωνσταντῖνον διὰ νὰ γίνῃ συμφωνία εἰς τὸ
Ἄνάπλι· ἡ συμφωνία ἦτον νὰ βαλοῦν εἰς ὅλον τὸ κράτος τοῦς
ἡμῖσι ἐπάρχους ἀπὸ τοῦ μέρους μας ἀνθρώπους νὰ ἐπικυρώ-
σουν τοῦς λογαριασμοὺς ὅλων τῶν στρατιωτικῶν διὰ τοῦς
μισθοῦς των καὶ ἄλλα· ὁ Κωλέτης ἦτον σύμφωνος· ἐκτὸς νὰ
μὴ γνωρίσῃ τὴν Γερουσία, καὶ αὐτοῦ ἦτον ἡ δυσκολία· διότι
δὲν ἤθελα νὰ δεχθῶ ὅλας τὰς προτάσεις ὁποῦ ἦτον ὠφέ-
λιμοι δι' ἐμέ, καὶ νὰ ἀφήτῃ τοῦς συντρόφους μου Γερου-
σιαστὰς· αὐτοὶ ὁποῦ ἐζητοῦσαν νὰ γίνῃ μία Διοίκησις καὶ
δὲν ἐπρόσμεναν ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, ἔλεγαν ἂν ὅτι
ὁ Βασιλέας θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τρεῖς
καὶ τέσσαρους μῆναις· β'. ὅτι ὅταν ἔλθῃ ὁ Βασιλέας θὰ εὔρη
εἰς τὰ πράγματα τοῦς ἐναντίους, καὶ τότε θὰ λάβει, ἀπὸ
αὐτοῦς μόνον πληροφορίας ὡς εὐρισκομένους εἰς τὰς θέσεις καὶ
μὲ τοῦτο θὰ κρύψουν ὅλα των τὰ σφάλματα, ποῦ ἔκαψην
στόλους, ἀφάνισχν ἐπαρχίαῖς, ἐσκοτώσαν τὸν Κυβερνήτη,
κτλ. ἐνῶ ἂν ἐγίνετο μία νέα διοίκησις ἀπὸ τὴν Γερουσίαν, τὴν
ὁποίαν ἕως τότε οἱ Ἀντιπρόεδμοι καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βυα-
ρίας ἐνόμιζε ὡς νόμιμον, ἤθελε δώσῃ αὐτῇ ἡ νέα διοίκησις
πληροφορίας διὰ τὰς πράξεις τῶν ἐναντίων, καὶ νὰ τοῦς
γνωρίσῃ τί ἄνθρωποι εἶναι, καὶ ἂν καὶ ὁ Κωλέτης μὲ
τοῦς γραμματεῖς ἐπέμενε νὰ νομίζεται ὡς διοίκησις ὁ

Βασιλέας νά εὔρῃ δύο κυβερνήσεις, καί νά μὴν ἀκούσῃ καμμιά, καί νά ἀκολουθήσῃ ἐδικόν του δρόμοι· ποτὲ δὲν ἐφαντάζετο κανέναις ἀπὸ τὸ λεγόμενον Κυβερνητικὸ ὅτι ὁ βασιλέας φθίνοντας δὲν θέλει τὸν ἐναγκχλιασθῆ ἢ τὸ πολὺ ὅτι ἤθελε ἀδιαφορήσει, διότι ἐνόμισαν ὅτι ὁ βασιλέας δὲν θέλει ἐναγκχλιασθῆ, παρὰ ὅσοι ἐστάθησαν πιστοὶ εἰς τὴν μόνην τακτικὴν Κυβέρνησιν, ὅπου ἔλαβε τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως· τέτοιαις ιδέαις εἶχαν ὅλοι οἱ Γερουσιασταὶ καὶ ἐν γένει ὅσοι ἦτον Κυβερνητικοί· εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ὅπου ἤμουν, ἀνταποκρίθηκα μὲ τοὺς δ-πλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μὲ ὅλην τὴν Πελοπόννησον, καὶ μὲ τὰ νησιὰ, καὶ κατ' ἐξοχὴν μὲ ταῖς Σπέτσαις καὶ Τήνον, νά ἐτοιμάσουν πληρεξουσίους διὰ νά ἔλθουν νά συγχαροῦν τὸν Βασιλέα μας εἰς τὸ φράσιμόν του· ὁ σκοπός μου ἦτον νά συναγροῦν ὅλοι εἰς τὸ Ἄργος νά δεχθῶμεν τὸν Βασιλέα, καὶ ὁ κάθε ἀποσταλμένος νά ἔχῃ καὶ ἀπὸ μίαν ἀναρρῶν εἰς τὴν ὁποίαν νά περιγράφωνται ὅσα κακὰ ἐγιναν ἐξ αἰτίας μερικῶν λεγομένων συνταγματικῶν. Ἀφοῦ ἐκτυπήθησαν οἱ Ἕλληνας μὲ τοὺς Φραντζέζους εἰς τὸ Ἄργος ἄλλαξ σκοπὸν, καὶ ἤθελα κατεβεῖ εἰς τοὺς Μίλους· δὲν ἤξευρα τὴν ἐποχὴν ὅπου θὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐβίβασα τοὺς ἀποσταλμένους νά μαζευθοῦν. Ὁ Βασιλέας φθάσει εἰς τὸ Ἀνάπλι.

Τώρα εἶναι καιρὸς νά εἰπῶ μερικὰ πράγματα ὅπου ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀδικὴν καταδρομὴν μου. Καὶ ὁ Θόρσιος καὶ ἄλλοι ξένοι ἐπαράστησαν εἰς τὴν Βενερίαν ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἀρχηγὸς Ἑρωσικοῦ κόμματος, ὅτι εἶμαι ἀρχηγὸς μιᾶς φατρίας ὅπου δὲν θέλει τὸν Βασιλέα καὶ ἄλλα παρόμοια· αὐτοὶ ἦταν ξένοι ἄνθρωποι καὶ μολονό-

τι ὁ Κολιόπουλος ἐπληροφόρησε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν διὰ τὰ φρονήματά μου ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, καὶ τοὺς εἶπε ὅτι ἤμπορεῖ νὰ μείνῃ ἐνέχυρον εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ὁ υἱός του εἰς τὴν Ἑλλάδα· μολοντοῦτο ἤρχοντο μὲ κάποιαν ὑπόψια. Εἰς τὸ Ἀγγλικὸν καράβι ὁποῦ ἐμβῆκε ὁ Βασιλέας καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία, ἴσως τὸν ἐπότισαν καὶ ἐκεῖ τίποτε· τὸ ἐμπόδιον ὁποῦ ἐγίνε νὰ πάῃ ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Μόναχον τὸ παρεξήγησαν. Ἔρχεται ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Κορφοὺς, μαθαίνει ὅτι ἡ Γερουσία ἐβγήκε ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐβγήκε μὲ κακοὺς σκοπούς· ἔρχεται ἕως ἀπέξω ἀπὸ τὴν Μάνην, καὶ μανθάνει ὅτι οἱ Φραντζέζοι ἐκτυπήθηκαν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες ἦτον ἄθρωποι τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἤθελε νὰ ἀντισταθῇ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸ ξεμπρακάρισμα τοῦ Βασιλέως μὲ 10 καὶ 15 χιλιάδες· ἤλθαν λοιπὸν φουσκομένα τὰ μυαλά ἐναντίον μου. Μὲ γράφουν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ μὲ εἰδοποίησαν τὰ πάντα. Ἐγὼ ἐλυπηθῆκα νὰ ἰδῶ ὅτι αἱ ῥαδιουργίαι ἐφθασαν νὰ παρμωρφώσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄφησα εἰς τὸν καιρὸν διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Βασιλέας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα. Ἔρχομαι εἰς τὴν Φεργάτα τοῦ Ρικάρδου, ζητῶ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, στέλνω τὸν Κολιόπουλον, μὲ ἀπεκρίθηκεν ὅτι δὲν δέχεται ἐπισήμως ἀκόμη, καὶ νὰ παρευρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἤθελε ἔβγη ὁ Βασιλέας· ὁ Ρικάρδος ἔδωκε γεῦμα καὶ ἐσυμφάγαμεν μὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Βαυαρικῶν στρατευμάτων καὶ μὲ τὸν θεῖον τοῦ Βασιλέως καὶ Σιμάλτς· τοὺς ἐκατάλαθα ὅτι ἦταν ὑποπτοί.

Ἦλθε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκβάσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ ἀνταμώθηκα μὲ τὸν Κουντουριώτη, μὲ

τὸν Κωλέττη, Ζαήμη καὶ λοιποὺς, ἐφιληθήκαμεν· ἐβ-
 γῆκε ὁ Βασιλέας· ἐκινήσαμεν καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Ἄ-
 νάπλι. Ἐκεῖ ἐπαρουσιάσθηκαμεν· κάθε ἡμέρα ἤρχοντο ἐπι-
 τροπαί, ἀλλὰ ἄλλαξαν τὰ πράγματα καὶ δὲν ἔκαμαν οὔτε
 ἀναφοραῖς, οὔτε τίποτε. Ἐλεγε ὁ Βασιλέας ὅτι ἐφάρθη-
 καν οἱ Ἕλληνας μὲ ἀνδρείην εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ὅτι
 ἀφῆκε τοὺς γονεῖς του, τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ ἔλθῃ
 εἰς τὴν νέαν πατρίδα, νὰ συνεργασθῇ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς
 Ἑλλάδος, καὶ ἄλλα τέτοια ὅπου συνειθίζουσι οἱ Βασιλεῖς,
 καὶ ἔκαμε προκήρυξιν εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Ἐπέρα-
 σαν δύο τρεῖς ἡμέρας, διάλυσα τοὺς παλαιούς μου ἀξιω-
 ματικούς, στρατιώτας, ὑπισπιστάς μου, γραμματικούς μου,
 καὶ τοὺς εἶπα· πηγαίνετε εἰς τὸ καλὸ, καθίσετε εἰς τὰ σπῆ-
 τια σας ἡσυχοὶ καὶ τώρα ὅπου ἦλθε ὁ Βασιλέας θέλει γνω-
 ρίσει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τοῦ τύπου μας,
 καὶ θέλει ἀνταμείψῃ τὸν καθένα κατὰ τὰς πράξεις
 του καὶ κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του. Ἐπειτα τοῦ παρη-
 σίασα μὲν ἀναφορὰ καὶ τοῦ ἐπρόσφερα τὸ κάστρο τῆς
 Καρύταινας, τὸ ὅποσον εἶχα φτιάσει μὲ τὰ ἐξοδά μου. Ἐ-
 λεγα εἰς τὴν ἀναφορὰ μου, ὅτι τὸ κάστρο τὸ ἔρτιασα
 διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος μας,
 τώρα δὲν μοῦ χρησιμεύει πλέον καὶ σὰς τὸ προτρέρω·
 ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ δώσω τὸ παράδειγμα, ὥστε ὅσοι
 εἶχαν φτιάσει καὶ ἄλλοι πύργους, ἢ ὀχυρώματα ἐξ αἰ-
 τίας τῶν περιστάσεων νὰ τὰ δώσουν. Ἐλαθὼ ἀπόκρισι
 εὐχαριστήριον καὶ ὅτι θέλει φυλαχθῆ ἡ ἰδιοκτησία μου.
 Ὅσον ἠμπόρεσα ἔκαμα τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα καὶ
 ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ φημελιά μου· εἶδα τὴν πατρίδα μου ἐλευ-
 θερῆ, εἶδα ἐκεῖνο ὅπου ποθοῦσα κατέγω, καὶ ὁ πατέρας
 μου, καὶ ὁ Πάππος μου καὶ ὅλη ἡ γενεά μου, κατῶς

καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες· ἀπεφάτισα νὰ πάω εἰς ἓνα περιβόλι ὁποῦ εἶχα ἔξω ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα, ἐκάθησα καὶ ἀπερνοῦσα τὸν καιρὸν μου καλλιεργῶντας· καὶ εὐχαριστούμουν νὰ βλέπω νὰ προσδεύουν τὰ μικρὰ δένδρα ὁποῦ ἐφύτευα. Εἰς ὀλίγον ἔστειλα ἓνα σπαθὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως, ἡγεμόνος Παύλου Λουδοβίκου.

Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ περάσω ἓνα δύο μῆναις, διότι ἐροθήθηκα νὰ μὴν ἀρρώσθήσω ἀπὸ τὴν κάψα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀποκεῖ ἐπῆγα εἰς ἓνα πανηγύρι τῆς ἁγίας Μονῆς, ὅπου ἐπήγαινα κάθε χρόνο, ὅτι εἶναι ἰδιοκτησία μου. Ὅπισω εἰς τὸ Ἀνάπλι οἱ ῥαδιοῦργοι δὲν ἔλειψαν νὰ παρασταίνουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Κολοκοτρῶνης κάμνει συνειδήσεις καὶ ἄλλαις παρόμοιαις ψευταῖς. Ὁ Ζωγράφος ὁποῦ ἦτον Νομάρχης τῆς Ἀρκαδίας, (τόσον καὶ ὁ Μάνος ὁποῦ ἦτον διευθυντής), καὶ ἂν ἦτον τίποτε ἔπρεπε νὰ τὸ ἤξεیره αὐτός, ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀντιβασιλεία καὶ ἐπληροφόρησε, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦτον ψύματτα. Ἐγύρισα ὀπίσω εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα ἐχαίρήθησα τὸν Βασιλέα, τὴν Ἀντιβασιλείαν, τοὺς εἶδα μυδιασμένους, πλὴν δὲν ἐκατάλαβα τίποτε· ἔμεινα εἰς τὸ περιβόλι μου. Ἐκεῖ ἤλθαν τὴν νύχτα εἰς τὰς 7 Σεπτεμβρίου, καὶ μὲ ἐπῆγε ὁ Κλεόπας μοίραρχος μὲ 40 χωροφύλακας καὶ μὲ ἐπῆγε εἰς τὸν Ἰτζκαλὲ, καὶ μὲ ἐπαράδοσε εἰς τὸν φρούραρχον, καὶ μὲ ἔβαλαν 6 μῆναις μυστικὴ φυλακὴ, χωρὶς νὰ ἰδῶ ἄνθρωπον, ἐκτὸς τοῦ δεσμοφύλακα· δὲν ἤξευρα τί γίνεται διὰ ἕξι μῆναις, οὔτε ποιὸς ζῆ, οὔτε ποιὸς ἀπέθανε, οὔτε ποιὸν ἔχουν εἰς τὴν φυλακὴν· διὰ τρεῖς ἡμέραις δὲν ἤξευρα πῶς ὑπάρχω, μού ἐφαίνετο ὄνειρο, ἐρωτοῦσα τὸν ἐκυτόν μου ἂν ἤμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος κανεῖς· δὲν ἐκαταλάβηκα διατί μὲ ἔχουν κλεισμένο. — Μὲ καιρὸν ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν μου, ὅτι

ἔσω; ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τὴν ὑπόληψιν ὅπου ἔχει ὁ λαὸς πρὸς ἐμένα, μὲ φυλακόνουν διὰ τὸ νὰ μοῦ κλύουν τὴν ἐπιβρόχην· δὲν ἐπίστευσα ποτὲ, ὅτι θὰ φθάσουν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν, διὰ τὸ νὰ φτιάσουν ψευδομάρτυρας. Ἐπειτα ἀπὸ ἕξ μῆναις μᾶς ἐκοινοποίησαν τὴν κατηγορίαν, ὅτι τάχα ἐκάμναμεν ἀναφοραῖς· τότε ἐναντίον ὅλης τῆς Ἀντιβασιλείας, πότε ἐναντίον τῶν δύο μελῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀρμανσπέργ· ὅτι ἠθέλαμεν νὰ κάμωμεν ἐπανάστασιν, καὶ οὕτω ἐδράζαμε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ ληστὰς, ὅλα ἅπαντα θέματα. Σὺν μ' ἐκοινοποίησαν αὐτὰ, ἔβλα ὑποψία εὐθὺς ὅτι εἶναι χέρι τῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ μᾶς χαλάσουν· μᾶς ἔβαλαν εἰς τὸ δικαστήριον· ἐκεῖ ἐπαρρησιάζθησαν μερικοὶ ἄτιμοι μικροὶ ἄνθρωποι ψευδομάρτυρες, καὶ ἔλεγον πῶς εἶδαν ἀναφοραῖς καὶ ἄλλα ψέμματα· ἦλθαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τίμιοι ἄνθρωποι, νοικοκυραῖοι, εἶπαν πῶς ὅλα αὐτὰ εἶναι ψέμματα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι κακῆς δικηγώγης ἄνθρωποι· πλὴν πρὸ ἤκουαν αὐτούς; ἤθελαν τὸν σκοπὸν τους, καταζήκην· ἔξαρνα μανθάνω ὅτι βιάζει ὁ Σχινῆς μινίστρος τῆς δικαιοσύνης τὸ δικαστήριον καὶ ὑποχρεώνει τὸν πρόεδρον Πολυζαΐδην καὶ Τερτσέτην νὰ ὑπογραφῶσιν μὲ βιγιονέταις. Μᾶς κατέβησαν, μᾶς ἐδιάρθασαν τὴν ἀπόφασιν· εἶπα τόσας φορὰς τὸν θάνατον, καὶ δὲν τὸν ἐροῦσθηκα, οὔτε τότε· καλλήτερον εἶναι ὁποῦ σκοτόνομαι ἄδικα παρὰ δίκαια. Τὸν Κολιόπουλο ἐλυπόμουνα δικαί· εἶχε φαμελιά μεγάλη· ἐράγαμε τὸ βράδι τὴν αὐγὴν ἐκάμκαμε τὴν δικολόγημα καὶ ἐπροσμένναμε τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Μετὰ δύο ὥρας ἐμάχκαμε ὅτι ὁ βασιλεὺς μᾶς ἔκαμε χάρη τὴν ζωὴν μας ἀπὸ τὸ ἄδικο. Μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὸ Πιλαμίδι εἰς σιγουρότερον μέρος. Ἐσταθήκαμε καὶ ἐκεῖ ἡ μῆνας. Ὁ βασιλεὺς ὅταν ἀνέβηκε εἰς τὸν θρόνον ἔκαμε διαταγὴν καὶ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ αὐτὴν τὴν φυλα-

κὴν τὴν τόσον ἄδικη. Ἐκατέβηκα ἀπὸ τὸ Παλαμίδι· ἡ ὑποδοχὴ ὅπου μού ἔκαμεν ὁ λαός, μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλαις ταῖς δυστυχίαις ὅπου ἐπέρασα· ἔβλεπα ἄλλους νὰ κλαίουν, ἄλλους νὰ γελοῦν, καὶ ὅλοι νὰ φωνάζουν ζήτω! ζήτω ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ Βασιλεὺς! Ἐκάθησα δύο τρεῖς ἡμέραις εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἔπειτα ἦλθα εἰς τὴν Ἀθήνα· ἐπρόσφερα τὸ σέβας μου καὶ τὴν εὐχαριστήσιν μου εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Ἀρμανσπέργ, καὶ ἔπειτα ἐκάθησα ἡττοχος ἕως τούτην τὴν ὥρα ὅπου διηγοῦμαι αὐτά. (1).

(1) Τὸ καλοκαίρι τοῦ ἔτους 1836.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Προϊδεάζεται ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ μακαρίτης Θ. Κολοκοτρώνης δὲν γράφει, ἀλλὰ διηγεῖται, καὶ συχνὰ διηγούμενος μικρὰ χειρονομία, ἢ ἄλλο νεῦμά του συνεπλήρῳ τὸ νόημα. Προστίθενται ἐνταυτῷ καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διορθώσεις, ἀφίνοντες τὰς λοιπὰς, προερχομένας ἢ ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς γραφῆς, ἢ ἐκ τοῦ τύπου, εἰς τὴν ὄριμον κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ τῆς ἀπλῆς γλώσσης τὴν εἶδῃσιν αὐτοῦ, π. γ. τὸ τελικὸν ν ἢ ἀπλῆ γλῶσσα δὲν τὸ μεταχειρίζεται εἰς πολλὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται εἰς τὴν παρούσαν διήγησιν, καὶ ἐπομένως ἀναμφιδόλως δὲν εἶναι τοῦ διηγουμένου, καὶ πρέπει νὰ ἀφαιροῦνται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν διὰ νὰ διαφυλάττεται ἡ ἀρμονία τῆς γλώσσης.

Αἱ σειραὶ τῶν στιγμῶν, αἵτινες ἀπαντῶνται κἄποτε δηλοῦσιν ἔλλειψιν τοῦ χειρογράφου, τὴν ὁποίαν ἤλπιζε νὰ ἀναπληρώσῃ ὁ ἐκδότης ζῶντος τοῦ μακαρίτου· ἀλλὰ προέλαβεν ὁ θάνατος καὶ οὕτως ἐμεινεν. — Ἀφίνομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ τὴν λεπτὴν εἰρωνεῖαν τοῦ ιστοροῦντος εἰς πολλὰς περιστάσεις.

Διορθώσεις.

Ἐσφαλμένα.

Διόρθωσις

Σελ. 54.

Ἀνάγνωσε.

41. 13 εἰς τὰς ἡμέρας

εἰς τὰς ἡμέρας μου

102. 31 ἄρχισαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄερα

ἄργησαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄερα.

Σελ. στίχ.

109	18	Τριπολιτσᾶ;	Ἄργους.
128	30	Νὰ ἰδῆ ποῖος στέλ- νει τὸν διδάσκαλον	Νὰ ἰδῆ ποῖος νικάει καὶ ζέλ- νει τὸν διδάσκαλον.
129	3	Ππρακκούντας ὁ Ἄ- ναγνώστης ὁ Δελιγιάννης	Ππρακκινόντας ὁ Ἄναγνώ- στης ὁ Δελιγιάννης-
174	25	Τὸ διάστημα ὅμως μᾶς ἔστειλε μακρυνὸ	Τὸ διάστημα ὅμως εἶναι μακρυνὸ
—	37	Μίαν	Μισή

— o o o —

*Σημειώσεις τοῦ ἐκδότου ἀναφερόμεναι εἰς
τὴν διήγησιν.*

Σελ. 6. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀναφέρεται τὸ ἐπό-
μενον τραγούδι.

Ἐμαραθῆκαν τὰ βουνὰ, μπράθηκαν καὶ οἱ κάμποι,
Μπράθηκεν ἡ Καστανιά, ὁ Πύργος τῆς Καστάνιας,
Ἐπὺ'χε τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους,
Ποῦ πῆγαιναν στὴν Ἐκκλησιὰ τ' ἀσῆμι φορτωμένοι,
Τ' ἀσῆμι καὶ τὸ μάλαμα καὶ τὰ σπαθιά ζωσμένα.
Κ' ἔβγαϊναν κ' ἐκουβέντιαζαν τῆς ἐκκλησιᾶς στὴν πόρτα.
Καὶ ὁ Κωσαντῆς τοὺς ἔλεγε καὶ ὁ Κωσαντῆς τοὺς λέγει,
Τοῦτ' ἡ χαρᾶ ποῦ ἔχομε μείζ, θεὸ νὰ μᾶς φέρει λύπη,
Ἄπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποῦ κοιμούμουν,
Κ' ἐκίηκε τὸ πόσι μου, ἡ φούντα τοῦ σπαθιοῦ μου,
Τὸ πόσι μου ἡ γυναϊκᾶ μου, κ' ἡ φούντα τὰ παιδιὰ μου.
Τοῦτ' ἡ χαρᾶ ποῦ ἔχομε μείζ, θεὸ νὰ μᾶς φέρει λύπη.
Τ' ἀκούει ὁ Παναγιώταρος καὶ τὸν τζακᾶν τὰ γέλοια·
Τί λές κουμπάρε Κωσταντῆ καὶ σὺ Κολοκοτρώνη;
Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκε ὁ Πύργος τῆς Καστάνιας.

Μὴ εἰδὲ πρῶτα, εἰδὲ στερνᾶ, καὶ εἰδὲ τῶρα πατιέται,
Μὸν βγάλτε τὰ μπαϊρίκια σας, καὶ στήσετε στὸν Πύργο
Νὰ βλέπη ὁ Καπετάνπασας μὲ τοὺς Γιανιτζαρκίους.

Σελ. 33, Τραγοῦδι χοροῦ.

Σάββατο πλιά στὸν πόλεμο

Μὲς τὸ μοναστηράκι,

Βίστα μωρὲ Ἄλιφρμάκι

Μὲ τὸ Κολοκοτρωνάκι.

Πέφτουν τὰ βόλια σὰν βροχὴ

Κολοκοτρῶνη Θεοδωρῆ.

Πόλεμο καὶ πολεμᾶνε,

Καὶ τοὺς Τούρκους τοὺς νικᾶνε.

Ὁ Θεοδωράκης βάνει μιὰ φωνή.

κ. τ. λ.

Σελ. 45. Μ' ἔπιασαν αἰχμάλωτον. — Μὴ γνωρίζοντές τον οἱ Ἀγγλοκῆρσοι καὶ νομίζοντές τον ἐχθρόν.

Σελ. 54. Τοὺς ἀκολούθους ἀξιομνημονεύτους λόγους ἤκουσα ἀπὸ τὸν Κ. Α. Μ.

α Ταῖς 28 ἀπριλίου ἐβγήκαμε εἰς τὸν Μωρέα. Δὲν ἤλθαμε διὰ νὰ φύγωμε, ἀλλὰ νὰ χαθοῦμε μὲ τοὺς ἄλλους· εἶμαι γνωστόν· Εἶμεθα τάμματα τῆς πατρίδος. Τὸ τάμμα τῆς πατρίδος ἐνθυμίζει τὸ devoneo me pro Republica γενναίου στρατάρχου τῆς Ῥώμης εἰς τοὺς κελούς της καιροῦς, ὡς ἦσαν οἱ ἑλληνικὸι τότε εἰς τὸ 1821.

Σελ. 101. Ἀλέξιος Λουκόπουλος ἀπὸ τὴν κωμόπολιν Γαργαλιάνου, ἐμπορεύετο εἰς Ζάκυνθον ἔπου καὶ ἀνετρέφη. ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος οὗτος πολίτης ζῆ ἰδιωτεύων εἰς Γαργαλιάνους.

Σελ. 118. Νικόλαον ἀνεψιόν μου. Ἐννοεῖ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Νικηταρᾶ.

Σελ. 124. Τὰ ἀκόλουθα σημειώματα μετέδότησαν ἀπὸ τὸν
 μηκαρίτην Κολοκωτρώνην, τὰ ὁποῖα φαίνεται εἶχεν
 ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του. «Γῆς Ἐπιδαύρου ἢ συζέλευσις
 ἦτο συνθεμένη ἀπὸ τοὺς προὔχοντας· οἱ Αἰγαιοπελαγίται
 δὲν ἦσαν ἐκεῖ, μόνον οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν νήσων.
 Κρητες δὲν ἦτον· ἕκαμην τὸ σύνταγμα. Εἰς τοῦ Ἄτρου
 τὴν συνέλευσιν ἦτον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπαναστατημέα μέρη
 τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κολοκωτρώνης ἀντέτεινε νὰ λάβουν οἱ
 ἄρχοντες πολλὴν δύνειμιν· ἐπροσπαθούσταν νὰ μηδενίσουν
 τὴν ἐπιβρόην τοῦ Κολοκωτρώνη. Ἐπρόβαλαν νὰ κάμουν
 εἰς ψήφισμα διὰ τὴν ἐκποίησην τῆς ἐθνικῆς γῆς· ὁ ἀναγνώ-
 στης ὁ Δελιγιάννης ἔκαμε παρατήρησιν ὅτι τῶρα θὰ δώσω-
 μεν εὐκαιρίαν νὰ ὑψωθῇ ὁ Κολοκωτρώνης μετ' αὐτὸ τὸ ψήφι-
 σμα· ἐξήγησταν τοῦ Κολοκωτρώνη τὸ μέρος, τί εἶναι ἡ ἐκποί-
 ησις τῆς ἐθνικῆς γῆς, καὶ ἔπιασταν καὶ ἐτουρέκιζαν τὴν ἐκ-
 ποίησιν εἰς ἓνα χαρτὶ γραμμένο ἐκ ποίησις· καὶ ἔτσι ἐμ-
 ποδίσθη αὐτὸ τὸ ψήφισμα. Διὰ τὴν ἐμπόδισιν καὶ ἡ κυβέρνησις
 καὶ τὸ ἔθνος πρέπει νὰ εὐγνωμονῇ. Εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς
 Γροιζήνος ἐβρίξαν ὅλους τοὺς τίτλους· καὶ ἐμπόδισαν τὸ
 ἱερταῖον νὰ ἀνακχτόνεται εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ὁ
 Κολοκωτρώνης ἐπρόβαλε νὰ καταργηθῶν οἱ τίτλοι· εἶπε
 «Σεβαστὴ συνέλευσις, καὶ γενναϊότατον, καὶ ἐξουχάτατον, καὶ
 ἐνδοξότατον, καὶ ἐκλαμπρότατον, καὶ πανιερώτατον ἀκόμη
 με εἶπαν, δὲν ἄλλαξα· εἶμαι ὁ ἴδιος.»

Σελ. 144. Ὁ Κ. Πέκιος (Pechio) Ἰταλὸς περιηγητῆς
 εἰς σύγγραμμά του ἐπιγραφόμενον *Ἐπίσκεψις εἰς τοὺς*
Ἑλληνας (Visita ai Greci) ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὸ μονα-
 στῆρι τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ εἰς Ὑδραν ἐντάμωσε τὸν Θ. Κολο-
 κωτρώνην καὶ ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτοῦ.

« Εὐρισκόμενος εἰς Ὑδραν ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν

πρώτον τῶν δημογερόντων Λάζαρον Κουντουριώτην νὰ ἰδῶ τὸν Κολοκοτρώνην. Ἐπῆγα καὶ τὸν τῦρα καθήμενον μεταξὺ τῶν ἄλλων πολιτικῶν συναιχμαλώτων του· τὰ ἄσπρα του μαλιὰ ῥιμμένα ἀμελῶς εἰς τὴν πλάτην του, ἔσμιγαν μὲ τὴν πυκνὴν του γενεάδα· τὸ ἄγριόν του πρόσωπον, ἡ ζωηρότης τῶν ὀρθακμῶν του καὶ τὸ πολεμικὸν ἦθος του, τὸν παρωμοιάζαν μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς δισκορπιζομένους εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. — Τὸν ἐχαιρέτησα ἐκ μέρους τῆς Μπουμπουλίνιας, καὶ τοῦ ἀνήγγειλα, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ ἦναι ἐλεύθερος. Μὲ εὐχάριστῃσε διὰ διεσκημένως καὶ μὲ ἐζήτησε νεωτέρας εἰδήσεις. Τοῦ εἶπα, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν εἰς τῆι στιγμῆν νὰ κυριεύσουν τοὺς Νυκρζίουσι, καὶ ἐπρόσθεσα ὅτι εἶναι φοβεροί, ὄχι μόνον διὰ τὴν προσωπικὴν τους ἀνδρείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τακτικὴν τους καὶ τὸ ἵππικόν τους. Ἀπεκρίθη ὅτι διὰ νὰ νικηθοῦν οἱ Αἰγύπτιοι φθάνει νὰ εἶχη τις ἀνθρώπους νὰ ῥίχνουν, καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐβάλθη εἰς θέσιν ἀνθρώπου ὀποῦ σημάδευει. Γνωρίζω τοποθεσίας εἶπε, εἰς τὰς ὁποίας οὔτε ἡ τακτικὴ τους, οὔτε τὸ ἵππικόν τους παντελῶς δὲν θὰ τοὺς ὠφελούσαν. Ἠξέυρεις τί ἔφερε τὴν νίκην τῶν Αἰγυπτίων, ἡ ἐνότις τῆς πολεμικῆς δυνάμεως (l'unité dans le commandement), ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀφνίζονται ἀπὸ τὴν μαρίαν τοῦ νὰ θέλουν νὰ καπιτανεύουν χωρὶς τὴν ἀπαιτουμένην ἐμπειρίαν. Καθὼς ἐσῆκωσε τὸ χέρι του παρετήρησα μίαν σπαθιὰν ὀποῦ εἶχε· τὸν ἠρώτησα ποῦ ἀπέκτησεν αὐτὸ τὸ ἐντιμον παράσημον. Μὲ ἀπεκρίθη δὲν εἶναι τὸ μόνον.

Ἐνῶ μοῦ ὠμίλει ἔτρεχε μὲ τὰ δάκτυλα τὰ κλονιὰ ἐνός κομβολογιῶ καὶ μικρὰν νὰ δείξη τὴν Τουρκικὴν ἐκεῖνην σοβαρότητα τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες, ἐκίνει τοὺς ὀρθακμούς του μὲ

φλογερὸν καὶ ἄγριον κίνημα· ἐσηκόνετο, ἐκάλετο, ἐπεριπά-
 τει μὲ ἄλλην τὴν ἀθημονίαν κλέφτου, ὅστις φοβεῖται χω-
 σιὰ καὶ προστοιμάζεται εἰς τὸν πόλεμον. Εἶναι βέβαιον ὅτι
 ὁ στρατηγὸς Κολοκοτρῶνης δὲν εἶναι κρινὸς ἄνθρωπος. Ὁ-
 λίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνέντευξίν μας ἀπελύθη, ὑποδεχ-
 θείς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ναυπλίου μὲ μεγάλας τιμὰς.
 "Ἐνας βουλευτὴς τοῦ ἀπεύθυνε μίαν ἐμιλίαν, καὶ αὐτὸς ἀπε-
 κρίθη ἀπροστοίμαστος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν εὗρισκετο
 ἡ ἀκόλουθος ἀξιωματημῶν περιχοπή. α' Ἐρχόμενος ἐδῶ
 ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἐπνίξα εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πάθη μου.
 Πνίξετε καὶ σεῖς τὰ δικά σας· θάψετε εἰς αὐτὴν τὴν ἄβυ-
 σσον ὄλα· τὰς ἐριδας καὶ τὰς διχονοίας· αὐτὸς εἶναι ὁ θη-
 σαυρὸς ὁποῦ θὰ βρῆτε.» Ὁμίλει εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν
 τοῦ Ναυπλίου ὅπου οἱ κάτοικοι ἔσκαφταν διὰ πολλὰς ἡμέ-
 ρας μὲ τὴν ιδέαν νὰ εὗρουν θησαυρὸν θαμμένον.

Σελ. 166. Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις μὲ ἐδόθη ἀπὸ τὸν
 μακαριτὴν Κολίνον, ἧτις ὡς νομίζω, τοῦ ὑπαγορεύθη ἀπὸ
 ἀξιότιμον στρατιωτικὸν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πύργου.

Νοέμβριος 1825, Γαστούνη.

Ἄφ' οὗ τὸ ἵππικὸν τοῦ ἐχθροῦ διέβη τὸν Ἀλφειὸν ποτα-
 μὸν καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸν Πύργον διεμοιράτη καὶ ἐσκόρπι-
 σεν εἰς τὰ χωρία τῶν πεδίων· καὶ τὴν ἐνάτην τοῦ ἐνεσῶτος
 μηνὸς ἐξημερώθησαν οἱ ἵππεῖς εἰς τὰ χωρία Δερβιοτσισελεπί,
 Καρδαμᾶ, Σιβαλία, Ροζιάται, Καραγιούζη, Σελιμ-Γσαού-
 ση, Ἀνδραβίδα καὶ Βαρθολομοῖο καὶ εἰς ὄλα σχεδὸν τὰ
 χωρία τῶν πεδιάδων τῆς Γαστούνης, εἰς τὰ ὅποια καὶ εὐ-
 ρόντες Ἕλληνας ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοῦς, ἀλλ' ἡ νίκη ἦταν
 πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξη-

μερῶθησαν εἰς τοῦ Σελήμ-Τσαούση ἕως 30 ἵπποις, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφρονεύθησαν 8 πκρά τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἔλαβον καὶ τοὺς ἵππους τῶν φρονευθέντων ἐχθρῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν πολεμῶντες ἄλλοι ἐχθροὶ εἰς τὰ Σιβάλια ἐφρονεύθησαν ἕως 80 καὶ 20 ἐκ τῶν ἡμετέρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ Καπ. Ἀναγνώστης Παππαγοστόπουλος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενιζέλος· εἰς τὸ Καραγιούζη 20 ἵπποις ἐπολέμησαν πρὸς 2 Ἑλληνας καὶ ἐφρονεύθησαν 13 χωρὶς νὰ βλαφθῇ κανεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων· οἱ διασωθέντες ἐχθροὶ πολεμοῦντες πρὸς τοὺς ἡμετέρους δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐκδώσωσι τοὺς φρονευθέντας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τοὺς ἀφήσωσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν νικητῶν. Γυνή τις ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου δραμοῦσα ἔλαβε δύο χροσοκκπιτισμέναις πιστόλαις, ἓν τουφέκιον, ἓν σπαθίον καὶ πολλὰ χρήματα ἀπὸ τῶν φρονευθέντων. Εἰς τὸ Βαρθολομιὸ ὑπῆγαν ἕως 1,200 ἵπποις, τοὺς ὁποίους ἀφ' οὗ ἐδίωξαν ἕως εἰς τὴν Γαστούνην οἱ Βαρθολομιῶται, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον καὶ λαβόντες τὰς φμιλίαις τῶν ὑπῆγαν εἰς Χλουμούτσι, περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν 100 ἄνδρες ἐκλεκτοὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἔπιασαν τὸ χωρίον, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν, 10 τοῦ μηνός, ἐξημερώθησαν ἕως 500 ἵπποις καὶ ἕως 4,000 πεζοί, καὶ περικυκλώσαντες τοὺς ἡμετέρους ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοὺς μίαν ὥραν ἀκχάπτουστα, καὶ ἐφρονεύθησαν πολλοὶ χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ βλάψωσι τοὺς ἡμετέρους· εἰς δὲ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ κλεισθένων Ἑλλήνων ἀναβὰς ἵππον πιασθέντα ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἔδραμον εἰς τὸ Χλουμούτσι νὰ δώσῃ εἰδητιν εἰς τοὺς ἐκεῖ νὰ τρέξωσιν εἰς βοήθειαν τῶν κλεισθένων, καὶ ἀμέσως 150 ἐκλεκτοὶ στρατιῶται, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν χιλιάρχον Βέρη καὶ τὸν Κ. Γεωργιάκην Βαρθολομιώτην, ἄνδρας τῶ ὄντι γενναιστάτους, ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῶν εἰς Βαρθολομιὸ δύο περίπου ὥρας κλεισθένων

ἀδελφῶν των· ἀλλ' ἅμα ἰδόντες αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ ἐκίνησαν πρὸς αὐτοὺς ὄλοι οἱ ἱππεῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτω δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τρέψωσιν εἰς φυγὴν τοὺς γενναίους ἐκείνους Ἕλληνας, ἀλλὰ μάλιστα οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρουν καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ ἀμπέλια τοῦ χωρίου περὶ τὸ ἡμισυ μίλλιον μακρὰν τοῦ χωρίου αὐτοῦ, ἀπελπισθέντες οἱ ἱππεῖς ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν πολιορκούντων τὸ χωρίον 3000 ἐκ τῶν 4 χιλιάδων τῶν πεζῶν ἔπρεπε νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειάν των καὶ οὕτως ἔκλεισαν τοὺς 150 ἥρωας εἰς τὰ ἀμπέλια, οἵτινες ἐπολέμησαν γενναίως ἀπὸ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἕως τῆς δεκάτης, καὶ μύλον ὅτι οἱ ἐχθροὶ ὤρμησαν πολλάκις κατὰ τὴν συνήθειάν των ἐναντίον τῶν ἡμετέρων, ἐπέστρεψαν κατησχυμένοι βαλλόμενοι καὶ φονευόμενοι, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβάσα ῥαχδαία βροχὴ ἔπαυσε τὸν ἐκ τῶν τουφεκίων πόλεμον, καὶ οὕτως εὐρόντες εὐκαιρίαν οἱ ἐχθροὶ ὤρμησαν πολλότατοι πρὸς ὀλιγωτάτους, καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπρεπε νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὸν πολυχρήμιμον ἐχθρόν· εἷς ἐκ τῶν 150 ἐτάθη, καὶ αὐτὸς πλακωθείς ὑπὸ τῶν πτωμάτων τῶν φονευθέντων. Ἀπέθανον οἱ ἥρωες, ἀλλ' ἀρ' οὗ ἔπεμψεν πρότερον ὑπὲρ τοὺς 1000 ἐχθροὺς εἰς τὸν ἄγην, ὡς μαρτυροῦσιν τὰ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνίτου ἐκείνης πάλης εὐρεθέντα πτώματα· οἱ δὲ περὶ τὸ Βαρθολομιῶ ἀπομείναντες ἐχθροὶ ὤρμησαν ἐναντίον τῶν ἐν αὐτῷ κλεισμέων 100 Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν 6 ἐκ δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐφονεύθησαν τόσοι πολλοὶ, ὥστε ἀπελπισθέντες οἱ ἐναπομείναντες ἔφυγον αἰσχροῶς εἰς τὴν Γαττούνην περὶ τὴν ἐσπέραν, ἀφήσαντες καὶ τοὺς νεκροὺς ἀτάρως· τὴν 11 τὸ πρωτὶ ἐξεληθόντες ἐκ τοῦ Χλυμουτσίου οἱ ἡμέτεροι ἐλαφυραγωγῶσιν τοὺς φονευθέντας ἐχθροὺς καὶ ἔβαψεν τοὺς ἐνδόξως ἀποθανόντας Ἕλληνας.

Σελ. 167—168. στίχ. 30 καὶ ἀκόλουθοι 1, 2, 3. Ἡ πλοκὴ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι σκοτεινὴ, πλὴν ἡ ἔννοια εἶναι, ὅτι ἐστάλη ὁ Φιλήμων διὰ νὰ ἐξαπατηθῆ τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι εἶχε γράμμα τοῦ Μπεϊζαντιέ Γεωργάκη πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Ἀραβὰ κλπ.

Σελ. 232. Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ δὲν κατεχωρήθη εἰς τὸ κείμενον διότι διεκόπτετο ἡ σειρὰ τῆς διηγήσεως.

Κλέφταις εἰς Γασούνη, Πάτρα, Βοστίτσα καὶ Καλάβρυτα καὶ πέρα μερὶά τῆς Καρύταινας καὶ Φανάρι, καὶ ἐμαζόνοντο ὅλοι σ' ὄχλις ταῖς ἐπυχίαις 120, καὶ αὐτοῦνοι ἐγδεναν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἦταν τοῦ Κωσταντῆ Πετιμεζᾶ ἓνα παιδί, καὶ τοῦ Ἀναγνώστη Πετιμεζᾶ, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Σουδενά, καὶ ὁ Κοντοθουσίσιος, καὶ Περამερίσιοι, τοῦ Καρλῆ τὰ παιδιὰ, Γαστουναῖοι, καμμία δεκαπενταριὰ, καὶ Πάτρα οἱ Χαρπιλαῖοι, καὶ ἀπὸ Φανάρι δύο τρεῖς τέσσαρες, καὶ ἦταν βλαμμένοι ἀπὸ ἐκεῖνους· ποῦ γυρεύουν τὰ σκάνδαλα, διὰ νὰ ἀκούωνται κλέφταις πολλοὶ, διατὶ ἦτανε ὦρα νὰ δώσουν τοὺς προσόδους καὶ νομιστροποπιάτικα τῶν ζωντανῶν, καὶ ἐπῆγαν τριάντα νομάτοι εἰς τὸ Κατάκολο ὅπου ἦτον ἓνας δεσμοτελώνης ὁ Φραγκούδης καὶ τοῦ ἐπῆραν ἐθνικὰ, φοίνικαις, . . . καὶ τοῦ ἐγδυσαν καὶ τὴν φαμελιάν του, καὶ ἐπῆραν ὅτι καὶ ἂν εἶχε, καὶ ἦτανε κλερταπόδογος ὁ πατέρας τοῦ Λυκοίργου ἀπὸ τὸν Πύργο. Καὶ ἀκούοντας ταῖς ἀκαταστασίαις τῶν Πελοποννησίων ὁ μακαρίτης ὁ Κυβερνήτης μοῦ ἔδωτε μίαν διαταγὴν σφοδρὰν, ἥ νὰ τοὺς σκοτιώσω, ἥ νὰ τοὺς φυλακίσω, ἥ νὰ τοὺς προσκυνήσω· διατὶ ἡ φήμη ἐδιδόθηκε ὅτι ἦταν τριακόσιοι καὶ πεντακόσιοι, ἐγὼ ἔστειλα διαταγὴ εἰς τοὺς Καπιτανεῖους ὅπου εἶχε εἰς δούλευτιν ὁ Κυβερνήτης, καὶ τοὺς ἐ-

σύναξα εἰς Τριπολιτζᾶ, ἀπὸ τὴν Μονοβασίαν τὸν καπετὰν Γεωργάκη Δρίβη, ἀπὸ τὴν Ἰσακονιά, τὸν Πρωστὸν τὸν καπετὰν Γεωργάκη καὶ ἄλλον ἓνα καπετάνιο, καὶ ἀπὸ τὸ Κρηνίδι τὸν Νικόλα Λάμπρο, καὶ Σταμάτη Μίτσα ἀπὸ τὸ Καστρί, τὸν Τζόκη καὶ τὸν Νέζο ἀπὸ τὸ Ἄργος, ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι ἓνα καπετὰν Ἀναγνώστη ποῦ ἦταν εἰς τὴν δούλευση, ἀπὸ τὴν Κόρθο τὸν Γεωργάκη τὸν Χελιώτη καὶ λοιποὺς, καὶ ἀπὸ Τριπολιτσᾶ καὶ ἀπὸ Καρύταινα, καὶ ἐμαζώθησαν καμμὶ ἐκατοστὴ νομάτοι ἀξιωματικοί. Ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Κολιόπουλου, καὶ ἦταν καὶ ἓνα τάγμα, τὸ τάγμα τοῦ Τσαβέλα εἰς Καλάθρυπα, καὶ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Γιαννούσης, καὶ ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Γενναίου καὶ ἐσύναξε τοὺς Καπιτανέους Καρυτινοὺς καὶ λοιποὺς καὶ ἐπέρασε Λαγκάδια καὶ Ἀκοβαιοὺς καὶ ἐκυνήγησε τῆς πέρη μεριάς τοὺς κλέφταις, καὶ ἐδιέταξε καὶ τὸν Θάνο Κουμανιώτη ἀπὸ τὴν Πάτρα, καὶ ἐβγήκε καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς Πάτρας τὸ σύνορον, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα καὶ εἶχα καὶ καμμιά εἰκοσάρια καθλαρέους ἀτάκτους κοντά μου ἀπὸ τὴν καθλαρὶχ. Παγενάμενος εἰς τὸ Φανάρι ἐπίασα δύο καὶ τοὺς ἐφυλάκησα εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Καὶ ἐτράβιζα εἰς τὸν Πύργο διὰτὶ ἦταν δύο, τρεῖς, τέσσαρες κλέφταις μέσα ἀπὸ τὸν Πύργο, διὰτὶ ἦγον γιατάκι ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου, καὶ ἐπροσκάλεταν τὸν Κοντοβουνίσιο καὶ ἐγδυσαν τὸν Φραγκούδη. Ἀκούοντας ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου ὅτι ἐκατέβηκα εἰς τὸν Πύργο ἐτράβιξε νὰ πάη ἄτ' Ἀνάπλι, καὶ ἔστειλα τέσσαρους καθλαρέους, τὸν ἐπίασαν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τὸν ἔφεραν ὀπίσω στὸν Πύργο. Εἶχα μάθει ὅτι ἔσμιξε μὲ τοὺς κλέφταις πρὶν πάνε ἄτ'ὸ Κατάκολο οἱ κλέφταις. Καὶ ἀκούοντας οἱ κλέφταις ἐμὲ τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖο, ἐδιασκορπίσθησαν. Ἐτρά-

Εἶξα εἰς τὴν Γαστούνη, ἔσφιξα τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔπιασαν ἔζη καὶ τοὺς ἐρυλάκωσιν καὶ ἐκείνους. Καὶ ἔρχεται ὁ λαὸς ποῦ τοὺς εἶχαν κλεμμένα βόδια καὶ ἄλογα προκλιόμενοι εἰς ἐμέ, καὶ τοὺς κλέφταις τοὺς ἤξευρα καὶ ἔγνευα καὶ κριτῆς, διατὶ ἡ περίστασις ἔτσι τὸ ἤθελε, καὶ ἐλάβανε ὁ καθίνας τὸ δίκαιόν του. Ἔτσι ἐτραβίξαμε διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Πάτρα, καὶ εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορον εἶχαν γδυμένους κατὰ πραγματευτάδες Πυργιώταις καὶ οἱ κλέφταις ὅπου ἔγδυσαι τοὺς Πυργιώτας ἦταν ἀπὸ τὰ Ζουμπάτα ἀπὸ τοῦ Νενέκου τὸ χωριὸν, λεγόμενοι Χαρμηλαῖοι. Τότενες ἦτανε διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως σ' ὄχιον σύνορον γδυθῆ εἰς τὴν στρατὰ (δημοσίαν) στρατηγείας, νὰ ἦναι ἀποκριζάμενα τὰ χωριὰ τὰ τριγυρινὰ ἐάν δὲν παραδώσουν τοὺς κλέφταις. Καὶ ἔσφιξα τὰ χωριὰ ποῦ ἔγδυσαν τοὺς πυργιώταις πραγματευτάδες, ἢ τοὺς κλέφταις, ἢ δέκα χιλιάδες γρόσια ποῦ τοὺς εἶχαν παρμένα μὲ τὸ δευτέρου τοῦ πραγματευτῆ ποῦ εἶχαν ἀγοράσει σὴν Πάτρα. Καὶ οἱ γδυμένοι ἦλθαν κοντὰ μου ἴσθιν Πάτρα. Καὶ ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ διέτριβα ἐκεῖ, ἕως Χαρμηλάς ἦτον ἀπὸ τοὺς κλέφταις καὶ ἐσυριάνιζε ἀνεγνώριστος ἴσθιν Πάτρα μέσα· καὶ ἐκεῖ ποῦ ἦτον καὶ οἱ γδυμένοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ ἔτσι μου ἔδωκαν χαμπέρι καὶ ἔστειλα τὸν Καραγάλιο καὶ τὸν ἔπιασε, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ τοὺς ἄλλους ποῦ ἦταν ἀπὸ τὸν ἴδιον τόπον. Καὶ ἔτσι οἱ κλέφταις ἀκούοντες τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν Γενναῖον ἀπὸ πάνω, ἔπιασαν εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορον καὶ ἔστειλα στρατεύματα, ἄλλους ἔπιασα, ἄλλους ἐκυνήγησα καὶ ἔπιασαν κατὰ τὰ Καλάβρυτα. Καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸ τάγμα του καὶ μὲ τοὺς Πετμεζαίους τοὺς ἐκυνήγησαν καὶ τοὺς ἔδωσαν μπέσα καὶ ἐπροσκύνησαν· ἦτον 15 τὰ Πετμεζόπουλα, (ἢ νὰ προσ-

κυνήσουν, ἢ νὰ τοὺς πάρουν ὅ,τι καὶ ἂν ἔχουν). Καὶ ἔτσι ἔστειλα ταχυδρομὸν καὶ ἐζήτησα γνώμην τὴ νὰ κάμω, νὰ τοὺς στείλω ἔς Ἀνάπλι, ἢ νὰ βάλουν κερίλιδες νὰ μὴν ἀκολουθοῦν πλέον εἰς τέτοιον δρόμον. Ἐλαβον διαταγὴν ὅτι ἂν ἦναι σιγοῦροι κερίλιδες ὁποῦ νὰ μὴν μετακάμουν τρέλλα νὰ τοὺς συγχωρήσῃ ὁλοῦς, εἰδεμὴ ὅσοι καὶ δὲν ἔχουν κερίλιδες κελοὺς νὰ τοὺς στείλω στ' Ἀνάπλι. Ἐγὼ ἐκεῖνον ποῦ ἔπιασα ἔσ' ἡν Πάτρικ τὸν ἔπῃρα διὰ νυκτὸς καὶ ἐξημέρωσα στὸν τόπον τοῦ μετὰ 300 νομάτων, γιὰτι οἱ Ζουμπαταῖοι τὸ εἶχαν πᾶρσι ἀπὸν τοὺς διὰ τὸ προσκύνημα. Διὰ νυκτὸς τοῦ ἔξωσα, τοὺς ἔπιασα καὶ ἐπῃρα τὸ πρᾶγμα ποῦ ἦτον ἀμοίραγον ὁ Καπετάνιος εἶχε πᾶει νὰ εὔρῃ πραγματευτὴν νὰ τὸ πουλήσῃ διατὶ δὲν ἦτον χωριάτικο. Καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῃγα εἰς τὰ Ζουμπάτα ἀπεφάσισα νὰ κρεμάσω ἕνανε, καὶ μοῦ ἔπεσαν οἱ καπιτανεῖοι νὰ μὴν τὸ κάμω. Καὶ ἐπῃρα αὐτὸν καὶ ἕναν ἄλλον δεμένους, μαζὴ μου. Καὶ τότενες ἐπρόσβαξα εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ οἱ κερίλιδες ἔδωσαν λόγον καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἦναι φρόνιμοι. Κερίλιδες ἦταν οἱ γειτῶνοι τοῦς. Καὶ ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη καὶ ἔκαμα καὶ 500 κρίσεις, ποῦ ἂν ἤθελε πέσουν εἰς ἀβουκάτους καὶ κριτήρια ἤθελα κονταναρισθοῦν 300 χρόνους, καὶ ἐδιόρθωσα ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἠτύχασαν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ δύο Ζουμπατιώταις ὁ ἕνας μοῦ ἔφυγε μετὰ τὸ σίδηρον καὶ ὁ ἄλλος τὸν ἔστειλα εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἔκαμα δύο χρόνους ἔσ' ἡν φυλακὴ, ἦταν ἀδελφὸς τοῦ φευγάτου καὶ ὅταν ἐγύρισκα ὀπίσω καὶ ἐπῃγα στὴν κυβερνησιν τοῦ ἤρρεσεν ὁ τρόπος τοῦ Κυβερνήτου ποῦ κατεπράϋνα τὸν λαὸν καὶ ἔτσι διέλυσε τοὺς Καπιτανεῖους.

Σελ. 232. Καὶ ἡ προῦσα σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ ἰδίου Θ. Κολοκοτρῶνη.

Εἰς τὸν Πόρον εἶχε στείλει ἡ Κυβέρνησις στρατιώτας, ἕνα μέρος Ποριωτῶν ἠθέλησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὰ στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως, ἔγεινε πόλεμος, ἐγαλάσθησαν οἱ Ποριώταις καὶ ἐσκοτώθη ὁ Χριστόδουλος Ποριώτης. Τότε ἐκάη ἡ ἀρμάδα. Εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔλαβη τὴν ἀδίκην ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην καὶ ἕκκα στρατιωτικὴν συβίευσιν καὶ ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Πελοποννήτου καὶ ἐβάλαμεν ἄλλους διακροῖους εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἀξιωματικῶν.

ΡΗΤΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Ἡ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Κατὰ παράδοσιν.

Μερικὰ ὁ ἐκδότης ἤκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἡ ὀνομασία γέρος τοῦ ἐγεννήθη, ἐπειδὴ ἦτο πολὺ-ξερὸς, ἐξυπνὸς, εἶχε πονηρίαις· ὅθεν καὶ τὸ τραγούδι τοῦ παλαιοῦ χαλασμοῦ τῶν Κολοκοτρωναίων λέγει,

Ὁ Θεοδώρακιε, πολὺ πονηραμένος,

Ἐγλύτωσε ὁ καβμένος.

Εἰς τὰ ἔθνη ὅπου ἡ παιδεία δὲν εἶναι ἐξαπλωμένη καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν φωτίζει τοὺς νέους, οἱ γέροντες ἔχουν τὰ πρωτεῖα τῆς γνώσεως· ὅποιος εἶδε προῖμώτερα τὸν ἥλιο, ἔχει καὶ πρᾶξιν περισσότερη τῆς ζωῆς.

Ἀπέβιδεν εἰς τρία αἷτια τὰς νίκας τοῦ Ἰβραήμπασα α'. ὅτι ἡ Τριπολιτὰ ἐσώζετο καὶ τὴν εἶχε κέντρον· β', εἰς τοὺς Τούρκους τοὺς σκλάβους τοὺς ἐντοπίους, καὶ γ' εἰς τὴν φυλάκισιν τῶν ὀπλαρχηγῶν.

Ὁ Μάρκο Μπότσαρης, ἔλεγεν, εἶχε πολὺν νοημοσύνην· ὁ Φῶτος Τζαβέλας ἦτον τὸ τέλειον.

Ἀπέδιδε τὴν ἐπιρρόην του εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰς τὰ ἀκόλουθα. Οἱ ἀνδρειότεροι τῆς Πελοποννήσου δὲν ἐζοῦσαν πλέον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του. Ἡ εἰδησις ὅπου εἶχε τῶν τόπων διὰ τὴν περατμένην του κλέφτικὴν ζωὴν· καὶ τέλος ἐγνώριζε καὶ ὠμιλοῦσε εἰς τοὺς ἐντοπίους τὴν γλῶσσάν των. Ἄν ἐζοῦσαν ἔλεγεν οἱ παλαιοί, ἠθέλαμεν κυριεύσει μὲ εὐκολίαν τὴν Πελοπόννησον τὸν πρῶτον χρόνον.

Ἐδιηγεῖτο πολλὰ θαύματα τῆς πλατομαντείας, καὶ ἐπίστευε κάποτε εἰς τὰ ὄνειρατα. Ὅταν ὠνειρεύετο ὅτι βλέπει συνοδίαν γάμου ἐξῆγα τὸ ὄνειρον ὅτι εἶναι Τοῦρκοι, καὶ εἰ μὲν ἐπροχωροῦσαν, ἐτήμαινεν ὅτι δὲν ἐμελλαν νὰ πολεμήσουν, εἰ δὲ καὶ ἔστεκαν καὶ ἐχόρευε μαζύ τους παίζοντας τὰ ταβούλια ἐσήμαινεν ὅτι εἶχε πόλεμον, καὶ ἔκαμνε τὰς ἀναγκαίας προετοιμασίας.

Ἐδιηγεῖτο μὲ πολλὴν χάριν τὸν ἀκόλουθον μῦθον. Ἐνας Σουλτάνος μίαν φορὰν ἠθέλησε νὰ περιηγηθῆ τὸ βασίλειόν του, νὰ μάθῃ τὰ διάφορα ἦθη τῶν ὑπηκόων του, καὶ νὰ τοὺς διοικῆ ὅπως πρέπει. Οἱ αὐλικοί του ἐναντιόνοντο εἰς αὐτὴν του τὴν ἀπόφασιν παρασταίνοντές του ὅτι εἶναι ἄμαθος εἰς ταῖς κακοπάθειαις καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ ταξιδίου. Ὁ Σουλτάνος ἐπέμενε. Τότε ἕνας γέρος Τοῦρκος, μὲ μεγάλην ὑπόληψιν, εἶπε τοῦ Σουλτάνου, εἶναι τρόπος νὰ περιηγηθῆς καὶ νὰ μάθῃς τὰ ἦθη τῶν ὑπηκόων σου χωρὶς νὰ ταξειδεύῃς· κάμε νὰ σοῦ φτιάτουν τσατῆρια ὅπου ὄλα, ἀπὸ τὸ χῶμα ἕως τὰ ξύλα ὅπου ἔχουν νὰ τὸ σκεπάζουν, νὰ ἦναι ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου ἐπιθυμεῖς νὰ μάθῃς· κοιμᾶσαι ἔπειτα εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ μίαν νύ-

κατα και εις τον υπνον σου θα σου παρουσιασθη ο τροπος απ' ουπου ειναι το τσατήρι με τους κατοίκους του και με τα έργα ουπου συνειθίζουν, και έτσι ήμπορεις να μάθης ο,τι επιθυμεις, χωρις να κακοπαθης ταξειδεύοντας. Ο Σουλτάνος εκαταλείσθη εις τους λόγους του γέρου, και έκαμε και του εφτιασαν τσατήρια οπως ο γέρος του ειχε παραστήσει. Του εφτιασαν τσατήρια από κερεστέ της Ρούμελης, άλλο από της Ανατολης, άλλο από της Αιγύπτου, και άλλο από του Μωρέως, και εις καθένα από αυτά εκοιμήθη μίαν νύκτα. Κοιμώμενος εις το τσατήρι της Ρούμελης ειδε πολέμους, ατια να χλιμωτρουνε. Εκοιμήθη εις το τσατήρι της Ανατολης και εκοιμήθη γλυκά ωσάν να πίνη αριόνι. Εκοιμήθη εις εκεινο της Αιγύπτου και ειδε το Νειλο να χύνη πλημμύρα θησαυρου, αλλά πλούτη τυφλά. Εκοιμήθη και εις το τσατήρι του Μωρέως, και ειδε τρεις χιλιάδες διαβόλους με δαυλους αναμένους στο χέρι να τρέχουν και να κάνουν ταραχή ανυπόφερτη.

Μου έλεγεν ο Νικηταρᾶς, οτι ο Γέρο Κολοκοτρώνης ερωτήθη μία φορά ποιος ηξεύρει περισσότερα, ο διάβολος ή ο άνθρωπος; και αυτός απεκρίθη ο άνθρωπος· επειδη αν καλολογαριάσης ζη (και το απέδειχνε) μόνον είκοσι χρόνους και ηξεύρει τόσα, και ο διάβολος είναι απέθαντος (λέξις του Νικηταρᾶ). Η απάντησις του Θ. Κολοκοτρώνη έχει την δύναμιν να φανερώνη το πλούτος των κεφαλαίων τα όποια επισωρεύει ή παράδοσις των αίωνων.

Εις την Τριπολιτσᾶ ειχον γράψει σάτυραν εναντίου

τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τὴν ἐτοιχεκόλλησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἦτο Κυριακὴ καὶ ἐσυναίχθη κόσμος καὶ ἐδιάβαζεν. Ὁ Γέρο Κολοκοτρώνης ἐπήγαιεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ λειτουργηθῆ, καὶ ὅταν εἶδε τὸν κόσμον συμμαζωμένον, ἔστειλε τὸν Γραμματικόν του νὰ ἰδῆ τί τρέχει. Ὁ Γραμματικὸς ἐπέστρεψε καὶ ἐμούδιαζε νὰ τοῦ εἰπῆ. Ἐμαθε τέλος πάντων τί εἶναι. Τότε ἐπῆγε, τὴν ἐξεκόλλησε καὶ τὴν ἐπῆρε στὸ χέρι καὶ ὅταν ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησία, τὴν ἔδωκε τοῦ παπαῖ καὶ τὸν ὑποχρέωσε νὰ τὴν διαβάσῃ μεγαλοφώνως εἰς τὸν λαόν. Ἐπειτα, εἶπε, κρίνετε ἂν μὲ βρίζουν δίκαια· καὶ τινὲς λέγουν, ἐπρόσθεσε « ὁ κάλκιος παρὰς μένει στὸ νοικοκύρη του ».

Ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Σκούρτης ἐκλέχθη στρατάρχη, εἶπε, τώρα δὲν λείπει παρὰ νὰ διορίσουν καὶ τὸν Γέρο Νοταρᾶ ναύαρχον ἀντὶ τοῦ Μιαούλη.

Τὸ ἂν, ἔλεγεν, ἐσπάρθη πολλαῖς φοραῖς ἀλλὰ δὲν ἐφύτρωσε.

Εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ Μαρόκου θὰ πῆγαιεν νὰ πολεμήτω, ὄχι ἀλλοῦ, εἰς τόπον χριστιανικόν. Ὡς τὸν ἀετὸν ποῦ πάγει ψηλότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα πουλιὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀγναντεύει πάντοτε τὴν φωλιά του, ἐκύταζα καὶ ἐγὼ τὴν Πελοπόννησον.

Ἀνέγνωσα, ἔλεγε, τὸν βίον τοῦ Σκεντέρμπεη, ἐσυλλογούμενον τὰ ἔργα του, δὲν ἐκλείσθη ποτὲ εἰς τὴν Κρόγια.

Ὅσαις φοραῖς καὶ ἂν ἐγράφθη εἰς ξένην στρατιωτικὴν

ὕπηρεσίαν δὲν ἐκρέμασε ποτὲ φούντα εἰς τὸ σπαθί τοῦ, ἐξηγῶν κατὰ γράμμα τοὺς στίχους τοῦ πολεμητηρίου ἄσματος τοῦ Ῥήγα.

Κάλειο γιὰ τὴν πατριδα κανέναις νὰ χαθῆ,
Ἦ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

Ὁ συνταγματάρχης Κ. Πορῆ δὲ Σαιν Βενσάν εἰς τὴν ἐκθεσίν του τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκστρατείας τῆς Πελοποννήσου λέγει, ὅτι ὁ Κυβερνήτης δείχνοντάς του μίαν φορὰν τὸν Γέρο Κολοκοτρώνη τοῦ εἶπε, ἰδοὺ ὁ Ὀδυσσεὺς τῆς νέας Ἑλλάδος, καὶ τοῦ ἀνέφερε καὶ στίχους τοῦ Ὀμήρου πρὸς ἀπόδειξιν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ κατὰ τρία πράγματα ὁμοιάζουν πολὺ οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, κατὰ τὸ πνεῦμα, τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν ἀκοίμητον πάλην μὲ τὰς μυστηριώδεις δυνάμεις τῆς τύχης, — καὶ οἱ δύο ἐζήσαν τόσοσιν ὥστε ἐγήρασαν καὶ ἐχαίροντο εἰς τὸ δεῖλι τους ταῖς ὥραις τῆς αὐγῆς τους.

Ὁ Θεὸς, ἔλεγε, ἔδωσε τὴν ὑπογραφή του διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος· δὲν τὴν πέρνει ὀπίσω.

Εἰς ἀπεσιαλμένον ἀπὸ φίλον του στρατιωτικὸν ἐπίσημον ὁ ὁποῖος τοῦ ἐμνηοῦσε νὰ σκοιῶσῃ τὸν Α. Δ., νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν μέση τὸν Ζαίμη, εἰτεμὴ τὸ γένος δὲν βλέπει σωτηρίαν, ἔλεγε, ἀκούοντας τὴν παραγγελίαν, εὐ! νὰ χαθῆ, θαρρῆναι πῶς εἶναι μύγες, εἶναι ἄνθρωποι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὸ φύσημα τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιζῆς ἕνας ἀξιωματικὸς του τοῦ λέγει φοβισμένος, τοῦ ἔδειχνε καὶ τὸ μέρος, δι

βλέπει στρατεύμα ἀρβραδιασμένο, τί στρατεύμα εἶναι, ὑποπιτο, τάχα φιλέλληνας) τακτικοὶ ἢ Τοῦρκοι ; — Τηράει καλὰ ὁ στρατηγός, ἔπειτα λέγει τοῦ ἀξιωματικοῦ, Ὅρνειο, εἶναι ὄρνεια· ἀροῦ ἐφιλεύθησαν τὸν Χατζῆ Κουλελέ ἀναπαύονται ἀρβραδιασμένα, ὡς εἶναι συνήθειο τους, νὰ τὸν χωτεύσουν. — (Ὁ Χατζῆ Κουλελὲς Τοῦρκος πολεμικὸς σκοτωμένος).

Πηγαينάμενος μίαν φοράν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὸ Ἀνάπλι, ὅταν ἐρωτήθη τί νεώτερα εἶδεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶπε » εἶδα πρᾶγμα ὁποῦ δὲν τὸ εἶδα ἄλλη φορά τόσων χρονῶν ὁποῦ εἶμαι, ἡ γυναῖκες ὡς τὰ τώρα ἤξευρα πῶς ἐφούσκοναν ἀπ' ὀμπρός, εἰς τὰς Ἀθήνας εἶδα δι φοῦσκόνουν ἀπὸ πίσω ». Ἀπέβλεπεν ὁ λόγος του τὸ ἀδιάντροπον τῶν τότε γυναικείων φῶρεμάτων.

Εἰς τὸν Μισιτρά, ἂν δὲν σφάλω, τοῦ ἐκπαύδωκαν δύο γυναικας ἀτίμου διαγωγῆς, αἱ ὁποῖαι ἐξέκλιναν τοὺς στρατιώτας του. Ἐκαμε καὶ τοῦ ταῖς ἔφεραν καὶ βλέποντας ἕνα χωράφι μὲ τσουκνίδαις ἔκαμε καὶ ταῖς ἐγύμνωσαν καὶ ταῖς ἐκύλισαι εἰς ταῖς τσουκνίδαις.

Ἐνας ἀνεψιὸς τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη, ὅταν ἦσαν κλεισμένοι εἰς τὸν πύργον τοῦ θεῖου του, ἔλεγε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη, κρίμας ὁποῦ δὲν εἶσαι Τοῦρκος· μέγας ἀρέντης θὰ γίνουσουν. — Ἄν γένω Τοῦρκος θὰ μὲ σουνετεύσουν: — Βέβαια. — Ἐμᾶς ὅταν μᾶς βαπτίζουσι μᾶς κόβουν ἀπὸ τὰ μαλια τῆς κεφαλῆς μας τρίχαις καὶ ταῖς βρίζουν εἰς τὸ εἰκόν:σμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄν γίνω Τοῦρκος, εἰς τὸν ἄλλον κόσμον θὰ μὲ τραβοῦν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰ μαλια καὶ ὁ

Μωάμεθ ἀπὸ τὴν . . . καὶ δὲν θέλω νὰ βάλω εἰς πα-
ρόμοια διαφορὰ δύο τέτοιους προφητάδαις.

Ὅταν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον τὸν ἐπήγαιναν εἰς τὴν Ὑδρα,
εἰς τὸν δρόμον τὸν ἀπήντησε ἕνας καὶ τὸν ὕβριζε καὶ ἐ-
πτυε. Στρεφόμενος τότε πρὸς τοὺς στρατιώτας οἱ ὁποῖοι
ἦσαν τριγύρω του καὶ εἰς τὸν κόσμον εἶπε, «κρίνετε σεις
ἂν μοῦ πρέπη τοιαύτη καταισχύνη». Οἱ στρατιῶται καὶ
οἱ λοιποὶ ἐδίωξαν τὸν ὕβριστὴν κακῆν κακῶς.

Ὅταν σαράντα χωροφύλακες μὲ τὸν Μοίραρχον ἐπῆ-
γαν, νύκτα, νὰ τὸν πάρουν ἀπὸ τὸ περιβόλι του, εἰς τὸ Ἄ-
νάπλι, ἐπὶ Ἀντιβασιλείας, εἶπε: ἔρθανε νὰ μοῦ στείλουν
ἕνα σκυλι μαλιαρὸ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου κάνουν θελήματα, μὲ
ἕνα γράμμα νὰ πᾶ εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ μὲ ἕνα φανάρι εἰς
τὸ στόμα του νὰ μᾶς φέγγῃ καὶ τῶν δυσυνῶν μας.

Ὅταν ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταδίκην του τοῦ ἐδόθη εἶδη-
σις ὅτι ὁ Βασιλεὺς τοῦ χαρίζει τὴν ζωὴν καὶ μόνον τὸν
ἀφίνει εἴκοσι χρόνους φυλακὴν εἶπε «θὰ γελάσω τὸν βα-
σιλέα, δὲν θὰ ζήσω τόσους».

Εὐρισκόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας ἔβγαλε εἰς τὰ ὀπίσθια ἕνα
σπειρί. Διὰ νὰ μάθῃ πόσον ἦτο μεγάλο ἔκραξεν ἕναν νὰ
τοῦ τὸ ἰδῆ, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη, εἶναι ὅσ᾽ ῥιθύθι κρᾶ-
ζει ἄλλον ἔπειτα τὸν ῥωτᾷ, καὶ τοῦ λέγει εἶναι ὅσ᾽ ἄν κα-
ρῦδι κρᾶζει τρίτον, καὶ τοῦ λέγει, εἶναι ὅσ᾽ ἄν αὐγὸ. Περιεργον,
ἐστράφη τότε καὶ εἶπε, ἀπὸ τὸ κεφάλι μου ὡς τὸν κ. . μου,
καὶ δὲν μπορῶ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν.

Ἄγαπούσε νὰ φορῆ περικεφαλαίαν, ὡς σημεῖον ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ. Τὴν ἐφόρει καὶ εἰς τὰ ἀποβατήρια τοῦ Βασιλέως εἰς Ναύπλιον, καὶ ἦτον ὁ μόνος μὲ τὴν περικεφαλαίαν του. Δὲν μετεμορφώθη ὁμοῦς ἀπὸ Θεόδωρος εἰς Σόλωνα, ἢ Ἐπαμινώνδα· εἶχεν ἀρκετὸν νοῦν καὶ πατριωτισμὸν διὰ νὰ μὴν στέρξῃ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν, εἶχε καὶ ὑπόληψιν εἰς τὸ βάπτισμά του.

Εἰς τὴν νῆσον Ζάκυνθον ὅταν ἀπέθανεν ἡ γυναῖκά του, εἰς τὸ μνημόσυνόν της ἐπῆρε εἰς τὸ κεφάλι του τὸν δίσκον μὲ τὰ κόλυβα ἀπὸ τὸ σπῆιτι του ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, σημεῖον τῆς ἀγάπης του.

Ἐσυνήθιζε καὶ ἔκερνε τὸν Κουλίνον μικρὸν τὴν ἡλικίαν καὶ ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴν Παναγίαν τοῦ Πικρίδη τὸν δρόμον τοῦ κάστρου, εἰς Ζάκυνθον, τοῦ ἔδειχνε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ βουνά της καὶ τοῦ ἔλεγε, ἐκεῖ ἔζησαν οἱ προπάτορές μας, τώρα ἡ γῆ ἐκείνη στενάζει εἰς τὸν ζυγὸν κτλ.

Εἰς τὴν αὐτὴν νῆσον ὑβριζόμενος ἀπὸ συντοπίταις του, ἐνῶ συνέτρωγε μὲ ἄλλους φίλους εἰς τὴν ἔσοχὴν ἐθύμωσε καὶ ταῖς ἐκτύπησε μὲ τὸ σπαθί. Δὲν ἐπαρηγορεῖτο ἔπειτα διὰ τὸ ἀγενές ἔργον του.

Γέλωτα ἄσβεστον τοῦ ἐπροξενούσεν ἡ ἐνθύμησις τῆς ἐπιστολῆς φίλου τινὸς ὅστις τοῦ ἔγραφεν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, αἰ· νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἢ νὰ χαθῆτε».

Ἡ φιλοσοφία εἶναι παρατήρησις τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ.

Διὰ τὴν δείξῃ τὸ φιλοπαλίκαρον τῶν Τούρκων ἀνέφερε μίαν φορὰν, ὅτι ἀπ' οὗ ἐσκοτώθη ὁ ἀνδρεῖος Ζαχαριᾶς καὶ τοῦ εἶχαν τὸ κεφάλι του εἰς τὴν Τροπολιτσᾶ, ἕνας Τούρκος διὰ περιέγελον τὸ ἐστόλισε μὲ ἕνα τριαντάφυλλον, καὶ ἄλλοι Τούρκοι, ἐκεῖ παρόντες, ἔδειραν κακῶς τὸν χροατατζῆ.

Πλαγιάζοντας μίαν φορὰν εἰς ἕνα ὄντα μὲ τὸν Κύριον Ν. Πονηρόπουλον τὸν ὁποῖον φιλικῶς πῶς ἔλαγε Πονηρόν, ἐδασκάλευσε τὸ μικρὸν τοῦ ἐγγόνι ὅταν θὰ ἔλαγε τὸ Πάτερ ἡμῶν, φθάνοντας εἰς τὸ, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, μεταξὺ τοῦ πονηροῦ καὶ τοῦ Ἀμὴν νὰ εἴπῃ Νικολάκη· οὕτω καὶ ἔγεινε, καὶ ἐγέλασαν πολλοὶ καὶ οἱ δύο.

Ἐνας ἔτυχε διερμηνεὺς μεταξὺ τοῦ Ῥώσσου Ναυάρχου Ῥικτόρδου καὶ τοῦ Γέρου Κολοκοτρώνη, καὶ ἐπειδὴ ἤλθε λόγος διὰ τὸ κάψιμον τῆς φεργάδας εἰς τὸν Πόρον, εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης, τὸ φταίξιμον τὸ ἔχει ὁ γκενεράλ Κουτουζόφ, καὶ ὄχι ἄλλος. Ὁ Ῥικτόρδος μὲ ἀπορίαν εἶπε, τί ἔχει νὰ κάμη ἐδῶ ὁ Κουτουζόφ· ἐχαμογελοῦσεν ὁ Γέρος πρὸς αὐτὸν καὶ ἔβλεπε νὰ πειράζεται ὁ Ῥικτόρδος· ὁ διερμηνεὺς τότε ἐξήγησεν εἰς τὸν Ῥικτόρδον, ὅτι παίζει μὲ τὴν λέξιν Κουτουζ-ζω-φ μὴ θεωρῶντας τὴν πρᾶξιν τοῦ Μιαούλη πρᾶξιν ἀνθρώπου γνωστικοῦ καίοντος τὸ σπῆτί του.

Εἰς τὸ πείσμα τοῦ Ῥικτόρδου ὁ Κουτουζόφ φτάει εἰς πολλὰ ἀκόμη σήμερον, μάρτυς μου ὁ Πάρκερ.

Εἰς τὴν θαντὴν τοῦ μακαρίτου Α. Ζαίμη, ἀκολουθῶντας τὸ λείψανον ὁ Κολοκοτρώνης ἔκλεγεν ἀπαρηγόρητα. Ὁ Κύριος Τ. Ζηλωτῆς νὰ ἀκούσῃ τὴν καρδίαν του, τοῦ λέγει, δὲν ἐνθυμεῖσαι ταῖς διχόνοιαῖς σας ; ἀπεκρίθη, ἰσταθήκαμεν συ-

χνά ἐχθροὶ ἀνάμετόν μας, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐμίσησα ποτέ· δείχνοντάς του συγχρόνως ἄλλον ἐξοχὸν ἀγωνιστὴν τῆς πατρίδος τοῦ εἶπεν, ἐσταθήκαμεν συχνὰ φίλοι, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγάπησα ποτέ.

Ὁθωμανὸς Πελοποννήσιος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1836. Ἐφερε καὶ ἓνα ἄτι, δῶρον τοῦ Κολοκοτρώνη ἀπὸ τοὺς Συχεντζιμπέιδες. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐφιλοξένητε τὸν Τοῦρκον συντοπίτην του· εἰς τὸ γεῦμα ἤκουσα νὰ τοῦ λέγη, «Νὰ εὕρης ἀράδα καὶ νὰ εἰπῆς εἰς τὸν Ἰμβραήμ Πασᾶ, νὰ ἔχη χάριν πῶς ἐγὼ καὶ ἄλλοι στρατιωτικοὶ τῆς Πελοποννήσου ἤμεθα φυλακισμένοι, εἴτεμῃ πιθαμὴ γῆς δὲν ἐκέρδιζεν εἰς τὴν Πελοπόννησον». Μὲ τὴσιν πεποιθήσιν ὠμιλοῦσεν, ὅπου ἴσως καὶ ἔλεγεν ἀλήθειαν, καὶ ἀνάθεμα ταῖς διχόνοιαις. Ἦλθε καὶ ἔπνευ τὰ λοίσθια ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία δταν ὁ Ἰμβραήμης ἀλώνιζε τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπερτε τὸ Μεσολόγγι πολεμουμένον ἀπὸ τοὺς δύο στρατάρχας. Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μαιζῶν ἔσωσαν τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλὰ πόσον ἐκατέβη ἡ ἀξία τῆς!

Ὁμιλῶντας διὰ τὸν Ναπολέοντα, ἔλεγεν εἰς Θεὸς τοῦ πολέμου·

Ἐδιάβαζεν ὁ Κολοκοτρώνης, ὄντας εἰς Ζάκυνθον, τὸ εὐαγγέλιον, εἰς τὴν ἔκδοσιν τὴν Ἀγγλικὴν, τὴν ἐμποδισμένην ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν. Ἐτυχε παρῶν ὁ Δικαῖος Φλέσσας, τότε νέος καὶ ἀναγνώστης. «Μὴν διαδάζεις, τοῦ λέγει, δὲν πρέπει, ἔχει ἀφορισμὸν ὁ Πατριάρχης· ἐπὶ ποῦ διαβάζεις εἶσαι καταραμένος, ὠργισμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, » τοῦ τὸ δευ-

τεροεῖπε. Ἄναψεν ὁ γέρος· σοῦ ἀρπάζει τὸν Δικαῖον ἀπὸ τὰ μαῦρα περίσσια μαλλιά του, τὸν βάνει κάτω, καὶ ἐτρόμαξαν οἱ φίλοι νὰ τὸν γλυτώσουν ἀπὸ τὰ χέρια του.

Ὁ Κολοκοτρώνης μοῦ φαίνεται, ἐνθυμήθη τὸ Πατριαρχικὸ ἀφοριστικὸ τοῦ ἔτους 1804, μὲ τὸ ὁποῖο βέβαια δὲν ἦτον εἰς ἀρμονίαν. Ὁ νέος ἀναγνώστης ἔσυρεν ἀθέλητα τὸ δοξάρι του σὲ χορδὴν μεστήν ἀπὸ παλαιαῖς λύπαις τῆς καρδίας του· ἡ δοξαριὲς τοῦ ἐπόνεσαν διότι ἐνθυμήθη τὸ αἶμα τῶν συντρόφων, καὶ τὸ Παπαδίστικο Συνοδικό. Καὶ ἴσως ἀκόμη αὐτὰ τοῦ ἐβασάνιζαν τὸν νοῦν, ὅταν 30 ἔτη ἔπειτα εἰς τὸ φαινότερο φῶς τῆς ἐλευθερίας, ἀπὸ τὸν ἄμβωνα τοῦ Δημοσθένους, μὲ δύναμιν ἢ ὀργὴν Δημοσθενικὴν ἐδημοσίευσεν τὴν τρομερὰν ἀπόφασιν. «Αὐτὸς (ὁ Πατριάρχης) ἔκανε ὅ, τι τοῦ ἔλεγεν ὁ Σουλτάνος».

Τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ἀσωμάτων ἐξεφώνησεν ὁ Κολοκοτρώνης τὸν λόγον, ὅπου σώζεται ἡ ἐκφραστικὴ του φράσις. Ἡ ἐξουσία τῶν Ἀθηνῶν ὑποπτη, ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε τί θὰ εἰπεῖ, ἀκούοντας ὅτι μέλλει νὰ βάλῃ λόγον, ἀπόλυσε τοὺς χωροφύλακας διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ μιλήσῃ. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε τελειώσει, καὶ ἐκατέβηκε. Βίς τὸν πλάτανον τοῦ παζαριοῦ εἶδε τοὺς χωροφύλακας νὰ τρέχουν. «Μὴν πάτε τοὺς φώναξε, τὰ εἶπα· δὲν μ' εὐρίσχετε πλέον ἐκεῖ». — Ἡ δημηγορία ἐκείνη μὲ τόσον κάλλος φυσικὸ, εἰς τὴν θαυμαστὴν πνύκα, ἀπὸ Ἑλληνα πολεμιστὴν στεφανοφόρον τὰ ἄλλα τῆς νίκης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἦτον ὡς μία νεκρανάστασις τοῦ ἄμβωνος τοῦ Δημοσθένους, καὶ τί φαινότερον φῶς ἐλευθερίας; Εὐγέ σου, ἴσως θὰ μοῦ ἔλεγεν ὁ γέρος, φαινότερον, πῶς τὸ λές, φαινότερον φῶς ἐλευθερίας, διατὶ ἐγλυτώσαμε τὰ ἀρχεῖα, διατὶ ἐμουρμούρισα καὶ ἐγὼ κάμποσα λακρεντιὰ μὲ τοὺς μαθητάδες τοῦ Γενναδίου.

Πολλά λείπουν ακόμη, θά μας ελεγε, και τότε και τώρα διὰ νὰ βιζωθῆ και νὰ λάμψη εἰς τὴν Ἑλλάδα βσιλεία και ἐλευθερία.

Μέ ποίαν καρδίαν οἱ ἐκλεκτοὶ ἄνδρες τοῦ ἀγῶνος, οἱ μακαρίτιδες, και οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι ἤκουσαν τάχα τὸν Πάρκερ εἰς τὰ νερά τῆς Σαλαμίνας νὰ πρᾶτῃ ὅσα εἶδα μεν !

Κτύπα τὸ ποδάρι σου, εἶσαι Βσιλέας, λέγουν διε εἶπε μία φορὰ εἰς τὸν Βσιλέα.— Μέ αὐτὸν τὸν λόγον εἶδεδ πιστοποιητικὸ τῆς δυνάμεως αὐτῆς τῆς θεσμοθεσίας (τῆς βασιλικῆς) εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κάνει ὅσο καλὸ θέλει, ἀν θέλῃ.

Προγνώστης τοῦ θανάτου του και ἄνθρωπος ἀγάπης και χριστιανικῆ ψυχῆ ἐσυγχωριώτανε μέ ὅσους εἶχε πειραχθῆ, ἢ ἐχθρευθῆ εἰς τὴν ζωὴν του· ὅθεν και ἐταξίδευσεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Ὑδραν τὸ ἔτος 1839 διὰ νὰ ἀνταμώσῃ τὸν γέροντα, ὡς αὐτὸν, Λάζαρον Κουντουριώτην τὸν ὅποιον ὑπολήπτετο πολὺ διὰ τὰς θυσίας του εἰς τὸν ἀγῶνα. Οὕτως ἔπραξε και μέ ἄλλους, φίλους και ἐχθρούς. Ἐσυγχώρησε και τὸν Σχινᾶν, ὡς μέ εἶπεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βουλῆς κατὰ τὸ 1849 ὁ ἴδιος Σχινᾶς.

Ὅταν ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος ἐνουμφεύθη τὴν ἐγγονὴν τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Καραντζᾶ εἶπε, ἐἴσυμπεθέρευσε ἢ κάπα μέ τὴν γούνα».

Ἐγίνετο λόγος εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους νὰ καταργηθῆ ἡ γκιλωτῖνα· ὅχι, δέν θέλω, εἶπε, γελῶντας, ἀλλὰ

νά δοκιμάσετε και ἐσεῖς πρῶτα τὴν τρομάρα της· ἐγέλασαν και οἱ ἄλλοι συναδελφοί του.

Ὅντας κουρσάρος μὲ τὸν καπετᾶν Ἀλεξανδρῆ, εἰς τὸ μοῖρασμα τῶν λαφύρων ἔβαλε κατὰ μέρος κάτι ὀποῦ τοῦ ἤρεσε. Ὁ καπετᾶν Ἀλεξανδρῆς τὸ ἐνόησε και τοῦ εἶπε, Μὴν χαλᾶς τὴν τιμὴν, τὸ ἴσιο τῆς τέχνης, θέλοντας προνόμια. Τὸ ἐδιηγεῖτο ὁ ἴδιος.

Ἐδιηγεῖτο ἀκόμη μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ὅτι ἐδανείσθη ἀπὸ φίλων του ποσότητα χρημάτων χάριν φιλίας και τοῦ τὰ ἀπέδωκε μὲ τὸ κεφάλαιον και ποσὸν ἀνώτερον τοῦ μεγαλύτερου τόκου· τοῦ ἔδωκε τὴν ἀναλογίαν τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου.

Ὁμπρός εἶμαι γέροντας, ὀπίσω νεούτσιος, βρέφος σὺν τὸ πουλί τῆς Ἀθηνᾶς — σοβαρὸ, γέρικο ὀμπρός, ὀπίσω ὀρα μικρὴ, ἀσκόπουλο. Τὰ ἔλεγεν εἰς Ἀθῆνας ὅταν ἦλθεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον και ἐλογάριαζε παίζοντας τοὺς μὴνάς του, ὡς νὰ εἶχε γεννηθῆ ὅταν ἐξεφυλακίσθη ἀπὸ τὸ Παλαμίδι.

Ὅταν εἰς τὸ Βουλευτικὸν (δικαστήριον) τοῦ ἀνεγνώσθη ἡ ἀπόφασις θανάτου (τῶν τριῶν) εἶπε : «Μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Τὸ εἶπε μὲ φωνὴν ἀτρεμνῆν, ἔκαμε τὸν σταυρόν του και ἐπῆρε μία πρέζα ταμπάκ.

Εἰς τὸν σκοτωμὸν τοῦ Κυβερνήτου ἐπλασεν ἡ ἐνθυμήθη,

ἀν σώζεται εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς σοφίας τοῦ λαοῦ, τὸν μῦθον τοῦ Σαμαριζῆ. Ἡ ἔννοιά του εἶναι αὕτη. Τὰ γαϊδούρια ἔκαμαν συνομωσίαν καὶ ἐσκότωσαν τὸν ἐπιτήδειον Σαμαριζῆ τους καὶ ἐχοροπηθοῦσαν. Ἐνας γέρος γαῖδαρος τὰ ἐμάλωτε λέγοντάς τα, μὴ χαίρεσθε, θὰ εἶδετε τὶ μᾶς ἄξιζε, ὅταν τὰ σαμάρια τῶν ἄλλων θὰ μᾶς πληγόνου τὴν βράχην.

Δὲν ηὐτύχησα νὰ ἀκούσω ταιριασμένον ὡς πρέπει εἰς τὴν περίστασιν τὸν μῦθον τοῦ φιδιοῦ, τὸν ὁποῖον ὡς λέγει ὁ μακαρίτης ἐδιηγῆθη εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Τριπολιτσιᾶς.

Ἡ συλλογὴ τῶν μῦθων τοῦ Γέρου Κολοκοτρώνη θὰ ἦτον ἔργον χρήσιμον· θὰ ἐφαίνετο ἡ συγγένεια τοῦ πνεύματός του μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Αἰζώπου. Τὸ ὅμοιον τοῦ τρόπου καὶ τοῦ πνεύματος ὁμολογεῖ καὶ ὁμοιότητα κοινωνίας. Ὁ φιλόλογος καὶ ὁ πολιτικός τῆς νέας Ἑλλάδος θὰ ὠρελεῖτο πολὺ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κοινωνικὸν παραλληλισμὸν τῆς αὐτῆς φυλῆς, μέγα εἰς τόσον χάσμα αἰώνων. Οἱ μῦθοι τοῦ γέρου φωτίζουν μὲ πολλὴν δύναμιν χρωμάτων συμβεβηκότα ἱστορικά, εἶναι διηγήματα κρεατωμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ καιροῦ του· θὰ ἐχρησίμευον ὡς τύπος καὶ πλοῦτος τῆς ἐθνικῆς γλώσσης. Φθάνει μόνον ὁποῖος ἐπιχειρησθῆ τὴν συλλογὴν νὰ ἀκροάζεται ἀνθρώπους ἀπλοῦς καὶ ὄχι πεπαιδευμένους· οἱ πρῶτοι καὶ πιστότεροι εἶναι εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη διὰ τὸ περισσότερο σέβας τους πρὸς τὸν ἴδιον, καὶ πιστότεροι εἰς τὴν φράσιν του, μὴ γνωρίζοντες ἄλλην γλῶσσαν, καὶ τέλος εἰδημονέστεροι τῆς ἰδίας. Ἐγὼ δὲν κατώρθωσα ἕως τῶρα ν' ἀπολαύσω τὸ σκοπούμενον· ἄλλος εὐτυχέστερός μου ἂς ἀπαιρωθῆ εἰς τὸ ἔργον καὶ ἂς πάρῃ τὸν ἔπαινον.

Εἰς τὸ 1821 Ἰουλίου 20 συνέτρωγαν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τοὺς ἴσχιους τῶν δένδρων τοῦ Ἴαστρος τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὅπου ὁ Ὑψηλάντης εἶχε φθάσει. Γίδα ψητὴ στρωμμένη εἰς φύλλα, ἀσκή με ῥετσινόκρασο, μισὸ φλασκί διὰ ποιῆρι καὶ ψωμί ὄχι πρώτης ποιότητος, ἦτον ἡ ἐτοιμασία τοῦ γεύματος. Ὅταν ἐκάθισαν, κόβοντας ὁ Κολοκοτρώνης τὸ ψητὸ μὲ τὰ χέρια του εἶπε εἰς τὸν Ὑψηλάντην « Αὐτὰ εἶναι τὰ χρυσᾶ πιρούνια καὶ τὰ χρυσᾶ μαχαίρια τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸ τὸ ῥίτσι-νόκρασο τὰ πολύτιμα κρασιά της. » Ἄρσεν εἰς τὸν φιλόπατριν Ὑψηλάντην τὸ γεῦμα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπειδὴ ἐνόησε τὸ πνεῦμά του. Ἦθελε νὰ τὸν προλάβῃ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ μάθημα, αὐτὸν ἀναθρεμμένον μὲ ὄλην τὴν πολυτέλειαν τῆς εὐζωίας, καὶ νὰ τοῦ εἰκονίσῃ τὰς δεινοπαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅτι μὲ τὰ μέσα τοῦ τόπου, ἂν καὶ ἀτελεῖ, πρέπει νὰ γενναιοψυχοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρόν.

Ὁ Καπετᾶν Γ. Χελιώτης Κορίνθιος μὲ διηγῆθη κατὰ τὸ 1847, ὅτι ἐδιατάχθη ἐπὶ Κυβερνήτου ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν Κολοκοτρώνην νὰ καταδιώξῃ μερικοὺς κλέπτας ὕπηγε πρὸς καταδίωξιν, συναπαντήθη μὲ αὐτοὺς καὶ τοῦ ἐπρόβηλαν νὰ προσκυνήσουν ζητῶντες ἀσφαλείας τινάς. Ὁ Χελιώτης ἀντάμωσε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοῦ τὸ εἶπε. Αὐτὸς τοῦ ἀπήντησε αὐτῶς νὰ τοὺς κυνηγήσῃς, καθὼς εἶναι τὸ χρέος σου, καὶ ἡ Κυβέρνησις δὲν κάνει πάντα (α) μὲ λη-

(α) Αὐτολεξί ὅπως μὲ τὰ εἶπεν ὁ Χελιώτης.

στάς, είτεμή δὲν εἶναι Κυβέρνησις». Ὁ Χελιώτης ὑπή-
 ρεν, ἄλλους ἐπίασεν, ἄλλους ἐσκότωσεν· Ὁ λόγος τοῦ
 γέρου Κολοκοτρώνη περιέχει ἀξιοσημείωτα τὸν ἔλεγχον
 κατὰ τοῦ Χελιώτη, ὅτι ἔστειρξεν εἰς τοιοῦτου εἴδους συνομι-
 λίας, τὴν προσωποποίησιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ τοῦ Κράτους
 ὡς δύναμιν ἠθικότητος, δικαιοσύνης καὶ αὐστηρότητος, καὶ
 δι' Ἐξουσία ὁποῦ συνθηκολογεῖ κ πρόμοια π ά τ α, δὲν εἶναι
 Κυβέρνησις.

Ἦκουσα δι' εἰς τὸν σκοτωμὸν τοῦ Καραϊσκάκη μανθά-
 νοντὰς τὸν ἐμυρολόγησε ὡσὰν γυναῖκα.

Ἐνας παπᾶς ἀσπρογένης εἰς τὸ Σαραβᾶλι (1844), δεί-
 χνοντας μὲ τὸ δάκτυλό του, μᾶς ἔλεγε (εἴμεθα διάφοροι φί-
 λοι), ἐκεῖ ἔβανε ὁ γέρο Κολοκοτρώνης καὶ λόγοις ὁποῦ
 ἔκαναν τρομάρα. Καὶ ὁ Κύριος Α. Λουκόπουλος μοῦ ἐξή-
 γησε πολλάκις τὴν μεγάλην ἐντύπωσιν ὁποῦ τοῦ ἔκαμει ὁ
 Κολοκοτρώνης ὀρθὸς εἰς μίαν πέτραν, βάνοντας λόγον πρὸς
 ἐμφύχωσιν τότε εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη. Ἄν δὲν
 λανθάνωμαι μοῦ ἔχει εἰπεῖ, δι' ἀφοῦ ἤκουσε τὴν ὀμιλίαν
 τοῦ Γέρου ἐπρόσφερε τοὺς 1200 μαχμουτιδαῖς. — Ὅταν
 κατὰ πρώτην φοράν συναπαντήθη ὁ Α. Ζεϊμης μὲ τὸν Κο-
 λοκοτρώνη τόσο ἐγλυκάνθη καὶ αἰχμαλωτίσθη ἀπὸ τὴν
 ὀμιλίαν του, ὁποῦ ἐκήρυττε νὰ τὸν κάμουν στρατάρχην ἀ-
 νειξέταστον, κτλ.

Ἐῖπε μίαν φοράν εἰς τὸν Κυβερνήτην, μοῦ ᾗχάλασε τὴν
 Ἑλλάδα. — Γιατί; τοῦ ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. — Γιατί ἔπρεπε
 νὰ τὸ κάμη; πέντε φράγκικο καὶ 15 νὰ τὸ ἀφήτης Τούρ-
 κικο, μετὰ 20 χρόνους νὰ τὸ κάμη; 10 φράγκικο καὶ νὰ

τὸ ἀρίσθης 10 Τούρκικο, καὶ πάλιν μετὰ 20 νὰ τὸ κάμης 15 φράγκικο καὶ νὰ τὸ ἀρήσης 5 Τούρκικο, ὥστε μετὰ 20 ἄλλους τότους χρόνους νὰ γένη ὄλο φράγκικο.

Ἐπισημασθέντος ὅτι ἀνάγκη γίνωσιν καὶ τῶν δύο ἀπολούθων ἀνεκδότων.

Περιηγητὴς Ἄγγλος, εὐρισκόμενος εἰς τὸν Πόρον, εἶπεν εἰς τινα χωρικὸν Ποριώτην: νὰ ἤξευρες τί ἄνθρωπος κοιμάται ἐδῶ (ἐννοοῦσε τὸν Δημοσθένην); ὁ χωρικός ξυπνητὸς τοῦ ἀπεκρίθη· δὲν εἶναι ἐδῶ, λείπει. — Ποῦ λείπει; — Εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ μέρα μὲ τὴν ἡμέραν τὸν περιμένομεν.

Ἄλλος περιηγητὴς εἶδε βοσκὸν μὲ τὸ κοπάδι του, καθήμενον εἰς τὸ πεζούλι ἐνὸς ἔξωκλησίου καὶ τὸν ἐρώτησε· τί πιστεύεις; — Ὁ βοσκὸς κτυπῶντας μὲ τὴν μαγκούρα του τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας εἶπεν, ὅ,τι πιστεύεις ἐτούτη. Καὶ ὁ περιηγητὴς τοῦ εἶπε· καὶ τί πιστεύεις ἐτούτη; — Ὅ,τι πιστεύω ἐγώ.

Τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου τοῦ Γέρου Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ χωρικοῦ τοῦ Ποριώτου συμφωνοῦν, ἀναγνωρίζουν τὴν Δύσιν, ὡς ἐστὶν πολιτισμοῦ, ἐπιθυμητοῦ καὶ σωτηρίου διὰ τὴν Ἑλλάδα· ὁ Ποριώτης μάλιστα τὴν ἐπαινεῖ, ὡς φαίνεται, καὶ σαρκωμένην τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Σκεπτόμενος τινὰς βαθεὰ εἰς τὴν ἐννοιαν τοῦ τρίτου, ἐννοεῖ τί ἐστὶ καθαρὸς ἀνατολισμός.

Αὐτὰ τὰ τρία ἀνέκδοτα εἰκονίζουσι τὰ δύο συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀτελῶς πῶς διεκρούουν, ἢ βραδύουσιν τὴν νέαν Ἑλλάδα. Ποῖος δικαστὴς μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων; Ἐνας μέγας ἄνθρωπος τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Μέγας Πέτρος. Ἀφοῦ ἡ Ἑλλάς ἐλαβεν ὡς ἀνεκτίμητον θησαυρὸν, ὡς οὐράνιον φυλακτὸν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἦλθεν ἔπειτα καὶ ὁ Μέγας Πέτρος ὁ ὁποῖος ε-

στρεψε τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν σοφίαν τῶν Δυτικῶν ἔθνῶν, καὶ ἔστησε τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ θεμέλια τῆς αὐτοκρατορίας του. Ὁ Μέγας Πέτρος ναυπηγὸς εἰς τὰ ναυπηγεῖα τῆς Ὀλλανδίας εἶναι ἡ ὠραιότερα σελὶς τῆς ἱστορίας τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐλπίζω ὅτι οἱ ἀναγνώσται τοῦ βιβλίου τοῦ Γέρου Κελοκοτρῶνῃ δὲν θέλουν δυσαρεστηθῆ καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀπολούθων ἀνεκδότων, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροῦς σημειόνων ἐρύναξεν ὁ ἐκδότης.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1835 ἤκούσαμεν τὸν Κύριον
νὰ εἶπῃ εἰς φιλικὴν συναναστροφὴν τὰ ἀκόλουθα. α Τρία πράγματα ἔβλαψαν τὸν Κυβερνήτην, ὁ σύντροφος τῆς ἐξουσίας φθόνος, ἄδικος δυσαρέσκεια πολλῶν, καὶ ἡ ἐλευθεροστομία καὶ τὸ αὐστηρὸν τοῦ ἀνθρώπου· οἱ ἀδελφοί του πολλὸ τὸν ἔβλαψαν. Ὁ Κυβερνήτης ἐπροσκάλεσε διαφόρους γερουσιαστὰς, μετὰ Ἰουλίου τοῦ 1831, διὰ νὰ τοὺς παρακινήσῃ νὰ φέρουν εἰς τέλος μερικὰ νομοσχέδια, τὰ ὁποῖα τοὺς εἶχε καθυποβάλει, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦιον καὶ τὸ περὶ διανομῆς γῆς· ἐκρατοῦσεν εἰς τὸ χέρι μίαν ἐφημερίδα ξένην καὶ μᾶς εἶπε, « ἓνα ἄρθρον περὶ Βολιβάρ μου ἔδωκεν αἰτίαν νὰ σᾶς κράξω. Ὅκνεύετε εἰς τὸ νομοσχέδιον περὶ διανομῆς γῆς, διότι δὲν θέλετε τὴν διανεμὴν, ὅπως τὴν ἔχω, διότι δὲν ἀγαπᾶτε τὴν ἰσότητα. Θέλετε ἡ διανομὴ νὰ κατεβαίῃ ἀπὸ τοὺς μεγάλους εἰς τοὺς μικροὺς ἐνῶ τὸ σχέδιόν μου ἀποβλέπει τῶρα τοὺς μικροὺς. Θὰ

ἔλθη καὶ ἡ 'δική σας ἀράδα· ἐνεργεῖτε, ἐνεργεῖτε, ὅσον εἶμαι ζωντανός· ἡμπορεῖ νὰ ἐλθῆτε μίαν ἡμέρα καὶ νὰ μὲ ὄρῃτε κρύο κουφάρι. Θὰ ἔλθη ἄλλος καὶ μὲ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἔχετε τὴν εὐκολίαν νὰ ἐξηγεῖσθε καθὼς μὲ ἐμένα. Εἰς αὐτὸν θέλω νὰ σᾶς παραδώσω ὡς ἐλεύθερα καὶ λογικὰ ὄντα, τουτέστιν ἰδιοκτῆτας. Ὁφεληθῆτε ἀπὸ τὸν καιρὸν ». — Ἐξηγεῖ εἰς τὸν ἴδιον Κύριον . . ὁ Κυβερνήτης τὸ σχέδιόν του, πῶς ἔχει νὰ ὑποτάξῃ τὴν Σύραν « καμμία ἐκδίκησις· ἡ ἔθνικὴ συνέλευσις ἔχει νὰ σκεπάσῃ ὅλους καὶ ἔλα· πρόκειται περὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἔθνους ».

Περὶ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ θετικῆς ἀπεφάσεως τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὸ νὰ διανεμηθῇ ἡ ἔθνικὴ γῆ εἰς τὸ ἔθνος ἐνόμμως, οἱ Κύριοι Ῥήγας Παλαμίδης καὶ Νικόλαος Πονηρόπουλος εἰς ἀξιωματικοὺς συζητήσεις τῆς ἐν Ἀθήναις ἔθνικῆς συνελεύσεως ἐπρόσφεραν τὰς πλείον βεβαίας ἀποδείξεις.

Εἰς τὰ 1838 εὐρισκόμενος εἰς Παρισίους μὲ τὸν μακαρίτην Κ. . . . μού εἶπε « Ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔκαμε τὸ πᾶν, οἱ στρατιωτικοὶ ἦτον τυφλὰ ὄργανα· ὅπου ἔμειναν μόνοι τους, ἀπέτυχαν. Οἱ γραμματικοὶ εἰς τὰ στρατόπεδα ἦτον μέσῃ ἰσχυρὰ διὰ τὰ θελήματα τῆς Διοικήσεως ». — Ἐνα ἑσπέρας μετὰ τὸ γεῦμα, ἔλεγε, « παρατηρῶ ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ ὅσους ἔγιναν μέτοχοι εἰς τὰς σφαγὰς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως, ἐχάθησαν κακῶς, εἶδα τὸν Βενιαμὶν ἀγωνιῶντα εἰς τὸ Ναύπλιον· οὗ ἐξήγησεν ἀκολούθως πῶς οἱ πρωτεύοντες διὰ νὰ ἐνοχοποιήσουν τὸν λαὸν καὶ τοῦ ἐμπνεύσουν σταθερότητα εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν παρεκλίνουν νὰ φονεύῃ τοὺς αἰχμαλώτους Τούρκους. Ἐλεεινολογῶσε πόσοι ἦσαν εἰς τὸ 1821, καὶ πόσοι

εἶχαν μείνει τότε. Θλίβεται διὰ τοῦ; ὄσου; ἀπέθανεν καὶ δὲν εἶδαν τὴν κατὰ δα ἐλευθερωμένην. Παρέστεινε τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς τοῦ; ὄστε τὸ ἐπέρας εἰς συναναστροφὰς ἐπισήμων ἀνδρῶν προηγγέλλετο « ὁ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ». — Ἐλεγεν, ὁ Κολοκοτρῶνης ἦτον ἀνάνδρος, ὠφέλιμος εἰς τὸ προσκύνημα τὸ ἐμπόδιζε. — Ὅταν ὁ Κολοκοτρῶνης ἀμνηστευθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Νκύπλιον, καὶ ἔγεινε τελευτῆ καὶ οἱ ἀμνηστευθέντες ἔπρεπε νὰ δώσουν ὄρκον, ὁ Κολοκοτρῶνης τὴν ὥραν τοῦ ὄρκου, στρέφω βλέμμα στερεὸν εἰς τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, εἶπεν « ἐμεῖς μόνοι θὰ ὀρκισθοῦμεν; ὁ τότε αὐτὸς ἀπεκρίθη, καὶ ἐμεῖς. — Ἐνας στερεοελλαδίτης ἔλεγεν, οὐκ ὁ Σαμουὴλ ὁ Καλόγηρος τοῦ Σουλίου ἔλεγεν ὡς προφητείας πολλὰ, τὰ ὅποια ἐν μέρει καὶ ἐκπληροῦνται. Ἐρωτηθεὶς ὁ μακαρίτης πῶς τὸ ἐξηγεῖ, ἀπεκρίθη χαμογελῶν « ὁ Σαμουὴλ ἦτο βίβαια μαγνητισμένος ».

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1835 ἤκουσα τὸν μακαρίτην Ζ. . . νὰ ἀπαριθμῆ, ὡς βοηθητικὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ἡμερον κυβέρνησιν τοῦ Βελῆ Μπέη ἧτις ἄρτηεν εὐτυχίαν (ὁ Βελῆ Πισᾶ; ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας φοβισμένους ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπανάστασιν), τὸν χαλασμόν τοῦ Ἀλῆ Πισᾶ καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πικραρηγοπούλου ὡς ἐταιριστοῦ. Ἐω; ὁποῦ ἦλθεν ὁ Ὑψηλάντης, ἔλεγεν, ἦτον ἄκρα δμόνοια ἦτον ἀδυνάτου νόος; ἔβαλε διχόνοιαν μεταξὺ ἀρχόντων καὶ πολεμικῶν ἐπροτιμοῦσε τοὺς δευτέρους. — Ὁ Κυβερνήτης, ἔλεγεν, ἐκέρδιζε πολὺ ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἂν ἤκούετο ζωντανός εἰς καμμίαν ἄκρα τῆς Ἑλλάδος ἤθελε τρέξει ὅλη ἡ Ἑλλὰς νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Ὁ Στρατηγὸς Γ. . . μοῦ εἶπεν ὅτι φοβοῦμενος μήπως ὁ στρατηγὸς Κῆτσος Ἰζαβέλας κακοπάθῃ ἀπὸ τὰ

στρατεύματα τῆς ἑπταμελοῦς διοικήσεως τὰ ὁποῖα ἐπήγα-
ναν ἐναντίον του εἰς Πάτρας, ἐβίατε πολὺ καὶ ἔπεισε τὸν
Γέρο Κολοκοτρώνη, ὅστις ἐπέμενε νὰ μὴ θέλῃ, νὰ κάμῃ
προκηρύξεις μὲ τὰς ὁποίας ἐφανερόνεν, ὅτι δὲν ἀναγνω-
ρίζει τὴν ἑπταμελῆ διοικητικὴν ἐπιτροπὴν.

Ἦκουσα ἀπὸ τὸν Νικηταζᾶν τὰ ἐξῆς· εἰς τὸν θάνατον
τοῦ Κυβερνήτου ἑνας Τσοπάνης ἀποκοιμήθη ἀπὸ τὴν λύ-
πην του, ὁ λύκος τοῦ ἔφαγε τὰ πρόβατα· καλὰ ἔκαμε· τὴν
δουὴν ἐχάθη καὶ ὁ σκύλος, ἃς τὰ φάγη· ἂν δὲν τᾶτρωγεν
αὐτός, ἄλλος θὰ τᾶτρωγε.

Ἦκουσα ἀπὸ τὸν Κύριον Π. . . . ποτὲ ὑπάλλη-
λον τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ Νησί τῆς Καλαμάτας ὅτι ὁ
Κυβερνήτης εἶπεν εἰς τοὺς Μανιάτας « ἐγὼ εἶμαι θυρωρὸς,
φυλάττω τὴν παρθένο (ἐννοοῦσε τὴν Ἑλλάδα), ἔχω χρεῖα
τῆς συνδρομῆς σας, δὲν φθάνω μόνος· ἡ παρθένος ἔχει πολ-
λοὺς ἐραστάς ».

Τὰ ἔλεγεν εἰς Μανιάταις, καὶ Μανιάταις ἐσκότισαν
τὸν νυμφίον εἰς τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας! — Ὁ Κυβερ-
νήτης ἦτον λυτρωτὴς τοῦ λαοῦ, τῆς φυλῆς, ἀλλ' ὁ λαὸς, ἡ
φυλὴ δὲν ἐστάθη λυτρωτῆς του. Παράδειγμα ὁ Τσοπάνης
καὶ οἱ Πετρομπεῖδες. Ὁ Τσοπάνης ἀμέριμος, ὡς φαί-
νεται, ἀφίνει καὶ ὁ λύκος τοῦ τρώει τὸν σκύλο, ἔπειτα ἀντὶ
νὰ τροχίσῃ τὸ σπαθί του, νὰ πάξῃ τὸ τουρέκι του νὰ κυ-
νηγήσῃ τοὺς λύκους, νησιάζει, τοῦ ἐρχεται ὕπνος, κοιμᾶ-
ται καὶ πλακώνει ὅλο τὸ κοπάδι τῶν λύκων καὶ τοῦ τρώει
καὶ τὰ ἐπίλοιπα πρόβατα.

Οἱ Πετρομπεῖδες πᾶνε ἀκόμη μακρύτερα· σκοτώνουν
καὶ τὸν φύλακα, τὸν θυρωρὸ, τὸν Μῆσσια, ἢ διὰ νὰ μὴ κει-

ραχθῆ ἡ ὀρθοδοξία κανονός, τὸν προφήτην τρίτης, τετάρτης τάξεως. Μεσσίας ὁμῶς εἶναι ὁ μεσίτης τῆς καλῆς ἰδέας ποῦ σμίγει γῆν καὶ οὐρανόν, ποῦ ἀνοίγει τὰ μάτια τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἀλήθειαν. Τὰ ἀνοίγε ὁ Κυβερνήτης ;

Εἰς τὰ 1828 εἰς τὴν Αἴγινα ἐπῆγεν ὁ Γεώργιος Μαυρομηχάλης νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Κυβερνήτη. Ἐπόρεσε τὴν λεπμ-
πρότερη ἐνδυμασία τοῦ, βουτημένη εἰς τὸ μάλαμα· ἐγελοῦσαν τὰ φορέματά του, ἐγελοῦσε ἡ καρδιά του, διατὶ ὁ νέος εἶχε κλίσιν πρὸς τὸν Κυβερνήτην· τὸν ἐδέχθη αὐτὸς ὡς πατέρας τὸν υἱόν, ἀλλὰ τοῦ εἶπε: Δὲν σ' ἐπικινῶ διὰ τὰ φορέματά σου· καὶ πρὶν πατήσω τὰ χῶματα τὰ Ἑλληνικά, καὶ ἀφοῦ ἤλθα καὶ εἶδα τὸ ἐβεβαιώθηκα, εἶναι καιροὶ ποῦ πρέπει νὰ φοροῦμεν ὅλοι ζῶνι δερματένια, καὶ νὰ τρῶμεν ἀκριδαὶς καὶ μέλι ἄγριο.—εἶδα πολλὰ εἰς τὴν ζῶνι μου, ἀλλὰ ὅταν τὸ θέαμα ὅταν ἔρθατα ἐδῶ εἰς τὴν Αἴγινα, δὲν εἶδα τί πρὸμοιο ποτέ, καὶ ἄλλος νὰ μὴν τὸ ἰδῆ· προεῖδα μεγάλα δυστυχήματα διὰ τὴν πατρίδα, ἀν ἐσεῖς δὲν θὰ εἶσθε σύμφωνοι μαζύ μου καὶ ἐγὼ μὲ ἐσᾶς. Ζήτω ὁ Κυβερνήτης ὁ σωτήρας μας, ὁ ἐλευθερωτὴς μας, ἐφώναζαν γυναῖκες ἀναμαλιάραις, ἄνδρες μὲ λαβωματιαῖς πολέμου, ὄρφανὰ γδυτὰ, κατεβατμένα ἀπὸ ταῖς σπηλιαῖς· δὲν ἦτον τὸ συναπάντημά μου φωνὴ χαρᾶς, ἀλλὰ θρήνος· ἡ γῆ ἐβρέχετο ἀπὸ δάκρυα, ἐβρέχετο ἡ μερτιά καὶ ἡ δάφνη τοῦ στολισμένου δρόμου ἀπὸ τὸν γιάλον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀνατρίχιαζα, μοῦ ἔτρεμαν τὰ γόνατα, ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ ἐσχιζε τὴν καρδίαν μου· μαυροπορευμέναις, γέροντες μοῦ ἐζητοῦσαν νὰ ἀναστήσω τοὺς ἀπεθαμένους τοὺς, μανᾶδες μοῦ ἐδειχναν εἰς τὸ βυζὶ τὰ παιδιὰ τους, καὶ μοῦ ἔλεγαν νὰ τὰ ζήσω, καὶ ὅτι δὲν τοὺς ἀπέμειναν πρᾶ· ἐκεῖνα καὶ ἐγὼ, καὶ μὲ δίκαιο μοῦ ἐζητοῦσαν ὅλα αὐτὰ, διότι ἐγὼ

ἤλθα καὶ ἐσεῖς μὲ προσηκάζετε νὰ οἰκοδομήσω, νὰ θεμελιώσω κυβέρνησιν, καὶ κυβέρνησις καθὼς πρέπει, ζῆ, εὐτυχεῖ τοὺς ζωντανούς, ἀναστίνει τοὺς ἀπεθαμένους διατι διορθώνει τὴν ζημίαν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀδικίας· δέ, ζῆ ὁ ἄνθρωπος, ζῆ τὸ ἔργον του, καρπορορεῖ, ἂν ὁ δικικητὴς εἶναι δίκαιος, ἂν τὸ κράτος ἔχει συνείδησιν, εὐσπλαγχνίαν, μέτρα σοφίας. Δύναμαι νὰ κάμω ἐγὼ ὅλα αὐτὰ, καὶ νὰ δικαιολογήσω τὴν παντοχὴν τοῦ κόσμου; δύναμαι νὰ πράξω μηδὲν, χωρὶς τὴν σταθερὰν ὁμοφροσύνην τῶν πρώτων τοῦ τόπου; δὲν εἶναι κίνδυνος, ὅτι τὰ ἀγαθοεργήματά τους εἰς τὸν ἀγῶνα ἔχυσαν πλητμονὴν ὀρέξεων, ἀπαιτήσεων εἰς τὰ στήθη τους;— πλητμονὴ ἀφιλίωτη μὲ τὸ γενικὸ καλὸ, μὲ τὸ κύρος τῆς ἐξουσίας καὶ μὲ τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ· ἂν εὐμεθῶμεν εἰς ἀντιλογία, ἀντίμαχοι εἰς τὸ φρόνημα, ποῖος θὰ μονομερήσει; ἐγὼ ἢ ἐκεῖνοι; — Γιὰ τοῦ Μαυρομηγάλη, διὰ νὰ μὲ τιμήτης ἤλθες εὐμοφροτισμένος· τὸ ἐνοῶ καὶ σὲ ἀγαπῶ, ὅθεν καὶ σοῦ ἀνοίγω τὴν καρδίαν μου. Ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα σας ἕνας ὁμογενὴς περισσότερος, δὲν ἤφερα ξένους ὀπλοφόρους, συνοδίαν μου ἔχω μόνον τὴν κειθῶ, τὸ φίλεργον, καὶ τίμια γηρατεῖα· ὄχι ἐσὺ ποῦ εἶσαι νέος, ἀλλὰ οἱ πλεόν, πλεόν γέροντες δὲν ἔχετε γνῶσιν λευκαμένην ἀπὸ παλαιότητα καιροῦ. Ὡς ψάρι εἰς τὸ δύκτι σπαράζει εἰς πολλοὺς κινδύνους ἀκόμη ἢ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία. Μοῦ ἐδόσατε τοὺς χαλινοὺς τοῦ κράτους· τίνος κράτους; μετροῦμε εἰς τὰ δάκτυλα τὴν ἐπικρατείαν μας, τ' Ἀνάπλι τὴν Αἴγινα, Πόρον, Ὑδρα, Κόρινθον, Μίγαρον, Σαλαμίνα· Ὁ Ἰβραήμης κρατεῖ τὰ κάστρα καὶ τὸ μεσόγειον τῆς Πελοποννήσου, ὁ Κιουτάγιας τὴν Ῥούμελη, πολλὰ νησιὰ βρασιζονται ἀπὸ αὐτεξούσιον στρατιώτην καὶ ἀπὸ πειρατείας, τὰ δύο μεγάλα καρδιά σας, εἶναι ἀραμμένα ἔαρμάτωτα

εἰς τὸν Πόρο, ἢ Ἀθήνα ἐφαγε πέρυσι τοὺς ἀνδρειοτέρους τῶν Ἑλλήνων. Ποῦ τὸ θητχυροφυλάκιον τοῦ ἔθνους; Ἀκούω, ἐπουλήσαιτε καὶ τὴν δεκατιὰ τοῦ φεινοῦ ἔτους πρὶν ἀκόμη σπαρθῆναι τὸ γέννημα· ὁ τόπος εἶναι χέρσος, σπάνιοι οἱ κάτοικοι, σκόρπιοι εἰς τὰ βουρὰ καὶ εἰς τὰ σπῆλαια· τὸ δημόσιον εἶναι πλῆκωμένον ἀπὸ δύο ἑκατομύρια λίραις στερλίαις χρέος, ἄλλα τόσα ζητεῖτε οἱ στρατιωτικοί, ἢ γῆ εἶναι ὑποθηκευμένη εἰς τοὺς Ἀγγλους δανειστικά· ἀνάγκη νὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν μετὰ τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν, ὡς θὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα τοῦ Κιουτάγια καὶ τοῦ Αἰγυπτίου. — Δὲν λυποῦμαι, δὲν ἀπελπίζομαι· προτιμῶ αὐτὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ πόνου καὶ τῶν δακρύων παρὰ ἄλλο· ὁ θεὸς μοῦ τὸ ἔδωκε, τὸ πέρω, θέλει νὰ μὲ δοκιμάσῃ· εἶμαι ἀπὸ τὴν φυλὴν σας, εἰς εἶνα μνημα μαζὺ μετὰ ὅσας θὰ θαρτῶ· ὅ,τι ἔχω, ζῶν, περιουσίαν, φιλίαις εἰς τὴν Εὐρώπην, κεφάλαια γνώσεων ἀποκτημένα ἀπὸ τόσα θεάματα καὶ ἀεροάματα συμβάντων τοῦ κόσμου τῆς ἡμέρας μου, τὰ ἀριερόνω εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, ἃς ὑψώσωμεν τὸ μεγαλεῖόν της, ὥστε ὅποιος θελήσει, δυσκόλως νὰ τὸ ταπεινώσῃ, στερεωμένο εἰς ῥίζαις ἀρετῆς εἶναι ἀκαταμάχητον.

Ἐκάμετε ἔργα πολεμικὰ ἀθάνατα· Βασιλεῖς καὶ Ἔθνη σᾶς ἐπαίνεσαν, ἀλλὰ πιστευτέ μου, διὰ πολυετίαν ἀκόμη ἢ ζῶνῃ τοῦ προδρόμου πρέπει νὰ ᾔηται στολισμός· μας, ὄχι χρυσοῦφρανη χλαμύδα. Ὡς οἱ παλαιοὶ ἦρωες ἢ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ φυτεύωμεν δένδρα, νὰ ἀνοίγωμεν δρόμους, νὰ παλεύωμεν μετὰ τὰ θηρία τοῦ δάτους, νὰ δέσωμεν τὴν κοινωνίαν μας μετὰ νόμους συμφώνους μετὰ τὸ ἔθνος μας· οὔτε ὀπίσω οὔτε ἔμπρὸς τοῦ καιροῦ μας· μὴ μοῦ ζητεῖτε ζωγραφίαις πολυτιμαῖς εἰς οἰκοδόμημα ἀκόμη ἀτελείωτον. Μέτρον μας καὶ ἄτροπο· εἰς δεξιὰ Ἑλληνικὰ θε-

ραπεία Ἑλληνική. Μὲ τὸ στόμα μας, ὄχι ὡς οἱ χειροῦργοι τῆς Εὐρώπης κόφτοντας, ἀλλὰ μὲ τὸ στόμα μας νὰ δουζαίνομεν τὸ ἔμπυρ τῆς πικριδοῦς, διὰ νὰ τὴν γιάνωμεν.

Ἄν δὲν μᾶς ἀποστραφῇ ὁ Μεγαλοδύναμος καὶ ἀξιωθῶμε τὴν εὐλογίαν του, τὰ ἀκροθαλάσσια μας θὰ στολισθῶν ἀπὸ εὐμορφιας πολιτείας, ἢ σημαίη ἡ Ἑλληνική θὰ δοξάζεται εἰς τὰ πελάγη, ἡμερα δένδρα θὰ ἀνθίζου εἰς τὰ ἄγρια βουνά, καὶ ἡ ἐρημιαὶς θὰ πληθύνου ἀπὸ κατοίκους—καὶ ὄχι εἰς ταῖς ὄψιμαῖς ἡμέραις τῶν ἀπογόνων ἦσα σοῦ προλέγω, ἀλλὰ ἐσύ θὰ τὰ ἴδῃς· ποῦ ἴσαι νέος, θὰ ζήτης καὶ θὰ γεράτης. Ἐνα μόνον φοβοῦμαι πολὺ καὶ μὲ δέρνει ὑποψία, τρέμω τὴν ἀπειρίαν σας. Ἄν ἡ νέα κυβέρνησις τύχη νὰ συγκρουθῇ μὲ συμφέροντα ξένων δυνάμεων—ἐπειδὴ κάθε τόπος ἔχει χωριστὰ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς του, τὸν νόμον τῆς εὐτυχίας του, — ἂν πλανηθῇ ὁ ἑλληνισμὸς σας καὶ σηκωθῇ σκοτάδι μεταξὺ μας ὥστε ἐσεῖς νὰ μὴ διαβάζετε εἰς τὴν καρδίαν μου, θολοθῶν καὶ μὲ οἱ ὀφθαλμοί, ποῖος ἤξεύρει; . . . ποῦ θὰ ἴπαμε, τί θὰ γυνῶμε; ἐτινάξετε τὸ καρδοῦκι τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλ' ἢ πλεικτάναις τῆς διπλωματίας ἔχουν κλωστὰς πλανήτριάς φαρμακερτὰς, κλωστὰς θανάτου, ἄρπυτὰς, καὶ ἐσεῖς δὲν ταῖς ἐννοεῖτε. Κατεβαίνω πολεμιστῆς εἰς τὸ στάδιον, θὰ πολεμήσω ὡς Κυβέρνησις, δὲν λαθεύωμαι, τὸν ἔρωτα τῶν προνομίων ποῦ εἶναι φυτευμένους εἰς ψυχὰς πολλῶν, τὰ δνειροπολήματα τῶν λογιστῶν, ξένων πρακτικῆς ζωῆς, τὸ φιλόποπι, κυριαρχικὸ καὶ ἀνήμερον ἄλλοθεντῶν ἀνδρῶν. Ἡ νίκη θὰ ἦναι δική μας ἂν βασιλεύῃ τὴν καρδίαν μας, Θεὸς ζηλότυπος, μόνον τὸ αἶσθημα τὸ Ἑλληνικὸ· ὁ φιλήκοος τῶν ξένων εἶναι προδότης.

Εἶθε οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος νὰ ἦναι βοηθοὶ μου καὶ πρῶτος ἐσύ· μὴ φορῆς πολυτελεῆ φορέ-

ματχ ἀτέριαστα μὲ τὴν ἔνδειαν τῶν πολλῶν καὶ κεφάλαιο
θαμμένο, ἀχρησίμευτο· ἡ ἀφορμὴ, ἡ ἀπόκτησις του, κακῶν
ὀρέξεων καὶ πράξεων· μὴ θέλεις ἄλλο στολίδι καὶ καύχη-
μα εἰμὴ ὅτι εἶσαι ἀπὸ οἰκογένεια δοξαζμένη, ποῦ τόσο ἔχου-
σε αἷμα ἀνδρειωμένο διὰ τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἔλευ-
θερίαν τῆς πατρίδος ».

Ὁ φιλαλήθης διηγητὴς τῆς συνομιλίας τοῦ Κυβερνήτου
μὲ τὸν Μαυρομηχάλη μοῦ ἐπρόσθετε ἀκόμη, ὅτι σμίγον-
τας ὁ νέος τὴν ἡμέραν ἐκείνην φίλον του τοῦ εἶπε « σή-
μερον ὁ Κυβερνήτης μὲ ἔκαμε νὰ ἐντραπῶ ». Θεὶς ἐντρο-
πῆ, θυρωρὲ πολλῶν ἀρετῶν! διατὶ νὰ μὴ προφυλάξης τὸν
Γεώργιο Μαυρομηχάλη ταῖς 27 Σεπτεμβρίου, καὶ ἀντὶ
νὰ σκύψῃ νὰ φονεύσῃ τὸν ἄνδρα, νὰ ἤθελε σκύψῃ νὰ τοῦ
φιλήσῃ τὸ χέρι! ἄξιζαν τὰ χέρια τοῦ πατρός του! Πλοκὴ
σκοτεινὴ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων! ἡ συνείδησις τῶν
Ἑλλήνων ἂς ἠμολογήσῃ, ποῖος ἦτον μᾶλλον ἐραστὴς
τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας τοῦ Γεωργίου Μαυρομηχάλη, ὁ
φονευμένος, ἢ οἱ σύμβουλοι τοῦ φόνου; Ποῖοι οἱ σύμ-
βουλοι; Κριτὴς Θεὸς τοὺς γνωρίζει. — Δὲν ἐσέβετο, δὲν
ὑπολήπτετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους τὴν οἰκογένειαν τῶν
Μαυρομηχαλέων; ἀλλὰ τὴν ἀντιμάχετο μόνον εἰς θελή-
ματα μὴ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους καὶ μὲ τὰ δίκαια τῆς
κοινότητος.

Βλασφημίαι ἐναντίον τοῦ πνεύματος ἦτον ἡ δολοφονία
τοῦ Κυβερνήτου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν βλάβημον ἀμαρτίαν δὲν
εἶναι ἄλλη χειρότερη καὶ ἀενάως τιμωρούμενη. Δὲν εἶναι
τὸ πνεῦμα ποῦ ἐγέννησε σῶζει καὶ φιλιώνει τὰ πάντα,
πηγὴ ὑγείας καὶ κάλλους, σύνθρονος Θεοῦ. Καταστρέφε-
ται ἢ κτίσις, μαινεται ἢ κοινωνία ἂν λείψῃ ἡ ἀγιωσύνη
τοῦ πνεύματος. Πρακτικῆς τῆς χάριτος τοῦ νοῦς εἰς

τὴν Ἑλλάδα ἐπαινέθη ἀπὸ εἰδήμονας ὁ τριετής Κυβερνήτης! Ἦλθε εἰς τὰ 1828, ἐρονεύθη εἰς τὰ 1831. — Σύντομον, αἰφνίδιον ἔργον ὁ σκοτωμὸς ἀόπλου ἀνδρός· ψιλή ἢ κλωστή, τὸ μαχαῖρι κορτερὸν, ἀλλὰ δυσκολοκατόρθωτον νὰ λούσης τὴν ἀνομίαν, νὰ ἀφανίσῃς τὴν δυσφημίαν, νὰ ἀποφύγῃς τὰ βιτανιότηρια τῆς τμωρίας. Καὶ ὁ ἄψυχος κόσμος μίχεται συχνὰ, ἐκδικητὴς τοῦ ἀθώου αἵματος· σὲ καταποντίζουσι ἢ βροχαῖς· καὶ τὰ χαλάζια τοῦ οὐρανοῦ, — σὲ τιμωρεῖ τὸ σπαθὶ τοῦ ἐχθροῦ. —

Ἐὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων ὡς μνημεῖον καθαρισμοῦ, ὡς δεῖγμα σεβασμοῦ, εὐγνωμοσύνης, ἐψήφισεν ἀνδριάντα εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ δὲν τοῦ ἐγείνει ἀκόμη μὴ κάμειτε, μὴ τοῦ στήσειε τὸν ἀνδριάντα· ὦραις ὦραις θὰ βλέπωμε νὰ ἀνοίγουν ἢ πληγαῖς του, νὰ τρέχουν αἷμα, ὑἕρωτα καὶ αἷμα θὰ ῥέη τὸ μαρμαρένιον ἀγαλμα· καὶ ἠξέυρειτε πότε; ὅταν ἡμεῖς μὲ τὴν ἐλευσινότητα ἐσωτερικὴν, καὶ ἐξωτερικὴν ἀνυποληψίαν, καλικραεῦμεθα νὰ πᾶρωμε κάστρα, χώραις καὶ βασιλείαις, καὶ ἀνὴρ συνείδητις καὶ ἀλήθεια μᾶς; ξετυφλόνει τὰ μάτια, τότε ἀλλάζομε φύλλο καὶ ὑπερήρηνοι τὰ ζητοῦμε διακονίαν ἀπὸ ξένους δυνατοῦς. Αὐτὰ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔμρρονος ἀνδρός εἶναι μαρτύριον βρῦτερον ἀπὸ τὸ μολύβι τῶν Μαυρομηχαλέων. — Τινὲς λέγουσι, καὶ δὲν ἐκστράτευσε ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας μὲ μόνον 35 χιλιάδας στρατευμα καὶ μὲ μισθὸν ἑκατομμύριον φράγκων καὶ ἐθριάμβευσε τὴν ἀπέραντον βασιλείαν τῶν Περσῶν; ναί, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε ἐκεῖνο τὸ ὄπκιον ἡμεῖς δὲν ἔχομεν, πνεῦμα· δὲν ἐνοῶ πνεῦμα διαστρωφῆς, φθόνου, φόνου, διχονοιῶν, πνεῦμα ῥηχθὸ ἀτεχνίης, διὰτι ἀπὸ τέτοια πνεύματα εἰμεθα πνευματοδέστατοι· ἀλλὰ πνεῦμα συνέσεως, μεγαλοψυχίας. Ὁ

Ἄλεξανδρος εἶχε εἰς τὰ φυλλοκάρδια του τὴν λατρείαν τῶν παλαιῶν ἡμερῶν καὶ πῶθον δόξης· ὄθεν εἰς ταῖς παιδιά-
 δαις τῆς Τρωάδος ἔστησε γυμνικούς ἀγῶνας καὶ ἔσυρε χο-
 ρὸν μὲ τοὺς ὄπλαρχηγούς του γύρω εἰς τοὺς τάφους τῶν
 ἡρώων, καὶ ἐμακάριζε τὸν Ἀχιλλέα, διατί ἔλαβε Ὅμηρον ἐ-
 παινήτην, καὶ ὡς ἕνας τῶν ἡμιθέων ἐκείνων ἐπολεμοῦσε
 εἰς ταῖς μάχαις· εἶχε τὴν σοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν
 ποίησιν τοῦ Πινδάρου εἰς τὰ ἔργα του. — Τὸ ἱερὸ θεμέ-
 λιον τῆς μεγάλης ιδέας ἔσται με ἀλήθειαις ὁ ἀτυχὴς
 τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ἡμῖς τῆς τριετίας του
 ἐκινούσε εἰς τὴν ἐπικράτειαν σιράτευμα ἐντόπιον δεκατρεῖς
 χιλιάδες, καὶ πέντε χιλιάδες τακτικῶν, καὶ πενήντα ὀκτώ κα-
 ράβια τοῦ πολέμου, καὶ ἐδημιούργησε εἰς τὸ στενὸ τῆς ὥρας
 τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖν εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ τὸ ἐκκλη-
 σιαστικὸν εἰς τὸν Πόρον, καὶ ναυπηγεῖον καὶ ἀγροκήπειον,
 καὶ τὸ Γυμνάσιον εἰς τὴν Αἴγινα, καὶ ἀλληλοδιδακτικὰ διὰ
 τὸν λαὸν παντοῦ, φτερά ὀσίων ἐλπίδων, καὶ εἰς τὰ χέρια
 τοῦ ὁποίου τὸ δάνειο θὰ ἀνθίζε, ὡς ἀνοιξὴ καλλῆς χρονιάς.
 Ὁ θεμελιωτῆς τῶν Εὐελπίδων δὲν προώριζε τὸ σπαθὶ τῶν
 φιλοπολέμων καὶ εὐπατρίδων νέων, ἀκονισμένο ἀπὸ τὴν ἐ-
 πιστήμην νὰ κοιμᾶται εἰς τὴν θήκην του, ἀλλὰ κράτος ἐσω-
 τερικῶς εὐτυχησμένο, τότε καὶ ὡς ἐκ θείας μοίρας δοξά-
 ζεται ἐξωτερικῶς, κρατεῖ ψηλὰ τὴν ἐθνικὴν σημαίαν, καὶ τὴν
 φέρει νικητήρια εἰς τὸν Κόσμον.

Σοφὴ ἢ τέχνη καὶ ἡ πρόνοια τοῦ ἀνδρὸς ὡς ὄλων
 τῶν ἀξίων ἀνδρῶν, ἡ 27 Σεπτεμβρίου εἰσάκιτε τὸν φιλό-
 πατρι τεχνίτην, τὸν ἄμισθον ἐργάτην, καὶ μετὰ θάνατον
 ἐδοκιμάσθη καὶ ἐμαρτυρήθη ἐντελέστερα τὸ προορατικὸν του.

Νυμφίος τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ πνεῦμα· ὅταν αὐ-
 τὸς ὁ νυμφίος συζευχθῇ μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀ-

ριστοτέλη, τὰ σκῆπτρα τῆς φιλοσοφίας βασιλεύουν τὸν κόσμον, κρατούμενα ἀπὸ χέρια Ἑλληνικά· ὅταν μὲ τὸν Ἀλέξανδρον, φθάνομεν τροπαιοφόροι ἕως εἰς τὸν Γάγγη ποταμόν.—ὅταν πάλαι ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ κάμη διαζύγιον ἀπὸ τὸν εὐμορφον νυμφίον τῆς καὶ σκοταδιάζῃ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τότε ἡ αἰχμαλωσία τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ εἰς μελίσσι βερβάρων τῆς Δύσεως, καὶ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, καὶ, διὰ νὰ μὴ μακρολογῶ τὸ πικρὸν ἡμερολόγιον τοῦ διαζυγίου, εἰς ταῖς ἡμέραις μας καίμε τὰ κρῆβιά μας εἰς τὸν Πόρο μὲ δαυλὸ Ἑλληνικὸ, σκοτόνομε τὸν Κυβερνήτη, σέρνομεν ὡς ἐγκληματίαν ἐσχάτης προδοσίας τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὴν γκιλωτίνα, καὶ ἀράζομε τὸν Πάρκερ εἰς τὰ Ἀμπελάκια.

Λυτρωτῆς τοῦ κόσμου εἶναι τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ λυτρώσῃ πρέπει νὰ τὸ δοξολογῆς καὶ νὰ τὸ ἀσπάζεσαι ὡς ταῖς εἰκόνας τῶν Ἁγίων εἰς ταῖς Ἐκκλησίαις.

Τὸν μακαρίτην Ἰωάννην Καποδίστριαν δὲν ἀντεπληρώσαμεν μὲ πνεῦμα ὥστε νὰ σωθοῦμε καὶ νὰ συνδοξασθοῦμεν ἡμεῖς καὶ κείνος.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Σελίς 301. Τὸ προορατικόν του. — Τὰς 2 Δεκεμβρίου 1830 ἔγραφε πρὸς τὸν Μαιζὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. • *Licencier 2, ou, 3000 soldats sans leur faire un sort . . . ce serait compromettre la sureté interieure du nouvel etat.* κτλ. Δὲν τὸ βλέπομεν; δὲν εἶπε καὶ ἄλλα πολλὰ ὡς προφήτης; Τὰ στρατοδικεῖα δὲν ἄρσαν εἰς τὴν ἡμερότητα τῆς ψυχῆς του, οὔτε εἰς τὸν πατριωτισμὸν του, οὔτε ἡ πολιτικὴ του ἐπιστήμη τὰ θεωροῦσε σωτήρια. Μὴ πῦρ καὶ σίδηρο, ἀλλὰ μὲ τὸ στόμα σου βύζανε τὴν πληγὴν, θεάρεστο καὶ τεχνικότερο ἂν προλάβῃς τὸ μόλυσμα, ὅθεν ὁ Κυβερνήτης εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιστολὴν λέγει ἀκόμη « *Ayant une proprietè res- pecteraient la proprietè. Hors de cette combinaison je n'en connais aucune autre.* — *Ces hommes qui sont aujourd'hui consommateurs deviendraient producteurs.*

Πρόνοια καὶ ἀπόφασις τοῦ Κυβερνήτου ἦτον νὰ μοιράσῃ τὰ Τουρκικὰ κτήματα Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας εἰς τοὺς χωρικοὺς τῶν δύο ἐπαρχιῶν, νὰ τοὺς φιλιώσῃ μὲ τὴν γῆν τους, νὰ ἦναι ὑπέρμαχοι αὐτῆς κτλ. — Οἱ φιλοστόρορες θέλει εὐχαριστηθοῦν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τεμαχίου κοινοποιήσεως εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Γαλλίας τὸ ἔτος 1831, 8 Φεβρουαρίου διὰ μέσου τοῦ ἀξιωματοῦ

φιλέλληνος 'Ευνάρδου. — Εἰς πᾶσαν φράσιν τοῦ ἐγγράφου ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης τὸ κονδύλι τοῦ Κυβερνήτου.

Il ne faut plus accorder de fonds comme une charité, d'abord parce qu'ils seraient perdus pour les puissances, ensuite parce que des sommes trop minimales ne peuvent servir à une organisation positive et solide. Ces demi-secours ne font qu'humilier la Grèce sans la consolider ; il faut l'aider efficacement en revenant au mode d'un emprunt assez considérable pour servir à son entière régénération.

Voici quelques explications à cet égard.

L'emprunt demandé aux puissances ne sera point dépensé de suite, mais servira en très-grande partie à tout organiser, et à mettre en produit les ressources à venir de la Grèce.

Une partie sera placée dans une banque hypothécaire; qui prêtera aux cultivateurs et aux marins sur l'hypothèque de leurs biens et de leurs vaisseaux; cet établissement fournira encore des bœufs, des semences, des outils aux pallicari, qui recevraient en récompense des terres nationales; toutes ces avances porteraient l'intérêt de huit pour cent. (Actuellement les cultivateurs empruntent jusqu' à vingt et vingt-cinq pour cent.)

Une partie servira à acheter les biens des Turcs et des mosquées dans l'Attique et dans l'Eubée; ces biens s'obtiendront au quart de leur valeur.

Une partie servira à rembourser les dernières avances faites au gouvernement grec par les trois puissances.

Un quart seulement servirait aux dépenses de l'administration pour les années 1831, 1832 et 1833 ; dans les années suivantes les revenus de la Grèce, augmentés par les dîmes payées sur les terres cultivées et par le produit des douanes, suffiront, et au-delà, aux besoins du nouvel État. Ses revenus actuels vont net à quatre millions de francs. Or, si la Grèce, sans l'île d'Eubée, sans l'Attique, avec la plus grande partie des terres incultes, sans commerce, enfin dans un état provisoire qui ne permet aucune organisation fixe, a déjà quatre millions de rentes; n'a-t-on pas l'assurance que, protégée et aidée à faire valoir ses nombreuses ressources, elle sera promptement en état, non-seulement de se suffire à elle-même, mais encore de payer ses dettes; surtout si l'on considère qu'en donnant des terres aux troupes, elle pourra en licencier une grande partie qu'elle est obligée de nourrir, faute de pouvoir leur fournir le moyen de s'établir comme cultivateurs ?

Pour sûreté de l'emprunt, la Grèce donnera:

1° L'hypothèque sur tous les fonds versés à la banque hypothécaire ;

2° L'hypothèque sur les biens achetés des Turcs ; ces biens tripleront, ou quadrupleront de valeur aussitôt que la Grèce sera organisée ;

3° Enfin la Grèce donnera l'hypothèque sur les revenus de la douane, qui montent actuellement à 1800 mille francs par année.

Les intérêts de l'emprunt, plus un amortissement de 1 pour cent, seront payés avec l'intérêt de 8 pour cent reçu de la banque hypothécaire, et avec les rentes des biens rachetés des Turcs. Si ces divers revenus ne suffisaient pas, le surplus serait fourni sur le produit des douanes.

A mesure de vente des biens nationaux provenant de l'Attique et de l'Eubée, les produits seront versés en déduction de l'emprunt.

Les résidents des trois puissances, ou des agents particuliers des gouvernements, recevront directement des divers établissements chaque mois les revenus qui auront été affectés à l'emprunt.

Avec de pareilles hypothèques les puissances ne peuvent courir aucun risque. Leurs agents suivront pour ainsi dire journellement l'emploi des fonds, qui ne seraient livrés qu'au fur et à mesure des besoins de la Grèce, et de sa caisse hypothécaire ; *il est même probable* que la somme entière de 60 millions ne sera pas nécessaire, car plusieurs personnes ont déjà offert d'acheter des biens nationaux. Le gouvernement grec a dû refuser de vendre, parce que les prix offerts n'étaient pas en proportion avec la valeur réelle des terres.

Cook